

MAGYAR KÖNYV-SZEMLÉ.

KÖZREBOCSÁTJA

A M. NEMZETI MŰZEUM
KÖNYVTÁRA.

BUDAPEST.

A MAGYAR TUDOMÁNYOS AKADÉMIA KÖNYVKIADÓ HIVATALA

1884.

AZ ELSŐ NÉGY FÜZET TARTALMA.

	Lap.
Nagy Sándor: Horvát István kéziratai a Magy. Nemzeti Múzeum könyvtárában	1—26
Majláth Béla: Adalékok Szabó Károly Régi Magyar Könyvtárához	27—29
Komáromy András: A kis-rhédei gróf Rhédey-család levéltára a Nemzeti Múzeum könyvtárában	30—60
Csontos János: Adalék Oláh Miklós könyvtárához	61—66
Horváth Ignác: Négy hazai könyvlajstrom 1471, 1520 és 1522-ből	67—69
Barna Ferdinánd: Hazai könyvtáraink rendezéséről	70—75
Néhai Mátray Gábor: József Nádor törekvései a wolfeubütteli Corvin-codexek visszaszerzésére	76—83
Pulszky Ferencz: Hegedűs Candid Lajos emlékezete	84—86
Markovics Sándor: A legelső magyar Ábéczés-könyv	87—99
Fejérvataky László: A német-újvári sz. ferenczrendi zárda könyvtára	100—137
Major Lajos: Nagybritánia könyvtárusainak czímtározási szabályai	138—143
Barátosi Mircse János emléke	144—147
Dr. Szinnyei József: A magyar nyelvészeti irodalom bibliographiája Revay előtt	148—163
Hazánkat érdeklő külföldi szemle.	
Csontos János: A velencei könyvtár magyarországi vonatkozású latin kéziratai	164—203
Vegyes közlemények	204—228

Jelentés a M. Nemzeti Múzeum könyvtáráról. A múzeumi könyvtár kéziratgyűjteményének félévi gyarapodása. A múzeumi könyvtár oklevélgyűjteményének félévi gyarapodása. M. B.: gróf Nádasdy Ferencz könyvtára Nádasd-Ladányon. Janus Pannonius bászeli Frobenius-féle kiadásának megvásárlása. Hazai és külföldi könyvtári buvárlatok. Néhai Tarczy Lajos könyvtára. A budapesti Thökölyi Sabbas-féle könyvtár rendezése. A budapesti ferenczrendi könyvtár rendezése. Sz. S.: Luther Márton munkái a törökök ellen. Zágrábi breviarium 1505-ből. Kaprinay István egy könyvfeljegyzése. Egy 1499-ik évi boroszlói missale ára 1515-ben. Régi könyvbejegyzések a győri püspöki papnövelde könyvtárában. Ferenczy József: Az első erdélyi magyar hírlapról. Magyarországi pálosok régi inventáriuma. Tabulae monasteriorum Ordinis S. Pauli Eremitae. Ismeretlen Grolier kötés a kismartoni ferenczrendiek könyvtárában. Hornyánszky Viktor nyomdája. Tudnivaló.

43592

25

HA 1.759:7

MAGYAR KÖNYV-SZEMLÉ.

KÖZREBOCSÁTJA

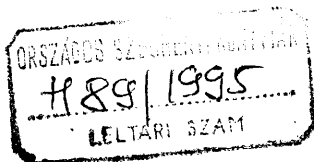
A M. NEMZETI MŰZEUM
KÖNYVTÁRA.

1883-ik ÉVI FOLYAM.

BUDAPEST.

A MAGYAR TUDOMÁNYOS AKADÉMIA KÖNYVKIADÓ HIVATALA

1884.

Budapest. Weismann testvérek könyvnyomdája.

TARTALOM.

	Lap.
Barna Ferdinánd:	Hazai könyvtáraink rendezéséről 70—75.
Békesi Emil:	Adalék könyvkereskedésünk XVIII. század- beli történetéhez 266—269.
Csontos János:	Adalék Oláh Miklós könyvtárához 61—66.
»	Barátosi Mircse János emléke 144—147.
»	A velencei könyvtár magyarországi vonat- kozású latin kéziratai 164—203.
»	A kalocsai főegyházi könyvtár kéziratai 271—308.
Fejérfpataky László:	A német-újvári szent-ferenczrendi zárda könyvtára 100—137.
R. F. Görög Gyula:	Még egy adalék Szabó Károly »Régi magyar könyvtára«-hoz 339—340.
Horváth Ignác:	Négy hazai könyvrajstrom 1471, 1520 és 1522-ből 67—69.
Komáromy András:	A kis-rhédei gróf Rhédey-család levéltára a Nemzeti Múzeum könyvtárában 30—60.
Majláth Béla:	Adalékok Szabó Károly »Régi magyar könyvtára«-hoz 27—29.
»	Jelentés a Nemzeti Múzeum könyvtárának állapotáról 1882/3-ban 341—351.
Major Lajos:	Nagy-Britannia könyvtárusainak czimtá- rási szabályai 138—143.
Markovics Sándor:	A legelső magyar Ábéczés-könyv 87—99.
Néhai Mátray Gábor:	József nádor törekvései a wolfenbütteli Corvin-codexek visszaszerzésére 76—83.
Nagy Gyula:	Adalék Basirius Izsák XVII. századbeli gyu- lafejérvári tanár könyvtárához 258—266.
Dr. Nagy Sándor:	Horvát István kéziratai a Magy. Nemzeti Múzeum könyvtárában 1—26.
»	Hazai tanodai drámák a Nemzeti Múzeum könyvtárában 309—335.
Pulszky Ferencz:	Hegedüs Candid Lajos emlékezete 84—86.
Ráth György:	Adalékok Szabó Károly »Régi magyar könyv- tára«-hoz 270—274.
Szabó Károly:	Régi magyar könyvészeti adalékok. VI. köz- lemény 246—248.

Szilágyi Sándor:	Adatok az 1640—1642-iki irodalmi per történetéhez	249—257.
Dr. Sziunyei József:	A magyar nyelvészeti irodalom bibliographiája Révai előtt	148—163.
Thaly Kálmán:	Kurucz hírlapok 1705-ből Berlinben	229—245.
A Somogyi-könyvtár	megnyitása Szegeden	336—339.

Vegyes közlemények:

I. Jelentés a M. Nemzeti Múzeum könyvtáráról. — A múzeumi könyvtár kéziratgyűjteményének félévi gyarapodása — A múzeumi könyvtár oklevélgyűjteményének félévi gyarapodása. — M. B.: gróf Nádasdy Ferencz könyvtára Nádasd-Ladányon. — Janus Pannonius bázeli Frobenius-féle kiadásának megvásárlása. — Hazai és külföldi könyvtári buvárlatok. — Néhai Tarczy Lajos könyvtára. — A budapesti Thökölyi Sabbas-féle könyvtár rendezése. — A budapesti ferenczrendi könyvtár rendezése. — Sz. S.: Luther munkái a török ellen. — Zágrábi breviarium 1505-ből. — Kaprinay István egy könyvfeljegyzése. — Egy 1489-ik évi boroszlói missale ára 1515-ben. — Régi könyvbejegyzések a győri püspöki papnövelde könyvtárában. — Ferenczy József: Az első erdélyi magyar hírlapról. — Magyarországi pálosok régi inventariuma. — Tabulae monasteriorum Ordinis S. Pauli Eremitae. — Ismeretlen Grolier-kötés a kismartoni ferenczrendiek könyvtárában. — Hornyánszky Viktor nyomdája. — Tudnivaló 204—228. l.

II. Jelentés a Magyar Nemzeti Múzeum könyvtáráról. — Jelentés a budapesti tud. egyetem könyvtárának rendezéséről, gyarapodásáról és forgalmáról 1883-ban. Szilágyi Sándor-tól. — A magyar tud. Akadémia könyvtárának állapota 1883. H. Á. — A múzeumi könyvtár kéziratgyűjteményének félévi gyarapodása. — A Magyar Nemzeti Múzeum levéltárának félévi gyarapodása. — Fénykép-másolatok régi hazai kéziratokról. — Könyvkiállítás Brassóban. — A »Magyar Kurir« történetéhez. Ferenczy Józseftől. — Hazai könyvtáraink lajstromozása. — Szabó Károly könyvjegyzéke. — Registert kérünk az akadémiai kiadványokhoz. — Hellebrant Árpád bibliographiai munkája. — A kalocsai ó-német kéziratok. — Egy ismeretlen brassói német naptár 1643-ból. H. Á. — A Jankowich-féle gyűjtemény történetéhez. — Dr. Kováts Gyula házasságjogi munkája és régi szerkönyveink. — Sennyei István kéziratban maradt munkája Duxban. — Rákóczy György könyvbejegyzése. — Ismeretlen pannonhalmi Breviarium 1519-ből Mőlkben. — Thurzó János boroszlói püspök könyvbejegyzése 1506-ból. — Sajtóhibák. — Olvasóinkhoz 352—375. l.

HORVÁT ISTVÁN KÉZIRATAI A MAGYAR NEMZETI MÚZEUM KÖNYVTÁRÁBAN.¹⁾

Közli: Nagy Sándor.

Horvát Istvánnak, a tudósnak és hazafinak emléke sokkal élénkebben él nemzetünk szívében, hogy sem születése közelgő százados évfordulójára (1884 máj. 3.) előre figyelmeztetni kellene a hazai tudományos világot; s halhatatlan érdemei, melyeket a nemzeti szellem fejlesztése s a hazai tudomány és irodalom művelése körül szerzett, sokkal ismeretesebbek, hogy sem azokat fejtegetni, avagy csak előszámlálni is szükség lenne. Sem az egyiket, sem a másikat nem szándékom tenni, mert — bár készületekről még alig szól a hír, — hiszem így is, hogy tudományos és irói köreink versenyezni fognak egymással az említett évforduló kegyeletes megünneplésében.

Az oltár körül, melyen ez alkalommal e nagy szellem emlékének fog áldozatot nyújtani a nemzet, kiváló helyet követel a M. Nemzeti Múzeum s különösen ennek könyvtára, mely Horvát Istvánt minden másoknál több joggal magáénak vallja s azon 34 évre terjedő időszakot, mely alatt őre. igazgatója volt, legnevezetesebb korszakai közé számítja. A pezsdülő tevékenység, a fáradhatlan munkásság éveinek nevezhetnők ez éveket s eredményeik, melyek a könyvtár felvirágzásának legelső tényezőivé váltak, valóban nagy becsülésre tarthatnak számot. Az alapvetés, a kezdeményezés fáradságos munkája, a könyvtárnak, mint ilyennek megalapítása várt Horvátra s ő e roppant fel-

¹⁾ 1884 május 3-án lesz Horvát István születésének 100-dik évfordulója, ki életének 62 évéből 34-et a múzeumi könyvtár szolgálatában mint ennek igazgató-őre töltött el. Működése a könyvtár történetében új korszakot nyit meg, melyhez a hazai közművelődés legnemesebb emlékei fűződnek. A múzeumi könyvtár egykori nagy főnöke iránti hálánkat kívánjuk tehát első sorban leróni, midőn születésének századik évfordulója alkalmából annak hátrahagyott kéziratait folyóiratunkban megismertetjük.

Szerk.

adatot derekason megoldotta. Valóban el kell ismernünk, hogy a Magyar Nemzeti Múzeum könyvtárát Horvát István tette azzá, a minék lennie kell. Mindazon irányok és törekvések, melyek e könyvtárnak, mint elsőrangú nemzeti tudományos intézetnek jól fölfogott rendeltetéséből folynak s a melyeket ápolni, gyámolítani mindvégig föladata leend, — egyenesen ezen korszakból, egyenesen Horvát Istvántól származnak. Azt a működési irányt, melyet a könyvtár — sokkal szélesebb körben — manap is követ, ő indította meg rendszeresen s ő vitte, mint első anyyira, a mennyire az akkori gyarló segédeszközökkel s az ő fáradhatlan buzgalomával vinni lehetett.

A nagy fontosságu föladatra, minő ez időben a Széchenyi-országos könyvtár vezetése volt, nálánál alkalmasabb, rátermettebb embert, akár erős hazafias lelkületét, akár széleskörű alapos szakismereteit s roppant szorgalmát tekintsük, keresve sem lehetett volna találni; valamint másfelől meg kell vallanunk azt is, hogy e nagy tudományu férfiú, a magyar őstörténetek fáradhatlan lelkes buvára, »a nemzeti szellem tüzes ébresztője« — mert őt legtöbb joggal illeti meg e név — épen itt, a nemzeti tudomány és irodalom leggazdagabb kincstárában volt legméltóbb helyén, mint gondos őrizője, hű sáfárja egy egész nemzet ezredéves szellemi kincseinek, melyeket érdemök szerint becsülni s értékesíteni nálánál jobban senki sem tudott.

Páratlan érdemeit, melyeket e helyütt szerzett, csak azok ismerik igazában, kik az ő örökében munkálkodnak; de elismerte s méltányolta maga a nemzet közvéleménye, a nemzet képviselőinek tanácsa is; maga Deák Ferencz volt az, ki az 1836. országgyűlésen a legmelegebb szavakban emlékezett meg a nagy férfiúról, kinek hazai nyelvünk s nemzetiségünk ügye a halhatatlan Révai után legtöbbet köszönhet.

Ám számítsa őt nagyjai közé tudomány-egyetemünk, hol Horvát egymaga két tanszéket töltött be; büszkélkedjék vele szülővárosa, Székes-Fejérvár; több joggal senki sem vallhatja őt magáénak, mint roppant munkásságának színhelye, a M. Nemz. Múzeum könyvtára. Hiszen ő nemcsak életében volt ez intézeté; az maradt halála után is s az marad örökre. Lényének halhatatlan része, nagy szelleme itt maradt elhunytá után is; nagy elméjének alkotásai, tudományos művei, melyeknek csak pusztá

czímsorozata is egész könyvet tenne ki, itt vannak összegyűjtve legteljesebb számban; s ki tőle akár mélyreható tudományt, alapos szakismereteket s ellenállhatlan tudományszomjat, akár valódi hazafiui érzületet s magas eszményi lelkesedést kíván tanulni, itt keresi fel s itt találja meg a nagy mestert mai nap is.

Erőmet fölülhaladó munkára vállalkoznám, ha e műveket egyenkint ismertetni szándékoznám. Horvát István tudományos működésének egész roppant területét be kellene járnom, egy rengeteg erdőt, melyben a jövő és menő, távozó és visszatérő, járt és fölhagyott utak szeszélyesen keresztezik egymást s könnyen labirinthba csalják a tapasztalatban vándort. Elég legyen tehát csak egy szűkebb határok közé szorított, de még kevésbé ismert területre szorítani szemlénket, elég legyen csak kiadatlan munkáiról, a M. Nemz. Múzeum könyvtárában őrzött kéziratairól szólni röviden, általános tájékoztatásul azoknak, kik a közelgő évforduló alkalmából Horvát István irói működéséről s tudományos törekvéseiről egyet-mást írni szándékoznak.

Közkönyvtárainkban számos kéziratgyűjtemény található, melyek — vétel útján — egyes magángyűjtők, vagy kiváló tudósok, nagy írók hagyatékából kerültek oda, mint legilletékesebb helyekre. Hevenessi és Kaprinai, Kazinczy és Toldy, Jankovich és Farkas Lajos kézirat-gyűjteménye szakembereink előtt eléggé ismeretes. Horvát István gyűjteménye mindezeket lényegesen különbözik s mindezeket messze fölülmulja. Jankovich és Farkas Lajos csak gyűjtők, amatőrök voltak; épen ezért gyűjteményök egészen másnemű, mint Horvát Istváné. Hevenessi és Kaprinai hagyatékát inkább lehet hozzá hasonlítani; de tömegére sokszorta kisebb, tartalom tekintetében sokkal egyoldalúbb s tudományos becsre messze alatta áll mindenik. Kazinczy és Toldy gyűjteménye anyag tekintetében leginkább rokon vele, de ezek is jóval szegényebbek. Horvát gyűjteménye oly tetemes és oly gazdag, hogy egymaga fölér e négy gyűjteménnyel együtt véve.

A feledhetetlen emlékü József nádor, ki Horvát István elhunytá után nyomban sietett az ő páratlan becsü könyvtárát biztosítani a Múzeum számára, s vele együtt mindazok, kik ennek külföldre vándorlását megakadályozták, valóban nagy szolgálatot tettek a hazai tudományosságnak. Az összes könyvtár — 30,000 kötet — a kéziratokkal s oklevelekkel együtt mindjárt

Horvát István elhunytá után átszállítottatott a M. Nemz. Múzeum helyiségébe s József nádornak ez volt utolsó intézkedése a védnöksége alatt álló intézet ügyeiben, — de voltaképen csak 1851-ben vált ez intézet tulajdonává.

A kéziratgyűjtemény köteteinek száma 946-ra rúg; oly szám, melylyel csak Jankovich gyűjteménye ér föl. A kötetek túlnyomó része egyenlő nagyságú: negyedréte-alakkal bir s egyes különálló papirlapokból áll, melyek néha csak pár szóból álló, néha terjedelmesebb följegyzést tartalmaznak. Az egyes lapok szigorú rendben, betűk vagy évszámok szerint összeállítva, egyenlő nagyságú és színű táblákba vannak beosztva, melyeknek sarkán a cím pontos följegyzése található. Végig futva szemünkkel ez egyforma kötetek roppant halmazán, néma bámulattal hódolunk a nagy erudícióval s hangyaszigoralommal megáldott férfi emlékének, ki e temérdek jegyzetet az első betűtől az utolsóig sajátkezűleg állította össze.

Az egész gyűjtemény ma is úgy áll, a mint ő maga rendezte, csupán az »*E r u d i t o r u m L e x i c o n*« összeállításában történt — a czélszerűség szempontjából — némi csekély változtatás.

Áttérve a gyűjtemény tartalmára, mindenekelőtt meg kell jegyezni, hogy rendszeresen kidolgozott műveket, kész dolgozatokat e kéziratok közt csekély számmal találunk. Horvát Istvánt 62 éves korában († 1846 jun. 13.) is szakadatlan munkásság közepett, úgyszólván íróasztala mellett lepte meg a halál; ő még élete alkonyán is új tervekkel foglalkozott, új irányokat tűzött ki maga elé, bár ifjúkorától fogva példátlan szorgalommal s kitartással dolgozott. Kétségtelen, hogy ha még tovább él, megvalósítja ez újabb terveket is s ekkor az a nyers anyag, mely mai irodalmi hagyatékában található, gondos feldolgozásban, kellően értékesítve marad vala reánk. De fáradhatatlan munkás szellemét ismerve, bizonyosra vehetjük, hogy — élt volna bár még egyszer oly sok éveken át, — irodalmi hagyatéka, kéziratainak gyűjteménye akkor is csupa előkészítő jegyzeteket, újabb felhalmozott, de föl nem dolgozott adatokat tartalmazott volna, mert tudományos munkásságát oly széles alapokon kezdette s oly nagy arányokban indította meg, hogy azt fokozatosan előbbre vinni igenis lehetett, de befejezni emberileg lehetetlen volt. Az a

végezél, a mely felé munkás életének egész folyamán át sem jó, sem balsorsban nem lankadva folytonosan törekedett, oly elérhetetlen távolban lebegett előtte, hogy emberi szemmel tekintve szinte a szertelenbe látszik veszni.

Kéziratai ezek szerint pontosan mutatják a fejlődés menetét s az előhaladó munkálkodás azon fokát, hol a halál utólérte a fáradhatatlan munkást; sőt világosan megjelölik az irányt is, melyet a jövőben követni akart; de hogy ez hova vezetett volna, hogy e törekvések hol és mikor értek volna véget, legfelőbb csak sejtteni lehet.

Önként következik az elmondottakból, hogy e nagy tömeg kézirat között kiadásra alkalmas munka kevés található. Aprólékos jegyzetek, pusztá tervrajzok, keretek kép nélkül, kezdetleges vázlatok, próbaképen kidolgozott töredékek teszik a túlnyomó részt, melyek a történelem és irodalom buvárai szemében igen nagy becsűvel bírnak ugyan, életrajzi tekintetben nem kevésbé fontosak, de nagy közönség kezébe nem valók. A sok félbemaradt, vagy tulajdonképen meg se kezdett dolgozatok közt akad azonban egy-egy olyan is, a melynek közrebocsátása mai nap is nagy nyereség lenne tudományos irodalmunkra; ilyen pl. — életrajzi szempontból kiváló becsű »M i n d e n n a p i j á «-t s 40 kötetből álló le vé l g y ú j t e m é n y é t nem is említve — különösen sokat emlegetett »E r u d i t o r u m L e x i c o n «-a, mely a legrégebb időktől a jelen század közepéig terjedő korszakot felölelve, hazai tudósaink, íróink teljes névjegyzékét s munkáik pontos sorozatát foglalja magában.

Nyelv tekintetében az összes kéziratok — a kéziratár be rendezéséhez képest — három csoportba vannak osztva: vannak t. i. latin, magyar és német nyelvű kéziratok. A kéziratár catalogusa szerint, mely a legtöbb esetben csak a pusztá cím után osztályozza a kéziratokat nyelvek szerint, e három osztály közt leggazdagabb az első, mert a cím a legtöbb múnél latin, de maga a szöveg — már a mennyiben szövegnek lehet mondani — csaknem mindeniknél magyar. Legesekélyebb számmal vannak természetesen a német kéziratok s ezek is jobbára pusztá fordításai a magyar eredetinek. E körülmény egészen összevág Mátray állításával, mely szerint Horvát István még gyermecko-

rában föltette magában, hogy a német nyelvet soha nem fogja irodalmilag használni.¹⁾ Munkáit is mások fordították németre.

Fontosabb e nyelvek szerinti csoportosításnál a tudományágak szerinti osztályozás. Horvát István roppant terjedelmű tudományos munkássága — tudvalevőleg — két nagy körben mozog: t. i. a nyelvészeti és történelmi tudományok körében. Írói pályafutását a nyelvészet mezején kezdte, első nevezetesebb munkája a Verseghyellen intézett hires czáfolat volt, védelmezése szeretett mesterének, a nagy Révainak. Nemsokára azonban, mikor a nyelvtan harcza már teljesen bevégeződött s Révai rendszere győzelemre jutott, épen nyelvtörténelmi kutatásai egyszerre a történetvizsgálás terére vezették, mibe aztán mind jobban-jobban belemélyedt. A jelen század második tizedén innen kiválóan e nemű kutatásokkal foglalkozott, bár — a mint kéziratban maradt jegyzetei is bizonyítják — nem hagyott föl egészen nyelvészeti vizsgálódásaival sem.

Munkásságának e kettős irányához képest kézirateit két nagy csoportba sorozhatjuk: vannak nyelvészeti és vannak történelmi tárgyú kéziratai. E két nagy csoportban — különösen a történelmiben — igen sok apróbb tömböket különböztethetünk meg.

Végül, könyvtárnoki tisztéből kifolyólag s irodalomtörténeti kutatásaival kapcsolatban buzgó művelője volt Horvát István a hazai bibliographiának is; e tárgyú kéziratai alkotják a harmadik csoportot.

Nyelvészeti tárgyú kéziratai, melyek — miként említém — nagyrészt pályája első szakából valók, Révainak, a nagy mesternek szellemében készültek, az ő tanait hirdetik, egyben másban megigazítva, pótolva, kibővítve, továbbfejtve őket. A legnagyobb rész előkészület újabb nyelvészeti kérdések megoldásához, fáradságos gondtal, hangya-szorgalommal összeszedett jegyzetek, melyekben egytől-egyig lelkiismeretes pontossággal ki van merítve az akkori nyelvtudománynak összes kincstára s a melyeket csak maga Horvát István tudott volna kellően értékesíteni. Természetes, hogy a nyelvtudomány mai állásához mérve e rendkívüli

¹⁾ Mátray Gábor: Emlékbeszéd Horvát István Széchenyi országos könyvtári öröföltt. Pest 1847. 10. l.

szorgalommal összehordott anyag nagy része elavult, túlhaladott ódonság; de ama korban a legjobb volt, a mit csak a nyelvészet terén föl lehetett mutatni; s bármily nagy haladást tettünk is azóta ez irányban, Horvát István nyelvészeti jegyzetei teljesen túlszárnyalva még mai nap sincsenek. Itt-ott sok olyan apró adatot, sok olyan megjegyzést találunk, a melyek ma is tudományos becsesel bírnak. A hasonlértelmük szók összeállítására még manap is figyelmet érdemel s az összehasonlító nyelvészet körébe vágó jegyzeteiben (*Vocabula linguae hung. cum aliis linguis communia*, *Vocabula linguae hung. cum lingua turcica communia*) a tévedések mellett sok olyan hasonlításra találunk, melyeket az újabb összehasonlító nyelvészeti vizsgálódások is igazoltak. S mindezen jegyzetek, legyen tartalmuk mai szempontból akár jóhiszemű tévedés, a mitől épen a nagy tudósok menekedhetnek meg legnehezebben, legyen akár merőben helyes és igaz, egyaránt bizonyítékul szolgálnak arra, hogy Horvát István — roppant terjedelmű östörténelmi tanulmányai közepett is — a nyelvészeti mozgalmakat is folyton éber figyelemmel kísérte, a nyelvészeti szakirodalomban alapos ismeretekkel bírt s céljaihoz képest lelkiismeretes gonddal fölhasználta mindazt, mit az akkori szakirodalom nyújtott.

Történelmi tárgyú jegyzetei közt találunk néhány kész művet, néhány kidolgozott cikket, de ezeknek legnagyobb része meg is jelent nyomtatásban. Magyar történelmi kéziratok közt félig-meddig kiadatlanak tekinthetjük: »Horvátországról, mint hódítás által szerzett magyar tartományról« irt alapos tanulmányát, mely — bár az 1843-iki országgyűlésre felgyűlt reudeknek volt ajánlva, — hazánkban meg nem jelenhetvén, Lipszében jött ki német nyelven 1844-ben. Különbőség a magyar eredeti s a német fordítás közt (készítette Ney Ferencz) teljességgel nem létezik. Hasonlóképen kiadatlan — legalább tudomásom szerint — »A magyar nemzetnek Sabartheo asphaltoi régi nevééről« irt nagyobb értekezése is, mely e nagy szellem nagy tévedésének szomorú bizonyítékául szolgál. E terjedelmes dolgozathoz az előkészítő jegyzeteknek hosszú sora csatlakozik (*Adversaria de Cilicibus seu Hungaris, de Gigantibus etc.*

vel ut Hungaris stb. stb.), melyek fájdalmasan juttatják eszünkbe, mily sokat pazarolt Horvát István drága ereje- és idejéből azon meddő tudományos ábrándokra, melyek rajongásra hajlandó lelkét ellenállhatatlanul megragadták. De feledjük ezeket! Tévedései mellett is oly nagy érdemei vannak Horvát Istvánnak, hogy azokat — miként Eötvös, a hálás tanítvány, igen szépen mondja — soha nem hálálhatja meg a nemzet eléggé; mert nincs történetíróink közt senki, a ki oly nagy arányokban kezdett volna nemzetünk történeteinek kinyomozásához s a nemzeti szellemre, korára oly mély, oly letörölhetetlen hatást gyakorolt volna, mint Horvát István.

A z e g y e t e m e s t ö r t é n e l e m b e v á g ó j e g y z e t e i egytől-egyig közvetlen kapcsolatban állanak magyar történelmi vizsgálódásaival; — nem különben hazai jogtörténelmi munkálatai is.

Irodalomtörténeti kéziratai közt egyetlenegy kidolgozott mű található: Horányi Elek gondosan összeállított életrajza — s ez kiadatlan. E tárgyú kéziratának legnagyobb része lexiconszerű összeállítása a magyar irodalom művelőinek, kútfőkre alapítva. Első helyen áll itt már említett »Lexicon Eruditorum Regni Hungariae« című nagyszabású műve, mely legújabbán két külön részre osztott; az első rész — 21 kötet — a legrégebb időktől a XVI. század végéig, a második — 113 kötet — a XVII. sz. elejétől 1840-ig terjedő korszakokat öleli fel. Horvát Istvánnak terve volt e műben a hazai tudósok, írók, irodalom-pártolók névsorát, életrajzi, bibliographiai jegyzetekkel összeállítani, nem mellőzve a hazai vonatkozású művek külföldi szerzőit sem. A föladat óriási, túl látszik haladni az emberi élet korlátolt határait s csakis oly férfiú gondolhatott reá, mint Horvát I., ki nemcsak fáradhatatlan szorgalommal volt megáldva, hanem roppant széles eruditiójánál s hivatalos állásánál fogva leginkább volt reá képesítve. Mint könyvtár-őr, hozzáfért olyan segédkönyvekhez is, melyeket más aligha tudott volna fölhasználni; s szokott lelkiismeretes gonddal ki is aknáztta mindazt, a mit céljára hasznavehetőnek talált. A hazai irodalomtörténeti művek egész tömegét, köz- és magánkönyvtáraink catalogusait, saját gazdag gyűjteményét gondosan átvizsgálva, a külföldi irodalmak idevágó műveit átnézve s mindent,

Terjesztés, mert nyilvánlatában is megjelent

a mi jót, hasznavehetőt talált, gondosan kijegyezgetve, oly becses anyag-halmazt gyűjtött össze, a mely az irodalomtörténet művelőinek mindenha gazdag kútforrásul fog szolgálni. Tagadhatatlan, hogy itt-ott vannak hiányai, melyek a munka roppant terjedelmes voltából származnak, de ezeket pótolni igen könnyű munka s ezek mellett is ez óriási gyűjtemény egymaga is bámulatra méltó emléke Horvát István páratlan munkásságának. A Magyar Tud. Akademia, mely már több ízben foglalkozott tudósaink s íróink névjegyzékének s műveik sorozatának tervével, jó szolgálatot tenne a hazai tudománynak, ha mintegy előkészületül ama nagy munkához, mindenekelőtt Horvát István »Eruditorum Lexicon«-át bocsátaná közre, mint a mely a szükségesnek mutatózó pótlásokkal kiegészítve, a további műveleteknek biztos alapul szolgálhatna.

Tartalom tekintetében nem kevésbé becses még e csoportban Horvát István »Minden napija« azaz ifjúkori naplója s nagy tömegű levélgyűjteménye. Mindkettő kiválóan magáért Horvát Istvánért becses. »Minden napija« ifju éveinek (1805—1809.) e hú tükre természetesen nem irodalmi célra készült, tehát nem ilyen szempontból kell tekintenünk. Az egész 9 kötet nem egyéb, mint egyes vázlatok összege. Egy-egy napnak futólag papírra vetett rajza, melynek épen a mesterkéletlenség, a közvetlen bensőség legfőbb érdeme; egy jelenetnek, eseménynek rövid följegyzése, melyen rajta maradt a pillanat hangulatának bélyege; a perc ötletének tűnő emléke, az ifju lélek komoly elmélkedése s a víg kedély egy-egy fölvilanása, ezek alkotják e napló tartalmát; naiv őszinteség adja meg legfőbb jellemvonását. Az ifju Horvát István a maga tiszta valóságában, igaz mivoltában jelenik meg ez igénytelen lapokon. A páratlan hűség, melylyel önmagát rajzolja, naplóját az életrajz írójára nézve megbecsülhetetlenné teszi.

Irodalomtörténeti szempontból épen ily nagy fontossággal bír Horvát Istvánnak nagy kiterjedésű levelezése is, a mely az ő roppant hatását, nagy népszerűségét bizonyítja meglepő adatokkal. Mint egyik hozzá intézett levélben jellemzően mondatik, ő levén a tyj a a m a g y a r t u d o m á n y o s s á g n a k é s i r o d a l o m n a k, ő levén vezére azon »Sturm- und Drang«-féle forradalomnak, mely nálunk a közszellemben e

század harmadik tizedében kezdődött, természetes, hogy mindazokkal, kik a nemzetiség, a tudomány és irodalom nagy eszméinek szolgálatában állottak, folytonos összeköttetésben, szorgos levelezésben állott. Mindenki, a ki a fölüjított eszmékért lelkesült, sietett vele, mint azoknak buzgó apostolával megismerkedni s tőle a nagy munkában útbaigazítást, buzdítást, támogatást nyerni. Valóban, ha e leveleket olvassuk, tudjuk teljes mértékben fölfogni azt a roppant hatást, melyet Horvát István az egész nemzet szellemére gyakorolt s csak akkor érthetjük igazán azt a példátlan tiszteletet, melylyel nagy szellemének az egész nemzet adózott.

A levelek tartalom tekintetében nagyon különbözők. Egyik magasztaló dithyramb a nagy tudós valamely művének megjelenése alkalmából; a másik bizalmas kérelem útbaigazításért, fölvilágosításért az őstörténeti nyomozások terén, egyik tisztán tudományos ügyekkel, irodalmi kérdésekkel foglalkozik; a másik inkább magántermészetű: segélykérés (s ilyen nagy számmal van) vagy más efféle. De bármily tárgy körül forognak is, egytől-egyik érdekesek s jellemzik úgy a személyeket, mint magát a kort s annak viszonyait.

Hasonló nagy változatosságot találunk a leveleket író személyekben is. Országosan ismert s magasztalt nevek mellett, milyenek — hogy csak a legkiválóbbakat említsem — a két Dessewffy, József és Aurél, Döbrentey, Fejér, Kazinczy, a két Kisfaludy, Kölcsey, Pulszky, Révai, Szemere, gróf Széchenyi Ferencz és Lajos, gróf Teleky József, Virág Benedek, Vitkovics és mások, a külföldiek közül pedig Pertz és Schlegel Frigyes nevei, ott találjuk homályban élt lelkes honfiak s rég elfeledett vagy észre sem vett tudósok és írók szerény neveit is, illustratiojául annak, mily nagy volt az a kör, melynek központja, fényt sugárzó napja Horvát István volt. A férfiú, ki Horvát István életrajzának megírására vállalkozik, e levelekből tiszta fogalmat nyer arról: mi volt ő a magyar nemzeti szellem, a hazai tudomány és irodalom fejlődése történetében.

Kéziratainak 3-dik csoportját leginkább bibliographiai jegyzetei alkotják, melyekben első nyilvánulását látjuk azon törekvések

nek, melyeket — miként említém — a M. N. Múz. könyvtára, hivatásából kifolyólag, manap is gondosan ápol. Mindazon kéziratokat és nyomtatványokat, melyek hazánk bármely részére, nemzetünk történelmének bármely ágára vonatkoznak, legyenek azok itt a hazában vagy külföldön, magán- vagy közkönyvtárakban, minél teljesebb számban felkutatni s ha lehet, visszaszerezni, vagy legalább ismertetni s pontosan lemásoltatni, szóval a múzeumi könyvtárt az összes létező hungaricákkal gazdagítani s így a szó valódi értelmében nemzeti könyvtárrá, nemzetünk szellemi kincseinek valódi tárházává tenni, — volt a nagylelkű alapítónak, gr. Széchenyi Ferencznek czélja. Ez irányban ő maga szabta meg a módozatokat s a mit ő czélba vett, Horvát István kezdte meg. Kutatásai a legszélesebb körre kiterjedtek; személyesen nem tehetett ugyan buvárlatokat, de lehetőleg felhasználta mindazt, mit az akkori bibliographiai irodalom nyujthatott. Az összes hazai s a nevezetesebb külföldi könyvtárak és kéziratgyűjtemények catalogusait nagy figyelemmel átvizsgálva, a talált hazai vonatkozású kéziratokat jegyzékbe vette s könyvtárak szerint csoportosítva, rendszeres gyűjteménybe foglalta össze, mely »Codices manuscripti potissimum ad illustrandam Historiam Hungariae pertinentes« czímet visel. Ezen irány művelése, a hungaricák gyűjtése ma is fő feladatai közé tartozik a könyvtárnak s ma már nagyobb erővel s több alapossággal és eredménnyel lehet folytatni a buvárlkodást; de a kezdeményezés dicsősége Horvát Istváné.

Hazánk könyvtárainak történetét szintén vizsgálódás tárgyává tette Horvát István. Mátyás világhírű könyvtárának jegyzékét a létező catalogusokból gondosan összeállította, sőt az alapító nevében lépéseket tett a wolfenbütteli könyvtárban levő Corvin-codexek visszaszerzése iránt is — fájdalom, eredmény nélkül.

Végzem e vázlatos ismertetést, mely csupán figyelem gerjesztőül szolgálhat, azon óhajttással, vajha minél előbb támadna férfit, ki az eddigi mulasztást kipótolva, Horvát Istvánnak nevéhez méltó emléket állítana irodalmunkban.

Addig is bátor vagyok felhívni a szakférfiak figyelmét kiadatlan kézírataira, melyeknek jegyzéke itt következik:

Horvát István kéziratái a M. Nemzeti Múzeum
könyvtárában.

I. Nyelvészet.

1. *Adverbia linguae hungaricae in genere, item: interrogativa, negativa, ordinativa.* Cod. Sec. XIX. Volumina 4. (126. Quart. Lat.)¹⁾
2. *Adversaria de literatura Haicana. Lásd: Advers. pro notitia historiae litterariae Armeniacae. (Haicanae.) 8. sz. a.*
3. *Adversaria de nominibus cum Hungaricis convenientibus.* Pestini. 1827. Fol. 48. (1516. Quart. Lat.)
4. *Adversaria de numeris linguae hungaricae.* Cod. Sec. XIX. (1294. Quart. Lat.)
5. *Adversaria voce hungarica Ország (seu Rex) Pestini.* 1823. (1470. Quart. Lat.)
6. *Adversaria pro elaboranda scientifica linguae hungaricae Grammatica.* Pestini. 1830. (1288. Quart. Lat.)
7. *Adversaria pro exceptionibus Declinationum Hungaricarum.* Pestini. Cod. Sec. XIX. (1298. Quart. Lat.)
8. *Adversaria pro notitia historiae literariae Armeniacae (Haicanae.)* Pestini. 1835. (1287. Quart. Lat.)
9. *Aequivoca hungarica.* Cod. Sec. XIX. Volumina 2. (1435. Quart. Lat.)
10. *Africana vocabula Hungaricis convenientia.* Pestini. 1832. (1289. Quart. Lat.)
11. *Americana vocabula hungaricis convenientia.* Pestini. 1832. (1290. Quart. Lat.)
12. *Asiatica vocabula hungaricis convenientia.* Pestini. 1832. (1291. Quart. Lat.)
13. *Auszüge aus der »Allgemeinen Literatur-Zeitung 1810« über Mimik und die ungarische Geschäftssprache.* MSS. Sec. XIX. Fol. 6. (650. Quart. Germ.)
14. *Commentarius et Index in allocutiones funebres in Codice MSS. Boldvensi repertas.* Cod. Sec. XIX. Volumina 4. (1292. Quart. Lat.) Vide etiam: Index Calendarii Missalis Jászóviensis etc. 237. sz. a. (Pray-codex.)

¹⁾ A kéziratok könyvtári jegye.

15. *Demissa opinio de opere grammatico Ramershofer Valerian magyar nyelvtana.* MS. Sec. XIX. (A. 1844.) Fol. 6. (2901. Fol. Lat.)

16. *Észrevételei a német hónapi irásnak III része II. kötetének 111–115 levelein előjövő egynehány állításokra.* MS. Sec. XIX. Fol. 29. (849. Quart. Hung.)

17. *Europaea (Celtica, Illyrica, Latina, Lithvanica) vocabula hungaricis convenientia.* Pestini. 1826. Volumina 7. (1296. Quart. Lat.)

18. *Europaeis (Brittanicis, Fennicis, Graecis, Hispanicis, Portugallicis, Russicis) vocabula hungarica convenientia.* Pestini. 1832. Volumina 7. (1297. Quart. Lat.)

19. *Excerpta fusiora e libris Ungaricis Seculi XVI.* Tomus A. pag. 231. (477. Quart. Hung.)

20. *Grammaticae linguae hungaricae serie chronologica collectae.* Pestini. 1830. Volumina 2. (1300. Quart. Lat.)

21. *»Ha« (A) szónak újabb védelmeztetése.* MS. Sec. XIX. (A. 1808.) Pag. 20. (947. Quart. Hung.)

22. *Hasonértelmű magyar szók.* Cod. Sec. XIX. (492. Quart. Hung.)

23. *Horvát István vélekedése a Balaton magyar nevének eredetéről.* MS. Sec. XIX. Fol. 28. (925. Quart. Hung.)

24. *Horvát István kérdései a magyar nyelv tudományos történetéből.* MSS. Sec. XIX. Fol. 11. (38. Duod. Hung.)

25. *Horvát István kérdései a magyar nyelvtanból.* MSS. Sec. XIX. Fasciculi 2. (36. Duod. Hung.)

26. *Horvát István kérdései a magyar Philológiából.* MSS. Sec. XIX. Fol. 16. (37. Duod. Hung.)

27. *Lexica linguae hungaricae: a) Serie chronologicae collectae; b) e vetustissimis diplomatibus protographis; c) e Scriptoribus vetustis; d) e libro creationis.* Cod. Sec. XIX. (A. 1830.) Volumina 7. (1303. Quart. Lat.)

28. *Lexicon hungarico-latinum juxta Lexicon Valachicum Budense.* Cod. Sec. XIX. (1437. Quart. Lat.)

29. *Libri philologici.* Cod. Sec. XIX. (1326. Quart. Lat.)

30. *Magyar helyesírástan (Orthographia.)* Cod. Sec. XIX. (487. Quart. Hung.)

31. *M a g y a r helyes olvasás és kimondás (Orthoepia et Orthophonia.)* MSS. Sec. XIX. (490. Quart. Hung.)
32. *M a g y a r nyelv alkotmánya Révai szerint, és Ver-segny hibáji.* MS. Sec. XIX. Fol. 92. (753. Fol. Hung.)
33. *M a g y a r nyelv (A) atyafiságáról és hasonlóságáról jegyzések.* Cod. Sec. XIX. (A. 1809.) Fol. 25. (468. Quart. Hung.)
34. *M a g y a r nyelv története jegyzésekben.* Cod. Sec. XIX. (A. 1809.) Volumina 4. (467. Quart. Hung.)
35. *M a i (A) magyar nyelvszokásban vannak számos el-lenmondások.* MS. Sec. XIX. (A. 1807.) Fol. 9. (848. Quart. Hung.)
36. *N o m i n a agnationum et cognationum hungarica.* Cod. Sec. XIX. (1466. Quart. Lat.)
37. *N o t a t a de Orthographia veteri Hungarica.* Cod. Sec. XIX. Volumina 2. (1440. Quart. Lat.)
38. *O p e r a miscellanea de lingua hungarica.* Pestini. 1830. Volumina 4. (1299. Quart. Lat.)
39. *P h i l o l o g i á n a k (A) encyclopaediája.* MS. Sec. XIX. (Mancum.) Fol. 7. (771. Fol. Hung.)
40. *P h i l o l o g i á n a k (A) encyclopaediája.* Pestini. 1810. (Mancum.) Fol. 4. (909. Quart. Hung.)
41. *P ó t o l é k o k a magyar nyelvnek külső történeteihöz.* Cod. Sec. XIX. (A. 1815.) (488. Quart. Hung.)
42. *P r ó b a t é t e l a magyar nyelvnek régi maradványai-ról.* MS. Sec. XIX. (Mancum.) Fol. 7. (777. Fol. Hung.)
43. *R e l i q u i a e linguae hungaricae vetustissimae.* Pestini. 1830. (1302. Quart. Lat.)
44. *T a n k é r d é s e i a magyar nyelv és litteraturából.* MSS. Sec. XIX. Fasciculi 2. (188. Oct. Hung.)
45. *U. a.* (518. Quart. Hung.)
46. *T h e s e s e Grammatica linguae hungaricae.* MSS. Sec. XIX. Fol. 25. (91. Duod. Lat.)
47. *T s (A) és T z betűknek védelmeztetésök.* MS. Sec. XIX. Fol. 10. (924. Quart. Hung.)
48. *V o c a b u l a linguae hungaricae cum aliis linguis com-munia.* Pestini. 1824. Volumina 22. (1305. Quart. Lat.)
49. *V o c a b u l a linguae hungaricae cum lingua turcica com-nia.* Pestini. 1831. Volumina 3. (1394. Quart. Lat.)

II. Történelem.

A) Hazai történelem.

50. Adatok magyar ország művészet-történetéhez. MS. Sec. XIX. (A. 1831.) Fol. 18. (456. Quart. Hung.)

51. Adversaria de Baptismo S. Stephani. Pestini. 1834. (1325. Quart. Lat.)

52. Adversaria de Blacis seu Vlacis. Pestini. 1823. (1381. Quart. Lat.)

53. Adversaria de Cilicibus seu Hungaris. Pestini. 1826. (1384. Quart. Lat.)

54. Adversaria de Croatia et Dalmatia. Cod. Sec. XIX. Volumina 3. (1448. Quart. Lat.)

55. Adversaria de Dalmatia. Pestini. 1830. (1449. Quart. Hung.)

56. Adversaria de Domibus Filtrinis seu Papilionibu. Hungarorum et Cumanorum. Pestini. 1824. (1412. Quart. Lat.)

57. Adversaria de Erdőelve, Ultrasilvania, Pieria, Drymodis, Hilea seu Transilvania. Pestini. 1823. (1472. Quart. Lat.)

58. Adversaria de Croatarum conficta de Tartaris victoria in campo Grobnik. Pestini. 1843. (1318. Quart. Lat.)

59. Adversaria de generibus Hungarorum. Cod. Sec. XIX. Volumina 2. (1465. Quart. Lat.)

60. Adversaria de Gigantibus, seu Lapithis seu Titanibus, velut Hungaris, Cumanis, Siculis, Jazygibus. Pestini. 1824. 1395. Quart. Lat.)

61. Adversaria de insula leporum et corona in eadem 1838 inventa. Pestini. 1838. (1456. Quart. Lat.)

62. Adversaria de nominibus Lófő et Lófejü Siculis Transilvaniae adtributis. Pestini. 1823. Volumina 15. (1399. Quart. Lat.)

63. Adversaria de tumulis Cumanorum seu Scytharum (Basiliorum. Pestini. 1824. (1457. Quart. Lat.)

64. Adversaria de Uzis seu Husis. Pestini. 1824. Volumina 10. (1416. Quart. Lat.)

65. Adversaria de Woytecho seu Adalberto episcopo Pragensi. Pestini. 1836. (1471. Quart. Lat.)

66. *Adversaria pro concinnanda Historia Civitatum Budensis et Pestiensis.* Pestini 1823. (1821. Quart. Lat.)

67. *Adversaria pro concinnanda historia Comitatus et Civitatis Alba Regalensis.* Pestini 1823. (1820. Quart. Lat.)

68. *Adversaria pro Onomastico Hungarico e Diplomati-
tibus authenticis.* Pestini 1835. Volumina 30. (1421. Quart. Lat.)

69. *Bedeutung* (Die) des Namens *Magyar* (Magyarn) nach Gregor Dankovsky's Erklärung. MS. Sec. XIX. Fol. 3. (1006. Fol. Germ.)

70. *Bedeutung* der Namen Ungarns und Magyar, nach der Erklärung des Herrn Alexander Czizmazia von Somogy. MS. Sec. XIX. Fol. 2. (1007. Fol. Germ.)

71. Bél Mátyás kéziratairól jegyzések, a Pozsonyban levő Primatialis Bibliotheka gyűjteményéből. 1812. pag. 134. (491. Quart. Hung.)

72. Béla király névtelen jegyzőjéről külömbféle jegyzések. Pest. 1804. pag. 184. (486. Quart. Hung.)

73. *Bosnia seu Confinium.* Cod. Sec. XIX. (1450. Quart. Lat.)

74. *Budini.* Geloni. Cod. Sec. XIX. (1382. Quart. Lat.)

75. *Collectio Diplomatum manu aliena copiatorum.* Sec. XII—XIX. MSS. Sec. XVII. Volumina 10. (2894. Fol. Lat.)

76. *Collectio Tabellarum genealogicarum familias Hungaricas respicientium.* MSS. Sec. XIX. Frusta 27. (2980. Fol. Lat.)

77. *Comitatus Regni Hungariae.* Cod. Sec. XIX. (1322. Quart. Lat.)

78. *Consignatio antiquitatum Hungaricarum in oris exteris reperibilium.* (Manca.) MS. Sec. XIX. Fol. 2. (1890. Quart. Lat.)

79. *Croatarum fidelitas erga Augustam Domum Austriacam.* Cod. Sec. XIX. (1319. Quart. Lat.)

80. *Csanádi* (A) és aradi káptalan hiteles pecsétének ismertetése. MS. Sec. XIX. (Mancum.) Fol. 3. (704. Fol. Hung.)

81. *Data miscel'anea ad historiam Hungarorum spectantia.* Cod. Sec. XIX. Volumina 4. (1441. Quart. Lat.)

82. *De Antenatis familiae Comitum Csáky de Keresztszeg notata diplomatica.* MSS. Sec. XIX. (316. Oct. Lat.)

83. *De fontibus et subsidiis historiae ecclesiasticae Hungariae.* Cod. Sec. XIX. Fol. 9. (2904. Fol. Lat.)

84. *De usu Literae »a« in Diplomatis.* Cod. Sec. XIX. (1295. Quart. Lat.)

85. *Értekezés a Szlavinokról.* 1844. pag. 335. (43. Fol. Hung.)

86. *Excerpta (Ad probanda axiomata Commentarii) ex antiquioribus et recentioribus scriptoribus a C. A. G. MS. Sec. XIX. Fol. 53.* (1899. Quart. Lat.)

87. *Fiume iuris hungarici.* Cod. Sec. XIX. (1451. Quart. Lat.)

88. *Homokiak.* Cod. Sec. XIX. Volumina 9. (1388. Quart. Lat.)

89. *Horvát István jegyzései 1803–5.* MSS. Sec. XIX. Volumina 2. (478. Quart. Hung.)

90. *Horvát országról, mint hódítás által szereztetett magyar tartományról.* Pest. 1843. MS. Sec. XIX. Fol. 44. (752. Fol. Hung.)

91. *Hunt-Pázmán nemzetség ivadékiról genealogiai táblák.* MSS. Sec. XIX. Fol. 23. (755. Fol. Hung.)

92. *Hyrcani.* Cod. Sec. XIX. (1389. Quart. Hung.)

93. *Index locorum Regestri Varadinensis.* Cod. Sec. XIX. Volumina 3. (1423. Quart. Lat.)

94. *Index mapparum Hungariae.* Pestini. 1834. (1475. Quart. Lat.)

95. *Jások.* Pestini. 1826. Volumina 30. (1391. Quart. Lat.)

96. *Kapuk. Závárok. Portae Veterum.* Pestini. 1826. (1393. Quart. Lat.)

97. *Két római út-oszlop, melyek Székes-Fehérvármegyei Iváncsa pusztában a földből kiásattak.* 1807. MSS. Sec. XIX. Fol. 9. (908. Quart. Lat.)

98. *Kúk.* Pestini. 1828. Volumina 36. (1294. Quart. Lat.)

99. *Külföldi levelek a Macronesokról, mint a magyar nemzet legújabb őseiről.* Pest. 1840. Fol. 21. (699. Fol. Hung.)

100. *Lajstromok azon magyar országot illető pötséteknek, melyek külömbféle könyvekben rézbe vésetve találtnak.* Vál. 1806. pag. 96. (479. Quart. Hung.)

101. *Lappones.* Cod. Sec. XIX. (1396. Quart. Lat.)

102. *M a g y a r* (A) nemzet legrégibb történeteinek rajzolat-jából jegyzés. 1826. Fol. 6. (231. Oct. Hung.)
103. *A m a g y a r* nemzetnek Sabartoeasphaloi régi nevé-ről. Pest. 1829. Fol. 39. (608. Fol. Hung.)
104. *M a g y a r o k*. Pestini. 1823. Volumina 34. (1401. Quart. Lat.)
105. *M a g y a r* (A) rendes katonaságnak dicső tettei az 1809. esztendei háborúban. Pest. 1812. Fol. 22. (610. Fol. Hung.)
106. *M a n u propria* copiata Diplomata. Sec. XII—XVI. MSS. Sec. XIX. Volumina 6. (2893. Fol. Lat.)
107. *M a t e r i a l i a* contra Döbrentei et Ocskay. Cod. Sec. XIX. Volumina 2. (1315.) Quart. Lat.)
108. *M o l d a v i a*. MSS. Sec. XIX. (1454. Quart. Lat.)
109. *M o n a s t e r o l o g i a* hungarica. Pestini. 1828. (1438. Quart. Lat.)
110. *O n o m a s t i c o n* ex diplomatibus Hungariae col-lectum. Pestini. 1823. Volumina 2. (1436. Quart. Lat.)
111. *O n o m a s t i c o n* Regesti Varadinensis. Cod. Sec. XIX. Volumina 22. (1422. Quart. Lat.)
112. *P a l ó c z o k*. Pestini. 1833. Volumina 23. (1406. Quart. Lat.)
113. *P a r t h i*. Pestini. 1823. Volum. 35. (1407. Quart. Lat.)
114. *P e s t* szabad kir. városnak régi Ofen német nevé-ről. Első és második kidolgozat. Pest. 1809—1810. Pag. 140. (469. Quart. Hung.)
115. *R a s c i a*. MSS. Sec. XIX. (1453. Quart. Lat.)
116. *R é g i m a g y a r* (A) halászatnak nyomdokai. Cod. Sec. XIX. (A. 1804.) Pag. 10. (483. Quart. Hung.)
117. *R é g i M a g y a r* madarászásnak nyomdokai. Cod. Sec. XIX. (A. 1804.) Pag. 6. Accedit: »Székes-Fehérvárról és — — — vármegyéről — — jegyzések. — 1804. Pag. 29. (484. Quart. Hung.)
118. *R é g i m a g y a r* szekeresekről szőlő helyek. Cod. Sec. XIX. Pag. 8. (482. Quart. Hung.)
119. *R é g i m a g y a r* vadászatnak nyomdokai. Cod. Sec. IX. (A. 1804.) Pag. 58. (485. Quart. Hung.)
120. *R ö t i*. Pestini. 1823. Volumina 22. (1409. Quart. Lat.)

121. R ö t t ö k. Cod. Sec. XIX. Volumina 4 (1410. Quart. Lat.)
122. R ö v i d értekezés a régi Magyaroknak neveikről közönségesen. MS. Sec. XIX. Fol. 15. (927. Quart. Hung.)
123. S z é k e s - F e h é r v á r r ó l é s v á r m e g y é r ő l j e g y z é s e k . (Lásd 117. sz. a.)
124. T a r o k . Pestini. 1827. Volumina 4. (1414. Quart. Lat.)
125. T ö r t é n e t i leczkék a Filiszteusokról. Pest. 1827. (Mancum.) Fol. 49. (733. Fol. Hung.)
126. T r a n s i l v a n i a e t S a x o n e s Transilvani. Cod. Sec. XIX. (1455. Quart. Lat.)
127. V á l m e z ő v á r o s t i l l e t ő d i p l o m a t i k a i k i v o n a t o k . MS. Sec. XIX. Fol. 4. (740. Fol. Hung.)
128. V á l o k . Pestini. 1825. Volumina 3. (1417. Quart. Lat.)
129. V á r k u n o k . Cod. Sec. XIX. Volumina 4. (1418. Quart. Lat.)
130. V a s . Cod. Sec. XIX. Volumina 40. (1419. Quart. Lat.)
131. V e r b ő c z i I s t v á n e m l é k e z e t e . MSS. Sec. XIX. (Mancum.) Fol. 81. (754. Fol. Hung.)
132. V e r t h e i d i g u n g s e i n e r B e h a u p t u n g ü b e r d e n e r s t e n W o h n s i t z u n d d i e E i n w a n d e r u n g d e r S c y t h e n n a c h E u r o p a . U e b e r s e t z t d u r c h G o t t l i e b G a m a u f , e v a n g . P r e d i g e r i n O e d e n b u r g . MS. Sec. XIX. Fol. 7. (653. Quart. Germ.)
133. V i t a e S a n c t o r u m e t S a n c t a r u m H u n g a r i a e . Cod. Sec. XIX. (1467. Quart. Lat.)

B) H a z a i j o g t ö r t é n e l e m .

134. A d v e r s a r i a d e c o r o n a t i o n e r e g u m H u n g a r i a e . Pestini. 1820. (1459. Quart. Lat.)
135. A d v e r s a r i a d e i u r e p u b l i c o R e g n i H u n g a r i a e . Pestini. 1820. (1458. Quart. Lat.)
136. A d v e r s a r i a d e P a l a t i n i s e t J u d i c e C u r i a e R e g i a e . Pestini. 1826. (1462. Quart. Lat.)
137. A d v e r s a r i a d e t r i n a f o r e n s i p r o c l a m a t a . Pestini. 1819. (1464. Quart. Lat.)
138. D a l m a t i a e , C r o a t i a e e t S c l a v o n i a e m u n i c i p a l e s l e g e s e t s t a t u t a . Cod. Sec. XIX. (1447. Quart. Lat.)

139. De Consiliis regum Hungariae in genere, atque Consilio Regio Locumtenentiali Hungariae in specie. Pestini. 1824. Fol. 8. (2902. Fol. Lat.)

140. De Dominis et Servis. Cod. Sec. XIX. (1461. Quart. Lat.)

141. De iure scripto et consuetudine. Cod. Sec. XIX. (1463. Quart. Lat.)

142. De iuribus regalibus minoribus Regum Hungariae. Pestini. 1822. (1460. Quart. Lat.)

143. De solemnibus functionibus, quas Palatini et Iudicis Curiae conjuges in reginarum Hungariae inauguratione praestare consueverunt. Pestini. 1825. Fol. 9. (2701. Fol. Lat.)

144. Reflexiones in Commentationem L. B. Jos. Hormayr de minorennitate, tutela et legitima aetate Principum imperii Austriaci Anno 1820. concinnatae. Pag. 13. (475. Fol. Lat.)

C) Egyetemes történelem.

145. Adversaria de Cauconibus velut Pelasgis. Pestini. 1826. (1377. Quart. Lat.)

146. Adversaria de Danis. Pestini. 1827. (1385. Quart. Lat.)

147. Adversaria de Doriensibus seu Dardanis velut Hastatis. Pestini. 1830. (1386. Quart. Lat.)

148. Adversaria de filiis Edmundi regis Angliae in Hungaria exulibus. Pestini. 1832. (1468. Quart. Lat.)

149. Adversaria de fontibus et scriptoribus historiae Gallicae. Pestini. 1827. (1373. Quart. Lat.)

150. Adversaria de fontibus historiae Anglicae. Pestini. 1827. (1372. Quart. Lat.)

151. Adversaria de fontibus historiae Septemtrionalis. Pestini. 1827. Volumina 2. (1374. Quart. Lat.)

152. Adversaria de Geographia Palaestinae. Pestini. 1823. Fol. 42. (1515. Quart. Lat.)

153. Adversaria de Germanorum nominibus specialibus. Pestini. 1829. (1474. Quart. Lat.)

154. *Adversaria de Hellenibus velut Gentilibus.* Pestini. 1828. (1403. Quart. Lat.)
155. *Adversaria de Henrico Portugaliae Comite velut Hungaro.* Pestini. 1828. (1323. Quart. Lat.)
156. *Adversaria de Jutia.* Pestini. 1827. (1392. Quart. Lat.)
157. *Adversaria de Lithvanis.* Pestini. 1827. (1398. Quart. Lat.)
158. *Adversaria de Longobardis.* Pestini. 1827. (1400. Quart. Lat.)
159. *Adversaria de Nimrodo seu Mene (Mén-Rôt) Rege Aegypti.* Pestini. 1837. (1499. Quart. Lat.)
160. *Adversaria de Nordmannis.* Pestini. 1837. Volumina 3. (1404. Quart. Lat.)
161. *Adversaria de Nordvegis.* Pestini. 1827. (1405. Quart. Lat.)
162. *Adversaria de Phrygibus seu Frisiis vel Liguri- bus.* Pestini. 1827. (1387. Quart. Lat.)
163. *Adversaria de Pruthenis seu Borussis.* Pestini. 1827. (1408. Quart. Lat.)
164. *Adversaria de Scandia.* Pestini. 1827. (1411. Quart. Lat.)
165. *Adversaria de Slavis.* Pestini. 1827. Volumina 21. (1413. Quart. Lat.)
166. *Adversaria de Svecia.* Pestini. 1827. (1413. a. Quart. Lat.)
167. *Adversaria de Tartaris.* Pestini. 1826. (1379. Quart. Lat.)
168. *Adversaria de Teutonibus.* Pestini. 1827. Volumina 15. (1415. Quart. Lat.)
169. *Ambrones. Ombrones.* Cod. Sec. XIX. (1378. Quart. Lat.)
170. *Belgae.* Cod. Sec. XIX. (1380. Quart. Lat.)
171. *Croviaci Principes.* Cod. Sec. XIX. (1324. Quart. Lat.)
172. *De regione Caphtor, e qua Philistaei in Palaes- tinam migrarunt.* Pestini. 1823. (1383. Quart. Lat.)

173. Die Deutschen. Vom Moses bis Tacitus. Uebersetzt durch S. v. Lgh. MS. Sec. XIX. (Mancum.) Fol. 7. (1000. Fol. Germ.)

174. Gallicia et Lodomeria. Cod. Sec. XIX. (1452. Quart. Lat.)

175. Index in Stritteri Excerpta é Scriptoribus Byzantinis. Pestini. 1825. (1474. Quart. Lat.)

176. Isauri. Cod. Sec. XIX. (1390. Quart. Lat.)

177. Ligures. Cod. Sec. XIX. (1397. Quart. Lat.)

178. Minaei. Cod. Sec. XIX. (1402. Quart. Lat.)

179. Nemzetségek. Gójim. Hellenes. (Lásd 154. sz. a.)

180. Schedae Historicae ad Acta Concilii Basileensis et Decreta Sigismundi Imperatoris et Regis provocantes. MS. Sec. XIX. Fol. 96. (352. Oct. Lat.)

D) Irodalomtörténet.

181. Adnotationes in Fragmenta Veteris typographiae Magno-Varadiensis. MS. Sec. XIX. Fol. 15. (1893. Quart. Lat.)

182. Adversaria ad historiam bibliothecae Manucriptorum Joannis Sambuci. Pestini. 1836. (1306. Quart. Lat.)

183. Adversaria ad historiam literariam Ordinum Religiosorum. Pestini. 1832. (1334. Quart. Lat.)

184. Adversaria de Praelatis Hungariae. Sec. XV. et Sec. XVI. exordio, Literatorum Maecenatibus. Pestini. 1843. (1330. Quart. Lat.)

185. Adversaria de Scriptoribus Universitatis Pestanae ultra Scriptores Societatis Jesu. Pestini. 1839. Volumina 2. (1367. Quart. Lat.)

186. Alumni celebriores, Cancellarii, Decani, Directores, Praesides et Rectores Universitatis Tyrnaviensis seu Hungariae. Cod. Sec. XIX. Volumina 10. (1314. Quart. Lat.)

187. Briefe des B. Paul Jeszenák und Stephan Majer an Stephan Horvát. 1824—5. MSS. Sec. XIX. Frusta 2. (986. Fol. Germ.)

188. *Eruditi Comitatus et Dioeceseos Albaregalensis. Cod. Sec. XIX.* (1375. Quart. Lat.)
189. *Eruditi regionum et urbium. Cod. Sec. XIX.* (1376. Quart. Lat.)
190. *Észrevételei a magyar tudós társaság terve iránt. MS. Sec. XIX. (Mancum.) Fol. 2.* (765. Fol. Hung.)
191. *Extractus contentorum »Rationis educationis Theresianae.« MS. Sec. XIX. Fol. 12.* (2903. Fol. Lat.)
192. *Hazaafiúintés Rösler Kristófhöz. MS. Sec. XIX. Fol. 7.* (768. Fol. Hung.)
193. *Horányi Elek élete. Pest. 1809. Pag. 32.* (677. Quart. Hung.)
194. *Horvát István igyekezete. (Nyomtatott munkái.) Pest. 1830. (489. Quart. Hung.)*
195. *Horvát István két levele kötött és folyó beszédben Sztrokay Antalhoz. Pest. 1812 (?) Pag. 7.* (1012. Quart. Hung.)
196. *Horvát István levelezése a XIX. század első felében. MSS. Sec. XIX. Frusta 61.* (692. Fol. Hung.)
197. *Horvát István levelezései 1830—5. MSS. Sec. XIX. Frusta 2.* (523. Quart. Hung.)
198. *Horvát Istvánhoz íratott levelek Döbrentei Gábor és Burián Pál által. 1829—45. MSS. Sec. XIX. Frusta 2.* (246. Oct. Hung.)
199. *Horvát Istvánt és családját érdeklő rövid írományok. MSS. Sec. XIX. Fol. 4.* (758. Fol. Hung.)
200. *Horvát Stephani Commercium epistolicum. MSS. Sec. XIX. Volumina 33.* (1425. Quart. Lat.)
201. *Horvát Stephani Commercium litterarium. MSS. Sec. XIX. Volumina 3.* (1426. Quart. Lat.)
202. *Levelek, melyeket Horvát Istvánhoz küldöttek néhány ösmerősei és jóbarátai 1801—1804. MSS. Sec. XIX. Frusta 58.* (481. Quart. Hung.)
203. *Lexicon eruditorum regni Hungariae. Inchoatum Pestini. 1831. 1 Volumna 113.* (1313. Quart. Lat.)
204. *Lexicon Eruditorum regni Hungariae aevi medii. Cod. Sec. XIX. Volumina 21.* (1313. a. Quart. Lat.)
205. *Libri Hungariam concernentes, sine Auctoris no-*

mine, cum vel absque Anno et loco impressionis apposito. Pestini. 1831. Volumina 2. (1328. Quart. Lat.)

206. *Litterae variorum ad Stephanum Horvát exaratae.* MSS. Sec. XIX. Frusta 23. (2899. Fol. Lat.)

207. *Magyar (A) Minerva* 4-ik kötetének megítéltetése. — Pátka 1808. — *Accedit idem impressum in »Toldalék a hazai s külföldi Tudósításokhoz«* — Cod. Sec. XIX. Pag. 34. (480. Quart. Hung.) NB. *Auctor huius operis se Boldogréti Vig László apellat.*

208. *Mindennapija*, azaz: minden napra szolgáló jegyzőkönyve Horvát Istvánnak. 1805—1809. Cod. Sec. XIX. Volumina 9. (466. Quart. Hung.)

209. *Néhány tudósításai Révai Ján. Miklósról s ennek egy 1780-ki levele mása.* MSS. Sec. XIX. Fol. 3. (729. Fol. Hung.)

210. *Opera typis edita et Manuscripta Joann. Nicol. Révai.* MSS. Sec. XIX. (1892. Quart. Lat.)

211. *Pelbarti de Temesvár et Michaelis de Hungaria, item Anonymi Franciscani Hungari Opera.* Pestini. 1832. (1329. Quart. Lat.)

212. *Révai Miklós (A nagy) életéről néhány rövid jegyzések.* MSS. Sec. XIX. (353. Fol. Hung.)

213. *Rövid statisztikai jegyzetei az ágostai vallásuak iskolájiról 1831-ben.* MS. Sec. XIX. (Mancum.) Fol. 4. (750. Fol. Hung.)

214. *Scriptores Carmelitae.* Cod. Sec. XIX. (1338. Quart. Lat.)

215. *Scriptores Cistercitae.* Cod. Sec. XIX. Volumina 2. (1340. Quart. Lat.)

216. *Scriptores Dominicani.* Cod. Sec. XIX. (1341. Quart. Lat.)

217. *Scriptores Ordinis Augustiniani.* Cod. Sec. XIX. (1335. Quart. Lat.)

218. *Scriptores Orientales.* Cod. Sec. XIX, Pestini 1825. (1333. Quart. Lat.)

219. *Scriptores religiosi: a) Jesuitae; b) Minimi; c) Paulini; d) Premonstratenses; e) Piaristae; f) Servitae; g) Templarii; h) Trappistae.* MSS. Sec. XIX. (1345. Quart. Lat.)

220. *Scriptores Servitae Hungari*. Cod. Sec. XIX. (1365. Quart. Lat.)
 221. *Scriptores Trinitarii Hungari*. Cod. Sec. XIX. (1366. Quart. Lat.)
 222. *Virág Benedek* dicső érdemei. Pest 1821. Fol. 19. (609. Fol. Hung.)

IV. Bibliographia és egyébek.

223. *Adversaria de Catalogis bibliothecarum privatarum*. Pestini. 1832. Volumina 11. (1307. Quart. Lat.)
 224. *Adversaria de Codicibus Manuscriptis Exterorum in Hungaria reperibilibus*. Pestini. 1835. (1309. Quart. Lat.)
 225. *Bibliographici Scriptores*. Cod. Sec. XIX. (1332. Quart. Lat.)
 226. *Bibliothecae Budensis Sereniss. Regis Hung. Mathiae Corvini reliquiae*. Pestini. 1822. (1331. Quart. Lat.)
 227. *Catalogus accessionum exterarum*. MS. Sec. XIX. Pag. 69. (2450. Fol. Lat.)
 228. *Codices Manuscripti potissimum ad illustrandam Historiam Hungariae pertinentes*. Pestini. 1822. Volumina 5. (1310. Quart. Lat.)
 229. *Codices Manuscripti etc.* Volumina 17. Pestini. 1823. (1439. Quart. Lat.)
 230. *Conceptus diversi et notata argumenti varii*. MSS. Sec. XIX. Frusta 13. (2900. Fol. Lat.)
 231. *De Catalogis bibliothecarum publicarum et collegialium*. Pestini. 1832. Volumina 5. (1308. Quart. Lat.)
 232. *Dissertationes medico-inaugurales Galicianorum et Bukovinensium*. — Pestini. 1839. Volumina 2. (1311. Quart. Lat.)
 233. *Dissertationes medico inaugurales Hungarorum vel ad Hungariam spectantium*. Pestini. 1839. Volumina 11. (1312. Quart. Lat.)
 234. *Eötvös Ignác*z báró urfi kedvelt barátjához. MS. Sec. XIX. (A. 1804.) (530. Quart. Hung.)
 235. *Fragmenta Catalogorum Bibliothecam praedictam*

(Széchenyiano-Regnicolarem) concernentium. MS. Sec. XIX. Fol. 10. (2451. Fol. Lat.)

236. Horvát István levele versekben Vitkovics Mihályhoz. Vál. 1813. MS. Sec. XIX. Fol. 1. (730. Fol. Hung.)

237. Index Calendarii Missalis Jászoviensis. Pestini. 1835. Volumina 3. (1317. Quart. Lat.)

238. Index in Calendarium Missalis A. 1363. Stephani Gollonis de Suprunio. Pestini. 1835. Volumina 2. (1420. Quart. Lat.)

239. Inventio Literarum. Cod. Sec. XIX. (1301. Quart. Lat.)

240. Libri rituales ecclesiae hungaricae. Pestini. 1832. (1327. Quart. Lat.)

241. Manuscripta miscellanea. Sec. XIX. Volumina 33. (1434. Quart. Lat.)

242. Onomasticon ad Stephanum Horvát. MS. Sec. XIX. Pag. 3. (1788. Quart. Lat.)

243. Orationes occasione festi semiseularis Prof. Aesthet. Ludovici Schedius, et electionis in Rectorem Univ. Joann. Degen, Prof. Rationariae. Ann. 1842. Fol. 3. (2935. Fol. Lat.)

244. Régi saját jegyzetei. MSS. Sec. XIX. Fol. 12. (926. Quart. Hung.)

245. Sepredék (A) versfaragó nyilvanságos példában előadatva. Ovásul a magyar ifjaknak elejébe terjeszti Sirvári János (Horvát István.) MS. Sec. XIX. Fol. 6. (910. Quart. Hung.)

246. Theoria historiae MSS. Sec. XIX. Volumina 3. (1428. Quart. Lat.)

247. Ürményi Jozepha egybekelése alkalmatosságával benyújtott örömdal. Vál. 1804. Pag. 4. (68. Oct. Hung.)

ADALÉKOK

SZABÓ KÁROLY „RÉGI MAGYAR KÖNYVTÁRAHOZ.“

Közli: Majláth Béla.

Révay Ferencz báró, e nemeslelkű pártfogója a Magyar Nemzeti Múzeumnak legújabbban a Széchényi országos könyvtár felé fordítá figyelmét. Igen kedves kötelességet teljesítünk, midőn e helyen is a könyvtár köszönetét fejezzük ki, azon becses ajándékért, melylyel könyvtárunkat gyarapította.

Ugyanis a nagylelkű báró, egy 121 darabból álló igen becses naptár-gyűjteményt ajándékozott a könyvtárnak. A legrégebb 1620-ik évből, a legújabb 1809-ből való; van közöttte a XVII., XVIII. és XIX. századból 13 hazai és 2 külföldi nyomdából származó nyomtatvány, még pedig: Bécs 1; Besztercebánya 2; Győr 5; Kassa 6; Kassa-Pozsony 1; Komárom 2; Lócse 48; Nagy-Szombat 3; Olmütz 3; Pozsony 35; Pozsony-Pest 7; Puchó 1; Pest 1; Selmeczbánya 1 és Zsolna 5 naptárral van képviselve. Ezek között 48 magyar; 72 tót és 1 német; összesen hazai nyomtatvány 117, külföldi 4.

Ezen gyűjteménynek kiváló becsét emeli, 1711-ig terjedő 23 magyar és 10 tót naptár, melyek között hét magyar naptár eddigelé hazai bibliographiánkban ismeretlen levén, a »Régi Magyar könyvtár«-ból hiányoznak, s mint ilyenek unicumok gyanánt tekinthetők. Bibliographiai ismertetését ezeknek a következőkben adjuk:

1. (256. sz.) Uj- és O-Kalendarium, Christus Urunk születése után való 1662 Esztendő. Mellyet mostan Magyar és Erdély Országgra és egyéb szomszéd helyekre alkalmaztatott Neubarth Christoph Theologus és Astrologus. Lőtsén BrewerLő rintz által, 16 r.

- Czímlap és Chronologia 1 levél, A_3 — E_5 , és három levél, összesen 40 számozatlan levél. Tartalma a naptári részen kívül: az esztendőbeli 4 Kántorokról; Ecclesiésekről; Az Had és Békesség állapottyáról; Az Egység és Betegségről; A Termésről és Terméketlenségről; erre következik a »Sokadalmak«, s végül »Magyar Cronica.« Teljes ép példány.
2. (257 sz.) Uj- és O-Kalendarium Christus Urunk születése után való 1664 Szökő Esztend. Mellyet most is Magyar és Erdély Országára, és egyéb szomszéd helyekre alkalmaztatott Neubart Christof Theologus és Astrologus. Lötzen Brever Lőrincz által, 16°. Czímlap és chronologia 1 levél. A_3 — E_5 és két levél összesen 39 számozatlan levél; az utolsó levél hiányzik. Tartalma ugyanaz, ugyanolyan beosztással, mint a föntebbi.
3. (258 sz.) Kalendarium Kristus Vrunk szül. után-való M.DC.LXIX. Esztendőre, Mellyet a Nemes, és Királyi Nagy-szombat Városának és más közelvaló helyeknek Meridianumiára, A' tudós, és nevezetes Astronomusoknak Argolus Andrásnak Calculatioia szerint, az Nagyszombati Academiában lévő Astrophylus nagy szorgalmatossággal elrendelt. Nyomtatta Nagy-Szombatban Byller Máthé. Czímlap egy levél. 8°. A — F_3 , és egy levél, összesen 44 számozatlan levél. Tartalma: Prognosticon: Uy Rövid Kronika; Sokadalmak. Teljes ép példány.
4. (259 sz.) Kalendarium mellyet irt Christus Urunk Születése után M.DC.LXXX. Bissextilis Esztendőre, Az Nagy-Szombati Academiában egy néminémű Astrologus; és mind Magyar, s Erdély országára alkalmaztatot Nagy Szombatbã, az Acad. böt: Rechlinger M. által 16°. Czímlap és Chronologia 1 levél; A_2 — D_5 és 3 levél összesen 32 számozatlan levél; innét ismét A — (E helyett) G_5 s három lap számozva 1—48-ig — 24 levél; összesen 56 levél. Tartalma: Prognosticon; Sokadalmak; Rövid Kronika. Teljes ép példány.
5. (260 sz.) Uj- és O-Kalendarium, Mellyet Christus születése után való Bissextilis 1688. Eszt. irt Neubarth János És Magyar Országára, Erdélyre és egyéb Tartományokra alkalmaztatta, Lötсэн, Brewer Samuel által. Czímlap, chronologia 1 levél. 16°. A_3 — E_5 és három számozatlan levél, összesen 40 levél.

Tartalma: Prognosticon; Astronomia; Az Békességről és Hadakról; sat. Sokadalmak; Magyar Kronika. Teljes ép példány.

6. (261 sz.) Uj és O-Kalendarium, kit Christ. Urunk szül. után való 1690. Eszt. irt. Neubarth János És Magyar Országra, Erdélyre és egyéb Tartományokra alkalmaztatta. Lőtsén, Brewer Samuel által. 16°. Czimlap és chronologia 1 levél, A₃ — E₃ és három számozatlan levél, összesen 40 levél. Tartalma: Astrologiai rész; Sokadalmak; Magyar Cronika; az utolsó levél tulsó oldalán: postajáratok. Teljes ép példány.
7. Uj- és O-Kalendarium¹⁾ kit Christus Urunk születése után való Bissextilis 1696. Eszt. irt Neubarth János Ez Magyar Országra, Erdélyre, s egyéb Tartományokra alkalmaztatott. Kőlt Lőtsen, Brewer Samuel által. 16°. Czimlap, cronica 1 levél, A₃ — E₃ és három számozatlan levél, összesen 40 levél. Tartalma: Astrologiai vizsgálás; Sokadalmak; Magyar Cronika; Posta Táblácska. Teljes ép példány.

¹⁾ A »Magyar Könyvszemle« 1882. évfoly. V—VI füz. 25¹ lapon Thaly Kálmán hibásan adja a czimíratot, azért közöljük itt azt újra betűhiven.

A KIS RHÉDEI GRÓF RHÉDEY CSALÁD LEVÉLTÁRA
A M. NEMZ. MÚZEUM KÖNYVTÁRÁBAN.

Közli: Komáromy András.

A Magyar Nemzeti Múzeum könyvtárában elhelyezett családi levéltárak száma a múlt év július havában ismét szaporodott egygyel, midőn gróf Rhédey Gábor, a kis rhédei gr. Rhédey család nagybecsű oklevél gyűjteményét örök letétemény gyanánt felajánlotta.

Midőn e sorokat írjuk, a levéltári szakszerű rendezése már befejeztetett, s a tudományos célból kutatók közhasználatára van bocsátva. Áttekintése igen könnyen eszközölhető s e fáradtságot valóban meg is érdemli. A figyelmes vizsgálódó előtt a régmúlt idők nagy alakjaival népesülnek be a letűnt századok, kikelnek omlatag sirjaikból a korszakot alkotó férfiak s az elavult, megsárgult lapokon, melyek igen gyakran nemzeti dicsőségünknek majd felkelő, majd legnyugvó napját jelölik, beszámolnak munkás életükkel s tanúságot tesznek egy kihalt nemzedék küzdelmeiről, törekvéseiről, a köz- és magánélet néha nyugodt, gyakran viharos napjaiban.

Egy adománylevél, melylyel az alattvalói hűséget s hasznos államszolgálatokat jutalmazá a fejedelmi bőkezűség, egy követ utasítás, egy végrendelet, tanukihallgatás vagy missilis levél s darab papírra oda vetett ingósági lajstrom vagy naplótöredék, magában véve mily egyszerű s kevés jelentőséggel bíró dolog, és mégis e csekélységek összesége képezi a történelmet. Ezek úgyszólván az elemek, melyekre az egykor pezsgőélet fölbomlott s melyeket mesteri kézzel ismét egybe lehet állítani, hogy ősz szefüggő szerves egészset képezvén, hű képét adják a kornak

az uralkodó eszméknek és jellemrajzát az eszméket képviselő egyéneknek.

Ha bizonyos korról általános és helyes ítéletet akarunk mondani, hogy tökéletesen megérthessük annak szellemét, nem szabad figyelmen kívül hagynunk a közélet terén nyilvánuló nagy horderejű tények mellett, a családi a magán élet legcsekélyebb mozzanatát sem. A fürkésző az oknyomozó elme, egy az első tekintetre jelentéktelennek látszó körülményből, gyakran fontosabb következtetéseket vonhat le, mint az egymásra halmozott tényekből s az események láncolataiból. A történetírás napjainkban már nem csupán az időktanujául szolgál, feladata teljesen megvilágosítani a nemzetek belső életét s konstatálni azon tényeket, melyek az emberiség fejlődésének szakadatlan folyamán, az illető nemzet kebelében koronként észlelhetők.

Ezen cél elérését a családi levéltárak tüzetes tanulmányozása nagyban elősegíti. Számptalan oly aprólékos adatokat tartalmaznak ezek rejtekeikben, melyek a kort s a világnézetet minden egyébbnél jobban jellemzik, s melyek kevés értékkel bírhatnak ugyan azok előtt, kik a dynasták törekvéseit, a hadviseléseket, békekötéseket és politikai cselszövények rajzát tekintik a történetírás főfeladatának, de bizonyára kellőleg méltányoltatnak azok által, a kik nemzetünk erkölcsi s értelmi előhaladásának történetét, az előbbinél nem csekélyebb fontosságúnak tartják.

A most jelzett szempontból tekintve a gr. Rhédey család levéltára valóban becsesnek nevezhető, s épen ezért, azon fogatkozását, mely a középkor s a mohácsi vészig terjedő időszaknak képviselőjében nyilvánul, szívesen megbocsátjuk, ama tagadhatlanul sokkal nagyobb előnyökért, melyeket a XVI—XVII. század jellemző emlékeinek tanulmányozása nyújt. — A levéltár azonban másnemű igényeket is kielégíthet, s minthogy országosan szereplő egyének története, röviden a nemzet története: bizonyára fényes eredménynyel fogja használni ez oklevél gyűjteményt az is, ki Erdélynek XVII. századbeli történelmét alkotó egyénnel akar közelebről megösmerni. Mert a Rhédey család e korszakban érte el virágzásának tetőpontját, s e köztörténelmet alkotó majd minden nevezetes esemény — szoros kapcsolatban áll az ő nevükkel.

Mielőtt azonban tovább mennék, a következő kimutatással a levéltár állapotáról kívánok általános képet nyújtani.

A gróf Rhédey család levéltára tartalmaz:

I. Anjou és vegyes korszakbeli oklevelet . . .	23 db.
II. A mohácsi vésztől a XVI. század végeig . . .	222 »
III. A XVII. századból (oklevelek, missilisek) . . .	955 »
» » évnélküli vegyes irományokat	200 »
IV. A XVIII. » (oklevelek, vegyes irományok)	1200 »
A » » missilis levelek	1000 »

Összesen . 3600 db.

oklevél, levél és vegyes iratot, s 8 levéltári csomagot, mely a XIX. század első tizedeiből származó irományokat is magában foglalván, az összes irományok számát megközelítőleg 5000 darabra egészíti ki. Vannak ezenkívül gazdasági naplók, számadáskönyvek stb. leginkább a múlt század végső tizedeiből, melyeknek száma 25—30-ra tehető.

A magyar történelmi társulat 1868 évi kolozsvári kirándulása alkalmával, a gr. Rhédey levéltárt is tüzetesen átvizsgálta s a bizottság jelentése (olvasható a Századok 1868 évf.) úgy emlékezik róla, mint a mely 6 darab árpádkorin kívül, Anjou és vegyes korszakbeli okleveleket nagyszámban tartalmaz. Sajnálattal kell azonban constataálnunk, hogy a múzeumi könyvtár birtokába nemcsak hogy az árpádkori oklevelek nem jutottak, de az Anjoukor s a XIV. század általában csupán egy 1371 kelt s kevés beccsel bíró oklevél által van képviselve.

Az árpádkori oklevelek a »Hazai Okmánytár« VI., VII. kötetében nyilvánosság elé kerültek, de az Anjou és vegyes korszakbeliek a tudomány nem csekély kárára, még sokáig vagy talán örökre is lappangani fognak. Ezek nélkül pedig a levéltár nem teljes, s e hiányt már csak azért is fájlatnunk kell, mivel — mint a nagyszámban fennmaradt Elenchusok bizonyítják, a család történeteire vonatkozó legérdekesebb adatokat foglalták magukban. ¹⁾

¹⁾ Magán közlés folytán úgy értesültem, hogy az említett oklevelek gr. Eszterházy János birtokába mentek volna által, valóban üdvös dolog lenne, lépéseket tenni arra nézve, hogy a nemes gróf azokat a M. Nemz. Múzeum könyvtárában letéteményezze.

Lássuk ez oklevelek rövid kivonatait:

1371. A kolozsmonostori konvent előtt Nádas György a nagyváradi apát famulusa, ¹⁾ Kolozsvármegyében Nádas helységben fekvő rész jószágát rokonainak birtokába bocsátja. Hártján, zárlatán pecsét töredékkel.
1414. A kolozsmonostori konvent jelenti Nádas László erdélyi alvajdának, hogy Nádas Domokosné Dorottya asszonyt, Nádas helység harmadrészébe beigtatta. Papíron pecsét töredékkel.
1414. Ugyanazon konvent jelentése ugyanazon alvajdának arról, hogy Domokost a Nádas Lőrincz fiát, az általa Nádas helységben vásárolt részjószágokba beigtatta. Hártján, pecsét hiányzik.
1434. A jászói konvent előtt Bey János fia Tamás, a Gömör-megyei Soór helység birtoklásától, Soori Lászlót eltiltja. Papíron, pecsét nélkül.
1466. Buda. Palóczi László országbiró szenterzsébeti János és Rédei Dózsa Miklós s ennek János Miklós és Sándor fiai között fenforgó hatalmaskodási ügyben, az utóbbiak részére igazoló esküt ítél. Papíron, zárlatán pecsét romjaival.
1467. Buda. Ország Mihály nádor missilis levele Rédei János Hevesvármegye alispánjához.
1467. Buda. Mátyás király rendelete Ország Mihály nádor és Korothnai Jánositélő mesterhez, hogy a Hevesvármegye részére tartandó gyűlésen Rédei Jánosnak, Paszthoy András, László és János ellen indított ügyét, haladéktalanul vizsgálják meg. Papíron ép pecséttel.
1468. Buda. Ország Mihály nádor bizonyítja, hogy Bátor Miklós fia Albert, Rédei Jánossal perlekedvén a kitűzött határidőre meg nem jelent. Papíron, pecsét hiányzik.
1471. Kolozsvár. Mátyás király bizonyítja, hogy Szentkirályi Semyén Margit, szentmártoni Jánosi György özvegye, a Tordavármegyében fekvő Pynár nevű jószágát, Rédei János erdélyi alvajdának birtokába visszabocsátja. Papíron, ép pecséttel.

¹⁾ Famulus alatt itt iródeák vagy notarius értendő.

1472. Báthori István országbíró a Rédei János és Báthori Albert között fenforgó ügyben, a nógrádvármegyei Pyspeki helységre vonatkozó okiratok kiadása iránt, az utóbbi részére 50 nemes emberrel együtt leteendő igazoló esküt ítél. Papíron, zárlatán három pecsét nyomával.
1484. Buda. Mátyás király néhai szentannai Tóth István fiainak, a Krasznavármegyében fekvő alferedő és felferedő helységekre új adományt ad. Pergamenen, rongált pecséttel.
1471. Torda. Mátyás király nyílt parancsa a váczai káptalanhoz, hogy a Nógrádvármegyében fekvő Konczhydai birtokrész beigtatásáról szóló okmányt, Rédei János erdélyi alvajdának haladéktalanul kezéhez bocsássa.
1517. Kolozsvár. Szapolyai János erdélyi vajda előtt, több birtokosok a nádasi tóban való halászásra nézve egymással szerződésre lépnek. Papíron, ép pecséttel.
1518. Verpelét. Bellyéni Albert personalis és Heves vármegye alispánja s birótársa előtt Nagy Rédei Mátyás és Mikótelky Tamás ügyvédet vallanak. Papíron, alul öt pecséttel.
1525. Üzbég. Antal dersi plebanus és a királyi tábla esküdtje bizonyítja, hogy Vargyasi Dani Péter, szentpáli halastóbeli részét Kornis Miklósnak 10 frtért zálogba adta. Papíron, gyürü pecséttel.

Az itt elősorolt regestákból első tekintetre észrevehető, hogy az oklevelekben nagyobb historiai érdekléssel bíró tényeket hasz-
talanul keresnénk, Mátyásnak az egy adománylevelét kivéve, a többiek csaknem kivétel nélkül a magánjog körébe tartoz-
nak s részint adásvevést, részint pörös birtokviszonyokat tár-
gyaznak. Erdélyi jószágokat érintő oklevelek, jóval később, háza-
sulás folytán jutottak a család birtokába, melynek történeteire
vonakozólag semmi felvilágosítást nem nyújthatnak. Még azt
sem lehet határozottan eldönteni, hogy Rédei János, a ki 1468-
ban Hevesvármegye alispánja, nem ugyan egy személy-e azon
Rédei János erdélyi alvajdával, a kiről tudjuk, hogy a család-
nak nagyrédei ágából származott? Azon hatalmaskodási pör,
melyet Rédei Dózsa Miklós és fiai ellen, szenterzsébeti János
indított, a család leszármazására nézve nyújt némi útbaigazítást,
különben pedig a mohácsi vészig nincs egyetlen oly oklevél, mely

akár politikai vagy culturtörténelmi szempontból, akár egyéb a kort s az uralkodó viszonyokat kiválóan jellemző adatainak fogva nagybecsűnek volna nevezhető.

Másként áll azonban a dolog a következő időszakban. Mert bár a Rédey névvel már a XIII. században találkozunk s bár a család, mely legnagyobb valószínűséggel legalább is hat ágon virágzott, vegyes házbeli királyaink idejében némileg országos szerepet is játszott s az Aba nemzetség is, melyből eredetét vette, a legelőkelőbbek egyike vala a hazában: mindamellett csak a XVI. században kezdett valóban kiemelkedni a köznemesség sorából s e század végső tizedeinek harci eseményekkel terhes napjai készítették elő a talajt, a melyen a Rhédeyek saját érdemeiknél fogva magasra emelkedtek.

A mohácsi vész után tehát az oklevelek is mindinkább érdekesebbekké válnak s minthogy a család történeteinek színe helye a következő század első éveiben Erdély lett, főleg ennek belviszonyaira nézve bir a levéltár valódi fontossággal. A XVII. század első felében Rhédey János egyik legelőkelőbb székely főnemes ház leányát Kornis Margitot vevén nőül, keze után nemcsak nagy kiterjedésű jószágok, de fényes összeköttetésekhez is jutott s az ezekről fenmaradt oklevelek a gyűjteménynek igen becses részét képezik.

Nem lehet czélom, hogy a levéltár minden egyes darabját megösmertessem, hisz ez szükségtelen is volna, de úgy vélem nem egészen haszonélküli munkát végzek akkor, midőn e regestákat közzé teszem s ezáltal az érdeklődők figyelmét felkeltöm a gyűjtemény iránt. Bizonyára akadnak olyanok, kik céljaikhoz képest hasznos dolgot találnak benne.

1534. A váradi káptalan jelenti Szapolyai János királynak, hogy Tóth Gáspárt és Mihályt, Petenyefalva, Alsó- és Felső-Serén birtokába beigtatta.
1553. Sopron. maj. 6. I. Ferdinánd király a Csanádmegyében fekvő Abony helységet, Muthnoki Péternek és Brigiddának adományozza.
1553. H. Szentpál. Demyén György és bíró társai bizonyítják, hogy Százfilpesi Porkoláb Péter egy jobbágyot örök joggal Kornis Miklósnak adományozott.

1556. N.-Szombat. Sept. 16. Szondy Pál rozsoni püspök és esztergomi vicarius előtt Muthnoky Brigidda Rédei Péterné és Sulyok Anna Muthnoky Mihály özvegye most Balassa Jánosné ingó és ingatlanok felett perlekednek.
1554. Széplak. Péter-Pál után. Horváth Petrichevich Miklós, Kornis Mihálynak visszabocsátja nála zálogban lévő jószágát.
1554. Macskási Gáspár végrendelete.
Mindkettő magyar nyelven iratott, s mint ilyen a levéltár legrégebbi oklevele.
1554. Bécs. decz. 8. Ferdinánd átírja és megerősíti Barcsay Borbála, Kornis Mihályné végrendeletét, melyben Erdőszentgyörgyöt, Filetelket, Egrestőt, s minden ingóságait férjének hagyományozza.
1559. Az egri káptalan jelenti Ferdinánd királynak, hogy misei Rédei Pétert és Pál fiát, Megyer Pestmegyei és György Szolnok vármegyei részjóságokba beigtatta.
1560. Bakochy Katalin a Pozsonyban tartózkodó budai clarissák apátnője Gémes Ferenczet és Bellyeni Albertet Czegléd város gondviselőjévé nevezi.
1560. Bécs. máj. 18. Ferdinánd király parancsa Veráncsics Antal egri püspökhöz, hogy nevezett apácáknak Czegléd körül fekvő birtokait, Gémes Ferencz vagy Bellyeni Albert megbizottak kezeihez bocsássa.
1560. Bécs. máj. 30. Ferdinánd ismét erősen parancsolja Veráncsics egri püspöknek, hogy az általa elfoglalt és birtokolt Czeglédet haladéktalanul bocsássa vissza az apácáknak.
1560. Pozsony. Báthori András országbíró meghagyja az egri káptalannak, hogy Rédei Péter és Muthnoki Brigidda maradékait Abonyváros birtokába beigtassa.
1563. Báthory András judex curiae nyílt rendelete Kerecsényi László főispánhoz, továbbá a gyulai vár kapitányához s a szolgabírókhoz, hogy Rédei Péter maradékainak Abony, Szentmiklós és Bételek nevű birtokait minden háborgatók ellen védelmezzék.
1566. Az egri káptalan előtt. Bodoni Deli György es Czomporkatalin maradékai nyugtatják Rédei Ágathát Czompork

György özvegyét arról, hogy az elhunytnek hagyatékát kezükhöz vették.

1567. jul. 4. Gy. Fejérvár. János Zsigmond, Kornis Farkas és Mihály hiveinek Szentpéter és Szentpál (Udvarhelyszék) helységekben birtokot adományoz.
1567. oct. 29. Kornyáti Békes Gáspár, Harinnay Farkas, Katalin leányát eljegyezvén magának, Kornis Mihályt lakodalomra hívja.
1568. Méra, pünkösöd előtt hétfőn. Macskásy Erzsébet minden ingó és ingatlan vagyonát, »arany és ezüst morháját«, férjének Polyáki Mihálynak vallja. Magyar nyelven.
1570. Bessenyei György (kinek felesége volt Rédey Ágota) végrendelezik. Magyarul.
1570. mart. 29. Gy. Fejérvár. János Zsigmond, Lázár Imre és Ferencz hiveinek Andrásfalva nevű sz.-udvarhelyi helységet adományozza.
1571. Eger. Heves vármegye alispánja és birótársai jelentik Miksa királynak, hogy Rédei Pálnak a Rechky családbeliek ellen a leányrész kiadása iránt indított perében, a tanu kihallgatást teljesítették. A tanuk vallomása magyarul.
1575. mart. 29. Gy. Fejérvár. Báthory István erdélyi vajda szentpáli Kornis Farkasnak Marosfalván (Udvarhely) birtokot adományoz.
1575. ápril 7. Ungnád Kristóf az egeri vár főkapitánya Rédei Pál szolgája részére utlevelet ad. Magyarul.
1578. januar 11. »in arce Ugvar« Báthory Kristóf erdélyi vajda Kornis Farkasnak és Mihálynak adományozza néhai Lázár Ferencznek Marosszékbén birt jószágait.
1578. mart. 24. Gy. Fejérvár. Kristóf vajda Bordos és Uyfalut Kornis Mihálynak adományozza.
1579. máj. 13. Ugyanaz Kornis Mihályt és Farkast a szentgyörgyi uradalomba beigtatni rendeli.
1579. A váradi káptalan őrei Kérchy Zsófia előbb Rhédei Mihály özvegye most Apagyi Lászlóné kérésére bizonyítják, hogy nevezettnek Rhédei Zsuzsánna nevű leányát váradi házánál egészségben találták.
1582. Pozsony 24 febr. Radetius István egeri püspök és királyi helytartó Rechky György hevesi alispánnak és Rédei Pál-

- nak hű szolgálataikért a Csanádmegyében fekvő Székegyház nevű birtokot adományozza.
1580. Szentgyörgy. Kornis Mihály, Vargyasi Dániel Péter és Daczó István mint közbírák ítéletet hoznak a Nyujtói örökösök között.
1580. Kornis Farkas és társai mint közbírák békességét hoznak létre Balassy Ferencz s az udvarhelyszéki lófő s drabant székelyek között. Mindkettő magyarul.
1583. febr. 7. Báthory István lengyel király Lipochi János nevű hívét s az ő tekintetésért György testvérét magyar nemes-ségre emeli.
1583. Tanukihallgatási jegyzőkönyv az Udvarhelyszékben fekvő Beőzeöd-Ujfalu határai iránt. A tanuk vallomása magyarul.
1588. Eperjes. Fejérvöy István nyitrai püspök s királyi helytartó bizonyítja, hogy Rhédei Ágota Bessenyei György özvegye a gömörvármegyei iványi és czomporházai jószágait Dormán Margit unokájának Thernyei Kristófnénak adományozta.
1589. Az egri káptalan jelentése Fejérvöy István nyitrai püspökhöz, Rhédei Pál által a Rechky családbeliek ellen indított örökösödési perben.
1590. Felső Redinecz. Istvánffi Miklós alnádor bizonyítja, hogy Zokoli Péter maga és testvérei nevében kinyilatkoztatta, miszerint mindazon jószágokat, melyeket Báthory István országbíró 4050 frtéért Zokoli Györgynek elzalogosított, a zálogösszeg letétele után Báthorinak vagy jogutódjainak tartozik visszabocsátani.
1591. nov. 20. Losonczy Bánffi Boldizsár tordai főispán bizonyítja, hogy Kornis Farkas és Lázár András bizonyos szántóföldek birtoklására nézve kiegyeztek. Magyarul.
1593. Besztercze jan. 1. Báthori Zsigmond erdélyi fejedelem előszámlálván szarvaskendi Sibrik Gáspár udvari lovas kapitányának hadi érdemeit, a Gyulay Pál defektusán a fuscusra szállott Siklód helységet neki adományozza.
1593. Magyar Disznájó. jan. 2. Kápolnai Bornemiszza Boldizsár hittel fogadja, hogy mihálczfalvi összes jószágát s a kuthfalvi portiót Kendi Sándornak adja, ha ez neki fejeváltásá-

got eszközöl azon vétkéért, hogy mint mondja »bolondságomban feleségemet megsértettem.«

A jó ur csakugyan kegyelmet nyert, mert nevével még gyakran találkozunk, de neje Patóchy Zsófia az ő »bolondsága« következtében meghalt.

1595. Szárhegy aug. 14. Lázár András végrendelete. Mindkettő magyarul.

1598. Mart. 7. Báthori Zsigmond mindazon jószágokat visszaadományozza Kápolnai Bornemisza Boldizsár fejmegyei főispánnak, melyektől a Békessy-lázadás alkalmával megfosztatott.

1598. Zentmihály. Rédey Pál egyrésztől, másrésztől Gergelylakai János s felesége Ternyei Anna a Rhédei Ágota hagyatékán kiegyeznek. Magyarul.

1597. Mart. 14. Losonczy Bánffy Gábor tordai főispán, Mikó Miklós és Kelemen Bálint csiki alkirálybíró, mint választott bírák ítéletet hoznak Lázár András maradékai és özvegye között.

1597. Mart. Disznájó. 19. Petri Menyhért és Ács Benedek választott bírák Bontó János nevű jobbágy részére kezes levelet állítanak ki. Mindkettő magyarul.

Évszámnélküliek. A székely nemzet több rendbeli egyetemleges folyamodása II. János (Zsigmond) választott királyhoz, régi szabadságaik megtartása iránt. — Maradtak fenn ezenkívül számos per töredékek, melyek csak újabb bizonyítékai annak, hogy Erdélyben a törvénykezés nyelve általánosan magyar volt.

Miként a regestákból is kivehettük, a Rhédey család ez időszakban még ős fészében Hevesvármegyében tartózkodott, bár annak legtöbb valószínűséggel csupán két férfi tagja volt már életben. Ezek egyike Ferencz Fülel vár kapitánya volt 1599-ben, de erőszakoskodásaiért keményen megbüntetni rendelték s talán ennek következtében jött Erdélybe, s 1603-ban Székely Mózes mellett küzdött. Midőn Bocskay fölépett, csakhamar egyik fővezére lett annak s ez időtől kezdve folytonosan az erdélyi fejedelmek oldala mellett találjuk őt. Nemsokára elhalt testvér bátyjának gyermekeit is behozta magával s a Rhédey

családot meghonosította Erdélyben. A XVII. században tehát a levéltár is specialis családi jelleget nyer — a mennyiben legnagyobb számmal közvetlenül a Rhédeyeket érintő oklevelek fordulnak elő. De mint már fentebb előadtam, legfontosabbak már csak azért is XVII. század emlékei, mert a Rhédeyek ekkor emelkedtek országtörténelmi jelentőségre. A regesták közlésénél azonban kiváló tekintettel voltam a magyar nyelvű okiratokra, s így a historiai érdekű dolgok mellett, nem mellőzhettem el azokat sem, melyek bár csekélyebb fontosságúak, de nyelv s némileg cultur történelmi szempontból valóban becsesek.

XVII. század.

1600. január 28. Segesvár. Bethlen Gábor és István testvérek bevallják, hogy atyjokról iktári Bethlen Farkasról maradt »ingó, bingó marhákat« szeptpáli Kornis Ferencztől kezükhöz vették. Magyarul.
1600. nov. 12. Meggyes. Az erdélyi országrendek Kápolnai Bornemisza Boldizsár cs. kir. tanácsosnak, Küküllő vármegyében birtokot adományoznak. Az oklevél Chaky István neve s pecsétje alatt kelt.
1602. jul. 18. Gáspár János és Bereczky Máté által eszközölt tanu kihallgatás Kornis Jánosnak bizonyos jószágá iránt. Magyarul.
1604. Sutha Anna Rédei Pál özvegye az egri káptalan által meginteti Ternyei Annát Gyulai Istvánnét, hogy az osztály szerint őt illető török foglyot s a Dormán jószágra tartozó okleveleket vegye kezéhez.
1605. febr. 4. Gácsi kastély. Rhédey Ferencz Boeckay Istvánnak magyarországbeli generalisa s mezei főkapitánya, Péchy Györgynek hű szolgálataiért Tamás helységben (Nógrád) jószágot adományoz. Magyarul.
1606. febr. 2. Zentmártoni Miklósi Márton, Bencze János és társai mint fogott birák előtt szeptpáli Kornis Ferencz és Zentmártoni Mihály kovács csere szerződésre lépnek. Magyarul.
1606. Udvarhelyszék. Törvényszéki tárgyalás Lakatos alias Was

János felperesnek Kornis Ferencz alperes ellen indított pörében s Udvarhelyszék törvényes biráinak ítélete. Az egész magyarul.

1607. febr. 5. Csokfalva. Kofay Gáspár és András hadnagy előtt Marosszékbén Havadtón lakó Balog Márton minden jószágával együtt örök szolgaságra veti magát Kornis Ferencznek, mivel ez halált érdemlő vétkéért a királybirótól fejváltást eszközölt számára.

A jobbágszerzésnek ez érdekes módjával gyakran találkozunk Erdélyben. Szabad székelyek kötötték így le magokat firul fira örök jobbágyul hatalmas uraknak, kiknek módjában állott megszabadítani őket azon büntetéstől vagy gyaláztattól, mely reájuk vétkes cselekedetek vagy erkölcsi botlásokért várakozott. Egy Marosszékbén lakozó Pál György nevű székely »feleségének gonosz paráznságának nyilván való tudásáért és vele való lakásaért« a törvény által pel lengére ítéltetett, a mit hogy elkerüljön, Kornis Ferencznek örök szolgaságra vetette magát, mert ez a királybiráknál kegyelmet eszközölt számára. Kornis Ferencz úgy látszik rendszeresen üzte a gondviselés szerepét az ily szerencsétlenekkel szemben, s e foglalkozás nem volt épen háládatlan reá nézve. De neki sem sikerült mindig kegyelmet szerezni, mert hisz gyilkosokat is vett pártfogásába, a kiket aztán az ő nagy befolyása sem menthetett meg az igazságos büntetéstől.

Az ezekről fenmaradt oklevelek nagyon érdekesek, s e gyűjteményben 10—15 db található belőlük. Természetesen mindannyi magyar nyelven s választott vagy ügynevezett fogott birák által kiállítva. E választott bíróság a XVI. és XVII. században nagy szerepet játszott hazánkban, de különösen Erdélyben, hol gyakran főnemes családok sarjai is általuk intéztették el pörös ügyeiket. A mai esküdtszékeknek emez embriója, igen hasznosnak és czélszerűnek bizonyult be s valószínűleg költséges sem igen volt, s a fogott birák lakoma és poharazás közben »szerezték« az egyezséget.

1607. jul. 23. Somlai gr. Báthory Gábor Szabolcs és Kraszna vármegyék főispánja, ezerháromszáz forintot kölcsönözvén Cso-

maközy Istvántól, Berencze faluban (Szathmár) lévő rész jószágát zálogba adja. Magyarul.

1607. maj. 7. Gy. Fejérvár. Rákóczy Zsigmond erdélyi fejedelem, Rhédey Ferenczet az adományozott szentjóni uradalomba beigtatni rendeli. A beigtatásnak ellent mondtak Varkuch György és neje Nyári Borbála.

Hogy Rhédey Ferencz mily fontos egyéniség volt már ekkor s a fejedelmek mily nagy sulyt fektettek arra, hogy maguknak lekötelezzék, semmi sem bizonyítja jobban, mint az, hogy Rákóczy Zsigmond a Bocskay István defectusán urat vesztett sz. jobi roppant uradalmat adományozta neki, holott arra Varkuch igényei nagyon is törvényesek voltak. Ez tudtunkkal az első adomány, mellyel Rhédey Ferencz érdemeit jutalmazták. Az egymást érő fejedelem változások azonban — reá nézve is megtermették áldást hozó gyümölcseiket, mint alább látni fogjuk.

1608. január 9. Gy.-Fejérvár. Bornemisza Boldizsár, egy násfa szabásu köves arany csattot, melyet Haller Istvánnak zálogba vetett bizonyos időre, kezéhez veszi.
1608. maj. 7. Gyulafejérvár. Báthory Gábor fejedelem Rédey Ferencz nagyváradi kapitány és biharmegyei főispánnak Paly Ujlak nevü helységet adományozza.
1608. decz. 14. Bécs. II. Mátyás király Rhédey Ferenczet arany sarkantyus vitézzé (eques auratus) nevezi.
1608. Gyulafejérvár. Báthori Gábor Berencze községet 2000 frt inscribálja Csomaközy Péternek.
1609. apr. 9. (in arce Varad.) Szerdahelyi Imreffy János tanácsur és Rhédey Ferencz fogadják Varkuch Györgynek, a ki Rhédey Ferencz sz. jobi iktatásának contradicált, hogy törekedni fognak a fejedelelemnél, miszerint legelső alkalommal más jószággal kárpótoltassék.
1610. jul. 3. Nagy Sáros. Szilvási Péter végrendelete.
1611. Kornis Ferencz udvarhelyszéki főkirálybíró levele feleségéhez Bornemisza Judithoz. Mindhárom magyar.
1612. jan. 1. Várad. Báthori Gábor Száldobágy helységet Biharvármegyében Kölcei Kende Ferencznek, komornyikjának adományozza.
1612. jul. 1. Bethlenfalvi Thurzó György nádor Rhédey István,

Pál, László, Péter és Jánosnak az ők, de különösen atyjoknak hadi érdemeiért a Békésvármegyében fekvő Öcsöd helységet »nova donatio« czímen adományozza.

1613. febr. 13. Gyalakut. Nagyobbik Balassy Ferencz Udvarhelyszéknek főkapitánya s társai mint választott bírák előtt Bethlen Farkas és Kornis Ferencz atyafiságos egyezségre lépnek. Magyarul.
1614. január. Szeben. Bethlen Gábor erdélyi fejedelem Kornis Ferencz udvarhelyszéki királybíró és Thelegdi Mártont Segesvárra küldvén, meghagyja minden rendeknek, hogy »elegendő gazdálkodással és minden segítséggel legyenek« hozzájuk. Magyar.
1615. január 16. Kereki vár. Somlai Báthori Anna asszony, Rhédey Ferencz bihari főispán és váradi kapitánynak Thóti nevű egész faluját adományozza, hogy »a z mostani gyámoltalan állapotában és szükségében védője és pártfogója legyen.« Magyar.

Valóban nagy szüksége is lehetett Báthori Annának ez időben oly hatalmas védőre, mint a minő Rhédey Ferencz volt. E nő, ki a Báthoryak fejedelmi nemzetségéből származott, férje Bánfi Dénes halála után, oly erkölcstelen gonosz életre adta magát s Kereki várában Horváth István nevű kedvesével oly közmegebotránkozást keltő módon élt, hogy Bethlen kénytelen volt számos főurak sürgetésére törvényes vizsgálatot indítani ellene. Általános hiedelem volt az országban, hogy bűbajos asszony s a vele érintkezésben lévő embereket megrontja. 1618 aug. 11-én egy Rhédey Ferenczhez intézett levélben így ír felőle a fejedelem: »Bánfinéval semmi véget nem érven, innét haza indult, ki mivel ily embertelenséggel viseli magát hozzám, én is ezután különben akarok gondot reá viselni. Mivel pedig mind a rossz életet s mind az büvölést igen érti. Horváth Istvánt váradi katonákkal kapassam meg és küldje be nekem fogva, talán attól értegethetnénk valamit fajtalansága felől. Büvölése felől pedig kegyelmed is bizonyos emberi által tudakozzék igen szorgalmasan: mert magamon

felüllem költött gyaláztatot nem akarom viselni. Mikor Debreczenből visszajöttünk és Kerekiben háltunk, az tanács urak közül némelyek azt beszéllettek felőlem, hogy én mezeitelen tánczoltam vele; ne idvezitse pedig az uristen lelkemet, ha soha fejedelemségemnek idején tánczoltam vele.*¹⁾

Báthori Anna már 1618-ban Jósikáné volt, de minthogy botrányos életével fel nem hagyott s férjét megvetette, Jósika jogával élvén — úgy látszik Rhédey Ferencz minden törekedése ellenére — a fejedelem beleegyezésével, fogságra vettette, Kereki nevű várának elfoglalásával pedig maga Rhédey bizatott meg. Sok viszontagság után végre a legnagyobb nyomoruságra jutott s 1636-ban, mint Eszterházy Miklós nádor írja, csaknem koldus módra bolyongá az országot. De a nagynevű nádor könyörült rajta s hátralévő napjait elviselhetővé tette.

1616. febr. 14. Fogaras. Bethlen Gábor fejedelem Rhédey Pál fő kincstartójának hű szolgálataiért a Biharmegyében fekvő szent péterszeg nevű helységet adományozza.

1616. ápr. 13. Péchi Simon kancellár levele anyósához Kornis Farkasnéhoz.

1617. mart. 19. Borsiai Péter és Komáromi András által Moldovai Gergely részére kiállított kezeslevél- Magyarul.

1617. mart. 18. Gy. Fejérvár. Bethlen Gábor elősorolván Rhédey Ferencznek érdemeit, a sakai várat várost és uradalmat 20 ezer forintban inscribálja. (Ez uradalom 18 helységből állott.)

Tudvalévő dolog, hogy Rhédey Ferencz a fejedelemnek sógora volt, mindkettő Károlyi leányt birt nőül s Bethlen már csak ez okból sem mutatta magát szűk kezűnek, ha Rhédey valódi érdemeinek jutalmazásáról volt szó.

1618. mart. 12. Székelyudvarhely Főkapitány és királybíró ítélet levele Kornis Ferencznek bizonyos pörében. Magyarul.

1618. A váradi káptalan előtt Szerdahelyi Imrefi Mihály és neje Albisi Zolyomi Erzsébet örvendi jószágukat 8600 frtig elzalogosítják Rhédey Ferencznek.

¹⁾ Bethlen G. politikai levelei 102. l. CII.

1680. ugyancsak Réw, Réwelő és Bánlaka nevű helységeket 6200 frtig.

1620. január. Az udvarhelyi vár állapotának leírása.

1620. mart. 1. Kassa. Bethlen Gábor Körtvélyréw, Toplicza és Solymos pataka nevű helységeket Perényi Gábor ugocsavármegyei főispánnak adományozza.

E kövárvidéken fekvő jószágokat azonban Perényi még ugyanazon évben eladta 650 frtot Rhédey Pálnak.

1620. jun. 28. Radnót. Péchy Simonné Kornis Judith levele Kornis Ferenczhez.

1621. mart. 25. Nagyszombat. Rhédey Ferencz végrendelete. Magyarul.

Igen érdekes okirat. Rhédey Ferencz Bethlennel magyarországon táborozott midőn halálat közeledni érezvén Nagyszombatban végrendekezett. Általános örökösévé Ferkő fiát és feleséget Károli Katát tette, míg t. i. az ő nevét meg nem változtatja ¹⁾ »noha látja isten arról nem gondolkodom« — ugymond a jó úr. Intézkedik temetéséről, meghagyja, hogy a szentjóni templomban »egy bóthajtásos sirt csináltassanak« s abba tegyék őt elhalt gyermekei mellé; a praedikatoroknak 100 frtot, a deákoknak 25 frt, a koldusoknak — kik temetésénél jelen lesznek 10 frtot rendel, de meghagyja, hogy tort ne üljenek felette. A 7-dik pont alatt így szól: »a z k o p o r s ó m a t f e k e t e B á r s o n u i a l b e v o n n i a k s z e n t J ó b o n, é s k é t e ö r e g h l o v a m a t f e k e t e g i á s z b a n ö l t ö z t e s e n e k, a z e g y i k e n f e k e t e b á r s o n i l é g y e n s a z m á s i k o n f e k e t e B a k á c z i n. E g y ö r e g h f e k e t e B a k á c z i n z á s z l ó t h c s i n á l j a n a k. K o p o r s ó k e ö v e t s z é p e n c s i n á l t a s s a n a k C o l o s w a r t h.«

Nem feledkezik meg rokonairól sem, azon esetre, ha fia magtalanul találna elhalni (a minthogy ugy is történt) minden javait a Rhédeyekre hagyja, s ezenkívül rendelí, hogy Rhédey Jánosnak és Péternek az zilahi ménesből minden esztendőben

¹⁾ Károlyi Kata rövid idő múlva férjhez ment Bethlen Istvánhoz a fejedelem testvéréhez.

egy-egy »gyermek lovat« adjanak. Legérdekesebb a végrendelet 17-ik pontja, mit egész terjedelmében ide igtatok;

17. Az nagy zombati praedicator Patkó Tamás uram, az ky igen feő praedicator Ember, ezen betegh ágýamban mellettem lévén arra ígérte magát, hogy az én hidegh testemet Zent Jóbig halákéséri, és ugyanott Esztendeigh megh fogh maradni körülletted, édes atyám fia, nem árt semmit ha együtt lesznek János urral, bizonyos szállást rendelj neki vagy a várban, vagy az falubanszereti. Ha az ujschola házatszeretné, eőregh kerítéssel által kellene rekeszteni az réghischola ház mellett. János uramnak megh kell édes atyám fia mondani, hogy egymásra ne Irigýkedjenek, hiszen Tamás uramnak az várból járjon fizetése. Azon az feöldön is kapni fognak ezen az emberen, mert igen tudóse ember. Megmondgyád Édes atyám fia eő kegyelmének hogy gyakorta el látogasson Ferkeőhöz, mikor az scholába megyen, mert tudgya eő kglme mi képen kell az félegiermecskékettanítani.

Végezetre inti feleséget, hogy maga is gyakorta beszélgeszen a praedicatorokkal, s hogy minden ügyében egyedül »magyarországnak választott királyához« forduljon.

Rhédey Ferencz — mint hadvezér a maga korának kétségtelenül egyik legnagyobb alakja volt. Magasztalásokkal halmozza őt el Bethlen, a ki pedig maga is értett a hadviselés mesterségéhez, és a történelem fényes lapjain találkozunk nevével. Mint embert, mint buzgó protestánst e végrendelet kiválóan jellemzi, s az utódok tiszteletét biztosítja részére.

1626. máj. 30. Alb. Jul. Bethlen Gábor a gyermek Rhédey Ferencznek Komádi és Petlend helységekben birtokot adományoz.

1627. A váradi káptalan előtt Zólyomi Erzsébet Mogyila Gábor havasalföldi vajda neje — Károlyi Katának és maradékai-

- nak a Biharmegyében fekvő sz. Imreh és Magyar Lugos nevű helységeket 200 aranyért és 300 tallérért zálogba adja.
1629. Fogaras jan. 16. Bethlen Gábor az erdőszentgyörgyi és Homorod szentpáli uradalmat. Kornis Ferencz örököseinek Rhédey Jánosnak és Kornis Borbálának adományozza.
1629. mart. 21. Fogaras. Bethlen Gábor Görbed falut s a József-házi és Berenczi részjóságokat (Szathmármegye.) 18 ezer forintig Károlyi Katának és két ágon lévő maradékainak inscribálja.
1629. maj. 5. Bécs. II. Ferdinánd király — Károlyi Katát ezen jóságok birtoklásában megerősíti.

Károlyi Kata — Bethlen Istvánhoz a fejedelem testvéréhez menvén nőül — fiának ifj. Rhédey Ferencznek jóságait nemcsak hogy megőrizte, de naponként szaporítá, s hogy pedig a már fejedelmi birtok mit Bethlen Istvánnal együtt szereztek, fel ne oszolják az okos és előrelátó szülék házasságot terveztek a gyermekek között s Bethlen Druzsina eljegyeztetett Rhédey Ferencznek. A szövetség létre is jött közöttük s házas életük nem volt boldogtalan.

1629. april 24. Rhédey János levele anyósához Kornis Ferencz-néhez. A fejedelem betegségéről ír, hogy a »feredőben« folytonosan mellette kell forgolódnia.
1633. jul. 21. Alb. Jul. Rákóczy György levele Kornis Ferencz-néhez, hogy a birtokában lévő Athnamét, melyet a török császár adott volt Székely Mózesnek, megbizottja kezébe bocsássa.
1638. aug. 10. sz. Benedek. Tanukihallgatási jegyzőkönyv arról, hogy Kornis Borbála Paczolay Péterné a szombatos vallást elhagyván megkeresztelkedett. Kereszt szülei voltak Barsay Zsigmond és felesége.
1638. octóber 23. Tanukihallgatásról való jelentés, mely szerint Kornis Ferencz Borbála leányát a felesége ellenzése dacára még gyermekkorában megkereszteltette.

A tanuk nagyon érdekesen vallanak, hogy Kornisné Bornemissza Judit, miként gunyolódott a keresztséggel, mint panaszkodott ura ellen, hogy a gyermeket »megvanyoltatta«

stb. A többek között Benedek Pálúé Kata asszony megeskettetésén ezt vallotta:

»Azt tudom, hogy engemet hivattott Kornis Ferencz uram s az felesége, gyermeki létekor, az míg felgyógyult az felesége addigh inkább ott voltam s tudom, hogy Kornis Ferenczné asszoniam panaszolkozott, hogy az ura megkereszteltette az gyermeket kedve ellen, de arra azt mondotta Kornis Ferencz uram, hogy hejába zugoló dolatyám fia, mert nagyobb az férfiu az asszony embernél«

ismét:

»hogi meg tudta az felesége igen busult s haragutt érette, egy fogoly madarat sőt tetett volt Kornis F. uram az beteg feleségének, hogi egyék; vissza küldötte az urának azt izente, hogy egýe megh, ha megh ványoltatta az gyermekeket,«

Ugy látszik azonban, hogy hasztalan keresztelkedett meg két ízben is Kornis Borbála, Rákóczy György 1638-ban a szombatosok ellen hozott törvényt szigoruan alkalmazta reá is, s birtokait — talán nem is a legönzettelenebb szándékból — elkobozta.

1640. maj. 3. Alb. Jul. Bornemissza Pál, Rhédey János és Kendeffi Miklós ellentmondanak Rákóczy György fejedelem azon adományának, mely szerint a zsidó vallás követése miatt Paczolay Péterné, Kornis Borbálától elkobzott birtokokat, nejének Lorándffi Zsuzsánnának adományozta.

E protestatiót megújították az érdekeltek.

1644-ben is, mikor a fejedelem a Kornis Borbálától elkobzott többi jószágokat, fiának Rákóczy Zsigmondnak adományozta s végre is a jogszerinti örökösöknek, minthogy Paczolayné Kornis Borbála magtalanul halt el, pénzen kellett magukhoz váltani a terjedelmes birtokokat.

1645. jan. 23. Kemény János a fejedelem komornyikja, nyugtatványt ad Rhédey Jánosnak azon 3000 frtról, melyet a fejedelem számára a szentgyörgyi fiscus jószág adományozáért fölvelt.

1648. jul. 11. Gy. Fejérvár. Rákóczy György a máramarosi örökös főispánságot Rhédey Ferencznek adományozta.

II. Rhédey Ferencz, kit a családi irományok megkülönböztetésül huszti vagy ifju Rhédey Ferencznek neveznek, (az atyja öreg és szentjóni Rhédey Ferencz) feleségével Bethlen Druzsinaival nyerte Husztot, a máramarosi örökös főispánság is szintén örökség gyanánt szállott reá apósáról Bethlen Istvánról.

1651. Gy. Fejérvár, máj. 1. II. Rákóczy György a homoród-szentpáli uradalmat, melyhez 19 falu egészben vagy részben tartozott, Rhédey Jánosnak adományozza, s ugyanaz nap állítja ki az adomány levelet Erdőszentgyörgyről is, melyet pedig Rhédey János már 1645-ben magához váltott.

1654. jun. 27. Varsó. A lengyel köztársaság és Kázmér király huszti Rhédey Ferencz atyja és saját maga érdemeiért honfiusítván, lovagi méltóságra emeli. Ez oklevél csupán egyszerű másolatban van meg, hátlapján e fölirattal: »B é c s b e n k ü l d ö t t l e v e l e k p á r i a j a.«

1659. Bécs. jun. 13. Leopold király Rhédey Ferencz nejével Bethlen Druzsinaival, valamint László fiát szintén nejével Szunyogh Zsuzsával együtt grófságra emeli. E g y s z e r ű m á s o l a t.

1661. márt. 13. Huszt. gr. Rhédey Ferencz Körtvélyes nevű faluját (Máramaros megye) 1500 frtban inscribálja Rhédey Pálnak és feleségének Csomaközy Erzsébetnek.

1664. nov. 8. Huszt. gr. Rhédey Ferencz a debreczeni collegiumnak adományozza a Biharvármegyében fekvő sz.-imrei jószágának minden néven nevezendő dézsmáját. Hiteles másolat.

1664. decz. 17. Huszt. gr. Rhédey Ferencz és neje borosjenei Korda Zsigmondnak »jámbor szolgálataért« Hosszumező városban (Máramaros) házakat és házhelyeket minden joggal együtt inscribálnak 2000 frtig.

1667. Apaffi fejedelem átírja és megerősíti Rhédey Ferencz végrendeletét.

Egyetlen és nagyreményű fia László maradék nélkül halván el, gr. Rhédey Ferencz minden örökölt javait atyja végakaratához hiven a Rhédey családnak fiu- és leányágon élő tagjaira

hagyta. Más tetemes jószágairól s nagybecsű ingatlanairól úgy intézkedik, hogy azok neje halála után a Bethlenekre, fiának özvegyére Bánffi Ágnesre »ura neve változtatásáig«, (a ki azonban csakhamar Kapiné lett) s az általa örökbe fogadott. gr. Thököly Máriára s végre több itt föl nem sorolható hagyományossaira szálljanak.

Mint buzgó protestans nem feledkezett meg az egyház és iskolákról sem.

A sárospataki collegiumra hagyott 1000 frtot és egy öreg arany lánczot; a kassai »orthodox ecclesiához« 500 forintot, a szathmári iskolának 1000 frtot és Berencze nevű faluját. Mint Máramarosnak egykori örökös ura, a megye fővárosában egy kórházat alapít: »Máramarosban minthogy Ispitály nincsen, azért Szigeten csináljanak egy Ispitályt, melynek erectiójára hagyok 100 aranyat és ugyanott Szigeten lévő ó-malmomat is hagyom azon Ispitályhoz, mellyre a szigeti bíró viselleyen gondot.«¹⁾

Ezen Rhédey Ferenczet, ki mint már említettük, is Erdélynek rövid időre fejedelme volt, de arról önkényt lemondott, a történelemből s a vele egykoruak följegyzéseiből eléggé ösmerjük. Kortársai kivétel nélkül elismerőleg nyilatkoznak felőle s Erdélynek egyik historicusa úgy emlékszik meg róla, mint a ki hazafiai erényeivel, nemes jellemével mindenek felett kiemelkedett. Egész élete folyama igazolni látszik a róla mondott ítéletet s végrendeletében nem csupán vallásos buzgóságának, de valódi emberszeretetének s nemes lelkének is kitűnő bizonyítványát adta. Özvegye nem sokáig élte túl őt s 1671-ben már minden ingó és ingatlan javaikon osztozkodnak a rokonok s porlekednek egymással ősi szokás szerint.

1671. april 21. Huszt. Bethlen Farkas, Teleky Mihály, Nemes János, Sárpataki Márton ítélő mester, továbbá Máramaros megye alispánja és bíró társai néhai gr. Rhédey Ferenczné

¹⁾ Valóban különösnek tetszik, hogy az egyház és iskolák körül annyira buzgó főúr a máramaros-szigeti virágzó collegiumról végrendeletében megfeledkezett. Valószínűleg még életében gondoskodott róla, bárha ennek a családi levéltárban semmi nyoma sincs.

Bethlen Druzsina halála után fenmaradt ingóságok birtoklására nézve az örökösök között ítéletet hoznak.

1684. sept. 12. Gy. Fejérvár. Apaffi fejedelem Serédy Zsófia özvegy Rhédey Ferenczné kérésére átírja és megerősíti Bethlen Druzsina 1667 oct. 13. kelt oklevelét, mely szerint Zilah városát kilencz ezer forintig Rhédey Ferencznek zálogba veti.

A most említett Rhédey F. tanácsur, kolozsmegyei főispán, kolozsvári főkapitány, udvarhelyszéki főkirálybíró volt s a fejedelem körül Teleky Mihály után a legbefolyásosabb egyéniségnek tartatott.

1689. jun. 12. Kolozsvár. Tanukihallgatási jegyzőkönyv arról, hogy a szentjóni, zilahi és zsákai uradalmak, melyeket gr. Rhédey Ferencz birt, ennek halála után a Rhédey család tagjaira szállottak, a kik azonban a török megszállása miatt tényleg nem vehették birtokukba.

A török hódoltság állapotát feltüntető számos oklevélre akadunk e gyűjteményben, de helyszűke miatt csakis a figyelmet hívom fel azokra. Legyen elég ennyi a XVII. század jellemzésére. Végezetre szólok még valamit a gyűjteményben lévő missilis levelekről. Tudjuk azt, vagy legalább is föltehetjük, hogy szentjóni vagy öreg Rhédey Ferencznek mind Bocskay, mind pedig Bethlen korában nagy fontosságú politikai összeköttetései voltak s mint a magyarországi hadak egyik generalisa s váradi főkapitány széles körű levelezést folytathatott, melyeknek mind-egyike napjainkban historiai becsesel bírna. E gyűjtemény azonban a hozzá intézett levelek közül egyetlen egyet sem őrzött meg. Hasonlót mondhatunk fiáról huszti Rhédey Ferenczről is. Hasztalanul keresnénk e levéltárban oly adatokat, melyek fejedelemségére vonatkoznának, vagy másnemű politikai szereplésének s családi életének megvilágosítását eszközölnék. Hova tűntek tehát? Mert azt hiszem, senki sem fogja kétségbe vonni, hogy a Rhédey családnak eme kimagasló két tagja ösmeretes okoknál fogva — nem közönséges levéltárral rendelkezhetett? Véleményem szerint a két Rhédey Ferencznek összes politikai fontossággal bíró oklevelei az erdélyi fejedelmi levéltárba kerültek s jelenleg vagy a m. kir. országos levéltárban, vagy az Er-

délyi Múzeumban keresendők. Azon körülmény, hogy Bethlen Gábor fejedelemnek, Rhédey Ferenczhez intézett nagyszámu politikai levelei ¹⁾ az Erdélyi Múzeumban található, megerősít föltevésben; de méginkább azon ítélet, mely Rhédey Ferencz és Bethlen Druzsina örökösei között 1671-ben Huszton, az ingóságok miként való felosztására nézve hozatott s melynek egy pontja így szól:

»Bizonyos számu régi metalisok és egyéb régi levelek is vadnak, melyek registrom szerént az vármegye Notáriussa kezében adattak, úgy hogy az jövendő országgyűlésére hozzák be, ott az ő Nsgok táblája vegye igazításban hova tétessék.«

Ha meggondoljuk, hogy Teleky Mihály ez osztály létrejötténél főszerepet játszott s hogy az elhunyt Rhédey Ferencznek közvetlen utódja nem maradt, nagyon természetesnek fogjuk találni, hogy az oldalági örökösöknek csupán a jószágokra vonatkozó okiratok adattak által s a »metalisok és egyéb régi levelek«-en kívül, a politikai levelezések is az országgyűlés intézkedése alá kerültek.

A fenmaradt missilis levelek között Rákóczy László, Bethlen János és Miklós, gr. Cháky István, Paczolay Kristóf, a Kornisok, Thelegdi Istvánné, Lónyai Margit stb. neveivel találkozzunk. Különösen érdekesek Paczolay Kristóf levelei Bornemisza Judithoz, Kornis Ferencz özvegyéhez, melyekben — miután ennek Borbála leányát Péter nevű fia számára nőül kérte — sürgeti a választ, s tudatja intézkedéseit a minél hamarább megtartandó lakodalom felől. Bethlen Miklós, ki második házasságában Rhédey Juliát bírta nőül, leginkább birtok ügyekről ír, hasonlóképen Rákóczy László is. Péchy Simon leveleit már a regesták között ösmertettem. A Rhédey család tagjai igen keveset érintkeztek egymással s mindössze egy pár levelet birunk a szepesmegyei alispán Rhédey Istvántól testvéröccséhez erdélyi Rhédey Jánoshoz. Teleky Mihálynak három levele van e gyűjteményben; az egyikben, mely 1673 aug. 15-én kelt Verestarcasai Vér György és Bessenyei Anna lakodalmára hívja meg Rhédey Istvánt, szentpéteri pusztá házához, a másik szintén meghívó s

¹⁾ Bethlen Gábor polit. levelei. Kiadta Szilágyi Sándor. Bpest 1879

1683 mart. 11-én kelt, melyben kis unokája Apaffi Gyurkó temetésében való részvételre hívja föl Rhédey István komáját.

Megemlítendőknék tartom még ezeken kívül a különböző ékszerek, »arany és ezüst marhák« s egyéb ingóságok följegyzéseit, melyek kulturtörténelmi szempontból birnak érdekkal.

Most áttérhetek a XVIII. század irományainak ösmertetésére.

Ide érve, egyáltalában nem találom szükségesnek, hogy a regesták közlését tovább folytassam, egyrészt mert a gyűjteményben előforduló oklevelek nagyobbára magánjellegűek és historiai érdekekkel igen kevés bir közülök, másrészt pedig mert épen ez irományok természeténél fogva sokkal jobban oldhatom meg feladatomat, ha összegezve azokat, általános képet nyujtok a levéltárnak ezen századjáról, miutha kivonataim által egyenként mutatnám be az okiratokat.

Midőn Buda bevétele után a félhold uralma letűnt Magyarországon, a törököktől lassanként visszafoglalt területeket — tekintet nélkül hajdani birtokosaikra — az államkincstár ragadta magához. Ösmeretes az ugynevezett »neoaquisitica« vagy új szerzeményi törvényszékek működése, melyek, ha nem is mindig igazságos uton, de kétségtelenül szép jövedelmet hajtottak. A Rhédey családnak — főleg Biharvármegyében tetemes jószágai feküdtek a török hódoltság területén s most minden törekvésük odairányult, hogy azokat, nevezetesen a szentjóbi, zilahi és zsákai uradalmakat, melyek gróf Rhédey Ferencz defectusán szállottak a családra s melyek a fiscus kezén voltak, ismét birtokukba vehessék s azokra elvitázhatlan donációt szerezzenek. Megkönnyítette ezen törekvésüket az a körülmény, hogy Bethlen Miklós — ki felesége utján szintén érdekelve volt s a bécsi udvar előtt még akkor nagy kegyben állott, — maga és hatalmas barátainak minden befolyását fölhasználta arra hogy a Rhédey-birtokok visszaadassanak. De megkönnyítette másrésről az is, hogy a család a Habsburg dynastiának föltétlen hive volt; a Thököly- és Rákóczy-mozgalmaktól — egy pár fiatal tagját kivéve — távol tartotta magát, s minden alkalmat fölhasznált arra, hogy az uralkodóház iránti hűségét bebizonyítsa.

Az oklevelek nagyrésze tehát a most említett birtok-vissza-

szerzési ügyeket tárgyalja s fölöslegesnek tartom velök hosszabbban foglalkozni.

A Rhédey család soha, de a XVIII. század első tizedeiben legkevésbé játszott oly szerepet, mint a nemzeti fejedelemség idején s az egy Pált kivéve, a kit 1717 jun. 20. III. Károly az erdélyi királyi táblához assessornak nevezett ki, a család egyetlen tagja sem viselt magasabb hivatalt s a Rhédey névvel a közéletben nem találkozunk. Nincs egyetlen adat a levéltárban, mely a Rákóczy mozgalomra vonatkoznék s azon oklevelek, melyekben a Rhédeyek osztozkodnak, perlekednek, szerződésre lépnek egymással, legfeljebb a család történetírójára nézve birnak érdekekkel. A levelezések ekkor csaknem kivétel nélkül birtokügyek körül forognak s ezek irói közül II. Apaffi Mihály, herceg Eszterházy Pál, Bethlen Miklós, Jósika István, Kubinyi József stb. említhetők meg.

1727-ben a család közmegegyezés folytán az ifju Rhédey Józsefet bizonyos ügyek elintézése végett Bécsbe küldötte. Hogy mily eredménnyel járt el, az nem tartozik szoroson ide s ennél érdekesebb egy pár fenmaradt levele. Panaszodik, hogy Bécsben drága az élet s másodmagával lakásért 6 rh. frtot fizet hetenként, a lokájnak 10 rh. frtot ad havonta s kávéra, borra, gyümölcsre elkölt hetenként 3 frtot. Más alkalommal német nyelv mestere ellen zugolódik s írja, hogy a királylyal vadászott stb. A Bécsbe vitt levelek között volt egy tanukihallgatási jegyzőkönyv 1725-ből, arról hogy néhai Rhédey Pálnak az 1705-iki zavargások alkalmával Gyergyószékben Alfaluban hagyott leveles ládáját miként verték föl a gonosz emberek, a legértékesebb adomány és privilegialis leveleket elrabolván vagy megsemmisítvén. Bársonyba kötött selyem zsinóros, arany-ezüst pecsétetes leveleket említenek a tanuk s a többi között ekkor veszett volna el Rhédey Ferencznek lengyel nemességéről szóló diplomája is. Ez azonban kétséges, mivel a gyűjteményben lévő másolat keletkezése legkésőbb a XVIII. század közepére tehető, vagy a mellett bizonyít, hogy az elrablott oklevelek később megkerültek.

Van egy uti napló vagyis inkább költségjegyzék 1731—2-ből, melyet Rhédey László »urfinak« kísérfje, valószínűleg inasa, a ki egy személyben szakács is lehetett, irt össze, midőn a család megbizásából Bécsbe utaztak. Egyes különösen a közlekedés s

az étkezésre vonatkozó igen érdekes adatokat tartalmaz; így pl. elindultak Piskoltról 1731 december 24-én; Debreczentől Pestig fizettek a fuvarosnak 18 frt 60 krt.; 1732 január 11-én Pestről Budára menvén által a dunai révészeknek 95 krt, a Zöldfa nevű vendégfogadóban a vacsoraért 18, a bor és zsemléért 26, a szállásért 8 krt fizettek. Január 17-ikén Bécsbe érkezve vacsorájuk a »Hostati Sasnál« 64 krba került, másnap az »Arany Szarvas«-nál ebédért, vacsoraért, borért 3 frt 76 krt fizettek. De már ekkor meg is sokalták a tetemes költséget, és szállást fogadva otthon főztek. A konyhakiadás az utolsó fillérig lelkiismeretesen föl van jegyezve Bécsben január 17-től ápril 8-ig 164 frt 4 krt költöttek. Hazaféle jöve Bécstől Pozsonyig a fuvar 5 frt 72 kr., Budáig 19 frt 22 kr. s innen Debreczenig 21 frtba került. A Bécsbe való utazás — s az ott eltöltött idő csaknem egy fél esztendőtt vett igénybe, s annak összes költségei 317 frt 16 krt tesznek.

Mint a följegyzés is bizonyítja, az utazás kényelmét már ez időszakban a vendéglők elegendő száma nagyban elősegítette. A fővárosokat nem említve, a halápi és hortobágyi vendégfogadók helyesebben csárdákon kívül, a füredi, gönyei, győri, szőnyi, tatai, apáti vendéglőket nevezi meg ez uti napló, az utóbbiról azt mondva, hogy az »egri püspök vendégfogadója.«

Mária Terézia királyasszonyunk uralkodásának első éveiben, több előkelő család példájára a Rhédeyek is megszerezték maguknak a grófi méltóságot, de csupán a család erdélyi ága; a magyarországiak megmaradtak egyszerű nemesembereknek.

A vörös bársonyba kötött s igen díszesen kiállított oklevél Bécsben 1744 nov. 13-án kelt s miután előszámlálja az ősök, nevezetesen Rhédey János erdélyi alvajda, Péter Bethlen Gábor ezredese, Pál főkincstartója, de különösen a két Ferencz érdekeit: Rhédey Józsefet nejével homoród-szentmártoni Biró Katalinnal, valamint Farkas és Klára nevű gyermekeivel együtt, Lászlót, hasonlóképen nejével magyarbényei Radák Erzsébettel, valamint Jánost, a ki már ekkor a Gyulai gyalog ezredben százados volt, Mihályt, Pált és Zsigmondot s ezeknek törvényes utódait grófi rangra emeli, ősi czímerüket tetemesen megnagyvitván. E megnagyvitott czímer a grófi diploma első lapján szemlélhető, s valóban művészi kivitelről tesz tanuságot.

Gróf Rhédey Jánosra vonatkozólag, a ki cs. kir. kamarás, a Mária Terézia-rend lovagja, altábornagy és a magyar nemes testőrség főhadnagya volt, több érdekes okirat maradt fenn e gyűjteményben. Gyors emelkedését a hadi pályán bizonyítják azon oklevelek, melyekben ő őrnagygyá, ezredessé, tábornokká neveztetik ki aránylag rövid időközökben. Folytonosan Bécsben tartózkodott, de az udvari légkör átalakító befolyása daczára utolsó pillanatáig nemzetiségéhez és vallásához hű maradt.

1767. máj. 10-én. Bécsben megírta végrendeletét. Gyermekei nem lévén, összes vagyonát, mely csak készpénzben 63 ezer forintot foglalt magában, László és Mihály testvéreire hagyta. E mellett a kolozsvári, marosvásárhelyi és udvarhelyi iskolák számára összesen 5000 frtnyi alapítványt tett.

Ugyanez év augusztus 7-én egy emlékiratot intézett a trónhoz, melyben absolváltatni kéri magát mindazon összegekről, miket mint a testőrség főhadnagya a gárda szükségletére kezéhez vett s melyekről időre-időről bemutatott számadásait a bécsi udvari cancellaria helyesnek találta.

Mária Terézia sajátkezűleg válaszolt neki, fölmentvén őt minden további számadás alól. Sajnálunk kell, hogy e nagybecsű levélnek, már csupán borítékja van meg, a királyasszony által sajátkezűleg czímezve. De fönmaradt magyar fordításban az a levél, a melyben Rhédey János kevéssel halála előtt Mária Teréziától elbucsuzik. Érdekes világot derít ez királyasszonyunknak katholizáló törekvéseire, a mennyiben a protestans Rhédeyt is kegyelmesen intette, hogy lelke üdvének megmentése végett vallását változtassa meg. Erre felelt aztán Rhédey s miután a katona őszinteségével bevallja, hogy a maga vallásában több meggyőződést és megnyugvást talált, semhogy az őt kárhözatra vihetné, emelkedett szabad gondolkozásmódjának fényes bizonyítékát adta akkor, midőn kijelentvén, hogy mily fájdalmasan esik uralkodójának parancsát életében először nem teljesíteni, e képen folytatta:

»Tisztelem felségedet jobbagyi tisztelettel, mint nagy Fejedelmet, szeretem felségedet, mint kegyes és virtusokkal teljes Asszonyomat, és ha lehetne, csak a felséged kedvéért is megcselekedném, de teljes lehetetlen. A Földi számadásom iránt a

minap kegyelmesen absolválni méltóztatott Felsőged, kiért az Uristen áldja meg Felsőgedet. Talán nem sok idő múlva másféle számadással kelletik az ur Isten széki előtt megjelennem. Mit mondana az Ur Isten ő szent felsége, ha az utolsó részében a számadásomnak, szántszándékos képmutatást találna.«

Ehhez nem szükséges magyarázat, tökéletesen elég ez gróf Rhédey János jellemzésére.

A magyar fordítás, mint a boldogult testvéröcsésének gróf Rhédey Mihálynak följegyzése bizonyítja, egykoru és hitelességére nézve minden kétséget kizár.

Még csupán egy leveléről akarok megemlékezni Rhédey Jánosnak, mit Bécsből 1767 január 20-ról Ecsedi László nevű jószágigazgatójához ír s melyben a többek között ez áll:

»Az ötsém is kiküld kigyelmed kezébe 200 aranyokat, azokat is hozza fel Pestre, én lészek az Hatvani kapu mellett, az Sas vendégfogadóban szállva.«

Tehát már a mult század közepén is előkelő vendéglőnek kellett lenni a később országszerte híressé vált »Arany sas«-nak, ha egy bécsi udvari körökben élő magasrangú katona is oda szállott. A »Hatvani kapu« említése minden kétséget kizár arra nézve, hogy a mai napig virágzó »Arany Sas« szállóval van dolgunk.

A családnak magyarországi ágára vonatkozólag — két nevezetesebb oklevél maradt fenn e korból. Az egyikben, mely Bécsben 1777 aug. 8-án kelt s pergamenen ünnepélyes alakban van kiállítva, Mária Terézia u d v a r n o k i (aulae nostrae regiae familiaris) rangra emeli Rhédey Ferenczet, a másik 1783 aug. 29-ről való s a II. József által Rhédey Ferencznek adományozott királyi tanácsosi címéről szól.

Végezetre még e századbeli missilis levelekről kell megemlékezni, melyek aránylag rövid időről (leginkább 1775—1790-ig) nagy számmal maradtak reánk s Mária Terézia de különösen II. József korára vonatkozólag gyakran érdekes dolgokat tartalmaznak.

Rhédey Lajos (a Ferencz fia) ez időszakban mint hadnagy Bécsben tartózkodott s 1781 april 3-án kelt levelében a pápa megérkezéséről, fogadtatásáról s II. József egészségi állapotáról ír.

A Biharvármegyében lakó Rhédey Ferencz 1783-ban Bécsben járt s deczember 20 ról írja gr. Rhédey Mihálynak, hogy II. József »különben is Erzsébet nap lévén, az Elisabetha Württembergi Herczegasszony szokás szerint jó kedvébe helyeztette ő felségét» igen kegyelmesen fogadta őt s a tanácsosi esküt letévén, sokat beszélt vele, különösen a vallásügyek felől.

Rhédey Ferencz majd minden levelében a legnagyobb magasztalással emlékezik II. Józsefről s ennek minden ujítását, de különösen, mint buzgó protestáns, a vallásügyek körül tett intézkedéseit hálatelt szívvvel fogadja.

Erdélynek csaknem minden főrangú családja képviselve van e levélgyűjteményben s gróf Rhédey Mihálynak, kihez a levelek nagy része intézve van, a maga korában széles körű összeköttetései voltak, nemcsak a hazában, de annak határán kívül is.

Károlyi Sámuel levelei, a ki a családnak alkalmasint szombeni ügyvivője volt, különösen a Hóra-lázadást illetőleg érdemelnék figyelmet. Élénk színekkel festi a viszonyokat az oláhoktól elárasztott területen, említi, hogy mily örömmel fogadtak II. Józsefnek a lázadás elnyomására kiadott rendeleteit s 1784 október 8-án kelt levelében leírja, miként rakták le az oláhok a fegyvert Stojanovich ezredes és Czigány kapitány előtt. Hóra vezért — hir szerint — az oláhok, mert nem bíztak benne tisztességes őrizet alá tették: »H a t m i n i s z t e r e v a n — ugymond a levél — a k i k ö l t ö z t e t i k s r e á m i n t k i r á l y r a g o n d o t v i s e l n e k.«

1784 decz. 30-án. Hóra és Kloska elfogatásáról ír. Kloska — a kinél 6 frtot találták, igen csendesen viseli magát börtönében s arcza félelem miatt egészen elváltozott, Hóra ellenben a vasak közül is nyersen beszél s fenyegetőzik stb. Más levelében említi, hogy Horának egy veszedelmes kapitányát Krizsán Dsurdsat — egy kuretyi oláh pap fogta el.

Salát József és Enyedy István bécsi udvari ágensek sok mindenről tudósítják gróf Rhédey Mihályt, a mi a birodalmi fővárosban s az udvar körében történt. Igy pl. Enyedi 1783 nov. 7-én közli azon egyének névsorát, a kik a Szt. István-rend valamelyik keresztjét nyerték.

1784. április 13-án írja, hogy Erdélyt okvetlenül az »anyához« kapcsolják s hogy »Ő felsége készül Lengyelországba magát homogealtatni, és onnét Moszkva czárné koronázására Krimiaába.«

De legyen elég ennyi mutatványul, a kit érdekel a dolog, forgassa át a leveleket.

Gróf Rhédey Mihálynak János nevű fia 1787—89-ben Pesten s majd Bécsben hallgatta a törvénytudományokat s későbbben praxisra ment az udvari cancellariához. Tőle valamint Székely Farkas nevű erdélyi ifjútól, ki mint felügyelője pénztárnoka, mindenütt vele volt, nagyszámu levelek maradtak fenn, melyek egy főuri család sarjának múlt századi egyetemi életéről kitűnő tanúságot tesznek. Nagyon sok jellemző adalékot szolgáltatnak e levelek s valóban méltók az átolvasásra. Szegény Székely Farkasnak temérdek baja volt »János urfi val«, nem tudván ennek költségei hajlamát fékezni, e részben pedig az öreg gróf nagyon szigorú volt. Minden fillérről pontos számadást követelt s irgalmatlanul reducalta a magasabb tételeket. Bécsben pedig már nem lehetett birni tovább az »urfi val«, panaszkodik is Székely Farkas, midőn közeledett a hazafelé indulás ideje »és ha előre az urfinak is az borsos levest fel nem adgya Nsgod, félek, hogy az idén inkább megtörténhetik az áristálás a költség iránt.« Egy Bécsből 1788. sept. 17-ről írott levelében az ifjú gróf 150 forintot kér atyjától havonként való költségére, egy pár szükségletét ide jegyzem:

»szállás minden hónapra 18 frt, Hajpor, pomade, hajpántlika, suwiks stb. 4 frt 30 kr. Magamnak Taschengeld, comediára (mert itt az ember magát nem aboniroztathatja, és minden comedia kerül 1 frtba) recreatióra, früsteckre 21 frt. Már ha lovagolni akarok tanulni, vagy fechtirozni, vagy tánczolni (melyek nélkül a Cavaler nem lehet el, hogy mind ez hármat ne tudja és ezeknek az árok mintegy) kerül minden holnapba 13 frt 30 kr. stb. Magam kosztja 30 frt, Székely uram kosztja 20 frt, szolgálóm kosztja 10 frt.«

De az öreg grófnak nem fért a fejébe, hogy miként kerülhet Bécsben így sokba az élet sehogy sem s üdvös takarékos

ságot létesítendő, Székely uram kosztját reducalta 13 frtra, a szolgálját 7 frtra. Továbbá úgy látszik, nem birt semmi érzékkel arra nézve, hogy a fia valóságos »Cavalier« akar lenni s nagyra törő czéljaihoz egy fillért sem engedélyezett.

János urfi természetesen ezt nagyon zokon vette. »Ne gondolja azt uram atyám — írja levelében, hogy én még olyan gyermeki ésszszel bírnék, hogy én a jót a rossztól meg ne tudnám esmérni, én azt jól tudom, hogy az isten adott Nagyságodnak annyit, hogy Azt Nagyságod bölcsen jól tudhattya, ha Nagycságod volt Bécsbe, hogy itten milyen életmódja van, én azt jól tudom, hogy Nagyságod engemet azért ide nem küldött, hogy a házba üljek, hanem hogy magamat mindenekbe gyakorolhassam, a mi csakegy jóra menendő Cavalernak szükség, és a mellyel én valaha a hazámnak szolgálatajára lehessek, . . . mert mindeneknek gyalázatjára haza kellettik mennem« stb.

Úgy látszik azonban, hogy az öreg gróf nem egy véleményem volt fiával s megmaradt határozata mellett és »János urfinak« be kellett érnie az általa engedélyezett havi díjjal. De hogy megszabadult e Bécsből »áristálás« nélkül, arról hallgat a krónika.

Ezzel befejeztem a gr. Rhédey család levéltárának ösmeretetését. Sok mindent el lehetett volna még mondanom, de czik-kem már így is hosszura terjed. Ha valakiben kivonataim által érdeklődést keltettem a gyűjtemény iránt, biztosíthatom róla, hogy az idő, mit ennek átvizsgálására fordít, nem vész kárba! Végül a tudomány nevében köszönetet kell mondanom gr. Rhédey Gábor ő méltóságának, a ki e levéltárt a M. Nemz. Múzeumi könyvtárának átengedve, egyszersmind a történetírás ügyét mozdította elő.

ADALEK OLÁH MIKLÓS KÖNYVTÁRÁHOZ.

Közli: Csontos János.

Az esztergomi érsekek közt, kik a középkorban ezen méltóságot viselték, a XV—XVI. században találjuk a bibliophileket legnagyobb számmal. Könyvtáraiknak ekkorig felderített maradványai, culturtörténetünknek nagyfontosságú emlékei, melyek nemcsak az egykori birtokosok tudományszeretetéhez, hanem a hazai középkori könyvtárak történetéhez is nyujtanak adalékokat.

A sorozatot Zrednai Vitéz János nyitja meg, kinek könyvtárából Fraknoi Vilmos a »Magyar Könyvszemle« 1878—1879-iki folyamaiban összesen 14 kéziratot ismertetett. Következik Aragoniai János, kinek könyvtárából a bécsi udvari és más olaszországi könyvtárak őriznek fényes kiállítású kéziratokat. Ezt követi Estei Hyppolit, kinek könyvtárát a modenai királyi levéltár azon egykoru jegyzékéből ismerjük, melyet folyóiratunk 1878-iki folyama egész terjedelmében közölt.

Bakocs Tamás könyvtárából a M. Nemz. Múzeum könyvtára birja a Ransanus és Cicero de Oratore című codexeket, az esztergomi főegyházi könyvtár a Bakocs-féle Gradualét és a zágrábi főszékesegyház egy fényes kiállítású Missalet, mely vert művű ezüst táblákba van kötve, s ezeken domborművű medaillonokban a magyar és horvát szenteket tünteti fel.

Szathmáry György könyvtárának emlékét egy fényes kiállítású Breviarium tartotta fön, melyet Dankó József¹⁾ kanonok a párizsi nemzeti könyvtárból hozott napfényre.

¹⁾ Dankó József: Történelmi műirodalom és okmánytári részletek az esztergomi főegyház kincstárából. Esztergom, 1880. 16 l.

Hasonlóképen Zalka László könyvtárából is csak egyetlen egy kéziratot ismerünk, mely az esztergomi főegyházi könyvtár tulajdona s egyike azon kevés iskolai kézikönyveknek, mely a hazai középkorból maradt ránk.

Annál nagyobb számban jutottak ránk Oláh Miklós és Veranchich Antal könyvtárának maradványai, melyekből hazai és külföldi gyűjtemények jelentékeny számú példányokat őriznek. Mind a két érsek nagy tudományu férfiú, író, maecenás és könyvgyűjtő volt, kik a XVI. századbéli esztergomi érsekek közt a bibliophilek sorát befejezik.

Bennünket ezuttal Oláh Miklós könyvtára érdekel, melyből a m. történelmi társulat f. é. soproni nagygyűlése alkalmával a kismartoni ferenczrendiek könyvtárában 13 könyvet, Oláh sajátkezű bejegyzésével találtam. E könyveket kívánom most, mint szerény adalékot Oláh Miklós könyvtárához, ismertetni.

Közleményem a Századok f. é. októberi füzetében közölt jelentésemnek kiegészítő részét képezi s Oláh Miklósnak csak azon könyveit sorolja fel, melyeket nevezett könyvtárban a rendelkezésünkre állt rövid idő alatt felkutatni sikerült.

A kismartoni könyvtár Oláh-féle könyveinek teljes felkutatása, valamint a többi hazai és külföldi gyűjteményekben levő ilyenmő könyveknek alapos felderítése a jövő buvárlatoknak van föntartva, melyektől Oláh Miklós könyvtárának leendő rekonstruálását várjuk. Ezuttal csak az alkalmilag elért eredményeket mutatjuk be.

Ismeretes Oláh Miklósnak az Eszterházy családdal való atyafisága s azon körülmény, hogy bécsi könyvtárának könyveit végrendeletében ¹⁾ Lysti Jánosnak s ennek János nevű

¹⁾ Érdekesnek tartjuk itt Oláh Miklós végrendeletének azon fejezetét közölni, mely a könyvekre vonatkozik. Ez így szól: »De Libris. Libros, quos hic Viennae in Bibliotheca habeo, lego Joanni Lysthio, et filio suo Joanni, ea conditione, ut quos ex eis voluerit, pro se retineat, alios autem studiosis Tirnaviensibus, pro salute animae meae distribuatur, ut ex eis discant. Libri per me impressi, tam scilicet Breviaria, quam alia, quae Franciscus Nagywathy scit, ubi sint, omnes distribuantur pauperibus sacerdotibus, et aliis studiosis ac Ecclesiis inopibus, qui tales non habent, volumus tamen, ut ante omnia ad Capellas meas de lanseo et Nicoleti, et aliquot

fának hagyományozta. Ezen a réven kerültek könyvei az Eszterházyak s ezeknek adományából a kismartoni ferenczrendiek könyvtárába.

Még csak azt jegyzem meg, hogy a közleményemben felsorolt könyvek tartalmukra nézve leginkább római és görög classicusok, továbbá theologiai és philosophiai munkák, a legkiválóbb XVI. századbéli nyomdászok műhelyeiből. Egytől-egyig kitünő és ritka kiadások Aldus, Stephanus, Frobenius, Jean Petit és más előkelő nyomdászok bélyegeivel. Alakjukra nézve leginkább 8-adrétűek s többnyire préselt barna bőrbe vannak kötve. Tizenegyen rajta van az előlevélen Oláh Miklós sajátkezü névbejegyzése, kettőn pedig a név a boritéktáblán arany betűkkel benyomva olvasható. A könyvek becsét emeli azon körülmény, hogy azokat Oláh Miklós nemcsak olvasta, hanem magyarázó jegyzetekkel is kísérte, a mint erről alább több könyv tanuskodik. Igy a Homér Iliásán levő egykoru feljegyzéséből megtudjuk, hogy annak olvasását Oláh Brüsszelben 1535 december utolsóján fejezte be. Érdekes Oláh Miklósnak »Erasmus Rotterodamus colloquiumain« levő egykorú feljegyzése, melyben azon körülményt örökítette meg, hogy: 1530 május 8-án Károly császár, Ferdinánd király, Mária és Anna királynék az Inspruck és Hall közötti mezőn először találkoztak s hogy ő e találkozáson jelen volt. Ugyanezen a könyvön a másik lapon írja, hogy 1530-ban jun. 11-én mikor Hall fölött a királynéval őzekre vadászott, lement a sóbányába, mely 1540 lépésnyi hosszú.

Megjegyzem még, hogy Oláh Miklós bejegyzései és javításai általában vörös tintával vannak írva s hogy a szövegben azokkal minden lapon igen sűrűen találkozunk.

Ezek után időrendben közöljük az Oláh-féle könyvek jegyzékét, a mint következik:

ex eis pulchre illigentur, et ligati dentur. Libros, qui sunt Tirnaviae in domo mea, legarem Ecclesiae, sed ea habet etiam alioquin nunc sufficientes libros, pulveribus obsitos, quia domini Canonici fratres nostri, eos non frequentant, neque pulveres abstergunt. Ideo committo, ut ex eis accipiat aliquot pro se Magister Nicolaus Telegdinus, Archidiaconus Zoliensis, ad studia sua, et similiter Magister Nicolaus Desyth, Canonicus Strigoniensis, et reliqui distribuantur pauperibus scholasticis Tirnaviensibus, qui sunt studiosi« (A N. Múz. könyvtárában levő egykoru másolatból.)

1. *Vlissea Batrachomyomachia. Hymni XXXII.* 8-r. Aldus nyomdai jegye. Venetiis in aedibus Aldi et Andreae Asulani Soceri. M.D.XVII. mense junio.

Görög auctor. Az első papírlévélen: *Nicolai sum Olahj.* A könyv szélein sűrűn vannak Oláh latin és görög commentáló jegyzetei. A szöveg sűrűn alá van húzogatva, a görög szók latinul magyarázva. A sűrű jegyzetek a 229 levélen szakadnak meg.

2. *Eusebii Caesarensis: de temporibus cum additamentis. Parisiis per Henricum Stephanum.* 1518. 4-r. 175 lev.

Hozzáköteve:

Irgeberti Gemblacensis Chronicon. Parisiis per Henricum Stephanum et expensis bibliopole Joannis Parvi (Jean Petit.) 4-r. 164 l.

Az első levélen: *Nicolai sum Olahj.*

3. *Erasmi Roterodami:*

1. *Enchiridion militis Christiani et 2. De Libero Arbitrio. Argentorati, excudebat Jo. Knoblocus. Ann. M.D.XXV. mense Decembr.* 8-r. 100 lev.

Gyönyörű keretes kiadás.

Az első czímlapon: *Rmi. Di. Nicolai Olahi E. Zagrabiens. Cancellary Hungar.*

4. *Ciceronis de Officiis a Philippo Melanchtone interpretatus. Hogenoae excudebat Joh. Secer. Anno M.D.XXV.* 8-r. 114 lev. Az utolsó lapon a nyomda fametszetű jelvénye: Herodotes és Thukydides egyesített képmása.

Hozzáköteve:

Asconius Pedianus: in Ciceronis Orationes Commentaria. Florentinae per heredes Philippi Junta. M.D.XIX. Leone Decimo Pontifice. 8-r. 128 lev. és index. Barna bőrkötés.

Az első tábla borítékán belől: *Nicolai sum Olahj.*

5. *Luciani Samosatensis pars prima. Hagenoae per Joann. Secer. Anno M.D.XXVI.* 8-r. 865 lev.

Oláh olvasta a 103. levélig. Eddig tartanak sűrű latin és görög jegyzései.

Első levélen: *Nicolai sum Olahj.*

6. *Erasmi Roterodami Colloquiorum Opuscula. Item*

Ciceronianus eiusdem per eundem emendatus et auctus cum nonnullis alys. Basileae, per Frobenium. An. M.D.XXIX. 8-r.

Boritéka barna préselt bőr; fönt a könyv czíme:

COLLOQUIA

ERASMI.

A tábla közepén Magyarország czimere, kereszttel, pólyával és koronával. Alatta: 1529. A másik táblán fölül: *Nicolaus Olah*, lent kisebb capitalis betűkkel: *SECRETARIUS*. A boritéktábla belsején vörössel: *Nicolai Olah*. A czímlapon ismét fekete keretben:

Nicolai sum Olahj E. Zagrabien.

A második tábla tiszta levelein jegyzések vannak vörössel. Az első levélen ez áll:

»Anno 1530 Octava May Serenissimi principes mei Carolus Imperator, Rex Ferdinandus, Maria et Anna regine convenerunt primum in Campo qui cadit inter Inspruck et Halme astante.

A másik lapon:

»Anno 1530 Vndecima Juny dum essem supra hal in venacione Caprearum cum Regina: intravi fodinam Salinariam. Que longa est passus Mille Quingentos Quinquaginta.«

7. *Psalterium Davidis ad hebraeicam veritatem interpretatum*. Tiguri apud Christophorum Froschouer. Anno M.D.XXXII. 272 lev.

A czímlapon feketével: *Nicolai sum Olahj E. Zagrabienensis.*

8. *Plutarchi libellus etc. Lovanii ex officina Rutgerii Rescii*. 12 Calend. Octob. 1533.

Több görög auctort foglal magában. Czíme és colophonja latin, szövege görög.

Az első papírvélen: *N. sum Olahi.*

9. *Sophoclis tragoediae. Hagenoae, ex officina Sceriana Anno M.D.XXXIII. III. Idus martii*. 8-r. Lapjai számozatlanok.

Hozzáköteve:

Joachimi Camerarii Commentarius Interpre-

tationum Argumenti Thebaidos Fabularum Sophoclis. Hagenoae ex officina Seceriana. M.D.XXXIII. III. Idus Martii. 8-r. 95 lev.

Az első tiszta lapon: N. Olahj s u m.

10. Rudolphus Agricola De Inventione Dialecticae libri tres. Eucharius Agrippinae excudebat. A. M DXXXV. mense martio. 8-r. 756 lev.

Az első lapon: Nicolai s u m Olahj.

11. Homeri Ilias. Aldus. 8-r. Év n. 289 lev.

A lapok szélein eleitől végig görög és latin jegyzetek vörössel. Az utolsó lapon: finivi Bruxelle vltima Decembris Anno 1535.

Az első lapon: Nicolai s u m Olahj.

12. Luciani Samosatensis pars secunda. Görög és latin. 8-r. Évszám és hely nélkül.

Az utolsó levélen címerpaizsban 2 összenőtt emberfejet ábrázoló fametszet (Herodotes és Thukydides) látható. Címlapja szép kerettel. Az első tiszta lapon feketében Oláh kezeirása: Nicolai Olahi s u m.

13. Petrus Sota. Assertio Catholicae fidei circa Articulos confessionis nomine illustrissimi ducis wirttembergensis. Coloniae A.M.D.LV. Novesianus excudebat. 4-r. Préselt barna bőr kötés, ezen benyomott felirással: »Nicolaus Olahus Archiepiscopus Strigoniensis 1555.«

NÉGY HAZAI KÖNYVLAJSTROM 1471, 1520 ÉS 1522-BŐL.

Közli: Horváth Ignác.

A »Magyar Könyvszemle« olvasói előtt ismereteseek azon régi hazai könyvlajstromok, melyeket e folyóirat mint adalékokat a hazai középkori könyvtárak történetéhez közölt. Ezeknek számát ezúttal négy új adalékkal kívánom gyarapítani, midőn a magyar országos levéltárból a bulcsi egyház 1471. továbbá a csákberényi egyház 1520. s a csornai egyház egy a XVI. száz. elején s egy 1522-ben kelt lajstromait itt közléteszem; az illető szakférfiakra bizván ezeknek tudományos méltatását és felhasználását.

Előrebocsátom, hogy mint rendszeren szokás a középkorban, ezen inventariumokban is vegyest fordulnak elő a mise-mondó és énekeskönyvek, gradualék, breviariumok és szent beszédek tartalmazó könyvek az istentisztelethez tartozó mindenféle más tárgyakkal.

Ezen leltárak közt legrégebb a bulcsi egyházé, mely 1471-ben kelt, papíron van kiállítva s így hangzik:

»Registrum super res et bona ecclesiae beatae Virginis Mariae de Bulcz fundatae Anno domini millesimo quadringentesimo septuagesimo primo. scriptum feria sexta ante dominicam septuagesime. Item primo continentur in eadem ecclesia beate Virginis tres cruces una deaurata et due argenteae minores sunt in ipsa ecclesia duo missalia et duo psalteria. etiam sunt quatuor Casule solennes et feriales quinque cum suis pertinentiis. Item absque suis ornamentis sunt due casule, item velum, unum novum et alterum antiquum et laniatum, unum antiphonarium et unum gradale, (igy!) sed ad lutz pertinet gradale et existit gradale in lutz huc ad ecclesiam beate

virginis pertinet. Item in eadem ecclesia continentur quatuor calices, quorum unum constat in castro Olnod, duo ampule argenteae et octo plumbee, quarum due aut tres existunt in castro Olnod, quinque superpellicia iuvenibus convenientia, septem maioribus. Tres cappe maiores due minores. dalmatica duo, octo indumenta altarium, quinque manutergia, unum viaticum, unum breviarium, duo manualia, casule quatuor sine pertinentiis. Item unum sermotionale et unum commune sanctorum. In cuius rei memoriam hunc registrum sigillo nostro consignatum duximus concedendum anno suprascripto.

Blasius de Sykso
plebanus de Bwlez.

Coram circumspectis viris Luca

Blasý et Gallo de Kaak vittriciis de eadem.

Item domina et magnifica Juliana dedit ad hanc ecclesiam duas casulas et unum indumentum altaris.«¹⁾

Összesen: 9 könyv. Orsz. lltár. Dl. 17, 157.

Következik a csakberényi egyház leltára, már közelebbi időből 1520-ból. Címe: »1520. Registrum super bona ecclesiae Beatae Mariae Virginis Chokberen vocatae ad manus Stephani praesbiteri plebani de Chorge. — Szent edények és ruhák után, melyek közt ily tétel is található: »Item unam Imaginem Beatae Mariae virginis ex argeto conflatam III.« — a következő könyveket sorolja fel:

Item misalle (igy!) III.

Item Decretum I.

Item Catholicon I.

Item Breviarium I.

Item Psalterium I.

Item una Antiphora (!) I.

Item Graduale I.«

Orsz. levéltár Dl. 26. 358.

Összesen 10 könyvet említ, alig változatosabb tartalommal mint az előbbi. Három évvel később, midőn ez egyház Kisfaludi

¹⁾ Ezen fontos leltárra, mely a bulcsi egyház alapításáról és gazdag felszereléséről becses adatokat szolgáltat, valamint a következő három leltárra felhívjuk az illetékes szakférjak figyelmét.

Mihálynak bemutatja könyveit már nem tud ötnél többet fejszámítani. »1523. Res quae ostensae sunt Michaeli Kysfalwdi in ecclesia Beatae virginis in Chakberen. — Ruhák és drágaedények után végül »Item Missale (!) IIII. et quinta est in Sered apud Petrum Seredi. Item psalterium I.«

Orsz. lltár. Dl. 26, 358.

Következnék a c s o r n a i e g y h á z n a k egy registruma év nélkül, valószínűleg a XVI. sz. elejéről. Az oklevélnek ránk vonatkozó része így hangzik: »Registrum et inventarium super rebus argenteis et sericeis ecclesiae Chornensis ad manus domini Eliae praepositi Chornensis, in ingressu eiusdem per fratrem Johannem professum eiusdem ecclesiae et Stephanum praepositum tunc de Borownycz existentem assignatis.«

Edények és ruhák elszámálása után csupán a következő könyveket említi:

Item Missalia quinque.

Összesen: 5 könyv. Orsz. lltár Dl. 26, 357.

Ugyancsak a csornai egyház ingóságait tartalmazó 1522-iki évi inventarium, öt kisebb-nagyobb láda oklevélen kívül nem kevesebb mint 30 kézirati és nyomtatott könyvet sorol fel — sajnos, hogy csupán alábbi módon és nem részletesebben.

»Registrum de omnibus Bonis mobilibus ecclesiae Chornensis anno domini millesimo 522. Mindenféle ételmi-szerek, lószerszámok, edények, butorok stb. elszámálása után a következő könyveket sorolja elő:

Item libri ecclesiae maiores numero XXI.

Item libri minores duo in pergameno VII.

Item discipulus in impressione γ.

Item legenda sanctorum γ.

Azután az oklevelekről és levelekről emlékezik a következő sorrendben:

Item ladulae magnae cum privilegiis II.

Item parvae ladulae similiter II.

Item et cum una scatula litterae.«

Összen: 20 könyv. Orsz. lltár. Dl. 26, 357.

Van tehát a négy leltárban összesen: 54 könyv.

HAZAI KÖNYVTÁRAINK RENDEZÉSÉRŐL.

Barna Ferdinándtól.

Bármily kitűnő könyvek összege, mindaddig, míg kellőleg rendezve nincs, könyvtárnak még nem nevezhető; könyvtárnak csak akkor lesz nevezhető, ha a bennök letéve lévő szellemi kincs rendezés által hozzáférhetővé, hasznavehetővé van téve, ha abban minden egyes könyv pár percz alatt kivehető, s haszonra fordítható. Egy rendezetlen könyvtárban sem a kivánt, talán hosszú időn át kutatott könyvet könnyű szerrel föllelni, sem a biztosan tudottnak fennmaradását ellenőrizni nem lehet.

E czél, a könyvtár rendezése lebegett szeme előtt egyik fájdalom ma már nem élő jelesürknek, a korán elhunyt Hegedüs Cándid Lajos miniszteri tanácsosnak, midőn a Magyar Nemzeti Múzeumban, főleg az ő erélyes közreműködésével nem kis akadályok leküzdése után a reformok megkezdettek, s legelőször is a Magy. Nemz. Múzeumi Széchényi országos könyvtárban úgy szólván szemeláltára s közvetlen befolyásával végrehajtottak.

E rendezésnek, melynek vezetése osztályrészeül e sorok írójának jutott, befejezéséül lehet tekinteni a mult évben megtartott s méltó elismerésben részesült könyvkiállítást, melyre a megtörtént múzeumi könyvtár rendezése nélkül gondolni sem lehetett volna. E mozzanatot a hazai tudományosság terén méltán tekintetjük nevezetes és messzekiható vívmánynak.

Másik nevezetes mozzanatnak tarthatjuk a könyvkiállítást megelőző azon tényt, hogy a múzeumi könyvtárrendezés bevezete után a könyvtárrendezés ügye nálunk hazaszerte szerencsés lökést kapott, melynek szerencsés következeésül lehet

tekinteni azon tényt, hogy nevezeteseb vidéki könyvtáraink őrei, szakítván a nálunk a hazai tudományosság terén e század elején beállott s nemcsak a forradalomig, hanem egész az arra bekövetkezett siralmas emlékü korszak végeig tartott általános pangás folytán mintegy megcsontosodott schlendriánnal, azt félretették, s a korral haladni s lépést tartani igyekezték a gondviselősökre bizott könyvkészletet rendezni óhajták, a czél foganatosítása végett a múzeumi könyvtár rendezési tervet kikérték, s a rendezést e szerint hajtották végre.

A nemzeti múzeumi könyvtárra nézve rendezési normatívumul a müncheni királyi udvari könyvtár rendezési terve van elfogadva; a melynek elvei szerint végrehajtott M. Nemz. Múzeumi könyvtárrendezést a »Magyar Könyvszeme« 1876-iki folyamában terjedelmesen ismerttettem, mire nézve azokat, a kik e rendezéssel bővebben megakarnak ismerkedni, e közlemény tartalmára utasítom, most pedig közlöm itt azon hazai könyvtárakat, melyek a rendezés alapjául e rendezési tervet fogadták el, u. m.:

1. A budapesti nemzeti cassinói könyvtár, melynek újból rendezésével e sorok írója bizaték még. E sorok írója tekintve azon körülményt, hogy e könyvtárnak néhai őre a boldog emlékezetű s kitünő tudományu Pákh Albert még életében egy igen czélszerű s nagyon könnyen kezelhető, mert az összes tudományosságot fölkaroló lajstromozási tervet — mint látszik — maga létesített, ezt továbbra is megtartotta, az egész könyvkészlet e szerint osztályoztatott, de a felállításra nézve a Magyar Nemzeti Múzeumban elfogadva lévő müncheni rendezési terv elvei követettek.

Nem felesleges itt megemlítettem, hogy a mult században még a legtöbb könyvtár az úgynevezett helyhez kötött rendszer szerint volt fölállítva; ez abban állott, hogy a könyvek az állványok vagy szekrények szerint jelöltettek, s e szerint kapták a könyvek a signaturajokat a szerint, a mint szekrényben és polczon voltak elhelyezve; magán kisebb könyvtárakban ez nem is oly rossz, de nagyobb könyvtárakban egészen czélszerűtlen, s ma már ezen úgynevezett Festnagelungs-Systemről a tudós világ nem titkolt gúny és kicsinyléssel szokott szólni.

2. Az országközi könyvtár, hol Bassó Ármin volt múzeumi

könyvtári díjnak vette át a könyvtár vezetését, s a múzeumi rendezési tervet fogadta el.

3. A váci püspöki könyvtár, mely szinte e tervezetet kölcsönözte volt ki.

4. A kalocsai érseki könyvtár, mely hosszabb időre kérte volt el rendezési tervünket.

5. A budapesti ref. Collegium könyvtára, mely szintén ezt vette mintául.

6. A debreczeni reform. főiskola könyvtára, melynek őre Géresi Kálmán, szinte e szerint rendezi a gondviselésére bizott könyvtárt.

7. Bekérték a Pannonhalmi apátsági könyvtár számára is, elfogadták-e nem tudjuk.

8. A győri püspöki könyvtár.

9. A fumei gymnasium.

10. Legújabbán a losonczyi reáliskola kérte el a rendezési tervet.

11. A budapesti szerviták kolostora könyvtára.

Az örvendetes mozgalom tehát e téren is megindult, s ezt már jelezhetjük, de mindez csak csekély részét képezi azon hazai könyvtáraknak, melyek megannyi bizonyítékát képezik annak, hogy a komolyabb szellemi élvezetek után, csak még a mult században is nagyobb volt a vágy, sem mint a közelmultban, talán még napjainkban is.

A kolostorok könyvtárai még, ha nem gyarapodtak is, de legalább meg vannak illetlenül, de már a sok viszontagságon átment középnemesség magán könyvtárai csaknem kivétel nélkül pusztulásnak indulnak, s legnagyobb részök ma már meg sem menthető. Mentsük meg tehát azt, a mi még megmenthető, ez főleg s legelső sorban a rendezés által eszközölhető.

A kikben tehát nem hiányzik a kedv és jóakarát egy ily hazafias cselekedet végrehajtására, azoknak kedvéért hadd álljon itt néhány gyakorlati tanács:

Kisebbségi könyvtárak számára nem czélszerű a sok szakosztály, itt 10, 12, legfőlebb 20 szak untig elegendő, a hol mindig tekintettel kell lenni azon tudományágakra, a melyek a könyvtárban leginkább vannak képviselve, s a szerint kell megállapítani a szakok számát, különben megtörténhetnék, hogy fölös

számu szakok elfogadása mellett, némely szakra fölös számú, másokra alig egy-két mű jutna, a mit külön szak gyanánt fönn-tartani valóban nem volna sem czélszerű, sem kívánatos.

Meglévén állapítva a szakok száma, minden szak külön signaturát kap, mely lehet vagy egyszerűen római számokkal, vagy a tudomány első szótagával jelölve.

Legczélszerűbb a rendezést azzal kezdeni, hogy a rendezés vezetője a könyvtár valamennyi könyvgyedén végig menve, minden könyvgyedet külön osztályoz, s a szakosztályok jegyét (signaturáját) egy szalagka papírra följegyezve, a könyvbe beleteszi, s így végig menve az egészen az egy szakba tartozókat együvé rakja, s ábéczé rendben fölállítja, most aztán a fölvételhez lát, külön címlapot adván minden könyvgyednek (egész műnek) egyet avagy többet a szükség kívánalma szerint, a mint t. i. a könyvtár egy avagy több rendszó alatt is lehet keresni. A hol több címlapot kell fölvenni, ezek közül egyik mindig föllap, a többi melléklapok, különbségeik a fentebb idéztem dolgozatban bővebben le vannak írva.

Csak még egyre akarok e helyütt figyelmeztetni. Névtelen könyvek (szerző neve nélküli) fölvételénél igen gyakori azon eset, hogy a mű több nyelven s közöttök magyarul is megjelent, az ily műveknél a leggyakoribb eset az, hogy a könyv czíme birtokesetet (genitivus) képez; az európai nyelvekben mindig a birt dolog az első szó, a birtokos pedig a második, a magyarban pedig épen ellenkezőleg az első szó a birtokos, a birt dolog pedig a második szó, hogy tehát elkerülhető legyen, hogy ugyanegy más rendszót kapjon magyarul, más németül vagy francziául, legczélszerűbb minden ily eset előfordultakor a birt dolgot (alany esetét nominativus) választani rendszónak. Nem felesleges továbbá még azon figyelmeztetés is, hogy melléknévi és főnévi viszonyban a jelző némelykor annyira túlterhelt, hogy három főnév is fordul elő benne, ilyenkor mindig az utolsó dönt, s ez lesz a rendszó, melyet a könyvgyed avagy füzet kapni fog, s ez jön a címlapra.

A hol sok 1, 2, 3, 4 lapból álló apró nyomtatványok találtnak, ezekből gyűjtemények (collectio) képezendők, ha számok nem szerfelett nagy, elég őket vagy ábécze vagy időrendben sorakoztatni s egy vagy több tokba elhelyezni, s a fölvételt a

szerint tenni meg. Nagyobb könyvtárakban azonban az egynemű apróbb nyomtatványokat, füzeteket is czélszerű illetéknépen kezelni s a gyűjteményeket a szakok végén állítani föl.

A megtörtént czímlapozás után a czímlapok minden szakban külön összesíttetnek s egy leltárba (repertorium) ábéczé szerint beiratnak, s minden könyvgyed megkapja a maga számát, mely a könyv táblája belső oldalára a signaturájával együtt feliratik. Itt arra kell vigyázni, hogy a könyvnek adandó szám kiosztásánál gazdálkodni nem kell, hanem egyik könyvtől az utánna következőig üresen kell hagyni annyi számot, hogy bizonyos számú évenkénti gyarapodást fölvéve 100 éven át a további gyarapodásbeli könyveknek bőven maradjon hely a beékelésre.

Az egyes szakrepertoriumokban czélszerű a folyó számot minden ivrétnél újra kezdeni.

Még csak azt jegyzem meg, hogy minden könyvtárrendezés koronáját az általános revisio képezi, mely a rendezés befejeztével mindenhol végrehajtandó, s a rendezésbe becsúszott tévedések ezen az úton kiigazítandók.

Igy lesz a rendezés egyöntetű, következetes s rendszeres volta által ki fogja elégíteni a szigorúbb tudományos igényeket is.

JÓZSEF NÁDOR TOREKVÉSEI A WOLFENBÜTTELI CORVIN-CODEXEK VISSZASZERZÉSÉRE.

Néhai Mátray Gábor kéziratából.

Néhai felejthetlen nádorunk István főherceg 1843-iki nyáron Németországban (még mint főherceg) körútat tevén, megküldé fenséges atyjának József nádor-főhercegnek a wolfenbütteli nyolcz Corvin-Codex lajstromát, azon óhajátását fejezvé ki, hogy fenséges atya lehetőleg intézkedjék azon Codexeknek a M. Nemz. Múzeum számára megszerezhetése iránt. Az ősz nádor 1843 szept. 14. kelt levele¹⁾ mellett átküldé a Codexek jegyzékét Horvát István múzeumi könyvtárörnek, véleményadás végett. E jegyzék, mely a wolfenbütteli könyvtárnok, dr. Schönemann C. P. L. levelének mása s egyes codexeknél István főherceg lapszéli megjegyzéseit tünteti fel, a következő Corvin-codexekről tesz említést:

1. Psalterium latinum in 8° min.; szép ékes czifra préselt bőrkötésben, állítólag Mátyás kir. kézi imakönyve. (Nyomtatva is megjelent.)
2. Alex. Cortesii: Laudes bellicae. Mátyás királynak ajánlva in fol. min. A király arczképével diszitve. (Nyomtatva is megjelent.)
3. Joh. Tollhopffii Stellarium festményekkel. Ezt Ágoston hercegnek, Zsófia brandenburgi márkgrófné ajándékozta 1618. június 16-án in fol. min.
4. Barth. Fontii opera in fol. (Nyomtatva megjelent 1621-ben.)
5. Prisciani Lydi in Theophrastum de sensu interpretatio, traducta & exposita a Marsilio Ficino in 4°. (Nyomtatva is megjelent.)

6. Marsilii Ficini epistolarum liber III. & IV. (Ad Mathiam regem missi, ut videtur, Anno 1481.)
7. Synesii liber de vaticinio somniorum; translatus a Marsilio Ficino: in 4°. Ezzel egybe van kötve egy második példánya a Marsilii Ficini epistolarum lib. III. & IV., mely második példányt Valori Fülöp Florenczből 1484-ban azért küldé meg újra Mátyás királynak, mert Valori rokona Marsilius Ficinus azt vélte, miszerint az első, s még 1481-ben küldött példány útközben elraboltatott.
8. Marsilii Ficini Epistolarum libri octo. Mátyás királynak van följajánlva Valori Fülöp által, in folio.

A fentemlített Schönemann könyvtárnok továbbá előadja a jegyzék végén, miszerint a Jul. Pflugkii Epist. ad Seckendorfium (in Maderi Coll. de Bibliothecis p. 351 & 352) Corvináknak tartott kéziratok nem voltak Corvin-Codexek; u. m.:

9.) } Két Missale in 4°.

10.)

11. Gellii Noctes atticae anno 1402. per Du. Vitum scriptae. in 8°.
12. Catullus, Tibullus, Propertius in 12°. (Clemens Salernit. scripsit.)
13. Mappae nauticae in membrana fol. min., mely tengeri atlasz csak 30 évvel későbbén Mátyás holta után készülhetett Schönemann szerint.

Horvát István 1843-ban október 20-ikán a nádorhoz írt válaszában ²⁾ említi, hogy a brandenburgi herceg, (ki-nek hitvese Corvin János özvegye volt) vitte magával Budáról a főnebbi Codexet. — Ajánlá, kérdés tétessék előbb, ide adnák-e mind, s mennyiért akár cserében, akár másként, vagy csak egyiket s másikat. Cserében lehetne ajánlani a múzeumi könyvtárban levő egyik Virgiliust (még kiadatlan commentárai-val) melyet Pertz híres német tudós tizenegyedik századnak tartott. *) Horvát legjobban szeretné, ha a Mátyás király, Nagy Sándor és Julius Caesar arczképével diszített (2-ik szám

*) Archiv der Gesellschaften für ältere deutsche Geschichtskunde. Frankfurt 1822. in 8°. IV. Band. I. Abth. S. 182.

alatt.) »Alex. Cortesii laudes bellicae« codexet meglehetne kapni, továbbá a 3-ik számút »Joh. Tollhopfii Stellarium etc.« — Szeretné végre megkaphatni ugyanazon könyvtárban létező hártya-codexet in folio. »Joannis de Utino, monachi ordinis Minorum Chronicon«, mert bár nem Corvina, de reánk nézve azért volna érdekes, minthogy annak végén van »Succincta narratio de regibus Hungariae post christianam fidem acceptatam usque ad Mathiam Corvinum.«

József nádor 1843 nov. 28-án kelt átiratában ⁴⁾ megküldé Horvát István jelentését dr. Schönemann fönt említett jegyzékével együtt Kubinyi Ágoston múzeumi igazgatónak oly utasítással, hogy ez tanácskozáván előbb István főherczeggel, ki mind az uralkodó braunschweigi herczeggel, mind pedig dr. Schönemann wolfenbütteli könyvtárnokkal már ez ügyben személyesen értekezett, kellő óvatossággal kezdje meg általánosságban Horvát István jelentése értelmében dr. Schönemannal a csere iránti előleges tárgyalásokat és mikor mind az uralkodó fejedelem, mind pedig a könyvtárnok a csere iránti intenciója határozottan tudva lesz, akkor bocsátkozzék vele részletes tárgyalásba. Ennek következtében Kubinyi Ágoston megkezdte a wolfenbütteli könyvtárral ily szellemben a tárgyalásokat.

Dr. Schönemann Kubinyi úr levelére 1844. márcz. 26-án azt válaszolá, hogy az ottani miniszterium határozata folytán cserében csak Marsilius Ficinus csonka leveleit (III. & IV. könyv) — és a Joh. de Utino végén levő »Narratio succincta de regibus Hungariae« című irományt szándékoznak átengedni, de csak oly codexekért, melyek az ő könyvtárjukban nincsenek meg.

A fens. Nádor ezen ajánlatot is elfogadandónak vélte. ⁴⁾

Azonban a múzeumi tisztviselők csonka és kevésbecsű munkáért értékes kéziratot cserélni nem tarták tanácsosnak, s ez ügy egészen félbenszakasztott.

¹⁾ Ez ügyre vonatkozó hivatalos levelezésekből érdekesnek tartjuk a múzeumi könyvtár hivatalos ügyirataiból a következőket szó szerint ismertetni. József nádor levele így szól:

»C o p i a 1475. Nobilis et Egregie Domine! — Consignationem Operum e Bibliotheca condam Corviniana, in Bibliotheca Ducali Volfenbüttlensi praexistentium, per filium meum Stephanum recens transmissam, Praettae DVtrae finem in eum in advoluto transpono, ut desuper, num et quaenam in specie ex operibus his in Bibliotheca Regnicolari reperiantur,

vel minus, prout et de iis, quae vicissim in Cambium offerri possent, si negotiatio ulterior eatenus suscipienda felicem effectum haberet, me ocyus informare velit. Eo pro directione Eidem Praetae DVtrae isthic subjuncto, quod iuxta marginalem praenotationem in praevia Consignatione contentam, Marsilii Ficini Epistolarum Liber III. et IV. in praeattacta Bibliotheca in Duplo reperiatur, ac proinde indubie pro Bibliotheca Regnicolari impetrari posset. — Qui in reliquo jugem incolumitatem precando maneo Praetae DVtrae Posonii 14. Sept. 1843. Benevolus Josephus Palatinus. — Nobili et Egregio Domino Stephano Horvát, Bibl. Széch. Regnic. Custodi.»

Ezen levélhez mellékelte a nádor dr. Schönemann wolfenbütteli könyvtárnok levelének másolatát, mely így hangzik :

²⁾ Copia. — Aus König Matthias Corvinus Bibliothek sind in der Herzoglichen Bibliothek zu Wolfenbüttel nur :

1. Psalterium latinum in 8° min. in schön gepresstem Lederbande, angeblich des Königs Handgebetbuch. (August. Nr. 39. in quarto) Sind gedruckt. Ausgezeichnet.

2. Alex. Cortesii Laudes bellicae Matth. Corvino dicatae in fol. min. (Aug. 85. 1. 1. in fol.) Vide abgedruckt Bonfinii Scriptores rerum Hungaricarum. Basel. 1568.

3. Joh. Tollhopffi Stellarium c. figg in fol. min. (Aug. 84. 1. in fol.) Dem Herzog August von der Markgräfin Sophia von Brandenburg, geb. Herzogin von Braunschweig geschenkt den 16. Juni 1618 Existirt gar nicht, jedoch leicht zu kopiren.

4. Barth. Fontii Opera. in fol. (Aug. 43. in fol.) Auf Befehl Herzog August's, herausgegeben von Remus. Frankfurt. 1621. 12°. Gedruckt, wie steht.

5. Prisciani Lydi in Theophrastum de sensu interpretatio, traducta et exposita a Marsilio Ficino etc. in quarto. (Aug. 10. in quarto.) Gedruckt.

6. Marsilii Ficini Epistolarum liber III. et IV. (ad Matthiam Regem missi, ut videtur anno 1481.) (Aug. 12. in qu.) In Duplo. abzugeben. Gut erhalten.

7. Synesii liber de vaticinio somniorum translatus a Mars. Ficino. Gedruckt; kann wegen Synesius Commentarien nicht abgegeben werden.

b) Mars. Ficini Epistolarum lib. III. & IV. (Aug. 2. in qu.)

NB. Diese zweite Abschrift des unter Nr. 6 schon vorhandenen Werkes sandte Philipp Valori aus Florenz im Jahre 1484. an den König Matthias, weil sein Vetter Marsilius Ficinus geglaubt hatte, dass die drei Jahre zuvor übersandte erste Abschrift (also Nr. 6.) unterwegs geraubt sey. Um so denkwürdiger ist es, dass beide Exemplare jetzt in Wolfenbüttel vereinigt sind.

8. Marsilii Ficini Epistolarum libri octo. Matthiae Regi dicati a Phil. Valori Florent. in fol. (Aug. 73. in fol.)

Die unter Nr. 6 und 7 angeführten beiden Bücher finden sich in dieser Sammlung zum drittenmale.

Irrthümlich sind noch in Jul. Pflugkii Epist. ad Seckendorfium (in

Maderi Coll. de Bibliothecis etc. p. 351 & 352.) folgende Handschriften den Corvinischen zugezählt:

9. }
 10. } Zwei Missalia in quarto. (Aug. 1 & 6. in qu.)
 11. Gelli Noctes atticae anno 1403. per Dn. Vitum scriptae. (Aug. 61.
 12. in oct.)
 12. Catullus, Tibullus, Propertius in 12°. (Clemens Salernit. scripsit.
 Aug. 65. 2.)
 13. Mappae X. nauticae in membr. fol. minori. (Aug. 4. 1. in qu.)
 Dieser Seeatlas kann erst etwa 30 Jahre nach Matthias Corvinus
 Tode gezeichnet seyn.

Wolfenbüttel am 28-sten August 1843. Dr. C. P. L. Schönemann,
 Herzoglicher Bibliothekar.

3) Copia 68. Serenissime Caesareo — Regie Hereditarie Princeps, Archi-Dux Austriae et Regni Hungariae Palatine, Domine benignissime! — E Codicibus Corvinianis Manuscriptis, quorum Consignationem isthic sub ./ demisse readvolutam et pro Actorum integritate hic descriptam, Serenissimus D. Archi-Dux Stephanus recentius Serenitati Vestrae Caesareo-Regiae venerando zelo atque amore patriae submisit, in Bibliotheca Regni prorsus nihil existit, quin plerorumque horum Codicum etiam editiones, typis procusae, in eadem desiderantur. Ast posteriora haec subinde sensim et sensim sine graviori difficultate, oblata nefors occasione, procurari poterunt. Codices ipsi alioquin summum constituerent Gentis Hungarici thesaurum, si a Principe Brandenburgico Joannis Corvini Ducis filiam (tollhiba viduam helyett (Szerk.) matrimonio habente extra patriam ablati, postliminio immortalis Serenitatis Vestrae Caesareo Regiae interpositione reobtinere possent. — Ut a regnante actu principe Brunsvico-Luneburgico-Guelpherbyitano omnes hi Codices Manuscripti erga quantacumque demum sacrificia offerenda impetrari possint, vix, ac ne vix quidem polliceri audeo, posteaquam Codices Corviniani Manuscripti in cunctis Bibliothecis Europaeis juxta cum Codicibus Mediceis pro summis Bibliothecarum Thesauris habentur. — Ast hoc non obstante petenda tamen censerem aut omnia, aut saltem pleraque penes affidationem, quod e Codicibus Manuscriptis Auctorum Classicorum Collectionis Jankovichianae, actu in cistis adservatae et nondum conscriptae, Bibliotheca Principalis magnanima ratione pro cessione Corvinianorum indemnisanda sit. Habemus praeterea in Bibliotheca Regnicolari antiquissimum Codicem Virgilii cum Commentariis ineditis, etiam Pertzii, summi in Germania universa aestimati, judicio (Archiv der Gesellschaft für ältere deutsche Geschichtskunde. Frankfurt. 1822. in 8°. III. Bd. I. Abth. S. 182.) ad Seculum XI. pertinentem, Cimelion pro Germanis inaestimabile. — Si tamen votis haud deferretur quoad omnes aut saltem plerosque Corvinianos Codices, imprimis ex petendum censerem Codicem in Consignatione No. 2-do attactum. Est is omnium longe elegantissimus, jam editus, exhibetque dexterrime pictam Matthiae Corvini imaginem Alexandri Magni et Julii

Caesaris Hunc pretio et raritate excipit Nus 3. necdum editus. Tandem petendus esset »Joannis de Utino, Monachi Ordinis Minorum Chronicon. Codex membranaceus in folio«, in Consignatione haud occurrens, neque Corvinianus, sed tamen ob id relate ad Hungariam memorabilis, quod in fine in eodem occurrat: »Succinta Narratio de Regibus Hungariae post christinianam fidem acceptatam usque ad Matthiam Corvinum.« Codex Numero 6° signatus mancus est. Hunc si alios cedere nollet Princeps Serenissimus, e generositate forte etiam gratis donaret. — In omnem casum censerem preces de cessione Omnium aut aliquot nefors Codicum in summa generalitate initio proponendas, atque ubi de intentione Principis constiterit, preces magis specificam cambii loco deserviturorum Manuscriptorum designationem proponendam, cum intermedio tempore et ego de evacuan- dis cistis Jankovichianis magis circumstantialiorem relationem suppeditare possim in sequelam edendorum pro re nata Serenitatis Vrae Caeso-Regiae dispositionum. Recepti quippe MSS. Jankovichiana in crudo sub ipsa ferali exundatione sine elencho et Codicum inspectione. Scio tamen positive Codices Classicorum Jankovichianos et esse plures et notabiliores. Quis altis gratis et benignitati commendatus profundissima cum veneratione emorior Serenitatis Vestrae Caeso-Regiae Pestini d. 20^a. Octobris. 1843. Servus humillimus obsequentissimus Stephanus Horvát o. p. Bibl. Széch. Regn. Custos penes Mus. Nat. Hung

*) C o p i a 4843 Nobilis et Egregie Domine! — Relationem Bibliothecae Széchényiano — Regnicolaris Custodis, circa Codices Corvinianos Manuscriptos in Bibliotheca Ducali Wolfenbütteliensi reperibiles pro Museo Nationali comparandos, Praetae DVtrae una cum respectiva Manuscriptorum Consignatione, marginalibus filii mei Stephani notationibus provisa. cum eo in advoluto transponendam duxi: quod initis cum praedicto meo filio, qui tam cum ejate regnante Duce, quam et respectivo Bibliothecario rem personaliter conferendi occasionem est nactus, ratione qualiter comparandorum pro Museo Nationali praeattactorum Manuscriptorum consiliis, ea ad assequendum exoptatum hunc scopum via maxime proficua futura esse videatur, si videlicet, priusquam alii passus fierent, fatus Bibliothecarius intuitu edendorum penes accomodum Cambium designatorum cumprimis in initio attacta Relatione Manuscriptorum per Praetam D. Vram in genere tantum provocatus, atque subin, ubi intentio ejus non minus, quam et Regnantis Ducis hoc sub obtutu uberius cognita atque expertum in specie fuerit, quaenam ex iisdem haberi possent, quoad conditiones uberius tractatus seu immediate per P. DVtram initus, seu vero, in quantum id necesse foret, penes regnantem Ducem ulteriora sua via acta fuerint. — Cui in reliquo jugem incolumitatem precando, maneo Praetae D: Vrae Posonii 28a. Novembr. 1843. Benevolus Josephus Palatinus m. p. — Nobili et Egregio Domino Augustino Kubinyi, Musei Nationalis hung. Directori.«

* * *

Mátray Gábor hátrahagyott jegyzetei s a közlött levelezések élénken illusztrálják azon érdeklődést, melylyel a boldog em-

lékü József nádor a Nemzeti Múzeum s különösen ennek könyvtára iránt viseltetett. Az ő félszázados nádorságának idejére esik a Nemzeti Múzeum alapítása, szervezése és palotájának felépítése. Ő szerezte meg intézetünknek a legkiválóbb gyűjteményeket, köztük a Jankovich Miklósét, melynél gazdagabb magángyűjtemény az utolsó három században hazánkban nem volt, s ki tudja a jövőben lesz-e valaha? Hogy atyai gondoskodásának kiváló tárgyát a múzeumi könyvtár képezte, erről évkönyeink és azon ritkaságaink tanuskodnak, melyeket az ő nagylelkű adományából birunk.

A sok közül csak a frankfurti codexet (Szent István legendája Hartvictól), a Thuróczy-krónika hártya példányát és a Chronicon Budense-t emelem ki, melyek az ő hazafias adományából kerültek gyűjteményünkbe.

Az öreg Horovitz, ki mint a múzeumi könyvtár becsüse, könyvvásárlásoknál igen gyakran érintkezett József nádorral, nagyon érdekes dolgokat tud beszélni annak könyvtárunk iránti meleg érdeklődéséről.

Mindenre kiterjedt a figyelme s nagyon örült, ha egy ritkaságból (mint például a Thuróczy-Krónikából és Chronicon Budense-ből) két példányt tudott szerezni a könyvtárnak. Innét magyarázható a wolfenbütteli corvin codexek iránti érdeklődése is, melyekre fia István főherczeg hívta fel figyelmét. Hogy nemes törekvése: e codexeket hazánkban visszaszerezni, eredményre nem vezetett, nem rajta mult. De e törekvés magában véve is oly figyelemre méltó jelenség a Corvina maradványainak történetében, hogy érdemesnek tartjuk emlékét a hazai bibliographiában megörökíteni.

A mi a wolfenbütteli Corvin-codexek visszaszerzésére vonatkozó tárgyalásokat illeti, mi is helyeseljük Horvát István, a múzeumi könyvtár boldog emlékü örének álláspontját, mely szerint a cserét a wolfenbütteli könyvtárral jelzett alapon el nem fogadta.

Volt alkalmunk a wolfenbütteli Corvin-codexeket a helyszínen tanulmányozni s ennek alapján mondhatjuk, hogy a nekünk átengedni szándékolt kéziratok, nem voltak arányban az általunk felajánlott Virgilius-codex értékével.

Kétséget nem szenved, hogy a Corvin-codexeknek reánk

nézve kiváló culturtörténeti fontosságuk van, mert minden ilyenű kézirat, tartalmától, kiállításától, tudományos és művészeti becsétől eltekintve, egy kétségbevonhatlan adat a magyarországi renaissance történetéhez s egy századokkal daczoló szegletkő Mátyás király dicsőségének templomához. Ezen szempontból a kisebb értékű Corvin-codexek is reánk nézve nagybecsűek, melyeknek visszaszerzéséért a nemzeti kegyelet mindenkor nagy áldozatokra kész volt. Ezért lett volna hajlandó József nádor még áldozatok árán is visszaszerezni az egyik wolfenbütteli Corvin-codexet. A dolog azonban úgy áll. A wolfenbütteli Corvin-codexek, általános culturtörténeti fontosságukon kívül, kiváltképpen műtörténeti szempontból érdekesekek, mert hat különböző könyvfestészeti iskolának termékei. Ezek közt van h á r o m oly izlésben kiállítva, a minőben eddigi kutatásaimban Corvin-codexet még nem találtam. Hármon rajta van medaillonban Mátyás király és Beatrix királyné arczképe, egy ¹⁾ kiadatlan s a Psalteriumon kívül, mely minden valószínűség szerint Beatrix királynőé volt, valamennyi Mátyás királynak van ajánlva. Ezekből a nekünk felajánlott Corvin-codex ²⁾ valamennyi közt a legegyszerűbb kiállítású, mely a czímlapon virágos lombozatos díszkeretet, egy miniaturét és egy arany initialét, a szövegben pedig csak két arany initialét tüntet fel. Szóval, az egyszerűbb kiállítású Corvin-codexekből való. Ha most figyelembe vesszük, hogy Tross párizsi könyvárús 1851-ben egy ily kiállítású Corvin-codexet 400 frankért árúsított, s meggondoljuk, hogy a múzeumi XI. századbeli Virgilius-codex, ha nem is volnának benne XIII—XV. századbeli német jegyzetek s Apolloniusnak egy XI. századbeli töredéke, középbecslés szerint megér 2—3000 frankot, a felajánlott cserét elfogadhatónak nem tarthatjuk.

Hozzáteszem még, hogy Joannes de Utino: Magyarországi királyok latin krónikája, melyet a wolfenbütteli könyvtár nekünk átengedni hajlandó volt, mindössze négy ívrétű levélből álló töredék, mely a XV. században iratott, színes arczképekkel van diszitve s a krónikának kiegészítő részét képezi. Szövegét kiadta Toldy az *Analecta Monumenta* I. kötetében. Egykorú német

¹⁾ Ioan. Tollhopf: *Stellarium*.

²⁾ Marsilii Ficini *Epistolarum liber III—IV*.

fordítását, hasonló színes illusztrációkkal láttam Heiligen Kreuzban a cziszterciták könyvtárában. Egyébként megjegyzem, hogy sem ennek, sem a latinnak, mely gyarló XV. századbéli compilacio tudományos értéke nincsen. Nincs okunk tehát sajnálni, hogy a József főherceg által a wolfenbütteli könyvtárral ez ügyben folytatott tárgyalások eredményre nem vezettek. Ujabb időben azonban a számüzött kéziratoknak kedvez a szerencse. A vatikáni könyvtárban évtizedeken át számüzve volt heidelbergi kéziratokat újabban XIII. Leo pápa visszaadta eredeti hazájoknak. Svédországból pedig Dudik Beda történetirő visszaszerezte hazájának azon morva és csehországi vonatkozású kéziratokat, melyeket a svédek a 30 éves háborúban Csehországból magukkal vittek. Hiszszük, hogy az idő a külföldi könyvtárakban levő Corvin-codexeknek is megfogja hozni egyszer az óhajtvá várt szabadulást; s hogy el fog érkezni a kedvező alkalom, mikor a József nádor által megindított, de félbenszakadt tárgyalások fonalát más alapon újból felvehetjük, s az ügyet diadalra segíthetjük.

Addig nyomozzuk rendszeresen Mátyás király könyvtárának maradványait, s gyűjtsük szorgalmasan az anyagot egy majdan eszközlendő csere sikeres keresztülvitelére.

Szerk.

HEGEDŰS KANDID LAJOS EMLÉKEZETE. ¹⁾

Pulszky Ferencztől.

Nagy veszteség érte a Magyar Nemzeti Múzeumot Hegedűs Kandid Lajos miniszteri tanácsos halála által, ki a vallás- és közoktatási miniszteriumban a közművelődési intézetek előadója volt. Azon sokoldalú férfiak közé tartozott, kik az elébbi nemzedékben nem voltak ritkák s anélkül, hogy őket szakembereknek nevezhetnők általános művelődésök következtében képesek voltak a legkülönbözőbb szakokban sikerrel működni. Hegedűs is eredetileg a jogtudomány terén működött, hivatalba lépett a Bach rendszer alatt, később a felélesztett magyar cancellariánál helytartósági tanácsos volt s a kiegyezés idejében, midőn a magyar miniszterium alakult egyike volt azon kevésbé ismert bürokratáknak,

¹⁾ Hegedűs Candid Lajos 1833. jun. 13-án halt meg és 15-én eltemettetett. Temetésén a Nemzeti Múzeum tisztikara testületileg vett részt s díszes koszorút tett koporsójára a következő felirással: »Felejthetetlen pártfogójuknak a Nemzeti Múzeum tisztviselői.« Haláláról a család a következő gyászjelentést bocsátotta ki: »Hegedűs Berta saját maga és számos rokonai nevében fájdalomtól tört szívvel jelenti hön szeretett testvér-bátyának, dr. H e g e d ű s L a j o s C a n d i d úrnak, vallás- és közokt. m. kir. miniszteri tanácsosnak, a magy. tudom. Akadémia levelező tagjának, a műemlékek országos bizottsága helyettes elnökének, hosszabb szenvedés és a halotti szentségek felvétele után, folyó évi junius hó 13-án délután 2 óraker, munkás élete 52-dik évében, Rákos-Palotán történt gyászos elhunytát. A boldogult hült tetemei pénteken f. évi junius hó 15-én délután 5 óraker fognak a kerepesi út melletti sirkert hallottas kápolnájában, a róm.-kath. egyház szertartása szerint beszenteltetni és ugyanezen temetőben örök nyugalomra tétetni. Az engesztelő sz. mise áldozat pedig szombaton f. évi junius hó 16-án délelőtt 10 óraker fog a hudapest lipótvárosi plébánia templomban az egek urának bemutatatni. Kelt Budapesten, 1833. évi junius hó 13-án. Áldás hamvaira!«

S z e r k.

kik az első helyre nem vágyodnak, de a másodikon fénylenek, habár nevök az iroda küszöbét csak ritka esetekben haladja meg s munkásságoknak sikere nagy részben a miniszterre háramlik. Az ily miniszteri hivatalnokoknak állása különös, ha oly miniszter alá kerülnek, kinek kezdeményezése nincs, sőt annak nem is barátja, akkor az iroda mindennapi dolgai közt magok is eltompulnak s gépszerűen végezve feladatukat, szellemök is eltörpül a sok bürokratikus irka-firkánál. Ha ellenben oly miniszter alá jutnak, ki tenni akar, az újjításnak nem ellensége, sőt nagyobb szabásu tervekkel foglalkozik, az ily hivatalnok elemében érzi magát, megérti főnökének intenczióit, kidolgozza a részleteket, feltalálja a módokat, melyek szerint főnökének eszméi keresztül vitethetnek s életbe léptethetnek. Ily munkakörben szívesen dolgozik a kitünő hivatalnok, sőt sokszor erején felül is szereti a munkát, melynek sikerére büszkén tekint, habár a világ az érdemet a miniszternek tulajdonítja, kinek minden esetre legnagyobb érdeme, ha sikerül neki magát ily férfiakkal körülvenni, kik képesek eszméit felfogni s részletesen kidolgozni. Hegedüsnek azon szerencséje volt, hogy oly miniszterek alatt szolgált, kik mindig nagyszabásu reformokkal foglalkoztak, mindenütt kezdeményeztek, s nagy terveket valósítottak meg. A lángeszü b. Eötvös J. használta fel Hegedüs tevékenységét először s Trefort Hegedüsben találta egyik legtevékenyebb s legpraktikusabb eszközét, kinek sokoldalú tevékenységét egész kiterjedésében igénybe vette. Ő reá bizta az alapok kezelését s az alapokhoz tartozó roppant jószágok igazgat. felügyeletét, a mi egy embernek teljes erejét és idejét igénybe veszi s ezenfelül reá bizta a közművelődési intézetek fejlődésben lévő ügyét, mely mindennap nagyobb kiterjedést nyert. Hegedüs által vitte ki a Therezianum magyar jószágainak elkülönítését s kivételét a bécsi igazgatóság alól, őt használta fel, midőn a zalaapáti, szent-gothardi és telkii apátságokat az osztrák szerzetesektől visszaváltotta. Hegedüs vette szívére a Nemzeti Múzeum és galléria ügyét, a műemlékek országos bizottsága azonban legkedvesebb gyermeke volt, ő készítette ennek alapszabályait, részt vett minden gyűlésében s mint egy apa sikerült fiának úgy örült, midőn a miniszter ezen intézménynek törvény által biztos alapot adott. Nőtelen lévén több ideje volt, mint azon hivatalnokoknak, kiket a családélet gondjai és

örömei nagy részben elfoglalnak s ezen időt előszeretettel szentelte a művészet s tudomány tanulmányozására. Mulatságnak tekintette, ha a Nemzeti Múzeum s a könyvtár ügyeivel foglalkozhatott, gyakran látogatta meg ezen intézeteket s melegen érdeklődött kifejlesztésök iránt; de el is busult, ha az azokra szánt s a költségvetésjavaslatba előirányzott nem nagy összegeket a pénzügyi miniszteriumban oly férfiak törölgették, kiknek művészetről, tudományról s annak befolyásáról az életre s a nemzet művelődésére semmi fogalmuk nincs, csupán takarékosági szempontból a logika ellenére is törölgették és redukáltatták, de azért mégis időről-időre történt némi haladás e tekintetben is, a miniszter minden évben megújította az előbbi évek minisztertanácsaiban törölt tételeket s így alakultak mégis a művészi ösztöndíjak, a minta rajztanoda, a Múzeum lépcsőházának kifestése, a múzeumi könyvtár szakszerű rendezése s bebutorozása, a gyűjtemények gyarapítása, a római amphitheatrum felásatása, a kassai székesegyház és a budai templom restauratioja, a visegrádi romok kitisztítása, a Vajda-Hunyadi várnak kiegészítése stb. Mindezekben nagy érdeme volt Hegedüsnek, ki miniszterének szándékát úgy meg tudta érteni, s mindazoknak kívánságait felfogni, kik a közművelődési intézmények élén állnak. Mindazáltal igényt tarthat azon érdemkoszorú nehány levelére, mely a miniszternek érdemlett osztályrésze.

Sokoldalú foglalkozásánál Hegedüs előszeretettel művelte a könyvészetet, szerette a francia bibliophilek képes kiadásait, kívánta volna, hogy szaktudósok egyesüljenek Magyarország illusztrált történetének kritikai megírására. Folyvást érdeklődött a M. Nemz. Múz. és egyetemi könyvtár gyarapodása iránt, pártolta a »Magy. Könyvszemlét«, sőt előkészítette Tinódy Sebestyén egy új kiadását, mely hű hasonmása legyen az első kiadásnak, s díjul szolgáljon a középtanodákban. Válogatott könyvtára tanuskodik azon előszeretetről, melylyel bibliographiai munkákban kereste mulatságát, ha hivatalos elfoglaltságából fáradtan került lakába, s azon este nem háborgatta őt többé semmi kérelmező, vagy a közművelődési intézetek egyik-másik hivatalnoka, kiket ily órákban szokott fogadni jelentéseivel. Illő, hogy a könyvkedvelőnek emlékéhez a »Magy. Könyvszemle« járuljon a legelső koszorúval.

A LEGELSŐ MAGYAR ÁBÉCZÉS-KÖNYV.

Közli: Markovics Sándor.

A magyar könyvészetre nézve az 1879. év, Szabó Károly »Régi Magyar Könyvtár«-ának megjelenési éve, mindenkor emlékezetes lesz. Szabó K. ezen epochális művével, mely bibliographiánk új korszakának (mely 1876-tól kezdődik, mikor t. i. a »Könyv-Szemle« megindult) legnagyobbszerű terméke, egy magyar bibliographiai törzskönyvnek vetette meg alapját, úgy hogy ma a magyar bibliographusnak egyéb nem képezheti főcélját s feladatát, mint ezen mű hiányait pótolni, azt új meg új adatokkal kiegészíteni. Ezen kiegészítés a mű megjelenése, tehát öt év óta folyik s a »Könyv-Szemle« minden füzete hoz adalékokat s pótlékokat szerencsés felfedezőktől, szakavatott kutatóktól.

A kiegészítés műveletének rendszeres véghezvitelére szak tudósaink kétféle eljárást követnek: 1. hazai és külföldi könyvtárak átkutatását, 2. régi XVI. XVII. századbeli könyvtáblák kiáztatását.

Ez utóbbi módot nálunk Toldy F. kezdte meg; utána Lugossy J. s mások szintén szerencsével kutattak, noha minden rendszer nélkül, úgy, a hogy a véletlen ép rávezetett, űzték e műveletet. A rendszeres kutatást Fraknói Vilmos indította meg a főváros három nyilvános könyvtárában, még pedig oly nagy szerencsével, hogy számtalan már ismeretes nyomtatványon kívül, 45 unikumot s több becses okiratot hozott napvilágra.¹⁾

Az ábéczé, melyet itt bemutatok, szintén ilyenmü kutatás jutalma. Széll Farkas királyi táblai pótbiro úr bontotta azt ki

¹⁾ Fraknói V. Könyvtáblákban felfedezett ősnymtatványok. »Könyv-Szemle. 1878. III évf. 252 l.

egy XVII. századb. könyv bőrtáblájából. A könyvnek, mely Széll F. úr ritkaságokban gazdag könyvtárának már egymaga is díszére válik, a következő czíme van: »Czeglédi István: Halotti beszéd Vdvarhelyi György felett. 1662. Kassa. (Szabó K. »Régi M. Kvt.« 989. szám.)

E könyvnek mellső bőrburokjába volt ezen egy ívre terjedő 8-adrét könyvecske bepépelve; közepén kinyitva haránt feküdt, úgy, hogy az ív 4 levele egymást fődvén, legalúl a 8-dik és 9-dik lap esett.

A hátsó táblában két 1659-ből keltezett s »Humanissimo ac doctissimo viro domino Paulo Szoboszlay Rectori Scholae szeptpéteriensis« czímmel ellátott missilis levél volt elrejtve, melyeken probatio calami-ként jó öreg betűkkel írás-avatatlan kéz latin nyelvű próbálgatásai látszanak.

Az »Ábécze« ismeretlen, unikum; felfedezése rendkívül fontos nemcsak bibliographiai, hanem különösen irodalom- s tanítástörténeti szempontból is, mert a legrégebb tulajdonképeni magyar ábéczés-könyv.

Ezen állításom bizonyítására szabad legyen egyet-mást felhoznom. Szabó K. szerint (R. M. Kvt. 1254. sz.) a debreczeni A. B. C.-könyv a legrégebb (1681); Kiss Áron szerint¹⁾ Dévai B. Mátyás »Orthographia Ungaricá«-ja azaz az u. n. krakkai Ábécze.

Bizonyára Szabó K. nézetét kell elfogadnunk; Kiss Áron nem veszi számba, hogy a Dévay művecskéje már inkább nyelvtani mű,²⁾ (a miért Toldy F. be is sorozta a »Corpus Gramm.«-ba) s mint ilyen bibliographice nem nevezhető pusztán Ábéczésnek, önálló Abecedariumnak, dacára, hogy első lapján az ábécze csakugyan ott áll; valamint nem tekinthetők Abecedariumoknak a Gálszécsi István s Bornemisza Péter ábéczés-tábláik sem, melyek bibliographice véve csak esetleges adalékát képezik az illető főműveknek, melyek Gálszécsinél: »A keresztyén tudományról való rövid könyvecske« 1538, Székelynél: »Keresztyénségnek fundamentomáról való tanuság« 1538 (mindkettő ismeretlen), s

¹⁾ Kiss Á. A magyar népisk. tanítás története.

²⁾ Révész Imre: »A legelső magyar nyelvtani mű szerzője.« Magyarországnak 1862, 184. s köv. sz.

Bornemisznál: »Négy Könyvecske a keresztyéni hitnek tudományáról« 1577.³⁾

Ennélfogva Abecedariumunk kivívja a prioritást a nálánál ifjabb, de eddig elsőnek nevezett debreczeni A. B. C. ellenében s legyőzi négy elődét, melyek egyike voltaképen nyelvtani kísérletféle, többije pedig káté s szövegük nem akar egyenesen objectum gyanánt szolgálni olvasni tanulóknak számára, míg a mi Ábécénk szövege határozottan e célra van szánva, mint azt szótagokra szagatott szedése is mutatja.

Ki kell még emelnem, hogy könyvecskénk lapjai meglehetősen megrongált állapotban maradtak fenn, mindamellott elolvasásuk nem okoz nagy nehézséget, mert véletlenül oly példánya került a könyvkiadó kezei közé, mely nyomás közben megcsuszszanván, sorközeiben ugyanazon sorok még egyszer, de valamivel homályosabban nyomódtak le s így a hiányzó betűket, szavakat innen-onnan pótolni lehetett.

A könyv alakja kis 8-adrét; terjedelme: 8 levél; lapszámozása: A₁, A₂, A₃, A₄, A₅, 1 + 1 + 1; betűi kerek. Nyomatási helye, mint a colophon mutatja: Sáros-Patak, s éve: 1659 s így kétséget sem szenved, hogy Rosnyai Jánosnak, a későbbi debreczeni nyomdásznak műhelyéből került ki. (A debreczeni ábéczé is Rosnyainál nyomatott.)

Szerzőjét nem tudjuk. Azon két levél, mit a kompaktor táblabéletnek használt fel, erre nézve mit sem vall, különben is csak annyit sejtetnek, hogy Szoboszlai Pállal könyvünk valamelyes viszonyban állhatott, ha nem az íróban, úgy talán a tulajdonosban?

Ezek után álljon itt egész terjedelmében az Ábéczés-könyvecske hű másolata:

³⁾ Mindezt különben Kiss Áron sem állítja s ép ezért a Dévay művére ő is megmondja, hogy az inkább nyelvtani munka s a Bornemisza könyvét sem nevezi ábécének, hanem á b é c z é s k á t é n a k. Szerk.

A BE CE.

A a	M m	Szám.
B b	N n ny	1. 10.
C c cz c ₃ cs	O o ö	2. 20.
D d	P p	3. 30.
E e		4. 40.
F f	R r	5. 50.
G g gy	S fs fz f ₃	6. 60.
H [h]	T t ty ts tz t ₃	7. 70.
I i	[V v]	8. 8[0.]
J j	[X] x	9. 90[.]
K k	Y y	10[0.]
L l	Z z	100[0.]

[a e i] o ö u ü

[b] [c] cz c₃ cs d f g gy h j k l ly m n ny p r f s fz f₃ t ty
ts tz t₃ v x y z ₃.

Ab eb ib ob öb ub üb

Ba be bi bo bö bu bü.

A (1. 1.)

[Acs]	[ecs]	[ics]	[ocs]	öcs	ucs	ücs
[Csa]	[cse]	[csi]	cso	esö	csu	csü
[Acz]	ecz	icz	ocz	öcz	ucz	ücz
[Cza]	cze	[czi]	czo	czö	czu	czü
[A]d	ed	[id]	od	öd	ud	üd
Da	de	[di]	do	dö	du	dü
Af	ef	if	of	öf	uf	üf
Fa	fe	fi	fo	fö	fu	fü
[Ag]	eg	ig	og	ög	ug	üg
[G]a	ge	[gi]	[g]o	gö	gu	gü
[A]gy	egy	[igy]	ogy	ögy	ugy	ügy
[G]ya	gye	gyi	gyo	gyö	gyu	gyü
[A]h	eh	ih	oh	[öh]	uh	üh
[Ha]	he	hi	ho	hö	hu	hü

[A]j	ej	ij	oj	öj	uj	[üj]
[Ja]	je	ji	jo	jö	[ju]	[jü]
[Ak]	ek	ik	ok	[ök]	[uk]	[ük]
[K]a	ke	ki	k[o]	kö	ku	[kü]
[A]l	el	il	ol	öl	ul	ül
[La]	le	li	lo	lö	lu	lü
[Aly]	oly	ily	oly	öly	uly	üly

(2. l.)

Lya	lye	[ly]i	lyo	lyö	lyu	lyü
Am	em	im	om	[öm]	um	üm
Ma	me	mi	mo	[mö]	mu	mü
An	en	in	on	ön	un	ün
Na	ne	ni	no	nö	nu	nü
Any	eny	iny	ony	öny	uny	[üny]
Nya	nye	nyi	nyo	nyö	[nyu]	[nyü]
Ap	ep	ip	op	öp	up	[üp]
Pa	pe	pi	po	[pö]	pu	pü
Ar	er	ir	[o]r	[ör]	[ur]	ür
Ra	[re]	[r]i	ro	rö	[ru]	rü
As	[es]	is	[os]	[ös]	us	[üs]
Sa	fe	fi	[fo]	[fö]	[fu]	[fü]
Afz	efz	[i]fz	[o]fz	[ö]fz	[ufz]	[üfz]
Sza	[fze]	fzi	[fzo]	fzö	[fzu]	[fzü]
At	[et]	[it]	[ot]	öt	ut	üt
[Ta]	[te]	[ti]	[to]	tö	tu	tü
[Aty]	[ety]	ity	oty	öty	uty	üty
[T]ya	tye	tyi	tyo	työ	tyu	tyü
[A]ts	ets	[its]	[o]ts	öts	uts	[üts]
[Tsa]	tse	ts[i]	tso	tsö	tsu	[tsü]

A₂. (3. l.)

[A]tz	[etz]	itz	[ot]z	ötz	utz	ütz
[T]za	tze	tzi	tzo	tzö	tzu	tzü
Av	ev	[i]v	ov	öv	uv	üv
[Va]	ve	[vi]	vo	vö	vu	vü

A[x]	ex	ix	ox	öx	ux	üx
Xa	x[e]	xi	xo	xö	xu	xü
Az	[ez]	iz	oz	öz	uz	üz
Z[a]	ze	zi	zo	zö	zu	zü

MI ATYANK.

MI A tyánk ki va[gy] a' [men nye]kben, fzen tel tef [fek] meg a' te ne[v]ed. Jöj jön el [a'] te [or] f[z]á god: le[g]yen meg a' te [a ka]ra tod [mi] kép pen a' meny ben [a zon kép pen] itt ez föl dön is. A' [mi min den na] pi ke nye rü[n]ket add meg né k[ü]nk Es bo csáfð meg né künk a' mi vé[t] [k]e in ket. mi kép pen mi is meg b[o] [tsá tu]nk elle nünk vét kez tek nek [ne v]lgy mi[n-] [ket] a' ki [sértet be, de szaba

(4. l.)

[dits] meg min ket a' g[o nofz tól] Mert ti éd az or szág, az ha [a lom] a' di tső ség, mind ö rö ké, A men.

A Z H I T N E K

AGAZATI.

HI fzek egy I ften b[e], min den ható A tyá ba, meny nek es föld [nek] te rem tő jé be.

Es Je fus Chri ftus laed. a ö egy fzü lött Fi á ba, mi U runk ba ki fo gon ta ték Szent Lé lek tól, fzü le ték fzüz Ma ri á to: Kin za ték Pon cius Pi la tus nak a lat ta, meg fe fzit te-ték meg ha la, és el te met te ték: fz[á] l[a] po kol ra, har mad na pon fel tá ma da az ha lot₃ tak köz zül: fel mé [ne] meny ek be, ül a' min den ha to Atya I ften nek job [ja] fe lö[l] on nan lé fzen el jö ven dö i [t]él ni e le ve ne ke[t] és hol ta kat.

A₃. (5. l.)

[Hi fzek Szent Lé] lek b[e]: Hi fzek [egy kö zön fé ges] Ke refz tyén A nya [Szent e]gy [há] zat, szen teknek egy g[yes-sé] gét b[ü]ne ink nek bo csá nat t[ýát] [t]eft n[ek] fel tá ma-dását, és az ö[rök é le tet.] A men.

[MO]SES 2. 20. RESZE:

[Iften]nek meg iratott

[t]iz Parancsolati

E l f ő p a r a n c s o l a t .

[.] g . . z . m e l . E n v a g y o k [a ' t e J e h o v a]
I f t e n e d , k i t é g e d e t k i [h] o z t [a l a k] a z E g y i p t o m n a k f ö l d e -
b ő l , [a ' f z o l] g á l a t [n a k h á] z á b ó l . N e l e g y [e n e k n é] k e d é n e -
l ő t t e m i d e g e n [I f t e n e i d .]

M á f o d i k p a r a n c s o l a t .

N e c s i [n á] l y m a [g a d n a k f a] r a g o t t k é p e t , é s [f] e m m i
[h a s o n l a t o s s á] g á [t] [a] z o k [n] a k m e l y e k o [d a f e n n a z é g -]
(6 . l .)

ben, mel lyek itt a latt a' föl [dön] é[s] a' mel lyek a' vi zek
ben a' föld a latt vad nak. Ne ha joly meg a zok nak és ne
tifz tel lyed azo kat: mert én va gyok a' te U rad I fte ned,
bofz fzu al lo ki meg [bün t]e tem az a tyák nak vét ke ket
[a fi]ak ban, har mad és ne gyed i zig len, a zok ban a' kik
gyü löl nek en ge met. És ir gal maf sá got cse le ke fzem
e ze rig len a zok kal a' kik en ge met fze ret nek, és meg-
tart tyák az én pa ran cso la ti mat.

H a r m a d i k P a r a n c s o l a t .

A' te U rad nak I fte ned nek ne vét fel ne vedd hi já-
ba mert nem had gya a' Je ho va bün te tés nel kül azt, a' ki
az ő ne vét fel ve fzi hi já ba.

N e g y e d i k P a r [a n] c s o l a t .

M e g e m l e k e z [z e l] a' S z o m b a t r o l , h o g y a z t m e g f z e n -
t e l l y e [d] h a t n a p o n m u n k á l k o d g y á l , é s [m] i n d e n

A₄ (7 . l .)

dol [go] dat el vé gez zed: He ted na pon a te U rad nak I fte nednek Szom bat ty[a] va gyon. Sem mi dol got fe tegy fe te, fe fi ad, fe le á nyod: fe [fz]ol gád, fe fzol gá lód: és fem mi bar-mod [fe] a' te jö ve vé nyed, mely a' te ka pu id ban va gyon. Mert hat na pon csi ná lá a' Je ho va a' me nyet és a' föl det, és a ten gert, és min den a zok ban va lo ál la to kat: és megnyu go vék he ted na pon: A zért meg ál dá az Je ho va a' Szom ba tot, és meg fzen te lé azt.

Eötödik Parancsolat.

Tifz tel lyed a tyá dat és a nyá dat, hogy hofz fzu é le-[t]ü légy a' föl dön, mel lyet a' te Je ho va I fte ned ád te ne ked.

Hatodik Parancsolat.

Ne öl[y.]

Hetedik Parancsolat.

Ne pa ráz nál kod gyál.

Nyolczadik Parancsolat.

[Ne o]ro[zz.]

(8. l.)

Kilenczedik Parancsolat.

Ne mondgy a' te fe le ba rá tod el len ha mis ta nu bi-zony sá got.

Tizedik Parancsolat.

Ne ki ván nyad a' te fe l[e] ba rá t[od]nak há zát, ne ki-ván nyad a' te fe l[e] ba rá tod nak fe le sé gét, fe fzol gá ját, fe fzol gá ló ját, fe ök rét, fe fza ma rát, és fem mi né mű mar há ját.

SZENT MATHENAL

a' XIX-ben, V. 14. Jefus

igy fzol:

H[ad g]ya tok bé két a' gyer me kek nek, és ne tilt sá tok meg ő ket, hogy hozzám ne jőj jenek. Mert il lye nek é a' men nyek nek [or fzá]ga.

COLOSSE III.

v. 17. Va la mit cse le keztek be fzed del a vagy cse le-ke det tel, az Ur Je fus ne vé ben cse le ked gyé tek, há lákat ad ván I ften nek és az A tyának ő ál ta la.

A₃. (9. l.)

v. 20. Mag za tok, en ge del me fek le gye tek a' ti fzü-le i tek nek min de [n]ek ben: mert ez az Ur nak ked ves.

v. 21. A tyák ne bofz fzon tsátok [a ti] mag za ti to kat: hogy szi vek ben el ne lan kad gya nak.

v. 22. Szol gák, en ge del me fek lé gye tek min de nekben azok nak, a kik nek tek u rai tok teft fze rént, nem csak fzem e lött fzol gál ván, mint a' kik em be rek nek i gye keznek ked vef ked ni, ha nem tifz ta fziv vel fél vén az I ftent.

v. 23. És va la mit cse le kez tek, fzi ve tek fze rént cse le ked gyé tek, mint az Ur nak és nem em be rek nek.

v. 24. Tud v[án] [azt hogy] ti az Ur tol vé fzi tek az örök ség nek ju tal mát, mert az Ur Chri ftus nak szol gál tok.

MOSES 5. KÖNYVENEK.

4. v. 10. El ne fe let kez zél az nap rol a' mel lyen álot tál a' te U rad I fte ned

(10 l.)

e lött a' Ho r[eb] he gyén, mi k[or az Ur] ezt had ta volna én ne kem: Gyüjts eg[y] be én né kem a' né pet, hogy [fza]m lal-

lyam e le ik be az én be fzé d[ε]met, mel lye ke[t] meg ta nul-
lya nak, es en ge m[et] f[el] lye nek tel lyes éle tek ben : mig-
len e' föl dön él nek, és az ő gyer me ke ket a zokra meg ta-
nit tsák.

[S]ZENT JANOSNAL.

5. v. 39. Vis gál lyá tok az i rá fo [kat], mert nék tek
ugy tet fzik, hogy azok ba ő rök é le te tek va gyon: Es a
[z]ok a' mel lyek én ró lam bi zony sá g[ot] [te]fz nek.

TIMOT[HE]USNAL

3-ban v. 15. Es hogy gyer [mek sé ged] től fogva tud [tad]
a' fzen[t] [Irá so kat] mel lyek té ge det bül [tsé] te [het nek
az] id vef ség re a' Chri ftus Jé [fus ban valo] hit nek ál ta [ia.]

(11. l.)

ROMABELIEKHEZ

XV-ben.

v. 4. Mert a' mel lyek ré gen meg i rat tat tak a' mi ta-
nu sá gunk ra i rat tat [tak] meg, hogy a' bé ke fé ges tü rés
ál tal, és az i rá fok nak vi gafz ta lá fa ál tal re mén se günk
lé gyen.

v. 5. A bé ke sé ges tü réfnek pe dig, és vi gafz ta láf-
nak I fte ne ad gya nék tek, hogy e gyen lő a ka rat tal le-
gye tek ti kö zöt te tek egy más hoz a' Je fus Chri ftus fze rént.

v. 6. Hogy e gyen lő kép pen egy fzáj jal di cső i tsé tek
az I ftent és a' mi U runk Je fus Chri ftuf nak at tyát.

v. 7. A zér[t] egy máft ve gyé tek f[e]l, mi kép pen a'
Chri ftus is fel vött min ket az I ften di cső sé gé re.

SZ. PETER 2. LEV.

3 ban. [Voltakép az 1. részben.]

19. v.-ben. Es va gyon i gen e rős

(12. 1.)

bi zony sá gunk a Pro phét [ták] nak be fzé dek, mel lyet hogy
kö vet tek [mint a] fe tét ség ben a' lám páft, jól mi ve li-
tek, míg a' nap meg vi lá go fo dik, és a' haj nal csil lag fel-
tá mad a' ti fzi ve i tek ben.

v. 20. Ha azt e lő fzör meg ta nu land gyá tok, hogy a'
fzent i ráf nak pro phe ci á i köz zül egy is nem ma gya ráz-
ta tik ki [vált] kép pen va lo ma gya [r]á zat tal.

v. 21. Mert nem em ber a ka rat tyá bol fzár maz tak ré-
gen a' Pro phe ták pro phe tá lá sok, ha nem Szent Lé lek től
in dit tat ván fzol tak az I ften nek fzent em be re i.

CXXXI. Soltar 106. 142.

T a n u s á g a z a l á z a t o f s á g r o l .

Uram nem üz nagyra fzivem,
Szemem nem hányom magaffan,
Nem léledz[e]m oly dol[g]okban,

(13. 1.)

Kik felly[ül hala]dnak engem
[2.] Ha ki nem vettem fzivemből,
Mindennémü kevé[lység]et,
Mint midőn a' kis g[yer]mekeket,
[E]l fogják annya tejétől.

3. Hogy ha olyanná nem löttem,
Mint az egygyügyü kis gyermek,
Kit a' csöts mellől el vefznek,
Bár ne kegyelmezz-meg nékem.

4. Izrael az [Ur If]tenben,
 Veffed minden reményféged,
 Meg-tartódnak ötet hidgyed,
 Mostan és mi[nden] időben.

T. B.

CX[LI.] Soltar.

Könyörgéfe Dávidnak az [Iften] vezérléféért és meg fzaad[itá
 sáért.]

Te hozzád [kiáltok] Ur Iften,
 Sies én [ho]zzám ne kefsél,
 Mert téged oh[a]j lak fzi vel,
 Azért halgafs meg kegyelme[fse]n.

2. Könyörgésem elődb[en] [m]ennyen

[.]

(14. 1.)

K[eze]im fel-emeléfe,
 Eftveli aldozatul légyen.

3. Eörizettel tartsz-meg én fzájam,
 A' mely gondot tartson arra,
 Závárt fzereszt ajakimra,
 Hogy tőlök ne légyen nyavalyám.

4. Ne botfáid fzivemet gonofsza,
 Hogy az hamiffan élőkkel,
 Soha ne erefzkedgyem-el,
 Az ő nyájas kivánságokra.

5. Az hiv ember megfedgyen enge[met,]
 És feddéfe kedves léssen,
 Mint balfam olaj fejemen,
 M[eg] vetefe fem árt énnékem.

6. Mertén el-hiszem 's mondom nyilván.
 Hogy még az hitetlenekért,
 Imátkozom mentségekéért,
 Nyavalyájokon szánakodván.

7. Midőn az ő fő birájok,
Magas helyről le-hányattiak,
(15. l.)

Es ofztán [efze]kbe jutnak,
Az én befzédim kik nyájasok.

8. Mint ha ki fát vág nagy erővel
A' forgácsit fzélyel hinvén,
A' mi csontaink akképpen,
Hevernek a' fir mellett fzélyel.

9. Szemeim reád néznek Uram,
Reménfégem vagyon benned,
Lelkemet hát el ne vegyed,
Mert te vagy m[in]d[e]n bizodalmam.

10. A' törtől kit nékem vetettek,
Es háloioktól őrizz meg,
A' hamis népektől ments meg,
A' kik vesztetre igyekeznek.

11. Ejtsd őket önnön hálojokban,
Kit ők másnak kézfizettek,
Hogy én veszély nélkül légyek,
Mellettek el mehessek bátran.

VEGE.

Nyomtatott S.-Patakon, 1659-ben.

(16. l.)

Végül megjegyzem még, hogy ezen Ábéczés-könyv a 262-dik adalék, melyet a »Magyar Könyv-Szemle« Szabó Károly »Régi Könyvtár«-ához közölt.

A NÉMET-ÚJVÁRI SZ. FERENCZRENDI ZÁRDA KÖNYV-TÁRA.

Közli: **Fejérpataky László.**

A zárdakönyvtárak kéziratokban, ritka nyomtatványokban megbecsülhetetlen kincseket őriznek ; csak elszigeteltségök okozza azt, hogy ezek oly hosszú ideig maradtak rejtve a szakemberek előtt. Újabb időben azonban egyikről is másikról is lehull a lepel, s a legfiatalabb tudományok egyike, a magyar bibliographia, egyre teljesebbé teszi a felfedezett s így közkinccsé vált emlékek sorozatát.

A német-úJVári sz.-ferenczrendiek könyvtáráról már régóta sejtették a szakkörök, hogy az elrejtett helynek, hol már a XVI. században könyvnyomdával találkozunk, felkeresése, az ottani zárdakönyvtár átkutatása, megérdemelné a reá fordítandó fáradságot. Egyike a legelsőeknek, kik arra a figyelmet felhívták, *N a g y I m r e* volt.¹⁾ Az ő figyelmeztetése és a Nemzeti Múzeum részéről nyert kiküldetés nyújtottak alkalmat nekem arra, hogy e valóban érdekes könyvtárral megismerkedjem s az ott találtakról jelenleg beszámoljak.

Német-Újvár, a kihalt NémetúJVári (Güssingi) grófok fészke, a XVI. század elején a Batthyányak birtokába jutott. A pálosok rendjének ottani társháza az idők viszontagságai közt csakhamar feloszlott, a XVI. században már nyomát sem találjuk, s helyébe a XVII. században a sz. ferenczrendiek conventje lép, a tulajdonos Batthyányak által alapítva, bőven megajándékozva, és be neficiumokkal ellátva. Ők viselnek gondot a család sírboltjára is.

A zárdá alapítási éve 1641. Legnagyobb jóltevője Batthyány Ádám czász. kir. kamarás, királyi főasztalnok s a Dunáninnyi hadak fővezére volt (szül. 1610. meghalt 1659. márcz. 15-én), ki 1649-iki adománylevelével²⁾ a kolostornak úgyszólván mai szerve

¹⁾ Győri tört. és régész. füzetek. III. 1865. 55 l.

²⁾ Közölve Illés Ferencz által a M. Sion. VI. 1868. 923 l.

zetét s jövedelmeit állapította meg. A zárdának ezen aránylag fiatal volta okozza, hogy annak régibb iratai nincsenek, a kutató hiába keres itt adatokat Manliusnak a XVI. század második felében ott virágzott vándornyomdájára, a Batthyány családra. Az előbbieket nyom nélkül elvesztek, az utóbbiakat a körmendi családi levéltár őrzi. Legérdekesebb a zárda iratai közt egy be-kötött könyv, mely 1653-tól kezdve a családi sírboltban elteme-tett Batthyányak nevét tartalmazza, rövid életrajzi adatokkal. A genealogus nem érdektelen dátumokat nyerhet belőle.

A zárdának legnagyobb kincsét könyvtára képezi. Ez két földszinti terem tölt meg. A könyvek száma ötödfélezer körül jár. Az egész anyag két csoportra oszlik: katolikus és akatho-likus könyvtárra, mely utóbbiaknak zömét Batthyány Boldizsár könyvei alkotják.

Batthyány Boldizsár (e néven a családban harmadik), a híres hadvezér, Zrinyi Miklósnak, a szigetvári hősnek veje (meghalt 1590-ben), a fegyverek zöreje közt is talált időt és al-kalmat gazdag könyvgyűjtemény összehozására. Sok incunabu-lum, kézirat s nyomtatott könyv viseli boritékán a tulajdonos aláírását: Balthazaris Batthyány. Az ő gyűjteményéből valók a protestáns irodalom első termékei, Luther, Melanchton stb. munkái, oly teljes sorozatban, mely ritkítja párját. Sajnos, hogy némelyiknek, különösen egyes röpiratoknak, csak címlapja ma-radt meg, a munka maga a colligatumból kitépetett.

Mintegy ötven incunabulumot őriz a zárda könyvtára, töb-bön érdekes feljegyzés is látható, ezeknek bővebb megvizsgálá-sára azonban időm kimért volta miatt nem terjeszkedhettem ki.

Régi magyar nyomtatványai a könyvtárnak aránylag nincse-nek oly nagy számmal, mint várnók. A melyek általában véve minden zárda könyvtárában feltalálhatók, itt is megvannak. Ilyenek Lépes Bálint (Szabó Károly R. M. K. 469. sz.), Sallai István (Sz. K. 595) munkái, Pázmány Két rövid könyvecskéje a szent írásról és a szentegyházról, két példányban (Sz. K. 552), Káldi Prédikációi (Sz. K. 601), Bibliája (Sz. K. 551. sz.) Leg-főbb figyelmemet a régi németújvári nyomda termékeire fordí-tottam, s csakugyan szerencsém is volt találni egy magyar nyomtatványt 1583-ból, mely eddigelő teljesen ismeretlen.

E munka Clusius Károlynak latin-magyar növényjegyzéke, melynek 1584-iki antwerpeni kiadását (Sz. K. 205. sz.) ismertük eddig legrégebnek. Ezen, nyelvi tekintetben igen fontos növényjegyzéknek, melyet Czwittinger Specimenében újra kiadott, legelső kiadása hazánkban, Németújvárott jelent meg, s ennek eddig, tudunkkal, egyetlen példányát a németújvári zárda őrzi.

A munka teljes czíme:

Clusius Károly. Stirpium Nomenclator Pannonicus.
Auhore Carolo Clvsio Atrebante.

Nil natura parit casu, sed maximus Author
Vult nosci in rebus, quae sua facta docent.
Vos igitur medicae studiosi Pannonnes artis,
Has varias stirpes noscere ne pigeat.
Clusius illarum vulgari nomina voce
Scripsit: vt hoc studium quilibet vsque iuuet.

S. B.

(Az a z Stephanus Beythe.)

Impressum Nemetvyvvarini per Iohannem Manlium. Anno
M.D.LXXXIII.

Kis 8-r. 2 ív. 16 számozatlan lap. Az utolsó lap üres.

Ha ez egy adalék sem érdektelen, azt hiszem, még sokkal fontosabb és értékesebb az, a mit a könyvtár kéziratai nyújtanak. A mint legnagyobb figyelmemet ezekre fordítottam: legyen szabad most is ezekről bővebben megemlékeznem.

1. A könyvtár kéziratai.

A németújvári zárda-könyvtár kéziratai nincsenek nagy számmal. Mindössze 34 darab van. De ezek között öt magyar vonatkozású, melyek reánk vagy írójuk, vagy a bennök foglalt feljegyzések miatt kiváló fontosságúak; egy meg épen magyar nyelvemlék, a XV. század második feléből, 1470-ből, s így ennek és a benne megőrzött nyelvkincsnek ismertetésére nagyobb teret kell szentelnem. Ezért a kéziratokat három csoportra osztva,

ismertetem először azoknak legnagyobb csoportját, a külföldieket, melyek azonban részint a könyv-árakra, részint egykori tulajdonosaikra gyakran érdekes feljegyzéseket tartalmaznak:

1. *Sermones Sacri*. XV. századi papircodex. Fol. Borítékán e jegyzet: Anno domini millesimo quadringentesimo sexagesimo octavo comparavi istum librum pro tribus florenis.

2. *Sermones sacri et tractatus theologici*. Ez utóbbiak között: *Tractatus magistri Henrici de Hassia*. XV. száz. pap. cod. Fol.

3. a) Német versezet vallásos tartalommal.

b) *Lantrecht puch, wie man ein ygleich sache richten sol.*

c) Az elsőhöz hasonló versezet. (Ebben egy fejezet végén ez évszám: 1462) XV. századi pap. cod. Fol.

4. *Summa de casibus conscientiae, quam comparavit frater Bartholomaeus ordinis fratrum praedicatorum in civitate Pisana. Colophon*: Explicit summa de casibus conscientiae, quam compilavit frater Bartholomaeus ordinis fratrum praedicatorum, qui fuit doctor decretorum; consumatum fuit hoc opus in civitate Pysana per dictum fratrem Bartholomaeum ordinis praedicatorum anno domini M^o.CCC.XXXVIII. mense Decembris, tempore beatissimi patris et domini domini Benedicti papae duodecimi. Praedictus autem Bartholomaeus compositor huius libri obiit anno domini M^o.CCC^o.XLVII°. secunda die Julii, cuius anima requiescat in pace. Comparatus est iste liber per venerabilem virum fratrem Nicolaum ordinis heremitarum s. Pauli primi heremitaie, priorem provincialem Poloniae, et est conscriptus in monasterio Czaustochowiensi, sito in Claro Monte, consecrato in honorem beatae virginis Mariae, per Nicolaum Thost, finitus proxima feria V. post Jacobi, anno Domini M^o.CCCC. duodecimo.

Az első levelen XV. századi kéz ezeket írta: Iste liber sumpma Pysani est fratrum heremitarum sancti Pauli heremitaie beatae Mariae virginis in Czaustochowa in Polonia. (*Más XV. századi kéz* :) Quem librum ego frater Stephanus a priore eiusdem provinciae tempore caniculi (?) comparavi 3 florenis auri, quos solvi . . . (a többi olvashatlan.) XV. száz. pap. cod. Fol.

5. *Notationes in libros ethicorum Aristotelis*. XV. száz. pap. cod. Fol. Aristoteles ethikájának 1494-iki kölni kiadásához kötve. Batthyány Boldizsár könyveiből való.

6. *Quaestiones super libro sententiarum quarto Thomae de Argentina*. XV. száz. pap. cod. Fol.

Az első levelen XV. századi irással: *Iste liber pertinet ad Vallem beatae virginis prope Posonium*. Később Batthyány Boldizsáré volt.

7. *Sant Anshelmus frag von vnsers herren marter*. XV. száz. pap. cod. 12-rét.

8. Német kézirat, elején végén csonka, vallásos tartalmú egyveleg, imádságok, beszédek, sz. Osvald élete versekben stb. XV. száz. pap. cod. Kis 4r.

9. *Von der anngst vnsers herrnn, die er am Ollperg gehabt hat*. XV. száz. pap. cod. Kis 4-r. Végén rubrummal e név: *Adam von Kutzpuchel*, hihetőleg az író neve.

10. *Liber figurarum*. XIV. száz. pap. cod. Fol. *Colophon*: *Explicit liber figurarum in die sancti Fabiani anno domini M^o.CCC^o. nonagesimo septimo. Explicit hoc totum, infunde michi precium Johannes plebanus*.

11. *Die Bibel noch dem lattin in dutsche gemacht blöszlich nach dem text*. XV. száz. pap. kézirat. Fol.

12. a) *Liber sancti Augustini de regula verae fidei*.

b) *Sermones de adventu Domini*.

c) *Breviloquium magistri Bonaventurae*.

d) *Tractatus fratris Thomae de articulis* stb. XV. száz. pap. cod. Fol. Batthyány Boldizsár könyveiből való.

13. *Varii tractatus de sacramentis, de fide, de matrimonio etc*. XV. száz. pap. cod. Fol. *Colophon*: *Explicit penitentionale per manus et non per pedes sub disciplina magistri Gregorii in Ludbrega, anno Domini M^o.CCCC^o. sexagesimo octavo, feria tertia post festum sancti*

Gregorii papae. Si bene scripsissem, nomen meum etiam imposuissem. Hew male male (*sic*) finivi, quia scribere nescivi.

Az utolsó levelen a XVI. száz. elejéről ezen feljegyzés olvasható: *Iste liber est domi... a put Kapruncha.*

14. *Sermones sacri.* XV. száz. pap. cod. 4-rét. Eleje csonka.

15. a) *Sermones sacri.*

b) *Természetrajzi jegyzetek* egyes állatokról, rajzokkal, latinúl. XV. száz. pap. cod. 4-rét.

A könyvtáblára a XV. század végén egy kéz ezt írta: *Liber fratri Thomae de Zobocchyna ad usum.* Ez alatt későbbi kézzel e jegyzet: *Anno domini millesimo quingentesimo tricessimo secundo impiissimus caesar Turcarum intravit in regnum Hungariae iuxta Drawam et Muram, combussit maximam partem regni eiusdem, et aliam partem regni Alemaniae; in festo vero Mathaei apostoli et ewangelistae cum reversus fuit, combussit maiorem partem regni Sclavoniae, qui caesar Turcarum cum sua potestate et exercitibus una nocte pernoctavit in campo Warasdiensi.*

16. *Értekezés a tíz parancsolatról* német nyelven. XV. száz. pap. cod. 4-r.

17. a) *Sermones sacri.*

b) *Miracula des. Katherina* (vége csonka.) XV. száz. pap. cod. 4-r.

18. *Liber apparitionum et visionum beatae Mariae virginis seu »Flos Coelestis.«* Végén két festett kép. XVI. száz. pap. cod. 4-r. *Colophon:* *Explicit speculum gloriosae virginis Mariae 1519. in festo Magdalena.* Batthyány Boldizsár könyveiből való.

19. a) *Liber Nicolai de practica medicina.*

Colophon: *Finito libro referamus gratia Christo. Anno Domini 14. LVIII. iar Conradus Schober.*

b) *Liber Hebenn Mesue de medicinis* (vége csonka.) XV. száz. pap. cod. 4-r.

20. *Olasz szent beszédek.* XV. sz. pap. cod. 4-r.

21. a) *Fratri Conradini sermones de sanctis.* (Hártya.)

b) *Fratri Conradini salutationes vir-*

ginis gloriosae, quod dicitur »Speculum Mariae.« (Papir.)

- c) *Quadragesimale de sermonibus fratris Conradini de ordine minorum.* (Papir.) XV. száz. hártya és pap. cod. 4-r.

22. *Német munka az erényekről.* (Daz püchel lernt was tugent vnd warnt vns vor vntugent.) XV. száz. pap. cod. 4-r. Vége csonka.

23. a) *Synonyma herbarum.*

- b) *Alberti Rosa Mundi,* s egyéb természetrajzi és orvostani értekezések német és latin nyelven. XV. száz. pap. cod. 4-r.

24. *Ordo missalis fratrum minorum.* XIV. száz hártya cod. Kis 4-r. Batthyány Boldizsár könyveiből való.

25. a) *Granum totius sacrae theologiae.* (Latin rímes versekben.)

- b) *Speculum humanae salvationis. Colophon:* Explicit speculum humanae salvationis sub anno Domini millesimo quadingentesimo septuagesimo tertio. XV. száz. pap. cod. 4-r.

26. *Ordo missalis fratrum minorum.* XIV. száz hártya cod. Kis 4-r.

27. *Breviarium.* XIV. száz. hártya cod. 12 r. Végén XV. századi papirtoldalékkal.

28. a) *Replica cuiusdam monachi in Bohemos.*
Végén: 1521. annorum Christi die natalis Priscaevirginis.

- b) *Tractatus de veritate ewangelistarum.*
Végén: 1521. feria IIII. quatuor temporum ante Trinitatis hora 23. finit quam festine, cum non pauca infirmitate corporis.

c) *Replica contra apologiam minorem.* *Végén:* Replicator completus XI. die Marci anno 1504. Responsor 1518. die 19. Februarii finit.

- d) *Excerptum ex Johanne de Gerson etc.* XVI. száz. papir cod. 4-r. Colligatum Luther egykorúlag megjelent műveihez kötve.

2. Magyar vonatkozású kéziratok.

1. Magyarországi Missale. XIII. száz. hártya cod. Egyhasábos. 4-r. 262. levél

A Missale eleje hiányos, a szöveget naptár előzi meg, melyből azonban (1—2 levél) csakis május—augusztus hónapok vannak meg. Ezekben a magyar szentek, sz. László, sz. István, illető helyeiken előfordulnak.

A 3-ik levélen kezdődik a Missale: Incipit ordo qualiter presbyter se debeat ad missam praeparare. A 10-ik levelen kezdődik a Canon. Az előtte lévő kép tollrajz, sárgával és pirossal kiszínezve; különben igen primitív rajz.

A codex magyar eredetét, azonfelül, hogy az imák mindenütt »N. rex noster«-ről szólnak, különösen mutatja a 212-ik levelen olvasható marginális betoldás, melynek írása a codexével egy vagy igen közel korú. E betoldás a következő: Deus qui beatum Ladizlaum regem nostrum et confessorem tuum... transtulisti ad gloriam... (*olvashatlan*), ut quem rectorem habuimus in terris, eius modo rectorem sentiamus in coelis. Per dominum etc.

A 117-ik levelen későbbi XIV. századi kéz a lap szélére e szavakat írta: Magnifico et potenti viro Nicolao bano totius Sclavoniae. Miklós nevű szlavoniai bán a XIV. században több volt. Így 1322—1324, 1344—1348, 1353—1356 stb. Az írás jellege azonban határozottan a XIV. század első felére vall.

Az 1-ső levél alján végre a következő jegyzet áll: Feria sexta proxima post festum... Domini est dedicatio altaris beati (Marci?) apostoli anno eiusdem Millesimo CCC^o.XL.VII°.

Az előadottakból, azt hiszem, kétségtelenül kiviláglik, hogy a jelen Missale egy magyarországi egyháznál volt használatban. Melyiknél? — arra nézve a codexben semmi támpontot nem nyerünk. De így is, szaporítván egygyel az oly ritka XIII. száz. magyarorsz. missalékszámát, bibliographiai fontossága igen nagy.

2. Magyarországi Breviarium. XV. századi egyhasábos pap. cod. 4-r. 344 levél. Közben több levél üres (így 309—314.) A 327—355 levelek egerek által sokat szenvedtek.

Elől naptár magyar szentekkel. Közben egyes napoknál feljegyzések. Így márcz. 19-énél: Anno et 1492 (*így*) obiit magnificus Stephanus Weibach. Május 21-énél: Anno Domini 1492 obiit

dominus Johannes altaris et plebanus de Schiz. (Hihetőleg a zalamegyei Schützen, Lövő, hol a pálosoknak rendházuk volt). A naptár után néhány levél hiányzik, s így a breviarium eleje csonka.

Végén a colophon: *Finitus est liber praesens in profesto sancti Dyonisii anno LXX°.*

Batthyány Boldizsár könyveiből való. A breviarium a naptárban előjövő magyar szentekből s feljegyzéseiből következőleg valószínűleg magyar eredetű, még pedig hihetőleg az ország nyugati határán volt valamely rendház tulajdonában. Erre mutat a Schützen helynév, mely Sopron-, Vas- és Zalamegyében fekvő Lövőkire vonatkozhatik.

3. Erdélyi Breviarium. XV. századi kéthasábos gonddal írott hártya cod. 4-r. 365 levél.

Elején 1—7 levél calendarium, melyben magyar szentek is előjönnek, így: jun. 27-én Ladislai regis, aug. 20 án Stephani regis Hungariae, nov. 5-én Emerici ducis.

8—363a Breviarium.

363—363. Pótlások más kézzel.

A breviarium végén felváltva veres és kék sorokkal a következő colophon olvasható, melyből világosan kitűnik, hogy e breviarium 1462-ben Erdélyben íratott:

Explicit iste liber breviarii secundo die festi circumcissionis Domini anno eiusdem millesimo quadringentesimo sexagesimo secundo, pontificatus sanctissimi in Christo patris et dominidomini Pii papae secundi, regnante serenissimo principe et domino domino Mathia Dei gratia rege Hungariae etc. Tunc per mortem in Christo patris et dominidomini Mathei episcopi Transilvani eiusdem episcopatus vacante.

Nemcsak ezen pontos időmeghatározás teszi a szóbanforgó kéziratot reánk nézve kiváló érdekűvé; növelik értékét a benne található jegyzetek s feljegyzések. Így a szöveget megelőző tiszta levelen több ima után Janus Pannoniusnak egy verse olvasható:

*Io. episcopi Quinqueecclesiensis de
Epiphania Domini carmen.*

Janus Pannoniusnak jelen verse nem ismeretlen. A kiadások, Sambucusé és az utrechti tartalmazzák. A jelen kéziratnak fontossága másban áll. Teleki nem akarta e vers szerzőjét Janus Pannoniusban felismerni, s ezt a következővel indokolja: »Ceterum totum hoc carmen non Jani, sed barbari nescio cuius rudem foetum esse facile sentiet, qui modo naso voluerit uti. Nec manuscriptum habet, nec ullae praeter Sambucinam editiones, quae ante illum prodierunt.«¹⁾ Sambucus kiadása 1569-ben jelent meg, ennek korát pedig kéziratunk s illetőleg e vers írásának kora sokkal megelőzi; s így azt e vers legrégebb s egyetlen kéziratának tekinthetjük, mert az a Janus Pannonius verseit tartalmazó codexekből hiányzik. Telekinek érve tehát tovább nem tartható fönn; belső okokból kell erre hivatottnak eldöntenie, jogosan viseli-e e költemény Janus Pannonius nevét.

Ugyanazon kéz, mely e verset feljegyzé, még többet is jegyzett a lapszélékre, melyekből világos, hogy a feljegyzések a XVI-ik század legelső éveiben történtek. Nevezetes különösen, hogy e jegyzetek közül kettő Geréb László erdélyi püspökre vonatkozik, kinek a feljegyző úgylátszik nagy tisztelője volt. Így a 4-ik levél alján olvassuk: Reverendissimus domini Ladislaus Gereb episcopus primum XXVII. annorum Tr(anssylvanensis), deinde Colocensis archiepiscopus, in pago hereditario Telek nuncupato in die sanctae Annae diem obiit. Sub arce sua Attya apud fratres minores sepultus. (Más egykorú kéz hozzáírta az évszámot: 1507.)

A 12. és 13. levelek közt egy hártadarabon egy imádság látható, mely fölül az előbbi kéz ezeket írta: Hoc canticum reverendissimus dominus Ladislaus Gereb de Vyingart regis Matthiae consobrinus, episcopus primum Transsylvanensis, postea Colocensis archiepiscopus exaravit sua manu. (Következik az imádság.)

A gondos feljegyző az erdélyi egyházra vonatkozólag is tett jegyzetet a naptárban november 12-éhez, mely a következő: Hic ecclesia Tr(anssylvana) 1500. cepit facere officium de beato

¹⁾ Jani Pannonii Poëmata. Trajecti ad Rhenum. 1784. I. 659. lap. Egyébként kéziratunk és az utrechti kiadás közt nincs sok eltérés. 4-ik vers. kézirat triumphum, kiadás triumphis. 15-ik vers. kézirat de promunt, kiad. de ponunt. 22-ik vers. kézirat. recedunt, kiad. redeunt. A többi megegyezik.

Joanne Elemosinario quot annis repetendo, cuius sacrum corpus ex Constantinopoli Budam regi Matthiae a Turcorum imperatore dono missum fuit 1489.

A naptárban september 8-ánál még ezen később kori jegyzet olvasható: 1563. isto die coronatus est rex Maximilianus Posonii in ecclesia s. Martini in regem Hungariae et sequente die coronata est regina.

4. Theologiai munka. XV. száz. kéthasábos pap. cod. 4-r. 170 levél. Irta Patai Imre 1471. és 1472. években.

1—135 levél. Compendium theologiae veritatis. *Colophonja*: Explicit compendium theologiae veritatis, de quo laudetur Deus gloriosus in saecula saeculorum amen. Per manus Emerici de Patha in vigilia nativitatis Mariae virginis anno Domini M.CCCC. 71°.

135—141^a lev. Fragmenta theologica.

142—170 lev. Tractatus theologicus. Végén ez évszám: 1472.

A borítékon XV. század végétől való írással a codex provenientijára nézve ezeket olvassuk: Iste liber concessus est loco Remetincz perpetue. Remetincz vagy Remetincz Horvátországban van; a pálosoknak volt ott társháza. A könyv későbbi tulajdonosa Batthyány Boldizsár volt.

5. Vallásos tartalmú XV. századi kéthasábo papir kézirat. Fol. 181. levél. Irta a váradi iskolában Szegedi László mester vezetése alatt Gordovai János 1444-ben.

1—173 lev. Libri coelestes revelationum Dei beatae Brigittae principissae Veritiae de regno Sweciae.

173—178 lev. Epistola Solitaria ad reges.

178—181 lev. Vallásos jegyzetek.

A colophon a 178-ik levelen van, s a következő: Explicit iste liber per manus Johannis de Gordowa sub anno Domini millesimo quadringentesimo quadragesimo quarto, in scola Varadiensi sub disciplina venerabilis magistri Ladislai de Segedino etc. Item finivi sabbato ante dominicam, qua cantatur post

resurrectionem videlicet: Cantate Domino cantium novum alleluya. Laudetur Deus omnipotens et pia mater eius et tota coelestis curia in saecula saeculorum amen.

A kézirat tábláján annak provenienciájára vonatkozólag több jegyzet van. Igy XV. századi rubrummal: Iste liber est fratrum heremitarum videlicet Brigida. Későbbi XVI. századi kézzel: Iste liber pertinet ad Zalonok. (Szalonok, Vas megyében.) Utóbb a könyv Batthyány Boldizsár birtokába került.

A codex másolója, mint említettem, Gordovai János. Gordova Horvátországban Kőrösmegyében fekszik, a régi Fáncsi-családnak ősi fészke, mely róla írta nemesi előnevét. A Fáncsi de Gordova-család abban az időben, a XV. század elején nagy szerepet játszott, különösen Horvátországban. Gordovai László Horvátország és Dalmatia bánja volt, Zsigmond király különös kegyeltje, ki neki több ízben adományoz terjedelmes birtokokat. Valjon ugyanezen hatalmas családból származott-e Gordovai János? — a Fáncsi-család leszármazásának alapos ismerete nélkül eldönteni nem merem; de nincs kizárva a lehetőség. Mint előkelő ifjú tanulhatott a váradi iskolában, s leírhatta a szóbanforgó codexet, mely hihetőleg tanítóinak felügyelete alatt s utasításaira készült.

3. A német újvári magyar nyelvemlék.

A budapesti tudományegyetem könyvtárának kéziratai közt van egy (Cod. Lat. Saec. XV. N°. 98), mely hosszú ideig ismeretlen maradván, annak idejében a szakférfiak közt nagy feltűnést okozott. E kézirat, mely ekkoráig kiadva nincs s különben datálatlan, csakis írásának jellege utal a XV. századra, vasárnapi szentbeszédeket tartalmaz egyes evangeliumi témák fölött. Fontossága abban áll, hogy annak írója a latin szöveg közé számos kifejezésnek magyar jelentését is beleírta, egyfolytában az illető szavak után. Látszik tehát, hogy e prédikációk oly pap számára készültek, ki a néphez annak nyelvén szokott beszélni; s hogy az a prédikálás közben meg ne akadjon, s a ritkább latin szavak magyar jelentése mindjárt keze ügyében legyen, azon a codexíró a magyar interpretálás által segített.

Szakasztott ilyen a németújvári nyelvemlék berendezése is; melynek becse az egyetemi könyvtárénál még annyival nagyobb, mert a kézirat datálva van, s így nem kell annak korára a nyelvből s az írásból, — melyek hosszabb időközre nézve tán irányadók lehetnek, de pontos időmeghatározásra nem elegendők, — következtetést vonni.

A szóban forgó nyelvemlék egy XV. századi egyhasábos 4-rétű papircodex, 384 levéllel, mindvégig egy kézzel írva (leszámítva az alább említendő lapszéli s a latin kifejezések fölé írt magyar szavakat.)

Colophonja az utolsó levelen:

Dum finis est bonus factum laudabile totum.

Anno Domini millesimo quadringentesimo septuagesimo.

Írójára nézve semmi támaszpontot nem találtam a codexben, valószínűnek tartom azonban, hogy sz.-ferenczrendi vagy pálos barát volt, ki a föld népével sokat érintkező rendtársai számára compilálta a prédikációkat. Kora, mint a colophon mondja: 1470. Tekintve, hogy kevés nyelvemlékünk van, mely régiségre nézve ezt fölülmúltná, legyen szabad e legfontosabb németújvári kézirat ismertetésére s főleg a benne megőrzött szókinés közlésére nagyobb teret fordítanom.

A codex mindvégig szent beszédekert tartalmaz, az evangéliumokból vett szövegekről, közben sok magyar szóval. Még pedig kétféle módon.

Először is a codex írója a latin szöveggel egyfolytában, tehát egy sorban, adja sok kifejezés fordítását. E magyar szavak tehát a codex iratásával egykorúak, s az 1470-iki magyar nyelvet adják elénk. Így például:

175. levelen: Ista sunt deliramenta vulgo elmetelensegék.

181. levelen. Ecce homo vorax, zabalo, et potator vini.

192. levelen. Et iterum frustra, helyaba, oratio dirigitur ad Deum.

197. levelen. Deinde visus est plus quam quingentis fratribus, tenechognemwithzaznak, novissimo autem

tanquam abortino, erethlen gyermeknek, visus est michi.

202. levelen. Tertia virtus est caritas, ratio consequenter dicit, ante omnia autem mutuam caritatem habentes, egymasshoz való szerelmek legyen. Quarta virtus est hospitalitas, hanc subdit ibi hospitales in vicem, egymasnak gazdalkodok legyenek.

322. levelen: Manifesta sunt autem opera carnis, quae sunt fornicatio, immunditia, rutsag, impudicitia, zemeremtelelenség, luxuria, ydolorum servitus, venefitia, merégalcothas, inimicitiae, ellensegeth, contentiones, fedeseg, aemulationes et invidiae, irae, rixae, haborusag, dissensiones, vizzavanasog, sectae haereses, heretneksegh, stb. ¹⁾

Egy másik kéz, de írásából és a nyelvből itélve még XV. századi, a latin szöveg egyes szavai fölé vagy a lapszélékre írta azok magyar jelentését. Sőt még ezenfelül itt-ott egyes szavakat, kifejezéseket is, melyeknek latin megfelelő kitélt a szövegben nem találunk, de a melyekre a prédikálónak beszédje fonálán egyes átmeneteknél szüksége volt. Innen van, hogy az alább közlendő teljes sorozatban némely szónak nincs megfelelő latin kifejezése, s néhol a magyar szó jelentésben nem egyezik meg a hozzá legközelebb álló latin szóval, a mely fölé iratott.

A codex provenientiájára nézve felemlítem még a szöveget megelőző tiszta hártylevelen olvasható följegyzést (XV. sz. végéről vagy a XVI. sz. elejéről való kézzel): *Liberde Remetyncz*, mely az előbb említett remetinecz pátos kolostorra utal. Később a könyv Batthyány Boldizsár tulajdonába jutott.

* * *

Az alábbiakban közlöm a codexben lévő magyar szókinccset teljességében, megjelölve a levelet, melyen található s hozzátéve a latin megfelelő kifejezést:

¹⁾ Az ily módon följegyzett magyar szavak és kifejezések az alábbi sorozatban ritkított betűkkel közöltetnek. A szavak előtt álló szám a codex illető levelét jelenti. Megjegyzem, hogy a pontozott ý helyett mindig egyszerű y iratik; mert az előbbinek ez esetben palaeographiai fontossága nincs.

Levél.

1. bozo alas — ultio
fel hithe — Samaritanus
pek eth tik — conspue-
runt
caromlottak — illuserunt
panazolvan — conquerendo
3. romlas — ruina
seregvel — turmis
4. estwer — maciei
istentwl vagyon — est ex Deo
5. erdenged vagyon — demo-
nium habes
keresse — querat
tartanga — servaverit
nem esmer — non gustabit
Abraham athanktlw — patre
nostro A.
kye tyzed magadath — te
ipsum facis
6. erulne vala — exultaverit
megewrele — gavisus est
byzonnawal-byzonnawal —
amen-amen
ragadanak, venek — rapue-
runt
eteth megkeweznek — iace-
rent in eum (lapides)
7. zolosma — officia divina
8. en binemnek zawa — verba
delictorum meorum
9. kedwes — gratus
10. terwenkedes — iuris actio
12. hythtlw zacadoth —
schismatici
13. zabottatas eren valo — ?
16. terven serent valo — legalis
jol megvadolasa — legitima
accusatio
17. kegelmezny — dispen-
sare
19. gorsob — ardentior
tulaydansagakat — con-
ditiones
21. nem lezen vanalatya — non
dirigetur

Levél.

23. perwisele — causidicus
zaygodas — rumor
alkolmash — congruen-
tem
procuratorsagrol — de advo-
catione
nilvan valo — explicite
25. zoros temlecek — ad artum
monasterium
28. el vizik — abducunt
30. tereytek — straverunt
31. parkanyal — vallo
haborgacha — impugnat
32. tunasagoth — ignaviam
thwnyasagh — ignaviam
33. navalya — adversitas
34. tetemeuel — cum effectu
buchulettesseget — solenni-
tatem
37. kementh — densum
kernel meteltetet zolga —
servus circumcisis
42. anazentheghaz zerezese — de-
cretum
47. kisebeytene — refacillaret
Symonnak keth hugaua —
S. consobrini
49. halomra — collem (ascendit)
fohaszkodasokal —
singultibus
51. tudyatok hogyezket
napvtan mikoron
husveti baran (igy)
eznek emberfya el-
arultatyk hogjfezet-
tessek — scitis quia post
biduum pasca fiet et filius
hominis tradetur ut cruci-
figatur
elyamulas — stupor
55. marthotkynerth — in-
tinctum panem
56. weztegyetwen — sedando
wetekedeseket — con-
tentionem

Levél.

- halaluckal — citra mortem
 57. meg gyeryedeth — estu-
 ans
 62. tegy tanosagot hozyam —
 testimonium perhibe
 63. tekereg woth — girabat
 kolthoganak — pulsa-
 verunt
 64. nagyayth kezde — ele-
 vat planctum magnum
 hvlatya — lacrimis rigat
 chudalathus kepen —
 miro modo
 zakala ky nywen —
 depilatus
 lam nem tethzik em-
 bernek — tamen non
 videtur homo
 keges ana Maria, az
 nepek keze megen
 vala minth meheth
 wala (*oldaljegyzet*)
 65. werew zarazto — fanale?
 66. elhalatathnek — differ-
 rentur
 67. helhalastas — dilatio
 69. az barzon palastoth —
 purpura
 ketheleneytek — anga-
 riaverunt
 70. hanyatha — sumpnum?
 tompa — obtusus
 71. zazlo — banderia
 veragos — florida
 72. nagy titkos bezed —
 misterium
 menden zeplwth —
 omne dedecus
 bozusagoth — contume-
 liam
 73. vtalatos — despectus
 74. ez chereth — cambium
 75. ronchyca — vas
 78. megalwt — coagulatus
 (pl. vér)

Levél.

- fedeze — involvit
 79. reninchenek? — mo-
 veant
 80. garlosagus — misera
 zernyw — indecorus
 zepsegh — decus
 herwadothossagh—
 linor
 81. wgyanmegyoluadok
 wala — ex tota liquefie-
 bam
 83. felemelywolt heyaba
 — frustra tensae
 heruadatussag — pa-
 vor
 84. bwasag nekwl — sine
 libidine
 parancholatoth —
 imperium
 85. zolgaltatast — exe-
 quias
 86. zoros kernekwzes —
 arta septa
 melalnok chereth —
 quam nequam vicem
 vidamsagnak — sere-
 nitatis
 87. thyzes — flammeus
 88. moly — tineae
 elvezy — pascit
 gethry — afficit
 hozyayok leythenk
 — suscepimus condescen-
 dere
 arolya — venalem habet
 somanyo ezethad —
 fermentum
 89. mostohanyaual — no-
 vercam suam
 90. kwzwlesevtel (*igy*) —
 conversationem
 91. bemenuen — introeuntes
 94. genge — delicatum
 haloth — funus
 95. eleseb — prima

Levél. m e g y o d a t l a n — insoluto h a l a l a t u s g y a r l o b o l — ex mortali vellere e l e i o z a g b o l — ex vitali virtute 96. v i d a m — blandus 97. n e h a l a g a s s u k — non differamus e n y e m h e z r a g a t h — adhesit faucibus meis k i a z n a k — exsiccantur m e g v t a l a t o k — despexisti m e g k a r o m l a k — subsanabo vos 98. e p e h e n k — restauremus y e g b e l i z i z t h u l — matris desponsatis 100. e r d e g c h a l a d s a g a n a k — operatione Satanae m e g r e m e y t h e n e y — provocaret 101. m e g r e z e t w e n — abiurgando s e b e k n e k h e l e t h — cicatrices' v i r a g o s — floridus v a l a n i — confiteri y o k e d w e m l e n — bene placui 102. v a l y o k v a l a — sperabamus f e d i k v e l e — cum eo contendendo z i d a l m a z n i — conviciando k e m e n b e z e d e k k e l — asperitate verborum 103. a l d o z o t — voluit t h a m a z t — suscitabit t e t e t e — ostendit b e h i n a y a k — invitarent o c o s s a g r a v a l o t e t h e t e s — cautio a h l e s b e l — de insidiis 104. b e l a l k o n o n s a k — ad vespertatis	Levél. l e m e k k e k r e (i g y) — frustra 105. b e k e s e g n e k l a t a s a — visio pacis m e n e s w k — eorum progressus e g b e n m e n n e k v o t — congressus b e z e l n e k v o t — conferebant 107. z a n a b a n a — dissensio 108. e g e n e s — concors v e l e k e d e s — coniectura t h e t e t h w s — fantasticum 109. b i z a d a l m a t — experimentum t e s t e s s e g — corpulentia 110. m e g r a g a s — masticatio k a r a m l a t i k — illudetur a l d o z e k — oblatum est 111. t u l a d u n s a g o g b a n — conditionibus f e r e f e r e n c h e n e k (i g y) p r o p h e t a y a — propheta suae calamitatis h i v e s s e g e t h — refrigerium b a n a t n e k w l — sine dolore 112. f o h a s k o d a s — gemitus m e g z e n e n e k — requiescant z e r e l m e l m e g a b r a z t a t o t h — caritate informata a y a i t a t h o s — devotione fervida g e n e r w s e g e k e t h — delitias 113. v a l u a m — profitendo 114. b y z o n s a g z e r e n t — secundum rei veritatem 115. g a l a z a s t u l — a confusione p e l d a b e z e d e t — parabolam 116. m e g g y e z e d — subiugabis f e l e b r e d — evigilans l e f o r d u l a — devertens t i e l e n s e g t e k — adversarius vester 118. m e g i r a t a n a k — scripta sunt

Levél.

- wronk Ihus isten fia Xpus
— Jesus est Christus fi-
lius dei
erek eletek legen w ne-
vebe — vitam aeternam
habebitis in nomine eius
kesergetek — plorabitis
nem velik voth — non spe-
rabant
119. poharnok — pincerna
vtalatus — odibilis
them erd w k b — grossior
derekanal — dorso
wasos torok al — scor-
pionibus
120. zeng — insonat
alkolmas helekbe — locis
oportunis
yelennen — specialiter
megfoztvan haga — de-
praedatam reliquit
nem hatalmazyk — non
praevalebit
121. megyheruad — pa-
lescit
122. valasthas — oppcio
zertelen valo bekeseg —
pax inordinata
tetetes — simulata pax
123. fertehetes — mala pax
tunya — tepidus
zenvednem — ad patien-
dum
viselni (zenvedni) — ad
supportationem
kilemb kilembkepen — dif-
ferenter
zernyw zepiw — de-
formis macula
124. rewletes testeth — corpus
fantasticum
chodalatus kepen — miro
modo
meney kegesseg — superna
clementia

Levél.

- megengeztelye — reconci-
liet
megvetethe — repulsa
heresseg — insignia
125. gezedelmet — triumphum
zewl — hispida
vadok — silvestria
egelchek — misceamus
126. kissebeytinoth (*igy*) — mit-
tigabat.
w nemes voren (*igy*) vol-
tayerth — propter eius
complexionis nobilitatem
meg nem zakasztottak vona
— non rupissent
wnek talpa es gengeb volt
hog nem ennekem ze-
mem fenie (*a lap alsó
szélén*)
kinebety (*igy*) vot — alle-
viabat
eretelenyteteh — debili-
tavit
kytelenythe — compellen-
tem
127. valcagra — ?
tisztasagra — in lavacrum
gyazal — lugubritate
elmetelen — insensate
kiielente — expressit
128. kepten valok — defectus
sunt
atkozok — maledici
nem feneget vala — non
comminabatur
129. nem atkoz vala — non
maledicebat
sebel — stigmatē
herwadattossagal — palore
130. azaz elezi egmastol — di-
spergit
ez acalbol — ox hoc ovili
131. pirulas — verecundia
vanalatus legen — profi-
cias ?

Levél.

- kenerwletesseget — viscera
(clausurit)
h a z a m n e p e t h — fa-
miliam meam
132. eh yele — signaculum
belegin — per signa sua
eghazi feyedelm — prae-
latus
degessegeth — morbidas
serkegetni — excitare
hegessege vagon — habet
acumen
berestul — de mercenario
nem tereyti meg — non re-
vocat
133. dagalos — contumax
regi ember — vetus homo
nomodya — concultat
g e g w — arrogantia
l a n k a t h — tabescit
zegenseget — ignominiam
134. f e g e l m e t h — disciplinas
alnoksagokat — dolos
vetkeztetny — ponit scan-
dalum
e l h a l l o g a t o d — dissimulas
calatcozas zaborusag — il-
lusio
r u t h s a g — immundicia
f e r t e z e t e s s e g — inpu-
dicitia
e t h e t e s — venificia
tevelgessek — sectae hae-
reses
atyamhoz — ad patrem
egymasnak — ad invicem
135. zomorvssagtok leszen ces-
meg — tristiciam habe-
bitis iterum
136. ydvessesege zomorvsaga —
tristicia salubris
nyegy fohascodik — ge-
miscit
vize — succus

Levél.

- gym vel wz — cerva
vegyeknek liliuma — lili-
um convallium
zeld — virescit
me fonyad (így) — arescit
zeld — viret
igen zorgalmatos io dolog-
ban — ?
137. olalkodik vtanna — insi-
diis
talpaual — cum plancta
fohascodie vala — suspi-
rabat.
iutandok — veniam
meg tepik — pili caligant
kizya a mergeth — hausto
veneno
hezakwl — evacuabitur
fenes — clarum
costolnya — gustare
138. alkoholmas — congruum
ydenek zucsege — oppor-
tunitas temporis
zoros zam — ratio districta
megzabottat — examinabit
ielen — nota
idenek nag ziksege — ca-
ristia temporis
d r a g a b — carius
139. p e r e l n y — iudicio con-
tendere
leselkedik — ?
kemenwl — obstinatione
legelesre — ad pascum
termesettenth — ?
140. idegeneknek — alienorum
leselkedik — insidians
f o z t a s r a — ad depre-
dandum
megfoztya — depredatur
megdegeseytlek — te in-
terficio
megelegeytlek — reficio
fias tikhoz — gallinae (as-
similat)

Levél.

- kikety — fovev ova
 141. meg ne degeselyenek — ne
 inficiantur
 keges per — pia lis
 142. vitez tarsinak — commili-
 tones
 ydegen herre mennek —
 ad loca aliena vadiunt
 iw nevenek — ?
 hatalmas — potens
 ingen nem cyhcahhath — ?
 nayascuddiek — ?
 oh ennekem merth en yde-
 gen feld miue essem meg
 hozula. (*Marg. jegyzet*)
 143. zeled — mitis
 nem igekezik — non in-
 tendit
 souanossagat — acedinem
 144. bozvsagoth — iniuriam
 ele vezel — iactura ?
 nilwan latod — vides ad
 experientiam
 zerteleneth — inordinat
 pustetya — vastat
 elmetelen — insanus
 beytha (?) — stolidus
 mas westel(?) — iac-
 tura
 145. termescet serent valo yo —
 bona naturalia
 lehelesre — ad respirandum
 146. elzeleswle — dilatatus
 meghizok — incrassatus
 kevago — latomus
 nem illenek neki — non
 expediret
 kedveben lezen — gratiam
 assecutus
 vice chazar — praepo-
 situs
 nomorgatho — oppressor
 bozut mondnak — conquere-
 rentes
 azon kezbe — interim

Levél.

147. zoth zapareth — verba mul-
 tiplicat
 chachago — procax
 neluesnek — verboso
 a jelensegre — inminen-
 dum ?
 chnetetnek (*igy*) — compe-
 scuntur
 zenvedhete — tollerabilis
 bozvalasnak — vindictae
 148. elkiztet — disuadet
 adoman — datum
 149. minden byzonsagra — om-
 nem veritatem
 myndenth mith — quae-
 cumque
 vezen — accipiet
 150. teremtet alatoknak esmere-
 tire — ad notitiam crea-
 turarum
 velnetek — putatis
 vanalattia — ?
 151. elnugosik — occidit (sol)
 esmeg helere ter — ad lo-
 cum suum revertitur
 ros poztoban — pannis in-
 volutum
 meg hezagita magath —
 examinavit
 felwlniulla voth — extendebat
 152. lehaycha — reclinet
 belse vigasagot — interio-
 rem consolationem
 153. vakmerek — temerarii
 hitetlenek — infideles
 megigezed — redarguis
 154. kyvayak — effodiunt
 megcuphulla atyat — sub-
 sanat patrem
 honap-honap — procrastina-
 re
 bewen vetessek — large
 accipiatur
 negbel iw — ex quatuor
 causantur

Levél.

- allatnak neged reze — quadrans
 155. zerne — sordet
 batoreytatnak — animantur
 hirdethni — promulgare
 ketelensegem vagon reaya
 — mihi incumbit
 neg rendben — in quadruplici
 156. figeztwen — suspensum
 ah nag yeue zoth — verbum
 terribilissimum
 kwteles — religatus
 157. teredelmes — mendax (*igy*)
 158. becwletlenseg — irreverentia
 161. mohsag (*igy*) — voluptas
 162. zenethlen — cum instantia
 163. eneben ragadoth — in viscata
 teiekeketh — praedia
 megyteri — inflatur
 164. halastattatnak — differuntur
 nyacon wer — calaphizat
 165. mith eleyben tennem —
 quod ponam ante illum
 en aytom beteve vagon —
 iam hostium clausum est
 en gervekym en hazambavannak — pueri mei mecum sunt in cubili
 vegig maradand — perseveraverit
 coltaguan — pulsans
 w vntatasaherth — propter improbitatem
 coltogyatok — pulsate
 meg lely — inveniet
 coltogonalak megnittatik —
 pulsanti aperitur
 166. nemdee — numquid
 meney haberotul —
 ab aëris perturbatione

Levél.

- bynrevaloremelsekerth — ?
 167. bunbe keveredwen — peccatis involuti
 tekeletes malastoth — ?
 171. elk yztet — dehortatur
 172. mertek zerent — cum mensuratione
 menney zengesegh — harmonia
 174. hyzaltatnak — saginantur
 valoba — seriose
 175. elmetelensegek — deliramenta
 177. zantzandokkal — deliberate
 178. zantzandokal — deliberate
 180. mymywltonk zerenth — secundum modulum nostrum
 vayozyk — degit (homo)
 181. alkalmassak zerent — quantum commode
 kiztessem — movear
 buyasagra valo kez — pro lascivia
 zabalo — vorax
 182. eleth zerenth — secundum suam voluntatem usinae
 testi kenyer — panis materialis
 183. chodalkozny — vadit ad spectacula
 184. zanom — penitet me
 bozuallo — vindex
 bozuallas — ultio
 186. menden felserdwl —
 omnis adultus
 187. nem binre valo — non est vitiosa
 188. igen meghizek — incrasatus
 elteryedeth — dilatatus

Levél.

- meggyezte — increpative
vtanna maradoknak
— posterius
epyti azaz octotyá — aedificat
189. dereca — corpus
190. fegh — corripe
atallum vala — verebar
lenth zod (*így*) orgona zokban
vigadnak ez világban kedvek
vannak — tenent tympanum et cytharam,
gaudent ad sonitum organi
- az ellen — contrarium
191. nakon veryen — colaphizeret
192. heyaba — frustra
193. yelenek — apparuit
megfeye (*így*) — exprobat
w nekik hitetlensegeth — incredulitatem
illorum
ziueknek kemensegeth — duritiam
cordis
azoknak — hiis
feltamadnay — resurexisse
menyetek zeles velagban — euntes
in mundum universum
hirdesetek — praedicate
minden allotnak azaz embereknek
— omni creaturae
hyendi — crediderit
codak — signa
azokat — eos
en nevembe erdegeth kivetnek
— in nomine meo demonia eiicient
valamit mergest az merges
venereket (*így*) — et si mortificum
quid biberit arth — nocebit

Levél.

- vetik — imponent (manus)
meg yogulnak — bene habebunt
mivtan — post quam
vetetek — assumptus est
atya istennek iogia felel — ad
dextras dei
menven — profecti
mendenvt — ubique
194. vr segeyten bezedeket
ereseytven kevetkezven codakal
— domino cooperante et sermone
confirmante sequentibus signis
emlekezik — recolit
wgan illo innep volth — feria
prius ita celebris fuit
heth ydvesseges gondolatok
— septem contemplationes
ele foga a garadisnak — primus
gradus est
195. harumrol vagy on — tria
tanguntur
yelenthethe vala — patesceretur
tetetes test — corpus
fantasticum
ziksegenketh — figmentum
196. belendessegnek nema bineben
— in peccatum ignominosum
luxuriae
197. tebnechog nem wthzaznak
— plus quam quingentis
fratribus
erethlen germeknek — abortino
inkab akadna elmeykben
— in corda magis remaneret
minden ercz engednek — cuncta
metalla domat et mollit
meglagul — domatur

Levél.

- zepletelen — immaculatus
 198. forgacokath — aliquam partem
 ragada — invasit
 mig megfogonik — quousque convaluisse videamus
 199. eg az intensegel — est in aequalitate Dei
 ha meg volt peldazva — utrum fuit praefigurata thabath reaya kenykleth — innixum
 200. hadnagnak — capitaneo hangos enekel — cum iubilo
 201. yelenth — notat bizonsagath — veritatem ne thvnyalködyal — noli pigrescere
 rumtast — desolationem epeytesth — reparationem
 lassan — morse oltemerde — tantae est spissitudinis
 lepes — passus ermen kw — lapis molen-dinarius
 202. zenethlen imadsagba volta-nak — continui fuerunt in orationibus
 zenlelek advent het — ieiunium spiritus sancti ygekezetes — attenta egmasshoz valo zereelmetek legyen — mutuum caritatem habentes
 egmasnak gazdalkodok legyetek — hospitales in vicem beuelkedes — liberalitas maga mutogathvan — proprio ostendendo

Levél.

- zarmasasol — in causalitate
 kezenseges — ceteris partibus
 istenseges — divinus
 203. gezhetetlen istent meg — invincibilem deum
 isten lato nep — Israel haylon — contra vallem (luna)
 megelede — suscitaverunt
 204. nyer — procurat
 206. nevelye — non aestimet az ellen — a contrario
 207. nem bizodalma sth — fiducialiter non dicitur eliwend vigastalo zent lelek — venerit Paraclitus
 bocatok — mittam atyatul bizonsagnak lelke th — a patre spiritum veritatis
 en rolam — de me tanosagoth — testimonium ezeketh meg mondany — haec locutus sum
 ne vetkezytek — non scandalizemini
 gwlekezesek kiwl — absque sinagogis
 eliw t — venit vely — arbitretur
 zolgalatoth — obsequium megbezelem — locutus sum emlekezytek — reminiscamini
 208. okosban tartanayak magokat hozaya — in illis periculis cautius sibi ipsis providerent
 maragyonk — maneamus bator — tutum (consilium)
 ha oka vagyon nem meltan valo — si vera est, non tamen est sufficiens

Levél.

209. ragado korsag — morbus contagiosus
merth ne valasthatyak
wketh egmastul — *oldal-jegyzet*
210. ha g — leget
ieg ruha — res parafernales
211. zanzandoccal — ex certa scientia
kedvet nezegye — ne offendat eum
212. lewsagert? — abproprrium
vtalatus b — testabilior
ragado korsagoth — morbum contagiosum
213. peldaztatoth meg — fuit praefigurata
216. eg eg emberth — unum hominem
fe angelok — archangeli
217. coda tewe angelok — quorum officium est miracula facere (virtutes)
hatal tewe angelok — quorum officium est facere potestatem (potestates)
feyedelm erze angelok — quorum off. est custodire principes (principatus)
vralkodo angelok — quor. off. est instruere homines
quomodo dominantur (dominationes)
zokes angyalok — quor. off. est docere homines quomodo iudicent (troni)
nem zugodnak volth — non resonabantur
tovabba — amplius
218. hallottatok nem enim — audistis non est meus
kilde — misit
vigasztalo zentlelek — paraclitus

Levél.

- kild — mittet
megsugia azaz elmetekbe
hozza — suggeret vobis
omnia
mindenekre — omnia
ne rezzennen — non turbetur (cor)
felyen — formidet
hallatok — audistis
twlem nagob — maior me est
ymmar — tunc
mieleth — priusquam
leend — factum fuerit
nem sokat — non multa
219. megesmeryen — recognoscat
221. nomorgatnak — primuntur
zomorvsagoth — pressuram
zepletelentwl — intemerata
vnoca vnokanak vnokaya
— nepotes et pronepotes
ab avis
cepw — stupa
222. wg zel — auster
225. navala — incommoda
226. chelekedes — exercitio
legelesti (*igy*) — pascua
227. hewsagusan — curiose
228. mulatas kedvceyert — causa recreationis
231. mester ember — artifex
harum rendbe vanak — in triplici
belegezzy — canterium
merteketh — appensum
232. erethnech — Arianus
eg napa leznek — in unum solem redacti sunt
233. ydvessseg neresre — ad salutis obtentionem
sidok sokasaganak — turbis Judeorum
234. ocoson — rationabiliter
vegezthe — decrevit

Levél.

236. wrn zereñth (*így*) — occasionaliter
kezerettethik — attractus
felelmet theth timore incussit
ezetlen — insipidus
daganagog — flacturae
240. nezew — fitonissa
246. belegezthe — cantherium
w mi uoltara (*így*) — ad subiectum suum
teryedeth — protensum
beuen — lauta
247. nehezeytete auag vñdekoytotha — aggravavit
alkolmasson — convenienter
248. agarkodyk — fremet
249. istennek hyedelm theue yrgalmassaga — misericordia dei
350. vigan — gratulabundus
megzedwat (*így*) — vindemiabat
251. kezdek — coeperunt
ketelen — necesse
menc meg engemeth — habeme excusatam
253. hegedw — cythera
cintorna — lyra
- 255.alachonrol — infimo (cecidit)
256. gepwkben — in sepibus
bozzonkodvan — conquereudo —
257. kezeleytek — appropinquantes
258. eg penitencia tarto binsrel — super uno peccatore penitentiam agente
259. fertezetesek — foedi
megyapontyak — inflammantur
260. kevelsegnenk (*így*) abrazaual — thypo superbiae

Levél.

- megnefoha — ne suffocetur
syrañh — ?
kyes — amoenus
261. ekeseyte — ornans
262. heruadnak — palescunt
nyomatonne — modice?
263. yomerteketh — mensuram bonam
thelyesth — confectam
numtath (*így*) — coagitatam
ky chorgothath ky pupoztath auag ky hamasztath — effluentem
264. tekeletes — perfectus
zalcath — festucam
ozlopoth — trabem
fathw — illegitimus (filius)
265. chapoth mertek — mensura confecta
vidam — iocunda
268. terem — nascitur
nagyob erdemw — praefendus
269. zantzandokual — industria
tuna zolganak — negligentiservo
270. zordulua mennek auag menenek — irruerent
a to mellet — secus stagnum
belyeb auag meleb herre — in altum (a tóba)
parancholo — praeceptor
te bezededet — in verbo tuo
megvetem — laxabo
271. kegme (*így*) — pene (alig)
elamulas — stupor
azonkepen — similiter
ezerth auag inentua (*így*) — ex hoc
haiok vonuan — subductis navibus

Levél.

272. keuethek — secuti sunt
gondolatcknak maradeky—
reliquiae cogitationum
corm antarto — nau-
clerus
zem fedeleth — saccum
vilissimum
273. kemen — densum
nomoth — lutum
275. kereskede — negotiator
276. nem meltonak velte
— indigne duxit
veg peldat — verbigratia
binre valo gyorsosag — ?
277. mondatoth — dictum est
regieknek — antiquis
iteletre — iudicio
atyafiara — fratri (irascitur)
vaya — zacha (bibliai szó)
bolond — fatue (» »)
pokol tizere — gehennae
ignis
adod — offers
megkenethnedh — recon-
ciliari
279. sobraks agoth — ege-
statem
megfogyatkosot — di-
minuta
magan leth bozusagoth —
iniuriam personalem
280. morhayaban lwth bozvs-
agoth — iniuriam realem
haborgato — persequens
patuarkodokerth — pro
calumniatoribus
kw u e s u k — reconcilie-
mus
iellennen — specialiter
281. ne hallog assad — ne
protrahas
naua lgonak — angu-
stianti
282. ygezet — fastinavit
igezek — fastino

Levél.

- ertetlenek — insensati
neuesegeth — formidinem
283. genethsegre — ad foeda
degeseytek — interficiunt
ewy w a r y v — noctua
tuna kez — manus remissa
284. sebessen folyo viz-
ben — in aquis vehe-
mentibus
hertelen — subito
286. w maga byzonsagoth
w eth feletenk —
experientia singularis
kezereiteth — compel-
litor
nagyob — magna ni-
mior
287. kevesre vezi — parvi pendit
belceseges tudomanya miath
— experientia singularis
corsagnak naua la-
iath — molestiam morbi
banasanak myatta —
per practicam
jobulth auag tudomanw —
multum sapiens
vrdegnek kiztetese — sug-
gestio diaboli
288. restek auag tunak — pigri
kedveznek — favent
elkiztehven — suadendo
290. ogiatok — attendite
yoh ruhaba — in vestimen-
tis ovium
belwl — intrinsecus
boytorianokrol — de tri-
bulis
nemde....mondananaya (igy)
291. nag kemensege wa-
gyon — habet fortissi-
mam soliditatem
erchbelel lettetek (igy)
— quasi aere fusi sunt
meghasogathya — fregit
meghasadoth — direpta

Levél.

- sapaskodással — anxietate
 nagmvníkanak keresi — pungunt nimia sollicitudine
 292. yreneseg — formido
 vez — tempestas
 kormanoztato ewezw — gubernaculum
 sunadas — sopitus
 kormanoztato ewezwth — clavus
 maragyatok megymaragyatok — state-state
 eltekoztathek w morhaia — dissipata est eius substantia
 293. elancadot zy w — cor thabescens
 olyyene (igy) — stupidum
 fwrenthessel — ?
 accapu felel vya inkab — ?
 megzabalasta wteth — ducit equum quo vult
 wth keserteteth zamlal — quinque temptationes enumerat
 elkzyzteth — ?
 megfonyadot imar lelkenk — anima nostra arrida est
 madar hust kiuanak volth — desiderabant carnes avium
 zugodnak volth Moyses elen — ?
 zorgalmazatusok legenk — nos sollicitos reddere
 bwyasagrol — lascivia
 294. balvan imadok — idololatrias
 abraz — forma
 wtweth boryuth — vitulum conflaccidum
 yay — proh dolor
 nyzw — phitonissa

Levél.

295. vnduklya (igy) — naustat
 nezaygodyatok — ne murmuraveritis
 eltekozlota volna a kazdag embernek — quasi dissipasset bona
 w neki — illi
 wlgo ygezd meg magadat — my ez ah mith hallok te feleledh aggy zamoth — quid hoc audio de te, redde rationem
 egyikkel sem leheth azthan zabad —
 w benne — intra se
 296. zaz gerla buzaval — centum choros tritici
 az vr — dominus
 twt vona — fecisset
 fenesseg fyaytul — filii lucis
 magatoknak — vobis
 megfogatcozandothok — defeceritis
 vegenek erek (igy) — recipiant in aeternum
 297. malatha — per siliqua keueset — parte-parte
 298. az ellen — e converso prophetak kwzeth ieless — prophetarum eximius
 299. poganok valathok — cum gentes essetis
 ragado ferteze borsagy (igy) — in contagione et macula
 300. taytecozny kezd — dispumat
 bwiasagra — in libidine
 fonalokath — rixas
 gywlad — exardescit
 hertelenkede — impetuosum

Levél.

- herthelen walo dy-
hesseg — rumpens furor
hertelenseg — impletum
kywannya — appetit
tiztessegra valo yzes — ar-
dor ambitionis
sythe kemenche — clibanus
301. zabas — foedera
nem hord egbe — distrepat
morchanasagaert —
propter pusillanimitatem
eete napodba — in hac dietua
te elened — in te
megzalnak — circumdabunt
palank zerenth — vallo
meg zorwnak — augustia-
bunt
mono felwl — undique
302. te meg latogatasodnak ide-
yth — tempus visitatio-
nis tuae
kivetni — eiicere
ymadsagnak haza — domus
orationis
tolvay likaa — spelunca
latronum
ken hordozonk — librarii
303. heye — milvus
kanya avag heya — milvus
meraz avag morehona —
pusillanimus
kylém b keppen — dif-
ferenter
304. zeros — artus
nem batorsag — non
est tutum et securum
hamuwa lezen — in-
cineratur
twretel — allideris
isten malastyaua — gratia
dei
305. eretlen zileteneq nem alkál-
maz ydeyen — abortinus
eretelen — debilitatus
panazol — conqueri

Levél.

- vanalattotleson — hae-
dificaberis ?
306. nyaiascoduan — fa-
miliariter
307. hetbe — in sabbato
attul — ab illo
vetenei (igy) solosmaba —
in omelia
chak ennalam vagyon nin-
chen egebnel senkynel —
habere quod habet
spacialwt (igy) — de-
ambulans
308. lab alaa — suspeditationem
geryeztey — intentinum
veget — extremum
fohazkogyal — inge-
misc
rezkes — contremisce
yeles ygeth — verbum sen-
tentiosum
emberi kedverth — propter
favorem humanam
309. mertekletest — tempera-
mentum
feselienek — solvantur
310. ketelenyth — cogit
kizteteth — corruptum
izgatas — instigatio
311. Tirus new varasnak tarto-
manaba — de finibus Thiri
az varas tartomanya ke-
zeth — inter medios fines
312. maganak — seorsum
tanezok ? —
313. megy twnywl — mol-
lescat
tunyasagoth — ignavia
harem yzy — habet tres
effectus
tudnajak meg — uti-
nam saperent
megtylthottacat hel-
tauoazthatya — in vi-
tando prohibita

Levél.

- masod kezbe walo —
secundum medians
nyal — salvia
valogato — discretiva
314. k y r a l o k y a r a s a r o l
w a l o k w n b e — paralipomenon
kethelen — invite
315. k w t h e l e z e t p a r a n c h o l a t — obligatio
bwlcen — notanter
igeretek — promissiones
velekedeseke — opiniones
317. n a g y t h y a — magnificentia
w neki — ad eum
318. m i n d t e z i w e d e l — ex toto
corde tuo
mind te ereydel — ex omnibus
viribus tuis
mind te elmedel — ex omni
mente tua
akaruan igaytania — volens
iustificare
319. e l m u l e k — praeterivit
vth teven — iter faciens
a hel melleth — secus locum
oda kezeleytven — approprians
vethven — imponens
zallasra — in stabulum
vele banyek — ?
320. e l m u l a n d o — cadau
tertenettel valok — accidentales
322. r u t h s a g — immundicia
z e m e r e m t e l e n s e g — impudicitia
m e r e g a l c o t h a s — veneficia
e l l e n s e g e t h (i g y) — inimicitia
f e d e s e g — contentio
h a b o r u s a g o g — rixae
v i z z a v a n a s o g — dissensiones

Level.

- h e r e t n e k s e g h — sectae
haereses
g e z h e t e t l e n l e z e n — inexpugnabilis efficitur
n a u a l y a — angustia
323. g e r y e d e t e b — ferventior
eleybe kelenek — occurrerunt
o parancholo Iesus — Jesu
praeceptor
324. a z o k k e z z v l e g — unus ex
illis
diceruen — magnificans
homlok — facies
megtitzulanak — mundati
sunt
nem leletek — non est inventus
hanem chak ez idegen — nisi hic alienigena
v t a l a t u s — abhominabilis
k w z e n s e g e s — universalis
325. m e r a z b a k — viliores ?
n a u a l y a s b a k — miserabiliores
b e n y o m o t h — deiecit
ragado korsag — contagio
326. y a z o k — philistei
327. m a g a t o c a t h — vos
c a n d a l o n (i g y) — tortuose
n a u a l y a k n a k — adversitatum
328. s y e t h u e n — festine
kez — differens ?
ekesen — honeste
rezkezy — contremisce
329. s e m e g e m b e r k e t h v r n a k
nem zolgalhath — nemo
potest duobus dominis servire
i o b a k s n a g i o b a k v a t t o k
— vos magis pluris estis

Levél.

- w mene votához eg — ad
staturam suam cubitum
unum
330. nem munkalkodnak — non
laborant
fonnak — nent
nagalynkab — quanto magis
nem velnek — ?
331. vsurat ne ag atyat fianak
— non dabis usuram fra-
tri tuo
332. megfodozad — corrigis
elchereled — mutas
my nemw allath — quid esset
chak zoual viselz — ver-
bis me deludis
valamit ez mind meg fe-
ketheyti — maculas ni-
gras effondit et facit
meg ne alvaganak — ne
liquae fiant.
333. nemes kw — adamas
romol — consumitur
ege wzegh — faces
harom fele zarma-
zovt — sit aliquod trinium
wraluan — speculando
(super altum montem)
panazlani — inputare
zanto ember — agricola
meddw lezen — steriles
habebit
334. dychertheith — com-
mendatur
izgattatnak — exorcentur
rezele — lima
teremtetik — nascitur
325. mindenenk w lezen —
atal fa ky voth — lignum
transversum
megen vala — ibat
a nozolith — oculum
336. mi keztenk — in nobis
ertetik — signatur
megyfaagy — gelida

Levél.

- ha az erdeg hideg keserte-
tinek engedh megfagh
myndenestuel a lelek —
az erdeg merge — venenum
serpentis
berekertih — constringit
megfarrasztia — fatigit
azert emlekezzel rolam az
halath — reduc me in
memoria, tum quia
elneleti pokolal — ad infer-
num demergit
heuernek — voluntan-
tur
artatlan — innocentia
337. coborlok — raptores
nincen isten malastya nala
— intus est vacuus
megindetya embernek el-
meyth — movens men-
tem
feyereteth — albatus
rohal genetseggel — om-
nis sporticia
el nec meg — ordiret
lemeten — succidit
warasus — sortilega ve-
tuta
cacuk — cuculum
eltauoztathya — devi-
tabit
338. megnemul — conticescit
meghervad — palet
egbe ragad — (labia)
haerent
abraztassyg ty ben-
netek — formetur in
vobis
339. tapsolasch — plausus
Jeremiasnak sirasarol valo
kenben —
mendegbe — unani-
mes
abrazo — ?
netunyakodyal —

Levél.

- io elkulczwth — modestiam
 340. teruen tudokhoz — ad legisperitos
 fogvan tapasztvan auag illetven — apprehensum
 341. legottan — continuo
 kyhuzya — extrahet
 innepen — die
 mutatvan — intendens
 valastananak — eligerent
 vtoso helen — novissimo loco
 wl auag men — ascende
 mind az egben wlek eleth — coram simul ascumbentibus
 342. egben bezelesben — in collocatione
 343. ky gondolna vele hog fel emelney zegenh — et non est qui recogitet (animam)
 zauarus — turbida
 344. harum tetemen — triplex effectus
 bitangoth — praedam
 horogal — armilla
 myndkvenyul (igy) bekutum — obducam undique
 345. naualathya — calumniantur
 nagyobaha — augeat
 346. menenek — accesserunt
 tervenbe doctor kesertven — legis doctor temptans
 mel nagob parancalath tervenbe — quid est mandatum magnum in lege
 e nagob — hoc est maximum
 kepes auag hasonlatus — simile
 e keth parancolatban — in his duobus mandatis

Levél.

- minden terven fignek — universa lex pendet
 lacik, tecik — videtur
 347. mikepen azerth — quomodo ergo
 zenlelek miath — in Spiritu
 labaid ala — scabellum pedum tuorum
 valaky — quispiam
 kez deti — principium
 baluanokath — simulacra
 348. megmenetes (igy) — ludibrio
 chufolas — vituperatio
 meg chip — pongit
 kelchen ado — creditor
 349. io erw — saperides?
 351. zorws — angustum
 menven — ascendens
 conakban — in naviculum
 352. Galna (igy) tengeren atal mene — per mare Galileae ultra transivit
 azoknak hitet — fidem illorum
 remenkedyel — confide
 megbocattatnak — remittuntur
 ime nemelek — ecce quidam
 wbennek — intra se
 karomkodik — blasphemat
 azoknak gondolatit — cogitationes illorum
 mire — quid (cogitatis)
 hat auag tart hatalmat — habet potestatem
 a nepek — turbae
 diceretek azaz dicerek — glorificabant
 hatalmat — potestatem
 354. kalamar — institor
 haionakorra — naviculae prora
 kezepi — carina

Levél.

- k o r m a n a — gubernacula
 k o r m a n t a r t o y a — nau-
 clerus
 v a s m a c h k a — anchora
 e u e z e y — remi
 e u e z e k — remiges
 testi ertelm zerenth — ad
 litteram
 355. mozdolhatatlanság — im-
 mobilitas
 e g l e p e s t h — unum pas-
 sum
 erezhetetlenség — insensi-
 bilitas
 tekeletes nem lenne — si
 non infirmaretur ?
 e g e n e s w l — obtemperat
 y e n e s e g e — horror
 t i s t e s s e g r e w a l o w r a -
 s a g — ambitio
 d a g a d — inflat
 356. r u t a b — turpius
 z a b a l o n t o d — ingurgi-
 tas
 p e l d a b e z e d e k b e n — in pa-
 r a b o l i s
 357. e n h a z i m a d a r a y m — thauri
 m e i
 k e z e n v a n n a k — omnia
 p a r a t a
 w c o m p o l a n t s a g a r a (i g y) —
 a d n e g o t i a t i o n e m s u a m
 e g e b e k — reliqui
 w s e r e g i a u a g h a d i k i l d v e n
 e l v e z t e — missis exerci-
 tibus suis perdidit
 h i v a t a l o s u k — invitati
 n e m l v n e k — non fuerunt
 v t a k n a k i a r a s a r a — ad exi-
 t u s v i a r u m
 m i n d e n e k e t h — quoscunque
 m i n d e n e k e t h — quos
 358. a h v e n d e g e k n e k m e n e k e -
 z e y t — nuptiae discum-
 bentium

Levél.

- m e n e k e z e s r u h a u a l — veste
 n u p t i a l i
 m e g n e m u l a — obmutuit
 w k e z e i l a b a i m e g k e t e z v e n
 — ligatis manibus eius
 e t p e d i b u s
 h i u a t t a t t a k — vocati
 v a l a s t o t t a k — electi
 t e s t h i e r t e l m z e r e n t h
 — secundum sensum lit-
 t e r a l e m
 l e l k y e r t e l m z e r e n t h
 — secundum sensum al-
 l e g o r i c u m
 m e n n y e i e r t e l m z e -
 r e n t h — sec. sen. ana-
 g o r i c u m
 359. m e g e l e g e y t h l e c h —
 r e f i c i a m v o s
 n y l u a b a n w a g y o n —
 p l e n i u s e x p r i m u n t u r
 p o g a n o k n a k — sectas
 a l t a l s a g h — pudor
 360. i n n e n v e z y e k — inde
 a p p a r e t
 m e g r o t h a d h — putridum
 e w f e l k y b e l e l e — emit-
 t e n s ?
 t u n y o l y o n k — torpea-
 m u s
 361. w e t h k e z t e t h n e k —
 s c a n d a l i z a n t
 t i s t a s a g n a k w e t h — bal-
 t e u m c a s t i t a t i s
 h o m a l y o s s a g n a k —
 c a l i g i n i s
 k w d n e k — nebulae
 n a g y z u r d o k o k w a d -
 n a k — super angulos
 e x c e l s o s
 362. k i n e k f i a b e t e g v a l a — cu-
 i u s f i l i u s i n f i r m a b a t u r
 e z i l n e w v a r a s b a a k e r o l
 m i c o r o n — Capharnaum
 h i c c u m

Levél.

merth — quia
 Jhrlm tartomanabol Galile-
 aba — a Judea in Gali-
 leam
 le leytene — descenderet
 merth meg kezdeth vala hal-
 nya — incipiebat enim
 mori
 en germekem — filius meus
 hin a kiskeral ah bezednek
 — credit homo sermoni
 hideg corsag — febris
 363. w atya azaz a keral —
 pater
 kikben — in qua
 vrunk idvezytenk e regel
 — dixit ei Jesus
 te fiad — filius tuus
 eel — vivit
 w — ipse
 mind w hoza mind w haza
 nepe — domus eius tota
 zynrel zynre nem
 lathyak most — per
 speciem
 egert azerth — tum
 quia
 serrel w agyon — ordi-
 nata est
 altaliaba ualo hatal-
 ma zerent — de po-
 tentia absoluta
 bwchesegnek elenne
 walnya — praeiudica-
 ret sine sapientia
 byzonsaginth tenne
 — veritati praeiudicaret
 kedue ellen — ab in-
 vito
 kethelen — invitus
 egenes vele — coequalis
 eretelentel — infirmo (for-
 tior)
 ereke — principium (est
 pater)

Levél.

orauál — ?
 birodalmal (igy) — con-
 fidenter
 365. nem forgathia nem za-
 boththya — non discu-
 tiuntur
 zallas kerese — hospes
 allatban eg — consubstan-
 tialis
 366. megmula (igy) — do-
 navit
 367. igazgatnni — dirigere
 rosda — erugo
 mol — tinea
 minth eg keral ember —
 homini regi (similis est)
 zamoth — rationem
 az zamoth — rationem
 hozattatek — oblatum est
 368. tiz ezer geraual — decem
 milia talenta
 mindeneketh — omnia
 kiketh bir vala — quae
 habebat
 en bennem auag hozam —
 in me
 megtartvan — tenens
 kivel auag melyel tartozol
 — quod debes
 bekesegegen legen — patien-
 tiam habe
 369. figeztelneye — infigeret
 370. buyasag serenth — vo-
 luptuose
 bew — liberalis
 halogatia voth — di-
 stulit
 vesteksekbe lezen
 (igy) — facit ferias
 mind az ygeket — omnes
 causas
 371. allat zerent valo bodogsag
 — beatitudo substantialis
 serzethe hagas — apo-
 stasia

Levél.

- el thekostatya — discipat
 bedugya — abstinit (viam gratiae)
 hotlend (*így*) — defuerit
 372. megnerneye — obtineret
 katroncaban — in sudario
 ros dath — rubiginem
 tunasagnak — dant se corpori
 kisseb vethkezések — minores offensa
 felrestut (*így*) — semiplene
 373. nag bewsegel — libenter (dimittit)
 lelekebe — secundum animam
 az igeknek kirel kezdenk bezedenkety értelmere — notate pro intellectu verborum
 egben elese — convictus
 nag hamarsaggal hertelenséggel — cito
 magarazo irasa — glossa
 egzeg (*így*) — in simplicitate
 374. megepeyteny — ad reparandum
 elmenuen — abeuntes
 zerzenek — inierunt (consilium)
 ereztnek auag kildnek — mittunt
 Herades zolgayval — cum Herodianis
 teczyk — videtur
 illic — licet
 w alnoksagok megeszmerven — cognita nequitias
 az adonak penzeth — numisma census
 ez felel valo iras — superscriptio

Levél.

- modnak (*így*) — dicunt
 375. meghodolt — tributarie facta est
 madarazok — aucupes
 zemesek — oculati
 bargasokath — nautas
 376. nem ember — homo esse desinit
 tulydonsagara — in conditionem
 alahorgata semelkedet — supercilia depressa
 376–377. gettrethni — affligi közi szeleten. bozzusagat — inpropinus
 378. nem alkalmas — non convenit
 galazhatatlan — inconfundibiles
 tunian — negligenter
 hala aduan — gratias agentes
 zenthelt erekségnek rezessegebe — in partem suorum sanctorum
 zabadoytha — eripuit
 setetsegnek hatalmabol — de potestate tenebrarum
 hathonk — habemus (redemptionem)
 kezedezes — colluctatio
 379. samkyvetesnek sethsegebel (*így*) — a tenebris exilii
 hereksegebe — ad haereditatem
 somorusag nekil — sine moerore
 nezes — coniectura
 derekpenz auag morha — capitale
 meghozandia — reduxerit
 yme — ecce
 iwe — accessit

Levél.

- wteth — eum
 vram Ihe — Domine
 ieuel — veni
 el azaz megeled — vivet
 vernek folyasath zenved
 vala — sanguinis fluctum
 patiebatur
 380. vtol hat megel — retro
 meg yogulok — salva ero
 bizal remenkedyel — confide
 megyogula — salva facta est
 ment volna — venisset
 az feyedelmnek hazaba —
 in domum principis
 kwrteseketh — tibicines
 egbe takarodo gywle zur-
 dulo — tumultuans
 alluzik — dormit
 megnevettek vala — deri-
 debant eum
 ah nep kikwldetet vala —
 cum eiecta esset turba
 mind ah videk zerent ky-
 terwle azaz ky hirhevek
 — exivit haec fama
 ez hir — haec fama
 magaraztatnak — declara-
 buntur
 nayassagus bezed — fami-
 liaritate dicens
 381. harum kepen — tri-
 plici iure

Levél.

- nemzeserth — propter ge-
 nerationem
 testha — pascha
 eghazi zentsegnek
 nemzesnel — genera-
 tionem scilicet sacramen-
 tali
 modhatatlan (igy) —
 ineffabilis
 ereksegnek rea zallasaerth
 — propter haereditatis
 successionem
 maradyara (igy) szal — trans-
 it ad haeredes
 382. mindenható votara — per
 se omnipotentem (iuravit)
 elthere eskwt meg hog wde-
 zyth — iuravit per se
 viventem
 bizonsagara — per suam ve-
 ritatem
 zalag — pignus
 383. halalatossa thesi —
 habet gratificare
 tenere — palma
 az hazadig inkab-
 eres — tanto magis aedi-
 ficium stabilitur
 kirteseket — tibicines
 egbe thakarodo ne-
 pet — turbam tumul-
 tuantem.

Ennyi az, a mit a németújvári zárda becses kéziratairól elmondhatok. A mint fáradságomat az elért eredménnyel teljesen jutalmazva látom: úgy remélem nem fog csalatkozni az sem, a ki fő figyelmét a könyvtár nyomtatott könyveire s különösen incunabulumaira fordítaná, melyeket időm kimért volta miatt alaposan nem vizsgálhattam át.

* * *

Fogadja tisztelt barátunk kutatásainak ezen szerencsés eredményéhez, melylyel a hazai bibliographiát oly jelentékenyen

gazdagította, őszinte szerencse kívánatunkat. A németujvári ferenczrendi könyvtár azon kevés hazai zárda-könyvtárakhoz tartozik, melyeket a mult századbéli saecularisatio érintetlenül hagyott. Tudományos kincsei, ha nem is sértetlenül, de oly jelentékeny számban jutottak ránk, hogy a könyvtárt, belértékét tekintve, méltán a pozsonyi és gyöngyösi ferenczrendi könyvtárak mellé sorolhatjuk.

Azon kéziratok, melyeknek czimeivel és tartalmával tisztelt barátunk e helyütt megismerttet, nemcsak ismeretlen adalékokat nyújtanak a hazai középkori könyvészet, írók, könyvmásolók és könyvbirtokosok történetéhez, hanem egyuttal oly hazai könyvtárra hívják fel figyelmünket, melyről ekkorig vajmi keveset tudtunk. E könyvtár tudományos kincseit ezentúl gyakrabban fogják felkeresni szakférfiaink s a különböző ritkaságokat tanulmányaik különbözősége szerint különböző szempontból fogják méltatni. E tanulmányokból mi is ki fogjuk venni részünket. Addig is constatalni kívánjuk, hogy a t. barátunk által leirt kéziratok jelentékeny része magyarországi származású, melyekhez fontos culturtörténeti emlékek fűződnek.

Igy három közülök föntartotta három XV. századbéli ismeretlen hazai könyvmásolónak s a váradi iskola 1444-ik évi virágzásának emlékét, egy pedig, mely névtelen magyarországi szerzetesnek (talán Temesváry Pelbárt vagy Szombathelyi Tamás) 1470-ben irt latin prédikációit tartalmazza, ezekben irodalmunknak oly egykorú latin-magyar glossariumot őrizett meg, melynek felderítése által régi nyelvemlékeink száma igen jelentékeny szókincscsel, illetőleg a legrégebb latin-magyar glossariummal gyarapodik. S ma 413 év mulva hálával emlékezünk meg ezen nagybecsű glossarium ismeretlen szerzőjéről, mert ő volt tudtunkkal az első, ki munkájában a *librarius* szónak akkori magyar jelentőségét megörökítette, azt a kézirat 302. levelén »ken hordozó«-nak (könyv-hordozó) fordította s ezáltal szótárát minden magyar könyvtárnok és bibliographus előtt emlékeztessé tette.

Ismeretes, hogy a középkorban *librarius* elnevezés alatt: könyvmásolót, könyvtárnokot és könyvárust, *libraria* alatt pedig könyvtárt értettek. Ezen értelmezéstől eltérőleg a glossarium ismeretlen szerzője a *librarius* szót *könyv-hor-*

dozónak fordítja, miáltal annak fontos bibliographiai értelmet kölcsönöz. És ha meggondoljuk, hogy ezen szónak magyar eredete oly korszakból származik, (1470) mikor hazánkban Mátyás király világhírű könyvtárán kívül más előkelő főpapi, főúri és szerzetesi könyvtárak virágoztak, a véletlen találkozást cultur-történeti szempontból szerencsésnek és jellemzőnek kell tartanunk.

A mit azonban t. barátunk közleményéből különösen kiemelni kívánunk, úgy ez azon XIII. századbeli magyarországi missale, mely a német-újvári könyvtárban néhány levél hiján teljes példányban maradt ránk s melyről találón mondja t. barátunk, hogy »bibliographiai fontossága igen nagy.« Ez a második magyarországi missale, melyet az Árpádkorból ismerünk. A Pray-codexnek pendentja, mely bibliographiai, műtörténeti, chronologiai, liturgiai és történeti szempontból egyaránt nevezetes.

Felkutatásához t. barátunknak gratulálunk s azt hisszük, hogy ezen két egykorú missale összehasonlításából az árpádkori egyháztörténetre több tekintetben fontos eredményeket várhatunk. S ha a Pray-codex szerkezetéből a német-újvári missáléra per analogiam következtetést vonhatunk, úgy nem jogosulatlan azon feltevésünk, hogy a Pray-codexben előforduló s irodalmunkban »halotti beszéd s könyörgés« néven ismert legrégebb nyelvemlékünk valószínűleg a német-újvári missalében is megvolt, bár ennek a codexben ma nyoma nincsen. Mind a két missale a XIII. században iratott, föltehetjük tehát, hogy szerkezetöknél ugyanazon liturgiai elvek voltak mérvadók s beosztásuk a lényeges részekben ugyanaz volt.

S mivel nézetünk szerint a Pray-codexben a »halotti beszéd« a missale kiegészítő részét képezi, s temetési szertartásoknál mint »sermo super sepulcrum« fordul elő, következtetjük, hogy ezen beszéd szövege itten úgy szerepel, mint a »Rituálék«-ban a magyar conventionalis beszédek s imádságok, s épen azért nagyon valószínű, hogy az nemcsak a Pray-codexben, hanem más magyarországi XIII. századbeli missalékban is meg volt, s temetési szertartásoknál mint magyar conventionalis beszéd a pap által a sirnál olvastatott.

Ezen indokból keressük a halotti beszédet a német-újvári XIII. századbeli missalében is, s mivel annak itt nyoma nincsen,

hiszszük, hogy a kézirat tüzetes áttanulmányozásából a hiány okáról bővebb felvilágosítást nyerhetünk.

Conbinációnk támogatására, mint analog esetet felhozhatjuk az 1514-ki hazai pálosrendi missálét, mely Velenczében Lichtenstein műhelyében nyomatott s a benedictiók latin szövegében három jellemző magyar szót tüntet fel. Ott ugyanis a 306. levélen a »benedictio infirmancium occulorum« nál vörösbén ezen rubrica olvasható: »*Lege super infirmum et da ei de semine Bodog azzon theye novem grana comedere.*« Ezen három magyar szó itten a »*carduus lacteus*« latin elnevezésnek felel meg, s az említett missale minden példányában mint lényeges liturgicus rész következetesen meg van.

Ily lényeges résznek tartjuk mi a magyar halotti beszédet is, mely hogy természeténél fogva a magyarországi XIII. századbéli missaléknak kiegészítő alkatrésze volt azt több oknál fogva igen valószínűnek tartjuk.

Megjegyzem még, hogy a t. barátunk által első csoportban felsorolt kéziratok közt igen sok a pálos és ferenczrendi származású kézirat, melyekhez többféle conbinációk fűzhetők. Nagy számmal vannak a német kéziratok is, melyeknek provenienciájából fontos következtetéseket vonhatunk. Kiemeljük ezekből a 3-dik számú német versezetet és a »Landrechtbuch«-ot, mely sem Homeyer, sem Rockinger monographiájában felsorolva nincsen, továbbá a 8-dik számú kéziratot, mely sz. Oszvald verses legendáját tartalmazza. Ezekre felhívjuk germanistáink és jogtörténészeink figyelmét.

És ha hozzáteszszük, hogy az incunabulumok és nyomtatványok átkutatásából a hazai bibliographiára még jelentékeny eredményeket várhatunk, azon reményben fejezzük be szerkesztői észrevételünket, hogy a német-újvári ferenczrendi könyvtár ritkaságaira, melyekkel t. barátunk nagybecsű közleménye megismertetett, lesz alkalmunk még visszatérni.

Szerk.

NAGYBRITÁNIA KÖNYVÁRUSAINAK CZÍMTÁROZÁSI SZABÁLYAI.

Németből ¹⁾ közli: Major Lajos.

A »Magyar Könyv-Szemle« olvasói ismerik a Magy. Nemzeti Múzeum, a budapesti tudomány-egyetem és az egeri érsekség könyvtárainak czímtározási szabályait s azon könyvtártani és bibliographiai elveket, melyek szerint e három nagy könyvtár rendezve van.

Ezen elvek megfelelő módosításokkal kisebb könyvtárakra is alkalmazhatók, de ilyenekről e folyóirat még nem közölt concret szabályzatot.

Azt hiszem tehát, hogy a hazai könyvtártannak teszek szolgálatot, midőn ezuttal oly szabályzatra hívom fel a »Magyar Könyv-Szemle« olvasóinak figyelmét, mely kisebb könyvtárak használatára ugyan, de a könyvtártani és bibliographiai elvek alapos figyelembe vételével készült.

E szabályzat Nagybritánia egyesült könyvárúsáinak czímtározási szabályzata, melyet ezuttal magyar fordításban itt bemutatni kívánok. Ez összesen 49 tételből áll, melyek a könyvosztályozáson kívül a könyvlajstromozás minden ágára vonatkoznak s az angolországi könyvárúsoknál zsinormértékül vannak elfogadva.

Mint szerkezetök mutatja eredetileg nem tudományos könyvtárak, hanem könyvárúsok használatára készültek és pedig különös tekintettel az angolországi irodalmi viszonyokra, azt hisszük azonban, hogy a bennök keresztül vitt elveket kevés változtatás-

¹⁾ Neuer Anzeiger für Bibliographie und Bibliothek-Wissenschaft. Jahrgang 1882. Heft 2. Herausg. von Dr. Julius Petzholdt, Dresden.

sal kisebb könyvtárak lajstromozásánál mások is haszonnal alkalmazhatják.

Általában el kell ismernünk, hogy az angol könyvárúsok catalogusai a bibliographiai tudomány mai színvonalán állanak, s némelyek közülök, mint például a Quaritch-félék, a szigorúbb tudományos igényeket is kielégítik; érdekesnek tartjuk azért azon szabályzatot, mely szerint e catalogusok készülnek, teljes szöveg szerint itt bemutatni.

Ez így szól:

»A brit egyes királyság könyvárúsainak címtározási szabályai.

1. A cím. A címnek a címlap pontos másolatának kell lenni, kiegészítés nélkül, nem lefordítva sem megváltoztatva; a jeligék, ismétlések és egészen jelentéktelen szavak azonban kihagyhatók; a kihagyások azután három ponttal (. . .) jelölendők. A nyomást és írásjeleket (interpunctio) nem szükséges pontosan visszaadni.

2. Régi vagy ritkább könyvek címzeit egészen az írásjelek megtartásával kell leírni.

3. Angol címeknél a személyek és személyesítések, helységek és társulatok, továbbá fontos események és időszakok nevei; valamint melléknevek és más szavak, melyek tulajdonnevektől származnak és azon személyre, helyre, melyektől származnak, egyenesen vonatkoznak; a mű minden idézett címének első szava; tiszteletcímek, ha azok tulajdonneveket pótolnak (pl. Earl of Derby, — de John Stanley, earl of Derby), nagy kezdőbetűvel írandók.

4. Idegen nyelvű címeknél, a nagy kezdőbetűk használata nézve, a helyi szokás követendő.

5. Kétes esetekben nem kell nagy kezdőbetűket használni.

6. Kötet, ívrét, nyomtatás helye és éve stb. — A cím leírása után egyéb részletek következnek alábbi rendben; (a dült betűkkel nyomottak az egyének itéletére bizandók:)

a) A kiadás, a mint az a címlapon meg van jelölve.

b) A kötetek száma, ha a mű egynél több kötetből áll.

c) Ha a mű csak egy kötetből áll, a lapszá-

mokat úgy kell megjelölni, hogy mindenik lapszámozás (római, arab számokkal vagy betűkkel) különösen kitüntetve legyen, és számaik összeadási jellel (+) kötendők össze; ugyanezen jelet használjuk a végén is, ha egyéb mellékletet mint pusztán hirdetést akarunk megjelölni.

d) A szöveghez mellékelt rajzok, térképek, vagy arczképek száma.

e) Az ívrét.

f) A mű megjelenésének helye, a nyomtatás helye, ha emez más mint amaz, és a kiadó neve.

g) A nyomtatás éve, a mint a címlapon áll, de arab számjegyekkel.

7. A cím és nyomtatási hely nyelve. — A címet és a nyomtatás helyét, ha csak lehet a cím eredeti nyelvén kell visszaadni; — változásokat és függelékeket szögletes zárjelbe kell foglalni.

8. Tartalomjegyzék és jegyzetek. — Ha célszerű a kötetekről tartalomjegyzék készítendő.

9. Felvilágosító jegyzeteket vagy könyvészeti és egyéb sajtóságok leírását, valamint a hiány megjelölését csak szükség esetén kell tenni. A tartalomjegyzék és megjegyzések kisebb betűvel irandók.

10. Rendszavak illetőleg kezdőbetűk . . . A könyvek beigtatandók: a szerzők nevei alatt, ha azok a címlapon meg vannak jelölve vagy különben eléggé ismeretesek, a keresztnevek zárjelben, ha a szerző neve a könyvben vagy ennek későbbi kiadásában nincsen kitéve, szögletes zárjelben, és minden anonyim mű ezen hozzáadással »Anon.«

11. A szerzők neveinek kezdőbetűik alatt, ha csak épen azok ismeretesek; az utolsó név előre irandó.

12. A szerzők álnevei alatt, a valódi névre való utalással, ha emez ismeretes.

13. Gyűjtemények kiadóinak nevei alatt, és olyan gyűjtemények általános címei alatt, a hol minden külön cím elegendő arra, hogy saját rendszava alatt cím tárba vétessék.

14. Tartományok és városok, társulatok nevei alatt stb., a melyek közleményeiket maguk adják vagy adatják ki.

15. Folyóiratok czimének első szava, de nem névelő alatt.

16. Névtelenül megjelent könyvek czimének első főneve alatt, és, ha czélszerű, utalással a czím valamely más különösen fontos szavára.

17. A szöveggel és fordítással ellátott commentárok, az eredetinek rendszava alatt igtatandók be; szövegnélküli értelmezések pedig a magyarázó neve alatt.

18. A biblia vagy ennek egyes részei (beleértve az apokryph könyveket is) bármily nyelven, Biblia név alatt, az egyes részek a hiteles fordítás szerint rendezve, először a soknyelvűek és eredeti szövegek, ezután az angolok, végül más fordítások és pedig a nyelvek nevei szerint betűrendben.

19. A Talmud és Korán (valamint egyes részeik) ezen két szó alatt igtatandók be.

20. Egyéb hitfelekezetek szent könyvei azon nevek alatt igtatandók be, melyek alatt leginkább ismertések; utalni kell egyszersmind a kiadók, fordítók stb. nevei alatt a rendszóra.

21. A különböző hitközségek istentiszteleti és imakönyvei »Liturgia« alatt igtatandók be, az egyes hitközségek pedig osztályokra osztatnak.

22. Azon könyvek, melyeknek több szerzőjük és kiadójuk van a legelső név alatt iktatandók be, a többiekre pedig utalni kell.

23. Fordítók, magyarázók, kiadók és előszóírók nevei, ha a címlapon nincsenek kitéve, szögletes zárjelbe teendőek és neveikről utaló czímet kell venni.

24. Akadémiai (egyetemi) dissertatiók vagy a respondens, vagy pedig a defendens neve alatt veendőek fel, ha csak világosan ki nem tűnik, hogy a mű szerzője a praeses.

25. Polgári törvényszéki panaszos ügyekről szóló értesítések, azon peres fél neve alatt iktatandók be, a mely a címlapon első helyen van megnevezve; koronai- és bűnügyekről szóló értesítések a védő neve alatt, hajóparancsnoksági iratok, melyek valamely hajóra vonatkoznak, a hajó neve alatt igtatandók be.

26. Catalogusok az intézet vagy a gyűjtemény birtokosá-

nak neve alatt lajstromozandók, utalással azonban a Catalogus-készítő nevére.

27. Nemesek saját címök alatt igtatandók be, kivéve, ha a családi név ismeretesebb, itt azonban minden esetben utalások szükségesek.

28. Egyházi méltóságok, ha nem pápák vagy uralkodó hercegek, saját nevük alatt irandók be; a legfőbb cím hozzáteendő, utalással azon címre, a mely a könyvben felemlítettik.

29. Mindazon egyének, a kik keresztnévükön leginkább ismeretesek, ez alatt iktatandók be; fejedelmeknél, pápáknál, uralkodó főhercegeknél, keleti írónál, szerzeteseknél és szenteknél a nevek angol alakja tartandó meg.

30. Férjes nők és más egyének, a kik nevüket megváltoztatták, azon név alatt igtatandók be, a melyik ismertebb, utalással azonban az utolsó hiteles névre.

31. A szerzők neveit mint rendszókat egészen és honi alakjukban kell leírni; azon szerzők, a kiknek neve latin vagy latinos alakban ismeretes, ez alatt igtatandók be, azonban a honi nevet mellé kell írni és reá utalni.

32. Angol és francia családnevek, melyek előraggal (prae-fixummal) kezdődnek (a francia de és d' kivételével) azon előrag alatt, egyéb nyelvekben pedig a következő szó alatt vezetendők be.

33. Angol összetett nevek a név utolsó része alatt, idege- nek az első alatt igtatandók be; utalásra minden esetben szükség van.

34. Ha egy szerző több név alatt ismeretes, akkor utalni kell a rendszóul szolgáló vagy nem szolgáló névről a leginkább használtra.

35. Társulat egyleti nevének első szava, de nem névelő alatt igtatandó be, utalással valamely más névre, mely alatt még ismeretes, és a hely nevére, a hol székhelye van.

36. K ü l ö n f é l e. — A rendszót nem kell ismételni; egy egyszerű gondolatjel megmutatja az előrebocsátott rendszónak vagy címnek kihagyását. Olyan gondolatjel, mely a szám után következik, folytatást jelent.

37. A pusztán családi név alatti beiktatások, az ugyan-

azon nevű teljesebb beiktatást megelőzik; a hol a keresztneveknek csupán kezdőbetűi vannak kitéve, ezt az ugyanazon nevű teljesebb beiktatások megelőzik.

38. Ezen előragok: M' és Mac., S., St., Ste, Messrs., Mr. és Mrs. úgy tekintendők, mint ha egészen ki volnának írva, Mac, Sanctus, Saint, Sainte, Messieurs, Mister és Mistress.

39. Egy szerző művei következő sorrendben igtatandók be:

a) Összes művek,

b) Válogatott művek,

c) Egyes művek a címek betűrendjében; ezek pedig a bennök előforduló első szó, de nem névelő szerint rendezve. — Fordítások az illető nyelvek betűrendjében az eredeti után jönnek.

40. Az életrajzok tárgyairól az életrajzírókra kell utalni.

41. A betűrendet illetőleg az angol abc-t kell megtartani.

42. Összetett rendszavaknál mindig az első szót kell tekintetbe venni.

43. Személynevek hasonló helynevek előtt állanak.

44. Idegen nyelvű címek lefordítandók.

45. A német ä, ö, ü úgy tekintendő, mint ae, oe, ue.

46. Arab számjegyeket a rómaiaknak elébe kell tenni, azonban ez utóbbiak alkalmazandók a hercegek, főhercegek és pápák nevei után, valamint a kötet számának megjelölésénél is, ha utána lapszám következik.

47. Jelzőket csak akkor kell használni, hogy ha több egynevű író akarunk egymástól megkülönböztetni.

48. Az előragokat, melyek az író rangját és foglalkozását jelelik, a rendszóhoz kell csatolni, hogyha azok az író szokásos megjelölésének részei.

49. A nyelveket, melyeken egy könyv írva van, ki kell jelölni, hogyha több van és a címlapon nincsenek kitéve.

BARÁTOSI MIRCSE JÁNOS EMLÉKE.

Barátosi Mircse János történetbuvár, a magyar történelmi társulat tiszteleti s több tudományos társulat levelező tagja, Ferencz József- és a vaskorona-rend lovagja s lapunk munkatársa f. é. január 21-ikén élte 49-dik évében, Velenczében, hol 17 év óta mint a Magy. Tudom. Akadémia levéltári kutatója állandóan lakott szívszélhűdésben hirtelen elhunyt. Sokan gyászolják őt. — E gyászból mi is kivesszük részünket. Megemlékezünk a férfiről, ki munkatársunk és barátunk vala, s ki azáltal, hogy nagybecsű könyv- és kézirat-gyűjteményt hagyott hátra, melyet évek hosszú során át áldozatok és nélkülözések árán szerzett, elsőrendű bibliophiljeink közé emelkedett, s nekünk kétszeres jogczímet adott arra, hogy róla e helyütt megemlékezzünk.

Midőn halálának híre bozzánk érkezett, többen barátai közül úgy vélekedtünk, hogy a boldogult 17 évi velencei tartózkodása alatt mint szakférfiú és tanácsadó annyi szolgálatot tett a hazai történetírásnak és tudósoknak, hogy megérdemli hazánkfiától azt, hogy siremlékéről közadakozás útján gondoskodjanak. Elhatároztuk tehát, hogy szűkebb baráti körben gyűjtést rendezünk siremlékére s felhívjuk barátait, ismerőseit és tisztelőit az adakozásra. A felhívás, melylyel a gyűjtés megindítottuk s melyet itt mint necrologot egész terjedelmében lenyomatunk, így szolt: »Alírási felhívás Mircse János siremlékére:

»Mircse János történetbuvár hazánkfia a napokban Velenczében váratlanul elhunyt. A kik ismerték tudják, mit veszített benne hazánk s érzik az irt, melyet halála főleg a hazai kutatókra nézve Velenczében hagyni fog. Majdnem 20 évi itt tartózkodása alatt kivívta magának a legelőkelőbb olasz és osztrák-magyar körök becsülését és tiszteletét s kérdemelte mindazon

honfitársaink szeretetét, kiknek alkalmok volt vele személyesen érintkezni. Becsületet szerzett a magyar névnek idegen földön. Kiváló személyes tulajdonai széles összeköttetéseket biztosítottak számára, melyeket ő a hazai történetírás érdekében honfitársai javára haszonnal értékesített. A kik hazánkfiái közül felkeresték, mind tapasztalták lekötelező szivességét. Készséggel szolgált tanácscsal, útbaigazítással s ajánló levéllel mindenkinek a ki hozzá fordult.

Főleg pedig a kutatóknak és a hazai történetírásnak tett fontos szolgálatokat. Mint lelkes történetbuvár évek hosszú során át fáradhatatlanul kutatott a velencei gazdag levéltárakban, melyeket nálánál jobban senki sem ismert. Kutatásai a hazai történetírást sok ismeretlen adalékkal gazdagították. Nagy terjedelmű oklevél-másolatai (az Akadémia birtokában) a hazai történet több korszakára vetnek világot. A kik vele a velencei levéltárakban találkoztak, azok tudják, mit birt és veszített benne a hazai történetírás. Ezek nem felejtik azon szolgálatokat, melyeket nekik kutatásaikban tett. Halála széles körökben kelt részvétet, temetésén részt vett a velencei olasz intelligentiának s az osztrák coloniának színe java.

Most ott fekszik a velencei temetőben. Sirját nem jelöli emlék. Ennek előállításán a velencei osztrák-magyar colonia áldozatkészsége most fáradozik. Csatlakozzunk mi is hozzá s tegyük adakozásainkkal lehetővé, hogy a felállítandó emlék az elhunytak érdemeihez méltó legyen. A tudós emlékét az utókor számára megfogják őrizni hátrahagyott tudományos dolgozatai s nagybecsű oklevélmásolatai, de a férfit, ki mint történetbuvár, hazafi és emberbarát évek hosszú során át idegen földön a hazai culturát egész lelkesedéssel szolgálta, megérdemli, hogy fejfájáról azok gondoskodjanak, kik működését leginkább ismerték s kikhez ő legközelebb állott. Az a jelteten sírdomb a velencei temetőben hazánkfiait emlékezteti első sorban Virgil azon szavaira: »Et tumulum facite et tumulo superaddite carmen.«

Ezen indokokból alulirottak, mint az elhunytak barátjai, hazafiai kötelességet vélnek teljesíteni, midőn a jelen felhívással, (mely első sorban a fővárosi irói és tudományos köröknek van szánva,) felkéri Mircse János jóakaróit, barátait, ismerőseit s tisztelőit, hogy felállítandó síremlékére adakozni sziveskedjenek.

A begyülemelő pénz báró Pilat osztrák-magyar főkonsulnak fog Velenczébe küldetni s a fővárosi napilapokban nyilvánosan nyugtáztatni. Budapest, 1883. január 3-án. Fraknói Vilmos, Szilágyi Sándor, Beöthy Zsolt, György Endre, Óváry Lipót, Cson-tosi János.«

Ezen felhívásra összesen 263 forint gyült össze, melyet a Magy. Tudom. Akadémia, a magy. történelmi és régészeti társulatok tagjai, a Nemzeti Múzeum, az egyetemi és akadémiai könyvtárak, valamint az országos levéltár tisztviselői és az elhunynak fővárosi barátjai irtak alá. Ez összeget báró Pilát Frigyes velencei osztrák-magyar főkonsul ő Meltóságának az aláírási iv kikíséretében oly kéréssel küldöttük el, hogy az ivet Mircse János bánatos özvegyének emlékül átnyujtani, a pénzen pedig elhunyt barátunknak siremléket csináltatni sziveskedjék, melyre közös megállapodás szerint a következő felírást magyar és olasz nyelven vésetni kértük :

Barátosi Mircse Jánosnak

A fáradhatatlan történetbuvárnak

Ferencz József és a vaskorona-rend lovagjának

Emelték magyarországi barátjai!

Megbízásunkat br. Pilát úr legnagyobb előzékenységgel teljesítette, az ő lekötelező közvetítésének köszönjük, hogy a tervezett siremlék ma már a velencei campo santónak egyik dísze. Fogadják ezen mű létrehozásáért a nemeslelkű adakozók Mircse János özvegye, valamint a gyűjtést rendező-bizottság hálás köszönetét; az emléket pedig ajánljuk a hazafiúi kegyelet oltalmába.

S most még valamit Mircse János könyv- és kéziratgyűjteményéről. Ezekről a Magyar Tudom. Akadémia 1883. évi Értesítőjében (2. sz. 33. l.) a következőket olvassuk: »Olvastatik Mircse János Velenczében elhunyt magyar történetbuvár végrendeletének következő pontja:

»Óhajtom, hogy nőm kéziratgyűjteményemet és könyvtáramat, ha csak lehetséges a Magyar Tudom. Akadémiánál vagy ennek közvetítése által értékesítse. Szeretném, hogy tetemes fáradsággal és pénzáldozattal szerzett gyűjteményeim, könyveim és kézírataimat illetőleg ne jusson idegenek kezébe, hanem kerüljenek hazánkba. Persze mindez az Akadémia bölcs belátásától függ, melynek ingyen is illetőleg ajándékuul óhajtottam volna

felajánlani fenti gyűjteményeimet, de tekintve nőm szegénységét és elhagyottságát, azt fájdalom nem tehetem.

Magától értetődik, hogy a kézírataimból és könyvtáramból kikerülő érték és összeg a nőmé; míg másrészt az árak megszabását mindezekre nézve az Akadémia nemes indulatára bízom, melynek mindig áldozatkész hű szolgája, igaz napszámosa voltam életemben.«

Az Akadémia méltányolva az elhunyt történetbuvár buzgó tevékenységét és végrendeletében nyilatkozó hazafias szándékát, fölhiyja a történelmi bizottságot, hogy Mircse János tudományos hagyatéka tárgyában megfelelően intézkedjék és az Akadémiának jelentést tegyen.«

Ezen határozat következtében Mircse özvegye férje hátrahagyott kéziratgyűjteményét, (mely nagyobbára olaszországi könyv- és levéltárakban eszközölt magyarországi vonatkozású másolatokból áll,) a velencei főkonsul közvetítésével egy nagy ládába csomagolva a Magy. Tud. Akadémiának megküldötte s örömmel constatáljuk, hogy az Akadémia történelmi bizottsága azt 1500 forint méltányos árért megvásárolta.

Hasonlóképen a velencei főkonsul közvetítésével küldte el Mircse özvegye az Akadémiának férje könyvtárát is, mely 4—5000 kötetből áll s kiváló ritkaságokban gazdag. A könyvgyűjtemény az egyetemi könyvtár helyiségében van letéteményezve s valószínűleg a fővárosi három nagy könyvtár fogja azt egymás közt méltányosan felosztva megvásárolni. A könyvek kiválogatása az illető könyvtárak részéről már megkezdődött, de az ügy lebonyolítása ősz előtt alig várható.

E nagybecsű könyvgyűjtemény fogja legméltóbban megőrizni Mircse János barátunk emlékét. Mi pedig, kik annak e sorokat szenteltük, nem fejezhetjük be közleményünket a nélkül, hogy báró Pilát velencei osztrák-magyar főkonsulnak azon nemes baráti jóindulatáért, melylyel elhunyt barátunk iránt életében és halálában viseltetett s azon meleg részvétért, melylyel ügyét halála után felkarolta — őszinte köszönetünket és elismerésünket ne tolmácsoljuk. Mi tudjuk mit tett ő Mircséért és családjáért. Midőn tehát e helyütt Mircséről megemlékezünk, meg kell emlékeznünk báró Pilátról is, ki elhunyt barátunk iránt tanusított szívéssége által hazánkfiait halára kötelezte maga iránt.

A MAGYAR NYELVÉSZETI IRODALOM BIBLIOGRA-
PHIÁJA RÉVAI ELŐTT,

A NEMZETI MÚZEUM KÖNYVTÁRÁBAN.

Közli: Dr. Szinnyei József.

Némi csekély szolgálatot véltem tenni a hazai bibliographiának és egyszersmind a nyelvészeknek is azzal, hogy összeállítottam a Magyar Nemzeti Múzeum könyvtárában található magyar nyelvészeti munkáknak lajstromát. Ennek a lajstromnak itt egyelőre csak első részét közlöm, a mely magában foglalja a Révai Grammaticája előtt megjelent munkákat; a második rész, az azóta megjelent munkáknak bibliographiai lajstroma, később fog következni.

Az 1711-dik év előtt megjelenteknek czímeit kitünő bibliographusunknak, Szabó Károlynak munkája nyomán közlöm, belelevén azon pótlékokat is, a melyek a »Magyar Könyv-Szemle« lapjain megjelentek. A többieket magam állítottam össze.

Ez a lajstrom korántsem adja teljes képét a magyar nyelvtudományi irodalom fejlődésének, mert — mint említettem — csak a múzeumi könyvtár birtokában levő munkákat (nevezetesen a nyelvtanokat és szótárakat) foglalja magában; azért ezt az összeállítást csak mint szerény adalékot kérem tekinteni a magyar nyelvtudományi irodalom bibliographiájához.

A munkák bibliographiai leírása mellé odatettem a könyvtári jelzetet is, hogy ha esetleg valaki jegyzékem alapján akarna valamit keresni, könnyen megtalálhassa. Az 1711 előtti munkák czímei mellett nincsen jelzet, mert azok könyvtárunkban nem a megfelelő szakban (L. hung. = lingua hungarica et affines), hanem külön vannak fölállítva.

Nem volt ezéлом a munkák tartalmának ismertetése vagy kritikai méltatása, — mert az nem tartozik ezen speciálisan bibliographiai folyóirat keretébe.

Ime a lajstrom.

1. Sárvár. 1539. Sylvester János. Grāmatica Hvngaro Latina in usum pueroru recēs scripta Joanne Syluestro Pannonio autore.

Neanesi, Anno 1539 die 14 Juny. 8r. A—M₂ (4 levelenként) = 46 sztlan levél. — *Elül*: czíml., ajánlás 2 lev. = Összesen megvan 48 levél (a többi hiányzik.) Egyetlen csonka példány.

2. Krakó. 1549. Dévay Mátyás. Orthographia Vngarica. Azaz, Igaz iraz Modiarol valo tudomā Magyar nélvn irattatott. Mostan pedig vionnan meg igazytatott, es ki nyomtatott. Marci 12. Nem azért tével'getec é, hog sem az irásokat nem tuggátoc sem az Isten hatalmat? 1549: kis 4r. A—D₃ = '15 sztlan levél.

Colophon: C. D. M. Craccouiae, apud Viduam Hierony. Viet. 1549. Egyetlen példány.

3. Bécs. 1550. Pesti Gábor. Nomenclatura sex linguarum, Latinae, Italicae, Gallicae, Bohemicae, Hungaricae, et Germanicae. Lingua autem Hungarica nouiter accessit, cum Latinarum dictionum quamplurimarum, quae prius deprauatae fuerant restitutione. Per GABRIELEM PANNONIUM PESTHINUM. Vocabular Sechsserlay sprachē Latein, Welsch, Französisch, Behemisch, Hungerisch vnd Teütsch. Fleissig corrigiert vnd gepessert. Wien. Hans Singrenier. 1550. cum Priuilegio. Kis 4r. A—f₃ = 28³/₄ iv = 115 sztlan lev. Egyetlen példány.

4. Bécs. 1561. Pesti Gábor. Nomenclatura Sex Linguarum Latinae, Italicae, Gallicae, Bohemicae, Hvngaricae, et Germanicae. Lingua autem Hungarica nouiter accessit, cum latinarum dictionum quamplurimarum, quae prius deprauatae fuerant restitutione. Per GABRIELEM PANNONIUM PESTHINUM. Vocabular Sechsserlay sprachen, Latein, Welsch, Frantzösisch, Behemisch, Hungerisch vnd Teütsch. Fleissig Corriegiert und gepesseret. Wien Hans Singrenier. Kis 4r. A—f₃ = 28³/₄ iv = 115 sztlan lev.

Colophon: Impressum Viennae Austriae, per Ioannem Syngrenium. Anno 1561. Egyetlen példány.

5. Bécs. 1568. Pesti Gábor. Nomenclatvra Sex Lingvarum, Latinae, Italicae, Gallicae, Bohemicae, et Germanicae. Lingua autem Hungarica nouiter accessit, cum Latinarum dictionum quamplurimarum, quae prius deprauatae fuerant restitutione. Per GABRIELEM PANNONIUM PESTHINUM. Vocabular Sechsserlay Sprachen, Latein, Welsch, Frantzösisch, Behemisch, Hungerisch, und Teültsch. Fleissig corrigirt, vnd gebessert. Cum gratia et priuilegio Caes. Maiest. Viennae Austriae ex officina Caspari Stainhoferi. M.D.LXVIII. 8r. A—P₃ = 14³/₈ iv = 115 sztlan levél.

Colophon (az utolsó levél P₃ hátlapján): »Viennae Austriae Excudebat Caspar Stainhofer. M.D.LXVIII.

6. Basel. 1590. Calepinus (Ambrosius). Dictionarium Vndecim Lingvarum. Iam postremo accurata emendatione, atque infinitorum locorum augmentatione . . . ita exornatum, ut hactenus studiosorum usibus accomodatius non prodierit. Respondent autem Latinis vocabulis, Hebraica, Graeca, Gallica, Germanica, Belgica, Hispanica, Polonica, VNGARICA, Anglica. Onomasticon vero . . . seorsim adjunximus. Cum gratia et priuilegio Imperatorio. Basileae, per Sebastianum Henricpetri. 2-r. 1655 lap. — Onomasticon 316 lap. — *Elül*: cziml., typographus lectori, Calepinus dedicatioja Senatui populoque Bergomensi, s Calepinus élete 4, *végül*: Colophon 1 sztlan levél.

Colophon: Basileae, per Sebastianum Henricpetri: Anno Salvtis Hvmanae cIo Io XC. Mense Septembri.

7. Debreczen. 1593. Szikszai Fabricius Basilius. Nomenclatura seu Dictionarium Latino Hungaricum. — Debrecini excudebat Johannes Czaktornyai Anno Domini 1593. 8r. 178 lap. — *Elül*: cziml. 1, *végül*: Index 2 számozatlan lev. — Az egész A—M, = 11¹/₃ iv.

8. Velenceze. 1595. Verantius Faustus. Dictionarium Quinqve Nobilissimarum Evropae Lingvarum, Latinae, Italicae, Germanicae, Dalmatiae, (*igy*) et Vngaricae. Cvm Priuilegiis. Venetiis, Apud Nicolaum Morettum. 1595. 4r. 128. l. — *Elül*: Cziml. ajánlás stb. 4 sztlan levél.

9. Frankfurt. 1603. Megiserus (Hierony-

m u s). Thesaurus Polyglottus: vel Dictionarium Multilingue: Ex Quadringentis Circiter Tam Veteris, Quam Novi (vel potius antiquis incogniti) Orbis nationum Linguis, Dialectis, Idiomatibus et Idiotismis constans. Incredibili labore, summaque diligentia: . . . collectum et concinnatum, ab Hieronymo Megisero P. C. Caes. Et Sereniss. Austr. Archidd. Historiographo. Cum S. Caes. Majestatis Privilegio ad Octennium. Francofurti ad Moenum. Sumptibus Authoris. M.DC.III. 8r. A—Fff₃ = 832 lap és az előbeszéd 16 szltlan levélen.

Ajánlva a munka II. Rudolf, római császár, III. Fülöp spanyol király és a Habsburgház több tagjának.

Vége hiányzik.

A szótár a következő nyelveket öleli fel: Hebraice, Chaldaice, Aramice antique. Arabice, Punice, Syriace, Assyricae, Aethiopice, Graece, Latine, Italice, Hispanice, Gallice, Lusitanice, Rhaetice, Sardorum, Germanice, Belgice, Germanice antique, Anglice, Danice, Svetice, Gothice, Islandice, Slavonice, Dalmatice, Croatiae, Bohemice, Lithvanice, Illyricae, Lusaticae, Livonice, Polonice, Turcice, Armenice, Hungarice, Zingarice, Indice, Vallice, Lapponice, Mexicanice etc. Egyetlen példány.

10. Nürnberg. 1604. Molnár Albert (Szenczi). Dictionarium Latinovngaricvm. Opus novvm et hactenus nvsquam editvm, in quo Omnes Omnium Probatorem Linguae Latinae Avtorum dictiones & rerum vocabula, quoad fieri potuit, propriissime & exactissime sunt Vngaricè reddita. Nomina item propria Deorum Gentilium, Regionum, Insularum, Marium, Fluviorum, Sylvarum, Lacuum, Montium, Populorum, Virorum, Mulierum, Urbium, Vicorum & similium, cum brevi & perspicua descriptione Vngarica sunt interspersa: quae singula ita sunt digesta, ut sub initiali sua litera facile reperiantur. — Item vice versa Dictionarium Vngariculationvm, in quo praeter dictionum vngaricarum interpretationem Latinam, adjecta sunt iis vocibus, quarum usus in oratione & styli exercitio frequentior est, Synonyma quam plurima, quae studiosae juventuti Vngaricae, hactenus ista commoditate destitutae, quasi Sylvam quandam vocabulorum suppeditabunt. Per ALBERTVM MOLNAR Szenciensem Vngarum. Accedunt ad calcem libri, Difficiles aliquot voces in Jure Vngarico, cum notatione Ioannis Sambuci. Ciceroniana

item Epitheta, Antitheta & adjuncta. Procurante Elia Huttero Germano: Noribergae, Cum Sacrae Caesareae Majestatis: &c. nec non Regis Galliarum & Navarrae &c. Privilegiis. Anno, cIo Io CIV. 8-r.

Czíml., ajánlat II. Rudolf császárhoz, előszó az olvasóhoz, versi buzdítmányok (mind latinul) φ és $\varphi \varphi =$ két iv = 16 szatlan lev. — Szöveg: A—Qq, mely tenne 39 ivet = 312 levelet; de az Y iv, egyoldali félszeg nyomtatás következtében, váltva minden két-két lapját egészen üresen hagyván, és így egy iv helyett két ivet vévén igénybe: így lön az öszves szöveg 40 iv = 320 szatlan (kéthasábos) levél, melyből a kettős Y ivben 16 lap, és a Qq ivben a 3 utolsó lap teljesen üres.

Az ajánló levél kelt Altorfban 1604 Aug. 1., megiratott a munka szintén Altorfban 1603 (v. ö. a szöveg »Altorfium« tételét: »Holot ez Dictionariomot írta Albertus Molnár, 1603. esztendőben«.) — Első kiadása ez Molnár Albert szótárának, vagyis ezen Szótár *Dictionarium* név alatti egyetlen kiadása; a következő kiadások már *Lexicon* címet viselnek. — Az Y ivben levő félszegség minden példányban egyaránt megvan; — valamint mindegyiknek utána van kötve a magyar-latin rész is, melynek mint egészen önálló nyomtatványnak címét külön adom.

10a. Nürnberg. 1604. Molnár Albert (Szenczi.) Dictionarivm Vngarico-Latinvm. In vsvm et gratiam Vngaricae pvbis methodo eadem, qua Latino-Vngaricum, summa diligentia concinnatum: in qvo praeter dictionvm singlarvm interpretationem propriam, adiecta sunt iis vocibus, quarum usus in oratione & styli exercitio frequentior est; Synonyma quam plurima. quae iuventuti Vngaricae hactenus ista commoditate destitutae, quasi sylvam quandam vocabulorum suppeditabunt: Auctore ALBERTO MOLNAR Szenciensi. Norinbergae, Cum Sacra Caesarea Maie-statis: &c. nec non Regis Galliarum & Navarrae, &c. Privilegiis. Anno, cIo Io CIV. 8r.

Czíml., ajánl., előszó és versi buzdítmány mind latinul) (1—8 = egy iv = 8 szatlan lev.; szöveg a—q6 = 126 szatlan kéthasábos lev.; — végre a lat.-magy. rész címében jelzett Ciceronis Epitheta Anthitheta & Adjuncta (tisztán latin, kéthasábos) és az Errata q7—u4=30 számozatlan lev. — Az u4 hátsó lapja üres.

11. **B a s e l.** 1605. **C a l e p i n u s** (**A m b r o s i u s**). Dictionarium Vndecim Lingvarum, iam postremo accurata emendatione, atque infinitorum locorum avgmentatione exornatum Respondent autem Latinis vocabulis, Hebraica, Graeca, Gallica, Italica, Germanica, Belgica, Hispanica, Polonica, *Vngarica*, Anglica. Onomasticon vero seorsim adjunximus. Cvm gratia et privilegio Imperatorio. Basileae. (1605). 2r. 1582 lap. — Onomasticon 302. lap. — *Elül*: czíml., typogr. lectori, Calepinus Senatui populoque Bergomensi, Vita Calepini 4 szatlan lev. *végül*: Colophon 1 levél.

Colophona: »Basileae per Sebastianvm Henricpetri: Anno Salvts nostrae recuperatae cIo Io cv.«

12. **Prága.** 1605. **L o d e r e c k e r P é t e r**. Dictionarium septem diversarum lingvarum, videlicet Latine, Italice, Dalmatice, Bohemicè, Polonicè, Germanicè, et Vngaricè, vnà cum cuiuslibet Linguae Registro siue Repertorio vernaculo, in quo candidus Lector, sui idiomatis Vocabulum, facilè inuenire poterit. Singularem studio et industria collectum a **PETRO LODERECERO** Prageno, Bohemo etc. Cum gratia et Priuilegio Imperiali. ker. 4r. A—yyy = 68 iv = 272 szatlan levél. — *Elül*: czíml. előszó 7 nyelven, 8 szatlan lev.

Colophon: Praga, E Typographaeo Ottmario. Impensis Authoris cIo Io cv.

13. **H a n a u.** 1610. **S z e n e z i M o l n á r A l b e r t**. Novae Grammaticae Ungaricae succincta methodo comprehensae, et perspicuis exemplaribus illustratae Libri Duo. Ad Illustrissimum Principem ac Dn. Dn. Mauritium juniorem, Hassiae Landgravium etc. Autore **ALBERTO MOLNÁR SZENCIENSI**. Hanoviae, Typis Thomae Villeriani: impensis vero Conradi Biermanni et consort. cIoIocx. 8r. 202 (hibásan 120) lap.

14. **H a n a u.** 1611. **M o l n á r A l b e r t** (**S z e n e z i**). Lexicon Latino-graeco-hungaricum: Summâ deligentiâ collectum, adauctum & nunc recens excusum, In quo & propria nomina pro Studiosis orthographiae Graecè sunt expressa, & appellativis synonyma Graeca passim inspersa sunt non pauca: Vocibus verò positione et diphthongis carentibus, subjecti sunt versus veterum Poëtarum, quantitates syllabarum indicantes. Item Dictiones Ungaricae Singularem studio collectae, Latinè co-

nuersac, in alphabeti ordinem digestae, & tertia sui parte adauctae, synonymisq'; Latinis locupletatae: Quibus interspersa sunt usitata Proverbia Ungarica, cum adjectis aequipollentibus adagiis Latinis: quae omnia sub initiali vel praecipua Prouerbii Ungarici voce facile reperientur, Auctore ALBERTO MOLNAR SZENCIENSI. Accessit ad calcem libri, IOH. HONTERI Transylv. Poema de rerum vocabulis. Item ADAMI SIBERI De officiis Scholasticorum *Ἱερολέτοι*; Iambica. (A hanauai nyomda czímere fametszetben.) Hanovicae Typis Thomae Villeriani, Impensis Conradi Biermanni et consort. MDCXI. 8r. 915 lap. — *Elöl*: czímlevél, ajánlás (Magyarország és Erdély főurainak, esereleinek és papjainak Marpurgi 7. Martý. Anno MDCXI.), üdvözetek Molnárhoz (Scultetus Abraham, Lavater Joan. Rud., Biermann Conr.), Catalogus auctorum etc. 8 számozatlan levél.

15. Heidelberg. 1621. Molnár Albert (Szenczi). Lexicon Latino-Graeco Ungaricum. Jam recens tertia cura recognitum, innumeris pene dictionibus, ac versibus, Syllabarum quantitates indicantibus adauctum, et ita elaboratum, ut ex eo Latinarum dictionum genera, modus declinandi & conjugandi, tanquam ex Thesauro depromi possint. Item Dictionarium Ungarico-Latinum. Infinitis vocibus loquendique formulis ac proverbiiis Vngarico-Latinis locupletatum. Authore ALBERTO MOLNAR SZENCIENSI. Adjecti sunt ad finem libri Indices Chronographici et Chronologici studiosis utiles ac necessarii. Item Syllecta Scholastica Clarorum Virorum Quorum catalogum exhibet frontispicium Syllectorum. Quae et separatim vendi possunt. Anno M.DCXXI. Heidelbergae. Typis Viduae Joh. Georgii Geyderi Acad. Typogr. Impensis Heredum Wecheliorum, Danielis & Davidis Aubriorum, et Clementis Schleichii. 8r. 1030 l. — Dictionarium Ungarico-Latinum 368 l. — Syllecta Scholastica 44 lap. — *Elöl*: czíml., ajánlás, üdv. versek 8 sztan lev.

16. Bécs. 1623. Dictionarium quatuor linguarum: Latinae, Hungaricae, Bohemicae et Germanicae. Diligenter et accuratè primùm editum. Viennae Austriae, Apud Gregorium Gelbhaar Typographum Caesareum, Anno M. DC. XXIX. 12r. 422 lap. — *Elöl*: czímlap 1, *végül*: Index rerum 7 sztan lap. ~~Egyetlen~~ példány.

17. Szeben. 1629. *Nomenclatura seu Dictionarium Latino-Germanicum, ex varjys probatisque Autoribus collecta. Nunc denovo adiectum idioma Hungaricum, in usum discentium. Excusum Cibinÿ, Per Marcvm Pistorium; reparate salutis: 1629.* 8r. Egyetlen példány.

18. Frankfurt. 1644. Szenczi Molnár Albert. *Dictionarium Vngarico-Latinum. Innumeris vocibus Ungaricis formvlsique loquendi Latine redditis, Nunc tertium locupletatum; Cui inspersa sunt vsitatiora Proverbia Ungarica, cum aequipollentibus Adagiis Latinis: Qvae omnia sub initiali, vel praecipua Adagionis Vngaricae voce facile reperiuntur. Authore ALBERTO MOLNAR SZENCIENSI. Francofvrti, Typis Antonii Hvmmii, Sumptibus Wolffgangi Endteri: Anno M.DC.XLIV.* 8r. 368 lap. — Hozzájárul: *Syllecta Scolastica. Noribergae, 1644.* 8r. 44 lap. — *Institutio Juventutis in paedagogiis Illustribus Inferioris Palatinatus. U. o. u. a. 63 lap.*

19. Gyula-Fejérvár. 1645. Geleji Katona István. *Magyar Grammatikatska A'vagy, Az igaz magyar irasban, és szollásban kévántato néhány szükséges Observatiok. Mellyeket írogatási, és elmélkedési között, egyszer másszor eszében szedegetett, megjegyezetett, és Magyar munkájiban, főbb-képpen a Titkok-Titkaban, követett is, és egyként a' maga írásának, és szollásának mentségére, s más-ként pedig a' Magyarságon kapdoso elmés ifjúságnak oktattatására, ki-botsátott, GELEJI KATONA ISTVAN, Erdélyi Orthodoxus Püspök, és egygyik Fejérvári Lelki Pasztor. Ki-nyomtattatott Gyula-Fejérvárat A. D. M,CD. (igy DC. helyett) XLV. 4r. A—C = 3 iv = 12 számozatlan levél.*

20. Frankfurt. 1645. Molnár Albert (Szenczi). *Lexicon Latino-Graeco-Ungaricum, Jam recens quartâ curâ recognitum, innumeris pene dictionibus ac versibus, Syllabarum quantitates indicantibus adauctum, et ita elaboratum, ut ex eo Latinarum dictionum genera, modus declinandi et conjugandi, tanquam ex Thesauro depromi possint. Item Dictionarium Ungarico Latinum. Infinitis vocibus loquendique formulis ac proverbiiis Ungarico-Latinis locupletatum. Authore ALBERTO MOLNAR SZENCIENSI. Adjecti sunt ad finem libri Indices Chronographici et Chronologici studiosis utiles ac necessarii. Item Syl-*

lecta scholastica clarorum Virorum, Quorum catalogum exhibet frontispicium Syllectorum. Quae et separatim vendi possunt. Cum Privilegio Sacrae Caesareae Majestatis. Francofurti ad Moenum. Typis Antonii Hummii. Impensis Wolfgangi Endteri, Civis et Bibliopolae Noribergensis. Anno M.DC.XLV. Sr. 1030 lap. — *Elül*: címl. s a használt auctorok névsora 2 sztlan lev.

21. Gyula - Fejérvár. 1647. Index Vocabulorum. Index Januae Lingvarum J. A. COMENII . . . Albae Juliae, Typis Celsissimi Transylvaniae Principis; An. M.DC.XLVII. Per Martinum Major Coronensem. Sr. 507 (helyesen 508) lap. — *Végül*: Ad Candidum Lectorem 1 sztlan lap.

22. Nagy - Szombat. 1682. Pereszlényi Pál. Grammatica Linguae Ungaricae. A P. Paulo Pereszlényi è Societate Jesu. Juxta hanc methodum concepta et elaborata. Et permissu Superiorum typis data. Tyrnaviae, Typis Academicis, Excudebat Matthias Srnenszky, 1682. 8-r. A — L₁ = 167 lap és 12 sztlan levél. Egyetlen példány.

23. Nagy - Szombat. 1702. Pereszlényi Pál. Grammatica Linguae Vngaricae. A P. Paulo Pereszlenyi è Societate Jesu. Juxta hanc methodum concepta ac elaborata. Et permissu Superiorum typis data. Tyrnaviae, Typis Academicis, Per Joannem Andream Hõrmann, 1702. Sr. A — L =, 166 lap. Egyetlen példány. ¹⁾

24. Lõcse. 1708. Páriz Ferencz (Pápai). Dictionarium Latino-Hungaricum, Succum & medullam purioris Latinitatis, ejusque genuinam in Lingvam Hungaricam conversionem, ad mentem & sensum proprium Scriptorum Classicorum, exhibens: Indefesso XV. Annorum labore, subcisivis, ab ordinariis negotiis, temporibus collectum, & in hoc Corpus coactum à FRANCISCO PARIZ PÁPAI, Medicinae Doctore, Ejusdemque Facultatis, in Celeberrima Academia Basileensi, Assessore, & in Illustri Collegio Nagy-Enyediensi Professore Publico. Leutschoviae Apud Haeredes Samuelis Brewer, Anno MDCCVIII. Sr. 622 lap. — *Elül*: címl., Praefatio (Enyedini, quae olim Annia Via, seu Colonia Annia, pridie Epiphaniae, Anno Epochae Christianae 1705.) örvendező versek latinúl és magyarúl 8, *végül*: De Asse 1 sztlan lev.

¹⁾ Megvan a mölki benczés könyvtárban is.

Következik külön címlappal:

Dictionarium Hungarico-Latinum olim magnâ curâ à Clarissimo viro **ALBERTO MOLNÁR SZENTZI-ENSI** collectum; Nunc verò revisiùm, & aliquot vocabulorum, in Molnariano desideratorum, millibus Latinè redditis locupletatum, Studiò & vigiliis **FRANCISCI PARIZ PAPAI**, Medicinæ Doctoris, & in Alma Enyedina Publici Professoris. Leutschoviae, Apud Haeredes Samuelis Brewer, Annò MDCC. VIII. 8r. 278 lap; *Elül*: címl. 1, *végül*: Mantissa 2 szatlan lev.

Következik:

Johannes Tsétsi Illustris Scholae Sáros-Patak Rect: in eaque SS. Theologiae & Philosophiae Professoris Observationes Orthographico-Grammaticae, De Recta Hungaricè Scribendi & Loquendi ratione, Post Obitum Auctoris Editae à **JOHANNE TSÉTSI FIL.** 10 lap és címlével.

Az egész könyv végén: Menda in Dictionario Latino Hungarico 1 szatlan lev.

25. **Nürnberg.** 1708. **Molnár Albert** (Szenczi). **Dictionarium Quadrilingve Latino-Ungarico-Graeco-Germanicum.** Innumeris Vocibus, Phrasibus, Formulis loquendi, et Proverbiis, cum quantitate Syllabarum, Indiceque Graeco et Germanico hac in quartâ Editione locupletatum, Duabus Partibus distinctum, Inque Usus Scholasticae Juventutis accomodatum ab Autoribus **ALBERTO MOLNAR SZENCZIENSI** et **JOHANNE CHRISTOPHORO BEER**, Norib. Noribergae, Sumptibus Martini Endteri, Anno MDCCVIII. 8r. 1391 lap.

— — **Dictionarium Ungarico-Latino-Germanicum.** Innumeris vocibus Ungaricis Formulisque loquendi Latinè redditis. Nunc quartâ vice locupletatum. Cui inspersa sunt usitatiora Proverbia Ungarica, cum aequipollentibus Adagiis Latinis: Quae omnia sub initiali, vel praecipua Adagionis Ungaricae voce facilè reperiuntur. Autore **ALBERTO MOLNAR SZENCZIENSI.** Pars II. U. o. u. a. 8r. 958 la9. — *Elül*: címl. és Judicium de Lexicis 2 szatlan levél.

26. **Pozsony.** 1729. **Meliboëus.** Der ungarische Sprachmeister. Preszburg. 1729. 8r. 10 szmztl. + 83 + 1 sztl. (L. hung. 207.)

27. K o l o z s v á r. 1731. M e l i b o e u s. Der ungarische Sprachmeister. Clausenburg, 1731. Sr. 1—99 és (sajtóhibából) 69—73 (recte: 104 l.) Egy képpel. (L. hung. 210.)

28. B u d a. 1734. M e l i b o e u s. Der ungarische Sprachmeister. Ofen. 1734. Sr. 1—96 l. (végén csonka.) L. hung. 213.)

29. N a g y s z o m b a t. 1738. P e r e s z l é n y i Paulus. Grammatica linguae Ungaricae. Tyrnaviae, 1738. Sr. 2 + 166 l. (L. hung. 684.)

30. H. n. 1746. A magyar nyelvnek tornátza. — Vorhof der ungarischen Sprach. 1746. Sr. 16 l. (képekkel.) (L. hung. 608.)

31. P o z s o n y. 1747. M e l i b o e u s. Der ungarische Sprach-Meister. Preszburg. 1747. Sr. 12 sztl. + 92 l. Egy képpel. (L. hung. 214.)

32. P o z s o n y. 1754. M e l i b o e u s. Der ungarische Sprachmeister. Preszburg, 1754. Sr. 12 + 92 l. Egy képpel. (L. hung. 216.)

33. N a g y s z o m b a t. 1756. A magyar szóllásnak kezdetéről, és módgyáról való keresztyéni tudomány. Nagy-Szombatban. 1756. 12r. 24 l. (L. hung. 867.)

34. B é c s. 1760. A d á m i Michael. Ausführliche und neu-erläuterte ungarische Sprachkunst. Wien. 1760. Sr. 16 sztl. + 224 + 1 errata. (L. hung. 180.)

35. B é c s. 1763. A d á m i, Michael. Ausführliche und neu-erläuterte ungarische Sprachkunst. Wien. 1763. Sr. 12 sztl. + 304 + Wörterbuch 93 l. (L. hung. 183.)

36. P o z s o n y. 1763. M e l i b o e u s. Der ungarische Sprachmeister. Preszburg. 1763. Sr. 12 sztl, + 92 l. Egy képpel. (L. hung. 219.)

37. K a s s a. 1766. K ö v e s d i Paulus. Elementa linguae Hungaricae sive grammatica Hungarica. Cassoviae. 1766. Sr. 61 + 3 l.

38. S o p r o n. 1767. A magyar szóllásnak kezdetéről és módgyáról való keresztyéni tudomány. Sopronban, 1767. 12r. 24 l. (L. hung. 867. c.)

39. K o p p e n h á g a, é. n. (1770.) S a j n o v i c s, Joannes. Demonstratio. Idioma Ungarorum et Lapponum idem esse. Hafniae, s. a (1770). 4r. 10 sztl. + 83 + 1 errata. (L. hung. 90.)

40. B é c s. 1771. F a r k a s, Johann, von Újfalú. Ungarische

Grammatick. Wien. 1771. 8r. 16 sztl. + 566 + 12 l. (L. hung. 303.)

41. Nagyszombat, év n. (1771.) Sajnovics, Joannes. Demonstratio. Idioma Ungarorum et Lapponum idem esse. Tyrnaviae, s. a. 4r. 30 sztlan lap + 132 l. (L. hung. 92.)

42. Pozsony. 1774. Meliböi ungrischer Sprachmeister. Preszburg. 1774. 8r. 12 sztl. + 255 + 1 l. Egy képpel. (L. hung. 222.)

43. Pozsony. 1774. A magyar szólásnak kezdetéről, és módjáról való keresztyéni tudomány. Posonyban, 1774. 12r. 24 l. (L. hung. 867 g.)

44. Bécs. 1779. Farkas, H. Joh. de Farkasfalva et de Újfalú. Gründliche und neuverbesserte ungarische Grammatik. Wien, 1779. 8r. 14 + 609 + 12 l. Egy képpel. (L. hung. 306.)

45. Buda, 1779. A magyar nyelv tanításának két részei. Az igaz kimondás, és az igaz írás a nemzeti iskolákra alkalmaztatva. Budán. 1779. 8r. 31 l. (L. hung. 631 g.)

46. Pozsony. 1779. Meliböi ungarischer Sprachmeister. Preszburg. 1779. 8r. 6 sztl. + 320 l. Egy képpel. (L. hung. 225.)

47. Buda. 1780. A magyar nyelvnek helyes írása és kimondása felől kettős tanúság a' vagy ortográfia. Budán. 1780. 8r. 31 l. (L. hung. 610.)

48. Budán. 1781. Magyar Grammatika vagy is haza nyelvnek gyűkeres meg-tanulására való intézet ugyan a' magyar nemzeti iskolák számára. Budán. 1781. 8r. 8 + 240 l. (L. hung. 363)

49. Buda. 1781. A magyar nyelvnek helyes írása és kimondása-felől kettős tanúság, a' vagy ortográfia. Budán. 1781. 8r. (L. hung. 612.)

50. Buda. 1782. A magyar nyelvnek helyes írása és kimondása-felől kettős tanúság a' vagy ortográfia. Budán. 1782. 8r. 31 l. (L. hung. 613.)

51. Kassa. 1784. Szabó David, baróti. Kisded Szótár, melly a' ritkább magyar szókat az A. B. C. rendi szerént emlékeztető versckbenn elő-adja. Kassán. 1784. 8r. 104 l. (L. hung. 780.)

52. Pozsony. 1787. Meliböi ungarischer Sprachmeister. Preszburg. 1787. 8r. 6 sztl. + 335 l. Egy képpel. (L. hung. 228.)

53. Buda. 1788. Magyar Grammatica vagy is haza nyelvnek gyökeres megtanulására való intézet ugyan a magyar nemzeti oskolák számára. Budán, 1788. 8r. 263 l. (L. hung. 241.)

54. Pozsony. 1788. Máriafi István. Kis magyar frázéológia. Posonyban, 1788. 8r. 16 + 159 l. (L. hung. 531.)

55. Bécs. 1790. Farkas, Joh. Ungarische Grammatik. Vormals herausgegeben von — —, jetzt aber von einem beyder Sprachen kündigen, ganz umgearbeitet und viel verbessert. Wien. 1790. 8r. 8 + 448 l. (L. hung. 309.)

56. Buda. 1790. A magyar nyelvnek helyes írása, és kimondása-felől kettős tanuság, a vagy ortográfia. Budán. 1790. 8r. 31 l. (L. hung. 615.)

57. Selmezbánya. 1790. A magyar szóllásnak kezdetéről és módgyaról való való. Keresztényi tudomány. Selmezbánya, 1790. 12r. 24 l. (L. hung. 867 k.)

58. Bécs, 1791. Farkas, Joh. Ungarische Grammatik. Vormals herausgegeben von — —, jetzt aber von einem beyder Sprachen kündigen, vierte ganz umgearbeitet, und viel verbesserte Auflage. Wien, 1791. 8r. 6 + 448 l. Egy képpel. (L. hung. 312.)

59. Pest. 1791. Noszkó Aloisziusz. Virág szótár. Pesten. 1791. 8r. 340 + 12 l. (L. hung. 607.)

60. Pest. 1792. Fundamenta linguam Ungaricam practice docendi, et discendi, cum tabella in hunc finem prae-parata. Pestini. 1792. 8r. 30 l. (L. hung. 342.)

61. Pest. 1792. Grundlinien die ungarische Sprache praktisch zu lehren, und zu lernen: nebst einer hiezu eingerichteten Hilfstabelle S. 1. (Pest), 1792. 8r. 31 l. (L. hung. 342.)

62. Pest. 1792. Szenthe Pál. Magyar oskola az az I. Magyar Grammatika . . . II. Magyar oratoria . . . III. Magyar poézis. Pesten. 1792. 8r. 179 l. (L. hung. 856.)

63. Pozsony. 1792. Bartzafalvi Szabó Dávid. A tudomány magyarul. Pozsonyban. 1792. 8r. 6 + 57 l. (L. hung. 784.)

64. H. n. 1792. Grundlinien die ungarische Sprache praktisch zu lehren und zu lernen: nebst einer hiezu eingerichteten Hilfstabelle. H. n. 1792. 8r. 31 l. (L. hung. 393.)

65. Bécs. 1793. Hager, I. Neue Beweise der Verwandt-

schaft der Hungarn mit den Lappländern. Wien. 1793. 8r. 16 + 129 l. (L. hung. 407.)

66. Bécs. 1793. Nagy, Georg. Einleitung in die ungarisch-philosophische Sprachlehre. Wien. 1793. 8r. XIV. + 2 + 351 + 1 l. (L. hung. 589.)

67. Buda, 1793. A magyar nyelvnek helyes írása, és ki-mondása felől kettős tanúság, avagy ortografia. Budán, 1793. 8r. 31 l. (L. hung. 617.)

68. Buda 1793. Magyar Grammatika vagy is a haza nyelvnek gyökeres meg-tanulására való intézet ugyan a magyar nemzeti iskolák számára. Budán, 1793. 8r. 263 l. (L. hung. 363.)

69. Pest. 1799. A magyar nyelvnek könnyen, és haszno-san lehető meg tanulására vezető ösvény. Pesten. 1793. 8r. 8 + 158 l. (L. hung. 616.)

70. Pest. 1793. Introductio in linguam Ungaricam. Sive colloquia CLIX. Pestini. 1793. 8r. 144 l. (L. hung. 624.)

71. Pozsony 1793. Fundamenta linguae Hungaricae. — Grundlinien der ungarischen Sprache. Preszburg. 1793. 8r. 34 l. (L. hung. 339 l.)

72. Pozsony. 1793. Meliböi ungarischer Sprachmeister. Preszburg. 1793. 8r. 6 sztl. + 335 l. Egy képpel. (L. hung. 229)

73. Pozsony. 1793. Szaller, Georgius. Hungarica grammatica latine et germanice. — Ungarische Sprachlehre, lateinisch und deutsch erklärt. Posonii (Preszburg) 1793. 8r. 16 + 208 l. (L. hung. 835.)

74. Győr. 1794. Kovács Pálnak magyar példa, és köz-mondásai. Győrben. 1794. 12-r. 235 l. (L. hung. 46.)

75. Pozsony. 1794. Szaller, Georgius. Hungarica gram-matica laine et germanice. — Ungarische Sprachlehre lateinisch und deutsch. Posonii. 1794. XVI + 271 l. (L. hung. 836.)

76. Pozsony. 1794. Szaller, Gjriho. Uherská gram-matica gazykem sloweským od — W. Presspurku, 1794. 8r. VIII + 224 l. (L. hung. 841.)

77. Buda. 1795. A magyar nyelvnek helyes írása, és ki-mondása felől kettős tanúság. Budán. 1795. 8r. 31 l. (L. hung. 617, b.)

78. H. n. 1795. Saller, Georgi. Vengerskaja grammatika. H. n. (Bécs?) 1795. 8r. 296 + 6 l. (L. hung. 838.)

79. Lipcse 1796. Beregszászi Paulus. Ueber die Aehnlichkeit der hungarischen Sprache mit den morgenlaendischen. Leipzig. 1796. 4r. 8 sztan + VIII. + 214 + 2 errata. (L. hung. 72.)

80. Erlangen. 1797. Beregszászi Paulus. Versuch einer magyarischen Sprachlehre. Erlangen. 1797. 8r. XXXII + 288 l. (L. hung. 252 a.)

81. Pozsony. 1797. Kisdéd magyar grammatika. Pozsonyban. 1797. 8r. 56 l. (L. hung. 372.)

82. Bécs. 1798. Farkas, Johann. Ungarische Grammatik. Nach den Grundsätzen von — — ganz umgearbeitet von Franz Pethe. Wien. 1798. 8r. X + 498 l. Egy képpel. (L. hung. 315.)

83. Buda. 1798. A magyar nyelvnek helyes írása és kimondása felől kettős tanúság, avagy ortográfia a nemzeti iskolák számára. Budán. 1798. 8r. 31 l. (L. hung. 618.)

84. Buda. 1798. A' magyar szóllásnak kezdetéről, és módgyárul való keresztényi tudomány. Budán, 1798. 12r. 24 l. (L. hung. 807 m.)

85. Göttinga. 1799. Gyarmathi Sámuel, Affinitas linguae Hungaricae cum linguis Fennicae originis grammaticae demonstrata. Gottingae, 1799. 8r. XVI + 380 l. (L. hung. 397.)

86. Szombathely. 1799. Magyar-szó-játék. Az az olly mondások, mellyek hangjokra nézve meg egyeznek ugyan; de értelmikre egy mástól különböznek. Szombathelyen. 1799. 64 l. (L. hung. 1089.)

87. Komárom. 1800. Baróti Szabó Dávid. Orthographia-, és grammatica-béli észre-vételek a' magyar prosodiával egygyütt. Komárombann, 1800. 8r. 131 + 5 l. (L. hung. 778.)

88. Pozsony és Pest. 1800. Melibödi ungarischer Sprachmeister. Achte Auflage. Preszburg und Pest. 1800 8r. 6 sztan + 336 l. (Hung. 231)

89. Pozsony. 1801. Kisdéd magyar grammatika. Pozsonyban. 1801. 8r. 55 l. (L. hung. 360.)

90. Buda. 1802. Magyar Grammatica vagy-is a' haza' nyelvnek gyökeres megtanulására való intézet ugyan a' magyar nemzeti iskolák számára. Budán. 1802. 8r. 287 l. (L. hung. 363 a.)

— — Más kiadás Budán. 1802. 8r. 301 l. (L. hung. 363 b.)

91. Buda. 1802. Magyar Grammatika vagy-is a' haza' nyelvnek gyökeres megtanulására való intézet ugyan a' magyar nemzeti iskolák' számára. Budán 1802. 8r. 301 l.

92. Pozsony. 1802. Gubernáth Antonius. Institutionum linguae et litteraturae Hungaricae tomus I. Complectens grammaticam cum syntaxi. Posonii. 1802. 8r. 4 + 171 + 1 l. (L. hung. 396.)

93. Pozsony. 1803. Gubernáth Antonius. Institutiones linguae et litteraturae Hungaricae. Tomus II. complectens ornatam synthaxim cum phraseologia et cortesia. Posonii. 1803 8r. 8 + VI + 2 + 240 + 22 l. (L. hung. 396.)

Hazánkat Érdeklő Külföldi Szemle.

A VELENCZEI KÖNYVTÁR HAZAI VONATKOZÁSÚ LATIN KÉZIRATAI.

Közli: **Csontos János.**

A velencei sz. Márkról nevezett könyvtár, mely a »palazzo ducale«-ban őriztetik, a renaissance-nak egyik kimagasló alkotása. Alapját Bessarion bibornok és nicaei érsek vetette meg, midőn 1468-ban 900 görög és latin kéziratból álló könyvgyűjteményét a velencei köztársaságnak oly czélból adományozta, hogy az mint nyilvános könyvtár a köztársaság felügyelete alatt kezeltessék s a városi közönség és az ide özönlő idegenek művelődési érdekeit szolgálja. Ez volt a XV. században a harmadik nyilvános könyvtár Olaszországban.¹⁾

Van ugyan adat arra, hogy Petrarca 1362-ben a velencei tanácsnak azon ígéretet tévé, hogy könyveinek örökösévé a sz. Márkról nevezett egyházat teendő s ezért némelyek a könyvtár alapításának első nyomait említett esztendőben keresik, mivel azonban Petrarca ígérete ennek halála után teljesedésbe nem ment, s könyveiből, melyek mindenfelé elszóródtak, alig egynehány (köztük a Petrarca néven ismert kun-latin codex) jutott a Márk egyház tulajdonába, a könyvtár alapítójának őt el nem fogadhatjuk.

A könyvtár a tudományos irodalomban »Marciana« néven ismeretes, történetéről és kincseiről egész irodalom keletkezett, melyet Valentinelli a könyvtár latin kézíratairól kiadott 6 kötetes

¹⁾ Az első nyilvános könyvtár 1444-ben Florenczben, a második 1448-ban ugyanitt keletkezett. L. XV. századi könyvtári viszonyok s egy ismeretlen Corvin-incunabulum című értekezésünket a »Magyar Könyv-Szemle« 1789. 63 l.

munkájában, ¹⁾ a gyűjtemény történetéről irt bevezetésében 1—292 lapon részletesen ismertet.

E munkát vettük jelen közleményünkben alapul, abból kivonatoltuk a magyarországi vonatkozású kéziratok regestáit, melyeket alább részletesen ismertetünk. E munkára utaljuk olvasóinkat.

Kiemeljük azonban, hogy a könyvtárnak Bessariontól kezdve mai napig igen tanulságos története van. Nagylelkű és előkelő maecenások négy századon át folytatták és fejlesztették a nemeskeblű alapító művét s hazafias adományaikkal, a könyvtárt első rendű európai cultur intézetté emelték.

Adományaik, ha hozzájuk a vásárlásokat és a szerzetesrendektől acquirált könyveket számítjuk, a Marciana könyvtálmányát annyira gyarapították, hogy az ma körülbelül 200,000 kötet nyomtatvány és 7517 kéziratból áll.

Ez utóbbiak nyelvek szerint így oszlanak meg:

Keleti kézirat van.	223
Görög	558
Latin	2504
Olasz	4131
Francia, spanyol, német, holland, angol, ó-szláv és glagol	48
Külön osztályozott latin és olasz kézirat	153

Összesen . 7517 kézirat.

Ezek közt van igen sok unicum és ritkaság, továbbá nagyszerű zománcz és drágakövekkel diszített kötések, melyek a tudományos irodalomban mint elsőrendű cimeliák ismeretesek s tudományos és műtörténeti becsökkel önálló monographiák foglalkoznak.

Kiemeljük ezekből a nagyszerű Grimani-breviariumot, melyet Grimani Domonkos bibornok 1523-ban könyvgyűjteményével együtt a Marcianak ajándékozott, s mely a benne levő miniatürök, lapszéli diszítések és initialek fényes és mesteri kivitele miatt, a középkori könyvfestészet elsőrendű remekeihez tartozik.

¹⁾ Bibliotheca manuscripta ad s. Marci Venetiarum, digessit et commentarium addidit Joseph Valentinelli praefectus. Codices manuscripti latini Tom. I—VI. Venetiis ex Typographia commercii M.DCCCLXVIII—LXXIII.

Bennünket azonban ezuttal a latin kéziratok s ezekből különösen a magyarországi vonatkozásúak érdekelnek, melyekben a velencei könyvtár rendkívül gazdag. Ezek történetünk minden korszakára vonatkoznak s különösen a hazai középkorra több tekintetben egészen új világot vetnek. Jelentékeny számukat, Velence szerepe a középkorban s azon viszony, melyben századokon át hazánkkal állott indokolja.

E kéziratok közt van három Corvin codex melyekből kettő, úgymint: *Marcianus Capella de nuptiis Mercurii cum Philologia*, (az Attavantes által festett legfényesebb codexek egyike) és *A verulinus de Architectura*, (ismeretlen miniátornak remeke) 1789-ben a sz. János és Pálról nevezett velencei domonkosrendi zárdából, *Benvenuto de Rambaldi*s pedig ismeretlen időben és ismeretlen helyről kerültek a Marcianaba. Mind a három kézirat az 1882 ik évi budapesti könyvkiállításon be volt mutatva.

Kerültek a Marcianaba magyarországi vonatkozású kéziratok az Aldusok könyveivel is, és pedig Aldus Manutiustól 1597-ben és Niccolo Manutiustól 1722-ben. Az Aldusokról pedig tudjuk, hogy magyarországi maecenasokkal és tudósokkal élénk érintkezést foglaltak, s hogy több magyarországi vonatkozású kézirat volt birtokukban.

Egy nagyfontosságú culturtörténeti kéziratot azonban nélkülözünk a gyűjteményben t. i.: az árpádházi sz. Margit canonicatiójának jegyzőkönyvét, illetőleg a pápai követ által ez ügyben Budán megindított inquisitionnak jegyzőkönyvét, mely a múlt században a sz. Pál és Jánosról nevezett velencei domonkosrendi monostorban még megvolt s Dániel Inre által használtatott, de a szerzet többi kézírataival, úgy látszik, nem került a Marcianaba, mert a Catalogusban nyoma nincsen.

Ezen kézirat igen terjedelmes volt, s egykoru tanu vallomásaiban nagybecsű culturtörténeti adatokat tartott fenn. Eltűnését sajnáljuk s azt hisszük, hogy a hazai culturtörténetnek jó szolgálatot lenne az, ki tudósainkat nyomára vezetné.

Tudósainkból a múlt század óta a Marcianaban többen kutattak. Kiemelem közülök Dániel Imrét, Berzeviczi Albertet, Litterati Nemes Samuelt, Wenzel Gusztávot, Simonyi Ernőt, Nagy Ivánt, Römer Flórist, Fraknoi Vilmost, Ballagi Aladárt,

e sorok íróját, gróf Kun Gézát, Thallóczy Lajost, Szalay Józsefet és Mircse Jánost, kik tanulmányaik szempontjából itten huzama-
sabb ideig dolgoztak.

Megjegyzem még, hogy a regesták készítésében mindenben
Valentinellit követtem. Ő catalogusában a könyvtár latin kéz-
iratait 22 csoportra osztályozta, s leírásukat az osztályok sor-
rendje szerint közli. A levélszámot azonban nem a rubrumban,
hanem a leírásban említi.

Ezen sorrendet követem én is. Regestáimban megtartom
mindenhol a kéziratok eredeti signaturáját és rubrumát, hogy a
kutatóknak azok használatát a könyvtárban megkönnyítsem,
ezenkívül a leírást latin, a jegyzeteket magyar nyelven adom.
Az idézésnél tehát a kéziratok osztálya és folyó száma veendő
figyelembe Végül megjegyzem, hogy közleményembem összesen
97 hazai vonatkozású kéziratot ismertetek, melyekből a bennün-
ket érdeklő regesták osztályszerinti sorrendben így következnek :

A VELENCZEI SZT.-MÁRK KÖNYVTÁR HAZAI VONAT- KOZÁSÚ LATIN KÉZIRATAI.

Classis I.

HAGIOGRAPHIA.

Cod. 27 chart. saec. XV. altitud millim. 60), latitud millim. 216
[Lat. I XLIV.] ME

»Candiani Bollani, libellus super principium
Genesis, et quidem libri octodecim in tria prima capita eius
libri.« A 115 levélre terjedő kézírathoz lapszéli jegyzetekkel egy
levél van csatolva: »Patri suo ac domino fratri Andree Pan-
nonio Cartusiensi Candianus Bolanus sal. pl. — — —
Librum super Genesim ad litteram prompter te ac tuo no-
mini dedicatum manuque mea exscriptum per latorem
presentium tui ordinis virum ad te mitto. — — — Ex urbe, die
XIII. martii, 1466.«

Classis II.

LITURGICA.

Cod. 31 membr. saec. XIV. a. 170, l. 110. [Zanetti, Lat. CLIX.]

Diurnum in usum, crediderim, monialium ordi-
nis ss. Benedicti et Bernardi. Psalmusok, énekek az

ó- és új szövetségből, továbbá hymnusok, antiphonákkal és közbeszótt egyházi beszédekkel.

Említésre méltó a naptárban, hogy jul. 4-ére esett *Translatio s. Martini*; s a közönséges szenteken kívül piros betűvel van megjelölve többek közt szent *Margit* napja is.

Classis III.

PATRES ET SCRIPTORES ECCLESIASTICI.

Cod. 6 chart. saec. XV., a. 290 l. 210 [L. II. XXIV.] ME.

6. *Epistola ad quendam regem qui hortatur sequi monita Senecae: et libellus qui intitulatur: formular honeste vite, f. 90—93. Opella et de quatuor virtutibus cardinalibus nuncupata, Senecae perperam iamdiu tributa, quam Martinus Pannonius ex dumensi in Gallicia abbate, archiepiscopus in Lusitania braccarensis [inde Martinus dictus Pannonius, Dumensis, Braccarensis] Mironi regi dicavit, edita est in »Maxima bibliotheca patrum lugdun.« vol. X. p. 382—385, sine littera dedicationis.*

Cod. 73 membr., saec. XIV., a. 137, l. 102. [L. II. LXIV.] O.

14. *Errores quos communiter Patareni de Bosna credunt et tenent. A 146 l.: In primis credunt et tenent quod duo sunt dii . . .*

Classis IV.

T H E O L O G I.

Cod. 52 membr., saec. XV. a. 320, l. 215. [L. III. CLXXVIII.]

Monachi anonymi libellus de exemplis naturalibus contra curiosos.

Az üresen maradt lapokra, a codex elején és végén, *Strada Filep* (milanói), különféle dolgokat írt be. Itt van egyebek közt egy vigasztaló levele *Guido de Rubeis* fiához, »*commendataria abbatiae s. Chrisogoni intra iadrensem urbem Dalmatiae* [*Muriano, in sancto Cypriano, 24. octobris 1490*], a kinek kínálja e codexeket »*precio tantum modo levisimo quatuor ducatorum*« s igéri, hogy ő *Zárába* fog áthajózni, »*dummodo per menses singulos congrua merces unius saltem ducati deputetur.*«

Cod. 60 chart., 1497–1501, a. 315, l. 211. [L. III. VII.] Ye.

Antonii Gazii opuscula quatuordecim. Az utólsóhoz végül Gazius a következő jegyzést csatolta: »Divino favente numine, in festo vel solemnitate candidissimae ac glorissae virginis ac martyris Catharinae, currente anno Christi Domini 1511, dum Budae infirmus essem ego Antonius Gazius, artium et medicinae professorum omnium minimus, sacraeque theologiae discipulus utinam non inutilis, de inferno et impiorum suppliciis praesensopus absolvi . . .«

Classis VI.

HOMILETICI.

Cod. 9. membr., saec. XV. a. 375, l. 247 [L. III. LXXIX.]

f. 77–80. Clementis papae sexti sermo, quando fecit processus contra interfectores Domini Andreae regis Siciliae, pontificatus sui anno quarto. Kezdetek: »Vox sanguinis fratris tui Abel clamat ad me de terra gentium.«

f. 110–138. Eiusdem licentiae doctoratus, különböző egyházi személyek — s köztük »Gregorius, custos varadiensis« számára.

f. 167–169. Sermo domini Joannis Andreae pro domino Andrea de Hungaria. Kezdetek: »Sapiens in populo haereditabit honorem . . . quia Tullio testante . . .«

Cod. 10 membr., saec. XIV. a. 341, l. 233 [L. III. LXXVI.] ME.

f. 320–331. Collatio pro responsione ad propositionem syndicorum universitatis neapolitanae, offerentium fidelitatis iuramentum et homagium dominae Joannae, ducissae Calabriae, natae condam felicis recordationis domini Caroli primogeniti ipsius regis Roberti, quarto die novembris, anno Domini 1330 in palacio regis, Castrinovi.

f. 321–322. Collatio facte certis universitatibus regni, pro consimili homagio, vicesimo eiusdem mensis.

f. 372–373. Collatio quando insignivit principatu Salerni Andream regis Hungariae primogenitum (!) et Joannam ducissam Calabriae.

Cod. 36 membr. saec. XV. a. 242. l. 150 [Z. L. IXCI] D.

b. Sermones quadraginta sex de tempore de sanctis auctoribus Ioanne de Pech

Classis VIII.

JUS CANONICUM.

Cod. 121. chart. saec. XVIII. a. 340, l. 222 [L. IV. XCI] Ma.

Acta de conciliis ecclesiasticis saeculi decimi quinti:

e. Compendium sermonis a Joanne Gersone coram Sigismundo et Joanne XXIII. habiti sub initio concilii constantientis. (Ugyan ez a beszéd meg van a 123. sz. XV. sz. kéziratban is.)

f. 189—265. Aeneae de Piccolominibus episcopi senensis, ac postmodum Pii II. pont. max. oratio ad Barones Hungariae. Kezdeté: »Sentio rever. patres . . . non leve pondus hodie meis humeris imminere . . .«

Megvan egy másik [L.XIV.I.] codexben is (42—95 l.) A szónok 1452. nov. havában Cusani Miklóssal, a pápától küldetve a bécsi convent előtt állott s a pápa megbízásából mondá e beszédet. Kiadta Mansius: Pii II. p. m. orationes. Lucae. 1755. p. I. p. 184—261.

Cod. 122 chart., saec. XVIII. a. 340, l. 220 [L.V.XCII.] Ma.

Acta quaedam concil. constantiensis, basileensis et tridentini.

f. 415—416. Articoli [20] di domanda di riforma, prodotti dagli ambasciatori cesarei alli legati del concilio di Trento, a nome dell' imperatore Ferdinando, il di 17 giugno 1562: »Che il concilio cominci dalla riforma delli costumi, e primieramente da quella della corte di Roma . . . 7 giugno 1562.«

Latinul olvasható: Concilium tridentinum. Patavii. 1563. ilyen kezdettel: »Constitutum nobis oratoribus . . .«

f. 423—424. Articoli posti in consultatione da Ferdinando imperatore, nell' anno 1563, nel tempo medesimo che celebravasi il concilio di Trento. Kezdeté: »Presiedevano alla consultatione, ordinata dall' imperatore Federico, Stafileo . . .«

Ezt küldik válaszul a császári tanácsban Stafileus Frigyes kir. gyóntató és Draskovics (Drascovitus) György pécsi püspök elnökelete alatt folytatott tárgyalásokra. E 11 cikkelyt, melyek Ferdinánd parancsára megbirálás végett hittudósai

elé terjesztettek, kiadta: *le Prat: Monumentorum ad historiam concilii tridentini*. Lovanii. 1785. V. p. 689.

Cod. 126 chart., saec. XVIII, a. 340, l. 222. [L.IV.XC.] Ma.

Acta quaedam conciliorum constantiensis et basileensis:

f. 105—110. *Oratio Ambrosii Traversarii, generalis ordinis Camaldulensium, ad Sigismundum imperatorem habitam Basileae anno 1435. Kezdeté: »Si quem forte movet ex celeberrimo summorum et sublimium principum . . .«*

Szónok röviden elmondván a zsinat történetét elejétől fogva, annak Bolognába leendő áthelyezéséről stb. értekezik. Ki van adva a szerző művei közt. *Florentiae. 1790. I. col. 1151—1158.*

Cod. 132—132 membr., saec. XV, a. 343, l. 238. [Z. L.CXLIV. CLXVII.] B.

Concilium basileense, cum eius historia, Dominico cardinale Capranica auctore. A második kötetben pedig:

f. 129—188. *Joannis de Ragusio, ordinis fratrum Praedicatorum positio et responsio facta in concilio basileensi, ad dicta magistri Joannis de Rachazano bohemi, in articulo communionis sub utraque specie, anno 1433.*

Cod. 165 membr., saec. XV, a. 237, l. 170. [Z. L.CXCVII.] B.

f. 1—37. *Regulae b. patris Benedicti.*

f. 37—55, 61—67. *Parvae homiliae.*

Az első levélen festett kép van, melynek kezdőbetűje egy fehér ruhába öltözött szerzetes tüntet fel. Colophonja (67 lev.) a következő: *Secundo nonas decembris frater Bartholomaeus de Koloswar partis transilvaniae, tempore Clari abbatis sancti Juliani Martyris de Ariminio scripsit hoc memoriale et erat hungarus. Dum surgunt miseri nolunt misereri miseris.«*

Cod. 176 chart. saec. XV, a. 290, l. 193. [Z. L. CXLII.] B.

Opellae variae seu sententiae diversorum, in quaestione de usu bonorum temporalium Christi ac discipulorum ejus. Partes quinque.

Quarta pars:

f. 178—183. *Responsio fratris Augustini episcopi zagabrensis: »In subjectis quaestionibus intentionis meae est . . .«*

f. 197—199. *archiepiscopico locensis: »Quaeritur utrum . . .«*

Classis IX.

JUS CIVILE.

Cod. 6 membr., saec. XIV, a. 463, l. 299 [L. V. IX.] *Ma Justiniani Infortiati pars utraque, scilicet Digestorum libri. f. 252—253. Olasz-, Dalmát-, Magyar- és Lengyelország püspöki székhelyeinek jegyzéke.*

Cod. 59 chart., saec. XV, a. 212, l. 146 [L. XLIV, CXIX.] *Mr. f. 78—79. Epigrammata (inscriptiones) inventa apud Polam.*

Cod. 71 chart., saec. XVI, a. 405, l. 263 [L. XIV. LXXV.]

Thomae Diplovatati tractatus de urbe Venetiarum, et de civitatibus, insulis et locis illustrissimo dominio aliquandiu subiectis.

f. 1—18. A felsorolt városok és szigetek közt vannak: *Dalmatia, Pola, Jadera, Arbes, Veglia, Spalatum, Sybanicum, Nona. Pagum, Cafisole (in insula Veglia) Scardona, Belgradum, Slavonia et comitatus Possega.*

Cod. 75 membr., saec. XV, a. 195, l. 133 [L. X. LXXXVI.] *F.*

f. 1—24. *Pauli Mauroceni, defensio Venetorum, ad Europae principes, contra obtrectatores. Dedicatio cardinali Marco Bembo utpote qui, Romae cum esset, partibus Venetorum apud viros principes favere poterat.*

Quis ambitionis nota dignos Venetos, quis scelus in ecclesiam patrasse arbitrabitur, quod Foriulii patriarchis sexcies Hungaros in Venetos provocantibus, commeatusque et cetera opportuna ministrantibus, omni tandem devicta patientia, tot iniuriis provocati, defensionis arma susceperint, hosteque pulso, patria bellorum ostio in potestate retenta, tantoque emolumentorum servato, quantum custodiae sufficere posse arbitrati sunt, cetera eligendis pontificibus praeservarint?

Dux Stephanus Bossinae Ragusium terra obsidione premebat, mari vero cohibere non poterat: Venetos igitur exorare constituit, ut mari triremibus civitate compressa in suam potestatem vindicarent: renuit dux venetus, ambitioni praefereus patrum institutum.

f. 25—46. *Pauli Mauroceni de rebus ac forma*

reipublicae venetae Gregoria Heymburg, Germanorum doctori praeclarissimo

Saepenumero Hungarorum praesidia a Dalmatis in Venetos evocata fugarunt, et in patriam redire coegerunt. Universum semel exercitum, quem octuaginta millium nummorum excedere fama pertulerat, Maurocenus Andreas classis, exercitusque dux designatus, LXX.^{ta} millibus armatorum ipso cum rege fugavit et pene delevit.

Dalmatas saepenumero lacescentes, pacis gratia, precio, ac demum armis in potestatem redegerunt, praesidiis munientes, ne quid adversi ultra molirentur, plurima eorum rebellione praemoniti.

Sigismundum imperatorem ac Hungariae regem, quem ante e Teucrorum manibus liberaverant ultro, arma inferentem Italia discedere coegerunt.

Ragusium quod his temporibus Stephanus dux Bosniae terra machinis viribusque adortus est, cum illum in potestatem redigere non valeret. quod mari incumbens aquam, ceteraque opportuna ministrari cernebat, bina ternaque legatione principi nostro, ut illud suae subderet ditioni, suadere conatus est.

Cod. 93—94 membr., saec. XI—XVII a. 474, l. 312 [L. V.LVIII—LIX.] X.

Diplomata, instrumenta, acta de rebus venetis et exteris.

E gyűjteményben vannak: Zsigmond kir. kiváltságlevelé »Joanni Francisco de Capitibus listae« 1434—1435; továbbá Rudolf (1595) és I. Leopold (1699) diplomái.

Cod. 96 membr., saec. XII—XV, a. 625, l. 430 [XIV, LXXI.] Ya.

Acta quaedam veneta, numero quadraginta septem, ex parte autographa, ab anno 1123 ad annum 1439. Egyebek közt:

Petitiones Venetorum bano Dalmatiae et Croatiae (1359.)

Litterae Barthol. Ursi, notarii ven., et Nicolai de Zech, bani Dalmatiae et Croatiae ad dominum Venet. (1351.)

Cod. 103 chart., saec. XIV—XV., a 270, l 210 [L. X.CCXCIX]. D. f. 1—10. Registrum litterarum dominorum Zachariae Con-

tareni et Jacobi de Priolis, ambasiatorum domini Venetiarum ad Ludovicum regem Hungariae, missarum pro factis ambasiatae eis commissae ann. MCCCLXXIX.

Összesen 25 levél, melyek május 25. július 2-ig keltek Trevisóból, Spielenbergből, Villachból, Budáról, »Oresvár (Veresvár?)-ből és Bécsből; közülök 8 »dominio Venetiarum«, a többi »Benedicto olim bano, capitaneo Hungarorum in partibus Italiae; Jacobo Hispano comiti; magistro Ludovico Donato generali ordinis Minorum; magistro Urbano« van czimezve.

f. 10—64. Registrum litterarum dominorum Nicolai Mauroceni, decretorum doctoris, Zachariae Contareni, Jacobi Priolis, Joann. Gradonici et Michaelis Mauroceni, ambasiatorum domini Venetiarum ad dominum Carolum de Durachio, ad pacem tractandam missorum, pro factis ambasiatae eis commissae a. MCCCLXXIX.

56 levelet foglal magában; csaknem mindenik a velencei tanácshoz küldetett Saciloból, Trevisóból és Mestreből, aug. 7., nov. 10; s azon békének történetét beszélik el, melyet a magyar kir. felhatalmazása mellett Durazzo Károlylyal kötöttek a velenceiek.

Cod. 104 membr., saec. XV—XVI, a. 330. [L. XCCCIV.] D.

Litterae sexdecim authenticae Aug. Barbadici et Leonardi Lauredani ducum ad Zachariam Contarenum oratorem, a die 27 aug. ad 11 decembris, 1501.

A szónoknak, ki a nürnbergi gyűlésre küldetik Miksa császárhoz, egyebek közt utasításul adatik, hogy a császártól kérjen menedéklevelet »Georgio et Sebastiano Justo a rege Hungariae oratoribus recedentibus, nec non Jo. Baduario accedenti.«

Codd. 105—106 membr. — chart., saec. XIV—XVI, a. 458, l. 360 [L. XIV, CI—CII.] Ye.

Codex diplomaticus aquileiensis. 1393.

E gyűjteményben vannak egyebek közt: »epistolae imperatoris Sigismundi; Francisci de Florentia; Christophori de Frangepanibus.«

Codd. 124—128 chart., saec. XV—XVI, a. 300, l. 210 [L. X.CLXXIV—CLXXVIII.] Ye.

Epistolae, pleraque latine, pontificum; principum; virorum religione, litteris, artibus illustrium. Nomina scribentium sic sequunt.

Vol. I. Continet epistolas: 189.— Et quidem: inter ceteras Abstemi Laurentii (manu propria); Argiropuli Joannis (m. p.), Averoldi Barthol., archiepisc. spalatensis; Baudini Francisci; Brandolini Philippi, Diphnici Georgii, episc. nonensis; Estensis Hippolyti, cardinalis; Estensis Nicolai, episc. adriensis; Perotti Nicolai episc. sipontini (m. p.); Picolominei Francisci, cardin. (m. p.), Sfortia Ludovici, ducis Mediolani.«

Vol. II. habet epistolas A episc. nitriensis; — — Beatricis, reginae Hungariae; — — Stephani, vaivodae Moldaviae.«

Vol. III. Estensis Herculis, ducis Ferrariae: Ferdinandi II. Siciliae regis.

Vol. IV. Litterae episcopi arcensis, Joannis Gatti, Ludovici Podacathari.

Végül van 116 okmány, többnyire eredeti kéziratban, nagyrészt latin és francia nyelven; vannak köztük pápai utasítások német- és magyarországi követek számára; — továbbá: epistola Frieder. III. et Maximil. I. imper. Casimiri regis Poloniae; Beatricis, reginae Hungariae et Bohemiae; Ladislai de Egervara; Rascie despoti, archiepiscoporum coronensis, ragusini, strigoniensis; episcoporum agriensis, arbensis, bosnensis; quinqueecclesiensis, sirmiensis, transylvani, vesprimiensis, waradiniensis, zagabriensis; oratorum apostolicorum Antonii de Grassis, L. de Agnellis, Raymundi Pereudi; Joannis de Giglis, collectoris in Anglia; Balthassaris de Piscia; Ludovici Podocathari, Persei Malvitii; Willelmi de Bibra, militis.

E levélgyűjteményt, a velencei nyilv. levéltár még gazdagabb gyűjteményével együtt a cyprusi származású Ludovicus Podacatharus, capaciói (Nápoly.) püspök s a IV. Sixtus, VIII. Inceze, VI. Sándor, III. Pius és II. Gyula pápák alatt történt dolgok legalaposabb ismerője állította össze Rómában, hol 1506-

ban meghalt, unokaöcsét, Liviust hagyván egyetemes örökösül. Ez Velenczében 1555-ben elhunyván, a tizek tanácsa az ő összes kéziratgyűjteményét politikai oknál fogva az államügyésznek ítélte, a kitől aztán a múlt században a velencei könyv- és levéltár birtokába ment át.

Codd. 132—133 chart., saec. XV, a. 330, l. 220. [L. XIV, XCIX—C.] Ye.

I. Leonelli Clericati, episcopi concordienensis, epistolae sexdecim, datae annis 1488—1480.

Köztük: epistolae quatuor oratoris pontificii a d r e g e m H u n g a r i a e Innocentio pp. VIII. datae B u d a a. 1489.

II. Epistolae fere 140, pleraque latine, authenticae, cum partibus per notas arcanas exscriptis Clericati, qua oratoris apostolici ad Maximilianum I. Romanorum regem, annis 1497—1499.

E jelentések szólnak egyebek közt a t ö r ö k e l l e n i h á b o r ú r ó l is, mit az összes követek, de különösen a pápai, velencei, m a g y a r és lengyel küldöttek hevesen sürgettek Miksa császárnál.

Cod. 141 chart., saec. XVI, a. 372, l. 260. [J. VII MDCXLIII.] O.

1. f. 4—6. Exemplum diplomatis, quo S i g i s m u n d u s i m p e r. comitem palatinum Andream Donatum renunciat. Basileae. 5 febr. 1434.

Cum A. Donati oratoris ven. opera [sic in diplomate], impedimenta coronationis Sigismundi sublata essent, caesar eundem Romae militem et consiliarium et familiarem suum fecit, aureis sexcentis annuis assignatis. Dissidiis inter concilium basileense et pontificem declinandis, eodem anno [1433] Sigismundus Basileam petit, Donato comite, cumque citato cursu paulo post Romam mittit, pontifici decreta concilii delaturum. Eapropter anno insequenti, Donatum ac eius familiam, filiosque legitimos comites palatinos elegit, privileggiis datis [ut supra], praesertim vero creandi quatuor milites et octo scutiferos, quibus extremis divisam nostram, serpentem videlicet cum cruce et litteris insculptis: O quam misericors ec. dare possis. Insuper universae eius familiae libertatibus, immunitatibus ec. omnibus assertis, indulget ut armis propriis leonem aureum rampantem cum corona, et aquilam bicipitem in campo aureo addat, nec non Andreas et successores praesentet azzam vel speltam seu clavam varnitam, pretii ducatorum triginta, quoties caesar Venetias accedet;

et gerat tanquam comes imperialis usquequo Venetiis morabitur: Scutum reformatum cum leone et aquila a fronte diplomatis depictum est: idem in insignibus familiae Donati conspicuum.

2. Bulla Sixti pp. IV. qua Zachariam Barbarum, venetum sibi oratorem, comitem palatinum renunciat. Romae, 25 maii, 1480.

Pontifex, praeter privilegia ab imperatoribus F. Cornelio et A. Donato collata, concedit ut orator eiusque descendentes arma et insignia nostrae, ex qua secundum carnem originem traximus, familiae de Ruvere, videlicet arborem viridem in campo caelesti cum foliis viridibus et glandibus aureis, seu croceis . . . gestare possint ac valeant. Desunt nova insignia quibus spatium paratum, ut et in clypeis familiae posterioribus considerantur.

Cod. 146 membr., saec. XVII, a. 302, l. 250. [K. XIV, CCVIII.] X.

Diploma quo comes Joannes Henricus a Tournon ac heredes, nobiles regni Hungariae creantur.

Leopoldus I. Romanorum imperator, ratione habita celeberrimae ac vetustissimae familiae a Tournon, a binis iam et ultra saeculis cardinalitiae et comitum dignitatis viris conspicuae, Joannem Henricum a Tournon, ipsiusque haeredes ac posteritates utriusque sexus, in numerum verorum antiquorum et indubitatorum regni Hungariae et partium eidem annexarum indigenarum ducit recipiendum, die 3 aug. 1696, iuramento seu homagio assumpto.

Documentum authenticum membranaceum, fol. 5, litteris polichromis, magna ex parte aureatis, insigne.

Cod. 187 chart., saec. XVI, a. 310, l. 215 [L. V. XLIII.] X.

Statuta, provisiones, litterae, mandata, pacta et conventiones communitatis Rochae de Pectoris, cum magnifica communitate et magnifico Consilio civitatis Belluni¹⁾ per Antonium Lipsum notarium, exemplatum ad requisitionem Bartholomaei de Sopera et Jacobi Gaspardi de Subaguda, nuntiorum Rochae de Pectoris, ex suis originalibus, sub die Veneris ultimo augusti, 1571.

Ea, numero 67, composita et compilata sunt sub regimine eius, consilio Belluni, vicarii et rectoris Cosmae de Grotis de

¹⁾ Velencei város.

Aretio, anno 1470, quo Bellunum regi Hungariae Sigismundo suberat.

Cod. 191 chart., saec. XVII, a. 310, l. 216 [L. V. XCVIII.]

Statuta communitatis Glemonae, ab anno 1381.

Leonardus de Pers, vicecapitaneus pro Albertino de Spilimbergo capitaneo Glemonae, Fabianus massarius, provisores, consilium et commune advertentes statuta Glemonae varia esse, discordantia, pluribus voluminibus et membranis inclusa, dictant nova per Glemonae cancellarium Philippum Formentini notarium, anno 1381, causa guerrae inter regem Hungariae, ecclesiam aquileiensem, Genuenses, dominium Paduae et Venetos.

Cod. 212 chart., saec. XVIII, a. 301, l. 218 [L. V. XCIV.] T.

Statuta et ordinamenta communitatis et hominum civitatis Spalati, facta, edita et condita per nob. et sup. virum, dom. Percevalum Joannis de nobili et honorabili civitate firmana... potestatem civitatis Spalati, a. 1312.

Paginis 467—480 occurrunt statuta peculiaria comitum Spalati, Pantaleonis Justiniani, a 1305; Jacobi Gradonici, a. 1333; Maphaei Emo, ann. 1350—1352, 1367; ut et passim regum Hungariae Caroli a. 1319, Ludovici ann. 1350, 1365.

Cod. 215 chart., saec. XV, a. 210, l. 154 [L. V. XXXII.] Mk.

Statuta et privilegia civitatis Cathari.

f. 10—107. Statutis datis annis 1301—1417, nempe antequam Cathares ultro se in fidem ditionemque Venetorum dedissent, accedunt partes seu decreta Venetorum quatuor pro annis 1423—1425; nec non diploma itale Stephani imperatoris Romaniae pro Catharesibus a. 1351., titulo: Privilegia et confinia civitatis Catharii; quod extremum ediderunt itale Plaminus Cornelius, ¹⁾ latine tantum Farlatus. ²⁾

Cod. 218—222 chart., saec. XVIII, a. 363, l. 216, a. 295. l. 160. [L. V. LXXV—LXXIX.] F.

Codex diplomaticus ordinis equestris s. Joannis Hierosolymitani, a saec. XII. ad XVIII.

Tom. IV., folior. 261, habet bullas pontificum et litteras principum, ann. 1561—1630: redundant acta imperatorum

¹⁾ Catharus Dalmatiae civitas etc. Patavii. 1759 p. 54—59.

²⁾ Illyr. sacrum. VI, p. 449—450.

Ferdinandi I. et II., ac Rudolphi II., plerumque alemannice.

Tom. V., folior. 306, comprehendit fol. 95—118, 181—224, 231—268, 270. litteras itale exaratas imperatorum Leopoldi I., Josephi I., Caroli VI., Mariae Theresiae.

Cod. 226 chart., saec. XVI. a. 257, l. 188 [L. V. L.] Ma.

Constitutionum sacri patavini collegii philosophorum ac medicorum libri quinque.

fol. LXI—LXIV. Matricula dominorum doctorum artistarum et medicorum sacri collegii patavini. Syllabus doctorum numero 122, quorum 62 anno 1550 inscripti; ceteri postea alia manu additi.

Cod. 293 membr., saec. XVI, a. 220, l. 150 [L. X. CCCXLIII.] Q.

Commissio Bernardo Balbi, comiti et capitaneo Sibenici, data ab Andrea Gritti duce, die 3 novembris 1430.

Pericopae sexaginta, pleraque latine, ad annum 1529. Inter alia praecepta: »Stipendiarii habentes uxores vel concubinas sclavas Dalmatiae vel Hungariae, non stent ad stipendia nostra. Subditi tranquillitate degant cum Turcis.«

Classis X.

PHILOSOPHIA.

Cod. 228 chart., saec. XV, a. 208, l. 142 [L. VI. CCXI.] Z.

Joannis Michaelis Carrariensis, de choreis musarum, sive de origine omnium scientiarum. Dedicatio incipit: »Alpharabii librum cum illum legissem, rever. Gabriel Rangone, in quo de scientiarum origine . . . « finit vero: ». . . teque patronum illustrem meum Gabrielem ad sibillinos annos summa cum gloria et sanitate perducatur.«

Tractatus in capita septem digesti, Gabrieli Rangone, episcopo agriensi et beatorum Sergii et Bacchi presbytero cardinali nuncupati.

Rangonus apud Clararum oppidum Brianianigrinatus, s. Francisci regulam amplexus, Hungariam in Turcas et Hussitas peregrinatus est, quousque Matthias rex episcopum agriensem renunciavit, auctorque fuit ut Sixtus papa IV. in cardinalium caetum cooptasset.

Cod. 236 membr., saec. XIV, a. 354, l. 250 [Z. L. CCCCXXVI] P.

Francisci Petrarcae, opera varia.

f. 104—107. Quoddam propositum factum coram rege Hungariae [per Andream Contarenum et Michaellem Falerum, venetos ad eum legatos.] »Quanta de virtutibus et proprietatibus vestris divulgata sint et divulgentur per orbem . . .«

Opus commentitium iudicant et qui inter Petrarcae opera ediderunt.

Classis XI.

MATHESIS, ASTRONOMIA, ASTROLOGIA.

Cod. 63 membr. saec. XV. a. 340, l. 232 [Z. L. CCCXXVIII.] B.

f. 1—117. Epitome almagesti Ptolemaei, libris tredecim.

Magister Georgius de Feuerbach (sic), Bessarionis optimi et gratissimi principis desiderio satisfactorius, Ptolemaei almagestum seu magnae constructionis in compendium redegit. Moriens, au. 1461, perficiendum reliquit magistro Joanni de Kunigspurg, qui epitomen a praeceptore inceptam, animum Bessarione confirmante, absolvit huicque dicavit.

Cod. 88. chart., saec. XVI. a. 200, l. 148 [L. VI. CCII.] O.

Marcelli Squarcialupi, responsio ad epistolam Thomae Erasti ad Andream Duditiu[m]. »Annus iam est cum vir illustris Duditiu[s] ex Moravia, clarissimus autem orator Brutus ex Polonia mihi scripserunt . . .«

Thomas Erastus Plumbini, nobili Etruriae ciuitate, ortus, philosophiae et medicinae studiis apud nostrates, iuxta ac exteros inclaruit. Rhaetiam, Bohemiam, Hungariam, Poloniam peragravit, exul a patria, religionis causa.

Cod. 89 membr., saec. XV. a. 290, l. 215. [Z. L. CCCXLII.] B.

Georgii de Puerbach, tabulae eclipsis solis et lunae. »Tempus coniunctionis vel oppositionis mediae luminarium . . .«

Textum, anno 1460 exaratum, foliis 1—8 ab auctore exscriptum, excipiunt tabulae, fol. 10—59 belle coloribus nigro et rubro delineatae. Eas waradienses appellarunt, quod Johannes de Montereigio episcopo waradiensi eas dedicasset.

Cod. 101 chart., saec. XVI, a. 335 l. 232. [L. VIII. XXI.] F.

f. 35—41. De praelaturis provinciarum mundi. »In civitate Romae sunt infrascriptae ecclesiae, quae patriarchales dicuntur«

Habentur tantum nomina praelaturarum, non praelatorum, Italiae; Dalmatiae; Albaniae; Hungariae . . . Bulgariae etc.

Classis XIV.

M E D I C I N A.

Cod. 26 chart., saec. XV, a. 292, l. 218. [L. VII. III.] F.

f. 1—48. Guillelmi a Varignana, practica medicinae. Dedicatio: »Cunctis militaribus accincto virtutibus nec minus intellectualium dyademate coronato, magnifico domino suo semper Meladino Croachorum (Croatorum) et Bosnebano, generalique domino totius territorii Chelin eius subiecti animo Guilglelmus [sic] de Varignana qualis professor in artibus et medicina«

In fine: »in veneranda curia Jadrae sub anno Domini 1319. die Sabbati secundo exeunte decembris (31 dec.)«

Classis XVIII.

ARCHITECTURA.

Cod. 16 membr., saec. XV, a. 490. l. 306. [L. VIII. II.] Mk.

Antonii Averulini florentini, de architectura libri viginti quinque, ab Antonio Bonfinio asculano latine redditi, ad Matthiam Corvinum, Hungariae regem. Dedicatio: »Credebam, dive Matthia princeps invictissime, ad aequanda tuorum Romanorum gesta et ad comparandam immortalitatem«; liber vero primus: »Cum in frequenti convivio essem ubi princeps quidam multis cum sodalibus laetum diem agebat«

Opus ab Averulino, qui et Philaretus appellari consuevit, idiomate italico primum conscriptum, Francisco Sfortiae Mediolani duci epistola ¹⁾ ad initium posita dicatum, in codice senensi

¹⁾ Ex eodem, postmodum palatino Florentiae, n. 322, recens bibliothecae nationalis florentinae, publici iuris fecit cum nota, a. 1839 Joannes Gaye in Carteggio inedito d'artisti, t. I, p. 200—206.

se videret, Iacobus Carrarius comes prodidit ¹⁾. Id autem anno 1460 factum suadet non tantum codex olim Peirescii, in quo latine opus erat, a Montfauconio cum anni illius annotatione relatus ²⁾ quantum auctor ipse de observatione horoscopi in urbe fundanda, scribens libro quarto: »Dominus [princeps nimirum, »a quo urbem extrui putat], ne qua sideris iniquitate gravetur, »mathematicos consulit et astrologos. Ex his unus astrorum pe- »ritissimus benignum horoscopon idibus aprilis futurum signifi- »cat; nam eius diei hora decima, quando ab inita salute christi- »ana annus tunc quadringentesimus et sexagesimus supra mille- »simum agebatur, nil faustius astronomica ratione fundari posse »docebat.« Quadriennio post, opus, uti videtur, reformatum ipse auctor Petro Mediceo Cosmi filio, epistola nuncupatoria immutata, obtulit, Vasario teste, qui codicem Mediceo tunc datum a se visum refert. ³⁾ Codicem itidem alium italicum, in bibliotheca caenobii s. Hieronymi prope Valentiam Hispaniarum alias asservatum, ego in biblioth. gymnasii Valentiae Edetanorum, anno 1858 vidi; in eo titulos Antonii Averulini Philareti florentini, de architectura, ad Petrum Medicem, in italiano, saec. XV. Cum autem in Hungariam ad Matthiam Corvinum regem Franciscus Bandinius florentinus vir ingenio magnificentiaque excellens, ⁴⁾ anno circiter 1482 accessisset, Averulini architecturam italice scriptam ad eum detulit; rexque pro insigni suo in bonas artes studio, Antonio Bonfinio apud se degenti, ut eam latine redderet, mandavit: quam equidem interpretationem trium mensium spatio se fecisse Bonfinius affirmat, scribens: »Addebat »animum architectura, quam tribus sane mensibus Antonius Bon- »finius in latinam e materna lingua traduxerat.« ⁵⁾

Prooemio hoc idem nuncupationis volumen ab auctore in-
nuitur: »Quid dixeris, iam viso hoc libro quem in latinum mihi
»traducendum demandasti? Nonne statim, visa pontium ichno-

¹⁾ Lettere pittoriche, t. IV, p. 316; t. V. p. 234.

²⁾ Biblioth. ms. p. 1182.

³⁾ Codicem hunc bibliotheca Florentina nationalis habet hodieum [cl. XVII, cod. 30]. V. Vasari, Vite de' pittori. Florentiae, 1848. Vol. III. p. 290.

⁴⁾ Ficinus, epist. ad Iacobum Bracciol. Oper. t. II, p. 657.

⁵⁾ Rerum Hungariae decad. IV, lib. 7, p. 633 — ed. Francofurti, 1581.

»graphia, de traicendo marmoreo ponte Danubio, Traiani exemplo, ac de aedificandis plerisque urbibus in Pannonia cogitasti?»

Opus, libris quinque ac viginti, de urbe condenda, eiusque singulis aedificiis, tum sacris, tum profanis, tum publicis, tum privatis exstruendis exornandisque, praecepta tradens, Vasarius valde improbat, cui redarguendo, haec rite editores florentini. »Il giudizio che il Vasario dà dell' opera del Filarete non è »scevro d' invidia, nè senza un poco d'ingratitude; imperciocchè, sebbene vi sia poco ordine nelle materie, una noiosa prolissità di parole, e una affettazione di stile e di latinismi . . . , tuttavia »vi sono alcune notizie buone e importanti di artefici e di opere »d'arte, delle quali il Vasari fece suo pro nelle Vite; e molte »cognizioni scientifiche e pratiche delle tre arti, che egli non »dubitò di trasfondere nella sua Introduzione generale, senza »render giustizia nè dar minimo segno di gratitudine al Filarete, »del cui libro s'era in buona parte »giovato«¹⁾ Sumpsit auctor perpaucam ex Vitruvio ac Leone Baptista Alberto. Cum typis editum opus nunquam fuerit, haud inopportunum censeo, singularia quaedam ex eo proferre.

Libro tertio, ubi de marmoribus praecipuis: »Marmorum »feracissima quondam Graecia perhibetur, quod ea quae Romam »et Venetias advecta sunt plane testantur . . . Plerisque variae »animalium formae insunt, ab ipsa natura sponte productae; »quod in d. Marci basilica videre licet, ubi ad dexteram duae »insunt marmoreae tabulae, quibus dissectis eremita inest, qui »elatis manibus aliquod numen adorare videtur. Id ipsum Byzantii »in celeberrimo Sophiae templo saepe visum est.«

Et libro XIX: »Non solum homines, verum et ipsam naturam pictura mirifice delectari novimus; quandoquidem in »marmoreis tabulis, quae in Marci basilica spectantur apud Venetos, humanas suapte natura figuras incesse vidimus.«

Libro VI: »Neque ex Dalmatia Trauensisque [sic] Hispania defecere statuarii, neque ex Istria Dominicus.« Locus corruptus Iacobi Traguriensis, architecti et statuarii praestantis. nomen habuisse videtur; a quo Istvanfius Novigradi arcem instauratam fuisse scribit;²⁾ ac Matthiae regi statuas

¹⁾ Loco citato, p. 291.

²⁾ Historia Hung., lib. 28.

tres, Herculis, Dianae, Apollinis, ex aurichaleo fusas commemorat Xistus Schier. ¹⁾

Muriani, prope Venetias, historiam intersunt quae libro IX de porticu exornanda. »Sedilia in primis marmore obducemus: »a tergo ad tertium usque brachium altitudinis, ex vario vitrorum genere, tessellato marmore exornabimus: item alterius parietem depincto intus vitro incrustabimus, quod varias animalium formas referet; spectatu quidem nimis admirabile. At »quis haec efficiet? Angelus, iniquam, Muranus mei amantissimus, vitrariae artis peritissimus, qui etiam ex vitro crystallinum et pretiosorum lapidum colores adulterat, intus varias imagines recondit, quas nemo est qui non admodum admiretur.«

Libro XI, ubi de ecclesia, non tamen constructa, uti verba praeserunt: »Ecclesiam e vario marmore construximus intus, »tessellato opere pinximus: picturae auctor Marinus Muranus »Angeli Murani filius. Fenestrae omnes pictis specularibus exornatae: vitream mixturam testudo et culmina retinebant.«

Angelo huic operum vitrariorum artificii praestantissimo epitaphium Muriani in ecclesia divi Stephani positum iamdiu exscripsit Ioannes Georgius Palferus, retulitque, inter memorabilia Venetorum monumenta [ex nostra biblioth. L. X, CXLIV, f. 227.]

- »Angele, pontificum qui secretarius eras,
- »Terrarum fueras miraculum dominis,
- »Cui patuit vitrea quidquid in arte latebat,
- »Nunc pars terra iaces, parsque retenta polo«.
- »Angelo Beruerio suisque posteris sacrum.«

Eius in laudem Ludovicus Carbo, ferrariensis habet epigramma [L. XII, CXXXVII, f. 46].

»Epigramma in Angelum venetum, optimum artificem crystallinorum vasorum.«

- »Hic situs est vitream qui totam noverat artem,
- »Angelus angelico praeditus ingenio.
- »Lector apostolicus et secretarius olim,
- »Additus ad cives, florida terra, tuos.

¹⁾ De biblioth. Budensi, §. XII

»Hunc rex Alphonsus, byzantium induperator,

»Gallia dilexit, Insubrium dominus.«

Libro XXI de palatio ex Venetorum usu construendo praecepta traduntur, aedificii etiam fronte exhibita.

Libro XXIV, ubi de opere musivo: »Pictura vero quae ex tessellati operis incrustatione fit iam exoleverat; sed apud Venetos aliquantulum instaurata est. Ex vitreis tessellis constat, quae variorum sunt colorum: ex quoque calore quinque genere, luminum umbrarumque gratia fiunt. Vitra namque scalpello, prout res ipsa postulat, in tesseras mutilantur, quas ubi miro ordine praepararis in laevigato arido designatoque pariete, indito glutine, affiges: glutinum autem tale ex calce fit, quod sale careat et marmore. In Petri basilica Romae tessellata pictura a Giotto elaborata spectatur: item Venetiis in aede Marci tabula spectatur ex tessella tam tenui, ut ex ovorum putaminibus constare putetur.«

Textum libri XXV, de palatio quo Cosmus Mediceus Mediolani a Franciscus Sfortia duce donatus est, totum dedit Morellius in libro: *Notizie e' operi di digegno nella prima meta del secolo XVI ec. Bassano, 1800, p. 161—164* »Sed de palatio quod in urbe mediolanensi — planetae et duodecim signa picta sunt.«

Operis Averulini a Bonfinio laetinae redditi exemplaria alia Romae exstare in biblioth. Vaticana et in tabulario sancti Petri in Vaticano, Mediolani in biblioth. Ambrosiana, et alibi, ex Montefauconio ex Mazzuchellio constat: omnium tamen luculentissimum procul dubio hoc est, quod pro Matthiae regis biblioth. Budensi scriptum et exornatum fuisse quisque videt intelligit. Pagina siquidem prima, quae Bonfinii epistolae initium affert, ad oram summam regis insignia, ad imam regem ipsum in throno sedentem exhibet; marginem vero praelia, corvi, aves, pueruli, flores, fructus implent, cum regis tropaeis, addita inscriptione: MA. C. TRO [Matthiae e Corvini Tropaeis]; omnia mirifico artificio depicta. Quinta itidem pagina, qua Averulini ad Mediceum epistola incipit, in parte summa regis insignia, in ima eadem multo ornatiore habet, inter varii generis aedificationes; in margina autem toto, aequae ac pagina prima, picturis varii generis, eiusdem tamen elegantiae, ornata est. Per totum quoque

opus schemata multa ad rem, de qua agitur, spectantia, diligentissime facta occurrunt; et in iis aedificiorum formae nonnullae ex nova praesertim architectura compositae. Codicem anno 1488 exaratum fuisse, anni illius nota, in lapide ad instar termini, qui libro undecimo depictus apparet, posita, indicio est. Biennio post, Matthiae rege vita functo, Ioachimus Turrianus venetus, ordinis Praedicatorum magister summus, cum sibi acquisivit, ac in bibliotheca coenobii sanctorum Ioannis et Pauli Venetiarum, quam instruebat, reposuit; in qua ad annum usque 1789 asservatus, bona tunc de causa, in Marcianam cum aliis plerisque translatus est.

Classis XXI.

HISTORIA ECCLESIASTICA.

Cod. 11 membr., saec. XIII, a. 358, l. 240, [L. IX. XXI.] X.

f. 202—217. Summa magistri Joannis Beleth, de reddenda ratione ecclesiasticorum officiorum, et quare et a quibus sint instituta, ac de quibus festis sanctorum.

Codex serius ab initio inscriptus: Anno Domini MCCCC. XXXI, circa festum beatae Catherinae virginis, Hungari sunt interempti, et quidam ex ipsis devastati in partibus Ciliae per Almanos, quosdam inhabitatores status ipsius Ciliae, regnante strenuissimo principe, rege Sigismundo.*

Cod. 24 chart., saec. XVI, a. 268, l. 202. [L. IX. XLII.] O.

f. 1—4. Instructiones ordinatae per r. r. d. d. cardinales deputatos rhotomagensem, theanensem, papiensem, et senensem, die sabbati XX. maii, MCCCC.LXXII, pro r. d. cardinali sancti Marci, s. s. d. n. Sixti pp. IV. in Germaniam, Hungariam et Poloniam legato destinato.

Legato praeceptum: imperatorem ad bellum contra Turcas, Hungariae et Poloniae reges ad mutuam pacem hortetur; quibus etiam confirmationem pacis inter Polonos et equites theutonicos inita proponant.

f. 5—7. II. Sixti pp. IV, instructiones datae Urso de Ursinis, episcopo theanensis, eius nuncio, ad ea quae agenda sunt cum imperatoria maiestate et rege Hungariae.

Orator, mense februario anni 1481, cardinali melphitano, die 19 ianuarii legato designato subrogatus, habet in commissis: pacem componat inter imperatorem, ac regem Hungariae; utrumque ad bellum in Turcas moveat. De cetero, instructionibus Aleriensis (20 sept. 1477) utatur.

f. 17—18. Eiusdem instructio de agendis per r. d. (Joan-nem Andream) episcopum aleriemsem, iturum ad partes Germaniae. »Primo ibit ad r. d. imperatorem et eius maiestatem visitabit . . . « Romae, die 20 septembris, 1477.

Missus est Aleriensis ad imperatorem ac regem Hungariae pro pace inter eos facienda, vel saltem induciis paciscendis.

f. 30—31. — — — — instructiones episcopo ratisbonensi (Henrico IV. de Absberg) legato ad Caesarem. »In primis . . . Cum eritis apud christianissimum filium nostrum . . . «

Imperatorem, ut pacem habeat cum Hungariae rege in Turcas iam proficiscente, rogari mandat.

f. 39—40. — — — — instructiones ad regem Hungariae pro pace tractanda inter hunc et caesarem. Romae, 16 dec. 1475.

f. 45—54. Innocentii pp. VIII, instructiones nuncio et oratori suo, de gerendis apud sereniss. regem Hungariae. »In primis cum ad . . . salutabit d. regem Hungariae, nomine . . . «

Tractet orator pacem regem inter et Caesarem; archiepiscopi colocensis a rege in vincula coniecti causam cognoscat; clericorum corruptos mores reformet; ecclesiae decimas pendi curet; pro ecclesiae Strigonensis ac Quinque ecclesiarum praepositis apud regem, qui eos beneficiorum suorum redditibus ac posteriorem etiam libertate privaverat, intercedat; Joannem episcopum varadiensem ab olomucensi sede, in quam se intruserat, deiciat eiusque in locum Joannem episcopum sirmiensem instituat, ac regem ipsum ad bellum in Turcas proferendum hortetur. Haec pontificis mandata.

f. 59—65. — — — — responsiones ad litteras et informationes rerum hungaricarum Viennae, 30 ianuarii, 1489 datas per episcopum hortanum [Angelum Pecchinolium] nuncium et

oratore[m] apostol. ad Hungariae regem destinatum.«
 »Laudet primo et ante omnia, ac summopere probat . . .«

Legato mandat pontifex ut regem certio[m] reddat de admissis a se Bohemiae ac Romanorum regis legatis, gratulationis de pontificiatu accipiendae causae; pro Zizimo ad se deducendo serio laborasse, et Anconitanos, pro quibus rex intercedebat, ecclesiae communione ea una de causa se privasse, quod nonnulla adversus ecclesiasticam libertatem statuissent.

f. 116—126. Alexandri pp. VI instructiones cardinali rhegino [Petro Isuelleo], legato ad reges Hungariae, Bohemiae et Poloniae. »Cum res impiissimorum Turcorum, sicut palam est omnibus . . . Romae, 18 novembris, 1550.«

Be'lum turcicum, quod legato promovendum erat, harum instructionum, argumentum est.

Acta fol. 39—40, 59—65 et 116—126. exscribenda curavi in usum academiae litterariae pestinensis mense iunio, 1852. (Valentinelli.)

Cod. 27 chart., saec. XVI, a. 336, l. 222. [L. IX. LXVI.] Y.

Epistolae, maxima ex parte autographae, virorum vel genere, vel dignitate, vel litteris illustrium, ad Petrum Paulum Vergerium, nuncium apostolicum ad Ferdinandum regem aliosque Germaniae principes. pro concilio cogendo, pleraeque annis 1533—1535.

Inter alias litterae Stanislai I. Thurzo episcopi olomuccensis et Georgii Logi silesiensis.

Cod. 28 chart., saec. XVI, a. 330, l. 220. [L. IX. LXVII.] Ye.

Petri Pauli Vergerii, nuncii apostolici ad Ferdinandum I. Romanorum regem, epistolae autographae ad principes et viros illustres, de concilio cogendo.

Earum potissimae datae sunt annis 1534—1545, Ferdinando regi, Alberto et Georgio marchionibus Brandenburgi, Ludovico palatino Rheni ac Bavariae duci, Joanni Faber episcopo vindobonensi

Codd. 79—84. chart., saec. XVIII, a. 310, l. 210 [L. IX. CXXV—CXXX.] R.

Bern. Mariae de Rubeis, schedae et monumenta ad eius opus: Monumenta ecclesiae aquil. Venetiis impressum a. 1740.

Sex voluminibus in folio, vel ab auctore, vel ab amicis

diligenti cura inscripta, exstant documenta plura, quorum minima pars in opus antea dictum illata.

Volumine secundo comprehenduntur: epistolae Sigismundi.

In quarto: Comites Cilleiae et Joannes de Moravia.

Cod. 98 chart., saec. XV, a. 210, l. 155 [L. IX. LXXV.] N.

f. 1—108. Historia salonitanorum pontificum atque spalatinorum, ab origine ad annum 1266. »Dalmatia secundum Isidorum, est prima pars Graeciae, et dicitur a Delmi . . .«

Opus Thomae archidiaconi spalatensis, et a Schwandtnero in Rerum dalmaticarum scriptores editum.

Auctor anno 1120 natus [cap. 30], spalatensis capituli archidiaconus [cap. 32], potestati Anconae legatus [cap. 33—34], spalati archiepiscopatu sibi oblato refutato [cap. 45], regi Hungariae legatus missus [cap. 47, 51], obit a. 1268, sepellitur in ecclesia s. Francisci Spalati. De eius historia ita Bail in editione altera praefatur: »Quomodocumque existimaverimus de Thomae Historia, de rebus tamen croaticis atque dalmaticis egregie meritum fateamur oportet, in primis si eruditae illi aequanimitati ius permiserimus, quae in toto archidiaconi genere, mirum in modum, pro eius ingenio elucet.« Quidam serius addidit notas marginales, quas inter sic f. 53 auctoris nomen, saeculo XV minime notum, divinatur: »Hic Thomas archidiaconus forsitan compiler huius operis.«

f. 109—125. Historia edita per Micham Madii de Barbacanis de Spalato, de gestis romanorum imperatorum et summ. pontif. pars secundae partis de anno Domini MCC nonagesimo [usque ad a. 1330.] »Nicolaus III. papa, dictus frater Hieronymus episcopus praenestinus, natus . . .«

Publici iuris facta est a Joanne Lucio in opere: De regno Dalmatiae et Croatiae. Amstelod. 1666. p. 371—380, et a Schwandtnero in Rerum dalmaticarum scriptores. Pars autem secundae partis dicitur relate ad historiam antècedentem.

f. 125—132. *Summa historiarum tabula a Cuthais, de gestis civium spatalinorum sub brevitae compilata ex diversis chirographis de temporibus retroactis; et primo de peste et clade epidemica, quae cepit vigere Spalati, anno Domini millesimo CCC XL. VIII. luce XXV mensis decembris [ad a. 1366.]* »Heu proh dolor! Qui animi vel quae linguae hominum posset exprimere et explicare . . .«

Edita ibi a Joanne Lucio, p. 381—385; ac Schwandtner o, quibusdam tamen in titulo immutatis.

f. 133. *Privilegium Alexandri Magni Slavis concessum et linguae eorum, extractum ex quodam libro graeco antiquissimo apud Constantinopolim reperto et translatum in latino de verbo ad verbum.*«

f. 136—137. *Litterae finium villae Cariae, in favorem Thomae de Lucaris, communis et civitatis Ragusii rectore Marino, q. Michaelis de Bona, die 28 febr., a 1403.*

Cod. 99 chart., saec. XVI, a. 210, l. 150. [L. X. CCXXVII.] N.

Chronica Dalmatiae et Salonae per Andream Spalatinum. Folia 146. Idem est ac opus Thomae archidiaconi spatlensis, in codice praecedenti.

Codd. 100—107 chart., saec. XVIII. a. 383. l. 253. [L. IX. CLXIX—CLXXVI.]

Danielis Farlati: Illyricum sacrum cum continuatione Jacobi Coleti.

Emendationes et additamenta, manu continuatoris, addita sunt, raro admodum volumine primo usque tertium, frequentius quarto usque sextum. Idem Coletus quaedam quoque annotavit continuationis voluminibus septimo et octavo, ab eo annis 1817—1819 editis.

Cod. 120 membr., saec. XIV, a. 180, l. 130 [L. CCCLII.] B.

Jacobi de Voragine legenda aurea. Desunt nomina, quae in editionibus parent; inter alia: nomen s. *Elisabeth.*

Cod. 140 chart., saec. XV, a. 200, l. 155 [L. IX. LXI.] Z.

f. 49—45. *Petri Ranzano Vita b. Vincentii de Valentia libri tres.*

f. 119—123. *Vita s. Martini.* Prologus: »Plerique morta-

lium studio et gloriae saeculari inaniter dediti . . . « ; vita : » Igitur Martinus Sabariae Pannoniorum oppido oriundus fuit . . . «

Cod. 184 chart., saec. XVIII, a. 310, l. 217. [L. IX. CXXXIV.] Ml.

Jacobi Antonii Tagliapietra: origo et series monasteriorum fratrum, tam monialium ordinis Praedicatorum s. Dominici. Opus partibus octo distributum.

f. 402—504. De monasteriis provinciarum Hungariae, Teutoniae, Bohemiae.

f. 584—641. — — — Daciae, Graeciae, Terrae Sanctae, Dalmatiae, etc.

Classis XXII.

HISTORIA PROFANA.

Cod. 5 chart., saec. XVI, a. 300, l. 210 [L. XIII. CXVIII.] N,

Dionysii Halicarnassaei, de Thucydidis historia iudicium, Andrea Dudutio pannonio interprete. » In iis libris, Q. Aelio Tubero, quos iam antea de imitatione conscriptos emisimus . . . «

Auctor, praepositus thermarum superiorum budensium et canonicus strigoniensis, versionem inscribit Q. Aelio Tuberoni. Codicem autographum cum literis et emendationibus eundem, collatione diligentiori instituta, censo ex quo Aldus Manutius Venetiis. a. 1560 publici fecit iuris, quemadmodum et exemplar impressum Marcianum idem est quod Duditius passim annotavit. Idem nuncupat editionem Patavio, III. nonas martii, 1560: » ill. ac. rev. D. D. Nicolao Olaho, archiepiscopo ecclesiae metropolitanae strigoniensis, legato nato, primati Hungariae, ac sacratiss. caesareae regiaeque maiestatis summo secretario, cancellario ac consiliario etc. principi optimo atque amplissimo «, his, ad normam typographi, in margine annotatis: Questo titolo tutto come sta, senza levare pur un punto, è tanto necessario al paese nostro che non si può lasciarlo senza offendere grandemente l'animo dell' arcivescovo, sicchè devoranda est haec barbaries. « Loca graeca promissiora sub fine voluminis leguntur.

Cod. 62 chart., saec. XV, a 293, l. 202. [Z. L. CCCCIIX.] E.

Joannis de Crivellis, scriptoris apostolici, compendium historiae de romana republica, imperatoribus; bellorum civilium inter Caesarem et Pompeium, Augustum Caesarem et Antonium; Januae civitatis. Libri tres.

f. 1—29. Liber primus a regibus Albanis et generatione Romuli historiam reipublicae et gesta imperatorum usque ad Sigismundum Caroli filium excurrit.

Cod. 79 membr., saec. XV, a 170, l. 130 [L. X CCXXXV.] N.

Benvenuti de Rambaldis de Imola, libellus augustalis, seu imperatorum omnium a Julio Caesare ad Venceslaum abbreviata descriptio. »Primus igitur qui Romanorum arripuit imperium, fuit Julius Caesar, Lucii C. filius . . .«

Præeunt dedicationis epistola de qua infra; index alphabeticus centumtredecim vitarum, prooemium ad Nicolaum Marchionem Estensem: »Optas . . . heroicarum virtutum cultor posse faciliter« Venceslai vita, prae aliis codicibus ac editionibus dat vitam Venceslai absolutam: »sed coronam imperii, animi segnicie, minime obtinuit omnem suam puericiam libidine et luxu foedavit: obiit cum tricesimum ageret annum. τ:λο:.

Quod notatu singulare accidit, id est Ant. Th. [Antonium Thebaldacum] codicem hunc nuncupasse Divo Matthiae regi invicto Pannoniae Boemiaeque, epistola, quam anecdotam puto: »Mandavit mihi majestas tua et libellum de vitis imperatorum emendarem, quem, etsi propter barbarorum collusionem, pertinacis mendae omni ex parte depravatam reperi, conatus sum reddere emendatiorem ac proprio scribere χ:τογγόαφ:η. Sed cum sciam splendorem tuum plurima lectione oblectari, et velle ad unguem optima quaeque noscere, non videor propter summam auctoris brevitem illi aut mihi satisfacisse; quod si gratum erit, expectabis a me novam editionem quae singulorum imperatorum vitas non ita ieiunas, sed floridiores et uberiores enarrabit summo cum studio, nam nihil esset tam arduum atque laboriosum quod illius nutu avidissime non exsequer. Vale.« Novum augustalem libellum serius Thebaldacum exarasse minime constat. Quod volumen hoc, non aliud, regi obtulerit, vel offerendum sibi proposuerit, ex eo liquet quod titulum paulo immutaverit, erasis enim verbis: Clarissime Marchio« (Nicolaus Esten-

sis) intulit »Serenissime rex« ac margines picturis ornavit, inferiori duobus puerulis appositis insignia eius regis tenentibus.

Cod 81 membr., saec. XVI, a. 210, l. 142. [Z. L. CCCCVII.] P.

Joannis Michaelis Nagonii vitae Caesarum, ab auctore cive Romano et poeta laureato dictae magnifico ac generoso d. Andrea Gritti p. veneto.

Idem Nagonius auctor est septem librorum poematum ad Wladislaum II. Boemiae et Hungariae regem, quos edidit Leopoldus Joannes Scherschnick. Pragae. 1777. 8°, et operis in codice classis hujus sub nro. 80. contenti.

Cod 114 chart. saec. XVI, a. 335, l. 234. [L. X. XLV.] Mk.

Index geographicus. »Aborsus et Crepsa, vulgo Ossero et Cherso in Illyrici ora iuxta Istrorum agrum . . .«

Volumen, foliorum 41, tabulis corioque aurato antiquitus compactum, caret folio primo [certe ob diagrammatum elegantiam abscisso] et quatuor fibulis.

Cod. 115 chart., saec. XVI, a. 310, l. 212 [L. X. CXLVI.] Z.

Petri Coppi, summarium totius orbis.

Praeest index fol. I—VII, quo operis distributio occurrit: Succincta huius operis descriptio in quatuor libellis colligitur. Primus in se continet descriptionem mobilis cum sphaeris et elementis et totam terrae geographiam cum mensuris partium . . . Secundus continet Europam, in qua sunt Hispania etc., praeterea . . . Illyricum, Hungariam etc.

Cod. 166 chart., saec. XV, a. 208, l. 157. [L. X. CVI.] M.

Marci Antonii Sabellici, de vetustate patriae aquileiensis libri sex. Folia 85.

Auctor, operis ceteroquin pluries editi, libros de universa Foroiulii historia pertractantes ita distribuit ut primo patriae situm, altero patriae vetustatem, tertio hunnicum bellum quarto longobardicum etc. excutiat.

Cod. 167 chart., saec. XVIII, a. 199, l. 133. [L. VIV, LXXXI.] Yc.

p. 143—231. Nicolai Canusii, iuliensis, de patriae restitutione libri duo.

Opus apologeticum adversus Sabellicum, qui Hunnium Utinum appellavit, quod ab Hunnis originem duxisse crederet.

p. 657—730. Discorso del sig. Cornelio Frangipane di Castello d'intorno i passi e le fortezze che dovrebbero farsi nella patria del Friuli, e delle distanze de'luoghi.

Nomini Cornelio Frangipane Jacobum Valvasone rite Fontaninius suffecit.

Cod. 170 chart., saec. XVI—XVIII, a. 302, l. 210 [L. XIV, LI.] Yc.

Opuscula variae eruditionis de rebus foroiuliensibus a Justo Fontaninio collecta, quaedam sua manu.

p. 195—237. Acta Sanctorum: Elisabetha Langraviae Thuringiae

Cod. 171 chart., saec. XVI—XVIII, a. 324, l. 210. [L. XIV, XLIV.] Yc.

Opuscula a Justo Fontanino [qui plura sua manu exscripsit] collecta, foroiuliensia maxime.

f. 170—175. Epistolae variae . . . Sigismundi imperatoris dominis de Tarcento.

Cod. 178 chart., saec. XVIII, a. 269, l. 195. [L. XIV, CLIII.] R.

f. 41—48. Girolamo di Porzia, Descrizione del sito, confini, costumi, governi della patria del Friuli, coll' utile che da quella ne cava il serenissimo dominio, e spese che ivi fa.

Syllabis institutis urbium, fluviorum, torrentium, nundinarum, ecclesiarum cathedralium abbatiarum, praepositarum, capitulorum, praelatorum, castellanorum, communium, parlamentorum, vectigalium, arcium, feudorum, iurisdictionum, iis reliquum operis (f. 53—98) tribuit, plura interserens scitu digna de conditione loci, historia, populatione, familiis. Hic iurisdictionum ordo: Concordia . . . Castelnovo, Belgrado . . . Udine, . . . Gradisca, Gorizia . . .

f. 108—113. Catalogo degli opuscoli che si contengono in tre codisi della libreria de pp. di s. Domenico di Capodistria.

Codici primo insunt epistolae Nicolai Sagundini cardinalis, . . . Petri Pauli Vergerii diversis etc.

Cod. 180 chart., saec. XV, a. 332, l. 239. [L. X, XI.] Yc.

Annales veneti serenissimi Andreae Danduli Venetiarum ducis.

Cod. 186 chart., saec. XVI, a. 345, l. 233 [L. X, X.] Mk.

Andreae Danduli chronicon, cum continuatione Raphaelini Caresini.

f. 1—159. Libri quartus usque decimum chronici amplioris.

f. 160—64. Chronicon venetum incerti auctoris.

f. 165—197. *Chronica edita per me Raphainum de Caresinis, cancellarium Venetiarum.*

Opella, emendatior ac in editione, dat bellum hungaricum trifariam divisum, ut in vetustissimo authentico Caresini [It. VII.DCCLXX.]

Cod. 192. chart., saec. XV, a. 282, l. 193 [L. X, CCLIX.] N.

f. 1—53. »Incipit chronica Venetorum, edita per serenissimum dominum d. Andream Dandolo, inclitum Venetiarum ducem, et primum de pronosticatione urbis.«

f. 53—72. »Incipit chronica Raphaini de Carisinis, cancellarii Venetorum, continuando ystoriam post chronicam illustrissimi dom. Andreae Dandolo, inclyti Venetiarum ducis.

Cod. 193 chart., saec. XVII, a. 335, l. 299. [L. X. CCCLI.]

p. 1—224. *Andreae Danduli Chronicon extensum.*

p. 224—248. *Continuatio prima.*

p. 248—331. *Chronica Raphaini de Carisinis cancellarii veneti, continuando ystoriam post chronicam ill. dom. Andreae Danduli etc.*

p. 332—362. *Continuatio tertia, annis 1497—1545.*

Cod. 194 chart., saec. XVII, a. 335, l. 230. [L. X. CXXXVII.] Z.

»Incipit chronica (abbreviata) Venetorum, edita per serenissimum dominum d. Andream Dandolo, inclitum Venetiarum ducem, et primo de pronosticatione urbis.«

Apographum codicis praecedentis concludit prima continuatio, missis Caresino ac ceteris additamentis.

Sub fine, codex foliorum 100 inscribitur: »Chronica Danduli in bibliotheca s. Georgii Ven. incipit: Patronus ecclesiae« etc., desinit: »sepulture traditur.«

Cod. 195 chart. saec., XVII, a. 290, l. 280. [L. X. CCLXII.] N.

Idem ac praecedens, cujus est apographum, foliis 158.

Cod. 196 chart., saec. XVII, a. 380 l. 268. [L. X. VI.] X.

Idem, nullo exscriptionis discrimine, foliis 77.

Cod. 197 chart., saec. XVIII, a. 203. [L. X. CCLXXXVII.]

Idem ex codice Regio parisiensi VIMCLXII. (6162) sic descriptus: »Codex chartaceus, olim Colbertinus, Ibi continentur: 1° Excerpta ex chronicis domini Andreae Dan-

dulo, inclyti Venetiarum ducis: ad calcem subiicitur catalogus ducum Venetiarum, ab urbis origine et Paulutio Romano, primo duce, ad annum 1480 et Joannem Mocenicum.«

Cod. 198 chart., saec. XVIII, a. 290, l. 200. [L. X. CLIV.] Z.

Idem *chronicon abbreviatum*. Foliis extremis 164—165 occurrit index ducum a Paulutio Anafesto ad Bartholomaeum Gradonico.

Cod. 199 chart., saec. XVIII, a. 330, l. 220 [L. X. V.] X

Idem *chronicon abbreviatum*. Compendium in exemplo hoc finit ut in chronico extensum ad annum 1239. Codex paginarum 254.

Cod. 200 chart, saec. XVI, a. 410. l. 283. [CXXXVI.] Z.

Nomina ducum cum suis actibus *chronicae Andreae Danduli*.

Volumen foliis linteis constat 47.

Cod. 201 chart., saec. XVII, a. 300, l. 206. [L. X. CXXXVIII.] Z.

f. 1—6. Appendix *chronici Andreae Danduli*.

Principio statim continet fragmentum *chronici* brevioris ab anno 1280, quo finit extensum, ad annum nempe 1342, additis tantum nominibus electorum ducum. In calce lego: »Finis aliorum annalium usque ad haec tempora 1342.«

f. 7—57. *Raphayni Caresini*, *continuatio chronici veneti Andreae Danduli*, ab anno 1342 ad 1383.

Chron. primigenium, additamento nullo, legendum in *Scriptt. rer. ital. XII. col. 417—483*.

Cod. 202 membr., saec. XIV, a. 312, l. 240. [L. X. XXXVIa.] Ma.

Hec est *chronica Venetiarum per annos Dom. nostri Jesu Christi* divisa ultimo insertum est omnes rectores qui fuerunt per ducalem magnificentiam destinati tam ad partes *Dalmatiae et Croatiae quam Ystrie*.

f. 3—10. Actum primum de *hedificatione Venetiarum (1421)* et *devastatione multarum civitatum facta per Atilam* — mala fine *Atile translatione sedis Aquil. in Gradum*.

f. 194—200. *Nomina rectorum Sclavoniae*.

Cod. 205 membr., saec. XV, a. 262, l. 193. [L. X. CXLIII.] Z.

f. 1—179. *Laurentii de Monacis, chronicon civitatis Venetiarum. Libri XVI.*«

Cod. 206 chart., saec. XV, a. 210, l. 140 [L. X. CCXCV.] D.

Ex chronico veneto Laurentii Monacis liber XV.

Codici foliorum 26 deest quartum supra vigesimum.

Cod. 214 chart., saec. XV, a. 233, l. 171. [L. X. CCC.] D.

I. f. 3—17. *Chronica iadratina seu historia obsidionis Jaderae, anno MCCCXLVI.* »Decet acta strenua in chronicis historiographo sermone recondere non solum ut praeteritorum . . .«

Historia obsidionis Jaderae, iam septena vice rebellis, anno 1346 a Venetis habitae, a scriptore coaevo, scite et diligenter narrata. Auctor, etsi anonymus, Venetum se pandit quod frequentius ducem Andream Dandulum »dominum nostrum« apellet et reipublicae se plane addictum testetur. Habes in opere quod egregie opponas narrationi aequae anonimae eius obsidionis, a Joanne Lucio inter »Scriptores rerum dalmaticarum« relatae. Edidit itale codicibus Svaieri collatis, Jacobus Morellius Venetiis anno 1796, qua occasione eques Aloysius Pisani procuratoriam s. Marci dignitatem adeptus est.

f. 18. De obsidione in chronico narrata, hexametri XXXV.

f. 18—20. *Submissio civitatis Iadræ et districtus domino duci et communi Venetiarum.* »Ad laudem et gloriam... Constituti coram serenissimo d. d. Andreae Dandolo MCCCXLVI indictione XIII, die XV mensis decembris, Venetiis, in cancellaria Venetiarum«

f. 20. Epitaphium domini Petri Civrani, tumulo positum et sculptum super portam claustrum sancti Georgii maioris.

f. 21—23. *Commissio ducalis Domini Andreae Dandolo nobili Petro Civrano, capit. generali constituto Jaderae expugnandae.* Venetiis, die XI aprilis, XIII indictione MCCCXLVI.«

Dux mandat ut sit capitaneus generalis omnium galearum nostrarum armatarum et disarmatarum, tam communis quam specialium personarum . . . ; civitas Jadræ debeat viriliter expugnari per mare et per terram, et accipi per vim belli.

Cod. 215 chart., saec. XVII, a. 209, l. 148. [L. X. CCXIV.] N.

Joannis Dominici Spazzarini, cancellarii patavini rerum venetarum quaedam.

Auctor sibi propositum in prooemio testatur »quam breviter perstringere universam historiam eorum, quae Veneti in continentem a primordio cum Patavinis, almae urbis venetae fundatoribus, cum Scaligeris etc. . . . hostibus etiam interea detectis regibus Pannoniae, Bohemiae, Poloniae quae ad haec usque tempora memoratu digna gessere«

Codex, foliorum 44.

Cod. 216 chart., saec. XV, a. 215, l. 152. [L. X. CXXV.] Mh.

f. 1—71. Philippus Callimachus Experientis, in libellum de hiis, quae a Venetis tentata sunt, Persis et Tartaris contra Turcos movendis. »Postquam Vladislaus Poloniae atque Hungariae rex, qui viribus et aspiciis simul suis, simul ceterorum«

Opus pluries vulgatum unacum oratione proxime insequenti.

f. 73—135. Eiusdem, ad Innocentium VIII. pont. max. Janua ortum, de bello inferendo Turcis oratio.

Oratio eo habita ut foedus cum rege Poloniae contra Turcas iniret.

f. 142—288. Ph. Callimachus Experientis, ad serenissimum principem Casimirum Poloniae, de rebus gestis in Hungaria et contra Turcos per fratrem ipsius divum Vladislaum Poloniae atque Hungariae regem inclitum. Libri tres.

Cod. 232 chart., saec. XV—XVI, a. 324, l. 223. [L. X. CCCV.] D.

f. 44—49. Marci Danduli, oratoris veneti apud Vladislaum Bohemiae atque Pannoniarum regem illustriss. habita oratio. »Cum Venetiis nunciatum esset, seren. rex, te Pannoniarum regem declaratum Acta Budae, X. cal. ianuarii, anno salutis 1493.

Oratio latuit diligentissimum Joannem degli Agostini, qui ceteroquin de ea legatione sic scribit: »Volendo . . . la republica congratularsi seco lui (cum Vladislao) della novella esaltazione a codesto secondo trono (Hungariae) spedi con carattere di suo ambasciadore il nostro Dandolo, il quale, passati ch' ebbe i convenevoli uffizj con Ladislao, si meritò da lui, a cagione di sua

eloquenza, unitamente colle divise, lo specioso titolo di cavaliere. (Scrittori veneti. t. II., p. 284.)

f. 61—64. Fr. Augustini Musaei tarvisini, eremitae augustiani, theologi, constitutio sive interrogatio a marescalcho caesar. maiestatis sibi et socio Joanni Petro cremensi facta post suum de Buda in Viennam reditum. »1535, a di 14 Febraro. Giunti in la città di Vienna a di 3 di febraro la sera tardi Zampiero da Crema et mi insieme . . .«

Si litterarum regista Francisci Contareni, veneti apud Carolum V. oratoris annis 1534—1536, quae apud nos asservantur (I. VII, DCCCII) scrutor, in epistola (Vienna, X febr. 1534) lego: »havendo inteso esser venuto in questa terra uno frate et uno secular, quali dicono esser sta servitori delli fioli q. Sor Alvise Gritti et venir da Buda, et esser sequestrati nel suo allozamento con ordine che non parlino ad alcuno, parlai a sua maestà pregandola ec.

f. 65—70. Eiusdem, de expugnatione Megghes cui interfuit, ad Franciscum Contarenum oratorem. »Anno Dom. M.D.XXXIII. Die prima martii cum domino Antonio Gritti, filio illustrissimi domini gubernatoris, discessimus Buda . . . die 19 febr. 1535 (m. v. 1534.)«

Tum constitutionem, tum narrationem de expugnatione Megghes codice altero (I. VII, DCCC II, f. 42—50) exscriptum edit Joannes Nagy volumine tertio »Magyar Történelmi Társ.« Pest. 1857. p. 61—81.

Cod. 258 chart., saec. XVI, a. 292, l. 205. [Z. L. CCCVIII.] E.

Libri decem vitae, morum, rerumque gestarum (1387—1418) Caroli Zeni veneti, ad Pium secundum pontificem maximum, Jacobi (Zeni) feltrensis et bellunensis antistitis. Folia 100.

Continet inter alia epistolam reipublicae Venetiarum ad Ludovicum regem Hungariae datam in campis Clugiae, primo martii 1380: »Quid agas ut videas de nullo confisa . . .«

Cod. 293 chart., saec. XVI, a. 319, l. 228. [L. X. CXLVIII.] Z.

Michaelis Cavichii, adversaria historica, praesertim veronensia, autographa.

f. 24—186. Ex pervetustis pugilaribus a me Michaele C.

decerpta vernaculis et in latinum incultum usque ad annum 1500 paululum traducta etc.

Annales universi ad annum usque 1550, ratione continuo habita ad historiam Veronae; inter alia fol. 28: Ungari Veronam incedunt a. 951.

Cod. 317 chart., saec. XVI, a. 210, l. 140. [L. X. CLXVIII.] Z.

Codicem, quem primum possederant Franciscus del Fiorentino et Jacobus Sebastiani Schotti de Pisis, dono dedit Apostolo Zeno die 21 aprilis 1741 eques Hector comes Morelli, tenente colonello del reggimento Berlinghen al servizio della regina di Ungheria.

Cod. 325 chart., saec. XVII, a. 300, l. 205. [L. X. XL.] Ye.

f. 1—135. Dominici Zavorei, de rebus dalmaticis libri octo, admodum illustri ac reverendo d. d. Fausto Verantio episcopo chana diensi, sacrae caesareae regiaeque maiestatis consiliario, cognato et domino meo observandissimo.«

Auctor se benicensis, cum in familiaritatem Rudolphi II imperatoris receptus, Venetiis fieret suspectus, exulare cogitur, cui »intestino dolori ut medelam aliquam afferet, historiarum lectioni operam navare coepit, atque de rebus dalmaticis historiam contexere decrevit. Narratio ad annum usque 1437 perducta, minime est editum.

Cod. 329 chart., saec. XVIII. a. 210, l. 150. [L. X. CCLXXIII.]

Ex Melchioris Inchofer annalium Hungariae tomo secundo excerpta.

Operis Inchofer a soc. Jesu tomus primus ad a. 1559 excurrentis, editus est Romae a. 1644. Reliqua in codice nostro anecdota, quae a. 1100 pertingunt, saeculo proxime elapso, ex autographo Marci Gerlizi canonici zagabriensis, postmodum vero eius capituli bibliothecae dono dato, excerpta sunt in usum, credo, P. Philippi Riceputi pro Illyrico sacro, qui principio qui quaedam sua manu notavit.

Codicem foliorum 250, abb. Jacobus Coletti, domo Venetiis anno 1825 bibliothecae nostrae dono obtulit.

Cod. 330 chart., saec. XV, a. 307, l. 210. [L. X. XCIV.] Z.

»Ludovici Tuberonis, dalmatae, abbatis, commentariorum de temporibus suis.

Libri undecim.« »Felicioribus ingeniis ad exequendam historicam materiam subiecturus, scribendique facultatem praebiturus, statui amicorum hortatui . . .«

Opus non una vice editum. In impressionibus desideratur epistola qua auctor Gregorio Frangepani Colocensium pontifici commentaria nuncupat.

Cod. 339 chart., saec. XV, a. 338. l. 236 [L. X. CXXIV.] Mg.

f. 2—256. Dominici Bandini, sive Bandini filii, grammatici aretini, liber de populis, de aedificiis, de provinciis, de civitatibus, de insulis.

Ad Hiberniam insulam nominat strenuum militem Malatestum de Arimino, dictum Ungarum.

ADDENDA:

Ad. Classem VIII.

JUSCANONICUM.

Cod. 125 chart., saec. XVI. a. 280, l. 200 [L. IV. LXXIV.] Yc.

Acta conciliorum constantiensis [1414—1418] et basilienensis [1431—1449].

f. 1—276. Ordinationes, statuta, constitutiones, decreta ali-
aque acta et gesta concilii constantiensis.

Praecedunt acta pro loco concilii designando, breve Joannis papae XXIII. ad Franciscum Zabarellam archiepisc. florent. et Antonium de Chalant cardinales, missos ad Sigismundum Romanorum regem, ut ea de re conferant; illius ad hunc orationes; instrumenta notariorum; litterae Sigismundi et pontificis; magnatum, civium Constantiae; omnia anno 1413 data; item descriptio itineris papae a Bononia Constantiam usque.

Cod. 213 membr. saec. XIV. a. 240, l. 162 [L. V. LXXV.]

Statuta Scardoniae, a principio mutila incipiunt verbis extremis capituli secundi: »modo omnes praecipuas festivitates quas ecclesia solempni veneratione celebrandas denunciavit, volumus similiter operum vacatione veneri et coli et qui contra fecerit solvat bannum ad arbitrium curiae.

Rubricae numero 143. Occurrunt officiales communis: buccarii, bruchinarii, tribuni vel pristaldi. Arma per

burgam et civitatem vetita sunt: ensis, gladius. cultellus, clava macia, lancea, burdo, manarium, panceria mulata, bracara. Plura insunt de barcis vel collis natantibus de piscatione, scilicet de piscibus captis tam cum igne, quam sine igne, tam diu quam noctu donandis comiti et iudicibus variis: auguilla, grongusbilizna, sive chembla, dentoso, scamalis, pulpibus, salpa, psovina, plasnacha.

Poena irrogatae sunt infamia, verbera, frustatio per civitatem; scocatio super nasum ab una auricula ad aliam; obruncatio manus dexteræ, quæ libris quinquaginta redimi possit, carcer, destructio domus, bannus perpetuus omnibus diebus vitæ, punitiones ad arbitrium curiæ, suppensio per gulam pecuniariæ in libris denariorum parvulorum, solidis romanabibus iperperis. In mulierem acrius inquiri; nulla mulier nec malvendosa sive revenditrix debeat manere ad filandum in foro; nuncii te neantur rumpere connunculas, (colos) foeminae non faciant artes magicales, vel herbarias secus igne comburantur.

Cod. 214 chart. saec. XIV. a. 293, l. 219. [Z. L.CCXVIII.] E.

S t a t u t a S i b e n i c i libri sex. Conveniunt fere ex in tegro cum editione veneta anni 1608, cui emendandæ castigata confert eorum lectio. Foliis octo praeit capitulorum index. Plura occurrunt in textu compendia litterarum: tituli ut et pericoparum obeli rubro colore; rubro in coeruleo litterae capitulorum unciales notantur.

Codex habet folia 70 praeter desideratum sub fine libri primi. Etsi de aetate non liqueat, tamen certo certius ante annum 1412, quo libens reipublicae venetae potestatem subiit, volumen exaratum constat, quod passim loco verborum ducis et communis Venetiarum quae in editis habentur legatur domini regis.

Ad Classem X.

PHILOSOPHIA.

Cod. 250 memb. saec. XV. a. 212, l. 149 [LXIV.CXXVI.] Mg.

f. 30—33, Ambrosii Michete, dalmate oratio gratulatoria pro civitate sibinicensi ad Pasqalem Maripetrum, ducem Venetiarum, acta in ducali palatio, die Mercurii primo februarii MCCCCLVIII, indictione VI. Non admiretur celsitudo tua ill. pr. nosqui longis et maritimis navigationibus ab huiusmodi officio et munere legationis excusamur.

In ipsa oratione versus finem nominatur generosus equestris ordinis *M a r c u s Z e n o* praetor noster (*sibinicensis*) et *Urbanus Vignate* non minoris dignitatis quam auctoritatis *vir pontifex sibinicensis*.

Ad Classem XXI.

HISTORIA ECCLESIASTICA.

Cod. 90 chart. saec. XIV, a. 310, l. 215 [L. XIV.CXXXVII.] R.

f. 233—240. *Lezioni di mons. (Filippo) del Torre in propaganda.* »Quandonam patriarchatus Aquileiensis habuerit originem et an a Schismate.« Una e l'altra parte di questo »quesito e stata trattata dal Card. Baronio . . .«

Auctor adversatur opinioni nomen patriarchae a metropolitans aquileiensibus tempore schismatis usurpatum, quod de tribus capitulis appellatum saeculis sexto et septimo Dei ecclesiam infecerat, sibi que suadet illud nomen sensim sensimque enatum ex *a)* istius ecclesiae a Marco conditae praesentia, *b)* amplitudine quod Austriae partem Sclavoniae, Hungariam cis Danubium et provincias Istriensem, venetam rheticam sibi subdividisset, *c)* praesulum dignitate, qui in conciliis romanis primo loco post pontificem sedebant.

Ad Classem XXII.

HISTORIA PROFANA.

Cod. 172 chart. saec. XVI—XVIII. a. 311. l. 218 [L. XIV, XLVIII.] H. f. 94—101. Testamento di Mario Frangipani.

Cod. 233. chart. saec. XV—XVI, a. 295, l. 210. [L. X.CCCIX.] D.

Exempla tractatum quorundam foederis et induciarum inter diversos diversorum temporum principes ab a. 1327 ad an. 1578 fol. 203.

16) 1493. 4. junii. Sententiae super differentiis vertentibus inter Venetos et subditos imper. de confiniis Lupoglava, Semichii, Rotti et Cernigradi.

E közlemény befejezése előtt kötelességemnek tartom *V eludo János* főkönyvtárnok és *gróf Soranzo* alkönyvtárnok uraknak, azon lekötelező előzékenységért, melylyel a »*Marcianában*« tett tanulmányaimat előmozdítani sziveskedtek, őszinte köszönetemet kifejezni.

Vegyes közlemények.

— Jelentés a Magy. Nemzeti Múzeum könyvtáráról. A M. Nemzeti Múzeum könyvtára az 1883 év első felében összesen 1542 kötet vagy füzet nyomtatvánnyal, 20 kézirattal, 3 színes kéziratjal és 554 darab oklevéllel és levéllel szaporodott; és pedig ajándékkal kapott 131 kötet vagy füzet nyomtatványt, 4 kéziratot, 36 darab oklevelet és levelet, vásárolt 437 kötet nyomtatványt, 16 kéziratot és 518 darab oklevelet és levelet. A beérkezett köteles példányok száma: 954. Könyvek, kéziratok és oklevelek vásárlására és könyvkötésre fordított 1403 frt 11 kr. Az olvasók száma 11,511-ra rugott, kik 21,208 kötet nyomtatványt, 907 kéziratot és 1891 oklevelet használtak.

— A múzeumi könyvtár kéziratgyűjteményének félevesi gyarapodásából kiemeljük a következő ajándékokat és vásárlásokat: Majláth Béla múzeumi könyvtárőr ajándékozta a könyvtárnak: Szepesbela városának XV. századbeli jegyzőkönyvtöredékét, melyet felvidéki tanulmány útjában egy félreeső helyen talált. Madarász Zsigmond fővárosi nagybirtokos »Mausperger Frigyes: Index alphabeticus Corpus Juris hungarici« című három kötetes nagy ívrétű kézirattal gyarapította gyűjteményünket. A vásárlásokból különös figyelmet érdemelnek: S. Augustini nonnullae Epistolae című XI. századbeli latin kézirat, továbbá négy kötet magyarországi történeti és irodalomtörténeti Collectanea és »a Successioról való tractatusok« című 1603-ban Kolozsvárt készült magyar kézirat; két magyarországi XVII—

XVIII. századbeli emlékkönyv eredeti névbejegyzésekkel és kézrajzokkal; Sammlung jener Briefe, welche der Graf Fidel Pálffy bei Gelegenheit der mit dem Erzherzog Josef Palatin im Jahre 1819 in Italien gemachten Reisen an seine Frau geschrieben hat, egy kötet egykorú másolat; három színes kézrajz a pármái Corvin-codex három díszlapjáról. Mindezen kéziratok a hazai történetíráshoz és művelődéstörténethez nagybecsű adalékokat szolgáltatónak, s a múzeumi könyvtár gyűjteményében a kutatóknak könnyen hozzáférhetőkké lesznek.

— A Magyar Nemzeti Múzeum levéltára 1883 év első felében gazdag oklevélgyűjteménnyel gyarapodott. Mai napság már valóban ritka eset az, hogy vétel útján közel száz mohácsi vész előtti oklevél kerüljön a Múzeum birtokába, mely számnak csaknem fele az Árpádok és Anjouk korára esik. Az oklevelek egy teljes családi levéltárt képeznek s főleg Hont, Nógrád és a szomszédos megyékre vonatkoznak. A gyűjtemény darabjainak száma 484; mely szám a következőkép oszlik meg: Árpádkori 5, XIV. századi 25, 1400-1526. dátumu okl. vél. 55, XVI. századi 88, XVII. századi 136, XVIII. századi 175 darab. A gyűjtemény a Nemzeti Múzeum levéltárában őrzött nógrádi és honti oklevelek hézagait nagy részt kitölti, s megszerzése nagy nyereség. Egyéb szerzemények közt kiemeljük különösen azon nagybecsű, harmincz darabból álló levélgyűjteményt, mely néhai Halm Károly müncheni könyvtárnok hagyatékából árverésen 386 márka 20 fillérért a List és Francke-féle lipcei cégtől megvétellett. Az orsz. fontosságú levelek kelte s írójuk a következők:

1. 1620. Bethlen Gábor. Az tekintetes és nagyságos vezer kaimakamnak Hadsí Juszuff agától küldött levelére való választétel. (Bethlen sajátkezű jegyzeteivel.)

2. 1629. apr. 3. Vág-Sélye. Pázmány Péter sajátkezű levele Bethlen Gáborhoz.

3. 1632. febr. 5. Kismarton. Eszterházy Miklós nádor levele Rákóczy Györgyhez.

4. 1632. márc. 11. Kismarton u. a. ugyanahhoz.

5. 1632. okt. 4. Konstantinápoly. Zalánczy István jelentése Rákóczy Györgyhöz.

6. 1635. dec. 5. Konstantinápoly. Sebessi Boldizsár jelentése Rákóczy Györgyhöz, ez utóbbi sajátkezű megjegyzéseivel.

7. 1636. febr. 12. Konstantinápoly. Sebessi jelentése Rákóczyhoz.

8. 1636. febr. 13. Konstantinápoly. Sebessi Rákóczyhoz.

9. 1636. febr. 15. ugyanaz.

10. 1636. febr. 15. Kolozsvár. Rákóczy György sajátkezű levele Sebessihez.

11. 1636. febr. 21. Konstantinápoly. Sebessi Rákóczyhoz.

12. 1636. febr. 29. Kolosvár. Rákóczy sajátkezű levele Sebessihez.

13. 1636. jul. 16. Gy. Fehérvár. u. a. ugyanannak.

14. 1636. sept. 18. Gy. Fehérvár. Rákóczy levele a portára küldött követekhez.

15. 1637. febr. 1. Fogaras. Rákóczy levele Sebessihez (sajátkezű utóíráttal.)

16. 1637. febr. 14. Konstantinápoly. Sebessi Rákóczyhoz.

17. 1637. febr. 15. Konstantinápoly. A portai követek jelentése Rákóczyhoz.

18. 1637. febr. 28. Meggyes. Rákóczy a portai követeknek.

19. 1637. márc. 5. Konstantinápoly. Követek jelentése Rákóczyhoz.

20. 1637. márc. 16. Meggyes. Rákóczy a portai követeknek.

21. 1637. márc. 24. Meggyes. Ugyanazokhoz sajátkezű utóíráttal.

22. 1639. nov. 2—7. Meggyes. Rákóczy sajátkezűleg, részben chiffrakkal irt instructiója Tholdalagi Mihály portai követ számára.

23. 1639. dec. 26. Kolosvár. Rákóczy levele Serédy István portai követhöz.

24. 1640. jan. 18. Kolosvár. Ugyanahhoz.

25. 1640. febr. 28. Fogaras. Ugyanahhoz.

26. 1640. márc. 19. Fogaras. Ugyanahhoz.

27. 1642. máj. 29. Gy. Fehérvár. Rákóczy sajátkezű levele. Serédy Istvánhoz.

28. 1642. máj. 29. Gy. Fehérvár. Rákóczy sajátkezű chiffrekkel irt levele Rác István portai következ.

29. 1642. jun. 12. Gy. Fehérvár. Rákóczy Serédyhez.

30. 1647. marc. 12. Déva. Rákóczy levele Szalánczy István portai követhoz.

-- **Nádasdy Ferencz gróf ladányi könyvtára.** Alkalmunk volt e napokban Nádasdy Ferencz grófnak nádasd-ladányi könyvtárát megtekinteni. A természetes érdeken felül, mely minket a könyvtár megtekintésére birt, járultak még Nádasdy Tamásnak személyéhez kötött azon történeti emlékek, melyek a hazai nyomdák keletkezésében elévülhetlen becsüek, s a kíváncsiság az egykori gróf Nádasdy püspöknek könyvtárát is láthatni, mely állítólag a nádasd-ladányi mostani könyvtárba bekebelezetett.

Az egyszerű csinnal és nagyúri nemes izléssel berendezett kastély egyik terme képezi a könyvtár helyiségét, melyben a 20—25 ezer darabból álló könyvtár felállítatik. A könyvtárterem fél magasságán vasráccsozattal szegélyezett karzat futja körül a terem három oldalát, s az egészet két nagy, öntött vasból készült lustre világítja meg. Sajnos, hogy a könyvszekrények egyszerűen érdekes elegáns külsejével nem párosúl a czélszerűség is, mert a szekrények nem elég mélyek arra, hogy a remekművű nagy foliánsok, atlaszok ezekben elhelyezhetők lennének, s így a könyvek egyrésze ott czélszerűen föl nem állítható s ezek a kastély egy más helyiségében, távolabb a könyvtár-teremtől fognak elhelyeztetni.

A könyvtár felállítása az ottani róm. kath. segédlelkész Horváth úr munkássága alatt gyorsan halad előre, a könyvek nagyrészt az állványokon már el vannak helyezve; a művelet nehezebb része azonban, i. az anyag beosztása, a számozás és lajstrom elkészítése még hátra van.

Háládatos és hasznos munkát végezend a rendező, ha az elvül kítüzött szakrendszert következetesen keresztül viszi, s azon bibliographiai álláspontra helyezkedik, mely a formátumnak külső elhelyezése mellett, a tudományos kezelés nyomait is magán viseli, s a tartalomnak szakszerű beosztásában culminál. Addig is azonban, míg a rendezés catalogizálásának menetelét megkezdéné, nem lehet eléggé figyelmébe ajánlanunk, a »Magy.

Könyv-Szemle« megjelent évfolyamait, hogy elsajátíthassa azon tanulmányokat, melyek egy oly könyvtár felállításánál és rendezésénél, mint a nádasd-ladányi, a rendezőnek föltétlenül szükségesek.

A könyvtár általános jellegű s angol, francia, olasz, német és latin munkákat tartalmaz, a földrajz, történelem, heraldika, vallás, a természet tudományok, szépirodalom, gazdaság s a régi classika literaturák köréből, a hungáricák aránylag csekély részét teszik a könyvtárnak, régi magyar nyomtatványok közül pedig alig van egy, kettő; érdekes incunabulumainak száma azonban kisebb nyomtatványok alakjában megközelíti a harminczat. Sajnos az, hogy már közel huszonöt év óta a könyvtár nem gyarapítatik, s abban kivált a hazai tudományos és szépirodalmi újabb termékek hiányzanak. Azon körülmény, hogy a dúsgazdag Nádasdy Ferencz gróf, hazafiui nemeslekkülettél bir, reményleni engedi, hogy a jelen végleges rendezés alkalmával e hiányon is segítve leend.

M. N.

— **Janus Pannonius: Sylva panegyrica és epigrammainak** 1518-ik évi bási Frobenius-féle kiadását vásárolta meg legközelebb a Nemzeti Múzeum könyvtára a Morbio-féle auctióból Münchenben. Ezen auctio sok nagybecsű kéziratot és ritka nyomtatványokat hozott könyvpiacra s Európaszerte az amatőrök közt nagy érdeklődést keltett. Az árverés hetekig tartott s nagy pénzösszeget eredményezett. A mi példányunk egyike a legszebbeknek. Levelei tiszták, margói nagyok, a címlap kerete és zár vignettje sértetlenek. Mint kiadás a ritkábbak közé tartozik, az ajánlást Beatus Rhenanus írta. Címe a következő: »Jani Pannonii Quinqueecclesiensis Episcopi Sylva Panegyrica ad Guarinum Veronensem praeceptorem suum. Et eiusdem epigrammata nunquam antehac excusa. Basileae a. ud Jo. Frobenium mense Julio Anno M.D.XVIII. 4-edrét. 100 számozott + 2 számozatlan lap.

— **Néhai Vetter Antal** altábornagy örökösei azon díszoklevelet, melyet a boldogult mint Pozsony szabad királyi városának megválasztott díszpolgára e város törvényhatóságától nyert, a Nemzeti Múzeum könyvtárának ajándékozták.

— **Hazai és külföldi könyvtári buvárlatok.** A Nemzeti Múzeum megbízásából a nyári szünetben a múzeumi könyvtár következő tisztviselői tettek könyvtári buvárlatokat. Majláth Béla könyvtárőr a bécsi történeti kiállítást tette tanulmány tárgyává, melyen a Nemzeti Múzeum könyvtára 13 ritka nyomtatvánnyal, metszettel és egyleveles nyomtatvánnyal, Simor János esztergomi bibornok-érsek 3, herczeg Eszterházy Miklós 50, gróf Pálffy Daun Lipót 10, Keglevich Angelica grófnő 1, Ráth György 1, és Sopron városa levéltára 1 darabbal, vagyis 7 hazai kiállító 79 darabbal vett részt. A kiállítás történeti bibliographiai, mű- és culturtörténeti szempontból igen tanulságos volt s a kutatóknak a tanulmányozásra rendkívül gazdag anyagot szolgáltatott. Majláth tagja levén azon bizottságnak, melyet a m. történelmi társulat Budavár visszafoglalásának kétszázados évfordulója alkalmából, az 1886-ban rendezendő budapesti történeti kiállítás előmunkálatainak megtételére kiküldött, a kiállítást összes arányaiban behatóan tanulmányozta, különös tekintettel azonban a magyarországi vonatkozású nyomtatványokra s műtárgyakra, melyekből a kiállítás jelentékeny contingenst szolgáltatott. Kutatásainak eredményét önálló tanulmányban szándékozik feldolgozni, melyből a »Pesti Napló« f. é. 264. 265. száma igen érdekes mutatókat hozott. Csontos János múzeumi könyvtári segédőr, a heiligenkreuzi, santflóriani, kremsmünsteri, seitenstetti és linzi zárdakönyvtárakban, továbbá az augsburgi, nürnbergi, bambergi és erlangeni nyilvános könyvtárakban folytatta kutatásait a »magyarországi vonatkozású középkori kéziratok és Corvin-codexek felderítésére«, az ezekről irandó bibliographiai monographiához. A heiligenkreuzi cistercita könyvtárról tudomásunk volt, hogy az ötvenes években Jankovich Miklós hagyatékából jelentékeny számú kézirattal gyarapodott, melyeket Komáromy heiligenkreuzi apát Jankovich örököseitől vásárolt a könyvtár számára. Ezen kéziratok átvizsgálása képezte Csontos kutatásainak tárgyát. A mostani könyvtárnok: P. Swoboda János úr azonban, ki a könyvtári hivatalt csak rövid idő óta ideiglenesen viseli, ezen vásárlásról nem tudott adni felvilágosítást. S mivel Komáromy apát évekkal ezelőtt meghalt, s a régi könyvtárnok dr. Neumann ismert orientalista s bécsi egyet. tanár ez idő szerint Heiligenkreuzban nem volt, a vásárlásra

pedig az idősebb rendbéliek sem emlékeztek, az úgy miben állásáról a helyszínen tájékozást szerezni nem sikerült, miért is a Jankovich-féle kéziratoknak tervezett megvizsgálását más alkalomra kellett halasztania. Megvizsgálta azonban a könyvtár hazai vonatkozású kézirateit, melyekből az 1200 után készült magyar szentek legendája a budapesti könyvkiállításon be volt mutatva. Kiemelendők: *Joannis de Utino Chronikája* a XV. századból német nyelven, mely a wolfenbütteli hasonló latin krónikának pendantja, s utolsó két levelén a magyar királyok krónikáját tartalmazza. Az illető fejezet czíme: *Hyhebt sich andy Chronik der vngarisch Kunig. Anno domini 969. Geysa ein Fürst etc.* végződik V. Lászlóval. A krónika szövegében vannak a felsorolt királyok miniature arczképei kezdetleges kivitelben. E kézirat irodalmunkban egészen ismeretlen. Signaturája: *Cod. S. Crucis. Nr. 166.* Egy másik latin kézirat a XIII. századból, (*Cod. S. Crucis nr. 226*) azért érdemel figyelmet, mert a mohácsi csatáról érdekes egykoru feljegyzést tartott fön, melyet itt egész terjedelmében közlünk. Ugyanis a kézirat utolsó levelén kissé elmosódott irással ez olvasható: »Anno domini 1526 in vigilia nativitatis marie venerunt saevissimi Turci Civitatem in regalem (Budensem) post stragem factam, ac succubuerunt Ungari rege ipso elementissimo Ludouico nomine, wayvoda Joanne causam dante, qui quidem rex inventus in palude met, miserrimeque sepultus monasterium fratrum nostrum (sic) pelisiense cum compluris (sic) alys combusserunt, vnus fratrum nostro in monasterio combustus est. Hec ego conscripti frater Georgius Pelisiensis professus. Videns intelliges suamque cum fratribus saecularibus In cuius rei testimonium exportavi ij calices argenteos deauratosque, unamquae casulam albam cruce aurea decorata sine alys utensilibus pro necessitate expensum percepi mutuo a R. in X. patre domino Gwillelmo 9 talleros monete usualis viennensis, pro quibus sua reverenda paternitas habet quietantiam seu cartulam meo sub nomine proprioque scripto roborato Wiene. hec facta sunt in curia Sancte crucis in testimonium Wolffanus civis viennensis, haud non Vdricus dispensatores eiusdem domus aliorumque extraneorum que dicta sunt. Michael de pelisio posoniensis

(conclivis), frater Jacobus de paradiso, frater Petrus monachus professus de Pastro.»

Seitenstettenben a benzések könyvtárában a következő kéziratok voltak átvizsgálandók: 1. Antonii Constantii poetae itali elegia ad Mathiam Hungariae Regem, melyre Mátyás király nevében Janus Pannonius felelt. Ezen elegia Janus Pannonius költeményeiből hiányzik s irodalmunkban a Csontos által a mülki könyvtárban talált XV. századbéli kéziratból ismeretes. Ugyan ő talált ezen elegiából egy másik XV. századbéli kéziratot, az olmczi csász. nyilv. könyvtárban, mely ekkorig felhasználva nincsen. A seitenstetteni könyvtárban van a harmadik ilyenmő kézirat, mely az előbbi kettőnél régibb, 8-adrétben 6 levélből áll s önálló egésznet képez. 2. Oracio Polycarpi, In Cancellaria Mathie Hungariae Regis protonotarii acta Nürnbergge coram amplissimo conventu electorum sacri imperii anno domini millesimo quadringentesimo sexagesimo primo, XVI. kalendas marcias; XV. sz. kézirat egy colligatumban, 3 levél. (Megvan egy múzeumi és több külföldi kéziratban is.) 3. Joannis Regiomantani Tabulae Mathiae Regi dicatae. XV. sz. kézirat. 4. Joannis Pannonii Eppi Quinqueecclesiarum in Laurentium Vallam epigramma, a »Laurentii Vallae libri VI. de elegantia linguae latinae« című XV. századbéli kéziratban. Sant Flóriánban az ágostonrendiek nagyszerű könyvtárában, melyet P. Czerny Albin könyvtárnok mintaszerűen rendezett, s hol a kutatóknak külön dolgozóterem áll rendelkezésére, Mária királyné psalteriuma, a »Psalterium trilingue latinum germanicum et polonicum« érdekelte buvárunkat. E kézirat a XIV. sz. származik, a magyar Anjou címerral és egymást keresztező, 2 góth m.-ből álló monogrammal van díszítve, s a tudományos irodalomban mint legrégibb lengyel nyelvemlék ismeretes, melyről ekkorig egész irodalom keletkezett. E kéziratot sokan Mária királyné egykori tulajdonának tartják. Csontos paleographiai és provenientialis szempontból vizsgálta meg a kéziratot s az eddigiektől eltérő eredményre jutott. Ezenkívül még a következő hazai vonatkozású kéziratok érdemelnek figyelmet: a) Historia de S. Elisabetha, című két leveles töredék, a XIII. század második feléből neumákkal és hymnusokkal.

A töredék régi breviariumból származik s tartalmazza a sz. Erzsébet officiumának, hymnusának és sequentiájának legrégebb dallamát. *b*) *Legenda longa et sermo de S. Elisabetha*, és *Tropus de s. Elisabeth cum notis musicis*, mind a kettő a XIV. századból. *c*) *Liber sextus decretalium cum glossis Joannis monachi*. XIV. sz. hártya kézirat, borítéktábláján közjegyzői okmánnyal 1388-ból, melyben »Theodoricus condam successor scolarium de Corona nunc vero de rivulo dominarum« az ellene támasztott rágalmaktól tisztáztatik. (Ez oklevelet kiadta Teutsch.) *d*) *Instructio principis terrae ad regendos bene populos*. *Compilatus a Ferdinando III. Imperatore, nunc vero ab Ludovico Batthyány comite et campo mareschallo Josepho archiduci in xenium oblata*. XVIII. századi kézirat. A könyvtár története és kéziratai különben Czerny Albin alapos monographiáiból ismeretesek. Kremsmünsterben a benzések gazdag könyvtárának kéziratairól P. Hugo Schmid könyvtárnok nagyszabásu raisonné catalogust indított meg, melyből ekkorig 3 füzet látott napvilágot. Itt a Mátyás király korára vonatkozó kéziratok érdemelnek figyelmet. Kiemeljük: *α*) *Oratio funebris Joannis Rôt de Casu Illustris Comitiss Vlrici de Cillia*. (Cod. lat. 10.) XV. sz. colligátumban. Tudunkkal kiadatlan. *β*) *Ladislai Regis Hung. legatio ad Regem Galliae ad petendam sponsam, germanice*. XV. sz. kézirat. *γ*) *Collatio habita Vienna coram gubernatore Regni Hungariae et Domino Cardinale Archi Eppo Strigoniensi et Domino de Cilia et ceteris episcopis et prelatiis de regno Hungariae et Comitibus pluribus et ambasciatore Bohemie Moravie etc. pronunciata per magistrum Jodo cum de Hailbrunna*. XV. század papirkézirat (Cod. lat. 85.) *δ*) *Isota Nogarolla levelezései az olasz humanistákkal és másokkal*. Ezenkívül több XIII—XIV. sz. kéziratban megvan sz. Erzsébet legendája, officiuma és többféle hymnusai neumákkal; továbbá: »*Genealogia Sancte Elisabethe et beate Hedvigis, quae fuit soror matris S. Elisabeth*. XIV. századi hártya kézirat; és más bennünket érdeklő, de már felhasznált kéziratok. A linezi zárdakönyvtárakból a Capucinusok könyvtára érde-

mel figyelmet, mely a szerzetnek hazánkkal való összeköttetésénél fogva több ritka magyarországi vonatkozású ősnymtatványt s egyéb könyveket tartalmaz. Bennünket érdeklő kéziratai azonban nincsenek. Az erlangen i egyetemi könyvtár, az itt levő Corvin codex miatt bír reánk fontossággal. A kézirat kis gót betűkkel, finom hártýára van írva s latin bibliát tartalmaz. Sem a címlapon, sem a szövegben nincs sehol Mátyás király címere, de a finom kivitelű préselt bőrkötés mind a két tábláján rajta van reliefben Mátyás király tallérnagyságu arczképe a gyűrűs hollókkal, s ezek alapján vindikáljuk a Corvinának. A kézirat a brandenburgi örgrófok ansbachi könyvtárával került Erlangenbe s a Corvina ekkor ismert maradványai közt az egyedüli, mely boritéktábláján Mátyás király arczképével van díszítve. Ez leginkább a bécsi ambrasi gyűjteményben levő arczképhez hasonlít, de a király halántéka körül nem cserfalevele, hanem babérkoszorut tüntet fel. A kötés a wolfenbütteli Psalterium kötésével egy műhelyből való. A bambergi királyi könyvtárban a bennünket érdeklő kéziratok a következők: »1. Elisabethens Leben, egy a XIV. s egy a XV. századból. 2. Petri Beneventani Compilatio V librorum Decretalium, tertia vocata quam Paulus Vngarus interpretatus est. XIV. sz. hártýakézirat. 3. De Attila Rege Hunnorum Rubrica. XIV. sz. kézirat. 4. Joannis Mandevilla: Reise in den Orient. XV. sz. kézirat. 5. A bambergi királyi archivumban érdekes acták Magyarország XVI—XVII. száz. történetére. Az augsburgi királyi könyvtárban ismeretes »Claudius Ptolomaeus Cosmographiája«, melyet 1465-ben egy névtelen hazánkfia másolt, és Joannis de Manlevilla iter Sanctum in lingua vulgari. XV. sz. kézirat. Jacobus de Marchia (szegedi quardián) collatioja a budai rabbi ellen, melyet Georgius Rauttenstrauch in Pelisio (Pilis) a XV. században másolt, a müncheni udvari könyvtárba került és kiadatlan; a többi hungaricák fel vannak használva. Ismeretlenek azonban irodalmunkban a Thuróczy krónikájának augsburgi kiadására vonatkozó levelezések, melyet a krónika hazai kiadóí, különösen Theobaldus Feger budai könyvárús Rat-

dolt Erhard augsburgi nyomdászszal folytattak. Ezek a XV. századbeli hazai művelődési viszonyokra érdekes világot vetnek s felderítésükre megtette Csontos Augsurgban a kellő intézkedéseket. A »nürnbergi Germanisches Museum« könyvtárában levő hungaricák ismereteseek. Egészen ismeretlen azonban a nürnbergi városi könyvtárban levő, II. Ulászló könyvtárából származó azon fényes kiállítású kézirat, melyet Csontos ezuttal itt felkutatott.

Ez ívrétű kézirat latin nyelven van írva s a kiválóbb szultánok életrajzát tartalmazza. Szerzője ismeretlen, de az ajánlás után ítélve, melyben az ismeretlen szerző II. Ulászlónak írja, hogy a munkát az ő megbízásából írta, következettük, hogy a munkát oly ember írta, ki II. Ulászló szolgálatában állott. Bonfin legyen-e, vagy Nagonius? Nem akarjuk ezuttal eldönteni. A kéziratot 7 ív-rét nagyságú fényes miniature díszíti, melyek ugyanattól a miniatortól valók, ki a velencei Averulinust, a müncheni Beda Venerabilist és a Pulszky Ferencz által Gherardonak tulajdonított Corvin-codexeket festette. A kézirat címlapján a címernek való hely üresen maradt, de két oldalon ott van II. Ulászló monogramja W. R. (Wladislaus Rex), mint a müncheni, párisi, prágai és más codexeken. E kézirat tehát arról tanuskodik, hogy azon miniator, ki az említett Corvin-codexeket festette, II. Ulászló szolgálatában is állott. Ki legyen ezen érdekes ismeretlen? a madocsaí apát-e, kinek neve II. Ulászló 1494-iki udvartartásában előfordul, vagy pedig más? nem tudjuk meghatározni. Ezenkívül van még a városi könyvtárban Dürernek következő eredeti kézírata: »Vier Bücher von menschlichen Proportio« ívrétben igen jól conserválva.

Mindezen kéziratokat Csontos bibliographiai szempontból behatóan megvizsgálta, a történeti becsűeket lemásolta s azok jellemző lapjait a múzeumi könyvtár számára lefényképezte. Ezenkívül a nürnbergi királyi levéltárban nyomozásokat indított meg Koberger Antal nürnbergi XV. századbeli nyomdász magyarországi vonatkozásainak felderítésére, melytől a XV. századbeli hazai könyvkereskedés történetére, sőt az 1484-iki esztergomi missaléban foglalt s állítólag Kobergernél Nürnbergben megjelent szent István királyról szóló magyar éneknek mibenlétéről is érdekes felvilágosításokat várhatunk. Megjegyezzük

hogy Csontos ez alkalommal általános bibliographiai szempontból a nürnbergi »Germanisches Museum« nyomdászat előtti metszeteit, nyomtatványait és ritka kéziratait is áttanulmányozta, valamint átkutatta a müncheni kir. udvari könyvtár és az ottani nemzeti muzeum ősnymdászati ritkaságait, melyekből e két intézet rendkívül gazdag gyűjteményt bír. — Dr. Fejérfataky László a muzeumi könyvtár oklevélgyűjteményének levéltárnoka a német-ujvári ferenczrendiek könyvtárát vizsgálta át, melyben nagybecsű hazai vonatkozású középkori kéziratokat, három hazai XV. századi magyarországi könyvmásolót, egy XIII. sz. magyarországi missálet, egy XV. sz. magyar nyelvemléket, számos pálos- és ferenczrendi kéziratot és egy ismeretlen XVI. századbéli német-ujvári magyar nyomtatványt talált. Kutatásainak eredményéről folyóiratunk más rovata hoz jelentést. Utaljuk erre olvasóinkat.

Zárjuk vázlatos jelentésünket annak constatalásával, hogy a múzeumi könyvtár tisztviselőinek ez évi tudományos kutatásai a hazai bibliographiának jelentékenyen gyümölcsöztek.

— **Tarczy Lajos könyvtára.** Néhai Tarczy Lajos, a néhány év előtt elhunyt hírneves pápai tanár s akadémiai rendes tag körülbelül 5000 kötetből álló szakkönyvtárt hagyott hátra, melyre ezennel felhívjuk a szakférfiak figyelmét. A boldogult 40 évet meghaladó időn át a természettudományoknak szenvedélyes művelője volt, mely idő alatt ezen irodalomból jelentékeny szakkönyvtárt gyűjtött össze. Gyűjteményében megvannak a Magy. Tudom. Akadémia kiadványai s a hazai szakirodalom termékei teljesen, a külföldi szakirodalomból pedig a kiválóbb munkák. Kivánatos volna, hogy ezen könyvtár, melyben a felsoroltakon kívül, a Tudományos Gyűjtemény egy teljes példánya, továbbá jogi, történeti és politikai munkák is találtak, el ne kallódjék, hanem együtt maradjon s valamely hazai intézet számára biztosítsák. Megszerzése méltányos feltételek mellett lehetséges,

— **A Thökölyi Sabbas-féle fővárosi intézet könyvtára,** mely körülbelül 6000 kötet nyomtatványból áll, rendeztetik. A rendezést Popovics Mladen intézeti felügyelő vezeti, kinek képzettsége és ügyszeretete biztosítékot nyújt aziránt, hogy a műveletet a könyvtártudomány mai igényeinek megfelelőleg fogja végrehajtani.

— **A budapesti ferenczrendiek könyvtára**, mely újabban a pozsonyi ferenczrendiek duplumaiból incunabumokban és kéziratokban jelentékeny gyarapodást nyert, a rendezésben már annyira előhaladt, hogy most már a rendszeres czédula catalogus készítésére kerül a sor. A rendezés Dosztál Gaudentius házfőnök felügyelete alatt történik, kinek buzgóságától e téren is sok jót várhatunk. (L. a »Magyar Könyv-Szemle« 1880. évfolyam 50—51. l.)

— **Luther Mártonnak a törökök ellen irt munkái.** Az evangélikusok hazánkban is Luther M. születésének négyszázados évfordulóját ünneplik. Talán nem lesz érdektelen ezen alkalomból felsorolni azon munkákat, melyeket a nagy reformator az épen azon időben folyt török háborúk alkalmából irt, s melyek épen ezért hazánkat is közelről érdeklik. Tudva van, hogy Luther eleinte hazánk irányában meglehetősen ellenséges álláspontot foglalt el, s hogy még 1524-ben is »Zwei kaiserliche uneinige und widerwärtige Gebote« című munkájában (Plochmann és Tornischer által kiadott összes munkái 24-ik kötetében) a mellett izgatott, hogy a német hadakat ne vigyék a török ellen. Luthert ekkor az vezette, hogy Magyarországnak a pápa fogta pártját s ez ország a lutheránusok megegyezésére törvényt hozott, melyet néhány ízben végre is hajtottak. De jobban megismerkedvén az itteni viszonyokkal gondolkodásában fordulat állott be, s már 1525-ben kezdett egy röpiratot írni, melyet csak 1528-ban végzett be s 1529-ben adott ki: a mohácsi vész után, akkor midőn Bécsset is fenyegette a török. E röpirat volt: Vom Kriege wider die Türken. Mart. Luther M.D.XXIX. (Nemz. Múzeum) 1528 oct. 9-én irt ajánlással Fulöp hesseni landgrófnak (F₄ 47. sz. l.) Bécs ostroma a törökök által egy másik röpirat írására is birta, mely tulajdonkép tábori beszéd volt: »Eine Heerpredigt widder den Türken. Mart. Luther. Wittemberg; M.D.XXIX.« (H, 54 sztl. l. 2 l. üres. Nemz. Múz.) mindkét munka csinos kerettel ellátva. Ez utóbbi 1530 elején új kiadásban is megjelent. (Grässe és Weigel Thesaurus). Buda elesése után ismét nagy tevékenységet fejtett ki. 1542-ben újra kiadta a »Heerpredigt« (Egyet. kvrtár). »Vom Kriege wider den Türken« (Weigel 1870-iki Thesaurusa.) Ezeket megelőzőleg irt egy új munkát is: »Vermannunge zum

Gebet wider den Türken« mely rövid idő alatt három kiadást ért: 1541-ben Wittemberg és Nürnbergben (Weigel Thesaurusa 163 ik l.) s 1541-ben Wittembergaben (Egyet. könyvtár). Aztán lefordította Pater Richardus: Refutatio Alcorani című munkáját. »Verlegung des Alcoran Bruder Richardi Prediger Ordens Anno 1300. Verdeutschet durch D. Mart. Luther MDXXXII« (Múz.) mely rövid idő alatt (Wittemberg, Augsburg) két kiadást ért. De a mennyiben hosszú időn át egyetlen forrás volt, s ma is elsőrangú forrás, nevezetesebb a Machometis Alcoran melynek teljes címét és tartalmát a Meusel-féle Bibliotheca historica (II. Vol. I. Pars. 227.) Bibliander alatt teljesen adja. E munkának három fol. kötete van, I. Az Alcoran s arra vonatkozó munkák. II. Az Alcoran czáfolatai. III. Historiae Saracenorum. E munkát Bibliander szerkesztette s a két első kötetet egyszerre két kiadásban adta ki. Az első kötet élén van egy praemonitio szövszerint megegyező szöveggel, egyik kiadásban »Philippi Melanchtonis« a másikban »D. Martini Lutheris« nevét hordva élén. A III-ik kötet a Historiae Saracenorumnak 3. kiadását ismerem. Kettőt Luthertől, egyet Melanchtontól, Luther az olvasóhoz irt előszót a magáé élén, Melanchton ajánló levelet a szászherceghez a magáé élén. Az egyik Luther-féle kiadás teljesebb, ahhoz 9 a másik kiadásban nem levő munka van csatolva. E munkákat tulajdonkép Bibliander szerkesztette s adta ki, s Luther és Melanchton valószínűleg azért irták az előszót, hogy kelendőségét biztosítsák. Ez elsőrangú forrás a magyar történethez is. (Egyet. s Múz. könyvtárak.) Sz. S.

— Zágrábi Breviarum 1505-ből. Knauz Nándor a régi magyarországi missalékről és breviariumokról irt nagybecsű munkájában a zágrábi breviarum 1505-ik évi kiadását, Horvát Istvánnak a római »Bibliotheca Barberini« catalogusából vett jegyzete alapján sorolja fel s hozzáteszi, hogy ezen kiadás irodalmunkban egészen ismeretlen és hogy semmi nyoma, hogy hazánkban valahol léteznék. Azon helyzetben vagyunk, hogy ezen breviarum címét és rövid leírását a budapesti ferenczrendiek könyvtárában levő csonka példányról közölhetjük. A breviarum 8-adrétű és naptárral kezdődik, melyben a magyar szentek szokott napokon vannak rubrumban felsorolva, ezután rubricák kö-

vetkeznek és a tabula vagyis index, melyek 11 számozatlan levelet tesznek ki. Ezekből az első levél, mely a naptár után következett, hiányzik, s az említett levélszámba felvéve nincsen. Ezután jönnek a psalmusok nagyobb typpussal és 111 számoz. lev. Ezt kisebb typosu szöveg váltja fel, mely a 98. számozott levéllel kezdődik és az 512 számozott levéllel végződik. Ezután még 3 számozatlan levél következik, s ezzel a breviariumnak vége. A colophon az 512-ik levélen van s így hangzik: »Explicit Breviarium secundum vsum ecclesiae Zagrabiensis magna cum diligentia revisum et fideli studio emendatum. Impressum Venetiis per Lucantonium de Giunta florentinum. Impensis Joannis Pap (sic) librarii budensis Anno domini M.CCCCV. pridie idus Junii.« Ezután a nyomdász bélyege következik L. A. monogrammal. A breviariumból a már említett leveleken kívül a következő számozott levelek hiányzanak: 295—297 és 422—423. A szöveget iničiálékba foglalt fametszetű képek díszítik. Ezek közt van sz. László és sz. Erzsébet képe; sz. István képe a 423. levéllel ki van tépve; sz. Imre képe a szövegben nem fordul elő. Megjegyezzük, hogy a budapesti ferenczrendiek ezen breviariumot a pozsonyi ferenczrendiek könyvtárából kimustrált kettős példányokkal kapták s így valószínű, hogy ezeknél egy másik teljesebb példány még létezik.

— **Kaprinay István** 1755-ben »Urnapi bizonyítás« cím alatt adott ki egy 98 s 4 szatlan lapból álló kis munkát, melybe saját maga a kötés tiszta lapjára következő jegyzetet írt: »Hoc opus P. Stephanus Kaprinai composuit quinque mensium labore postquam pluribus vicibus diversis in locis de hoc argumento, non sine fructu dixisset. Legitur ab omnibus Haereticis; imo etiam Catholicis, maxime concionatoribus, que in solo comitatu Zempliniensi Anno 1759 festo Theophoriae sex sciuntur ex eo fuisse concionati. Unus Calvinista Capitaneus Regiminis Esterhazi post tertiam lectionem est conversus Trenchinii. Laudetur Christus! In saecula. Amen. Item Togatus unus Debreczinensis Varadini, ut mihi a fide dignis relatatum est.« Sz.

— **Régi könyvbejegyzések a győri püspöki papnövelde könyvtárában.** A bibliographiában a régi könyvbejegyzések törté-

neti és művelődéstörténeti fontosságát bizonyítani nem kell. Becsők ismeretes a szakférfiak előtt, s folyóiratunk többször közölt már ily adalékokat. Ezeknek számát most a győri püspöki papnövelde könyvtár néhány bejegyzésével kívánjuk gyarapítani, melyek culturtörténeti szempontból több tekintetben érdekesek. Igy egy latin Biblia ősnymtatványon, mely Nürnbergben 1482-ben látott napvilágot ezen XV. század végére, vagy a XVI. elejére való bejegyzés olvasható: »A d S a n c t u m W o l f g a n g u m i s t a B i b l i a p e r t i n e t i n p r o x i m o a d j a c e n t i s C i v i t a t i s S e p r o n i e n s i s.«¹⁾ Encas Silvius ad Alfonsum Arag. Regem de Historia Bohemiae. Romae 1478 die X. mensis januarii című incunabulumon pedig a colophon után ezen egykoru jegyzet áll: »Jo Gozthon Strigoniensis perlegit Pragae feliciter sub famulatu et clientela Reverendissimi D. Georgii Eppi Varadiensis Secretarii primarii. Invictissimi Wladislai Reg. Hung. Bohem etc. 8 die martii 1502.« Ez a Gosztonyi később nyitrai püspök lett s 1522-ben II. Lajos megbízásából a nürnbergi birodalmi gyűlésen vett részt. A harmadik bejegyzés magyar nyelvű, Thuróczy Krónikájának 1488-iki brünni kiadásán olvasható s a XVI. századból származik. Ott ugyanis, hol a szerző Péter király szájába ezen szavakat adja: »o m n e s q u e p r i n c i p e s e t p o t e s t a t e s i n r e g n o h u n g a r i e t h e u t o n i c o s c o n s t i t u a m , e t t e r r a m e i u s h o s p i t i b u s i m p l e b o , e t e a m u n i v e r s a l i t e r i n p o t e s t a t e m t h e u t o n i c o r u m.« A lapszélen erős vonásokkal ezen megjegyzés olvasható: »a h h a n é m e t B e s t y e.« Kitől származik e megjegyzés, meghatározni nem tudjuk, de a vonások nagyon hasonlítanak Veranchich írásához, kinek erős magyar érzülete és magyar munkái ismeretesek.

— **Az első erdélyi magyar hirapról.** Sándor István jegyezte fel, hogy az első erdélyi magyar hirlapnak az »Erdélyi Magyar Hirvivő«-nek szerkesztői Fábíán Dániel és Tserei Elek voltak, de magáról a lapról csak annyit mondott, hogy rövid életű volt. Mikor szünt meg, nem jegyezte fel. Toldy

¹⁾ Ott volt a pálosoknak zárdájok.

a lap megjelenését 1791-re tette s azt írta, hogy Kolozsvárott jelent meg. A tény megfelel ugyan a valóságnak, a mennyiben 1790 végén kiadója Hochmeister Márton Nagy-Szebenből átköltözött Kolozsvárra, midőn az erdélyi főkörmányszék Szebenből ide helyeztetett át. Jakab Elek: *A z e r d é l y i H i r l a p i r o d a l o m T ö r t é n e t e* című akadémiai értekezésében azt írja, hogy »e rendkívül ritka erdélyi magyar folyóiratot tudós megmentője, Szabó Károly, Kraszmán a Cserey könyvtárnak a földön hevert és rothadó papírszemetei közül szedegette össze.« Az *E r d é l y i M ú z e u m b a n* megvan a folyóirat 1—12. száma a 7-dik kivételével. Minden szám 4 levélre terjedő egy-egy kis ívből áll két levélnyi *T o l d a l é k k a l*. Az egyes számok fametszetű rajzzal voltak díszítve, Magyarország és Erdély egyesített czimere fölött egy szalagon a lap czíme *E r d é l y i M a g y a r H i r - v i v ő*, mely alul a kiadás napjával ismétlődött; a czímer fölött kiterjesztett szárnyu koronás sas volt karmai közé szorított pallossal és uralkodói pálczával. — A hirlap említett 11 száma unicum gyanánt tekintetett, mert említés sem igen tétetett felőle. A budapesti ref. collegium Ráday könyvtárában is megvan 12 száma, 48-tól 61-ig az 57. és 58-dik kivételével, melyek a lap történetére érdekes világot vetnek. Az 1790. novembor hó 25-én kiadott 56-dik számban egy Jelentés van, mely következőleg hangzik: »Mivel a Felsőleges Fő Körmány Széknek Kolozsvárra lett által költözésével a Nyomtató Sajtóknak is nagy résziben által kell vitetődni, méltóztassanak Erdemes Olvasóink ez úttal meg-engedni, hogy a jövő Héten ezen költöződés mián tsak egy Ujságnak ki-botsátásával szolgálhatunk; a következő Hetekben Kolosvárról a honnan fogjuk ezen egy Ujságnak el maradását ki-pótolni kötelességünknek tartjuk.« A lap kolozsvári számai részletes tudósításokat hoztak az erdélyi országgyűlésről, mely közlemények eredetiségük és érdekességüknél fogva jóval felülmúlták a korábbi, többnyire más lapokból összeállított számait. Toldalék ez utóbbi számok egyikével sincs, hihetőleg elvesztek, mert lenniök kellett, s így a szépirodalom nincs képviselve benne. Az első számokban tudományos értekezést is találunk, e későbbiekben minden tért az országos események és politikai hírek foglaltak le, csaknem ki zárólag ilyenmő tudósításokból álltak a későbbi számok mind.

1790. deczember hó 30-án jelent meg az I. évfolyam utolsó (61-dik) száma, mely a lap folytatását ígérte s új előfizetést is hirdetett, ez úgymond: »a Kolosvárt lakókra nézve tészen 2 Rft. 15 kroat, másokrs nézve 3 Rft. 15 ugyanannyi kroat.« Tehát bizonyos, hogy a lap 1791-ben is élt, érdekes volna tudnunk meddig? Vajha előkerülne II. évfolyama is.»

Ferenczy József.

— **Egy 1499-ik évi boroszlói missale ára 1515-ben.** Ismeretes, hogy a régi missaléknak külföldi könyvpiaczokon ma nagy áruk van. Különösen a magyarorsz. missalék kelnek igen drágán, áruk antiquariusi catalogusokban 400—800 márka közt váltakozik. Érdekesnek tartjuk azért a régi könyvtárak összehasonlítása szempontjából felemlíteni, hogy a boroszlói káptalan könyvtárában van egy 1499-ik évi boroszlói missale, melyről egykoru feljegyzés tanusítja, hogy 1515-ben három nagy arfortért vásárolták. A missalet Thurzó János boroszlói püspök egyházmegyéje használatára 1499-ben nyomatta, a címlapon ott díszlik a Thurzó család és a nyomdász fametszetű czímere s egykoru kéztől a könyv 1515. évi becsára ezen feljegyzésben van megörökítve: »G e k a u f t u m 3 G u l d e n h u n g a r i s c h e 1515.« Ezen ár más ez időbeli missalék akkori áraihoz viszonyítva alacsonynak mondható.

— **Magyarországi pálosok régi inventariuma.** A gróf Festetics család keszthelyi könyvtárában fönmaradt a magyarorsz. pálosok régi inventariuma, melyre, mint kevésbé ismeretesre ezenel felhívjuk a szakférfiak figyelmét. Ezen inventarium a XVI. század első felében latin nyelven íratott, 4-edrétben 129 beirt levélből áll s az első részben (1—44 levél) a magyarországi pálosrendi zárdák privilegiumainak és adományleveleinek registrumát, a másodikban pedig (új számozással 1—85) a szerzet történetére vonatkozó pápai bullákat, továbbá a magyar királyok, főpapok és pápai követek kiváltság leveleit tartalmazza. E kéziratot Eggerer a pálosokról irt Annaleseiben részben felhasználta, mint XVI. századbéli hazai registrum és másolókönyv (Copial-Buch) azonban a hazai irodalomban ekkorig még méltatva nem volt. — Középkori történetírásunk általában régi chartulariumokban, re-

gistrumokban és másolókönyvekben föltötte szegény. Ismeretes a pannonhalmi főapátság »Liber ruber« című chartulariuma és Registruma, továbbá a zágrábi káptalan és a topuszskói apátság chartulariuma, valamint a váradi káptalan XVI. századbeli másolókönyve, ezeken kívül azonban káptalaink, hiteles helyeink és monostarainktól régi chartulariumok, registrumok és másolókönyvek nem maradtak fön. Annál érdekesebb tehát a pálosok inventariuma, mely bizonyos tekintetben a chartularium becsével bir, s történeti, diplomaticai és culturtörténeti szempontból egyaránt figyelmet érdemel. Az inventarium 7 levél kivételével, melyek a XVII. századból származnak, a XVI. század első felében iratott és pedig az irás után ítélve a registrum valószínűleg 1530 körül, a pápai bullák és kiváltság levelek néhány évvel későbbön. Ki regisztrálta az első csoportban felsorolt okleveleket s ki másolta a másodikban foglaltakat? ennek a kéziratban nyoma nincsen. Annyi azonban a szövegből kivehető, hogy az ismeretlen szerző a régi oklevelek olvasásában nagy jártassággal nem birt s a személy és helyneveket több helyen hibásan olvasta. Megjegyzem még, hogy az ismeretlen szerző az oklevelek registáit minden zárdánál a legrégebb adománylevéllel kezdi s többnyire a legújabb keletűvel végzi, s így a registák az egyes zárdák vagyoni viszonyairól s az eredeti adománylevelek hollétéről a kutatónak elegendő tájékozást nyujtanak. Az egész registrumban 1521-nél újabb keletű oklevél felsorolvan nincsen. A szövegben, a címek, fejezetek és rubrumok nagyobb, a registák és másolatok kis cursiv betűkkel vannak írva. A kézirat különben kiadatlan. Teljes címe a következő: »*Inventarium privilegiorum omnium et singularium domorum Ordinis Heremitarum Sancti Pauli primi heremite et primo de Nozthre.*« Következnek e zárdá kiváltság- és adományleveleinek registái 1366—1499-ig. Ezek után jönnek a többi zárdák privilegiumai, melyeknek azonban itten csak a címeit közöljük. Ugy mind: Privilegia de Chalad, Elephanth, de Posonio, Rana, Nova Civitas, Monyorokerék, Chaktornya, Lepaglava, Streza, Garyg, Zagrabia, Dobrakwthya, Zenthbenedek, Baych, Sanctus Ladislaus in Baronya, Saluator, Bodrogzygethe, Sanctus Jacobus in Pathack, Serdahel, Sanctus Paulus in Tolna, Thoold, Mindzenth, Wethahyda, Sanctus Do-

minicus, Sanctus Petrus in Simigio, Ewrmenyes, Enyere, Jenew, Sanctus Jacobus in Zala, Waason, Porwa, Caatka, Weresmárh, Agria, Calodwa, Erdeel, Zekelhaza, Sanctus Jeronimus, Kápolna, Zentyogh, Zylagh, Tyscha Beregh, Maromorus, Beregh, Wyllye, Ezen, Onghwar, Therebes, Wyhel, Ghewncz, Sancta Catherina, Tokay, Sanctus Philippus et Jacobus, Lad, Gewr, Sentlilek in dedes, Wyhaz, Gombazegh, háromhegy, Sanctus spiritus in Pilisio, Sancta Crux, Alba Ecclesia, Cheht, Zambok, Sanctus Andreas, Sanctus Ladislaus in Kekes, (sic) Sancta Anna prope Hangon.« Összesen tehát hetven pálosrendi zárda, melyeknek adományleveleit a regestrum többnyire időrendben rövid kivonatban sorolja fel. Megjegyezzük azonban, hogy e sorozatból több hazai pálosrendi zárda neve hiányzik. A kézirat második része a legközelebbi számozatlan levélen kezdődik ezen cím alatt: »Copie Bullarum et Priuilegiorum Ordinis Heremitarum Sancti Pauli Primi Heremites sub Regula Beati Augustini Episcopi Deo Famulantium. Summos per pontifices Romanos Legatosque eorundem de Sedis Apostolice plenitudine necnon Serenissimos Reges et principes ac Antistites hungarie aliasque personas auctenticas et idoneas in ipsius ordinis fratrumque eiusdem fulcimentum ac robur perpetuum, indultarum et concessorum.« Következik négy számozatlan levélen a bullák indexe XVII. századbeli kéztől készítve. Ezután jönnek a bullák, nem szoros chronologiai sorrendben, XVI—XVII. századbeli másolatban. A legrégibb írás, mely itt az első 73 levélen észlelhető, a XVI. század első feléből és pedig egy kéztől származik. Ez jelölte meg a leveleket római számmal. A 73b és 74—76 leveleken levő bullákat két későbbi XVI. századbeli kéz másolta, míg a 76—79. leveleken levőket XVII. századbeli kéz írta. Ezzel a kézirat tartalma ki van merítve. A kézirat egykoru kötése zöld hártya, színes vágással. — Kívánatos volna, hogy ezen kézirat, mely a hazai pálosok történetéhez oly becses adatokat szolgáltat, s mely mint Registrum és másoló könyv, a ritkább hazai forrásokhoz tartozik kiadassék s a kutatóknak jobban hozzáférhetővé legyen.

16
 Ez alkalomból érdekesnek tartjuk a múzeumi könyvtár gyűjteményéből egy 1629 ik évi latin egyleveles nyomtatványt itt bemutatni, mely a magyarországi pálosrendi monostorok statisztikai kimutatását tartalmazza, a mint azt Pázmány Péter 1629-iki nagyszombati zsinaton összeállította. Ezen nyomtatvány széles ívrétben, plakát alakjában, év, hely, nyomda és nyomdász megnevezése nélkül van kiállítva, s felsorolja a Magyarországon létező és az elpusztult vagy megszűnt pálosrendi zárdák neveit. Szövege, mely csak a papír egyik oldalára van nyomva, a keszthelyi inventariumot jelentékenyen kiegészíti. Azt hisszük tehát hogy a hazai történetbuvároknak teszünk szolgálatot, midőn ezen bibliographiai szempontból is ritkü egyleveles nyomtatványt, melynek P á z m á n y P é t e r a szerzője folyóiratunkból újból lenyomatjuk s felhívjuk reá az érdeklődők figyelmét. A nyomtatvány czíme és szöveget a következő:

»**Tabula Monasteriorum Ordinis Sancti Pauli Primi Eremitae sub corona Regni in Hungariae, quorum Cathalogum retextit. Eminentissimus ac Reverendissimus S. R. E. Cardinalis et Archiantistes Strigoniensis Petrus Pazmanny in Appen. 2. Syn. Dioecesanæ habitae. Anno 1629. — S. Laurentij supra Budam. S. Crucis in Pilisio, ubi quiescit Beatus Eusebius Strigoniensis, cum quibus primis discipulis: Beato Benedicto & Stephano Ungaris. S. Spiritus in Pilisio S. Ladislai de Kekes. S. Joannis bapt: de Veres-Mart. S. Sixti de Veres-Mart. B. M. V. de Nóstre. De Rena. De Posonio in Thal B. Mariae Virg. De Tornallya B. V. Mariae. S. Joannis Baptistae de Elefant. S. Spiritus de Dios-Györ. S. Spiritus de Dedes. S. Mariae Magdalenae de Agria. B. M. V. De Gombaszeg. De Nyarad. De Haromhegy. De Laád B. V. M. S. Annae de Tokay. S. Aegidy de Vyheli. S. Catharinae de Göncz. S. Philippi & Jacobi. Corporis Christi de Unguar. De Essen. De Beregh De Maramaros B. V. M., De Kapolna. De Szilagy. S. Hieronymi de Nagy falu. B. M. V. de Kalodua. De Erdeli. B. M. V. De Székelyhaza. De Pöka falua. De Tótfalud. De Szent Mihály köve. De Baranya. De Salvatore ad portum Dravae. Omnium Sanctorum de Baich. S. Jacobi de Patach. De Thöld. De Szerda hely. S. Pauli in Tolna. De Vethida. De Mind-szent. S. Petri in Simigio. S. Dominici de Szakachi De Garyg B. M. V. S. Benedicti in Slavonia. S. Annae**

de Dobra-Kuttya. B. M. V. de Zagrabia. Rhemetense. De Stre-
 cza in Slavonia. De Kamoncza B. V. M. De Chak-tonya S.
 Helenae. Lepoglaua. B. M. V. De Gyűzd. S. M. Magdalenae
 de Eörményes. B. M. de Enyere. De Jenő. S. Jacobi de Szala.
 De Salvatore in littore maris in Dalmatia. De Catha B. V. M.
 De Porua B. V. M. De Gútesd B. V. M. In Istria ad lacum
 B. V. M. S. Helenae de Zpaás. De Czirquemeza B. V. M. S.
 Joannis de Lyka. B. M. V. de Alba Ecclesia. S. Andrae de
 Vissegrad. Annuntiationis B. M. V. penes. castrum Bolondocz. De
 Boldog kő ultra Temes. De Busan in Dalmatia. De Barand. S.
 Crucis de Bodrog-szigete. B. M. V. de Chalad. S. Eustachij de
 Chút. De Dubicza in Dalmatia B. M. V. S. Elizabeth in ideg-
 siit. S. Emerici in latere montis Rodochun. De Eczék. De Ga-
 thal ultra fluvium Temes. De Szent György. S. Helenae in
 littore Maris Adriatici in Dalmatia. In Insula Pilis. In Insula
 Hernadi. In Jenő Majori. S. M. Magdalenae de kő kut. S. La-
 dislai Regis in kis Bathe. S. Sigismundi Regis. in Gerchen. S.
 Michaelis de Tarczy. S. Nicolai de sub Burgo. S. Nicolai de Si-
 migio. De Paumgart. S. Wolffgangi Supra Sopronium. De Pa-
 thalan. S. Petri de szladkagora. S. Spiritus de monte usa. De
 Szalonok B. M. V. S. Joannis Bapt: de Sámok. De Thalad in
 Saladiensi Comitatu. De Torpa in Agriensi Dioecesi. De Terebes.
 B. M. V. De Villye in Comitatu Unguariensi. De Vason S. Mi-
 chaelis Archan. B. M. V. Assumptae de Urög. B. M. V. in Tran-
 sylvania. Varadiense. S. Nicolai Agriense. Corporis Christi Dyos
 Gijőriense. S. Mariae Magdalenae Agriens. B. M. V. Budense.
 S. Pauli Budense, in quo S. Antonius Archiepiscopus florentinus
 asseruit sepultum B. Joannem Dominici Cardinalem. In eodem
 Capitula generalia constat interdum fuisse celebrata. S. Petri
 in Istria de sylvis nuncupato. B. M. V. de novo Castro in Dal-
 matia. B. M. V. Turunnie in Croatia. S. Elisabeth de monte. B.
 V. M. de Brinnis in Dalmatia. S. Ladislai de Gyula. S. Stephani
 Romae in Monte Celio. Non desunt qui affirmant multo plura
 fuisse hujus Candidae Religionis Domicilia, quorum ego tamen
 notitiam non habeo. Unicum non praetereundum memoratu dig-
 num censeo, quod Joannes Zualardus Eques Sanctissimi Sepulchri,
 in libro suae Hierosolimytae peregrinationis Anno 1587. fol
 246. annotavit describens montem Thabor. & tria tabernacula

Salvatoris Moysis & Eliae haec subjungit imediate idiomate, italico in haec verba: Fuit etiam magna Ecclesia fabricata per S. Helenam cum uno Monasterio bene dotato a Rege Hungariae, quod in habitabat magna multitudo Monachorum Hungarorum Ordin. S. Pauli primi Eremitae &c. Porro Divos Reges Regni Apostolici, Montem Thabor devotionis causa, inuitasse, innuere videtur Privilegium quoddam Andreae Regis 2. emanatum super possessione in Comitatu Hontensi, cujus meminit Stephanus Verbetius Part. 2. Tripartii tit: 14. Széles ívrét 1 lap szöveggel. A helynevek azonban több helyütt hibásan vannak közölve.

— Ismeretlen Grolier-kötés a kismartoni ferenczrendiek könyvtárában. A magyar történelmi társulat f. é. augusztus havában Sopronban tartott vidéki nagygyűlése alkalmával egy könyvtári bizottság is működött, mely Sopronban az ag. evang. lyceum, a benzések és domonkosrendiek, Kis-Martonban pedig a ferenczrendi és a herczeg Eszterházy-féle könyvtárakat vizsgálta at. Ez alkalommal utóbbi helyen a ferenczrendieknél egy XVI. századbeli Grolier-kötés jött napfényre, melyre ritkaságánál fogva ezennel felhívjuk olvasóink figyelmét. E kötés az egyedüli ismert Grolier-kötés az országban. Ismeretes, hogy Grolier a XVI. században a francia könyvkötészetben új irányt inaugurált, mely egész Európában terjedt el s a rajta nyilvánuló finom műizlésnél fogva sokáig külön iskolát képezett. A Groliergyűjteményéből származó eredeti kötések, melyeken rajta van az ismeretes felírás: »Grolier et amicorum« a legnagyobb ritkaságok közé tartoznak, melyeknek egy-egy valódi példányáért mesés összegeket fizetnek az amatőrök. Az általunk talált Grolier-kötés nem ezen categoriából való, mert nem volt Grolier példánya s nincs rajta a most említett felírás, de Grolier izlésében készült, mely izlés a XVI. században Franciaországból elterjedt Angol-, Német és Olaszországba s mindenhol mint Grolier-kötés (Relieure genre Grolier) ismeretes. A »Le Bibliophile Français« cz. munkában találunk vagy tizennégy ily kötetet, melyek mind Grolier izlésében készültek. A kismartoni kötés hasonló ahhoz, mely az említett munka II. kötetében (Páris 1869) 236. lapon hasonmásban látható.

Szükségesnek tartjuk még megemlíteni, hogy Bruschi us

Gáspárnak: Magni operis de omnibus episcopatus epitomes. Nürnberg 1549 8°. című munkája az, mely Grolier izlésében van kötve, a mit megmagyaráz azon körülmény, hogy ez azon dedicationalis példány, melyet a szerző Ferdinánd császárnak ajándékba küldött. A címlapon ugyanis ezen feljegyzés olvasható: »Serenissimo potentissimoque Regi DIVO Ferdinando Rom. Hung. ac Bohem. Regi et Austrie Archiduci Domino suo clementissimo ddd. auctor. Föltehető tehát, hogy a szerző a Ferdinánd királynak küldött példányt oly borítékba köttette, mely akkor a legizlésesebb volt. A kötés fac-similijét alkalmilag közölni fogjuk.

— **Hornyánszky Viktor nyomdája.** Culturális viszonyainkat semmi sem illusztrálja jobban, mint a nyomdáknak szemmel látható szaporodása s azon haladás, melyet a nyomdászati technikában évről-évre tesznek. Fővárosunkban több nagyszabásu nyomda létezik, melyek a tudomány mai igényeinek megfelelően vannak berendezve s működésüket azon törekvés vezeti, hogy a külföldi nyomdászat vívmányait hazánkban meghonosítsák s nyomdászatunkat magasabb színvonalra emeljék. E nyomdákat olvasóink sokkal jobban ismerik, hogy sem róluk ezuttal külön megemlékeznünk kellene. Érdekesnek tartjuk azonban felemlíteni, hogy Hornyánszky Viktor nyomdája, mely évtizedek óta a jőnévű fővárosi nyomdákhoz tartozik, újabb időben a nagy nyomdák sorába lépett s f. évi augusztus 1-étől fogva nagy átalakuláson ment át. A nyomda a Hornyánszky örökösök tulajdona, az Akadémia bérházának földszinti helyiségeiben a nagy nyomdák izlésében van berendezve s Knoll Károly ismert akadémiai könyvtáros szakértő vezetése alatt áll. Felszereléséből kiemeljük a következőket: a nyomdában 6 legújabb szerkezetű, gőzerőre berendezett sajtógép működik a legelőkelőbb johannisbergi és augsburgi gyárakból, továbbá nagy készletben vannak újonnan új betűi, sokféle ábéczéje, initialéi és vignettei. Ezenkívül legújabb szerkezetű stereotyp nyomdával is bír. Szedőinek száma 60—80 közt váltakozik. A nyomdának törekvése: a fővárosi nagy nyomdák mellett megállni helyét a hazai irodalom szolgálatában s pontos, izléses, egyenletes és correct munka

által szélesebb körben kiérdemelni a közönség pártfogását. Részünkről a nyomdának szerencsét kívánunk az új aerához, s ha Knoll Károly tervét keresztülviheti, hogy a könyvkiállításon bemutatott magyarorsz. nyomtatványok initialéit, vignetteit és címlapdíszzeit, melyekben határozott magyar motivumok vannak, a nyomdában lassankint alkalmazni fogja s behozza a nyomtatványokba az igazi magyar stylt, úgy a vállalat nemcsak a hazai bibliographiának, hanem az ipartörténetnek is jelentékeny szolgálatot fog tenni. A nyomdában az új aerában igen izléses kiállításban megjelent »Báró Eötvös Józsefnek Gondolatok« című munkája, melyet Ráth Mór adott ki s itt fog megjelenni Budenz József tanár díszalbuma, melyet tanítványai 25 éves jubilaumára készítenek. Ajánljuk a vállalatot a szakértőfiak és a közönség figyelmébe.

— A »Magyar Könyv-Szemle« 1883. évfolyamának első négy füzetét a »magyar irodalom 1883-ban« című bibliographiai rovat nélkül veszik olvasóink. Ezt a jelen kötetből azért hagytuk ki, hogy a következő kettős füzetben minden megszakítás nélkül egyszerre közölhessük s a magyar irodalom 1883. évi termékeiről általános képet nyujtsunk. Szándékunk a hátralevő kettős füzetet, mely a bibliographiai rovatval 16 ívre fog terjedni. 5—6 hét alatt s az 1884. évtolyam első három füzetét ezen év június havában közrebocsátani s helyrehozni a késedelmet, mely a »Magyar Könyv-Szemle« pontos megjelenésében a szerkesztő hibáján kívül keletkezett. Addig is kérjük olvasóink és elvbarátaink szives támogatását, előfizetőinket pedig arra kérjük, hogy a hátralékos előfizetési pénzeket Knoll Károly akadémiai könyvkereskedésébe beküldeni sziveskedjenek. Megjegyezzük, hogy a »Magyar Könyv-Szemle« jelen 4 füzete a múzeumi könyvtár házi füzete, melynek minden főközleményét múzeumi könyvtári tisztviselők írták. A jövő kettős-füzet Thaly Kálmán, Szabó Károly, Majláth Béla, Nagy Gyula, Ráth György és Csontos Jánostól fog hozni közléseket és két fac-simélét a Mercurius Veridicus és Hungaricus című kurucz hirlapokról.

HA 1.759

Nyolczadik évfolyam. V—VI. füzet. 1883.

Szeptember—December.

MAGYAR KÖNYV-SZEMLE.

KÖZREBOCSÁTJA

A M. NEMZETI MÚZEUM
KÖNYVTÁRA.

BUDAPEST.

A MAGYAR TUDOMÁNYOS AKADÉMIA KÖNYVKIADÓ HIVATALA

1884.

A „M. Könyvszemle“ ezen kettős füzetéhez két műmelléklet van csatolva.

AZ ÖTÖDIK—HATODIK FÜZET TARTALMA:

	La p.
Thaly Kálmán:	Kurucz hírlapok 1705-ből Berlinben . . . 229—245.
Szabó Károly:	Régi magyar könyvészeti adalékok. VI. köz- lemény 246—248.
Szilágyi Sándor:	Adatok az 1640—1642-iki irodalmi per tör- ténetéhez 249—257.
Nagy Gyula:	Adalék Basirius Izsák XVII. századbéli gyu- lafejérvári tanár könyvtárához . . . 258—266.
Békési Emil:	Adalék könyvkereskedésünk XVIII. század- béli történetéhez 266—269.
Ráth György:	Adalékok Szabó Károly »Régi magyar könyv- tára«-hoz 270—274.
Csontosai János:	A kalocsai főegyházi könyvtár kéziratai . 271—308.
Dr. Nagy Sándor:	Hazai tanodai drámák a Nemzeti Múzeum könyvtárában 309—335.
A Somogyi-könyvtár	megnyitása Szegeden 336—339.
R. F. Görög Gyula:	Még egy adalék Szabó Károly »Régi magyar könyvtára«-hoz 339—340.
Majláth Béla:	Jelentés a Nemzeti Múzeum könyvtárának állapotáról 1882-3-ban 341—351.
Vegyes közlemények:	

Jelentés a Magy. Nemzeti Múzeum könyvtáráról. — Jelentés a budapesti tud. egyetem könyvtárának rendezéséről, gyarapodásáról és forgalmáról 1883-ban. Szilágyi Sándor-tól. — A magyar tud. Akadémia könyvtárának állapota II. Á. — A múzeumi könyvtár kéziratgyűjteményének félévi gyarapodása. — A Magyar Nemzeti Múzeum levéltárának félévi gyarapodása. — Fénykép-másolatok régi hazai kéziratokról. — Könyvkiállítás Brassóban. — A »Magyar Kurir« történetéhez. Ferenczy Józseftől. — Hazai könyvtáraink lajstromozása. — Szabó Károly könyvjegyzéke. — Registert kérünk az akadémiai kiadványokhoz. — Hellebrant Árpád bibliographiai munkája. — A kalocsai ó-német kéziratok. — Egy ismeretlen brassói német naptár 1643-ból. H. Á. — A Jankowich-féle gyűjtemény történetéhez. — Dr. Kováts Gyula házasságjogi munkája és régi szerkönyveink. — Sennyei István kéziratban maradt munkája Duxban. — Rákóczy György könyvbejegyzése. — Ismeretlen pannonhalmi Breviarium 1519-ből Mőlkben. — Thurzó János boroszlói püspök könyvbejegyzése 1506-ból Drezdában. — Sajtóhibák. — Olvasóinkhoz 352—375. l.

KURUCZ HIRLAPOK 1705-BŐL BERLINBEN.¹⁾

Közli: **Thaly Kálmán.**

1879. évi akadémiai értekezésemben (Az első hazai hírlap, 1705—1710.« Értekezések a történelmi tudományok köréből, VIII. köt. 4. sz. 1879.) előadtam volt mindazt, a mit a »Mercurius Hungaricus« czímen kezdett s »Mercurius Veridicus ex Hungaria« czímen folytatott Rákóczy-féle hírlap keletkezéséről, hivatásáról s hat évi pályafutásáról stb. kinyomoznom sikerült. Közlém az ide vonatkozó adatokat, melyek kétségtelenül kiderítik, hogy e kurucz hírlap (az első hazai heti, később havi közlöny) alapításának eszméje gróf Eszterházy Antal tábornoktól ered, ki az első számot megszerkesztvén, mindjárt ki is nyomatta Kassán, s 1705. évi április 14-iki leveléhez csatolva küldé meg a fejedelemnek; és hogy Rákóczy az eszmét elfogadta, ezentúl hetenként egy-egy számot összeállíttatni és kinyomatni rendelt udvari cancelláriája révén.

Tudjuk, hogy az indító okot e kurucz hírlap kiadására a Wienerisches Diarium célzatosan elferdített magyarelles közlései adták meg, a magyar ügyek iránt érdeklődő külföld felvilágosítása végett, és hogy épen e cél miatt szerkesztetett a »Mercurius« latin s nem magyar nyelven.

Értekezésem keretében lenyomattam a felkutathatott egyes számok tartalmát, a mennyiben hozzájuthattam, teljes szöveg szerint, s a mennyiben nem, legalább kivonatosan. Ilyen két kivonat olvasható értekezésem legvégén is (47—48. l.) a berlini porosz kir. államlevéltárban fenmaradt két számról. Ez utóbbiak mindegyike még 1705-ből, tehát az első évfolyamból való, és pedig az első még »Mercurius Hungaricus« czím alatt május 24—30-iki, s a második már a bővített és mindvégig meg-

¹⁾ Két fénynyomatu hasonmással.

tartott »Mercurius Veridicus ex Hungaria« cím alatt augusztus 16–23-iki tudósításokat tartalmaz.

Mind a két szám nagy könyvészeti ritkaság; az utóbbi épen unicum, s a májusi is — tudtunk szerint — még csak egyetlen más példányban létezik: a gróf Károlyi-család levéltárában, honnét belőle néhai Szalay László az általunk közölt kivonatot vette, de a hol ismét úgy elkeveredett, hogy mai nap-ság föl nem található.

Ekként a Magyar Nemzeti Muzem könyvtárának t. igazgatósa eléggé nem méltányolható hasznos dolgot mívelt, midőn e két kurucz hírlapszámot a berlini levéltártól kikölcsönözvén, Budapestre hozatta, itt lemásoltatta és a címlapos oldalait le is fényképeztette. Mind a kettőnek formátuma negyedré, a májusi szám terjedelme fél, az augusztusié egész ív, vagyis 4, illetőleg 8 oldal.

Mivel pedig könyvészeti ritkaságuk mellett mind a két számnak tartalma történelmileg is igen becses: alább közöljük mindkettőt teljes szövegben.

Mig így a történelembúvár érdekes kortörténeti adalékokat nyer: addig viszont a könyv- és hírlaptörténet nyomozó, az irodalomtörténész színről-színre megismerkedhetik legelső hazai hírlapunk beosztásával, szerkesztése módjával, előadása módszerével. Hogy pedig a küloldalról is kellő képet alkothasson magának: ide csatoljuk az első lapok fénynyomait.

Idézett értekezésünkben jeleztük: mennyire szétszóródtak, elpusztultak e régi hírlapunk példányai. Új számok feltalálhatósára még a krakkói, varsói, — egy szóval a lengyel levéltárak, továbbá a pétervári orosz államlevéltár vagy könyvtár gondos átkutatása látszanék legtöbb reményt nyújtani, Rákóczy külföldi összeköttetéseit s egyéb viszonyokat tekintve. A miért is melegen fölkérünk minden hazai történet- vagy könyvbúvárt, kiket búvárkodási szenvedélyök e nevezett helyekre vezetend: ne mellőzzék ezen szempontot.

Ezek után, mielőtt magukat a berlini hírlappéldányokat szöveg szerint közölnők: ide iktatjuk még azon újabb adatainkat, melyeket a Mercurius Veridicusra nézve 1879-iki

értekezésünk megjelenése óta találtunk. Ez adatok 1705. és 1710. évről szólnak, mely utóbbi évben a kurucz közlöny — a háborús viszonyok hanyatlásra hajlása miatt — havonként már csak egyszer adatott vala ki. Így 1705. évi április 28-án gr. Forgách Simon írja Medgyes alatt álló táborából Rákóczinak: »Az Novellák iránt magamnak is inteniomban vala, hogy az mostani parancsolatja szerint Ngodnak az itt (Erdélyben) történhetők is expediáltassanak; csakhogy — szégyen megírom! — az itt való jó vitézekkel ritkán vitethetek olly actust véghez, hogy méltó volna írásban feltenni; az mik történnek mindazáltal, igenis, tétetem dispositiót, hogy mind azok rendivel consignáltatván, scriptotenus postai alkalmaztosságokkal expediáltassanak.« (Eredeti levél gyűjteményemben.) 1710-ben a hadi ügyek, sőt táborok élére maga Rákóczi állott, míg a diplomatiái levelezéseket maga a folyton betegeskedő főhadvezér, gr. Bercsényi Miklós intézé, mint fejedelmi helytartó. E nemű ügyei 1709 végéről és 1710-ből szép számmal maradtak ránk, s általunk összegyűjtve, az Archivium Rákócziánum VIII-ik kötetében (1882) közzététettek.

Ezek között Bercsényi a kurucz hírlapokról többször emlíkezik. Először 1710. évi február 15 én Unghvárról Brenner Domokos szepesi préposthoz, a fejedelem egyik legtevékenyebb külföldi ügyvivőjéhez írott levelében:

»Az magyar gazetákat megküldöttem, s hogy continuousálni fogjuk, megírtam.« (186. l.)

Brenner tehát, ki ekkor Varsóban volt, úgy látszik, sürgette a Mercurius folytatólagos megküldését a külföld kellő tájékoztatása céljából. Volt is oka reá, mert a »Wienerisches Diarium« a magyarországi dolgokról mindegyre hazugnál hazugabb híreket közölt, s a háborúnak immár végvonaglását kürtölte, a Rákóczival barátságos külhatalmakat ekként tőle elriasztandó és a külföldi közvéleményt tévútra vezetendő. Különben pedig a Veridicusnak az a száma, melyről Bercsényi válaszolja, hogy — szétosztás végett megküldötte, a megelőző január havi volt: a Heister megkereséséről, Ocskay elfogatásáról, a romhányi ütközetről, a lőcsei ostromról s Modor, Bazin, Szent-György városok bevételéről szóló, — ugyanaz, melyet értekezésünk 34—40. lapján közöltünk.

Az 1710-iki február hónap eseményeiről szerkesztett hírlapszám kissé elkésve: márczius közepén adatott sajtó alá Bártfán, honnét márczius 19-én küldettek szét a kinyomott lapok. (I. értekezésem 41. lapját.) Minthogy pedig Bercsényi Brenner prépostnak márczius 10-én irt Kassáról hosszabb utasítást a Mercurius Veridicus sajtó alul kikerülését be nem várva, -- egyelőre írásban mellékelé számára annak szövegét, miről ekként emlékezik:

»Inhorruit nuper R. D. Vra ad casum Leucoviensem, — inhorrescet jam ad perfidiam ejusdem Generalis Andrásí, qui nuper tam gloriosam laudem aeterno foedavit dedecore: dum miseram, extrema virtute certantem Civitatem et tam generosam, Regno ac sibi fidam prodidit militiam, uti annexus loquitur Mercurius, qui typo actu mandatur, interim hic scriptum praemitto, misterium mox typo sequitur, ut adjuncta praeteriti mensis.« (Arch. Rákóczi. VIII. 207.)

Ebből kettőt tudtunk meg, először, hogy az 1710. február havi számnak — melyet nem ismerünk — főtartalmát a lőcsei catastropha leírása képezi; és másodsor a végmondatból újabb bizonyítékát nyerjük annak, hogy a Mercurius ekkor már havi, — de havonként rendszeren megjelenő — közlőny volt, és hogy ez időtt Bercsényi, — nem Rákóczi cancelláriáján szerkesztették, ép úgy, mint a diplomatai ügyiratokat.

Nagyérdekű az, a mit Bercsényi Kassáról 1710. márczius 18-áról ugyancsak Brennernek ír. Hivatkozik ugyanis a fejedelem egyik varsói ügynökének Gortholdnak levelére, mely szerint — úgy látszik, — a lengyel urak s orosz miniszterek, tábornokok, a hetenként többször megjelenő »bécsi hazugságok« hi-reivel szemben a csak havonként érkező Mercurius tudósításainak nem hisznek. Holott — okoskodik Bercsényi — a naponként hazudozókat elégséges havonként egyszer megczáfoltatni a Mercuriussal s rövideden említi a februári és márcziusi számok tartalmát:

»Quod autem domesticarum rerum causam attinet: video Dominum Gortholt ex affectu et zelo suo quo erga nos ducitur, impatienter ferre, quod fides nostris non datur Novellis et Viennensia praevalent mendacia, non mirum:

quia crebriora; certum, quid-*quid* »Mercurius« continet: pro veris habenda sunt; sufficitque inter dietim mentientis, menstruum cum veritate circumire »Mercurium«. Binas Viennenses gloriantur victorias in typo, deflent in quarterys; ridemus ea quotidie, dum Moraviam visitant, Posenium et Viennam circumvolant copiae nostrae, quae Martius feret »Mercurius«; Leucoviensem proditionem declarat februius. (212. l.)

Pár nap mulva, március 20-iki levelében, — melyhez a Mercurius februári számának példányait csatolja, — ugyanezeket a hírokat pengeti Bercsényi, a magyar hírlap igazmondását védvén s figyelmeztetvén Brennert: tudassa a lengyelekkel, muszkákkal, hogy a ki a rom hányi harcáról közölt tudósítás valóságán kétkedik, ám jöjjön a csatahelyre, s ott a 2000-nél nagyobb számban elhullott ellenség holttesteit megszámlálhatja: » secutus est Mercurius in typo, hic denuo acclusus, qui in rei veritate explicat actum illum. Quis jam ex solis sibi contrariis relationibus veritatem Varsaviae eruat, nisi huc ad locum confictus veniat et sepulta 2000 et ultra inimicorum corpora revidere velit.« (U. o. 217. l.)

Ezen, ama nevezetes ütközetre vonatkozó nagybecsű adattal záródnak be a Mercurius Veridicus 1710-iki számai illető újabban napfényre hozott adalékaink. Bercsényi további levélfogalmazataiban hírlapunkról emlékezet nincs; ám mi a főnnebbieket e helyütt összegyűjtve közölni, már csak a teljesség okáért is czélszerűnek tartottuk.

S most lássuk a berlini kir. levéltár két számát.

I.

MERCURIUS HUNGARICUS.

Agriâ 30. Maji.

Serenissimus Princeps Transylvaniae, ob liberio rem salubrioremque auram, Civitate hâc tota cum sua Aula exeundo, in apricis ejusdem campis tentoria fixit, ac in dies, quâ venationibus, quâ exercendae regulari Militiae vacando, pro continuanda Campania, de apparatus belli sedulo disponit omnia. Illustrissimus Dominus Comes Daniel Eszterházi Junior de Galantha, ob praeclara sua in Patriam merita et pro-

ximè ostensos ad Civitates Sancti Georgii, Bazinium et Modor, generosos Actus, quibus peditatum hostilem duobus millibus numerosiorem, cuncta tormenta et munitiones, omnem bagaciam et arma nostris cedere ignominiosèque exire coegit, in Generalem Campi Marschallum ¹⁾ sublimatus est, et cum Sua Serenitas bellum ad partes Trans-Danubianas transferendum resolverit, ad commendandam ibidem Armadae partem eundem certò praefecisse dicitur, prout jam pro expeditione illa Decem Regimina Equestris, praeter peditatum, Danubium partim transivisse, partim ad transitum in procinctu esse, ex fidei relatione innotuit, quin et Artilleria eò destinata ex Montanis Civitatibus, una cum tormentis ac sufficientibus requisitis adducta, Hatvaninum appulit, ac rectà ad pontem super Danubio stratum devehitur. Archiepiscopus Kolo-czensis, nec-non Baro Stephanus Szirmai Legati Caesarei hic adhuc morantur, succenturiatos suos Episcopum Visa et Paulum Okolocsány Viennâ praestolantes, quos quandoquidem Serenissimus Princeps, cum confoederatis Hungaris eâ cum resolutione ad Legatos Angliae, et Confoederati Belgii (qui hactenùs mediationem suam offerebant) remisit, ut experimentum, simulque affidationem à Sua Majestate, de admissione garantiae, pro futuri tractatùs pacis securitate necessaria, sumentes, quantocyus informationem suam dare velint, intereâ verò temporis Suâ Majestate Caesarea fati cedente, tantò jam avidiùs eosdem cum responsoria resolutione expectamus, quantò magis novum successoris Regimen, quae circa res Hungaras sit intentio, scire cupimus. Serenissimo Principi, de Regimine Principatùs Transylvaniae, quod adhuc vivò Caesare, per liberum Statuum et Ordinum votum obtinuit, multi eò magis congratulantur, quòd Josephus Rex (qui etiam aegre valere dicitur) ad eundem Principatum, qua ipso etiam Diplomate Caesareo liberum, nihil praetensionis habere possit. Communi rumore spargitur Suam Serenitatem determinasse, quod brevi Universi Proceres, ad tractanda negotia Regni incertum locum conventuri sint, et id ipsum etiam ex circumstantiis rerum et dispositionibus facile creditur.

¹⁾ Ez hiba »Campi-Marschalli Locumtenentem« helyett; mert a l t á b o r n a g y g y á, nem tábornagygyá lón.

Ex Castris ad Vagum. die 24. Maji.

Excellentissimus Dominus Supremus-Generalis Comes Nicolaus Bercsény de Székes, fortificationi praesidii Ujvár, omnem curam sedulo impendit, jamque tota eadem ruina, quae a tempore occupati a Turcis ejusdem fortalitii mansit, de pleno reintegrata est. Caesareus Generalis Comes Joannes Pálffi, cum parte exercitus hostilis, in insula Csalóköz moratur, positoque ad locum Békavár¹⁾ dictum vallo, ibidem pedestrem militiam munire satagit, quin ex posito super Danubium ad Komaromium ponte, quasi cum omni exercitu transiturus, stratagematice Nos eludere, ut interea fortalitiium Trencienii commeatu juvare possit, cogitavit successu haud inani, cum enim Sua Serenitas Ducibus Exercituum, offensivum bellum interdixisset, facturus experimentum novi Josephi Regiminis, praeter expectationem omnem hostis, ex Moravia conflatis hinc inde militibus et populo numerum sex millium excedentibus erupit, Caesareoque praesidio, in dicta aere Trencsénii bloquadato, commeatum administravit, nostratibus, qui vix mille ducenti aderant, paulatim cis fluvium Vagum recedentibus numerosoque, hosti resistere nequeuntibus, nihilominus tamen haud intermittente intrepido Colonello Ocskai, quin velitationibus assiduis et fortibus hostem lacesiverit, ac per sponte confluentem rusticam Plebem, quamplurimis caesis infestaverit; et cum Commendans bloquadae Emericus Bezeg, occasione actus hujus, sine licentia superiorum abfuerit, deque concursu militiae in Moravia non investigaverit, certo certius arestum subiturus creditur.

Praetermitti nequit mirabilis, qui super exercitum nostrum, contra hostem ad ripas Danubii excubantem in coelis contigit aspectus, a multis centenis, sub mediam noctem, eo modo visus, quasi ob orta primum serenitate diescere coepisset et ex post scintillantibus de coelo stellis, specialis stella quaedam nitida in repente subortam nubeaclam parvam irruisset, subito subsecuto, tanto in aëre strepitu et fragore, tonitum tormentorum imitante, versusque exercitum hostilem descendente, ut fere omnes hostem adesse rati, arma caperent, equos conscenderent, ac hincinde

¹⁾ Gútánál, a Vágnak az érsek-ujvári Duna-ágba ömlésénél.

cursitarent, denique re aspectus coelestis comperta stupescerent, quem boni ominis esse, infelicitatem Patriae jubeant Superi. ¹⁾

Ex Vallo ad Imsóth, 26. Maji.

Dominus Generalis Bottyán, exstructo validissimo ad Pagum in Imsóth vallo, idem nomine suo Bottyánvára nuncupari, ac consensu Serenissimi Principis insigniri jussit, stratoque ibidem super Danubium ponte, continuis excursionibus hostem, in plaga Transdanubiana usque dum formale bellum translatum fuerit impetit, quin et his diebus assumpta secum equestri militia, post quam hostem, commeatu Budam et Pestinum, utrumque locum, jam ad maximas angustias ac annonae caritates redactum, juvare niti intellexisset, tam opportune eum aggressus est, ut omni commeatu, curribus et equis, ac ferme 5000 ovium interceptis et adeptis plures trecentis ex hoste neci dederit, ac octoginta personas in captivitatem deduxerit Szolnokinum ad opus ejusdem fortaliti transmissos.

Ex Castris ad fluvium Körös 28. Maji.

Excellentissimus Dominus Generalis Alexander Károlyi, subintelligens Rascianos ad fluvium Marussium congregari, cum jam praeire ordines a Sua Serenitate contra eos agendi habuerit, contracta militiae suae directioni concredita, tam ad obsidendum Praesidium Caesareum Gyula, quam et reprimendas hostium excursiones, sedulo animum converterat, dum subito rumor denuo adfertur, Rascianos congregatos, non modo amnem Crisiam transivisse, sed et Oppidum Kunhegyes, abactis omnibus pecoribus, rebusque supellectilibus in praedam actis, in cineres dedisse; celeritate ergo quanto poterat, antequam ipse cum Peditatu sequeretur, Dominos Colonellos Bóné et Nyíri nec non companiam unam Germanicam cum duobus campestribus Tormentis praemisit, qui illico hostem curribus praeda onustus, ad instar valli circumdatum, adoriri ac tormentis magno cum damno

¹⁾ Lásd ezen égi tüneményről Rétei György ezredesnek gr. Bercsényi Miklós fővezérhez, »a kamocsai rétekről« 1705. május 13-ikán (mindjárt az égi jelenség után) írt levelét, általunk a Századok 1875. évi folyamában 420. l. kiadva. Tüstént reá írál valami idegen kéz a levélre a próféciát: »N. B. Memorabilis az pestis.« T. K.

impetere coeperunt; cum vero amplius hostis ictus tormentorum ferre nequiret, pro praeda opima dimicandum ratus, magno impetu in militiam nostram irruit, diuque dubio Marte, parique fervore dimicatum, donec ad extranum, Domino Colonello Nyiri globo trajecto, caesisque nostratium quadraginta quinque, acquisitis tormentis nostris, victoria Rascianis cesserit; verum occurrentibus Domino Generali fugitivis infelicemque pugnam declarantibus, tanta cum properatione, cum peditatu curribus in patulis campis Trans-Tibiscanis vecto hostem insecutus est, ut militia Equestri fugiente, denuo animata ad ipsum fluvium Crisium eum, praeda transeuntem offenderit, ac illico in fugam et confusionem actum, recuperatis tormentis ac hostilibus quoque tribus adeptis, omni praeda recepta proffigaverit ac paucis effugientibus, per tria milliaria fere ad ipsum fortalitium Gyula persecutum, internecone deleverit, tanto majori cum Patriae bono, quanto plures, ab ingrata Regno perfida gente Rasciana (quae in loco nimis securo locata, omnem praedam, magno cum lucro Turcis divendere erat solita) Pagorum et Oppidorum furtivas depraedationes timebantur at ex hoc etiam Capite, pro continuanda hostis hujus persecutione, praefatus Dominus Generalis iteratos super obsidenda Gyula accepit ordines.

Ex Transylvania die 23. Maji.

Excellentissimus Dominus Comes Simon Forgáts de G h y m e s, supremus Suae Serenitatis in Regno Transylvaniae Commendans, adhuc dum in obsidione Civitatis Medgyes, per hostem summa cum diligentia munitae, moratur, eandem dies nostesque tormentis eo fine impetens, ut insultui occasionem quantocyus aperiat, brevique eandem occupandam speratur, tanto magis quod et inclytum Regimen Rothianum Pedestre, ex mille quadringentis personis constans, beneque exercitatum, ad nos appulerit, — Caesareus Generalis Rabutin, Cybinii haeret, nihil hostile tentans, unde proxime elapsis his diebus, magnus pecorum numerus abactus est, et cum ad mandatum Suae Serenitatis dictus Dominus Generalis noster, Pagos in vicinitate ejusdem fortalitii, ad tria milliaria circumjacentes, incolis aliorum collocatis, desolatos reddiderit, ingens ibidem coepit esse annonae caritas, exindeque deditioi approximat. Illustrissimus Dominus

Comes Pekri Generalis, transmisit Literas Rabbutinianas Serenissimo suo Principi, quibus fidelem hactenus exercitam secum correspondentiam laudando, in suspicionem apud nostrates eum trahere conabatur, de cuius fidelitate tamen, cum satis constet, Suaque Serenitas persvasa sit, dictus quoque Generalis inter caetera eidem rescripsit hanc litaniam: A Correspondentia, confidentia et Dominio Rabbutiniano, libera Nos Domine!

II.

MERCURIUS VERIDICUS EX HUNGARIA.

Nitritiae 16. Mensis Augusti.

Terror panicus invaserat primum has oras ex moderno praelio, ad Arcem Veres-kő inito, qui tamen post melius cognitum rei statum, certasque relationes, subito resedit, rebus hocmodo se habentibus: Postquam Hostis ad extrema redacto fortalitio Leopoldino succurrere conatus est, strato super Danubium ponte eoque trajecto, in campis Arcis Szente castra metatus est, ac sub mediam noctem Vallum nostrum, ad fluminis Vagi ripam pro conservatione pontis positum, furioso impetu agressus, postquam insultum ter repetiit, toties itidem virtute Baronis Nicolai Prinyi, Cohortium Pedestrium Brigaderi, repulsus est, tam exquisita sui cum clade, ut caesis quam plurimis, ac pluribus sauciatis, aliquot currus cadaveribus replet, ac ad tegendum occisorum numerum, eadem nocte humaret. Quamvis vero datis Serenissimi Principis ordinibus, magna pars Exercitus, per superiorem pontem eo fine transire iussus est, ut hostem (qui Armadam Nostram abesse ratus securius quievit) ante auroram summa vi adoriretur: nihilominus ob nimiam cunctationem res effectu caruit, cum alias communi opinione credatur, hostem ea nocte internecone deleri potuisse. Altero itaque die, recta Leopoldinum iter suum direxit, ac insidiarum nescius, denuo in alterum Vallum incidit, ac per certos ictus adeo feliciter repressus est, ut viam longiorem quaerere cogeretur, ac tantopere confunderetur, ut si hic denuo a Nostratibus invasus fuisset, certo certius profligatum lugeret nunc Austria; verum Deo aliter disponente, intentionem suam assecu-

tus est, ac dum Miles Rákóczianus praelium distulit, hostis dictum Fortalitium com meatu juvit, militeque praesidiario auxit, tanto furore in proximam Civitatem Galgócz irruens, ut eam totam cum Arce pulcherrima igni daret, ac pluribus Incolis contra Cartellam caesis, ne mendicis quidem Xenodochio repertis parceret. Interea Exercitus Noster exitum Hostis a valle Leopoldina avidè praestolabatur, quem ut Generales Caesarei conspexerunt bene ordinatum, haesit diutius totus exercitus hostilis viam effugii quaerendo; ideoque hinc inde cavillando, ac nunc Moraviam versus, nunc retrorsum iter suum dirigendo, magno fatigio Nostrates vexavit, eo potissimum certo fine, ut constrictum locum commode pro tutamine sui eligeret, ac tempori moras necteret, prouti etiam ad latus collis intra lutosum fluvium se recipiendo, postquam sat diu tormentorum ictibus certatum est, ac ob serenitatem temporis (namque jam imminebat hora quinta postmeridiana), neutri parti praelium ea die inire mens esset, accidit, ut Hostis certum passum ad quandam molam occupare intenderet, ac ideo aliquas Companias Militiae suae illuc mitteret, quod cum nostrates conspicarentur, ad expellendum Hostem pares vires opposuerunt, idipsumque Hostis suis succurendo industrie egit, ut ex hac levi occasione fere ad generale praelium res deveniret, prout etiam multi ex nostris, sine ordinibus in hostem ruere coeperunt. Et siquidem militia pedestris longe aberat, neque equestris, Militiae hostili pedestri commode, ob angustiam loci, oppositasque picatas trabes, se opponere poterat: pauca Infanteria nostra disturbata est, salutemque sibi fuga quaesivit, et hinc maxima pars Exercitus, rerum alias quid ageretur ignara, praesertim ex vesperascente caelo, tantam confusionem adiit, ut lineas suas relinquendo, hincinde dilaberetur. Tormenta omnia eadem nocte reducta sunt, praeter aliquot currus Artilleriae relictos, quorum pecora abacta sunt. Caedes ab utrimque (prout ex cadaveribus cognitum est) pauca fuit in praelio, ac ne ducentorum quidem numerum excessit, si tamen clades a tempore exitus hostis, ab Insula Danubii, consideranda est, dupplo major hostem mansit, nostratesque fugae ignominia secuta est; quamvis eadem nocte, postquam hostis campum obtinuit, pariter pars etiam Exercitus nostri campum Hostis occupavit, ac eadem nocte ibidem in vicinitate quievit.

EX CASTRIS SERENISSIMI PRINCIPIS AD IVÁNKA
POSITIS 23. AUGUSTI.

Serenissimus Transylvaniae Princeps, tum ad peragendas, de futuris Regni Comitibus dispositiones, tum vero ut operationes hostis observare, ac iisdem commodius resistere possit, hic castra metatur, ac Excellentissimum Dominum Supremum-Generalem Comitem Bertsényi, tertio post praelium die, ad subjugandam amicis modis Moraviam, cum justa Exercitus parte exmisit, a quo receptae hodie Litterae referunt: Quod postquam fines Hungariae transiit, praevia tria millia militum Equestrium, partim in fines Austriae, partim in viscera Moraviae ire iussit, iis cum ordinibus, ut populo significarent, ut si qui incolarum se dederent, amice tractarentur, signanterque se a hostilitate averterent, ac in Confoederationem propulsandi jugi assumerentur; signanterque Silesitae hactenus nihil offensive agentes, quousque se a hostilitate averterint, ab inimitiis immunes reddantur, alii vero rigidioris cervicis, et qui hostilia arma in se verterent, rapinae et praedae subjicerentur, se vero cum corpore exercitus ad fluvium Moraviae sic dictum substitisse, ac postquam Vallum hostile Rohatecz obsedisset, continuisque tormentorum ictibus quassasset, insultu fervido expugnasse ac occupasse, caesisque plurimis, centum quadraginta, ex iis sese deditibus, in captivitatem traxisse ac ad Castra Principis exmissos esse, tam longe lateque divagantibus Hungarorum Armis, ut ipsos Olomuczenses campos peterent, ac abinde quicquid hostile occurreret, redeuntibus in praedam iret. Et siquidem praetitulatus Generalis ordines habet ulterius quoque ibidem se retinendi, antequam hae Novellae ad manus Exterorum veniant,¹⁾ audientur plenius residuis eorum actus, eo duntaxat tendentes, ut pristinus libero Regno Status, ac per hoc etiam publica Europae Pax redeat.

Quantum ad Pacem. — Etsi hactenus omnium votis operata sit, Litterae tamen D. mediatorum, mentem Aulae Viennensis

¹⁾ E passus nyilván mutatja, hogy a jelen hírlapok főként a külföld felvilágosítására készültek, és ezért volt nyelvök latin, nem magyar. Mert II. Rákóczi Ferencz fejedelem különben hadi szabályzatokat, törvényezikelyeket stb. általában mind magyarul szerkesztetett. T. K.

experimentes, Caesareis Deputatis, huc transmissae, animos Hungarorum ad continuandum bellum magis indurant, de verbo ad verbum hoc sensu sonantes: »Reverendissime ac Perillustres Domini Domini! Ex Literis Dominationum Vestrarum Reverendissimae et Perillustri, de decimo nono et vigesimo ab Uyvárino, per Dominum Baronem Szirmai huc transmissis, nec non ab aliis de vigesimo quarto et quinto, mensis currentis a Mocsonok datis, quas per ejusdem Secretarium hodie accepimus, libenter intelleximus, Confoederatos Hungaros constanti animo, in bonam et securam pacem et a tractatu ineundo, non alienos esse. Quoniam vero Dominationes Vestrae metuunt, ne bene coepta legatio, ex appropinquatione tantorum utrinque Exercituum, ingens immineret impendimentum et discrimen, ex hac parte officia nostra interposuimus, ut Sacra Caesarea Majestas, suum militem pro aliquibus diebus continere dignaretur. De quo Caesarea Majestas Clementissimam Suam mentem, sequenti modo aperuit: sibi vel maxime de sincera Confoederatorum Hungarorum intentione, super Pacis instituendum tractatum constare posse, si antecederit rite declaraverint. (1) Se nihil de Iure successionis moturos, nec illud in dubium vocaturos; (2) Se a restitutione clausulae Decreti Andreae Regis destituros, et (3) Se questionem de puncto Guarantiae, ad tractatum ipsum remissuros, uti per ultimas Literas nostras fusius explicavimus. Qua praevia facta declaratione, Sua Sacra Caesarea Majestas, omnia ad tractatum necessaria disponet. — Et ne alius aliquis Armorum conflictus salutari huic operi obstet: Sacra Caesarea Majestas, suis Belli ducibus mandabit, ut cessatio omnium hostilitatum, ad Octiduum ex utraque parte hac conditione stabiliatur. Ut Confoederatorum trans Vagum receptae copiae, intra hunc fluvium et Danubium se continere obstrictae sint. Vicissimque Sacrae Caesareae Majestatis Exercitus, ex hac Danubii parte tranquille manebit. Intra hocce octidui spatium vero sua Majestas Sacratissima, de modo et forma tractandi ulterius proponenda, clementissimae paterno amore et per benigno tranquillitatis restabiliendae studio exaudiet. Si Confoederati Hungari in conditiones has (uti speramus) statim consentient, oportunum credimus lucrandi temporis gratia, et ne quid infausti interim contingat, ut exoptata declaratio, per eundem, qui ad Nos redibit cursorem, Sacratissimae Caesareae Majestatis Belli Ducibus,

in transitu exhibeatur pro notitia: quibus previe jam injunctum est, ut eo casu ipso facto, secundum modum supradictum, ab omni hostilitate abstineant. Haec omnia ipsi Celsissimo Archiepiscopo scripsissemus, si nobis de ejusdem bona valetudine et adventu omnino liqueret; cui interim omnia prospera aprecamur et Nos obsequissime commendamus, permanentes Reverendissimae ac Perillustris Dominationibus Vestris, ad serviendum paratissimi: Georgius Stepney, Jacobus Joh: Hammel Brujninx. Viennae Austriae die 29. Julii 1705. « Cum vero praescriptum harum tenorem Serenissimus princeps in sincerum examen traxisset, ac ex eo evidenter intellexisset, quod Aula Viennensis, neque violento Haereditario Juri cedere, neque aboliti Andreae Regis Decreti restitutionem admittere vellet, ac Gwarantiam (quae primariae Hungariae conservanda basis est, ac ante omnem Tractatum, per Aulam Viennensem primum resolvenda adurgeretur,) ad ipsum saltem Tractatum disputandum relegaret; ideoque ad dandam super his resolutionem, octiduum ambitiose praescriberet, tale medio Caesarei Deputati Archiepiscopi Colocensis dedit Aulae rescriptum, Toti Orbi pro dignoscenda Negotiationis sinceritate communicandum, uti sequitur: »Celsissime Princeps, Parens mihi observandissime! Indefessus meus, isque continuus labor, qui in operanda Patriae meae felicitate, dies noctesque conjungit, ob continuas propemodum bellicas operationes, unice retardavit responsum ad Celsitudinis Vestrae Literas, quibus extractus Literarum Dominorum Mediatorum inclusus fuerat. Speraveram indubius, ad eum jam me deduxisse terminum desideratissimae Pacis tractatum, quod superatis magna ex parte diffidentiarum scaturiginibus, per sinceri animi mei documenta, felix salutaris operis dabitur initium; nec pro exiguo fundamento, serviverat mihi aequanimis Dominorum Mediatorum oblatio, qua mediante, inpartialem suam eamque sedulam appromiserant operam, ut vel dubitare nefas duxerim, quin tam diuturnus negotiationis tractus, tandem felicem non obtineat coronidem; accedebat his pronus nuncce Regnantis Majestatis adhuc vivente Patre animus, quo se Gentem Hungaram non tantum complecti, sed et infelicitati ejus propemodum condolere visus fuerat; reddidit spem meam infallibilem, clausulae Juramenti, per postremas Dominorum Mediatorum Li-

teras data explicatio, tanta cum fiducia, ut digne arbitrarer, ad inclioationem negatiorum superfuturum nihil: ast vix non novissima prioribus pejora esse censuerim, transmissum legens extractum: Quod si enim prioribus, vel maxime duobus punctis, praevio tractatu consensum fuerit, quid de usu legum convenire oportet contracta basi earum? Quid praeter haec, propemodum de trivialibus agentibus, mediatione Guarantiaque opus erit? ubi exula Libertate, Regni vulnera incurabilia remanerent. Duram profecto conditionem negare non possum, ubi primo impositis tenis demum agi deberet, nunquis liber, aut captivus dici debeat? Pro quibus Celsitudo Vestra fidem sum impignorare, iteratis vicibus jussus, repetitis assecurationibus executus est, tanta cum energia assecurans, Majestatem Suam cuncta ea servaturam, qui Legibus consona fore reperta fuerint, Quid mirandum est, Guarantiam me tam constanter adurgere, siquidem et ipsa negotiationis praeliminaria, tantis iisque continuis variationibus subjecta sunt, quibus scriptae assecurationes, fideique Celsitudinis Vestrae (ut dictum) impignorationes, continua mutatione labefactantur, nec de reliquis cunctis tractatu concludendis, aliud credendum super esset, nisi toties petita Guarantia firmata transmitterentur in posteros. Sed justo dolore correptum retraho calamum, ignarus plus ne effusum, an effundendum lugeam Civium sanguinem, eo directas esse videns intentiones, ut a justo dolore excitatae Patriae meae flammae, non ablata, sed sopita diffidentia non in antum extinguantur, quantum cineribus coopertae in subsecuturum conserventur incendium. Octiduum pro resolutione datur, quam propemodum triennio sparsus cruor, furensque Bellona obtinere nequivit. Sed si cuncta haec silentio involuta relinquerem, a quo resolutio expectanda est non convocatis Statibus? Cui haec communicanda sunt? si quidem notum esse potuit, nec me, nec alium ullum, Regni negotia sine consensu Statuum tractanda assumpsisse. Scrutator Cordium, Princeps Pacis, sic sit Judex sinceritatis meae, prout eam, sublatis a parte mea cunctis difficultatibus, patefacere studueram; sit et ultor Justae Causae, in cuius oppressionem, novis his, quaesitisque coloratis sub praetextibus tenditur et effundendum innocentium sanguinem, justis furoris sui gladio ab iis expetatur, qui justae legalisque Pacis tranquillitatem reducere non desiderant. Quod porro me attinet, cum

de his resolvere, nec posse, nec auctoritatis meae est, ea denuo ad futurum Regni Conventum relegans, quosvis adversantis fortunae fluctus, immobili animo sustinens, fata secunda virtute sequar, tanto puriori conscientia, quanto ab ea minus arguor, me nihil in omnibus omisisse, quae ad reducendam dulcissimae Patriae meae Libertatem sive Pace, sive bello procurandam, de re esse judicavi. Quod si vero a parte adversa idem est animus, quid ad publicatum Statuum Conventum armis opus est? ubi de cunctis his deliberandum eveniet, nisi ne fors (quod credere nolim) apparenter blandientis fortunae potius illicebis, quam Legum Justitiae det Sua Majestas locum et Justitiam desiderantium indurato corde sitiatur sanguinem. Haec igitur dum sincero corde Celsitudini Vestrae, responsi loco notificata esse volui, eidem prospera cuncta desiderans permaneo, etc. Datum ex Castris ad Vagum positis, die 17. Augusti 1705.◀

Ex Bloquada ad Trencinium 20. Augusti.

Postquam hostis ex falsis rumoribus, arma Hungara per modernum praelium discussa fore persvasus est, tumide ex Moravia quoque, ante biduum erupit, Praesidio huic com meatum adducens; et cum Generalis noster Stephanus Petróczy, peracti status sciurus esset, animos Bloquadae confirmando, in occursum hosti ire jussit, ademptoque cum meatu, resistentem partim in fugam dedit, partim victorioso profligavit.

Ujvárinó, 19. Augusti,

Hic omnia parantur ad defensionem fortaliti eo quod hostis, postquam se in Insulam Csalóköz, alias Schutt, recepit, pontem super Danubio, ad vicum Gúta sternere refertur, ac fortalitiu hoc obsidere velle spargitur. Et quamvis irritum hunc fore hostis conatum speremus; ut tamen eo felicius Comitibus Regni peragi possint, pars Exercitus nostri, in omnem casum hic excubias actura creditur. Dicitur porro, Hostem vallum suum Békavár nuncupatum deseruisse, ac actu in demolitione ejusdem laborare, eo, ut creditur, fine, ut ad succurrendum Moraviae, reprimendosque milites Rákóczianos in Trans-Danubiana parte viriliter agentes, ire possit. Colonellus Szekeres, Comitibus quoque Georgium Szétsényi incaptivasse dicitur.

Ex Transylvania 16. Augusti.

Hic per Dei gratiam omnia pro voto succedunt. Occupato Medgyes fortalitium Szamosújvár, post Bloquadae diuturnitatem ad gratiam et disgratiam Serenissimi Principis, se dedere coactum est, Praesidiarii que omnes, exceptis officialibus, armis Confoederatorum associati sunt. Cum vero ad propulsandam Caesaream vim nihil potius visum est, quam ut Passus Veres-Torony nuncupatus, (beneficio cuius ex Moldavia¹ commeatu se Cibinium juvit) occuparetur, Excellentissimus Generalis Simon Forgáts summo studio ac aperto Marte adoriri eum jussit, caesisque ad unum Praesidiariis omnibus, cruento insultu Juris Rákócziani effecit, ideoque Cibinio jam circum quoque ocluso, ac ad annonae caritatem redacto, Consilium Rabuthinianum, ad decipiendum populum hactenus fallax, minus sufficit, cum idem Generalis exemplo Ducis Caesarei Básta (qui vertente nunc saeculo Transylvania expulsus est,) vindicem hanc sententiam quotidie audire cogitur: Successere novi, veteres migrate Coloni.

¹) Hibásan, Valachia helyett.

RÉGI MAGYAR KÖNYVÉSZETI ADALÉKOK.

Közli: Szabó Károly.

— Hatodik közlemény. —

1. (264. sz.) (Nagy Sándor historiája.) kis 8-r.
Eredeti kiadás Heltai Gáspár kolozsvári nyomdájából. Ujabb kiadása némi lényegtelen eltérésekkel megjelent Lőcsén 1627. 4-r. Lásd: »Régi magyar könyvtár« 564. sz.

Egyetlen, eddig ismeretlen, igen csonka példánya a kolozsvári ref. collegium könyvtárában. — A czimlaptalan, elül, közben és végül csonka példány 20 ivre terjed s a V₃ levéllel szakad meg. A 20 iv közül csak 4 teljes (F, I, Q és R), az O egészen hiányzik, a többi 15 ivből pedig csak 2, 4 vagy 6 levél maradt fenn, s ezek egy része is rongált állapotban. — Kétségtelenül Heltai Gáspár nyomtatványa, s csaknem bizonyosnak tartom, hogy szerzője is Heltai Gáspár.

2. Az Haromsagnak oltalma az a s a r a g o n d o l t l e g - f ő v e b o k o s k o d á s n a k m e g - v i s g a l a s a. 1. Joh.: 1. v. 3. Az mi társaságunk az Atyával, és az ő Fiával az Iesus Christussal. Nyomtatott, az mi Vdvežitõnk születése után 1634 esztendõben. 12-r. A — C = 3 iv = 36 sztlan lev.

Elõbeszéde nincs; a szerzõ nem nevezi meg magát. Unitarius munka és így bizonyosan kolozsvári nyomtatvány. Betûi és diszitményei a régi Heltai-féle nyomdából valók, melyet 1634-ben Abrugyi György birt. (Lásd: »R. m. könyvtár« 637. sz.)

Egyetlen eddig ismeretlen példánya Széplakon, Küküllõ vármegyében, a Petrichevich-Horváth család könyvtárában.

3. Az Szent Iános Evangeliuma kezdeti nek rövid magyarázattya. Mely Kérdésekbõl és Feleletekbõl áll. Az Magyar Nemzetnek éppûletire, Német nyelvbõl, egy igasság szeretõ Atyafi által, Magyarra fordított. 1.

Joh.: 2. v. 22. Kitsoda hazug, ha nem az a ki tagadgya a Jesus Christusnak lenni? Ez az Antichristus, a ki tagadgya az Atyát, és a fiút. Valaki tagadgya a Fiút, az Atya sincsen annál. Nyomtatott 1636 esztendőben. 12-r. 42 lap (itt megszakad). — Elül: cziml., előljáró beszéd, 3 sztan lev.

Kétségtelenül kolozsvári nyomtatvány. — Említve Kénosi Tözsér János Hist. Typogr. Unitar. Trans. czimű kézírata után, »Régi magyar könyvtár« 660. sz. a.

Egyetlen példánya, mely a 42. lap után 15 ritkán irt lapra terjedő kézíráttal van kiegészítve, Széplakon, a Petrichevich-Horváth család könyvtárában.

4. (265. sz.) Catechismus. Az az: A' keresztyeni Valasnak es Hűtnek rövid Kérdésekben és Feleletekben foglaltatott, s — szent irásbéli bizonyosságokkal meg erőssitetett summája avagy veleje. A' még szolni nem tudó és csétszopó gyermektskének szájokból rendeltet véghez vinni a te ditséretedet. Psalm. 8. 3. Matth. 21. 16. Fejervaratt. M. DC. XXXVI. 12-r. 95 lap.

Egyik lapon latin, másik lapon magyar szöveggel s külön latin czimlappal. — Reformatus iskolai kézikönyv. — Ujabb kiadásai: Gyula-Fejérvár 1639, 1643, 1647. Később Lőcsén, Váradon, S. Patakon, Kolozsvártt számos kiadást ért.

Egyetlen példány a szebeni evang. gymnasium könyvtárában.

5. (266. sz.) (Pázmány Péter. Bizonyos okok, melyek erejétől viseltetvén, egy fő ember az új vallások töréből kifeslett.) 12-r. 85 lap. — Elül: cziml., 1 sztan lev.; végül Függelék, 9 sztan lap.

Régibb kiadásai: Pozsony, 1631. és Bécs, 1633. Ujabb kiadásai: Pozsony, 1671. Győr, 1753. Kolozsvár, 1764.

Eddig ismeretlen kiadás, mely nyomdai kiállításából ítélve Pozsonyban 1640 körül jelent meg. — A 85. lap után következő lapon említve van, hogy a függelék »a néhai Pázmány Péter« Kalauzának harmadik (1637-diki) kiadásából van véve.

Egyetlen példánya, melyből csak a czimlevél hiányzik, az Erd. Muzéumban. (1882-ben Demjén László ó-könyvkereskedéséből szereztetett.)

6. Szokolya István. Sérelmes lelkeket gyógyító Balsamom, avagy lelki próbákban nyavalygó embert vigasztaló

könyvetske. Mellyet Belgiomi nyelvből Magyar nyelvre fordított Szokolyai István. Nyomtattatott Lejdában, Dorp Iánosnál, 1648. esztendőben. 24-r. 143 lap.

Eredeti kiadás. — Ujabb kiadásai: S.-Patak, 1669. és Kolozsvár, 1671.

Ajánlja a fordító Németi Jánosnak mint kegyes patronusának, »Hollandiának Lejda nevő városában, szent Iacob havának tizen-negyedik napján. 1648. esztendőben.« — Az ajánlásban említi, hogy ezt a könyvecskét »Belgiomi nyelven írta edgy Dionysius Spranckhujsen nevő Delphis-városbeli Praedicator 1640. esztendőben.«

Említve: »Régi magyar könyvtár« 806. sz. a.

Szilágyi Istvánnál M.-Szigeten. (Legutolsó levele, melyen a 143-dik lapon a nyomtatási hibák egy része állott, hiányzik.)

7. Szokolyai István. A' szent Bibliának ô Testamentomi könyveiből egybe-szedegettetett áhitatos Könyörgések. Mellyeket Belgiomi nyelvből Magyar nyelvre fordított Szokolyai István. Nyomtattatott Lejdában Hyeronimus Vogel által, 1648. esztendőben. 24 r. 214 lap. — Végül: mutató tábla, 1 sztlan lev.

Eredeti kiadás. — Ujabb kiadásai: S.-Patak 1669. és Kolozsvár 1671.

Ajánlja a fordító, ki megemlíti, hogy ezt a könyvecskét »a Belgák Németből fordították a' magok nyelvekre«, Németi Jánosnak, a ki a maga költségén küldte őt külföldi egyetemekre, »Hollandiának Lejda nevő városában Pünkösöd havának huszonhatodik napján, 1648. esztendőben.«

Említve: »Régi magyar könyvtár« 807. sz. a.

Szilágyi Istvánnál M.-Szigeten (utolsó levele, melyen a mutató tábla nagyobb része állott, hiányzik).

8. (267. sz.) Nagy-Ari József. Kegyes ösztön..... Keresd: 1684. 8-r. 7 iv.

9. (268. sz.) Nagy-Ari József. Elégséges kegyelem..... Keresd: 1684. 8-r. 7¹/₂ iv.

Nagy-Ari Józsefnek, Apafi Mihály fejedelem hires udvari papjának, ezen két egyházi beszédét említi Benkő József, Wolfgangi de Bethlen Historia. Tom. V. Praefatio 27. l.

ADATOK AZ 1640—1642-IKI IRODALMI PER TÖRTÉNETÉHEZ.

Közlő: Szilágyi Sándor.

A »M. Könyv-Szemle« 1881. évfolyamának 222—226 lapjain Reizner János közli Ferdinandnak 1642 aug. 5-én kelt rendeletét, melylyel a »Nova Transylvanica« czimű nyomtatvány elkobzását megparancsolja. Ugyanott a közlés végéhez ragasztott szerkesztői jegyzet bemutatja Várady Pálnak 1643. majus 17-én írt levelét, mely igazolja, hogy a fennebbi könyvre feleletül szolgáló »Tálio«-t viszont Rákóczy szedette be.

Reizner megemlíti, hogy magát a polemiát a »Csecsemő keresztyén« kiadása idézte elő, melyre Hajnal Mátyás »Kitett czégér« czim alatt de névtelenül kiadott munkával felelt. Ugyan: ennek a tollharcznak felidézésében nagy része volt a »Kitett Czégérnek,« de az annak csak egy episodját képezte. Első felidézői e hittani polemiának azon vitatkozások voltak, melyeket 1638-ban s 1639-ben ünnepélyes alkalmakra adott udvari ebédeken protestans és cath. papok s professorok folytattak. Ezen vitákon a fejedelemasszony is részt vett, s utóbb »Mózes és a próféták« czim alatt egy bibliai anthológiának kiadásával a Nova Transilvanica megjelenésére alkalmat adott. E gunyirat tartalmából csak annyit ismerünk, mennyit Kazy II. k. 54 l. közöl, de az a kevés is igazolja Rákóczy elkeseredését.

Az alább következő levelek a két összefüggő polemia történetéhez becses adatokat szolgáltatnak.

I.

1640. jul. 19.

Generose Domine amice stb.

Áldja meg isten kegyelmedet minden jókkal. Éu is bánom, hogy utamban szembe nem lehettem kegyelmeddel, nem tud-

ván az kegyelmed közel létét. Az könyv dolgát az mi illeti, ő felsége az mint ajánlotta az fejedelemnek magát, consularni akar ő nagysága böcsületinek, és im most expediáljuk az leveleket az vármegyékre. Az autorának is alkalmasént végére mentünk, annak is érkezik galibája, im szintén in opera vagyunk mind az két dologban. ¹⁾ Kereszturi az minemű könyvet kibocsátott, ²⁾ nemcsak mocskos, rut, de classicum cavit, rebelliot hirdet az lévita felesége példáival, mit érdemel azért az ilyen ember? Nem jól esett az könyvnek írása errül az részrül, de rosszabb az felelet, az ki sem urunknak, sem egyházi rendeknek, sem egyebeknek böcsületit nem kéméli, hanem rutul mocskolja, kinek nem kellett volna lenni, még pedig olyan libere et apposito nomine. Itt mi Bécsben mégis készülünk visszaverni az svecusokat, immár az herczeg megszállotta Olomucot, husz ezer embere vagyon, több is annál, oly szép had, az kinél nem lehet szebb; még husz ezer ember megyen mellé két hét alatt, leszen két annyi mint az ellenség és több is, kiknek adjon isten jó szerencsét. Én reméllem mindezek alatt is az tumultusok alatt, hogy hamarébb meg leszen az békesség, hogysem az emberek reméllenék, az keresztyénségben. Ázsiák felől sok külömböző híreket hoznak, kérem kegyelmedet, írjon valami bizonyosat, ha értett. Az mely száz tallérral adása maradott az fejedelem azelőtt az ökrök hajtásáért, én rajtam veszik meg; kegyelmed megigérte, de még el nem érkezett, kérem kegyelmedet, ne feledkezzék el róla. Tartsa isten stb. Viennae die 19. julii 1640.

G. D. V. servus addictissimus

Georgius Lippay,
episcopus agriensis mp.

(Eredeti je a m. k. kamarai levéltárban.)

II.

1642. apr. 11.

Georgius Rákóczy Dei Gratia Princeps Tranniae sat.
Generose fidelis nobis dilecte, Salutem et gratiam nostram.

¹⁾ Az itt említett munka a »Kitett czégér« s annak szerzője Hajnal Mátyás jezsuita.

²⁾ Ez a Felserdült Keresztyén, melyre megjelenési évül 1641. van ugyan nyomtatva, de mint látszik jóval korábban látott világot.

3. Apr. praesentis nekünk irt Kglmed levelét elvöttük; a Debreczeni uram által tött insinuatiókra való kglmed censuráját látjuk, s az mint kglmed is írja tetszését, elhittük mi is azt, nem leszen haszna, de csak elvégeztük magunkban, hogy in omnem eventum megtaláltassuk császár ő flgét felőle, vagy tesznek satisfactiot kívánságunkra, vagy nem. Kicsoda legyen authora, talám idővel kinyilatkozik, mi is inkább elhittük, ugy leszen az mint az kglmed elméje járja. A Janczyovith uram fizetését megparancsoltuk praefectus uramnak, megadja. Cui in reliquo etc. Datum in arce nra Fogaras die 11 Mens. Aprili Ao 1642.

Kivül: Ad D. Georgium Csernel 11 Apr. Fogarasino datarum correctarum par.

(Minuta Rákóczy saját kezű igazításaival, a m. k. kamarai levéltárban.)

III.

1642. apr. 12.

a.

Illustrissime atque Celsissime Princeps, domine domine Clementissime.

In gratiam stb. Segesvárott 25 martii költ nagyságod kegyelmes parancsolatját ma estve felé adák meg kegyelmes uram, nem értettem, hogy eladja vagy záko(lo)gosétsa (*így*) Forgáchné asszonyom ő nagysága füzéri portioját, holnapi napon irok egy jóakarómnak felőle, kegyelmes uram s nagyságodat informálni sietőséggel el nem mulatom róla, annak is végére megyek, mi formán kötötte Nádasdi uram ő nagysága Devini uramnak maga portioját, ugy tetszik, van valami terminusa, de ha Forgáchné asszonyom kibocsátja maga részét, végezhetni Nádasdi urammal is, tudom Deveni uram alkalmaztatni fogja magát. Aliáné asszonyom ő nagysága procuratoriumát tegnapelőtt hozák ide kegyelmes uram, csak arról resolválja ő nagysága magát, ha vett-e el szegény Alia uram valami obligatoriákot in sortem exolutionis (*így*) illius debiti Hédervári uramtul, ha azt fogja irni ő nagysága bár csak énnékem, arra felelt csak minapi extraordinarián is Eszterházy Pál uram ő nagysága, hogy mindjárt megadhatja azt a pénzt Hédervári urammal, mert hogy fizessen is Hédervári

uram, adóslevelei is oda maradjanak, injuriája volna, azt mondja; én nem reménlem, hogy adott volna valamit affélét Hédervári uram, azért csak conscientiose recognoscalja egy missilis levelében azt ő nagysága, szinte elég léssen, nem kell procreator levél is, az mit Eszterházi uram assecuralt, egyébaránt is az regalisok már kinn levén Posonba, haszontalan az procuratorium, minap intimalta vala kegyelmesen azt nagyságod, hogy kijött ő nagysága Magyarorszában s informalni fog, csak azt vártam eddig is, Eszterházi uram is csak azt várja. Ezöst s arany választó eszköz felől irok kegyelmes uram Jáncsovít uramnak, az signaturát is oda köldem. Balanna uram megmondta vala énnekem, hogy köldett olyan könyvet nagyságodnak, elég forog az emberek közt, nihol szaggatják is, de sok helyen megtartják. Nádasdi uramnál is van megént egy, nálam is egy, igen szükséges azt megtartanom, egyébaránt periculumban eshetném. Pápista uradta, kiről minap emlékeztem vala nagyságodnak, nehezen bontatja (igy) meg az autorokot, sokan vannak hozzá az mint beszélük, ki fog tetszeni mindjárt az ő fölsége resolútiójából, ha csak alacsony ember dolga-e? Hánon sem tett közel is oly gyalázatot Dávid legatusán, minemő ez nagyságtokon, reménleném ő fölsége el nem szenved, úgy is vagyok informatus, idének előtte nem akar semmit cselekedni, az okért mert perpostera excusatio solet esse nonnunquam manifesta sui accusatio. Tartsa isten stb. Datum in Hanzlikfalva, 13 aprilis Ao 42 (igy).

Illustrissimae Celsitudinis Vestrae humillimus fidelis ac servitor

Andreas Bogadi.

Külczim: Illustrissimo atque Celsissimo Principi ac domino domino Georgio Rakoczi stb.

Kivül: (I Rákóczi György kezével) 28 aprilis 1842, Keresztfalva, 9 órakor reggel.

(Az aláhuzottak titkos irással.)

(Eredetije a m. k. kamarai levéltárban.)

6.

Illustrissime atque Celsissime Princeps stb.

In gratiam stb. Ma bocsátám el házamatul kegyelmes uram Dalmadi uramat, azonba hozák az nagyságod kegyelmes parancsolatját, mely Berethalomban költ 23 martii, nagyságodnak alázasosan könyörgek, mint kegyelmes uramnak, ne nehezteljen nagyságod reá hogy ennyi ideig kellett itt késni neki, kintelen volt véle, mert hirtelen nem végezhetett mostoha anyjával. Piccolomini állapotja nem úgy történt vala kegyelmes uram, az mint akkor hirdették, csak előjáróját, ugmint Speraiter fegyveresit verték vala föl három most (igy) Saxoniában Mantzfeld alatt (mivel Leopold herczeg ő felsége azt megszállotta vala) Königsmark véletlenül reájok menvén elverte alóla s kárt tett az ő felsége hadában, sőt azután is volt valami victoriájok az svecusoknak, de még circumstantiáit nem tudom, az ő felsége hada már Csehországban nyomakodott, Leopold herczeg ő felsége Bécsbe jött. Az török tracta noha végben ment, de szerencse ha állandó lesz az végezés, nem régen is csauz jött vala Palatinus uram ő nagyságához tracta után panaszolkodni; viszont törökre is panaszolkodnak hogy végezés után rablott volna Battyáni uram ő nagysága jószágában. Három ezer lovast fogadnak most palatinus uram ő nagysága számára, mi végre, még nem tudom.

Palatinus uram ő nagysága bucsuzik kegyelmes uram az vármegyéktől is, el is köldezte az leveleket, praetendalvan beteges és törődött állapotját; ő felsége bizony dolog másra fogja magyarázni, nem hittem volna, ily extremumra menjen ő nagysága ipso facto, noha sokszor mondta ő nagysága, hogy megcselekeszi. Ha az aránt is valami változás léssen, szerencse ha csak palatinalis locum tenens (propalatinus) felől nem fognak az emberek tractalni; ugyanazt írja ő nagysága többi között, hogy más Palatinusrol gondolkodjanak, instructiot is a végre adornáljanak jövő országgyűlésére. Az uj keresztyén kertészeket ledniczei szegény emberek vitték el kegyelmes uram, tiz forintig adott költséget az tisztartó kertészek számára Szobodistyátul fogva Sárosig, szekeresnek semmit sem adott, arra az jószág contribuált, kettő volt az szekér, egyen el nem vihették őket mind az két szekérre bár csak husz forintot méltóztatnék nagyságod rendelni, contentusok lesznek vele, noha Rownáról Szobq.

distyára jártak érettek, s még más két szekeren Sárosra vitték őket. Az szerencsés electionak kegyelmes uram bizony itt sok ember eről, pápista renden valók is merem írni nagyságodnak nagyobb részént, az kik eleitől fogva nem jóakarói voltak nagyságodnak, azok felől nem felelhetek, tudom is hogy voltak olyanok, noha nem esmérem őket. Igen elterjedett itt is kegyelmes uram az rosz mocskos irás, csaknem minden szegletben emlegetik és discuralnak felőle, prophetalnak is sokan, s az olyanok bizony igen busulnak is rajta s szidják az autort, k e n n y ő a z t k i k e r e s n i c s a k a k a r j u k , i g e n i g e n m é l t á n r e q u i r a l j a ő f e l s é g é t n a g y s á g o d é r e t t e , b ő n i s v o l n a e l h a l l g a t n i , b i z o n y s z á n t a l a n g o n o s z i s j ö n n e k i b e l ő l e . T a r t s a i s t e n s t b . D a t u m i n H a n z l i k f a l v a 1 2 a p r i l i s A o 1 6 4 2 .

Illustrissimae Celsitudinis Vestrae humillimus fidelis ac servitor

Andreas Bogadi.

Az ország gyölését pro 29 maji publicálja ő fölsége kegyelmes uram, már pozsonyi kamarán vannak az regalisok.

Külczim: Illustrissimo atque Celsissimo Principi ac Domino Domino Georgio Rakoczi stb.

(Az aláhuzottak titkos irással)

(Eredetije a m. k. kamarai levéltárban.)

IV.

1642. máj. 13.

Illustrissime atque Celsissime Princeps, domine domine Clementissime.

In gratiam stb. Bécsbe kegyelmes uram azután, hogy onnét irtam vala nagyságodnak, két rend-e-beli kegyelmes parancsolatját vettem nagyságodnak, meg ma kettőt, itt Rownán levén Klobucsiczki urammal edgyött, praefectus uram ő kegyelme bizonyos instructiója szerént való némely dolgoknak eligazitása kedvéért. Tegnapelőtt érkezénk csak házamhoz ő felségétől s tegnap ide jöttünk, lesz még itt holnap késésünk kegyelmes uram, kiváltképen lizsai határ kedvéért, arra ki kell mennünk, certificalván róla az brunói udvarbirót is. Interim az ő felségek leveleit im elküldtettem nagyságodnak. Klobucsiczki uram fölmenvén s Pa-

takra érkezvén, onnét jobb . lkalmatossággal s bővebben is fogja nagyságodat informálhatni. Doctorhoz itt kegyelmes uram nem levén bizodalمام, kértem megholt jubilér öcsesét, hogy írna Norimbergába s Ulmába valami jó tudós és expertus felől, örömet föl is vállalta s rövid nap informált is felőle, igen esméreletes oda be, interim az mint azelőtt is alázatosan intimaltam nagyságodnak, be megyen az doctor Heffer, ha nagyságod kegyelmes akarolja az fog lenni ; reá izentem Millerre, hogy nyakon kötem, ha be nem megyen, cancellarius uram is ő felségének megjelentette az aránt az nagyságod sérelmét, az mely jegyzéseket köldött vala nagyságod, maga keze írása levén doctor Milleré egyike, megmutattam cancellarius uramnak ő nagyságának, megént hozzám vettem az nagyságod kegyelmes parancsolatja szerént. Cancellarius uram fölmegeyen Jászóra, tegnap indolt Bécsből meg. Ő fölsége is fölkészöl imperiumban, szent Márton napjára halasztván az ország gyűlését itt Magyarországnban. Főzér eladása felől reménlem Klobucsiczki uram informálhatni fogja derekasan nagyságodat, ha Patakra megyen, csak holnap is leszen derekas informátiónk ugyan itt felőle. Aliáné asszonyom ő nagysága miként informal, ottan vég leszen azt reménlem abban is az dologban. Arany választásra való öszkezek felől Bécsből is irtam vala nagyságodnak. Morvai juhok megvételére is gondot viselek kegyelmes uram, mennél hamarébb lehet ; már most csaknem késő az olyant vásárlani, mindazáltal talám szereshetek vagy százig, nem is kell sok egy elsőben, mert megfogyatkozának pascuatioból is, azután meg is halhatna feles benne, ott benn is kár lehetne benne, mert nem minden földén szeretnek járn, hanem megpróbálván az helyt elsőben, ha kevesesnek meg nem árt, kennyő kegyelmes uram azután többet is szerezni hozzá. Rossko 22 puskát csinál szent Bertalan napig, arra felelt, többet nem vállalhatott magára. Rezet nehéz szerezni kegyelmes uram, mivel idegen embernek is adták az bányát, mindazáltal szorgalmatosan viselek arra is gondot. Az ellenség hada Slesiában van kegyelmes uram, nem kicsin erővel, Nagy-Glogot megvették, azt hallom Glaczkot akarnák megszállani Csehországban való passus kedvéért. Magyar lovas fogadásra van szöksége kegyelmes uram ő fölségének, azt tartom oda be fordéjtják őket, az idő megmutatja ; volt oly szó is, hogy Forgács Ádám uram ő nagy-

sága megyen be vélek, de még az bizonytalan; p a p l o c u m t e n e n s nem volna jó kegyelmes uram, isten oltalmazza attul az e v a n g e l i c u s o k a t, de bizony az mostani állapot is e l é g n e m j ó. Uj keresztyén kertészt még kérek, de bizony nehezen adhatnak, erővel is adni kellett ezelőtt egy felé is, más felé is, eléggé panaszkodnak róla. Az órácskák mégsem készek kegyelmes uram, noha eléggé sollicitálja őket Jancsovít uram, azzal menti órácsináló magát, hogy ő felsége számára való munka miatt (melyet el nem mert halasztani) ennyire haladott megcsinálások. Boldvai uramat Nagyszombatnál találtuk Klobucsiczki urammal, már informáltuk vala Jancsovics uramat, miként procedaljon és elmenjen Bécsbe ő kegyelmével, magunk vissza nem térhettünk, itt is sok igazítás levén, némely vármegyék okai, hogy oly későn indolhatott meg, örömet tovább is várakoztam volna ő kegyelmére házamnál, de mivel az tanács urak Bécsbe voltak, nem akartam azt az alkalmatosságot elmulatni, kiváltképen a z m o c s k o s k ö n y v r e nézve, mely dolgot miként proponáltam legyen szóval ő fölségének, írna is cancellarius uramnak miként adtam be, ez inelusakból kegyelmesen megfogja érthetni nagyságod; nem veszik tréfára egyáltaljában az emberek azon dolgot. Aszalai urammal megalkodott kegyelmes uram Balling János uram ő kegyelme, harmadfél száz tallért ad ő kegyelme, és főembernek való paripát, de csak munkácsi házért, az praedium nagyságod számára birattatik, s ha nagyságod megcontentaltatja arról, capitalis summához irattatik az is idő jártában, ha kiváltásra menne donatio szerént az dolog. Wladika felől bőven informáltam cancellarius uramat ő nagyságát, azon könyörög, nagyságod vetetné be megént, noha pápistává lett, én azt mondtam ő nagyságának, hogy csak batkók is agyon vernék, mivel elhagyta hitit. Herczegnek szóló nagyságod levelét ő nagyságának adtam, utána küldi Venczebe s inteni fogja, hogy mód nekől való praetensióknak békét hagyjon, arestumtul ő felsége ditióban nem kell tartani kegyelmes uram. Én azt mondtam cancellarius uram ő nagyságának, hogy nagyságodnak könyörgeni fogok, engedné oda az gyémántot nagyságod Catarina fejedelem asszonynak, csak az quietantiát (kivel tartozik is de jure) adja vissza; reá felelt arra is, hogy persvadealni fogja, s ha az nem succedalna, ily

mód is lehet az dolog eligazításában, hogy nagyságod két embert küldjen Erdélyből bár valamely helyre akar Cassa tájára, Herczeg is kettőt fogjon s úgy is igazodjék el az dolog. Tartsa isten stb, Datum in Rowna, 13 maji Ao 1642.

Illustrissimae Celsitudinis Vestrae humillimus fidelis ac servitor

Andreas Bogadi mp.

(A z aláhuzottak titkos irással.)
(Eredeti a m. k. kamarai levéltárban.)

V.

1642. máj. 19.

Serma Caesarea Regiaque Mtas

Dne Dne Clmtme

Fidelium humillimorum meorum servitiorum etc.

Nudius tertius Mti Vrae quaedam puncta, de Transylvanicis rumoribus, debita cum reverentia in scriptis obtuleram: quorundam eorum, qui de rndis patrib. societatis Jesu sparguntur, verificationem in ipsa Transylvania typo mandatam, heri accepi. Quam Mti Vrae Caesae praesentandam humillime duxi, ut quemadmodum principis Transylvaniae erga religionem catholicam ex ea animadversi potest affectus, ita etiam in reliquis rumoribus de ejusdem principis intentione Mts Vra Cra sapienti suo iudicio judicare valeat. His eandem Sermam Cram Rgque Vram Mtem divina protectioni etc. Datum Viennae 19. may 1642.

Sermae Crae Rgque Mtis Vrae

humillimus ac perpetuus subditus

Ioannes Druget de Homonna

Comes mp.

Külczim: Sermae Romanorum Imperatori ac Regiae Mti
Dno Dno mihi Clmtmo.

(Eredeti, a m. k. országos levéltárban.)

ADALÉK BASIRIUS IZSÁK XVII. SZÁZADBELI GYULAFEJÉRVÁRI TANÁR KÖNYVTÁRÁHOZ.

Közli : Nagy Gyula.

A XVII-ik század folytán Magyarországon és Erdélyben megfordult s itt hosszabb vagy rövidebb ideig tartózkodott külföldi tudósok közt, egyike a legkiválóbbaknak a francia eredetű angol reformatus pap, Basirius Izsák. — Mint I. Károly király híve és bizalmas embere, a forradalom elől menekülni volt kénytelen s miután Európa több országait beutazta, 1653-ban Konstantinápolyba érkezett, hol őt a galatai reformatusok papjokká választották.

Itt ismerkedett meg Barcsai Ákossal, II. Rákóczi György fejedelem portai követével, kinek közbenjárására a fejedelem által Gyulafejérvárra hivatván, 1655-ben az időközben elhalt Bisterfeld tanári székét foglalta el.

Viselt dolgait megírta Szilágyi Sándor »Erdély Irodalomtörténete« című jeles munkájában.¹⁾ Főléssleges volna a jól ismert események és Basirius gyulafejérvári szereplésének viszonyai felől értekezni, a melyek különben is inkább egyháztörténeti, mintsem bibliographiai fontossággal bírnak; csupán az alább közlendő adatok megvilágosítása végett kell egyet-mást a szives olvasó emlékezetében megújítanunk, azon körülményekre nézve, melyek közt Basirius rövid néhány esztendei gyulafejérvári tanárkodása után kathedrájától s nemsokára Erdélytől és Magyarországtól is megvált.

Mint tizenkét évvel előbb Angliából, épen úgy innen is politikai zavarok s a háborúság nyomorai üldözték el a tudós férfit.

Midőn Rákóczy György szerencsétlen lengyelországi had-

¹⁾ Budapesti Szemle 1858. IV. köt. 194—200 ll.

járatával felkeltve a szultán haragját, országára idézte a dúló tatár hadak ezreit, a virágzó fejedelmi székváros, Gyulafejérvár, collegiumával, könyvtárával, levéltárával s egyéb kincseivel együtt szintén áldozatul esett a háború pusztító tüzének. Basirius Izsák néhány derék tanítványával egyike volt az utolsóknak, kik a fenyegetett várost elhagyni kényszerültek.

Az 1658-ik évi ősz elején a nagyvezér a padisah kegyét vesztett Rákóczy helyébe Barcsai Ákost ültette Erdély uralkodói székébe; de Basirius Izsák nem hagyta el pártfogó fejedelme ügyét s talán jórészt az ő szigorú de egyszersmind buzdító intéseinek következtetése lett, hogy Rákóczi György erélyesebb föllépésre sarkalva Barcsai ellen, a teljes bukás vagy teljes diadal kockáját elvetette, s miután az 1659-ik évi marosvásárhelyi országgyűlésen fejedelmi székébe visszaültették, a következő év május havában a Gyalu és Fenes közt vívott csatában életét veszté.

Basirius, ki időközben a fejérvári collegiumban ujonnan elfoglalva helyét s ott a lengyel jesuita Krsykowsky ellen még egy tudós vitában emberkedett, ura halála után egy időre ennek fia, az ifjú Rákóczy Ferencz mellé vonúlt, azután pedig nemso-kára a mindinkább növekedő zavaroktól hajtva, s részint II. Károly angol király hívásának engedve, részint övéi viszontlátásának vágyától ösztönöztetve, végleg elhagyta Magyarországot, s visszatért Angliába, hol a már restaurált királyi trón oltalma alatt régi tekintélyes állását és régi méltóságait is mind visszanyerte.

Talán sietvébb hagyta volna el hazánkat, ha a zavargós időkben szerte züllött könyvei, irományai, s egyéb ingóságai összeszedése nem tartóztatja elutazásában. Sikerült-e féltett kincseiből valamit kezéhez kapnia s magával vinnie? részletesen nem tudjuk; de annyi bizonyos, hogy még sokat itt hagyott, a minek visszaszerzése végett éveken át levelezett erdélyi jó embereivel és barátaival; s midőn Bethlen Miklós a történetíró s későbbi kancellár, Basiriusnak egykor buzgó hallgatója és szeretett tanítványa, külföldi utazásai közben 1664. elején Angliában megfordúlt, vele is érintkezésbe lépett, s könyvei és iratai visszaszerzését erősen lelkére kötötte.

Erre vonatkoznak az itt következő adalékok: levelek s Basirius elmaradt ingóságainak lajstroma, melyeket a gyulafejér-

vári káptalan levéltárában valamely egykorú gondos kéz által készült, jóllehet ma már meglehetősen rongált állapotban lévő másolat-füzet őrzött meg számunkra.¹⁾

Közlésünk irodalomtörténeti érdekekkel bírhat, de azt hiszszük, így sem lesz e szemle lapjain egészen helyén kívül való, sőt egynémely adatát talán a szűkebb értelemben vett bibliographia is értékesíthetni fogja.

Kiemeljük, hogy a jegyzékben Basirius Izsák könyveinek számáról, tartalmáról és becsértékéről említés nincsen. Csak általánosan említi a jegyzék 3-ik tétele: »Una altera cista lignea plena manuscriptis et aliis instrumentis scholasticis« és a negyedik: »Corbis magnus turcicus coriaceus vulgo sapet refertus libris.« S így azt, hogy a ládákból milyen könyvek és kéziratok voltak meg nem határozhatjuk.

Felhívjuk azonban szakférfiaink figyelmét a 14-ik számú tételre, mely iskolai kézi könyveket sorol fel, valószínűleg olyanokat, melyeket Basirius idejében a gyulafejevári collegiumban használtak. E kézikönyvek a hazai XVII. századi iskolázás történetére érdekes világot vetnek. Figyelmet érdemelnek még a »Disputationes albenses impressae« továbbá »schema albense impressum« és »Codex manuscriptus in 8°, continens collectionem variarum synodorum Hungaricarum« című tételek, melyeknek megfejtését bibliographusainkra bizzuk.

Ezek után közöljük azon levelezéseket és okmányokat, a melyek Basirius Izsák könyvtárának viszontagságaira vonatkoznak, a következő sorrendben:

I.

1661. május 28.

Stephanus Csengeri de Várad, illustrissimi ac celsissimi principis Transilvaniae etc. D. D. Joannis Kemény a secretis, viro admodum reverendo clarissimo Isaaco Basirio SS. Th. D. ac professori, compatri suo venerando, salutem, plurimam dicit.

Celsissimus princeps variis gravibus distractus negotiis, vest-

¹⁾ Orsz. Llt. Gyulafejevári kápt. Vegyesek, XXXVIII.

rae claritati per literas respondere ipsemet non potuit. Ego cum suae celsitudini candide et sincere exposuissem vestrae claritatis bonorum cum M. D. Barcsay bonis confusionem Cibinii factam, respondit sua celsitudo, nomine regni propter debitum ipsius bona et Görgényini et Cibinii in aresto esse usque ad certum tempus; quare necessarium esse V. C. indicem suorum bonorum mittere, ut juxta eum, quecumque a me ac aliis in revisione rerum M. D. Achatii Barcsay ex v. c. bonis dignosci poterunt, eadem vestrae claritati sancte reddantur.

Ego jam ex V. C. bonis sub mea potestate habeo V. C. chlamydem pellibus vulpinis subductam, culcitram, mensale lintheum, strophiola duo, pallium aestivum ex holoserico et aliquot libros, que in proximis comitiis Mediesiensibus bona fide sana conscientia et charitate integra ad manus domini Szikszai promoveri serio contendam cum effectu. Vestra quoque claritas maturet regestum, ne reliquorum quoque restitutio retardetur. Clementia celsissimi principis, deo duce, dabit effectum, ut V. C. voto suo potiatur.

His finio, a vobisque ut christianis, ut ejusdem functionis sacrae consulibus, ut denique amicitia et officio singulari devinctis, reciprocum affectum, uti par est, exspecto. Post omnia etc. Raptim ex Radnót, anno Christi 1661. die 28a Maji. Vester in Christo Jesu frater, benevolus compater et amicus ingenuus.

Stephanus Csengeri.

II.

1661. aug. 21.

Ego infrascriptus obnixè rogo virum clarissimum dominum Jacobum Schizlerum, Cibinio Transsilvanum, liberarum artium magistrum, atque in alma Wittembergensi academia philosophiae adjunctum, uti ne gravetur, oblata occasione, ubi deus acerbissimorum casuum Transsilvaniae misertus, eandem restituere dignabitur, quod faxit! tum inquisitionem adjuvare, tum curam procuratoriam impendere circa bona mea in Transsilvania deposita; quo de christiano officio orando exorare spero virum clarissimum praefatum, jure humanitatis, juxta amicitiae, par pari relaturus pro re nata in genere, cujus speciem avertat deus;

interea ratum habiturus quicquid in hoc negotio justo meo ab eodem viro clarissimo gestum fuerit. In cuius rei testimonium chyrographum sigillo munitum apposui. Wittebergae, 21a Augusti, anno domini 1661. ¹⁾ Isaacus Basirius ss. Th. D.

(l. s.)

III.

1664. febr. 20.

Magnifico juveni viro D. Nicolao de Bethlen, Isaacus Basirius S. S. Th. D. S. D.

Ex tuarum 13a Febr. datarum lectione avida, mixtum animum meum (quia tibi amantissimum) invasit affectum. Hinc enim perfusus gaudio, dum te incolumem utinam literarum atque lingvarum praeclaro augmento, ceu verae nobilitatis ornamento praecipuo inclitum, ad toto divisos orbe britannos appulisse intellexi. (Hoc enim de te protulit elogium R. ac Cl
.²⁾ amicus cummunis) Inde vero sum percussus moerore, quod quos conciliavit olim in Dacia vestra interventu disciplinae nostrae communis virtutis cultus, eos, jam divellit intercapedo locorum hic in Britannia. Auget distantia dolorem (nam ut nosti dolor est solutio continui) quod tuum in divisam (ehue!) utinam ne desolatam patria imminentem adeo discessum obnunciare videris. Quoties ego istum Daciae inclytae statum ancipitem (tantum non jam praecipitem) in signis et causis . . .
.³⁾ fidelis principi tum clero tum etiam populo nimirum securo. Constabiliat deus cum regno ipso religionem praepremis orthodoxam (regni quippe columnen ad unicum solidum). Videndum, quomodo circa statum vestrum afficior animo, perinde ac si adhuc Albae Juliae versarer in cathedra; vota (deum testor!) pro salute Daciae vestratis quotidie nuncupans animitus evoluta. Ac quicquid immittet tibi reduci supre-

¹⁾ Ezen datum ellenkezik Szilágyi Sándornak Basirius elutazására vonatkozó azon állításával (id. h. 200 l.), hogy 1661. július 10-én már Durchamban papolt, holott e szerint még augustus vége felé is csak Wittebergában időzött volna.

²⁾ A név nem volt kiolvasható.

³⁾ Egy sor kiszakadt.

mus rerum arbiter, tu macte bonae causae et sequax et vindex. Fatum geras fortiter, virtutis pulcherrimae interrest. Ita eminenti quam de te praeconcepimus, praedicavimus etiam, respondebis opinioni. Audi magnanimus, priscum apud stoeae principem Demetrium philosophantem: is, vitam securam et sine ullis fortunae incursionibus »mare mortuum« vocat, a cujus immani gurgite procul o procul abesse velim, probe memor sanctoris oraculi; quod nimorum oportet nos per multas tribulationes ingredi in regnum coelorum.

Universos et singulos omnium ordinum viros illustres, magnificos, generosos, reverendos, clarissimos, mihi vel necessitudini vel beneficio, aut officio, vel christianae charitatis nexu adjunctos verbis meis quo par est salutes obtestor. Et sicubi *τα Λειψανα* nostra sive scripta, sive¹⁾ (praecipue orientalia) temporum iniquitate interversa occurrunt adhuc integra, eorundem te vindicem praestes, atque etiam de eorum recuperatione iudicem, jure gentium adjuro; idque insuper praes tibi charum est istud amicitiae sanctum et venerabile numen; metaphisicam meam, praelectiones item theologicas, hebraicas quoque, orationes academicas, disputationem publicam cum jesuita, tractatum singularem de pulchro, quorum omnium auditor fuisti; adhuc dum desidero: itinerarium potissimum meum Hierosolimitanum, corio viridi tectum; prae hisce floccipendo vasa mea argentea et suppellectilia sat lauta etc. Si quid tua opera heroica recuperatum restituetur vero domino, istius benefacti habebis me ubivis terrarum praeconem amplum atque constantem.

Vale *φίλιπτον κόρα*, et vive amicus nostri memor. D. T. O. M. in via utraque ad patriam utramque se manuducat illibatam, illaesum, sospitator.

Dunelmi, x^{mo} kal. Martii, anno MDCLXIV.

Pro Mercurio esse poterit tessera haec epistolaris: Doctori Basirio. — Tegatur epistola in volucro cum hac epigraphe: To master Daniel Skinner, mercaunt in crocoched, Fryars London.

¹⁾ Itt egy görög szó olvashatatlan.

IV.

1665. sept. 28.

Isten minden jókkal áldja kegyelmedet, édes Taraczközi uram!

Minap Radnóton létemben emlétette kgmed, hogy Basirius uramnak holmi könyvei és manuscriptumi volnának kgmed kezénél. Im azért kgmednek küldöttem ez levelet in specie, melyben azoknak megszerzését rám bizta. Az regestrum páriáját oda küldjem; kérem azért kgmedet, ez levelét látván, tudósítson, mi vagyon ott s mi nincs, és adja kezemhez, melyért mingyárt elküldök, és elhozatván, tudósítom Basirius uramat róla. Az Basirius uram tevelét pedig kgmed ugyanezen szolgálmtul küldje vissza. Ajánlom Isten kedvében kgmedet. Keresden, 28^a sept. 1655.

Kgmednek szolgáló
jó akarója

Betlen Miklós m. pr.

K ü l c z i m : Nemes tudós és tiszteletes Taraczközi Ferencz uramnak, fejérvári egyik érdemes káptalannak és nekem jóakaró uramnak adassék Szebenben.

V.

Regestum bonorum Isaaci Basirii in
Transsilvania.

Regestrum generale bonorum pertinentium ad Isaacum Basirium S. S. Th. D.

1. Una cista picta plena rei vestiariae.
2. Una cistula minor itidem picta continens pocula argentea, partim inaurata quatuor, cum coclearibus argenteis numero sex.
3. Una altera cista lignea plena manuscriptis et aliis instrumentis scholasticis.
4. Corbis magnus turcicus coriaceus vulgo sapet refertus libris.
5. Vas unum continens supellectilem ad lectum pertinentem, a) lectus plumeus amplus; b) cervical plumeum longum; c) siparia circumcirca lectum ex serico viridi; tectum item lecti,

et stragula perinde sericea: 4. Stragula acupicta suffulta gossipio. Lecti valor plus 150 imperialibus constitit. Linteorum lecti aliquot paria.

6. Item, mappae novae, mantilia etc.
7. Item, tapetum turcicum plane novum.
8. Tapetum viride, et alterum variegati coloris.
9. Strophiola acupicta pretiosa sex.
10. Variarum pixides ex orichalco.
11. Tibialia sericea nigra.
12. Capucium nocturnum rubrum.
13. Apotheca lignea parva.
14. Manuscripta praecipua:
 - a) Praelectiones theologicae in Vallebium.
 - b) Praelectiones hebraicae in psalmum 34, et proverbiorum cap. 1.
 - c) Tota metaphysica.
 - d) Tractatus singulares duo de pulchro et ordine.
 - e) Problema, utrum liceat marito verberare uxorem? Negatio.
 - f) Orationes academicae variae.
 - g) Orationes funebres in parentatione Kereszturii et Bisterfeldii.
 - h) Disputationes Albenses impressae.
 - i) Schema Albense impressum.
 - k) Itineraria manuscripta varia, in primis unum orientale variis linguis, codice viridi.

Manuscriptus codex arabicus in 4°. NB. Particularia, quae memoriae praesentanae non observantur, ex tempore facile dignosci possunt, vel ex forma vestitus, vel ex inscriptione, vel ex aliis signis.

Cautio: Libri alieni meis conjuncti ex inscriptionibus comperti, ut reddantur suis possessoribus, religio mihi est. In primis clarissimo domino Joanni Molnaro codex unus in folio, continens

varias epistolas propria manu Calvinii et aliorum proto-reformatorum exaratas.

Vestis nova pastoralis, et doctoralis more anglicano pretiose ornata holoserico, quae vestis sive toga cum tunica et femoralibus constitit mihi censum et viginti imperialibus; et multa alia quae jam in rutuba mihi non succurrunt, veluti Codex manuscriptus in 8°, continens collectionem variarum synodorum Hungaricarum.

Disputatio manuscripta inter Isaacum Basirium D. et N. Krsykowsky Polonum D. jesuitam Albae Juliae.

ADALÉK KÖNYVKERESKEDÉSÜNK XVIII. SZÁZADBELI TÖRTÉNETÉHEZ.

Közli: Békesi Emil.

A m. k. helytartótanács útján 1772. évi augusztus havában egy »Ordo pro bibliopolis in Hungaria stabiliter manentibus« tétellett közzé, mint a mely az örökös tartományokban már életbe volt léptetve, s mely mig egyrészt most már nem igen kerül kézbe, — bár nyomtatva küldetett szét — másrészt a magyarországi könyvkereskedés történetéhez fontos és nem érdektelen adat. Latinul és németül adatott ugyan ki, de mi lehetőleg szóhű magyar fordításban közöljük.

1-ször. Mindenki, a ki magát a könyvkereskedésre szánja, azt előbb kellőképen tanulja meg; azért köteleztetik valamely szabadalmazott könyvkereskedőnél hat évet mint tanuló tölteni.

Azon esetben pedig, ha a tanuló a járandó szabad koszt és szálláson kívül felső- és fehér ruhát is kapna, a tanuló-idő hét évre terjesztetik ki.

2-szor. A tanuló idő alatt avattassék be a tanuló a könyvkereskedés szükséges ismeretébe és a német és a latin nyelven kívül még egy idegen nyelvet tanuljon meg.

3-szor. Ha valamely tanuló főnökétől megszökik, azt fel fogadni és kitanítani az örökös tartományok egy másik könyvkereskedőjének nem szabad, hanem a tanuló első főnökéhez vi-

tessék vissza; ha pedig rosz bánás következtében szöknék el a tanuló főnökétől, vagy ez őt rosz viselete miatt távolítaná el: az ügy a helyi könyvkereskedői hatóság által vizsgáltassék meg és intéztessék el; de a tanulót előbb más főnök fel ne fogadja.

4-szer. A könyvkereskedő-segédék üzletbe lépésükkor rendes szerződést kössenek, melynek lejárta előtt sem a segéd főnökét el nem hagyhatja, sem a főnök segédjét el nem küldheti.

De ha akár az egyik, akár a másik résznek elegendő oka volna a szerződést megmásítani, vagy a kikötött határidőt megrövidíteni, a felmondás egy fél évvel előbb történjék. A segédek pedig főnökeiktől elcsalni szigorúan és az esethez képest kiszabandó büntetés alatt tilos.

5-ször. Senki sem nyerhet könyvkereskedésre jogot, a ki azt előbb annak rendje szerint kellőleg meg nem tanulta s legalább négy évet ily kereskedésben nem szolgált, s egyszersmind a különböző tudományszakokban a szerzők és iratok körül elegendő ismerettel nem bír. Azért a ki ilyen kereskedést akar nyitni, valamely cs. kir. egyetemen megvizsgálandó és képességéről bizonyítványt kell felmutatnia. Azonkívül ki könyvkereskedést akar kezdeni, elegendő pénzalapot mutasson ki, és pedig: Pozsony szab. kir. városában legalább 500 forintot, míg más helyeken, a hol valamely könyvkereskedő megtelepedni és kereskedni akar, a legfelsőbb cs. kir. határozat kinyerése után, e helytartótanács szabja meg az alap összegét, melynek felét maga a tulajdonos, másik felét pedig elegendő jótállás kell, hogy biztosítsa.

6-szor. A könyvkereskedés sehol se szorítottassék a könyvkereskedők bizonyos számára, de szükség nélkül ne is sokasítottassék, ha azonban valaki újat akar kezdeni, arra a helytartó tanács engedélye lesz kikérendő. Valamint a jogosított könyvkereskedőknek és özvegyeiknek is szabadságukban áll a már megkezdett üzletet akár személyesen folytatni, akár fiukra, — ha ez a felsorolt kellékekkel bír — vagy, a felsőbbség engedélyével, segédjükre átruházni, kivéve azon esetet, ha a kereskedés különös szabadalom gyanánt csak egy személy részére engedélyezett volt.

7-szer. A könyvkereskedőknek szabadságában áll bárminő könyvekkel (kivéve a tiltottakat) kereskedni: következőleg akár kötött, akár kötetlen, új vagy régi könyvekkel, ércbe metszett

képekkel, földabroszokkal, nemkülönben nyomathatnak és vehetnek könyveket másoktól. A közönség nagyobb kényelme végett azonban nemcsak a könyvkereskedőknek, hanem másoknak is megengedtetik némi kereskedés régi, bekötött könyvekkel, miért is ilyenek elárúsítására a nyilvános kereskedéseknek bizonyos száma határoztatik meg, nemcsak Pozsony sz. kir. városában, hanem más városokban is, azonkívül az ilyen kereskedőknek új könyveket árulni, vagy ilyeneket kiadni, elkobzás terhe alatt tiltatik.

8-szor. Hasonlóképen tiltatik az erre nem jogositottnak a városokban, mezővárosokban és falukon könyvkereskedést üzni, a nyomdászok és könyvkötők is tartózkodjanak minden ilyenmü kereskedéstől, kivéve a mire eddig is jogositottak voltak, úgy mások is, és pedig annyival is inkább, miután ellenkező esetben az illetéktelen eladásra szánt készlet, ha megtaláltatik, el fog koboztatni, a jogositott könyvkereskedőknek, kérésükre, karhatalom adatni, a feladónak egy harmad kiszolgáltatni fog, az ismételten rajtakapott törvényszegők pedig ezenfelül még érzékenyen meg is fognak büntettetni.

9-szer. Az idegen könyvkereskedők, miután az örökös tartományok évenként előforduló vásárait meglátogatták, annak elmúltával, az elkobzás büntetése alatt többé ne áruljanak, hanem a megmaradt könyveket vagy más városokba, vagy a kültartományokba szállítsák, vagy a nyilvános vásári raktárakba, akár pedig egyes boltokba is, a helybeli könyvkereskedők által lezáratva, tegyék le a legközelebbi vásárig.

Joguk van a könyv városoknak a kereskedésükbe veendő könyvek részére nyomtatási engedélyt kérni, s ha az engedély megadatott, az örökös tartományok egy könyvkereskedőjének sem engedtetik meg a szabadalom tartama alatt az ilyen könyvet, akár toldásokkal, akár a nélkül, kinyomatni, vagy annak itthon vagy kint nyomtatott példányait árulni, és pedig elkobzás vagy más a szabadalomban megjelölt büntetés alatt.

11-szer. A könyv városok személyes és vagyoni ügyei szokott bíróságuknak, — könyvkereskedési ügyei pedig a helytartó tanácsnak rendelkezése alá tartoznak.

12-szer. Az árveréseknél jogában áll az illetékes joghatóságnak esküdt becselőket választani a könyv városok közül s ezek

által hajtani végre a becslést és nyilvános elárusítást, ugy azonban, hogy hivataluk elvesztése mellett tilalmas az általuk végrehajtott elárusításnál maguk vagy mások számára vásárolni.

13-szor. Szabadságában áll tehát a könyvkereskedőknek saját könyveikre árverést tartani, de ugyanazok az ily elárusításnál semmi elsőbbségi joggal sem bírnak, még akkor sem, ha az özvegy, vagy a ki a kereskedést átveszi, a készletnek csak egy részét akarná ily módon eladni.

14-szer. A nagyobb helyeken, hol több könyvárus van, ezek közül két, évenként változó, előljáró rendeltessék ki, a kisebb helyeken pedig, a hol háromnál többen nem volnának, közülük az egyik tétessék ugyanolyan időtartamra, felváltva, előljáróvá. S ez nemcsak a kisebb bajokat és hiányokat intézze el, de ezen rendelet megtartására is ügyeljen, s bármely felmerülő áthágást azonnal jelentsen fel a felsőbbbségnek.

Pozsonyban, augusztus 13-án 1772. évben.

Ezen rendelet azután megküldetett a megyékneknek, városoknak és kerületeknek, nemkülönben az egyházi hatóságoknak is. ¹⁾

1) Tisztelt czikkiró ur közlésének kiegészítésére érdekesnek tartjuk Kovachich Márton: Repertorium Manuscriptorum in expeditione historico-literaria annorum 1810—12 confectum (a M. Nemz. Muzeum könyvtárában. fol. lat. 139.) czimű kézirataából (152 l.) itt azon kormányrendeletek czimeit felsorolni, melyek a XVIII. századbeli hazai könyvkereskedés történetére vonatkoznak: 1. A. 1730°. Librorum revisionis et censurae intuitu emanatum normale Intimatum. 2. 1770°. Librorum Christianorum Quaestus Iudaeis interdictus. 3. 1771°. Ad typographiam assumendis pro tyronibus hisque successive elibertandis ac sodalibus deserviens ordo pro observatione communicatur. 4. 1771. Iudaei ab omni questu librorum christianorum tam novorum atritorum eorumdemq. ex alienis provinciis inventione sub poena confiscationis inhibiti. 5. Biblio polis et typographis gremialibus ad qualia nam et sub quibus titulis imprimi solita Calendaria privilegia regia concessa sint, informatio praestanda. 6. Calendaria exera quae utiles et memoria dignas materias in se continent, per censuram praeve approbata, non aliter quam ex missis mensibus et diebus venui exponenda. 7. 1776. Calendariorum impressionis et venditionis in merito emanata b. resolutio. 8. 1777 Calendariorum in Regno hoc imprimendorum intuitu norma per suam Majestatem statuta. Mindezen rendeletek a hazai hatóságok levéltáraiban s az országos levéltárban is őriztetnek s bizonytságot tesznek arról, hogy a hazai könyvkereskedés és könyvnyomdászat történetének alapos megírásához a levéltári anyag felhasználása mulhatlanul szükséges.

ADALÉKOK

SZABÓ KÁROLY „RÉGI MAGYAR KÖNYVTÁRÁHOZ.”

Közli: Ráth György.

(269 sz.) Kolozsvár 1561. **Heltai Gáspár**. Soltar
8-r. 300 számozott levél. Elöl czim, az egész soltar sommaja, s
a psalmusok titulusai 7. sztan levél (ha teljes).

A R. M. Kvtár 41. száma alatt leírt munkának ismeretlen valószínűleg első kiadása, melynek elől csonka példánya közelebb birtokomba került. Példányom első levele »Az egész soltarnak sommaja« című bevezetés 3 pontjának végével kezdődik, s X₃ signaturával van ellátva; abból tehát a czimen felül nyilván csak egy levél hiányzik. A meglevő előzmények itt eltérőleg a R. M. Kvtárban ismertetett kiadástól a főmunka szövegében használt typosokkal, s más beosztás mellett vannak nyomtatva. Ennélfogva valószínű, hogy Heltai Soltárkönyvét előbb a II. János királyhoz szóló ajánlólevél nélkül, s csak azután ezen ajánlással pótolva, az előzmények ujranyomtatása, de a munka szövegének egyébkint érintetlen hagyása mellett tette újból közzé.

Példányomon különböző, de egyaránt a XVI. századból eredő érdekes feljegyzések olvashatók.

(270 sz.) Debreczen 1593. körül. **J u d i c i u m** magy. nyelven.

Ezen ismeretlen naptárnak birtokomban levő egyetlen csonka példánya csak a 8 levélből álló második ívet tartalmazza, s július 17-én kezdődve, a Prognosticon második levelével ér véget. A Prognosticonnak czimlapja is csupán töredékben van meg, annyi azonban kivehető, hogy Tenacius Jánosnak, a krakkói főiskola astrologusának munkája után készült. E naptár tehát hasonló azon debreczeni 1593-iki ó és új kalendáriumhoz, mely a R. M. Kvtár 268. száma alatt Wespriemi után van leírva, s melynek egy példánya sem maradt fenn.

(271 sz.) Nagyszombat 1596. *Agendarium*. Liber continens ritus et caeremonias, quibus in administrandis Sacramentis, benedictionibus et aliis quibusdam Ecclesiasticis functionibus, parochi, et alii curati, in Dioecesi et provincia Strigoniensi utuntur, a novo impressus. Quibus additae sunt, lingua vernacula, piae et catholicae aliquot exhortationes, ad eos, qui utuntur Sacramentis, et qui eorum administrationi intersunt. Quorum omnium Cathalogum versa pagella invenies. Tirnaviae Anno Domini MDXCVI. 4-rét. 227. lap. Elül: czímlap, lajstrom és előszó latinúl 4. sztlan levél.

Jelen kiadás a R. M. Kvtár 284. száma alatt ismertetett, s különben szedés tekintetében is ugyanazonos második kiadástól csak czímlapjára nézve tér el. Ez utóbbi czímlapján a fennebb kiemelt sorok hiányoznak, ellenben hivatkozás történik arra, hogy a munka Kutassi János győri püspök jóváhagyásával és költségén az esztergomi egyházmegye ügyvéde Pechi Lukács által megvizsgálva jelent meg másodszer.

Ily czímkiadások a »Magyar Könyvszemle« eddigi gyakorlata szerint ezen adalékok közlésénél külön kiadásoknak vétettek; a mely eljárásnak, az elvi szemponttól el is nézve, azon gyakorlati haszna van, hogy a R. M. Kvtár kiegészítésére szolgáló, s esetleges második kiadásánál felhasználandó összes anyag itt fel lesz található.

Az általam most ismertetett czímkiadásnak tudtommal egyetlen példánya birtokomban van.

(272 sz.) Basel 1616. *Calepinus* (*Ambrosius*) *Dictionarium Vndecim Lingvarum*, jam postremo accurata emendatione, atque infinitorum locorum augmentatione exornatum Respondent autem Latinis vocabulis, Hebraica, Graeca, Gallica. Italica, Germanica, Belgica, Hispanica, Polonica, Vngarica, Anglica. Onomasticon vero seorsim adjunximus. Cum gratia et privilegio Imperatoris. Basileae 2-r. 1582. lap. — Onomasticon 302. lap. Elül: czímlap, typogr. lectori, Calepinus Senatui populoque Bergomensis, Vita Calepini 5 sztlan levél; végül Colophon 1 levél.

Colophona: »Basiliae per Sebastianum Henricpetri: Anno Salutis nostrae recuperatae MDXVI.

Ismeretlen kiadás s azon kiadások ötödike, melyek a magyar nyelvre is kiterjeszkednek.

I. Basel 1590. II. H. n. 1594. III. Basel 1598. IV. Basel 1604. VI. Basel 1627. — Az utóbbi kiadást ismertetem a M. K. Szemle 1880. évi folyamában.

Jelen kiadás teljes példánya birtokomban van.

(273 sz.) Bécs 1626. Káldi György Szent Biblia...

Az 1882-iki bécsi nyomdászati kiállítás catalogusa szerint ezen közkézen forgó biblia-fordításból kétféle kiadás létezik; szedésük ugyanaz, s csak a II. kiadás címlapján hiányzik a Szt. Ignácot sat. ábrázoló vignetta. E címkiadás példányait nem láttam.

..... Bécs 1687. A Szentséges JESUS Neve Társaság árul való ujonnan kiadatott indulgentiák. 12-r. 10 számozott lap.

Külön címlap nélkül, az első lapon foglalt ezen felirással, önállóan számozva, mint a R. M. Kvtár 1360. száma alatt leírt Rosarium függeléke jelent meg, melylyel egy nyomdászati testet képez. Egyetlen példánya birtokomban.

(274 sz.) (Kolozsvár?) XVII. századból. Szathmár-Némethi Mihály. Mennyei tárház kulcsa. 12-rét.

Ismeretlen kiadás, melynek birtokomban levő egyetlen csonka példánya a 35. lapon kezdődik s a munka befejezését tartalmazó 334. lapon végződik.

H. n. (XVII. század) Rövid tudósítás. A consequentiakról. A' Pataki Jesuita Paterek Rövid Manifestumara való felelettel edgyűtt. 8-r., A—B₆. = 14 sztan levél, az utolsó lap üres.

Szabó Károly a R. M. Ktár. 1616. sz. a. ezen előtte ismeretlen nyomtatványnak czimmását a Waltherr László könyvtárának List és Francke által 1868-ban kiadott antiquariusi catalogusa után nem egészen pontosan közli. Miután Waltherr egyetlen példánya időközben birtokomba került, az ismertetés hiányait ezuttal pótoltam.

Lőcse 1701. Arithmetica Practica..... 16-r. A—K₆. = 9¹/₂ iv = 114 sztan levél.

A munkának, melynek czimmása a R. M. Ktár 1632. sz. a. Gyarmathi Sámuel jegyzetei után hiven van közölve, teljes példánya időközben az egri főegyházmegyei könyvtárban feltaláltatott.

(275 sz.) Kolozsvár. 1702. **Szathmár-Némethi Mihály.** *Meny-nyei Tárház Kultsa, Avagy Olly idvességés, együgyü elmékhez alkalmaztatott Imádságok.* Mellyekkel Minden szükségben lévő együgyü emberek, az Isten kegyelmes Tárházába bé-mehetnek. Mellyet szedett a' szent Irás szavaiból, azután maga meg-bővített Imádságokkal, Énekekkel, és Elmélkedésekkel, a néhai b. e. Némethi Mihály, a' Kolosvári Réf. Ekl. Tanítója. Mostan pedig másunnan válogatott és szedett áhitatos Lelki Elmélkedésekkel 's Imádságokkal ismét meg-bővítvén, mint nagy kintset, a' Keresztyénséggel közlött M. Tótfalusi Kis Miklós Kolosvaratt, 1702. Eszt. 12-rét, 303 lap. — Elöl: cziml., rövid oktatás, a kegyes sz. léleknek elmélkedései 8 sztan levél; végül 5 sztan lap.

Ismeretlen kiadás, melynek egyetlen teljes példányát birom. E szerint jelen munka 1710-ig tizszer jelent meg.

Kiadásai: 1. Kolozsvár. 1673. — 2. Kolozsvár. 1676. — 3. Lőcse. 1679. — 4. Kolozsvár. 1681. — 5. Debreczen. 1685. — 6. Az itt 274 szám alatt leirt. — 7. Kolozsvár. 1702 (a most leirt) — 8. Debreczen. 1703. — 9. Lőcse. 1706. — 10. Bártfa. 1708.

Nagy-Szombat. XVIII. század. **Szentiványi Márton.** Négy rövid első könyvetskek, Mellyeket A' Hitben támadott versengésekről irt, és külön kibocsátott Jésum Társaságában levő 13-r. 557 lap, — Elül: czimlap, latin ajánlása a nagyszombati Jésum-társaságbeli akadémiai nyomdának. 4 sztan levél, végül: errata 4 sztan lap.

Egyike azon könyveknek, melyek szembeszökően tanusítják, hogy mely mérvben divott az időben a kiadási költséget fedező pártfogóknak, a könyvek csekély kelete által igazolható, hajhászata. Első kiadása ugyanis 1702-ben jelent meg Dobay István csanádi püspöknek ajánlva, s még ugyanazon évben a 4. rész külön lenyomatban is közzé tétetett Benkovics Ágoston váradi püspökhöz szóló ajánlattal. A következő évben az ajánló levelet ismét változás érte s az Barkóczy Krisztina, Károlyi Sándornéhoz szólóval cseréltetett fel, míg az általam most először felemlített kiadásban a fenmaradt példányok elé ismét uj, a nagyszombati akadémiai nyomda által egy főpaphoz intézett előszó nyomtatott, ki az abban foglalt életírás szerint nagyváradi

kanonok, kisprépost s püspöki vicarius volt, nemkülönben ő Felsége által Bihar- és Szt-Tóti apáttá s utóbb »Temnensis« (?) püspökké kineveztetett. Ezen utóbbi, eddig ismeretlen kiadásnak, birtokomban levő egyetlen példányából a czimlap hiányozván, azt nem közölhetem.

Ez alkalomból kiegészítendőnek véltem a R. M. Kvi tárnak a következő munkákra vonatkozó adatait:

Lőcse. 1647. *Arithmetica (Practica)*.

E munka a R. M. Kvtár 793. sz. a. Gyarmati Sámuel feljegyzése alapján pontosan van leírva. A mennyiben azonban Szabó Károly egy példányát sem látta, megemlítem, hogy ezen munka teljes példányai a pesti egyetem s a nyitrai kegyes tanítók könyvtáraiban találhatók.

Csik. 1676. Kájoni János. *Cantionale Catholicum* ... 785 lap. Elül: czimlap, ajánló levél stb. 5., végül index alphabeticus 12 sztan levél.

A czime a R. M. Kvtár 1188. sz. a. gr. Kemény József jegyzetei után híven lévén közölve, csak a munka terjedelmére vonatkozó hiányos adat kiegészítésére azon megjegyzéssel szoritkozom, hogy teljes példányai az esztergomi székesegyház s a csik-somlyói ferenczrendiek könyvtárában találhatók.

Nagy-Szombat. XVII. század. Szent Ignác a Jézus kised Társasága fondalóinak élete. 4-r. 79 levél. Elül: czimlap, ajánlás, a római 1609-iki deák kiadás czimlapja s Loyola Ignác arczképe 5 sztalan levél.

Alkalmam lévén e munkát az eredeti római kiadással összehasonlíthatni, meggyőződtem arról, hogy ez nem, mint a R. M. Kvtár 1604. sz. a. tévesen jelentetik, 80, hanem 79 ábrából áll. Ezenfelül hibásan lett a deák czim, mint a főczimlapon levő feltüntetve, s az előzmények is nem 4, hanem 5 levelet tesznek ki. Ekként a pesti egyetemi könyvtár példánya, melynek magyar czimlapja utóbb feltaláltatott, teljes, Reiszner Ferenczéből pedig csak az előszó hiányzik. Ezekhez, mint harmadikat, saját teljes példányomat sorozhatom.

A KALOCSAI FŐEGYHÁZI KÖNYVTÁR KÉZIRATAI.

Közli: Csontos János.

A kalocsai főegyházi könyvtár kéziratait Kovachich Márton György 1811-ben azon tudományos körutjában lajstromozta, melyet a hazai történeti emlékek felkutatására az ország különböző könyv- és levéltáraiban 1810—1812-ig tett.

Kutatásainak eredményét: »Repertorium manuscriptorum et monumentorum diplomaticorum, in expeditione diplomatico-literaria conscriptum anno 1810. 1811. 1812.« című munkájában foglalta össze, mely kiadatlan maradt s a szerző egyéb kézírataival együtt a Nemzeti Múzeum könyvtárában őriztetik.¹⁾

E munkából közöltük eddig a bars-szent-kereszti, sárospataki és esztergomi könyvtárak kézíratainak jegyzékét, abból ismertetjük ez alkalommal a kalocsai főegyházi könyvtár kézíratait.

Ezeknek száma 280-ra rúg, melyekből a zöm latin, a kisebb rész pedig magyar, német, horvát, olasz és francia nyelvű.

Tartalmukra nézve nagyrészből hungaricák, részben pedig egyháztörténeti, jogtudományi, theologiai, canonjogi és természettudományi munkák.

A hazai történeti kútfőkből kiemeljük: Bethlen Farkas és Cserey Mihály históriáját, Szamosközy töredékeit, Forgách Ferencz: »De rebus suo tempore gestis« és Rosnyay Dávid: »Collectio documentorum in Hungaria versorum anno 1697 scriptum« című munkáit, továbbá: »Collectio 60 documentorum ad motos Bochkayanos« című okmánygyűjteményt és Katona István Analectáit, melyek bár történészeink előtt nagyobbára ismeretesek, de bibliographiai szempontból itt külön említést érdemelnek.

Igen gazdag a gyűjtemény középkori kéziratokban, melyekből a jegyzék mintegy 45-öt sorol fel.

¹⁾ Fol. lat. 139.

Ezek leginkább theologiai munkák, vannak azonban köztük természet- s orvostudományi, bölcséleti és classikai munkák is. Feltűnő a jegyzékben a középkori német kéziratok nagy száma, melyekből összesen nyolczat, köztük kiváló irodalomtörténeti ritkaságokat találunk.

Hogy a gyűjteményben melyik a legrégebb kézirat, ezt Kovachich jegyzékéből meg nem határozhatjuk; a XIII. századból azonban már találunk egy keltezett latin kéziratot: Aristoteles: Libri metaphysicorum, mely 1290-ben másolatott, s a gyűjteményben a legrégebb keltezett kézirat.

A középkori latin kéziratokból kiemeljük még: »Petrus de Crescentia Liber Ruralium commodorum« című munkát, mely mint gazdasági munka a XIV—XV. századbeli európai mezőgazdasági viszonyok fejlődésére nagy hatással volt s a kalocsai főegyházi könyvtárban egy 1431-ik évi másolatban maradt fenn.

A régi német kéziratokból a következőkre hívjuk fel germanistáink figyelmét: 1. Das Buch heisset Gesamthabentever. Kovachich szerint XIII. századbeli hártyakézirat, 334 levél. Tartalmaz verses regényt. Szerzője ismeretlen. Kovachich máshelyen e munkát Würzburgi Konrádnak, a XIII. század hírneves német dalnokának tulajdonítja s a kéziratot preciosa raritas-nak nevezi. Felhossa, hogy bársonka mégis 54,440 versből áll. Valószínű tehát, hogy Conrádnak »Der Trojanische Krieg« című munkája lappang alatta. — 2. Fr. Felix Fabri: Walfartbuch von der Pilgerschaft des heilen Landes und der heiligen Stadt Jerusalem. 1483-ból. 3. Conradi Beck Reise nach Jerusalem. 1483-ból. E három kéziratból az első mint középkori német verses regény elsőrendű irodalomtörténeti ritkaság, a másik kettő pedig a középkori szentföldi utazások német irodalmához nyújt becses adalékot.

A kéziratgyűjtemény provenienciájáról nincsenek adataink s így azt, hogy a kéziratokból melyik származik a kalocsai főegyházi könyvtár középkori állományából s melyik újabb szerzemény, meg nem határozhatjuk.

Azon kiváló szerepből, melyet a kalocsai érsekek hazánk

történetében az érsekség alapításától fogva napjainkig játszottak, s a hatásból, melyet az érsekség két káptalanával együtt a hazai művelődési viszonyokra gyakorolt, következtethetjük, hogy a kalocsai főegyház már az Árpádkorban birt jelentékeny könyvtárral, s nagyon valószínű, hogy az a vegyes korszakban még inkább gyarapodott, de bizonyos az is, hogy ezen könyvekből alig maradt reánk valami. Mindössze két kézíratról van tudomásunk, melyek a kalocsai érsekség középkori könyvtárából a bécsi udvari könyvtárba kerültek. A többi elpusztult vagy még valahol ismeretlenül lappang. A pusztulást az érsekség viszontagságos multja indokolja.

A XV. században találunk ugyan három nagy bibliophilt az érseki széken, u. m. Györgyöt, kinek életrajzát Vespasiano Bisticci írta meg, Várady Pétert, kinek könyvtárában meg volt Janus Pannonius költeményeinek egy teljes példánya és Geréb Lászlót, ki Mátyás király megbízásából Hess András nyomdászt Budára hívta s műhelyében 1473-ban a Chronicon Budense-t nyomatta; de hogy ezeknek könyvtárából fennmaradt-e valami emlék, erről nincsenek adataink.

Lehet, hogy a közleményünkben felsorolt kéziratok valamelyike ősrégi kalocsai eredetű, mivel azonban azokat személyesen nem láttuk provientiájokról e helyütt véleményt nem mondhatunk.

Azt se tudjuk, hogy az 1811-ben lajstromozott s közleményünkben felsorolt kéziratok megvannak-e a kalocsai könyvtárban esonkítatlanul most is. Minden, bármely oldalról jövő, ez irányú felvilágosításnak, vagy az esetleges gyarapodásról szóló értesítésnek szívesen nyitunk tért lapunkban. De ezúttal csak a könyvtár kéziratgyűjteménynek 1811-ik évi állományát óhajtottuk bemutatni, úgy amint annak jegyzékét Kovachich elkészítette.

De álljon itt maga a jegyzék:

»MANUSCRIPTA IN BIBLIOTHECA METR. ECCL. COLO-CENSIS.«

1. Joannis Bethlen Rerum Transylv. Libri IV. MS. fol. jam typis editum.

2. Syllogimaea Transylvanae Ecclesiae per Historiophilum anagnosten R. P. Rudolphum Bzenszky in Castrensibus Stativis collecta, et pro Strena novi anni Sacris Comilitonibus

in Transylvaniam advenis praesentata. Libri VII. Dividuntur in Capita. Praemittitur omnium Conspectus in Summariis. Fol. Volumen unum M.S. tersum.

3. 1526—1741. Erdélynek és Magyar Ország némely Részeinek második Layos király körülöttelévők vakmerő egyenetlenségek miatt esett Mohach mezei siralmas veszedelmétől az MDXXXVI Esztendőől fogva az Erdélyi Felséges Fejedelmeknek igazgatások alattlévő boldog és boldogtalanul, virágzó és siralmas állapottjának rövid de világos és valóságos Históriája, mellyet ama nagy emlékezetű néhai Gróf Bethlen Farkas ur (Felséges Apafi Mihály Erdélyi Fejedelem böltés Tanátsossa, Fejérvármege nagy érdemü Fő-Ispánnya és Ország Cancellarius) igen ritka és mindenek előtt betses kedvességben levő Deák nyelven irott nagy Historiajából magyar nyelven kiszedegette és rövid summába szoritott és az mostan is ditsőségessen uralkodó Felséges király és Erdélyi Felséges örökös nagy Fejedelemig Maria Theresiáig igen rövideden lehozta Barabás Sámuel a N. Enyedi Rfr. Nemes Bethleni Collegiumnak egygyik Adссора az MDCCLXX. Esztendőben, ez új formában pedig ujjabban a maga számára megirt Nagy József Nagy Enyeden MDCCLXXII. Esztend. MS. in fol. pagg. 4687 Sequitur Index Alphabeticus. In A. 1526—1741.

4. 1606. Kemény János Élete és Életének idő Historiaja Praemittitur Testamentum Stephani Bethlen de A. 1606. MS. in fol. pagg. 480

5. Cruces et Sudores C. Nic. de Bethlen. MS. in fol. pagg. 406.

6. Historia G. Bojthini de Rebus gestis Magni Gabr. Bethlen. Libri III. MS. fol. pagg. 179.

7. 1594—1613. Nemes Erdély Országi Fejedelem Báthori Sigmond idejétől fogva Báthori Gábor haláláig történt dolgok Históriája, mellyet irt Tekéntetes Hidvégi Mikó Ferencz Csik Gyergó Kászon Székek Fő Kapitánnya 1594—1613. MS. fol. pagg. 110.

8. 1526—1501 Bethlen Farkas Historiának rendgye szerint történt dolgokrul le Irása Gróff Székely Ádám és Domokos Ferencz által. MS. in fol. pagg. 308 et Index. NB. distinctum a superiori sub N. 3.

9. 1629—1663. *Rerum Transylvanicarum Libri IV. Continentes Res gestas Principum ejusdem ab A. 1629—1663. Autore Joanne Bethlenio Comite Comitatus Albensis Regni Transylvaniae Consiliario Cancellario ac Sedis Siculicalis Udvarhelyi Capitaneo Supremo.* MS. fol. pagg. 303. Jam typis edit. Vide N. 1.

10. *Prooemium vitae ac temporis sui historia Nic. Bethlen. Grof Bethlen Miklós Élete le Irása magától. Gr. Bethlen Életének és az alatt történt dolgoknak leírása önnön magától.* MS. fol. pagg. 137. cum brevi indice.

11, 1668—1711. *Michaelis Cserey vitae ac temporis sui Diarium. Hungarice.* MS. in fol. pagg. 519. ab A. 1668—1711.

12. 1649—1710. *Bethlen Miklós Élete magától igazán iratott, kit az Isten tud.* Ab A. 1642—1710. MS. in fol. pagg. 543.

13. 1601—1607. *Continuatio Historiae Bethlenianae.* Ab A. 1601—1607. MS. in fol. Incipit a verbis: »imo et gelimas in agris omnia deripiebant, multos incolas ad Sylvas et alpes se subducentes investigabant« etc. quae per 56 folia in Libro XI. continuantur et in Libro XIV desinit MS. in vocibus: »certis rumoribus accepisset Sigismundum Bathorem Principem movisse Praga et Transylvani.

14. 1721. *Diarium Actorum sub Excelsa Commissione de negotio Religionis in Liberam et Regiam Civitatem Pestensem pro 3. Mensis Martii A. 1721. per SS. Caes. ac R. Maj. ad normam Art. 30. A. 1715. clementissime indicta et celebrata.* MS. vastum in fol. a d. 24. Mart.

15. *Compendium Medicinae in VII. Libris. Codex MS. membranaceus grandis in folio. Seculi XV.*

16. *Commentarii ad Jus Canonicum a L. I. §. 24. Cap. I. Tomus I. deest. Tomi II—VI. adsunt. MSS. volumina 5. in folio vasta. Videtur esse ex Praelectionibus Scholasticis recentioribus cum multa Germanice sint. Scriptum est Opus in columna fracta manu germanica. Totum Opus desinit in Lib. III. Tit. 28. et 29. De sepulturis et Parochiis Tomi VI. medium posterius album et vacuum est.*

17. 1766. *Franc. Galgóczy Canonici Sermo funebris in exequiis Lud. Batthyanyi Palatini ex Hung. in Germanicum versus per Ioan. Gottl. Maisinger.* MS. fol.

18. 1775. *Catalogus Librorum, qui in Arce Cseklész in Bib-*

liotheca Exc. D. Franc. Comitis Eszterházy Cancellarii Regni Hung. asservantur, descriptus manu Serenissimi Ducis Saxoniae Alberti A. 1775. MS. in fol.

19. 1751. Commentarius seu Annotationes ad Jac. Car. Speneri Historiam Germaniae Universalem Vol. I. Lib. I. MS. in fol. pagg. 408. Vol. II. Lib. II. pagg. 411—948. Vol. III. Lib. III—IV. pagg. 949—1440. Vol. IV. L. V. pagg. 1441—1784. Vol. V. Lib. VI. pagg. 1791—2247. MS. Vindobonae MDCCLI.

20. 1360. Hippocratis Aphorismi cum Praefatione et commento Constantini Africani Montis Cassinensis Monachi. — Galeni Libri Tegni cum Commento Hali. — Libri Prognosticorum Hippocratis cum Commento, et alia. — Galeni Liber qui nominatur Ars prima, et continet Regulas Artis Medicinae omnes. In fine Ms. hujus leguntur verba: Explicit Commentum Hali super tegni Galeni. MCCCLX. MS. membr. in folio.

21. 1594—1613. 1748. Nemes Erdély Országi Fejedelem Báthori Zsigmond idejétől fogva Báthori Gábor halálaig történt dolgok Historiája, mellyet irt Tekéntetes Hidvégi Mikó Ferencz Csik Gyergyó Kászon Székek Főkapitánya. MS. in fol. ab A. 1594—1613. In fine subjicitur descriptio fatorum Jacobi seu Petri Gondkonski de A. 1748.

22. De Imitatione Christi Libri IV. MS. in folio maj. typo elegantius exaratum et Josepho de Batthyan Archiepiscopo Colocensi dicatum a Stephano Mack Aulæ Caes. Reg. Medico. Cum elegantibus picturis pagg. 517.

23. Szamosközy Manuscriptum. Historiae Szamosközii fragmentum Pemptadis V. Libri IV. Fragmentum a vocibus: »quo progredetur, serio secum expenderet; ad haec Sigismundus nihil ab ingenio discedens, responsum a consveta dissimulatione mutatus, Legatis rescribit: se pridem Cardinalem fratrem patrualem etc.« usque: »Stephanus Michaelis Valachi bellum perfidiosum intercessit. quo pendentem concordiae jucundae spem magna cum Transylvaniae atque ipsius Principis Cardinalis ruina postmodum evertit«. Pentadis V. Liber V. Finis Pentadis Quintae. Rerum Ungaricarum Pentadis VI. Liber I. Continuatur fere per 100 Phyleras, occurrentibus hinc inde hiatibus, quominus videri possit, an unicum iste Liber I. vel alii quoque Pentadis Sextae, vel potius eorum fragmenta adsint. MS. desinit in vocibus: Eo

temperamento actiones omnes moderatus est, ut quantum in se fuit, turbulentissimaque patriae tempestas patiebatur, neutri Partium odiosus esset, consilia sua ad incolumitatem publicam dirigeret.

24. 1764. Acta Comitiorum I. Regni Hung. et Partium eidem annexarum pro Dominica Sanctiss. et Individuae Trinitatis in diem 17 Mensis Junii A. 1764. incidente in Lib. Rque Civitatem Poseniensem indictorum benigna quippe Directoria Propositionesque suae Maj. SS. ac alia clementissima Mandata et decreta cum suis Accessoriis. MS. in folio pagg. 454. eleganter et concinne exaratum cum Tabellis et indice Actorum sine diario.

25. 1746. Benigna Instructio Caesareo-Regia Cancellariae Regiae Hung. Aulicae die 14. Mensis Aug. A. 1746. extradata, cui adjunguntur: Status praelibatae cancellariae et Formulae juramentorum dignitates, officia et varias functiones tenentium. MS. tersissimum in folio.

26. 1657. Andreae Franck Diaria sen Acta Comitiorum Partialium Regni Transylvaniae ad diem 25. Oct. 1657. in Citterm Albam Juliam indictorum. A die 28. Octobris.

27. 1658. Acta Comitiorum A. D. 1658 ad diem 9. Jan. in Civitate Medgyes indictorum ac dietim per DD. Regnicolas Continuatorum a d. 9. Jan.

28. 1659. Acta Comitiorum ad d. 26. Mensis Feb. A. 1659. in Civitatem Bristricium per Ill. Principem Achatium Barcsai indictorum.

29. 1660. Acta Comitiorum ad diem 25. Dec. 1660. ad Oppidum Régen indictorum, usque diem 1. Nov. 1661. MS. in folio pagg. 407. Partim Latine, partim Hung. ac etiam Germanice Opera Andreae Franck conscripta.

30. 1765. Publicum Diaetae Poseniensis anni 1765. Diarium a die 23. Junii A. 1764. usque diem Sessionem 90. A. 1765. deductum sine Actis. MS. in fol. pagg. 214 praeter sequentem Indicem.

31. 1779. Elementa Architecturae ad structuras oeconomicas applicatae in usum Academiarum per Regnum Hung et eidem adnexas Provincias conscripta per Franc. Rausch de Traubenberg Metropol. Ecclesiae Colocensis Canonicum AA. LL. et Phf.

los. Doctorem. et in Regia Scientiarum Universitate Bud. Mathe-
seos sublimioris applicatae Professorem Publ. Ord. Constat in
Cruda 36 X. Budae typis Regiae Univ. MDCCLXXIX. cum
Priv. etc. MS. autographum cum Figuris, in fol.

32. 1770. I g n o t u s G r i p a n c z a De praeeligibilitate
Nobilium. — Tractatus de Nobilium genere ad Praelaturas Eccle-
siasticas, praesertim I. Regni Hungariae sive Seculares, sive
regulares praeeligibilitate cum Prolegomenis ad eundem. Authore
Ignoto Gripanza de Mira Klot von Zotepe (s) nobili Clerico
Regulari Hungaro. Opus omnino Singulare. MS. in folio spisse con-
scriptum. pagg. 679. et folio 48.

33. Tyrocinium oeconomiae Juri patrio accomodatum in
quatuor classes, seu Officia divisum, utpote in Officium Per-
ceptoratus, Materiale, Frumentarii, Clavigerale. Ostendens modum
cujuslibet officii Rubricas oeconomicas in plerisque Dominiis
usitatas utiliter instruendi, Officiales ad rite gerenda officia et
exacte reddendas Rationes manuducendi, annexis variis Officii
Regestorum Formularibus: Necnon Ephemeridibus Oeconomiae
ad singulum anni mensem applicatis, carmine elegiaco deductis,
prouti et Extractu Alphabetico ex juribus Patriae et civili illa-
rum Materiarum, quarum praecipue notitiam habere Officiale
Oeconomicum oportet. Ad usum et institutionem juventutis. MS.
terse exaratum et accurate conscriptum, ideo typo dignum
in folio.

34. Analecta Poetica Exc. Ill. ac. RR. D. A d a m i e L i b e-
r i s B a r o n i b u s P a t a c h i c h d e Z a j e z d a Metrop. Colo-
censis et Baesiensis Ecclesiarum Canonice unitarum Archiepiscopi,
Insignis Ord. S. Stephani Regis Apost. Magnae Crucis Equitis, utrius-
que S. C. et R. Apost. Majestatis Actualis Intimi Status Consilarii.
Exc. Tabulae VII viralis Cojudicis et Assessoris, nec non in Regia
Universitate Budensi Senatus Regii Praesidis. MS. in folio.

35. Planum Excelsae Curiae Regiae. MS. in fol. pag. 485.

36. 1763. Varia Rescripta Regia et Acta occasione erec-
tionis militiae Siculicae limitanae, et caedis Madefalva in Csik
peracta, ex Actis publicis desumta. MS. fol.

37. 1437. Tractatus Juridicus de Juramentis — De Prae-
scriptionibus.

Explicit parva doctrina praescriptionum per D. C a t h o n e m

Sachum Papiensem de Anno MCCCCXXXVII. per modum summe dum legebat secundam partem Codicis. Defunctus est et sepultus D. Cato A. D. 1464. in die palmarum, sequenti vero anno mortuus est. D. Jac. de Putheo. MS. vetustum in fol.

38. 1722. Regula Legis voluntati divinae accomodata continens Jura Canonica et Imperatoria pro causis Status Ecclesiastici et Secularis, ad mandatum Imp. Joannis Comneni a Venerabili Magnae Dei Ecclesiae Diacono et legum conservatore D. Alexio Aristino conscripta, ex Graeco idiomate in Valachicum industria sumtuque Sanctissimi D. Stephani Dei Gratia Metropolitanæ Tergovistiensis et Exarchi Confiniorum Ungro-Valachiae translata, nunc vero per quendam ex Officialibus Cameralibus Caesareae Valachiae Latino sermone donata. Anno MDCCXXII. fol. Phylærae 93 Valachico Stylo donata opera Danielis Andreae Monachi Pannonis Transylvanus Dobra officialis annonarius jussu D. Szendrey ex Valachico Latine vertit Bened. Szendrey possedit Autographum. NB. Vide N. 59.

39. 1474. Tractatus Medicus de morbis et remediis eorum secundum membra Corporis humani: »Deo gratias Amen. Completus est Liber iste die XVII. Mensi Augusti Anno MCCCCLXXIV. In asula. MS. Autographum in fol. duplici columna diligenter et nitide exaratum. Volumen vastum.

40. Observatio in Editionem de Initiis et Majoribus Hungarorum in qua Toppeltini sententiae excutiuntur. De Fundo item Regio in sedibus Saxonice. MS. fol. tenue.

41. 1770. B. C. D. Francisci Forgach quondam Episcopi Varadiensis de Rebus suo tempore in Hungaria et Transylvania gestis Commentarii. MS. in fol. sunt Libri XXII. Exemplar apographum pro quopiam Episcopo curatum per Ladislaum Dobra sacerdotalis ordinis Virum cujus Epistola praefigitur. Dat. Claudiopoli 14. Jan. 1770. qui et epistolam Forgachii ad Paulum Bornemisza d. 2. Dec. 1566. scriptam adjungit.

42. Petri Borelli Medici Regii Castrensis Historiarum et Observationum rariorum Medico-Physicarum Centuriae IV. MS. fol. pag. 143. Cum Indice.

43. Systematica collectio idealium et praecipuarum bb. Resolutionum Caes. Regiarum in Negotis Religionis ab anno 1691. in praesentia usque tempora emanatarum et in 31 Classes seu Capitâ

servato ceteroquin ordine ea lege divisarum et redactarum, ut marginaliter parte ex una datum emanationis, parte vero ex altera datum Intimationis earundem per Exc. Consilium Locumtenentiale Regium Hung. suis locis factae indicetur. Ex Actis praelibati Consilii R. Lottlis elucubrata. MS. fol. pagg. 343 praeter Indices $\frac{1}{3}$ Voluminis augentes.

44. 1779. Regulamentum novissimum pro Graeci Ritus non unitis anno 1779. emanatum MS. fol. pagg. 134.

45. Clavis ad legaliter Aug. et Helv. Conf. Addictorum in Hungaria Tolerantiam Partes III, seu I. de tolerantia haereticorum in genere, II. Articuli Diaetales in negotio A. et H. Conf. ab A. 1523—1715 conditi cum Reflexionibus Historico-juridico-politico-criticis. III. Observationes tam circa veterem, quam etiam circa noviter ex b. Resolutione Regia in conformitate Intimati Exc. Consilii Regii Lottlis d. 29. Oct. 1781. inducendam in Hung. et Partibus eidem adnexis. A. et H. Conf. Tolerantiam. Accedit Appendix: An et quomodo possibilis sit Protestantium cum Catholicis reunio? MS. fol. pagg. 612. quarum 476 fracta columna, reliquae per extensum conscripta sunt. Opus Ign. Bärenkopff.

46. 1866. Lectura Johannis de Lignano super primum et secundum Decretalium. In fine expliciunt reportationes super secundo Libro Decretalium Compilationis Gregorianae collectae sub D. Jo. de Lignano utriusque Juris doctore profundissimo MCCCLXVI die XVI mensis sept. Initio et fine notatur: Iste Liber est Monasterii beate Dorothee Virginis in Vienna. Charactere monastico. MS. fol. grand.

47. Magistri cujuspian Epistolae beati Pauli Apostoli cum Commentariis. MS. in membrana subtili. Fol. Volumen spissum.

48. Lectura Johannis de Lignano. Super III. IV. et V. Decretalium in fol. Initio et fine notatur character Monastico: Iste Liber est Monasterii S. Dorothee Virginis in Vienna. Vide supra N. 46.

49. 1416. Super Magnificat. Opus incerti Autoris Ruprechtio de Walse Capitaneo supra Onasum dedicatum. Germanice conscriptum in membrana fol. Volumen vastum. Videtur esse Tomus II. quia incipit a Parte IV. et Capitulo XLIII., cum totum opus Capitulis LXX. constet. In fine habetur: Explicit Liber super Magnificat. Anno Domini Millesimo quadringentesimo decimo sexto. Confer infra N. 81.

50. T. Ignacii Pongracz Ord. S. Pauli I. Eremitae aliquot Conciones festuales. Autographum Lat. fol.

51. I. N. D. N. J. C. Amen. M. Theresiae Königin zu Hungarn und Böhheim Erbrechtsvertheidigung fol. MS.

52. 1753 & 1759. Arcus triumphales in triumpho Pauli ultra V. secula, per tot omnino, quot hucusque seculis ab A. 1215. ad usque praesentem 1753 floruit Religio Paulino-Proto-Eremitico-Coenobitica constabilati. Virorumque hujus sacerrimi Ordinis Illustrium, sed praecipue ejusdem LXIX. PP. Generalium ceu totidem verissimis praestantissimarum Virtutum Ectypis exornati, singulis autem dictis ex scriptura S., SS. PP., classicis, item SS Conceptibus etiam praedicabilibus illustrati. Autore R. P. Ign. Pongracz V. S. P. P. Eremitae Presbytero A. 1753. Vita R. P. Emerici Eszterházy in ord. S. Pauli I. Erem. Secundi Scripta a R. P. Ign. Pongracz A. 1859. Autographum in folio spissum pagg. 354. praeter Vitam.

53. Breviarium MS. in Membrana fol. maj. volumen grande. Recens manus notat, videri circa initium Seculi XIV. exaratum esse. Praefigitur Calendarium, in quo complura Germanice, et sequentia notabilia: Ad 16. Febr. Sol in Piscibus Pisces. Ad 22 Febr.: Hie ist Lantz. Ad 18. Mart. Sol in arietem. Ad 25. Maji: Hie ist Sumer. Ad 14. Julii: Hie die ungesunten Tag habent sich an. Ad 18. Julii: Sol in Leonem. Ad 24. Aug. festo Bartholomaei: Hie ist Herbst. Ad 27. Aug. Chunch Otacher warterslagen. Ad 21. Oct. Der Einleftausent Magt tach. Ad 23. Nov. Der Winder hebt sich an. Ipsae Rubricae quaedam breviter Germanice exprimuntur.

54. Gabrielis Kolinovics Senquitiensis Commentariorum de Rebus Hungaricis Libri XIII. cum fulcris MS. in fol. pagg. 315 praeter fulcrum.

55. Processus Feudalis de Varesio et Historia primorum ducum Mediolanensium. MS. fol. justum volumen.

56. Chronologia Inclytae et a primis Hunnorum in Hungariam ingressibus adeoque per secula florentis familiae Chaky ex probatissimis Authoribus Historicis potissimum Originalibus Documentis noviter deducta per A. P. Fr. Andream Mossoczky O. S. P. P. E. P. P. Sequitur Chronologia Rerum Hung. jejuna et quaedam Notationes Hist. Hung. MS. fol. Autographum.

57. *Historia Rom. Imp. a Jul'io Caesare usque Rudolphum II. Imp. et annum 1597. Germanica lingua deducta MS. fol.*

58. *Remarques Generales sur l'Histoire ancienne de divers peuples de l'Orient. MS. fol.*

59. 1722. *Regula Legis voluntati divinae accomodata etc. Nunc vero per Petrum Dobra Caesareum Tricesimatorem Ribniciensem Sermone Latino donata MDCCXXII. MS. fol. pagg. 627. Cum indice constat Capitibus 371. Vide supra N. 38.*

60. *Rosnyai David Collectio Documentorum in Hungversorum sub longissimo titulo alibi per extensum a me descripto. MS. fol. pagg. 218. videtur esse Autographum A. 1697. scriptum.*

61. 1761—1773 *Diarium seu ordo Scholasticus Gymnasii S. J. Magno-Varadini ab anno MDCCCLXI. Est tantum usque 8. sept. 1773. deductus, reliquum album et vacuum est. MS. fol.*

62. 1741. *Acta Diaetalia DD. Baronum, Magnatum et Nobilium Iique SS. et OO. Regni Hung. Partiumque eidem adnexarum sub Generali Regni Congregatione pro die 14. Mensis Maji et subsequentibus anni 1741 in Lib. et Reg. Civitatem Posson. indicta et celebrata, tractata ac pro RR. D. Stephano Luby Abbate B. V. M. de Valle et Cath. Ecclesiae M-Varad. canonico conscripta MS. fol.*

63. 1512. *Hie heppt sich an ain Vored in das hie nach geschriben pyllgerbuch das man nent bruder Fellix wallfahrtbuch von der bylgerschaft des hailigen Lands und der heiligen Statt Jerusalem Autor est Fr. Felix Fabri. »Hi Endet sich das Erstbuch Bruder Fellix Pilgerfart es ist sy nur der halb tail do den andern tayl fint man in ainem andern buch. Das buch hat Lienhart Echinger geschryben mit seiner aygne hand und geendet an unserst Heren fronlich namst abent in funfzehen hunderst und im zwelften Jaur und bytent got fur mich. Deo gratias. Peregrinatio suscepta est A. 1483. et describitur fere instar Diarii. MS. fol. constat foliis 135. In tabula initiali seqq. Nota: pretiosum hoc MS. in Bibliotheca Raymundi de Krafft venale pretio 4 fl. mihi comparatum fuerat. Dabam e Museo Brunae. A. 1752. Wilhelmus Alex. Balaus. Cf. infra N. 124.*

64. 1730. *La storia del Conclave in cui è stato eletto il Cardinale Lorenzo Corsini Florentino ora Papa Clemente XII. il di 12. Luglio 1730. composta dell'Abbate Ruele di Roveredo*

nel Titolo stato Conclavista del Sign. Cardinale di Kollonicz Arcivescovo di Vienna per servizio di Sua Maesta Caes. e Cattolica suo Clementissimo Sovrano e Signori gratiosissimo. MS. ut videtur Autographum in fol. pagg. 117.

65. Dizionario Cavalleresco. Tomo I. et II. pagg. 627. Tomo III. e IV. pagg. 629—1318. MS. fol. Volumina duo. Opus terse scriptum Italice, proprie juridicum.

66. 1688. Refutation du playdoyer de Mr. Talon svivant la Copie imprimée a Rome a la Hacye chez Abraham Troyel. 1688. MS. fol.

67. 1716—1717. Compendium Actorum Sinensium anni 1716 et 1717. MS. fol.

68. 1751. Compendium universorum Actorum Diaetalium Anni 1751. MS. fol. pagg. 348.

69. Tractatus de Processibus Causarum Fori Comitatis. MS. fol. pagg. 159. Spisse conscriptum. Videtur alicujus publici Professoris esse.

70. Vita Beati Wilhelmi. Conf. Comitis Pictavorum et Eremitae a Theobaldo Episcopo scripta. MS. fol. pagg. 51. Rubris et nigris literis.

71. 1763. Descriptio Thermarum Magno-Varadinensium. Anno MDCCLXIII. MS. tenue in folio.

72. Extraits des Nouvelles de divers Endroits. Miscellanea continentia scripta quatuor linguarum Gallicae, Germanicae, Latinae et Hungaricae, item et primae classis Grammaticae, Syntaxeos, Poesis, Rhetoricae et Dialecticae composita diverso tempore, compacta vero A. 1745. sub. D. Leop. Stenchen Viennae in Austria.

73. Problemata Feketeana seu C. Georgii Fekete Discussiones Casuum dubiorum in Causis juridicis lege minus definitorum. MS. fol.

74. Documenta et Attestata una cum Insigni et Salva Guardia familiae Knesovics. Quaedam etiam de familia Csernovich. MS. tenue fol.

75. 1676. Homilia, quam Exc. Ill. ac RR. D. Adamus e Lib. Bar. Patrichich etc. habuit Colocae d. 17. Nov. A. 1776. dum Ecclesiam eandem Metropolitanam primo accessit et auctum Archicapitulum suum ac Seminarium traditis super dote perpetua literis stabilivit. MS. fol pagg. 10.

76. Praelectiones Theologiae Moralis ad Casus Conscientiae MS. fol. pagg. 570. et longe ultra non paginata.

77. Daz buech heiset gesamt habentewr. MS. Codex membranaceus in fol. maj. Folio primo paginae anteriori superior recentiori manu inscriptum est: Liber Domini Voss, quin pateat, Autoris, an professoris. Deinde: Das haist de gesamt aventhewr. Ceterum totum folium vacuum est. Sequens folium praefert titulum hic initio positum rubro coloro scriptum, et statim sequuntur summaria Poematum toto opere comprehensorum singulorum singulis Distichis expresse et numeris Romanis Rubrica praefixis signata per duo folia seu octo columnas, in quas totius Operis textus divisus est. Referuntur autem hoc loco Summaria CLXXVI. Interim tamen in ipso Codice ac textu procurrunt Poemata usque numerum CLXXXI. quantum nimirum ejus superest. Singulis Poematis sive Fabulis praefiguntur iidem numeri, eademque summaria sive Rubricae nimio exscriptae. Usque numerum 148 sunt singulorum Poematum et subinde Stropharum initiales literae picturatae, non item religiosorum. Totus Codex constat foliis 334. Post quaelibet octo folia in pagina aversa signantur Quaterniones numeris Romanis, quorum sunt XXXXII. Sed primus est Quinternio. Folio 167 continuantur summaria seu Rubricae Fabularum in fine folii secundi initialis abruptae a Numero CLXXVII usque CCXXXIII. ut adeo totum Opus totidem Fabulas seu Poemata complectatur, quorum tamen duae postremae seu 182 et 183 ac fors etiam finis 181 desunt, adeoque minimum duo vel tria ultima folia ex Codice desiderantur. Secundum numerum foliorum 334, quae adsunt, cum in columnas paginae illorum dividantur, computando essent conscripti columnae 1336, una columna continet fere semper 40 versus; essent itaque in toto Opere 54440 Versus praeter ea, quae in fine desunt. De Autore Operis nihil determinare possum, indubie in finali folio more consueto et nomen et aetas ejus adscripta fuerint, et vel ideo dolendum, in Codice folia finalia deesse. Interim praeter ea totum Opus ab initio adest, aetatem Codicis, si crassities membranae consideratur, facile intra seculum XII. et XIII. collocare possumus, stylus tamen cultior est multis recentioribus Poetis, praesertim si Orthographia illius recentior substituat. Operae pretium esset inquirere, an Opus

hoc editum jam sit, quod si nondum esset, dignissimum typo, ad numerum veterum Poetarum Germanicorum et usum linguae plurimum faceret.

78. 1741. Acta diaetalia anni 1741. sine Diario. MS. in folio.

79. 1660. Dell 'Arte bellica, che si fà in Compagna, ed in Fortesse, Manuscripto del Principe Raimondo Montecuccoli Cavaliere del Toson d'Oro Tenente Generalissimo dell' Armi del Imperatore Leopoldo Primo et suo Presidente supremo del Consiglio di Guerra. Della Guerre col Turco in Ungheria 1660. MS. fol. Videtur esse Autographum. Volumen spissum sed laxum.

80. 1462. Ioannis Friburgensis Ordinis Praedicatorum Summa Confessorium, versa in Germanicum per Fratrem Perichtold seu Bertholdum Ord. S. Dominici Presbyterum. Codex MS. in charta foliorum 148. in folio duplici columna. In fine ponitur: Explicit Summa Johannis finita in die Sancti Briccii Anno Domini MCCCC Sexagesimo Secundo. Deo dicamus gratias. Sequuntur Summaria seu Rubricae per 9. folia.

81. Commentarius praedicabilis in Symbolum Apostolorum »Credo,« sive XII. Articulos Fidei Catholicae. Germanicus Cod. MS. Chart. fol. foliorum 311 praeter initium et finem. Pag. 1.: Hie hebt sich an das dritte tail der pucher und saget von den zwelif Stuckchen christenleichen Glaubens. Das XXI. Capitel. Autor se dicit Viennae praedicasse. Hoc Volumine itaque Opus integrum non est, cum in Praefatione quatuor Partes et 70 Capitula promittat. Pars I. in Orationem Dominicam, Pars II. in Salutationem Angelicam, Pars III. in Symbolum Apostolorum Pars IV. in Magnificat et Decalogum. Confer supra N. 49.

82. 1581. Chronica und Beschreibung, was für Bischöfe, auch Erzbischöfe das Hochlöblich Erzstift, und uralte Hauptstadt Salzburg etwo Pedena Hadriana und Juvavia genannt, von Sand Rudberto den Ersten Bischofflichen Regenten an bis auf den Hochwürdigsten Fürsten und Herrn Herrn Johan Jacoben hetz regerunden Erzbischoven nach einander, wie lang ain jeder regirt habe, auch was Namens, Stammen und Wapens die gewest und zuletzt begraben worden. Was sich auch bey Jedes Regierung von Kaysern, Kunigen, Fursten und Herren fur Khrieger und Banndere gedechnuswürdige Sachen

Wunderthaten, seltsame Veränderungen und Geschichten Zue-
tragen und begeben. Item von Cometen und andern him-
lischen Constellationen und Zeichen. Was auch darauf für gött-
liche Straff ervolgt seyen. Mit volkhomener gründlicher Auf-
führung aller und jeder Circumstantz und Gelegenhaiten beschrie-
ben und vollent 23. Martii Anno &c 1581. fol. MS. Chronica
Salisburgi usque A. 1581.

83. 1472. Landtfrancus Doctor Parisiensis. Die volkumende
kunst der Erzeney Cod. Chartaceus MS. in fol. pagg. 313. Divi-
ditur in duas Partes. Capitula habent Rubricas miniatas. Fol.
251. b. Das ist gemacht zu Paris anno &c 1339. Jahr Kr. Grado
Calhaco Mr. in der Erzeney, Zusammenpalier. Fol. 271. Hier
fecht an das Buch der Quinta Essentia von den Diens de Phi-
losophey. Fol. Dies buch ist geheissen ein Buch nach der Schi-
kung des Menschen natur und Glieder. Dignum lectu ob arcana na-
turae. In fine: »Nach Christi gepurt 1472. Jahre wart dies buch
vollendt am Freytag vor allerheiligen tag durch mich Conradum
Schrecken von Aschaffenburg.« Sequitur Index manu recentiori.

84. 1626. Nurnbergische Chronica, das ist Beschreibung
aller denkwürdiger Geschichten so sich in die heiligen Reichs-
stadt Nürnberg von Anfang und Erbaung derselben bis auf
gegenwärtige Zeit von Jahrn zu Jahrn verlossen und zugetragen
In 1626 Jahr. Cod. MS. fol. foliis 385 constans, in marginibus
depicta Insignia et figurae visuntur. Annales Diurni.

85. L'Arte grande della Chiromantia di marino dall' Angelo
Dottor di Legge composta negl' otii della Villa. MS. fol. pagg.
366. Praemittitur Conspectus operis, Figurae manuum in omni
pagina plures delineatae. In fine: seltsame Arcana 1. Gläser fur
zu vergolden. 2. Englische sympathetische Tinte zu geheimen
Correspondenz zu gebrauchen. 3. Arcanum wodurch ein ordinari
Flinten mit der Kugel auf 300 und mit Schrott auf 120 bis 130
Schritt schiesset. — 4. Aus einer jeden Pistolen 12—13 Schoss
zu machen und nur einmal den Hahn spannen.

86. Dieses ist jenes jüngst an Tag gebrachte Schriften-
Züffer- Reiss- und Kunstbuch, in welchem stehen allerhand Al-
phabeth so in denen IV. Hauptsprachen floriren als Hebraisch,
Griechisch, Lateinisch und deutsch, welche alle mit unermuedeter
Feder und Fleiss, theil erfunden, theils nachgeartet, und allen
Kunstliebendem Meistern zu ewigen Angedenken in gross- mitter-

und kleinen Form von Canzley, Fractur, und allen Gattungen vorgestellt Lorenz Justinian Pachmayr d. Z. Schulhalter hie zu Salzburg. Folia 211. MS. fol. Calligraphia elegantissima.

87. 1770. Histoire universelle depuis les premiers tems jusqu'a present d'une Societé de gens de Létres. MS. fol. pagg. 304.

88. Traité de la Sphere celeste. MS. ejusdem manus ut praecedens. Fol.

89. 1770. Les Elemens de Calcul e de la Geometrie enrichis des figures par G. P. (Potoczky) Noa a Chambéry. MS. fol. pagg. 109. Cum multis Figuris. Eadem manu cum praecedentibus.

90. Eusebii Caesariensis Opus et Historia Tripartita. Codex MS. vetus fol.

91. H. Venema. Corpus Historiae Ecclesiasticae fol. MS. Tom. I. pagg. 537. Tom. II. pagg. 460. Tom. III. pagg. 422. Tom. IV. pagg. 435. Tom. V. pagg. 435. Tom. V. pagg. 659. Tom. VI. pagg. 531.

92. Rituale Ecclesiae Herbipoliensis. Cod. membranaceus MS. fol. In medio recentior manus adscripsit in calce paginae sequentia:

Herbipolis sola judicat ense et stola.

93. 1723. Initia Diarii Residentiae S. J. Varadino Ollasziensis. MS. fol. ab A. 1723. usque 1769. Confer N.

94. 1431. Petri de Crescentiis liber Ruralium commodorum Codex MS. Chartaceus in folio 192 foliorum. Praemittitur Dedicatio Aymerico de Placentia — Incipit Liber ruralium commodorum a Petro de Crescentiis Cive Bononiensi ad honorem Dei Omnipotentis et Seren. Regis Karoli compilatus et utilitatem omnium Gentium. Dedicatio Carolo Siciliae Regi, sed post Conspectum Operis. In fine Codicis: Finis adest Operis, mercedem posco laboris. Explicit Liber ruralium commodorum compilatus a Magistro Petro de Crescentiis Cive Bononiensi. Scriptus Anno Domini MCCCCXXX. primo.

95. De Sphaera. Codex MS. chartaceus vetus in fol. Initio et in fine mancus. Cum Figuris et tabulis.

96. 1470. Incipit Prologus super Historia Throyana per judicem Guidonem de Columpn a Messana. In fine: Factum

autem est praesens Opus anno Dominicae Incarnationis millesimo ducentesimo Octuagesimo Septimo — Hunc librum fecit Anno Domini 1470. Amen.

97. 1407. Codex MS. Chartaceus vetus in folio complectens Tractatus de variis materiis Theologicis ordine alphabeti pertractatis, quarum series sub nominibus praefigitur. Fol. 220.

98. 1290. Aristotelis Libri Metaphysicorum — De Causis — Ethicorum — Politicorum. Explicit Liber causis Arist. MCCLXXX. Codex MS. membranaceus fol.

99. Incipiunt Conclusiones de septem Sacramentis extractae ex Scriptis Fratris Thomae et quorundam aliorum Doctorum. »Scriptum est opusculum in forma Colloquii inter Petrum quaerentem et Gilonem respondendo docentem. In fine est Conspectus Capitulum et Conclusionum, ultima est, quod Exorcismi ad maleficum amovendum non valeant. In eodem Codice: Explicit luctamen editum a Magistro Mathaeo Theologiae de Craccovia de ratione et Conscientia utrum quotidie sit sumendum Corpus Dominicum an etiam quotidie celebrandum etc. In eodem Codice: Sequitur Tractatus super decem praecepta Domini.

»Unum crede deum, nec jura vana per ipsum,
Sabbatha sanctifices, habeas in honore parentes,
Non sis occisor, fur, moechus, testis iniquus
Alterius nuptam nec rem cupias alienam.«
(Etiam Germanice.)

Quartum sic exprimitur Germanice

»Du Scholt eren Vater und Mueter und dein Obristen.«

Est brevissimus Tractatus. — Tractatus in Orationem Dominicam, seu Expositio per questiones et Responsa. — Sequuntur sermones sacri. — Passio D. N. I. C. in unum fasciculum colligata secundum horas Canonicas. — Tabula expositionis Symboli Apostolorum. Sequuntur ipsae Expositiones. Incipiunt sermones de Beata Virgine. De vilitate et conditione hominis. D. Petro Portuensi Episcopo Locharius indignus Diaconus. Explicit Tractatus Innocentii Papae de vilitate, de humanae conditionis miseria etc.

De S. Johanne — De Nativitate Domini Sermo — Secundus de Nativitate D. Tertius de Nativitate Domini. Codex MS

Vetustus in fol. In Tabula prima compacturae interna ordo Libri seu haec contenta exponuntur.

100. M. T. Ciceronis Rhetorica. Codex MS. chartaceus fol. initio mancus. Ex libro I. supersunt 11 folia. Liber IV. integer est, cui subjicitur: Laus Deo, pax vivis, requies aeterna defunctis. Dividitur Opus in breviores sectiones, quibus Rubricae miniatae praefiguntur. — Exordia Magistri Gasparini Pergamensis super Rhetoricam novam. Distincta manu a praecedente. De Discrimine inter Orationem Poeticam et Rhetoricam, et quaedam Epistolarum Exempla. Quaedam Praecepta Conceptus et Styli. Iterum diversa manu.

101. Biblia. S. Scripturae Machabaeorum Lib. I. II. et Novum Testamentum. Codex MS. fol. Chartaceus vetus.

102. 1363. I. N. D. A. Incipit Inventarium Chyrgurgicale compilatum Anno Domini MCCCLX. 3° per Guidonem de Cauliaco Chyrgurgicum et Magistrum in Medicina in preclaro studio Montis Pessulani Chyrgurgicum felicitis Memoriae D. Urbani Quinti cujus anima requiescit in pace. Codex MS. Chart. fol. In anteriori Tabula habetur: Iste Liber est Magistri Martini Guldein 1444. Post exordium 4 foliorum est conspectus librorum VII et capitum continens Rubricas, deinde opus ipsum. Folia signata sunt numeris Arabicis universim 191. Fol. 185^b. incipit Index Alphabeticus rerum cum provocatione ad Libros et capitula.

103. Codex MS. Chart. Turcicus in folio. Inscriptum est illi: Questo Libro di Elia Linsky L. O. L. Interprete Imp.

104. Traite de Sphere celeste — Traite de Geographie. Cod. MS. cum fig. fol.

105. Tractatus Theologicus de Deo. Per Disputationes. Indubie in Scholis praelectus. In fol.

106. 1640—1657. Ferdinand des III. Instruction vor unsern Landshauptmann, Canzler und Rätthe, wie weit sich derselben Jurisdiction bey unserm in dem Marggraftumb Mähren fundirten Tribunali erstrecket in was für Sachen wir die Erkenntnuss vor dieses unsere Tribunal gewisen haben wollen. Et alia Rescripta ejusdem eo pertinentia ab A. 1640—1657. MS. fol. 182. folia.

107. Des Allerdurchleuchtig- Grossmächtig- und unüberwündlichsten Fürsten und H. H. Leopoldi erwählter Röm: Kayzers

etc. etc. etc. Hofstatt und was bey derselben sowohl Ministri als Officier von den höchsten bis auf den niederern Bedienten ein jeder Besoldung und Einkommen hat, auch wie die Ungarische Gränitzvölker, und andere Kayserliche Sachen mit Einkommen und Ausgaben versehen und Schalten werden. MS. fol.

108. 1755. Knisicza duchovnoga Razgovara, illi pobosnoga Premisljavania seu Piae Considerationes. Illyrice. MS. 4to. Videtur esse Opus impressum. Initio habetur: Praesentem Librum, cui titulus Piae considerationes A. R. P. P. Lectores SS. Theologiae Ord. Min. S. Franc. observ. revideant et revisum ad me mittant. Colocae, d. 22. Maj. 1755. Car. Salbek Metr. Coloc. Ecclesiae et suae Aëppalis Exc. a Lat. Canonicus et Ord. Librorum revisor. Dein: Cum ex Commissione A. R. P. Ant. Bachich Ministri Provincialis demandatum mihi fuerit, ut revererem Librum cui titulus »Knisicza duchovnoga Rozgovara« etc. Illyrico idiomate compositum a RR. D. D. Ant. Knesevic s Eccl. Metrop. Coloc. Canonico Custode et Protonot. Apost. diligenter revidi; cumque bonis moribus et rectae fidei regulis nulla ex parte adversetur, imo profectui spirituali valde utilem reperi; hinc luce publica dignum censeo. Dabam Nahhicus d. 23. Aug. 1757. L. S. Fr. Philip. Rudich Lector jubilatus diffinitor habitus Ord. Minor. Regularis Observ. Provinciae S. Joan. a Capistrano.

Ex commissione A. R. P. Bachich Ministri Provincialis perlegi Librum cui titulus etc. (ut supra) cumque nihil in eo fidei catholicae aut bonis moribus adversum imo profectui spirituali valde utilem repererim, hinc ut publicae luci mandari possit dignum censeo. Datum Napis d. 23. Aug. 1757. L. S. Fr. Hieron. Lipovchich a Posega Exdiffinitor, Lector jubilatus Ord. Min. de Observ. Prov. S. Joan. a Capistr.

Imprimatur. Fr. Ach. Episcopus Coloc. Bachien. e Comitibus Klobusiczky m. p. Autogr.

109. 1774. Instructio privata pro Humaniarum literarum professoribus publicis in Regnis et Provinciis Austriacis. A. 1774. Concinnata a Franc. Ad. Kollár de Keresztény. Augg. M. Th. a Consiliis Aulicis nec non Palatinae Bibliothecae Vindob. Praefecto et Aug. M. Theresiae oblata. MS. Autoris prop. In 4°.

110. Sermo Archiepiscopi Colocensis B. Patachich, ut videtur, in auguratione Regiae Universitatis Scientiarum Budae. MS. 4. pagg. 59.

111. Geometriae mit Figuren MS. 4.
112. De dispositione reddituum Summi Pontificatus ad Eminent. ac RR. D. NN. Tit. S. N. P. R. E. Presb. Card. MS. 4.
113. Zelus Pastorum Bethlemiticorum in cognoscendo et amandó verbo divino in terris hospite recens nato. Adamo Patachich Episcopo MVaradiensi die onomastico a Venci Pichl et musicorum choro productus. 4. MS.
114. Catalogus Librorum seu Scriptores Disciplinarum. MS. 4. folia 155.
115. Catalogus Librorum rariorum, tamquam Pars I. praecedentis MS. 4. folia 120.
116. Tractatus in Logicam Aristotelis. MS. 4.
117. Tractatus in Physicam Generalem Aristotelis MS. in 4.
118. 1735. Tractatus in Aristotelis Physicam Particularem cum brevi aliqua ad ejusdem Metaphysicam Appendice. Finita d. 23. Apr. in Alma Antiqu. et Celeb. Universitate Vien. descripta per R. D. Georg Markovchich Al. CC. V. F. A. D. 1735.
119. Lexicon compendiarium Latino-Valachicum complextesn Dictiones ac Phrases Latinas cum Valachica earum interpretatione. Honoribus RR. D. Franc. Xav. Rier Canonici MVarad. MS. 4. videtur esse Opus D. Major et Sinkay.
120. In IV. Justiniani Imp. Libros Brevis Introductio. MS. 4. Ex Libris Nic. Patachich. Scriptura Italica.
121. Institutiones Lingvae Valachicae sive Grammatica compendio exhibita F. X. Rhier dicata MS. 4. Autoribus indubie ut supra N. 119.
122. 1735. L'Istoria de la Turchia. A. 1735. MS. 4.
123. 1736. Ó és Uj Dacia az az Erdélynek régi és mostani allapotyarol való Historia, melyben előadatik ennek az Orszagnak régi és mostani Lakossainak eredete, nevedése, és némellyeknek elenyészése, a Magyar királyok, Vajdák és Fejedelmek alatt való allapotyaval egybe Huszty András által 1736. Eszt. Kolosvárt. MS. 4.
124. 1488. Tractatus de Civitate Ulmensi, de ejus Origine, ordine, regimine, de Civibus ejus et statu ipsius usque in presens. Ex tertia parte Evagatoris Felicis Fabri Ordinis Praedicatorum. Anno D. 1488. MS. in 4. pagg. 146. Conf. supra N. 63.
125. 1570. Marci Oddi, Oddi filii de putredine germanae

et nondum explicatae Aristotelis et Galeni sententiae adversus Argenterium Apologia. Venitiis apud Paulum et Ant. Mejatios fratres. 1570. MS. 4.

126. 1483. Cunratt Beck Reise nach Jerusalem MS. Autographum 4.

127. Lambspring. Opus Alchimicum MS. 4. cum figuris.

128. 1733. Logica dictata a R. P. Wolfg. Huibmar ex S. J. in Budensi Academia A. d. 1733. A. R. Ant. Jos. Csernovics MS. 4.

129. 1588. Jordani Brunii Nolani Cameracensis Acrotismus seu Rationes Articulorum Physicorum adversus Peripateticos Parisiis propositorum etc. Vittebergae apud Zachariam Cratonem A. D. 1588. MS. 8.

130. Summulae, seu brevis ad Logicam Introductio. — Tractatus in VIII. Libros Physicorum Aristotelis. MS. 4. Ejusdem ut supra N. 124.

131. 1667. Sacerdos Magnus Regni Hung. sive RR. et Ill. Principis ac D. D. Georgii Lippai Archiepiscopi Strigon. etc. Patris Patriae Sacer inter homines Incolatus in duos Libros prolongatus. Tyrnaviae Pannoniorum 1667. MS. 4. Phylerae 14.

132. 1688. Catalogus personarum et officiorum Provinciae Austriae Anni 1688. (S. J.) MS. 4. pagg. 70.

133. 1663. Des Ferrante Pallavicini Historia von der Susanna in IV. Bücher abgetheilt. Aus der Italiänischen in unsere Muterschprach mit möglichsten Fleisse übersetzt von von S. L. v. Nurnoerg. 1663. MS. 4. Libri IV.

134. Romanorum Pontificum Insignia a Petro Apostolo ad SS. et Beatiss. D. N. Gregorium XIII. de Boncompagno Bononiensem. 4. Sunt Insignia coloribus picta sine textu.

135. 1746. Literae annuae Vice Provinciae Sinensis S. J. ad A. 1746. MS. 4.

136. 1206. Prologus de fundatione Gandersemensis Ecclesiae de Latino in Teutonicum translatus. A. D. MCCVI incarnationis Dominicae. MS. 4. absolvitur. Absolvitur capitibus 41. Est versu Germanico, tamquam Hollandico minus intelligibili scriptum exemplar manu recentiori.

137. Epitome Justini Historici. Est tantum particula Codicis, cui praefigitur titulus: Adversaria Excerpta ex Hist. Baroni

Bello Wassenbergii Oratore extemporaneo Georg. Beker, Creso et Codro P. Stengelii ejusdem Judiciis divinis Lib. II. Ejusdem Talione. Ejusdem Labyrintho P. I. II. Ejusdem Cibo esurientum. Ejusdem irae divinae Exemplis P. Drexelii Coelo, Ejusdem Auri fodinae, P. Bidermanni Petroanatribus P. Gab. Buccelleni Calendario Hist. Justini Historia. P. Petrasanctae Symbolis, Tiposii Symbolis. Ferdinando III. Graecii dicatis Symbolis. Via Regia Crucis. Abele Metamorphosi telae judiciariae Bifelii Vere. MS. 4. In fine Index Rerum. Plura Hung. Transylv.

138. Collegium Juris publici, quod auspice Deo ac praelegente illustri D. Coccejo ad Prudentiam Juris publici e discursibus calamo exceptum. MS. 4.

139. 1677. Institutiones Juris Canonici. Stephanus Illyés scripsit Romae A. 1677. MS. 8. foliorum 80.

140. Incipit Tractatus Magistri Joann. Gerson Intitulatus: Testamentum Peregrini. MS. Vetus in 4. a fol. 95—104. Deinde fol. 181. Poema elegans de passione Domini.

Lactantii Liber de Resurrectione Domini incipit. Versu Elego. Hymnus Eneae Sylvii Poetae ad emendationem humanae vitae de passione Domini conditus. Haec Poetica foliis 17.

141. Incipit Prologus in Librum de Confessione peccatorum. MS. Cod. in 4. a fol. 105—154. Vetus Codex ante Tipogr.

142. 1578. In exodum Explicationes R. P. Benedicti Parrarii S. Theologiae Romae in Collegio Romano Professoris coepitae A. 1578. 20 Oct. MS. 4. folior. 143.

143. 1674. Tractatus de Virtutibus Theologicis praelegente A. R. P. Nic. Martinez S. J. S. Theol. in Coll. Rom. Prof. actuali per Steph. Jos. Illyés A. D. 1674. in Nov. inchoatus MS. in 4.

144. Dialectica — Organum Aristotelis in Universam Logicam — Physica etc. MS. 4. Tractatus Scholasticus.

145. 1743. Scripta Poetica Comitum Jos. de Batthyán composita sub D. Leop. Henschen A. 1743. Viennae in Austria MS. 4.

146. 1724. Universa Aristotelis Philosophia in VI. distributa Partes, nempe Dialecticam, Logicam, Mathesim, Physicam, Ethicam et Metaphysicam tradita in Antiquiss. ac Celeb. Unitté Vien. per A. R. et Cl. e S. J. P. Augustin Hingerle . . . descripta vero per me Franc. Xav. Jos. Joann. Nep. et Joan. Bap. Klobusiczky L. B. de Zetény. A. 1724. MS. 4.

147. *Dictionarium Latino-Illyricum et Germanicum pulcherrimo rerum et materiarum ordine ad diversas Classes digestum, vocabulorum ad quamvis materiam, scientiam, Artem et vitae humanae usum pertinentium ubertate insigne Proloquiis, notis et eruditissimis Animadversionibus refertum. Concinnavit Exc. &c D. Adamus L. B. Pataschich. MS. 4. pagg. 1038. Sine Mantissa. Typo dignum.*

148. 1744. *Manuscripta Rhetorica C. Jos. de Batthyany composita sub D. Leop. Henschen A. 1744. Viennae in Austria in 4. MS.*

149. *Tractatus de Virtutibus Theologicis MS. 4.*

150. *Beszédek a Titkokrol. Első Rése, mellyeket Francia nyelven irt és tartott P. Bourdaloue Lajos a J. T. magyar nyelvre fordított P. Balogh József ugyanazon J. T. MS. 4. pagg. 421.*

151. *Lelki Magánosság, vagy Elmékedés az Szerzetes Társaságoknak gyakorlásokra. Francia nyelven irattatott P. Bourdaloue Lajostól, magyar nyelvre fordított P. Balogh Józseftől ugyanazon J. S. MS. 4. pagg. 313.*

152. *Beszédek a nagy Böjtre, mellyeket Francia nyelven tött P. Bourdaloue a J. T. Magyar nyelvre fordított P. Balogh Joseph ugyanazon J. T. Első könyv pagg. 481. II. könyv pagg. 455. III. könyv pagg. 414. Omnia Autographa Translatoris in 4.*

153. 1714. *Scripta Rhetorica C. Jos. de Batthyany ex Soario et aliis Autoribus collecta sub D. Leop. Henschen. A. 1744. Viennae Austriae Autogr. in 4.*

154. *Adversaria de Jure Naturae. Autogr. Jos. C. de Batthyany. 4.*

155. *Grammatia Illyrica. Pars I. Doctrinae Christianae Lat. et Illyricae. MS. 4.*

156. *Horae diurnae Divini Officii. Codex MS. membranaeus Iconibus et Literis picturatis elegantissimis ornatus in fol. min.*

157. *Tractatus de poenitentia ut virtute et ut Sacramento in III. divi Thomae Partem. MS. in fol. min. P. Vargaz.*

158. 1719. *De Virtutibus Theologicis Disputationes IV. Scholasticae. Dictabat Romae P. Dominicus Ant. Briccialdi Urbe vetanus circa 1719.*

159. P. Jo an. B apt. Molnár Az Egyházi történetekről XXVII. könyvek. Autographum 4.

160. 1722. Ragionamento legale, in cui si pruova che lo statuto proibitivo a Laici di maggiormente alienare i loro beni stabili a beneficio degli Ecclesiastici e di tutti quei, che mani morte vengono chiamati egli sia nel Regno di Napoli estremamente necessario utile e giusto aver un modo pregiudiciale alla Ecclesiastica liberta e che questa sia la legge, colla quale per l'innanzi s'e vissuta, ed al presente in tutta la Europa si vive. Nel qual Trattato si convalidà, conferissime ragioni la legge emanata nel Arciducato d'Austria a 4. di Agosto 1716. et a 3. di settembre dell passato anno della Maj. Ces. dell' Augg. regnante Carlo VI. il grande Imp. dei Romani, Pio, Felice, Vincitore e trionfante che vieta farsi simiglianti alienationi a mani morte, et ordina loro che li poderi di già acquistati debbiano fra lo spazio de de tre mesi vendergli a Laici. Scritto da Antonio Tardioli, Giurista Napolitano etc. 1722. Autogr. 4. Maj. folior. 81.

161. Petri Klobusiczky Alumni Seminarii M. Varad. Exc. etc. Adamo L. B. Patachich Ode. MS. elegantissimum in 4.

162. J. B. Molnár Parergon ad Epistolas Critico-Theologicas absolutum Dissertatione de Fundatoribus et Mecenantibus Ecclesiasticis. Autogr. 4. pagg. 43.

163. 1604. Collectio 60 Documentorum ad Motus Bocskajanos pertinentium MS. 4.

164. Epistolae Theologico— Criticae conscriptae a Jo an. B apt. Molnár e S. J. MS. 4. pagg. 178.

165. Jo an. B apt. Molnár S. Theol. Doct. Mnemorgnon Theologiam Ethicam complexum. Versibus. Autographum 4. pagg. 113.

166. Biblia Sacra. Codex MS. membranaceus optime conservatus Seculi XII¹⁾ uti patet e sequentibus versibus in fine totius post interpretationem Nominum eadem manu minio adscriptis: Biblam Theodricho regnante Paris Ludovico

Si non Subsannes scripsit bene Friso Johannes.

¹⁾ Itt Kovachich téved. A biblia a XIV században iratott, de a másoló az előtte feküdt példány eredeti colophonját hűségesen lemásolta. L. az 1882-i »Könyvkiállítási Kalauz.« Szerk.

Scriptura minutiss. elegant

167. 1735–1772. Instituta Rhetorica, Poesique, Diarium coetus Parthenii inseritur. Chronostichon seu Diarum Sodalitatis B. M. V. Varadiensis ab A. 1735–1772. MS. 4.

168. Nic. Macchiavelli Princeps cum Animadversionibus politicis Hermanni Conringii Ex Editione nova Helmenstadii 1686. descriptus. 4. pagg. 476.

169. Tractatus Theologico-moralis per Quaestiones et Responsa. 8.

170. Tractatus I. moralis in Praecepta primae Tabulae Decalogi. MS. 4. Quantum videtur scriptus manu Ant. Jos. Csernovich.

171. 1733. Tractatus Theologico-moralis de Sacramentis MS. 4. ejusdem Budae 1733.

172. Tractatus de Religione, et vitiis oppositis. MS. 4. Ejusdem.

173. Tractatus de Praeceptis Ecclesiasticis. MS. 4. Ejusdem.

174. 1733. Tractatus Theologico-moralis de X. Praeceptis Decalogi Colocae scriptus in Seminario S. Caroli Borromaei. 1733. MS. 4. Ejusdem.

175. 1674. Tractatus II. de sacramento Eucharistiae, de actuali gratia, de immunitate Ecclesiae. Quaestiones duae, continuatio, quam absoluto cursu Philosophico prosecutus ad imminentes usque Vacationes est Steph. Jos. Illyés Collegii Pazmaniani Alumnus Viennae Austriae A. D. 1674. MS.

176. Miscellanea, scripta per me Comitem Josephum Chaki. Tractatus de Contractibus, et alia Theologica MS. 4.

177. 1719. De nativitate Mediatoris ultima nunc futura, et toti orbi terrarum in singulis ratione praeditis manifestanda. Opus, in quo totius naturae obscuritas, origo et creatio ita cum sua Causa illustratur, exponiturque, ut vel pueris sint manifesta que in Theosophiae et Philosophiae arcanis hactenus fuere. Authore Spiritu Christi. Ex Scriptore Guillelmo Postello Apostolica professione sacerdote. Sum Joannis Wilh. Peterson D. 1719. mense Junio describi in Academia Imensi curantis MS. 4. pagg. 243.

178. 1531. De trinitatis Erroribus Libri VII. per Mich. Serveto alias Reves ab Aragonia Hispanum A. 1531. Juxta

exemplar e Bibliotheca Ittigiana Lipsiensi Originale manuscriptum, ut paginae paginae respondent. M. Roth mp. 4. folia 120.

179. Collectio Epigrammatum, Satyrarum, Acroamatum etc. Latine, Germanice, Gallice, Italice. MS. 4. Volumen vastum.

180. 1675. Relazione della Corte di Roma tanto in spirituale, che in temporale 1675. MS. 4.

181. Institutiones Imp. in IV. Libros. Pars I. II. III. MS. 4.

182. Tractatus Theologicus de peccatis, gratia et merito. MS. 4.

183. Tractatus de virtute et Sacramento Poenitentiae. MS. 4. Videtur esse S t e p h. I l l y é s.

184. 1685. Tractatus in IV. Libros Institutionum Juris Imp. 4. MS. A. 1685. d. 2. Maji Tyrnaviae inchoatus per S t e p h. J o s. I l l y e s ibidem ejusdem Juris Imp. Professore.

185. Tractatus de Angelis et Actibus humanis, — De Incarnatione. MS. 4.

186. Tractatus de Deo — De Jure et Justitia. MS. 4.

187. Trattato Compendioso della Curia Romana. MS. 4.

188. Dissertatio I. De occasione proxima peccati et obligatione illam vitandi. Diss. II. De explicandis in Confessionali circa occasionem proximam. MS. 4.

189. Tractatus Theologicus de Beatitudine et Actibus humanis. MS. 4.

190. Ejusdem Pars II. MS. 4.

191. Tractatus de divina Gratia. MS. 4.

192. Tractatus de Poenitentia, virtute et Sacramento MS. 4.

193. Tractatus de SS. Incarnationis Mysterio. MS. 4.

194. Tractatus de Virtutibus Theologicis. MS. 4.

195. Tractatus de Sacramentis. MS. 4.

196. Privilegia, sive Exemptiones a diversis Superioribus concessae in Collegio Germanico-Hungarico. MS. 4. pagg. 267.

197. 1719. De Deo Uno et Trino Tractatus Theologicus a P. V a r g a z traditus et per G a b r. P a t a c h i c h calamo exceptus A. 1719. MS. 8.

198. De Beatitudine et Actibus humanis eodem Autore et Auditore. MS. 8. Tomi II.

199. 1722. De Gratia divina Tractatus Theologicus. In fine additur;

A. 1722. Haec dies 23. nimirum Junii est, qua D. T. O. M. favente finem feliciter imposuit Disputationibus et Disceptionibus Theologicis de divina Gratia, et ultimo quadriennalis Cursus Theologici Tractatus, dictante in Collegio Romano, seu Universitate Gregoriana S. J. A. R. P. in Christo P. Bernardo de Vargaz Hispano Malacitano Boetico jam olim S. Theologiae in Universitate Granatensi Professore. MS. 8.

200. Disputatio Tertia de Praedestinatione. MS. 8. Haec praecedentia P. Vargaz.

201. De SS. Incarnationis Mysterio Tractatus MS. 8.

202. Tractatus de Sacramentis in genere et in specie de SS. Eucharistiae sacramento MS. 8.

203. 1719. Tractatus de Justitia et Jure. A. 1719. Nov. MS. 8. Haec Tria P. Priccialdi. Omnia vero a N. 197. Gabriellis Patachich.

204. Controversia de Romano Pontifice Pars II. De Successore S. Petri. A. 1718. Nov. MS. 8.

205. Missa de Confessor. Joachimi Petri Aloysii Praenestini Sunt Notae Musicae. M.S. fol. transverso.

206. 1674. Lectio Controversistica A. R. P. Adami Burghaber per Steph. Illyés A. 1674. in Nov. inchoata Romae. MS. 8.

207. 1738—1739. Giulii Aegidii Mariae S. J. Tractatus Canonisticus de Testamentis et Successione ab intestato, cui accessit Dissertatio de Matrimoniis tam ab Haereticis inter se, quam a Catholicis cum haereticis in Hollandia celebratis quam dictante celeberrimo hoc 24 annorum in Collegio Romano S. Apollinaris Professore Calamo exceptit B. Adamus Patachich annis 1738. et 1739. 8. MS.

208. 1619. Orationes ante et post communionem in usum Ill. D. D. Comitis Pauli Sixti Trautson etc. conscriptae. Viennae Austriae MDCXIX. Codex membranaceus in 4. Characteribus typum superante exaratus grossiore. In fine sunt tempora nativitatibus prolium germanice consignata.

209. 1584. Spaccio de la bestia trionfante proposto da Giove, effectuatedo dal consiglio revelato da Mercurio, recitato da Sophia, udito da Saulino, registrato dal Notario, diviso in tre dialoghi, subdivisi in tre parti, Consecrato al molto illustre et Excellente Cavalliero Sig. Philippo Sidneo. Primum publicatum

MDLXXXIV. MS. in 4. Bruni Jordani Nolani est Liber iste atheisticus.

210. Patachich Adami Carmina quibus Sancti Singulis anni diebus celebrantur. MS. 4.

211. La Geomantia di Pietre d'Abano tradotta dal Latino in volgare da Tricatto Mantuano. MS. 8. Jam olim 1556. Patavii edit.

212. 1675. Tracti de Justitia et Jure, praelegente A. R. P. Barthol. Caregnias S. J. SS. Theol. in Coll. Romano Professore per Steph. Jos. Illyés Coll. Germ. Hung. Alumnum. Anno 1675. 5. Nov. MS. 8.

213. 1705. Tractatus Theologici de Actibus humanis — Peccatis — Legibus — Virtutibus Theologicis et moralibus — jure et justitia — censuris — sacramentis etc. MS. 4. A. 1705.

214. Italiae descriptio ex 100 Auctoribus collecta. MS. 4. transverso pagg. 179.

215. Liber precatorius germanicus, cui praefigitur: In dem Piechel stet hernach vil guter fryrn und andrer gepet Maria Drautsonn wittib. MS. 4.

216. 1762. Apologeticus Decretorum Visitationis Metropolitanani Capituli Strigoniensis Anni MDCCLXII. Franc. Bar-kóczy. MS. 8.

217. 1705. Ne bántsi! Symbolum Ill. D. C. Nic. Zrini: Nemo me impune lacessit. Excusum A. 1705. MS. tersissimum 8.

218. Horae Canonicae. Duo Codices membranacei caractere typum aequante exarati 8.

219. Horae Diurnae. Codex membranaceus vetus cum Calendario et Rubricis Germanicis. 8. Maj.

220. Breviarium. Codex membranaceus cum Calendario et paucis notis musicis vetus 8.

221. Agenda seu Rituale. Quaedam etiam Hung. et Croat. — Constitutiones Synodi Provincialis. Subjicitur: Tyrnaviensis Scholae tempore istius synodi fui descripsi 1649. Mense Junii 6. In fine: De exorcisandi obsessis a Daemonio. MS. 8.

222. Miscellanea Joan. Quintini Comitiae Jörgger Equitis Aurei velleris S. C. Rque Maj. Consilarii Act. Int. nec non in Excelso Regimine Inferioris Austriae Praesidis et Locumtenentis circa 1688. sunt pleraque Acta politica Germanice vel Latine. MS. 8.

223. 1688. *Historia Ecclesiastica Carmine Elegiaco concinnata* Authore *Thoma Hobbio Malmesburiensi*. Opus posthumum. Aug. Trinobantum A. S. 1688. MS. 8. ex typo. Est Satyra Hobbesii pag. 104.

224. 1651. *Adriai Tengernek Syrenaja* Gróf Zrini Miklós. Nyomt. Bécsben 1651. MS. 8. ex typo.

225. *Notata ad Ontologiam* MS. 8.

226. *Examen Ontologiae*. MS. 8.

227. *Notae ad Pneumatologiam*. MS. 8. omnia tria circa A. 1648.

228. *Logicae Partis IV. Annotata*. MS. 8.

229. *Logicae Pars II.* 8. MS.

230. *Logicae Pars III.* 8. MS. NB. Haec a 225—220 sunt unius manus.

231. 1748—1752. *Constantini de Hoffmann Varia Collectanea propria manu scripta, uti:*

Poesies Francoises recueilles de divers Auteurs. 1748.

Geschichte der Französischen Politik. 1749.

Extraits de divers Auteurs. Description de Paris. Gallice et Germanice. 1749.

Extrait du Traite politique par Ferd. Galardi 1750.

Satyrae ingeniosae Gallice, Pauca Germ. et Lat. 1751.

Epitaphia erudita notabilia, satyrica, ridicula, curiosa, iisdem linguis. 1751.

Extraits de l'Histoire de Henri III. Roi de France, écrite par Varillas, 1752. duo Tomuli.

Omnia MSS. 8. Volumina 8.

232. 1792. *P. Joan Schotter e S. J. Jaurini Professoris mortui Pisonii* 1777. *Philosophia quam audivit et Bibliothecae donavit P. Caelestinus Capucinus a Confessionibus Exc. D. Lad. Comitis Kollonich, Archi-Episcopi Colocensis* 1792. MS. 8.

233. 1720. *Joan. Tolandi Pantheisticon, sive Formula celebrandae Sodalitatis Socraticae in III Particulos divisa, quae Pantheistarum sive Sodalium continent I. Mores et Axiomata. II. Nomen et Philosophiam. III. Libertatem et non fallentem legem neque fallendam. Praemittitur de antiquis et novis Eruditorum Sodalitatibus, ut et de Universo Infinito et Aeterno Diatriba. Subjicitur de duplici Pantheistarum Philosophia sequenda, ac*

de Viri optimi et ornatissimi idea Dissertatiuncula. Cosmopoli MDCCXX. MS. 8.

234. Li Pontefici e Cardinali loro Creaturae Con suoi Insegni. MS. 8. Ex Libris Joan. Leop. Trautson C. de Falkenstein.

235. 1429. Ein Gebetbuch. — Hie hat dietz buch ein Ende, Gott uns seinen Segen sende. Scriptum per Johannem Dursinis de Egra. A. D. 1429. V. Kal. May. Cod. Chartaceus 8.

236. 1616. Compendium Primae Partis Summae Theologicae Divi Thomae Aquinatis. Daniel Continus Glemomensis rescripsit Romae d. 5. Mensis Febr. MDCXVI. MS. 12.

237. Alhi habet sich ander Cursus von unsern Frauentageczaiten. Est Liber Precatorius vetus germanicus post $\frac{1}{3}$ tamen 4. lineae bohemicae scriptae sunt.

238. Gepetbuch aus den Psalmen. Cod. MS. 8. Praecedat Computus Temporum Ecclesiasticus 4. foliis membranaceis, reliquum chartaceum in dies hebdomadae divisum.

239. Dix ains moraux sur anciens maleditions — Disains de la convenience de la loy avec la foy — les dicts des sept Sages de Grec. Escript par Dan. Sildermann. Versus Gallici MS. 12.

240. 1692. Exercitium brevissimum, compendiosumque S. Theologiae. Claudiopoli A. 1692. Mense Nov. MS. 12.

241. Liber precatorius ad instar horarum diurnarum. Codex MS. membr. in 16.

242. 1771. Historia Universalis. Pars I. et Partis II. sectio I. et II. Auctore Stephano Katona 1771. In Regia Universitate Hungarica praelecta. MS. 4. Tomi III.

243. 1792. Sinceri Romano-Catholici Declaratio Repraesentationis Evangelicorum J. Comitatus Gömöriensis in negotio Religionis sub nomine Catholicorum Suae Maj. SS. Leopoldo II. submissae ex congregatione in oppido Pelsőcz celebrata d. 10. Jan. A. 1791. Dedicatur haec Declaratio DD. Catholicis ejusdem I. Comitatus. Typis liberis 1792. conscripsit P. Val. Kacsikovich e S. J. MS. 4. pagg. 188,

244. 1704. Salutare Regno Hungariae quatuor Quaestiones quas proposuit Patriophilus 1794. Conscripsit P. Val. Kacsikovich e S. J. MS. 4. pagg. 215.

245. 1800. *Enthusiasmus Poetico- historico- philosophico- theologico- moralis, quem fallendi temporis gratia conscripsit Patriophilus A. 1800. Jász-Berini R. V. K. Carmine. MS. 4. pagg. 110.*

246. 1796—1797. *Sigismundi Báthori olim Principis Transylvanae inconstans vitae ratio et Stephani Bocskay pariter Principis Transylvaniae facti turbulenta acta. Ex Historia Nic. Istvánffi in synopsis reducta, sed cum Reflexionibus in Libellum: Sylloge Actorum Publicorum Pacificationis Viennensis A. 1606. initae, quem libellum A. 1790. vulgavit Victorinus de Chorelo Philohistor. Synopsis et Reflexiones in utilitatem publici conscripsit Patriophilus annis 1796-7. MS. 4. pagg. 316. Volumen II. pagg. 436. et cum Appendice 36=472.*

247. 1790. *Threni de Regno Ungariae, conscripti per Patriophilum occasione Diaetae Budae A. 1790. Carmine cum notis historicis. MS. 4. pagg. 169.*

248. 1793. *Manus mortuae in Hungariae vivae, Autore Patriophilo. 1793. MS. 4. pagg. 162. Conscripsit P. Val. Kacsokovic S. J. uti praecedentia a N. 243.*

249. *De Corona Hung. Disceptatio Hung. in 4. MS. pagg. 257. In fine habetur: Imprimatur. Matthias Rietaller stante eo, quod Editioni Latinae nihil a Versore seu additum, seu demtum sit.*

250. *Tudósítás a Magyarországi Sz. Koronának eredeteiről mellyet Nagyságos Gróf Révai Péter ugyanazon Sz. Koronának néhai Őrzője szerzett, mostanában pedig Détsi Samunak új költeményi ellen védelmezett Vajkovic Imre a Felső Iskolának Doctora, Választott Almisi Püspök, Kalocsai Főkapitálonban Nagy-Prépost és Kanonok, haidan a könyveknek királyi Visgálója. MS. 8. Phylerae 26.*

251. *Abbildung und Lebens beschreibungen gelehrter Leuthe. fol. Voll. III. Collectio amplissima Iconum, circa quas vitae et scripta eorum, quos repraesentant, calamo exarata est. Sunt omnium nationum.*

252. 1777—1785. *Causae Curiales ab A. 1777—1785. fol. Voll. XIV. grandia MSS.*

A nalecta Stephani Katona.

253. *Duae Apologiae pro Societate Jesu, et in fine etiam de eadem materia alia IV. MS. nempe: Quaestio: utrum bona*

conscientia, sine injustitia, sine scandalo, sine gravi religionis damno Jesuitae in aliquibus Regnis extingui potuerint.

254. Steph. Katona Historia literaria. Terniones III. Autographum.

255. Domicilia Musarum in Hung., seu Descriptio locorum, in quibus Juventus Hungarica bonis artibus et moribus instituitur. Opera Steph. Katona e S. J. in Universitate Tyrnaviensi Eloquentiae S. Professoris. Autographum.

256. 1787. Ladislaus IV. LXXXIII. Archiepiscopus Colocensis ab A. 1787. Fragmentum Historiae Colocensis Ecclesiae. Autographum Steph. Katona.

257. Stephani Katona: Eloquentia profana. Terniones IV. Autographum.

258. Manus mortuae etc. ut supra N. 248.

259. Forma et ratio gubernandi Academias et Studia Generalia S. J. in Provincia Austriae. fol.

260. 1790—1791. Diarium Diaetae a d. 6. Junii 1790. usque d. 10. Mart. 1791. fol.

261. Analecta varia historica, diplomatica, sacra, profana. Est Collectio constituens fascem justii Voluminis. fol.

262. Steph. Katona Analecta Historica fol. Fascis unius Voluminis mixta.

263. Diplomata primorum Hungariae Regum. 4. Autographum Steph. Katona.

264. Historia Revolutionum Hung. ex Gallico versa, vel potius in Compendium redacta; item Historia vitae M. Theresiae per Richter et quaedam alia.

265. Assertiones Historico-Criticae ex obscuro, fabuloso et Historico tempore.

266. Causa Rákócziana et Tököliana cum Societate. Continet multa Instrumenta publica.

267. Catalogus Defunctorum nostrorum in Christo, a tempore abolitionis, quos ego Valentinus Kacszkovics connotavi ita, prout successive a meis Correspondentibus mihi nomina perscripta sunt. 8.

268. Diversae Epistolae in 4.

269. Ungariae Cleri merita in patriam deducta a Mich. Szvórényi, dicata vero Patriae Patribus iterum congregandis.

NB. Pro hoc Opusculo typis dando ego Val. Kacskovics dedi D. Szvorényi Fl. Rh. 50, sed nondum lucem vidit.

270. Amica defensio S. J. Ex MSS. P. Nic. Moder e S. J. dein Parochi Eperies. Descripsi J. Berini P. Val. Kacskovics e. S. J.

271. 1649. Responsa R. P. nostri Franc. Piccolomini ei, Ad postulata Congregationis Provincialis Provinciae Austriae A. 1649. celebratae ad Congr. generalem.

272. Censura libelli Kollariani de Potestate per Deputationem Regni.

273. 1762. Apologeticus Decretorum Visitationis Metropolitanani Capituli Strigoniensis A. 1762. Terniones 3.

274. Exhortationes Academicae diversorum PP. S. J. fol. fragmentum. Terniones 4.

275. Synopsis Historiae Rom. Imp. Autographum Steph. Katona. Cum Responsis Autoris ad reflexiones Censoris.

276. Repertorium diplomatum a variis Autoribus editorum a St. Katona in seorsivis chartis chronologice notatorum.

277. Scripta Fribertiana. Sunt Miscellanea seu Quodlibet ex omnibus disciplinis fere singula Positio aliis, sed multa notabilia.

278. Jesuitica, imprimis in Transylvania. Haec inter: Acta circa S. J. in Transylvania ante adventum in eam R. D. Franc. Somogyi Ablegati Caesarei.

279. Reflexiones Aularum Borbonicarum super Jesuitismo. 4.

280. 1710—1772. Catalogus quatuor Vota Professorum in S. J. ab A. 1710—1772. Repraesentatio Cleri Dioecesis Rosnaviensis ad Primatem Cardinalem occasione culpata sui Praesulis Ant. L. B. Andrassy.

Hucusque Collectanea Katonaiana.

HAZAI TANODAI DRÁMÁK A NEMZETI MÚZEUM KÖNYVTÁRÁBAN.

Közli: Dr. Nagy Sándor.

I.

Midőn a Nemzeti Múzeum könyvtárában található hazai tanodai drámák bibliographiai jegyzékét ezennel közzé tenni szándékozom, fölöslegesnek vélem e műfaj történetének s több oldalú jelentőségének tüzetes fejtegetésébe bocsátkozni. A kik irodalmunk történetének idevágó korszakait valamennyire tanulmányozták, bizonyára tisztában vannak e tárgygyal annyira, hogy elég lesz csupán a főbb mozzanatokat emelnem ki élénkebb emlékezet okáért.

Mellözve ezuttal annak bizonyítgatását, hogy a szini előadásoknak egy bizonyos neme divatozott volt középiskoláinkban már a középkor végső szakaszában is, — kezdhetjük futólagos szemlénket mindjárt ott, a hol tulajdonképeni irodalmunk kezdődik, t. i. a reformatio korában. Köztudomású dolog, hogy a tanodai dráma a németektől származott át hozzánk. A kik hazai talajunkba átplántálták, az ujonnan alapított protestans iskolák tanárai — mindnyájan egyszersmind a hitújítás bajnokai — voltak, kik a német egyetemeken, különösen Sturm és Melanchthon intézeteiben az iskolai játékok e nemét megkedvelvén s benne úgy a tanuló ifjúság szellemi és erkölcsi képzésére, mint a hitújítás eszméinek terjesztésére hatalmas eszközt találván, kísérletet tettek vele itthon, a gondjaikra bizott tanintézetekben is. A kísérlet nagyon jól ütött ki: a tanodai dráma iskoláinkban egyszerre megfogamzott s gyökeret vert oly mélyen, hogy fenn tudta magát tartani harmadfél századon keresztül. Legelől jártak

e téren a hazai német városok iskolái, melyekben épúgy, mint Németország legtöbb tanintézetében, különösen a latin classicusok darabjai, Plautus és Terentius vigjátékai voltak nagy divatban; de készültek ezek modorában új darabok is, melyekhez a tárgyakat legtöbb esetben az ó-szövetség szolgáltatta. Mai tudomásunk szerint az első iskolai színi előadás, melynek tárgyát is tudjuk, a bártfai iskolában, 1553-ban tartott: Terentius Eunuchus-a került színre eredetiben s még ez év folyamán előadott Kain és Ábel historiája is német nyelven.¹⁾ Az első névszerint ismert drámaíró nálunk a brassói Wagner Bálint, kinek Amnon incestuosus cz. drámája nyomtatásban is megjelent ugyan (Coronae 1540.), de mai nap egyetlenegy példánya sem található. Ő utána következik a német iskolák részéről a derék Stöckel Lénárd, kinek »Susanne«-ja, mely állítólag nem egyéb, mint a német Xystus Betuleius (Sixt Birk 1500–1554) ugyanily című darabjának utánzata²⁾, a bártfai iskolában 1559-ben adatott elő német nyelven s még ez évben megjelent nyomtatásban is. Egyetlen példánya külföldre került.

A magyar protestans iskolákban a tanodai drámának azon másik faja honosodott inkább meg, mely kiválóan protestans drámának szokott neveztetni, minthogy fő célja a hitújítás eszméinek terjesztése s az ó egyház bástyáinak ostromlása volt. Ez iránynak az eddig napfényre jött adatok szerint első ismeretes munkása Sztárai Mihály volt, kinek irodalomtörténeti jelentősége épen abban tetőz, hogy nemzeti drámánk alapját ő vetette meg. Két színműve: »A papok házassága« (1550.) és »Az igaz papság tiköre« (1559.) minden tekintetben méltó alapjául szolgál drámairodalmunknak. Második terméke ez iránynak »Balassa Menyhárt árultatásá«-t nem számítva ide — a névtelen szerzőtől származó »Válásuti Comoedia« (Disputatio Debreczinensis) 1567 körül, mely után még Sze-

¹⁾ Lásd Ábel Jenő nagyérdekű cikkét: »Színügy Bártfán a XV. és XVI. században. Századok XVIII. évf. (1880) 22–51. l.

²⁾ Pilger Robert: Die Dramatisierungen der Susanna im XVI. Jahrhundert (Zeitschrift für deutsche Philologie, herausgegeben von Höpfner und Zacher. XI. Halle, 1880. 129–217. SS.

gedi Lőrincz békési prédikátornak németből fordított *The ophania*-ja (1575.) következik. A mely darabok ezek után szinpadra kerültek protestans iskoláinkban, nyomtatásban — úgy látszik — soha nem jelentek meg, sőt emlékezetök is végkép veszendőbe ment; ezentul adataink csak kivételesen szólnak egy-egy előadásról. E szórványos adatok épen csak arra valók, hogy a szini előadások folytonos gyakorlatát constatalhassuk; kitetszik azonban belőlök az is, hogy e szokás a protestans tanintézetekben lassanként háttérbe kezd szorulni. A mint a hitújítás eszméi nálunk megszilárdultak s erőt vettek az ó egyház tanain, nem lévén szükség többé támadó fegyverekre, protestans tanáraink szemében csökkent az iskolai színjátékok fontossága is; ezért buzgalmok napról-napra lanyhábbá vált e téren. A XVII. században már tetemesen alábbszállott a prot. tanodai drámák divatja, legtöbb helyen már csak kivételes esetekben, rendkívüli ünnepélyes alkalmakra rendeztek szini előadást.

Midőn a protestánsoknál így hanyatlani látjuk az iskolai színjáték ügyét, az ellenkező oldalon, a catholikus tanintézetekben épen ekkor kezd magasabb fejlődésnek indulni. E fejlődés előidézői a jezsuiták voltak, kiknek föllépése forduló pontot képez nemcsak közoktatásunk, hanem ezzel kapcsolatban iskolai színjátékaink történetében is. A mint a tanodai dráma, a hitújítás egyik hatalmas fegyvere, kihull a protestáns tanférfiak kezéből, új ellenfeleik, a jezsuiták tüstént magukhoz ragadják s ellenök fordítják a többi fegyverekkel együtt ezt is. Mihelyt a rend megtelepedik s tanszékekhez jut nálunk, újra megnépesednek az iskolai szinpadok. E szerzet tanárai azonban egészen más oldalról fogják föl a tanodai drámát. Ők sem mellőzik ugyan a valláserkölcsei szempontot, de a fősulyt még sem erre, hanem a dolog paedagogiai oldalára fektetik. Tanodai drámáikkal ők is erősíteni iparkodnak a vallásos és erkölcsi érzést úgy a tanuló ifjakban, mint a néző közönségben, de sokkal inkább törekszenek arra, hogy növendékeik ez uton magokat a szép előadásban, finom modorban gyakorolják és — ez volt a legfőbb — latin nyelvbeli ismereteiket szaporítsák. Ilyen oldaláról fogja föl a tanodai drámát a rend összes tanintézetei számára kidolgozott *Ratio Studiorum* is, mely nem követeli, csak megtűri ugyan az iskolai színjátékot; de a gyakorlatban egészen más-

ként állott a dolog; mert alig nyitott e szerzet valamely városban iskolát s alig szaporodott föl a növendékek száma 30-ra vagy 40-re, a színi előadások tüstént megkezdődtek s azontul évről-évre lelkiismeretes pontossággal megtartattak. Kezdetben bcérték évenként egy játékkal, mely az őszi vizsga alkalmával ment végbe; legfőlebb rendkívüli ünnepélyek, pl. templomszentelés, valamely egyházi vagy világi főúr látogatása s több efféle kivételes esetek idején rendeztek még egy másik előadást. Később azonban, kivált a nagyobb iskolákban, annyira belemerültek a színjátékokba, hogy évenként 4—5 előadást is tartottak. Rendszeren két-két osztály fogott össze, u. m. az elemiek a kezdőkkel, a nyelvtanulók a syntaxistákkal és a poeták a rhetorokkal. Az ilyen évközben tartott előadások szűkebb körben, nem nagy zajjal folytak le; rendszeren az iskola dísztermében, vagy — a hol két színterem volt, — a kisebbben játszották el a darabot; voltak jelen idegen nézők is, de nem nagy számmal. Ellenben az alkalmi vagy évváró színi előadások mindig nagy pompával és ünnepélyességgel mentek végbe. Ez alkalomra Nagy-Szombatban, a hol a természetesen legszebben virágzott az iskolai színészet, a nagyobbik színtermet nyitották meg, a mely egész ünnepies szint öltött ilyenkor magára. Hozattak új ruhákat és díszleteket is, rendszeren Bécsből, néha éppen Velenczéből. A színterem természetesen zsúfolásig megtelt nézőkkel: szülők és rokonok, érdeklődők és pártfogók, egyházi és világi méltóságok nagy számmal gyűltek össze a zsenge ifjúság játékának szemlélésére. Mindenik néző az előadás megkezdése előtt egy kis nyomtatott füzetet kapott, mely a mai színlapnak felelt meg s az előadás programját foglalta magában. E kis füzetben el volt mondva röviden a színmű tárgya s külön minden felvonás és jelenet rövid tartalma. A közönség illuzióját legkevésbé sem rontotta, ha a színmű kimenetelét, a bonyodalom megoldását eleve tudta is; hiszen többnyire közönségesen ismert tárgyak adattak elő. Végül fel van jegyezve a szereplők és a színjászó ifjak névsora is. Magától értetik, hogy a szereplők közt nők nem voltak; a női szerepeket is, melyek egyébiránt vajmi csekély számmal fordulnak elő, fiú-növendékek töltötték be. A személyek száma nagyon különböző, néha 8—10 személy játszott, másszor pedig, kivált az év végén előadott darabokban, 100-ra is fölrúg a közre-

működők száma. Az előadás mindig délután tartatott: rendszeren 2—3 órakor kezdődött s a körülményekhez képest eltartott esti 5—6 óráig.

A játékot többnyire rövid prolog előzte meg s rövid epilóg zárta be; a felvonások közeit néha karének, zene és táncz töltötte be; sőt van néhány példa arra is, hogy valamely öt felvonásból álló tragoedia közeiben három szakaszra osztott vígjátékot vagy bohózatot adtak elő. A színjátékkal azonban még nem volt vége az ünnepélynek. Az évváró előadások rendszeren jutalomosztással voltak egybekötve s épen ezért *actio proemialis* nevet is viseltek. Szokásban volt, hogy egyes nagylelkű pártfogók az érdemesebb tanulók jutalmazására évenként kisebb-nagyobb pénzeszeget ajánlottak fel. Nagy Szombatban hg. Eszterházy Pál alapítványt tett erre a célra; sok helyt a városi hatóság osztott ki jutalmakat; néha pedig, ha más Moecenas nem akadt, maga az intézet igazgatója vállalkozott e szerepre. A jutalom legtöbbször kész pénzben osztatott ki, de adtak néha könyveket is. Az így kitüntetett ifjak, neveik a játék után nyilvánosan felolvastatván, dob és trombita riadozása mellett léptek elő, a jutalmat felveendőik.

A színműveket magok a tanárok készítették; minden tanár köteles volt a saját osztályát szindarabokkal ellátni, azt növendékeivel begyakoroltatni, belőle próbákat tartani s a színi előadást rendezni. Többnyire eredeti szerzeményekkel állottak elő, csak a XVIII. század második felében kezdik idegen szerzők, a *classicusok* közül különösen *Plautus* és *Terentius* vígjátékait s a külföldi jezsuita írók közül kivált *Friz* és *Granelli* darabjait átdolgozni. Tette ezt többek közt *Dugonics* is. Tárgyaikat néha a szent írásból, gyakrabban a legendákból, a szentek életéből, vagy a történelemből merítették. Hazai történelmünk számos *actio proemialis*hoz szolgáltatott tárgyat. Sajnos azonban, hogy a hazai nyelv — kivált kezdetben — egészen háttérbe szorult. A kor felfogása szerint a latin nyelv ismerete, annak biztos és szabatos használása s a *classicusok* teljes megértése képezvén a tudományos műveltség legmagasabb fokát, természetes, hogy tanáraink e nagy cél felé vezérelték növendékeiket az iskolai színjátékokkal is. A hazai nyelvet legfőlebb a felvonások közé szőtt *interludiumok*ban s a programokban türték meg. Később azonban örvendetes fordulat állott be e részben is. A XVIII. század közepén túl kezdenek a tanárok

magyar nyelvű darabokat is játszani s a közönség az ilyen előadásokat rendkívül kedveli; így aztán az iskolai színpad lassan, fokozatosan megmagyarosodik s a tanodai dráma hatalmas terjesztője lesz a nemzeti nyelvnek.

E virágzó színészet a jezsuita rend eltörlésével (1773.) érzékeny csapást szenvedett ugyan, de nem sokáig sinlett utána. A többi tanító szerzetek, a derék pálosok és piaristák, kik a jezsuiták tanszékeit elfoglalták, követték példájokat az iskolai színjátékok ápolásában is. A tanodai dráma az ő kezükben jutott el a kifejlés legfelső fokára; ők vitték az iskolai színészetet azon pontig, a mikor a tanodák színjátszó növendékei egyszerre kilépve az életbe, megalakították az első magyar színtársulatot s lerakták a magyar nemzeti színészet legelső alapját.

Ezek után már most könnyen felfoghatjuk a tanodai drámák irodalomtörténeti fontosságát. Látjuk, hogy e műfaj nálunk harmadfél századon át folyvást él, művelőkre és közönségre talál s hatása egyre emelkedik. Kezdetben saját hazai viszonyaink szolgáltatják tárgyait s nemzeti nyelven szól a néphez; később latinná válik ugyan, de hazai történelmünk nagy alakjait és nagy eseményeit mindenkor kiváló előszeretettel eleveníti fel s a nemzeti érzésnek folyton tolmácsa marad. Ama sívár korszakban, melyet irodalmunk történetében a hanyatlás korának szoktak nevezni, sehol nem mutatkozik oly élénk tevékenység mint épen a tanodai dráma terén; s ama szomorú emlékü években midőn legelőkelőbb köreinkből a nemzeti szellem és nyelv napról-napra kezdett kiveszni, a tanodai dráma, mintha a reactio képviselője akart volna lenni, lassan-lassan visszamagyarosodik. S végre, mikor az évtizedeken át elfojtott nemzeti szellem kitör s győzelmét ünnepli a hazában szerteszét, midőn valahára eljött az idő teljessége, — a tanodai színészet az iskola szűk falai közül egyszerre kilép a társadalomba s alapjává lesz világi színészetünknek. Mindezek olyan tények, a melyek a tanodai drámának oly rendkívüli fontosságot kölcsönöznek nálunk, a minővel nem bír a civilizált világ egyik nemzeténél sem.

II.

Tanodai drámáink emlékét leginkább azon nyomtatott programok tartották fenn, a melyeket — miként említém — előadás alkalmával a nézők közt szétosztottak. Magok a színjátékok nem az,

irodalom, hanem csak a színpad számára lévén szánva, nyomtatásban csak kivételes esetekben jelentek meg. Az egész tanodai színezet irodalmát a programmok alapján állíthatjuk össze s ezekből ismerkedhetünk meg az előadott darabok tartalmával is. Sajnos azonban, hogy e programmok tetemes részét az idők viszontagságai megsemmisítették; magok az egykorúak, úgy látszik, sokkal jelentéktelenebbeknek tartották őket, hogysen érdekesítették volna a megőrzésre. Más becsesebb irodalmi kincseinkkel együtt veszendőbe ment ezek tetemes része is, úgy hogy a sok ezerből manap már alig lehet egy pár százat találni közkönyvtárainkban.

A Nemzeti Múzeum könyvtára, nemzeti irodalmunk kincseinek ezen leggazdagabb tárháza, felülmúlja többi közkönyvtárainkat tanodai drámáinak nagy számával is. Apró nyomtatványai közt, gondosan kiválogatva s időrendben fölállítva, 99 ilyen programot találunk, tehát oly nagy mennyiséget, melyhez csak a budapesti egyetemi könyvtár e nemű gyűjteménye jár közel. Könyvtárunk e becses gyűjteménye nem egészen ismeretlen szakembereink előtt, mert a könyvtár egykori buzgó őre, Mátray Gábor e programmok jegyzékét egyízben már közölte volt; de ez a közlés nagyon hiányos.¹⁾

E programmokkal azonban még koránt sincs kimerítve a könyvtár tanodai drámáinak gyűjteménye; találunk e nemű dolgokat a kéziratári osztályban is, és pedig egytől-egyig teljes szöveggel. Természetesen ezek is latin nyelven vannak írva, de akad közöttük 10 magyar is. Különösen említést érdemel itt Bartakovich József, kassai jezsuita tanár két kötetes gyűjteménye, mely 36 drámát foglal magában. Bartakovich neve ismeretes drámai irodalmunkban, két latin drámája »Moyses« és »Simon Machabaeus« megjelent nyomtatásban is, de hogy mily tevékenységet fejtett ki e téren, csak e gyűjteményből ismerjük meg. Vajjon e gyűjteményben vannak-e tőle származó drámák? s ha igen, melyek azok? — kérdés, melyre nem találunk megbízható feleletet. Találkozunk e sorozatban egyebek

¹⁾ Mátray Gábor: A magyar nyelv divatozásáról hazánk tanodáiban a XVII. század folytán. M. Akad. Értesítő. XI. év. 1851. V. sz. 253—259. l.

között Faludival és Dugonicsal is, amaz egy ismeretlen olasz drámairó művét, emez pedig Terentius és Plautus egy pár darabját dolgozta át növendékei számára. Sartori András, illavai tanár darabjairól meg kell jegyezni, hogy azok megfelelnek a középkori mysterium-játékoknak: Krisztus életéből vett eseményeket adnak elő drámai formában; játszottak a jezsuiták iskoláiban ünnepek alkalmával ilyeneket is.

Ez összeállítás magában foglalja tehát a Nemzeti Múzeum könyvtárából: 1. a kinyomatott tanodai drámákat, 2. a programokat, és végre 3. a kéziratban fenmaradt játékokat. Nagyobb pontosság kedvéért külön választottam a magyar, külön az idegen nyelvűeket s közlöm az iskola és az illető osztály nevét is, az előadás napjának lehetőleg pontos megjelölésével.

Midőn e jegyzéket ezennel közzé teszem, czélom egyfelől a Nemzeti Múzeum könyvtárának eme becses gyűjteményét a közönségnek röviden bemutatni, másfelől pedig hazai közkönyvtáraink őreit s a magán gyűjtemények tulajdonosait pár szóval figyelmeztetni arra, mily rendkívül nagy irodalomtörténeti fontossággal bírnak s mily gondos őrizetet érdemelnek e csekélységeknek látszó apróságok.

Ezen hazai tanodai drámák bibliographiai jegyzéke itt következik.

TANODAI DRÁMÁK.

I. Teljes szöveggel.

1. Magyar nyelven.

1. 1575. Theophania, Az az: Isteni megjelenés. Wy es igen szép Comoedia a mi első Atyainknac allapattyáról, es az emberi tisztelnec rendeseről auagy gradiczarol. Szegedi Lőrincz által: Debrecembe Nyomatatott Komlos Andras által 1575. 4-r. A—F = 6 iv = 24 sztan lev. (vége hiányzik.) Egyetlen példány.

2. É. n. (1740.) Jekoniás. Szomoru szabásu vigki-menettelü játék, mellyet egy némelly Jesus Társaságabeli Tanító-Mester (Kozma Ferencz) szerzett és elő-állatott. Győr. 8-r. II, 181 és 6 l. 5 felvonás. Kéziratban lásd 124 sz. a.

3. 1749. Ama Hires Bátor szívü és Vitézi Nagy erejü Nevezetes Szent Judith Asszonyinak Holofernessel, Nabugodonozor erős Táborának kevély Fő Hadi Vezérével lett jeles dolgairól íratott Rövid Historia, Melly Tragédiás Magyar Verseken ujonnan foglaltatván, kibocsáttatott. Nyomtattatott Budán, 1749. Esztendőben. A₁—B₅ = 16 sztlan lev. XIII. Actus, versekben.

4. 1750. Constantinus Porphyrogenitus. Szomorujáték öt végezésben. Irta Faludi Ferencz. (Acta in albano castro collegii Tyrnaviensis. XIII. Septembris MDCCL.) Lásd: Faludi Ferencz költeményes maradványai. Egybeszedte... Révai Miklós Győrött 1786. II-ik kötet. 1—114. l.

5. 1753. Sedecziás. Keserves játék, mellyet magyar nyelven szerzett Kunits Ferencz Jesus Társaságának szerzetes papja. Kassa. 1753. 8-r. 88 l. 5 felvonás.

6. 1767. Salamon (1 felvonás),

7. 1767. Ptolomaeus (szomorujáték 5 felvonásban) és

8. 1767. Titus (3 felvonás.) Három szomorujáték, kettejét ennen maga szerzette, harmadikát pedig Metasztaziusból fordította Illei János Jesus Társaságának papja. Kassán 1767. 8-r. II. 168 l.

9. 1767. Cyrus. Szomorujáték, melyet magyar nyelvre fordított Kereskényi Ádám Jesus Társaságának szerzetes papja. Kassán 1767. 8-r. 88 l. 3 felvonás.

10. 1767. Mauritius tsászár. Szomorujáték, mellyet magyar nyelvre fordított Kereskényi Ádám, Jesus Társaságának szerzetes papja. Kassán 1767. 8-r. 82. l. 3 felvonás.

11. 1789. Tornyos Péter. Farsangi játék. Szerzette Illei János. Komáromban és Pozsonyban. 1789. 8-r. 66 l. 3 végzés.

2. Latin és francia nyelven.

12. 1723. Emericus Bebekus et Joannes Zápolya, Roxiae Gubernatores a Ludovico I. Hungariae rege constituti. Per Paulum Koložsvári. Claudiopoli. 1723. 12° A — D = 32 sztlan lev. Actus III. Ld

13. 1728. Tenerorum Lusus Amorum cum Infante Deo, Quorum auspex Gratosissimus Excellentissimus

Dnus Stephanus Kohari, Iudex Curiae Regiae. Budae. 1728. 8° p. 34. Carmina VII.

14. 1730. aug. 22. Arsinoe. Tragoedia, Nuper visa, Nunc Honoribus Reverendorum, Praenobilium, Excellentium, ac Doctissimorum Dominorum AA. LL. et Philosophiae Magistrorum... A Rhetorica Tyrnaviensi inscripta, Anno salutis M.DCC.XXX. Mense Aug. Die 22. (Auctore Stephano Világhi, e Soc. Jesu.) Tyrnaviae. S. a. (1730.) 8° 4, 66 p. Actus III. V. ö. 53. sz.

15. 1733. Ludi poetici. Honoribus... DD. Neo-Baccalaureorum pro eodem actu solemnibus a Poetis Cassoviensibus dicati. Anno aerae Christianae MDCCXXXIII. Mense... Die... Cassoviae. S. a. (1733.) 8° p. 31. Ludi III. Musae novellae ad Parnassum admittuntur. — Annus novus e veteris busto surgens. — Peccator Poenitens.

16. 1741. Spectacula Heroicae in Oriente Juventutis. Honoribus... D. D. A. A. L. L. et Philosophiae Magistrorum oblata ab Ill... Rhetorica Tyrnaviensi etc. Anno MDCCXLI. Mense... Die... Tyrnaviae 1741. 8° p. 71. Spectacula XII.

17. 1749. Innocentia laesa divinitus vindicata in Sancto Martyre, Confessore et Virgine Joanne Nepomuceno Musicali prosâ et Scenis Theatralibus exhibita, Honori ac Venerationi Sancti hujus Thaumaturgi Famâ periclitantium Patroni, a quodam fidei et indigno Magni ejusdem Sancti Veneratore et Cliente composita. (Opera 3 felvonásban.) Jaurini 1749. 4° A—J₃ = 35 sztlan lev.

18. 1749. aug... Moyses. Nuper acta ab Academicis, Nunc oblata Illustrissimis Spectabilibus etc. DD. AA. LL. et Philosophiae Magistris a Perillustri, Praenobili, Nobili Rhetorica Tyrnaviensi... Anno M.DCC.XLIX. Mense Aug. die... (Auctore Josepho Bartakovich e Soc. Jesu) Tyrnaviae. S. a. (1749.) 8° p. 64. Actus V.

19. 1765. febr. 5. Le plaisir. Comédie en un acte en vers. (Par M. Geiger.) Ehhez járul:

20. É. n. (1765. febr. 5.) Le Mariage du Rois des Romains Joseph II. avec Joseph Duchesse de Bavière. Pastorale. En deux actes en vers. Lásd mindkettőt: Fêtes célébrées à Tyrnau parla jeune Noblesse de l'Aca-

démie Royale et Archiepiscopale a l'occasion du Mariage de la Majesté le Roi des Romains Joseph II. avec Son Altesse Sérénissime Marie Joseph Duchesse de Baviere le 5 Fevrier de l'an 1765. A Tyrnau s. a. (1765.) 8° 64 p.

21. 1769. Isaac, Figura Redemptoris. Actio sacra per musicam producta. Magno Varadini. 1769. 8°. 20 sztlan lev. Partes II. Opera-szöveg. Kéziratban lásd 139 sz. a.

22. 1776. Drama Illustrissimo Reverendissimo ac Amplissimo Domino Domino Andreae Sauberer . . . Ecclesiae de Jaszow etc. Abbati, sacerdoti jubiló sacratum. Cassoviae. 1776. A — D = 13 sztlan lev. Actus III.

23. 1791. David poenitens.

24. 1791. Absolon in patrem perduellis (Scenae X) és

25. 1791. Lessus siue David lugens filium Absolon. Scenae X. Ludi Tragici in Academia Budensi nuper exhibiti, nunc restituto postliminio latiae linguae cultu patriae juventuti per Joannem Illei oblati. Comaromii. 1791. 8°. pag. 70.

II. PROGRAMMOK.

1.) Magyar nyelven.

26. 1758. jul. 16. Cyrus. Tragaedia Játék. A Nagyságos és egész Országbul egybe szedetett Nemes Nagy-Szombatban lévő Királyi, és Érseki Convictusnak Ifiaitul Játék néző helyre kiadatott Az 1758 ik esztendőben szent Jakab havának 16. napján. Nagy Szombatban. 1758. Német nyelven lásd 79 sz. a.

27. 1765. máj. 30. Imre és Konrád Esztoráz. Szomorú szabásu, vig ki-menetelü játék, melyet . . . gr. Eszterházy Károly egri püspök stb. tiszteletére jádzott a Jesus Társasága gondviselése alatt nevelkedő s tanuló Nagyságos Nemes, Nemzetes Académiai Ifjuság. Kassán 1765 pünkösöd havának 30-ik napján (Nagy Szombat. 1765.). 2-r. 2 sztlan lev. VII kimenetel

28. 1766. Boldizár. A Jesus Tarsassága Nemes Ifjúságától Székes Fehér-várot Magyar Nyelven tartatott Szomorú játék

Gyurkovits Ferencz Urnak . . . tiszteletére. Pest. 1766. 4° 1 lev. Német nyelven lásd 117 sz. a.

29. 1766. jun. 1. M. A. Plautus magyarra fordított s mocskaiból kitisztított Menechmus nevű vig szabású játéka, melyet előada a III. és IV. Váczi kegyes Oskola. Dugonics András-tól. Budán É. n. (1766.) 1 lev. Szövegét lásd 131 sz. a.

30. 1776. A delphi avagy Publius Terentius irásiból magyarra fordított játék, mellyet az ország hét fő birás és királyi táblája előtt élő nyelven játszott a Pesti Áhitatos oskolabeli nemes ifjuság 1776-dik esztendőben. Pest. É. n. (1776.) 4 r. 1 lev.

31. 1776. jul. Tamerlanes stzitiai nagyherczeg: kit második és első oskolában neveledő nemes ifjuság szokott mulató játékában elő-adott Gyöngyösön. M.D.CC.LXXVI. Esztendőben. Sz. Jakab havában. Eger. É. n. (1776.) 4-r. 4 sztan lev. 3 végezésben.

32. 1783. jun. 4. Kozroes király. Szomoru játék, melly a püspöki iskolában elő-adatott Egerben MDCCLXXXIII. Esztendőben, Pünköst Havának 4dik napján. Eger. 1783. 4° 2 sztan lev. 3 végezésben.

2. Latin, német és franczia nyelven.

33. É. n. Statua Minervalis qua Prividiensem Populum ad Exercitia I. Memoriae et Eloquentiae II. Disputationis Publicae. III. Lusus Apollonis quem ludent Nitriades Musae in Lyceo Prividiensi. Publice audienda Honorifice, officiose, peramanter invitat M. Zacharias Kallinkius. S. l. et a. (Trenchinii circa 1652.) 4° 4 sztan lev. Actus I. Programm, szöveggel.

34. 1657. Gymnasium Sapientiae Ac Virtutum, Inter initia gymnastica novi Gymnasii Posoniensis exemplo dramatico in theatro extractum. Auctore Rehliano (Johanne.) Trenchinii. 1657. 4-r. 4 sztan lev. Actus V. Latin és német nyelven.

35. 1668. Eleazar Constans, quem honori Incl. Status Evangelici in Collegio Eperiensi Inspectorum, Velut Examinis Publici habiti Coronidem juvenus in scenam produxit. (Szerzője: Ladvér Illés.) Bartphae S. a. (1688.) 4-r. 4 sztan lev. Actus V.

36. 1669. oct. 4. Papinianus Tetragonos. Hoc est

Vir Magnanimus, Justus, Constans rectique pertinax, in Theatrum productus et Gen.... Hung. Statuum Evang. Ablegatis, Inspectoribus necnon reliquis omnium Ordinum Civibus, ab Ill. etc. Juventute Incluti Gymnasii Evangelici, quod Eperjessini est, pro felici Examinis Publici Colophone scenice monstratus. Leutschoviae. 1669. 4-r. Actus V. 8 sztlan lev.¹⁾

37. 1669. Melos Paschale Rhythmicum. Jesu Christo Primo et Ultimo, sine Principio sine Termino, Angelorum et Hominum Imperatori semper Augusto etc. etc. Sacrum et Juventuti Scholasticae Ollassiensi dicatum ab ejusdem Ludi Ephoro M. Daniele Kleschio, N. H. P. L. Caes. Eccl. Ollass. Pastore etc. Anno CIQIQCLXIX. Leutschoviae. 2°. 2 sztlan lev. Husvétí passio-játék V. Actusban. Előadatott: »von der Schul-Jugend zu Wallendorff am Heil Oster-Montag Abends, Dem Edlen und Vesten Hr. Steffan Halligantz, als durchreisenden glückseligen Bräutigam zu Ehren, und dessen (tit.) Epperiesserschen Herren Reisegefährten und Beystenden zu sonderlichen gefallen...«

38. 1682. oct. B. C. D. Decennale Expirium et Primum Respirium Status Evangelici, Summo Rerum Moderatori D. T. O. M. in Gloriam nec-non Publicae Pacis Curatoribus, Nutricijs et Fautoribus in honorem scenice praesentatum a tenera hactenus dispersa Juventute Eperiensis. S. I. (Leutschoviae.) 1682. 4° 4. sztlan lev. Partes II. Latin és német nyelven.

39. 1695. Hungariae Triumphus in Quirinali. Musicis modis celebratus, dum Ill. et Rev. D. Comes Emericus

¹⁾ Ezt a programmot ismertette Thaly Kálmán: Tököly Imre és iskola társai mint színjátszók cz. cikkében. (Lásd Századok XVI. évfolyam. [1880.] 411–417 ll.) Ez érdekes színmű szerzőjének Vandrák András (Az eperjesi egyházkerületi ág. h. evang. collegium multjának és jelen állapotjának vázlatos rajza. Eperjes. 1867. II. l.) és utána Molnár Aladár (A közoktatás története Magyarországon. I. kötet. Budapest. 1881. 345 l.) Ladivér Illés eperjesi tanárt, az »Eleazar Constans« szerzőjét tartja. Nem tudom, mi alapja van ennek; de figyelmet érdemel mindenesetre az is, hogy ugyanezen színműnek a Nemz. Múzeum könyvtárában található kéziratos példányán (lásd 133 sz. a.) a körmöcbányai Brumer Dávid van följegyezve, mint szerző.

Csaky de Keresztszegh Perpetuus Terrae Scepusiensis Dominus Abbas B. M. V. de Curru, Cathedr. Eccl. Agriensis Canonicus, Hungarus, Collegii Germ. et Hungarici Alumnus, In Romano Soc. Jesu Collegio Theologicâ Laureâ donaretur eamque Innocentio XII. Pont. Max. dicaret, A Josepho Octavio Pitonio. Romae 1695. 4° pagg. 14. Opera 3 részben. Elől Csáky Imre ajánlása XII. Incze pápához. Programm, szöveggel.

40. 1695. Hungaria in Libertatem ab Austria vindicata. Melodrama Musicis concentibus decantandum, dum sub auspiciis Josephi I. Rom. Hungariae etc. Regis Ill. et Rev. D. Comes Paulus Zichy de Zichs Perpetuus in Vasonkü, Palota etc. Neonon Praepositus B. M. V. ante Castrum Budense, Collegii Germ. et Hungarici Alumnus Hungarus, In Templo S. Ignatii Collegii Romani Soc. Jesu pro Doctoratus Laurea publice Universam Theologiam propugnat. Armonicis modulis donavit Joseph Octavius Pitonius. Roma. 1695. 4° pagg. 14. Opera 3 részben. Programm, szöveggel.

41. 1705. Fata Hungariae sub Ladislao et Mathia Corvino. Auctore Michaele Missovicz. Leutschoviae. 1705. 4°. Előadatott Rozsnyón az evang. seminariumban.

42. 1706. Europa Comico-Tragica. Quam Duobus a Geniis Meo Tuoque exagitatam: tot a lustris vicinis intestinisque insanientem cladibus: tot feralibus fumantis Martis funestam scenis: Geographice et Politice in Theatrum dedit Ludi Aug. Evang. Praenobilis Ingenua et Christiana Juventus Rosnaviae (Praemia Palaestritis exhibente Per Illustri et Generoso Domino Lani) S. l. (Leutschoviae.) 1706. 4°, 4 sztlan levél. Actus V.

43. 1707. Pigritius, scholarum hostis ad Causasum deportatus....., 1707. 4-r Előadatott Eperjesen az ev. lyceumban.

44. 1708. Cyrus, vivum providentiae divinae in personis arduis a Deo destinatis fatibus speculum, pro Coronide Publici Examinis in scenam productus a Spect. Perill. Gen. et Ingenua Evangel. Seminarii Rosnaviensis Studiosa Juventute. (Auctore Michaele Missovicz.) Leutschoviae. 1708. 4-r. 4 sztlan lev. Actus VI.

45. 1713. Homagium Religionis, Palladis et Ho-

noris, Eminentissimo ac Serenissimo Principi Christiano Augusto S. R. Ecclesiae Presbytero Cardinali . . . Archi Episcopo Strigoniensi etc. a devotissima honori ejusdem Archi-Episcopali Universitate Societatis Jesu Tyrnaviensis, salutatoria scena exhibitum. Anno M.DCC.XIII. Tyrnaviae. 1713. 4° 4 sztlan lev. Inductiones VIII.

46. 1714. Fraternalis in fratrem impietatis ultio, in Alexio, Isaacii Imperatoris Constantinopolitani Filio adumbrata, ac honori posthumo Celsiss. Princ. R. I. Pauli Eszterhazi de Galantha . . . in Alma Archi-Episcopali Societatis Jesu Universitate Tyrnaviensi in scenam data. (Szerzője: Mindszenti Imre, jezsuita tanár Nagy-Szombatban.) Tyrnaviae. 1714. 4° Latin és magyar nyelven, 10 sztlan lev. Actus III.

47. 1719. Vidus. Intestina accendens odia inter Principes Ungariae, Ducem et Regem Consanguinitatis foedere junctos, honori ac venerationi Eminentissimi et Serenissimi Principis ac Domini Domini Christiani Augusti . . . Archi Episcopi Strigoniensis a praenobili nobili et ingenua Rhetorices et Poeseos Gymnasii Palfiani Prividensis Juventute Lineamentis Theatralibus depictus Claroque Cabalistico Carmine concinnatus, Typis vero editus Anno quo Regna vigent passim bona queis Concordia regnat, A tanto Eugenios cupit optima foedera bello (1714.) Tyrnaviae. 4° A—O₃ = 55 sztlan lev. Actus III. Programm és teljes szöveg.

48. 1726. Nexus indissolubilis Damonem inter et Pythiam amicissimus. Honori Dom. Dom. Comiti Ladislai Adami Erdődi, Episcopi Nitriensis. Tyrnaviae. 1726. 4° Actus III. Előadatott Nyitrán a piaristák gymnasiumában.

49. 1728. aug. 25. Onomasticus Mercurii Stephanitus seu Natalis Coronatus Excellentissimi ac Illustrissimi Domini Comitiss, Domini Stephani Koháry . . . A Clientibus Scholis Pii Pesthiensibus infra Octavam S. Stephani Protomartyris scenice adumbratus. Budae. 1728. 4° 6 sztlan lev. Actus III.

50. 1728. Felix Bellator ubique sive Thomas Erdődus patriae propugnator, portaeque Otto-

manicae oppugnator utrinque accerimus. Gr. Erdődy László Ádám nyitrai püspök tiszteletére. Tyrnaviae. 1728. 4°. Actus III. Előadatott Nyitra n a piaristák gymnasiumában.

51. 1729. jun. 12. Artaxerxes, de Artabano triumphans. Drama Ab Illustrissima, Perillustri Praenobili, Nobili et Ingenua supremae, ac Mediae Grammatices Classis Juventute exhibitum in Episcopali Societ. Jesu Gymnasio Eperiesini Anno M.DCC.XXIX. mense junio die (12.) Cum ex Munificentia cujusdam Anonymi Comitatus Sárosiensis membri Nobilissimi bene meritis in Arena Literaria Victoribus Praemia decernerentur. Cassoviae. S. a. (1729.) 4° 2 sztlan lev. Actus I. (A VII. és VIII. jelenet közt Interludium.)

52. 1729. Gygas pusio seu Sanctus Puer Celsus Jesu Christi, martyr inclytus. Honori ac Venerationi Illustrissimi Domini Domini Lazari L. B. Aponyi de Nagy-Apony. Ab Ill. Praenob. Nob. ac Ing. Collegii Nitriensis Matyasovszkiani Schol. Piarum Adolescentia Elementari in scenam datus. Tyrnaviae. 1726. 4°. 4 sztlan lev. Actus III.

53. 1730. aug. 8. Arsinoe. Tragoedia. Honori posthumo Celsissimi Sacri Romani Imperii Principis Pauli Eszterhazy de Galantha consecrata, cum Anniversaria ejusdem munificentia bene merita de reliteraria Juventus in Alma Archi-Episcopali Universitate Societatis Jesu Tyrnaviensi Proemiis donaretur, Anno M.DCC.XXX. Mense Augusto die 8. Tyrnaviae. 1730. 4°. 18 sztlan lev. Actus III. (Programm latin, magyar és német nyelven.) Teljes szövegét lásd 14. sz. a.

54. 1730. Neo-Phoebus Novo Scholarum Piarum Gymnasio illucescens, siue Excellentissimus ac Illustrissimus Dominus Dominus S. R. I. Comes Joannes Jacobus a Löwenburg Dominus D. Fundator gratiosissimus, a Piis neo-fundati Gymnasii Rosenbergensis: Scholis Scenice adumbratus Annoquo Liptoviae festus patefecit Apollo Theatra. S. l. (1730.). 4° 4 sztlan levél. Actus III.

55. 1734. M. Lucullus et Volumnius. Drama Ab Illustrissima, Perill. Praenob. Nob. ac Ing. Infimae Classis Grammatices Juventute in scenam datum. In Alma Archi-Episcopali

Societatis Jesu Universitate Tyrnaviensi Anno M. DCC. XXXIV. Mense Junio, Die . . . S. l. (Tyrnaviae.) 1734. 4°. 4 sztlan lev. Scenae XII

56. 1735. jun. 12. Praemium fidei et amoris in Insigni Heroe Michaeli Eszterházy Theatralibus ludis exhibitum. Belohnung der Treu und Liebe in der Person des grossen Helden Michaelis Eszterházy in öffentlichen Schau-Spill vorgestellet. Ab Illustrissima Perill. Praenob. Nob. ac Ingen. Soproniensis S. J. Gymnasii Juventute . . . Anno 1735. Mense Junii die 12. Sopronii. 1735. 4°. 12 sztlan lev. Partes III.

57. 1735. Dux conspicuus fidei Idantyrus, a quo Philomusus in Helicon adiutus est. Honori ac Venerationi Perillustris ac Generosi Domini Domini Stephani Sehy etc. Ab Ill. Spect. Praenob. Nob. ac Ing. Bistriciensis P. Scholarum Piarum Gymnasii Rhetorices et Poeseos Juventute in scenam datus. Claudiopoli. 1735. 4°. 2 sztlan lev. Inductiones XIII.

58. 1738. május . . . Jagello, ex magno Lithuaniae duce Rex Poloniae electus. Das ist: Jagello ausz einen Gross-Fürsten von Lithauen Erwählter König in Pohlen. Ab Ill. Perill. Praenob. Nob. Ac. Ing. Soproniensis Societatis Jesu Gymnasio in scenam datus . . . Anno 1738. Mensis Majj . . . die . . . Sopronii. 1738. 4°. A—D₃ = 16 sztlan lev. Actus V.

59. 1738. jun. 22. Zrinius ad Sigethum. Acta in Aula Celsissimi Principis Primatis Hungariae et Archi-Episcopi Strigoniensis. XI. Cal. Feb. Anni MDCCXXXVIII. a Rhetoribus Posoniensibus. Deinde Ejusdem jussu et impensis typis data. Posonii. S. a. (1738.) 4°. A—B₂ = 7 sztlan lev. Actus III. (Programm teljes szöveggel.) V. ö. 176 sz.

60. 1738. Mithridates. Tragoedia S. l. 1738. 4°. 2 sztlan lev. Scenae XIV. Előadatott a pozsonyi érseki gymnasium felső nyelvtudományi osztályában.

61. 1744. jun. Sanctus Ladislaus Episcopatus Varadinensis author. Cassoviae. 1744. 4°. 4 sztlan lev. Actus III. (Magyar és latin nyelven.) Előadták a nagy-váradi jezsuita collegiumban.

62. 1746. jul. 3. Matthaeus et Simon. S. l. (Tyrnaviae.)

1746. 4°. 2 sztlan lev. Actus III. Előadták u. o. a jezsuita gymnasium elemi osztályának növendékei

63. 1755. sept. 7. Meribbal. Acta Budae a Scholis humanioribus. Budae. S. a. (1735.) 4°. 2 sztlan lev. Actus III.

64. 1756. febr. 26. Saltus proemium caput Joannis in disco. Acta ab Antiquissimo Seminario S. Stephani Primi Regis Hungariae Anno MDCCLVI. Die XXVI. Februarii S. l. et a. (1756.) 4°. 2 sztlan lev. Actus III. Előadták az esztergomi seminariumban.

65. 1756. máj. Cyrus minor. S. l. et a. (Tyrnaviae. 1756.) 4°. 3 sztlan lev. Actus III. Előadták u. o. a jezsuita gymnasium középső nyelvtudományi osztályának növendékei.

66. 1756. máj. David. Tyrnaviae. 1756. 4°. 2. sztlan lev. Actus III. Előadták a trencsényi jezsuita gymnasium alsó és elemi osztályának növendékei.

67. 1756. máj. Titus. Tyrnaviae. 1756. 4°. 2. sztlan lev. Actus III. Előadták a trencsényi jezsuita gymnasium felső és közép nyelvtudományi osztályának növendékei.

68. 1756. jun. Filius prodiguus a patre discedens. Tyrnaviae. 1756. 4°. 2' sztlan lev. Actus III. Előadták a besztercebányai jezsuita gymnasiumban.

69. 1756. jun. Pancratius. Tyrnaviae. 1756. 4°. 2 sztlan lev. Actus III. Előadták a komáromi jezsuita gymnasium növendékei.

70. 1756. jul. 29. Alexis. Tyrnaviae. 1756. 4°. 2 sztlan lev. Actus III. Előadták Pozsonyban a jezsuita gymnasium középső nyelvtudományi osztályának növendékei.

71. 1756. jul. Ibranus. Tyrnaviae. 1756. 4°. 2 sztlan lev. Actus III. Előadták ugyanott a jezsuita gymnasium elemi osztályának növendékei.

72. 1756. sept. Procopius. Tyrnaviae. 1756. 4°. 2 sztlan lev. Actus III. Előadták a trencsényi jezsuita gymnasium növendékei.

73. 1756. Amicitia fraudulenta. Agriae. 1756. 4°. 2 sztlan lev. Actus I. Előadták a miskolczi minoriták gymnasiumában.

74. 1756. Darius. Tyrnaviae. 1756. 4°. 2 sztlan lev. Actus III. Előadták a piaristák nyitrai gymnasiumában.

75. 1756. *Jehanguirus. Tyrnaviae. 1756. 4°. 2 szatlan lev. Actus III.* Előadták a komáromi jezsuita gymnasium két felső nyelvtudományi osztályának növendékei.

76. 1757. jun. *Ajax et Teucer. Tyrnaviae. 1757. 4°. 2 szatlan lev. Actus III.* Előadták u. o. a jezsuita gymnasium felső nyelvtudományi osztályának növendékei.

77. 1757. sept. *Judas Machabeus. S. l. et a. (Tyrnaviae. 1757.) 4°. 2 szatlan lev. Actus V.* Előadták a selmeczi jezsuita gymnasium alsó és elemi osztályának növendékei.

78. 1758. sept. 8. *Aspar. S. l. et a. (Tyrnaviae. 1758.) 4°. 2 szatlan lev. Actus III.* Előadták u. o. a jezsuita gymnasium felső nyelvtudományi osztályának növendékei.

79. 1758. sept. 16. *Cyrus. Ein Trauer-Spiel. (5 Abhandlungen) Tyrnau. 1758. 4°. 2 szatlan lev.* Előadták u. o. a jezsuita gymnasium convictusának tagjai. Magyar nyelven lásd 26 sz. a.

80. 1758. sept. *Artaxerxes. Tyrnaviae. 1758. 4°. 2 szatlan lev. Actus III.* Előadták a trencsényi jezsuita collegium felső és középső nyelvtudományi osztályának növendékei.

81. 1758. sept.... *Regulus. S. l. et a. (1758.) 4°. 2 szatlan lev. Actus III.* Előadták a selmeczi jezsuita gymnasium növendékei.

82. 1758. *Sanchus. Tyrnaviae. 1758. 4°. 2 szatlan lev. Actus III.* Előadták a szakolczai jezsuita gymnasium alsó és elemi osztályának növendékei.

83. 1758. *Aurelius. S. l. et a. (1758.) 4°. 2 szatlan lev. Actus V. Actus I Ante meridiem. A. III. Sub meridiem. A. IV. Post meridiem. A. V. Sub vesperam.* Előadták a szakolczai jezsuita gymnasium növendékei.

84. 1759. máj.... *Theophilus. Tyrnaviae. 1759. 4°. 2 szatlan lev. Actus III.* Előadták a selmeczi jezsuita gymnasium alsó és elemi osztályának növendékei.

85. 1759.... *Theophilus. In einem Spiele vorgestellt. (III Abhandlungen.) Tyrnau. 1750. 4°. 2 szatlan lev.* Előadták ugyanott. Az előbbinek német fordítása.

86. 1759. sept. 9. *Quintus Fabius. Tyrnaviae. 1759. 4°. 2 szatlan lev. Actus III.* Előadták a szakolczai jezsuita gymnasium felső és középső nyelvtudományi osztályának növendékei.

87. 1759. sept. . . Octavianus Caesar. S. l. et a. (Tyrenaviae. 1759) 4°. 2 szatlan lev. Actus III. Előadták ugyanott a jezsuita gymnasium felső nyelvtudományi osztályának növendékei.

88. 1759. sept. . . Pacuvius Calavius. S. l. et a. (1759.) 4°. 2 szatlan lev. Actus III. Előadták a selmeczi jezsuita gymnasium növendékei.

89. 1759. sept. . . Pacuvius Calavius. S. l. et a. (1759.) 4°. 2 szatlan lev. III Abhandlungen. Az előbbinek német kiadása.

90. 1759. sept. . . Romulus és Remus. Tyrenaviae. 1759. 4°. 2 szatlan lev. Actus III. Előadták a trencsényi jezsuita gymnasium felső és középső nyelvtudományi osztályának növendékei.

91. 1759. sept. . . Sedecias. S. l. et a. (1759.) 4°. 4 szatlan lev. (Mellette német és tót programm.) Előadták a besztercebányai jezsuita gymnasium felső és középső nyelvtudományi osztályának növendékei.

92. 1759. Joannes Corvinus et Simon Kemenius. S. l. et a. (Sopronii 1759.) 4°. 2 szatlan lev. Actus III. Előadták ugyanott a jezsuita gymnasium felső nyelvtudományi osztályának növendékei.

93. 1759. Theoxena. S. l. et a. (Tyrenaviae. 1759.) 4°. 2 szatlan lev. Actus III. Előadták ugyanott a jezsuita gymnasium középső nyelvtudományi osztályának növendékei.

94. 1760. máj. . . Tres pueri Babylonici. Tyrenaviae. 1760. 4°. 2 szatlan lev. Actus III. Előadták a selmeczi jezsuita gymnasium alsó és elemi osztályának növendékei.

95. 1760. jun. . . Aelius Sejanus. S. l. et a. (1760.) 4°. 2 szatlan lev. Actus III. Előadták a pécsi jezsuita gymnasiumban.

96. 1760. sept. . . Salomon et Geysa. Tyrenaviae. 1760. 4°. 2 szatlan lev. Actus III. Előadták a pécsi jezsuita gymnasiumban.

97. 1761. máj. 8. Saul. Tyrenaviae. 1761. 4°. 2 szatlan lev. Actus III. Előadták ugyanott a jezsuita gymnasiumban.

98. 1761. jun. 7. Pythias et Damon. Tyrenaviae. 1761. 4°. 2 szatlan lev. Actus III. Előadták ugyanott a jezsuita gymnasium első nyelvtudományi osztályának növendékei.

99. 1761. jun. 21. Thebae vindicatae. Tyrenaviae.

1761. 4°. 2 sztlan lev. Actus III. Előadták ugyanott a jezsuita gymnasium elemi osztályának növendékei.

100. 1761. jun... Alexius Japon. Claudiopoli. 1741. 4°. 2 sztlan lev. Actus III. Előadták ugyanott a jezsuita collegium alsó nyelvtudományi osztályának növendékei.

101. 1761. jun. Babilas. Tyrnaviae. 1761. 4°. 2 sztlan lev. Actus III. Előadták a beszteczebányai jezsuita gymnasium növendékei.

102. 1761. sept. 8. Emericus et Andreas. Tyrnaviae. 1761. 4°. 2 sztlan lev. Actus III. Előadták a trencsényi jezsuita gymnasium növendékei.

103. 1761. sept... Lisbius. S. l. et a. (1761.) 4°. 1 lev. Előadták a bazini jezsuita gymnasium növendékei.

104. 1761. sept. Nehemias. Honoribus Celsissimi ac Reverendissimi S. R. I. Principis Domini Domini Francisci e Comitibus Barkóczy de Szala. Tyrnaviae. 1761. 4°. 4 sztlan lev. Actus III. Előadták ugyanott a jezsuita gymnasium növendékei.

105. 1761. Leangus. Tyrnaviae. 1761. 4°. 2 sztlan lev. Actus V. Előadták a szakolczai jezsuita gymnasium közép és felső nyelvtudományi osztályának növendékei.

106. 1761. Meleager. Tyrnaviae. 1761. 4°. 2 sztlan lev. Actus III. Előadták a trencsényi jezsuita gymnasium alsó és elemi osztályának növendékei.

107. 1761. ... Syrao et Heraclio. Tyrnaviae. 1761. 4°. 2 sztlan lev. Actus III. Előadták a trencsényi jezsuita gymnasium növendékei.

108. 1762. jun. 6. Thiamus et Penthesius. Tyrnaviae. 1762. 4°. 2 sztlan lev. Actus III. Előadták ugyanott a jezsuita gymnasium középső nyelvtudományi osztályának növendékei.

109. 1762. jun. Cum te latebris in thronum sublimatio. S. l. (Claudiopoli.) 1762. 4°. 2 sztlan lev. Actus III. Előadták ugyanott a jezsuita gymnasium középső nyelvtudományi osztályának növendékei.

110. 1762. jun. Tobias junior ad Patrem Redux. Tyrnaviae. 1762. 4°. 2 sztlan lev. Actus III. Előadták a trencsényi jezsuita gymnasium alsó és elemi osztályának növendékei.

111. 1763. máj... Julius Martyr. S. l. et a. (Cassoviae 1763.) 4°. 2 sztlan lev. Actus III. Előadták ugyanott a jezsuita gymnasium középső nyelvtudományi osztályának növendékei.

112. 1764. Cyrus. Pièce heroique de Mr. L. Abbe Metastasio. Représentée devant Leurs Majestez Imp. Royal. Apostol. par Les Demoiselles Pensionnaires de la Congregation de Notre-Dame à Presbourg. S. a. (1764.) 4°. 3 pages. (Francia nyelven.) 3 Actes. Ehhez járul:

113. 1764. Les Amazones Modernes de Mr. Le Grand, Ajustées au Théâtre des Demoiselles Pensionnaires de Notre-Dame, avec une Danse d' Esclaves, A la fin du 2. Acte. La pièce finit par une Marche des Amazones armées de Lances.

114. 1764. Titus. Piece Heroique en trois Actes de Mr. L'Abbé Metastasio. Représentée devant Leurs Majestez Imperiales & Roiales Apostoliques, par les Demoiselles Pensionnaires de la Congregation de Notre-Dame, à Presbourg l'an 1764. Ehhez járul:

115. 1764. Ninette à la cour. Petite burlesque intitulée, qui suit la premiere piece. Représentée devant Leurs Majestez Imperiales Roiales Apostoliques, par les Demoiselles Pensionnaires de la Congrégation de Notre-Dame, à Presbourg. Presbourg, s. a. (1764.) 4°. 3 pages et l.

116. 1765. jul. Palilia Sacra. Strigonii. 1765. 4°. 2 sztlan lev. Actus III. Előadták az esztergomi jezsuita gymnasium növendékei.

117. 1766. Balthasar. Ein Trauer-Spiel. 4°. 1 lev. (Magyar nyelven lásd 28. sz. a)

118. 1767. Telephus. S. l. et a. (Sopronii. 1767.) 4°. 2 sztlan lev. Actus III. Előadták ugyanott a jezsuita gymnasium elemi osztályának növendékei.

119. 1770. Midas. Posonii. 1770. 4°. 2 sztlan lev. Actus III. Előadták ugyanott a jezsuita gymnasium növendékei.

120. 1775. jun. 4. Schäferspiel, welches bey Gelegenheit der feyerlichen Handlung, da der Hochwürdige Herr Georg Primes, Abt von Sanct Georgen zu Segnien, und Stadtpharrer in Oedenburg: nach zurückgelegten fünfzig Jahren Seines Priestertums, Das hochheilige Messopfer neuerdings den 4 Junii als einfallenden Pfingst Sonntag entrichtet. Oedenburg. 1775. 4°.

2 sztlan lev. Előadták a soproni evang. iskola második osztályának növendékei.

121. 1775. jun. 13. *Drama officioso — bucolicum* Gymnasii Sabariensis sacratum Idibus Junii Anno M.DCC.LXXV. Excellentissimo Illustrissimo ac Reverendissimo D. D. Francisco Episcopo Jaurinensi e Comitibus Zichy de Vasonkő etc. etc. dum Sabariam advendaret. Sopronii. 1775. 4°. 80 l. Partes III. Programm, teljes szöveggel.

122. 1775. jun. *Excidium Hierosolimitanum a Tito et Romano exercitu factum.* Sopronii. 1775. 4°. 2 sztlan lev. Actus III. Előadták a soproni iskola rhetorai.

123. 1776. sept. 5. *Caracalla, Getam fratrem perimens. Tragoedia.* Magno-Varadini. 1776. 4°. 2 sztlan lev. Előadták ugyanott a jezsuita gymnasium közép és felső nyelv-tudományi osztályának növendékei.

124. É. n. *Olympia Jovi Sacra, siue Incrementum Musas inter et Pastores Amoris Certamen.* Excellentissimo Domino Domino Adamo Patachich, Ecclesiae Varadiensis Episcopo, annum diei onomasticae recursum celebranti... ab Carolo Ditters Musices, Wenceslao Pichl Dramatis Authoribus. Magno-Varadini. (É. n.) 4°. 14 sztlan lev. (Programm, teljes szöveggel.)

III. Kéziratban levő tanodai drámák, teljes szöveggel.

1. Magyar nyelven.

125. É. n. (1749.) *Jekonias.* Szomorú szabású Vig ki menetelű Játék. Bartakovich József gyűjteményében. (Nyomtatásban lásd 2. sz. a.)

126. É. n. (1750.) *Constantinus Porphyrogenitus Faludi Ferencztől.* Bartakovich József (Nyomtatásban lásd 4. szám alatt.)

127. 1750. *Constantinus Porphyrogenitus.* Szomorú Játék öt végezésben. Az első levél alján egykorú kézjegyzése: »P. Faludi Ferencz fordította olaszból.« 4°. 20 lev.

128. E. n. *Caesar.* 5 végezés. Bartakovich József gyűjteményében.

129. 1749. Caesar Aegyptus Földén Alexandria-ban. Szomorújáték 5 végezésben. P. Faludi Ferencz ford. Olaszból. »Ment Játékban Fejér-Egyházi kastélyban az őszi mulató napok alkalmatosságával, T. P. Kunics Ferencz Rectorsága alatt 1749-dik Esztendőben. MS. Sec. XVIII. 4°. Fol. 19 (Horvát István könyvtárából.) Faludinak ismeretlen drámája.

130. 1753. Egyptomi József, azaz Menynyországnak uttya, mellyet nyitt az ártatlanság. Ex Latino Patris Leyai S. J. in Hung. Linguam convertit a. 1753. Tyrnaviae P. Moyses Lestyán, S. J. Scholasticus tertii anni Theologicus. Nazione Siculus Transylv. Leíratott Bécsben 1754. 15. Aug. in Collegio Theresiano. (Prologusában említetik egy »Salamon« cz. tanodai dráma.) MS. Sec. XVIII. 4°. Fol. 12 (Horvát István könyvtárából.)

131. 1766. jun. M. A. Plautus magyarra fordított s mocskaiból kitisztított Menechmus nevű vigszabású játéka, melyet előada a III. és IV. Váczi kegyes Oskola. Fordította Dugonics András. MS. Sec. XVIII. 2°. Fol. 17. (Nyomatott programját lásd 29. sz. a.) 5 Rész.

132. 1770 Gyöngyösi. Vigszabású Játék, melyet előadott Dugonics András, kegyes oskolabéli szerzetes pap, 1770, midőn Váczon V. és VI. oskolát tanítaná. MS. Sec. XVIII. 2°. Fol. 22. Actus V.

133. É. n. Solimanus. Actus IV. MS. Sec. XVIII. 2°. Fol. 9.

2. Latin nyelven.

134. 1653. Actus continens ascensionem Christi et missionem Sancti Spiritus. Auctore Andrea Sartori. Előadatott az illavai gymnasiumban pünkösdkor.

135. 1653. Actus oratorius continens solennem Natalitorum Domini Festivitatem, aliquot thematibus comprehensam. Auctore Andrea Sartori. Előadatott az illavai gymnasiumban karácsony ünnepén.

136. 1653. Actus oratorius de Passione Domini. Auctore Andrea Sartori. Előadatott az illavai gymnasiumban husvétkor.

137. 1653. jan. 8. Lusus scholasticus seu actus

oratorius exhibens hominis creationem, lapsum et per Nativitatem Christi Salvatoris reparationem. Auctore Andrea Sartori. Előadatott az illavai gymnasiumban.

138. 1670. Elaboratio Actus Comici de Papiniano, Consiliario Bassiani. A Davide Brumer, Cremniciensi. MS. Sec. XVII. 4°. Fol. 55. (Nyomtatott programját lásd 36. sz. a.)

139. 1769. Isaac, Figura Redemptoris. Actio Sacra per Musicam producta Magno Varadini. Metastasii versio. MS. Sec. XVIII. 2°. Fol. 11. (V. ö. 21. sz.)

140. 1770. máj. 28. Opimius. Comoedia. »Egerunt hanc die maji eodem A. 1770. praesente Eminentissimo Cardinale Christophoro Migazzi cum universo Clero et Dominis Vaciensibus, a meridie, incepit 5-a, duravit paullo post 7-am. Composuit autem Comoediam hanc Andreas Dugonics a S. Angelo Custos professor Rhetoricae et Poeseos Vacii. MS. Sec. XVIII. 2°. Fol. 22.

141. 1770. sept. 19. Asinaria Plauti. Expurgata ab Andrea Dugonics. 1770. Vacii die Corporis Christi. MS. Sec. XVIII. 2°. Fol. 11.

142. Laodice, Regina Cappadociae. Tragoedia declamatoria. MS. Sec. XXIII. 4°. Fol. 10.

Bartakovich József gyűjteményében: (693 An. Laod.)

143. Abdias. Actus I.

144. Aëtius. Actus III.

145. Alexis. Actus I. A P. Friz.

146. Artaxerxes. Actus III.

147. (Attila, Buda, Taxus.) Actus I. (Czimje nincs.)

148. Balthasar. Actus III. »NB. haec actio in originali habet V. Actus edita est Parme ab aliquo e S. Jes. 1753.«

149. Belisar. Actus I. (Czimje nincs.)

150. Codrus. Tragoedia a P. Friz. Actus III.

151. Cyrus. Actus III.

152. Demophon. Actus III.

153. Dido derelicta. Actus III.

154. Dion. Actus V. Auctore Granelli S. J.

155. Eustachius S. Martyr. Tragoedia. Actus III.

156. Galanthophilus, Miles Gloriosus. Actus I.
157. Issipile. Actus III.
158. Jephthe. Actus III. Acta primum 1750. Reproducta subinde in variis locis.
159. Joseph, a fratribus suis adoratus et agnitus. Authore Metastasio. Partes II.
160. Macaria. Actus III.
161. Manasses. Tragoedia. Auctore P. Granelli Italice edita. Latinitate a P. Pamer. S. J. donata.
162. Mithridates. Actus III.
163. Mors Caesaris. Actus III.
164. Olympias. Actus III.
165. Psychis seu Declamatio in materia sacra sub schemate amorem DEI Filij erga nos exhibens, Acta Graecij a P. Andrea Friz.
166. Salamon. Declamatio a Prof. Andrea Friz. (Drámai költemény.)
167. Sedecias. Auctore P. Granelli Italice edita. Latinitate a P. Pamer S. J. donata.
168. Sesostrius. Actus III.
169. Simon Machabaeus. Acta Tyrnaviae a media Grammaticae classe. A. 1747. Authore Mag. Josepho Bartakovich. Actus III.
170. Syroes. Actus III.
171. Telemachus. Actus III.
172. Themistocles. Actus III.
173. Titi Clementia. Actus III.
174. Zenobia. Actus III. NB. In hoc praecedente actione nec illa ordo scenarum est, qui in originali Italica; nec omnes illi sensus. Multumque inferior videtur esse ipsa originali Italica actione.
175. Zrinius ad Sigethum. Actus I. V. ö. 59. sz.

Koppi Károly gyűjteményében: (186. Fol. lat.)

176. Theuropides. Actus V. Fol. 7. (Czímje hiányzik.)
177. Az erszény. Actus V. Fol. 14. Czímje szintén hiányzik. Prologusa így kezdődik: »E játékna k, mellyet im itt előadunk, erszénya neve stb.«

178. Philocles. Actus III. Fol. 5.

179. Phormio Terentii expurgata Vacii. 1771.
(Auctore: Andrea Dugonics?) Actus V. Fol. 5.

180. 1789. Brilliantina Praetensio. Tragoedia in quinque actibus. Ex Originali Hungarico D. Dugonics Professoris Matheseos in Regia Universitate Pestiensi Germanice (rectius: latine reddita. 1789. Mátray jegyzése: Pro primis lineis Arany Perczek. MS. Sec. XVIII. 4°. Fol. 88. [37. Quart. Lat.]

Midőn a jelen közleményt ezennel bezárom, ki kell jelentenem, hogy ezen összeállítást magam sem tekintem a szó legszigorúbb értelmében kimerítőnek, mert ilyen tárgyban abszolút teljességet elérni szinte lehetetlen. Valószínű, hogy még számos ilyen munka lappang a Nemzeti Múzeum Könyvtárában; különösen az összekötött apró nyomtatványokból s a kéziratok colligatumaiból jöhetnek napfényre merőben ismeretlen művek. Épen ezért a vizsgálódást korántsem tekintem befejezettnek s magát ez összeállítást sem véglegesnek. Ha további kutatásaimban némi eredményre juthatok, kötelességemnek fogom tartani újabb adalékaimat a »Magyar Könyvszemlé«-ben időről-időre közzétenni.¹⁾

¹⁾ Czikkiró úr adalékainak készséggel nyitunk tért lapunkban. S mivel úgy tudjuk, hogy a jelen közlemény csak egy részlete szerző azon tanulmányának, melyet a hazai iskolai drámákról ír, kívánjuk, hogy kutatásait e téren mielőbb befejezze s a hazai iskolai drámák teljes bibliographiáját nyujtsa irodalmunknak. Szerk.

A SOMOGYI-KÖNYVTÁR MEGNYITÁSA SZEGEDEN.

A »Magyar Könyv-Szemle« 1880. évi folyamában örömmel tettünk jelentést azon nagylelkű adományról, melyet Somogyi Károly esztergomi prépost-kanonok tett, midőn közel 60,000 kötetből álló könyvtárát Szeged városának ajándékozta; s kiemelve a nagy fontosságú esemény művelődéstörténelmi jelentőségét, közöltük úgy magát az alapító levelet, mint azon tájékoztató jelentést, melyet a fővárosi szakértők kiküldött bizottsága a felajánlott könyvtár állapotáról készített. Az időtől fogva hivatásunkhoz képest folyvást meleg érdeklődéssel kísértük ez országos érdekű ügyet, s hiven feljegyeztünk minden mozzanatot, mely az új közkönyvtár sorsában fölmerült. Jelentettük annak idején, hogy a könyvtár feletti fölügyeletet gyakorló városi tanács a nemeslelkű alapítóval egyetértőleg, a könyvtárnoki állomásra Reizner Jánost, Szeged város főjegyzőjét nevezte ki s megbizta őt a könyvtár átszállításával, felállításával és rendezésével.

Azóta e munkálatok szerencsésen véget értek s most azon örvendetes eseményről tudósíthatjuk olvasóinkat, hogy e nevezetes könyvtár a szegedi városi reáliskola földszinti helyiségében, 14 teremben (melyeknek bebutorozására a városi közgyűlés 20,000 forintot szavazott meg) immár felállítatott, egy része rendeztetett s f. é. október 16-án az új intézet Ő Felsége Urunk Királyunk által ünnepélyesen megnyitattott s átadatott a közhasználatnak.

E megnyitás a romjaiból kiemelkedett város szellemi életében új korszakot nyit meg s újabbkori művelődéstörténetünknek egy fontos fejezetét képezi.

Örömmel constatáljuk, hogy a Somogyi-könyvtár fölavatása oly szokatlan pompával ment végbe, a mely méltó

volt nemcsak az alföld metropolisához, hanem azon messze kiható tényhez is, melyet egy közkönyvtár megnyitása képez. A három napig tartó ünnepélyességek sorában ez volt a legcsendesebb, a legkevésbé csillogó mozzanat, de bizvást állíthatjuk, hogy a jövőben ennek lesznek legáldásosabb következményei. E lélekemelő ünnepély lefolyását a következőkben ismertetjük.

A Somogyi-könyvtár megnyitása az ünnepélyességek harmadik napjára, október hó 16-ára volt kitűzve. A rendezőség ez alkalomra meghívta egyebek közt a Nemzeti Múzeumot, a M. Tud. Akadémiát és a budapesti egyetemi könyvtárt is; a Nemz. Múzeum részéről Pulszky Ferencz, az Akadémiától Fraknói Vilmos főtitkár és Hunfalvy Pál könyvtárnok személyesen meg is jelentek. A vallás- és közoktatásügyi miniszterium képviselője Szász Károly miniszteri tanácsos volt. Ezeken kívül jelen voltak a többi miniszteriumok, megyei és törvényhatóságok, egyházi és világi testületek, hazai tudományos társulatok és irodalmi intézetek képviselői rendkívül nagy számmal.

A megállapított program szerint Ő Felsége a király délután egy órakor érkezett meg a főreáliskolához; kíséretében voltak: Tisza Kálmán miniszterelnök, Tisza Lajos királyi biztos, a hadsegédek és Pálffy szegedi polgármester. A csarnokban, mely délszaki növényekkel, gyönyörű narancsfák és más ritkaságokkal izlésesen volt díszítve, a könyvtári bizottság fogadta; innen a szönyegekkel bevont folyosón át e bizottság Ő Felségét a gyönyörűen díszített Somogyi-terembe vezette, mely a nagylelkű alapító emlékére van berendezve. A megnyitás a könyvtár tágas olvasótermében ment végbe, hol Ő Felségét az egybegyűlt díszes közönség harsány éljenzéssel üdvözölte. Elfoglalván a király a számára készített trónszerű emelvényt, Reizner János könyvtárnok előlépett s következő üdvözlő beszédet intézte hozzá:

»Felséges császár és apostoli király!

Legkegyelmesebb urunk!

Felséged a vész napjaiban e város iránt tanusított legmélyebb részvéte, apostoli szavai és lelkesítő példája által a nemzet, sőt az egész világ jóindulatát keltette fel irántunk s mindenki áldozatot hozott, hogy e város új élete Felséged akarata szerint szebb legyen, mint volt. Somogyi Károly esztergomi kanonok nagybecsű könyvtárát adományozta nekünk oly czélból, hogy

az itt az alföld nagy magyar közönségének tudományos képződése, szellemi tevékenysége, szóval közművelődésének emelésére egyik tényezőül szolgáljon.

A legmélyebb hódolattal üdvözljük itt Felségedet azon legalázatosabb esedezéssel, hogy a szellemi kincsek e gazdag tárházát legkegyelmesebben megnyitni s azt a Felséged szolgálatára mindenkor kész ezen város és nagy vidéke lakosságának javára legkegyelmesebben átadni méltóztatassék.

Mély hálával dicsők és boldogok vagyunk azon tudattal, hogy Felséged neve ezen intézetnek rövid idő múlva mutatkozó áldása gyümölcseivel egybekötve lett; boldogok vagyunk azon reménytől eltelve, hogy Felséged által most megnyitandó ezen közintézet önként előidézi, hogy ez ős emporialis város egy messze kiterjedő magyar vidéknek egyuttal culturalis tekintetben is valódi központja leend.

Hódolatunk s hálaérzelmeink ismételt kifejezése mellett Istentől Felségedre és Felséged családjára áldást kívánunk. Éljen.«

A lelkes éljenzés lecsillapultával ő Felsége következőleg válaszolt:

»Örömmel jöttem egy nemesszívű hazafi által Szeged városának nagylelkűen adományozott e könyvtár megnyitására. Bizton hiszem, hogy a tudományok ezen gazdag tárháza nemcsak Szeged város, hanem az egész vidék szellemi emelkedésének egyik tényezőjéül fog szolgálni; és e reményben az intézetet ezennel megnyitottnak nyilvánítom.«

E szavak elhangzása után a közönség ismét lelkes éljenzésben tört ki.

Ő Felsége most leszállva az emelvényről, Reizner János könyvtárnokhoz lépett s a könyvtár nagysága és berendezése iránt néhány kérdést intézett hozzá; majd az alapítónak képviselőivel, Sujánszky és Pellet kanonokokkal ereszkedett szóba, szívélyesen kérdezősködve Somogyi kanonok felől, kit gyengélkedő egészségi állapota megakadályozott abban, hogy a nagy ünnepélyen, melynek ő volt szerzője, személyesen jelen lehessen.

Ő Felsége ezután Reizner kalauzolása mellett megszemlélte a könyvtár összes helyiségeit s ismételten kérdéseket intézett vezetőjéhez a könyvtár felállítására s rendszere iránt. Előkerlte és megtekintette a könyvtár catalogusait is. Mindaz, a mit

látott és hallott, megnyerte magas tetszését; s ezért meglepődését fejezte ki a könyvtárnoknak. Visszatérve a könyvtárnok hivatalaszobájába, nevét a vendégkönyv külön díszlapjára följegyezte s újra teljes meglepődését nyilvánítva, a közönség lelkes éljen kiáltásai közt szívélyesen bucsút vett és távozott.

Ezzel a könyvtár megnyitási ünnepélye véget ért.

Kivánjuk, hogy ezen új nyilvános könyvtár megtegye kötelességét a hazai cultura szolgálatában s betöltse a hivatást, melyet nagylelkű alapítója és a nemzet jobbjai alapításához és jövőjéhez fűznek.

MÉG EGY ADALÉK

SZABÓ KÁROLY „RÉGI MAGYAR KÖNYVTÁRÁHOZ.”

Közli: R. F. Görög Gyula.

Köztudomású dolog, hogy a kassai dóm néhány éve gyökeres restaurálás alatt van. A munkálatok czélszerű berendezésel igényelte körültekintés arról győzte meg az intéző dómépítő bizottságot, hogy mélyreható munkára van szükség, ha a remek góthstíli templomot megakarjuk az enyészettől menteni.

Ezért bontották le a főoltártól balra levő első főoszloprót a szószéket s az alatta, ezen főoszlophoz erősített, Illenfeld Andrásféle († 1587) veresmárvány síremléket¹⁾ is, mely helyéből elmozdítván, f. é. jan. 17-én megette leesve találták a Lőcsén Brewer (Breuer) Lőrincznél 1626. nyomtatott *Kalendarium* ot.

Bibliographiai ismertetése a következő:

(276. sz.) *Kalendarium* * | Az Christos Wrwnk | Születése után, 1626 *—Nagy szorgalmatossággal össze irattatott | Az | Herlicii David D. Stargart* | városáa (!) (Pomerani Ország) | Astrononus (!) | és Medicus által. — Közepén Magyarország kettős czímerét (alul balra a négy pólya, jobbra a kettős kereszt felü

¹⁾ » Andreas Illenfeldt Röm. Kay. Mayt. Obristen Zayg. Maister Ambts Leutenant in Oberungarn. Starbe den 22. 7-ber Anno 1587.«

A * jelzett sorok veres nyomásuak.

megfordítva) két oroszán tartja, a címer felett egy hercegi v. királyi korona, de nem hazánké. — Colophonja: Lőczen, Brewer Lorintz által 16-r. A — E₅. = 5 iv (8 levelenként) = 40 sztan levél = 80 lap (az utolsó üres). Czimlap s chronologia egy levél, jegyek magyarázata s január hó fele 1 levél naptári rész együtt 13 levél, a »sokadalmak« 3 levél, a prognosticon címe s ajánlása 1. l., tartalma 15. l., végül a »C h r o n i k a« 8 levél, az utolsó előttinek a közepén csinos rajzzal. A prognosticon teljes címe s ajánlása ime ez: »Prognosticon | Astrologikum | az az: Az Eggi Fő Czilla | goknak forgásabol valo jövendő | őles, ez mostani 1625 (hihetőség nyomdahiba 1626 helyett; mert az 1626. esztendőre szól a szöveg) Eszten | dőre, neminemű törtenező dolgokról, | és az wdőknek változa | sirol, Etc. Nagy szorgalmatossággal meg el | sőben iratott az | D Herlitius David által, | Németből pedig Magyar nyelve | megh fordítatot | Lőczön, | Nyomtatta Brewer Lorintz által (nyomda hibával).«

A másik oldalon pedig egy igen csinos rajz alatt ezen ajánlás olvasható: »Az Bölcz, és Tisztelendő | Ficker Mihálnak | Lőczői Varosban La | koszo Kereskedőnek, Enne | kem Jo Akoro (akaró) Biszod (bizodalmas) Apam Uramnak | Eszt az en Vy Magyar nyelvre fordítatot első IVDJCIUMAT | (sic) alaszatossággal és fiui szeretettel — meg ayanlom és Vy Esztendőre | meg aiandekoszom Brewer Lorintz.

Tartalma 10 részből áll és pedig; I. Rész. Ez Jelen valo 1626 Esztendőnek Vralkozó Planetáról. II. R. Az Telről. III. R. Az Tavaszról. IV. R. Az Nyarrol. V. R. Az Oeszről. VI. R. Az Ecclypsisekről, avagy az Napban es a Holdban valo Fogyatozásokrol. VII. R. Hadakrol és egyeb következendő veszedelmekről. VIII. R. Az Betegsegekről és egyéb Nyavalyakról. IX. Az Földi Gyümölcszekről. X. R. Az Teli és nyari (!) nyári helyett) veteményekről. 1. Az veteményről. 2. Az Oeszszeli veteményekről. — Teljesen ép példány.

Sz. kir. Kassa város tulajdona. (Frögc Vilmos úr, a dóm építésvezetője a T. Polgármester úr kezéhez szolgáltatta).

JELENTÉS A NEMZETI MÚZEUM KÖNYVTÁRÁNAK ÁLLAPOTÁRÓL 1882/3-BAN.

Majláth Bélától.

Méltóságos igazgató úr!

Hivatkozással Méltóságodnak f. évi október 19-én kelt meghagyására, van szerencsém a vallás és közoktatásügyi m. kir. miniszteriumnak f. é. október 15-én 34683-ik szám alatt kelt rendeletéhez képest, a könyvtár állapotáról általjában, s az oda beosztott kézirat és levéltárról különösen, a múlt évi július 1-től a folyó évi június 31-ig terjedő egy évi időszakról szóló jelentésemet a következőkben betérjeszteni.

Az általános érdeklődés, melylyel a nagy közönség, valamint a tudományos buvárlók és kutatók a könyvtár iránt viseltetnek, azon örvendetes észleletre utalnak, hogy könyvtárunk úgy anyagban, mint jelentőségben mindinkább emelkedik, s ezáltal kulturális feladatának hova jobban meg is felel, nemcsak a tudományos források mind sűrűbb felhasználása által hazai íróink részéről, de azáltal is, hogy azt a külföld tudósai is gyakrabban veszik igénybe, mint a megelőzőtt években. A könyvtár anyagának szaporodása pedig a hazai nyomdák szaporodásával oly örvendetesen halad, hogy néhány év múlva a könyvtár helyiségének bővítése, komoly intézkedés gondja leend. Ámde ha egyrészt a közönség érdeklődése, a kormány támogatása a könyvtár emelkedését hathatósan előmozdítja; másrészt hozzájárul ehhez a könyvtár szakközlönyének a »Magyar Könyv-Szemlé«-nek eddigi megjelenése is, mely a bibliographiai, könyvtártudományi és codicologiai ismeretek terjesztése körül könyvtárunk kiváló érdekében nem csekély érdemeket szerzett Csontos János könyvtári segédőr szerkesztése alatt áll. Nem lehet említetlenül hagynom

azt sem, hogy a könyvtár tiszti személyzetének szakavatott buzgó munkálkodása, szorgalma által iparkodik a könyvtárt kivívott kulturális jelentőségének első fokán föntartani.

Felemlítendőnek tartom ezenfölül azon működést is, mit a könyvtár tisztviselői a könyvtáron kívül tudományos utazásaik alkalmával végeztek. Igy a jelentést tevő könyvtárőr tanulmányozta a bécsi nyomdászat négyszázados jubilaema alkalmával a bécsi nyomdászati termékek kiállítását, tüzetes birálat tárgyává tette felső Magyarországon az okolicsnai és rózsahegyzi zárda, továbbá a Csaplovics-féle alsó-kubini könyvtár anyagát is. Csontos János segédőr a wolfenbütteli könyvtár nyolcz Corvin-codexét vizsgálta meg és tette tanulmány tárgyává; ki, eddigi bibliographiai és paleographiai tudományos működése elismerésül, a magyar tudományos Akadémia részéről levelező tagnak választatott, mely kitüntetésben a múzeumi könyvtár is osztozik.

Mindezen kedvező fejlődéssel szemben, kötelességemnek tartom méltóságod figyelmét — a mint azt mult évi jelentésemben is tevém — a hiányokra is felhívni, melyeknek eltávolítására való közbenjárását a magas közoktatási magyar kir. miniszteriumnál kiválóan kérnem kel.

Ezen hiányok pedig a következők: két könyvtári teremnek czélszerű bebutoroztatása, melyekben még a régi festetlen puhafa könyvszekrények disztelenkednek, s hova már a szű és a könyvmoly is befészkelődött; s hogy ebből a könyvtár anyagában támadható nagyobb veszély elháríthatassék, szükségessé vált a két teremben levő rozzant és disztelen butorokat újakkal fölcserélni, mi azért is szükséges, mert a helyiség újabb fölszerelése által, a könyvek elhelyezésénél tetemes tér nyeretnék a folyvást szaporodó szerzemények elhelyezésére. Nem kevésbbé szükséges a hírlapi csarnok berendezése is, melyben a hírlapok ugyan fölállítva vannak, de az a hiányzó bebutorozás miatt, czéljának megfelelőleg a közönség által nem használható, mert az jelen állapotában csak depositoriumnak nevezhető.

Harmadik hiánya a könyvtár administratiójának, kivált a könyvkölcsönző közönséggel szemben, az, hogy egy, a jelen körülményeknek megfelelő könyvtári szabályzattal intézetünk nem bírván, a kikölcsönzött könyvtári anyag visszaadása körül fölmerülő visszaélések meg nem szüntethetők; minthogy erre tör-

vényerejű jog alappal nem rendelkezünk s a könyvtár végrehajtó hatalommal nem bír; gyakori esetben megtörténik, hogy a kikölcsönzött könyvek csak évek múlva kerülnek vissza a könyvtárba.

A könyvtár felügyeleti szempontjából megemlítendőnek tartom, hogy a múlt év második felében eszközölt intézkedés az olvasó-teremben: egy őrszolgának folytonos jelenléte czélszerűnek és helyesnek bizonyult, a mennyiben t. i. a lefolyt évben sem könyvlopás, elidegenítés, sem könyvcsonkítás vagy elpiszkolás elő nem fordúlt; a miért is ezen intézkedés további fentartása jövőre is indokolva van.

A könyvtárra vonatkozó részletes jelentésemet a következőkben foglalhatom össze: a tisztviselők rendes napi foglalkozása mellett, mint a czédula-catalogusok folytonos készítése, a szerzeményi törzskönyvek vezetése, az anyag beosztása, felállítása — a lefolyt évben mint külön munkát foganatosított, azon nyomtatványok és metszések kiemelése, leírása és osztályozása, melyek a Bécs városa által a jelen évben eszközölt történelmi kiállítás indokából, ugyan csak oda a kiállításra a könyvtárból felküldettek, s a melyben könyvtárunk is tetemes számmal vett részt oly művek által, melyek sem Bécsben, sem más könyvtárakban találhatók nem valának, s mint egyetlen példányok kiállítottak.

A könyvtár általános revisiójára — a mi a könyvtárnak a müncheni rendszer szerint való felállítása óta még nem történt — szükséges előmunkálatok foganatba vétettek, s ennek szakonkénti végrehajtása, immár legközelebb megkezdetik, mely czélből, hogy az a napi szolgálat és folyó ügyek elintézésének hátránya nélkül megtörténhessék, mulhatlanul szükséges a mostanig is itt működő négy napi-díjas gyakornok további fentartása. Folytonos rendezés és felállítás alatt levén a hirlapi csarnok, az e körül véghez vitt munkálat számokkal világítható meg, minthogy a lefolyt munkaévben bekötöttet, beosztott és betűrendben felállított 1322 darab, s jelenleg a hirlapcsarnokban elhelyezve van 926 féle hirlap 5351 darabban.

A kéziratárnak közel 16,000 kötet állománya nagy fontosságú levén hazai irodalmunkra nézve a kutatás és forrás tanulmányok szempontjából, kiváló figyelmet kell vala arra fordí-

tanom, hogy az a tudós közönség részére kiaknázható, felhasználható legyen, a miért is oly művelet megindítását határoztam el a lefolyt évben, mely a kitűzött czélnak kellőleg megfelelni hivatva leend. Tudvalevőleg ugyan is a kézirat-gyűjteményben is vezetetik czédula catalogus, ehhez járul még három kötet nyomtatott catalogus, mely a néhai Széchenyi Ferencz gróf által adományozott kéziratok jegyzékét tartalmazza. Ámde ezen catalogus kézirat-gyűjteményünknek alig egy negyedrészt öleli fel, három negyedrésze az irodalomban ismeretlen, s a szakkutatók csak a czédula-catalogusok kevésbé kimerítő regestáiból ismerhetik azokat. Ezen körülménynél fogva szükségesnek tartottam a kéziratgyűjtemény ezen részének újbóli lajstromozását akként megindítani, hogy a lajstrom a Széchenyi-catalogusnak mint egy folytatását képezze, s az »Catalogus Codicum Manuscriptorum Bibliothecae Musei nationalis, qui in Catalogo Széchenyiano non continentur. Nova Series« cím alatt közrebocsátható legyen. Ezen munka keresztülvitelével Csontos János könyvtári segédőrt bízom meg, kinek bibliographiai és paleographiai készsége biztosít arról, hogy a kiadandó munka belbecsére nézve a tudomány mai színvonalán fog állani. Az ez irányban megkezdett előmunkálatok haladása reményleni engedi, hogy néhány év alatt a jelzett catalogusból egy harmincz íves kötetet közrebocsáthatunk.

A kézirtár gyarapodására nézve mindenekelőtt ki kell emelnem azon gyűjtemény beosztását, mit a közoktatásügyi m. kir. miniszterium könyvtárunk számára, a Nemzeti Múzeum dologi kiadásainak rovatából 2008 frt értékben eszközölt. E gyűjtemény az 1882-ik évi budapesti országos könyvkiállításon bemutatott legnevezetesebb kéziratok, Corvin-codexek, régi magyarországi nyomtatványok és kötések jellemző czimkép másolatait tartalmazza. Ez a legnagyobb vásárlás, mit a könyvtár a Nagy István-féle kézirat- és oklevélgyűjtemény megszerzése óta tett. Ezzel könyvtárunkban egy nagy fontosságú gyűjteménynek vetetett meg alapja, mely időről-időre gyarapítva és kiegészítve hivatva lesz a hazai és külföldi könyvtárakban levő magyarországi vonatkozású középkori kéziratok és régi magyar ritka nyomtatványok és kötések jellemző díszlapjait a kutató közönségnek hű hasonmásban feltüntetni s állandó gyűjteménye leend

a hazai művelődéstörténet régi emlékeinek. Ezen gyűjtemény 470 fölvételben, 960 fénykép-másolatot és 470 anyaképet tüntet föl.

A kézirtár részére tett ajándékok közül kiemelendőknek tartom:

1. Tizennégy kötet XVIII. századbéli latin és magyar kézirat a hazai történelemre vonatkozó collectaneákkal. Ajándékozta Széll Farkas, királyi táblai pótbíró Budapestről.

2. Bognár Ignác dalszerzeményeinek partitúrája I köt. Szerző ajándéka.

3. Dr. Karvassy Ágoston összehasonlító szótára. 4 kötet. Szerző ajándéka.

4. Tompa Mihály Horváth Lajoshoz 1865-ben novemberben írt költeményének eredeti kézírata — ajándékozta Farkas Kálmán országgyűlési képviselő.

5. Corpus Juris hungarici, abc rendben. Irta Mansperger Frigyes. III folio kötet. Ajándékozta Madarász Zsigmond háztulajdonos Budapesten.

Kötelességemnek ismerem e helyen is a hazafias adományozóknak a könyvtár részéről hálás köszönetemnek kifejezést adni.

A vétel útján szerzett kéziratok közül kiváló említést érdemelnek a következők: 11 kötet magyar és latin collectanea a XVIII. századból; 2 magyarhoni emlékkönyv eredeti név bejegyzésekkel és kézi rajzokkal a XVII., XVIII. századból; Sammlung jener Briefe welche der Graf Fidél Pálffy bei Gelegenheit der mit dem Erzherzog Josef Palatin im Jahre 1819 in Italien gemachten Reisen an seine Frau geschrieben hat. Egy kötet másolat, 4-rét 826 lap; Sancti Hieronymi et S. Augustini nonnullae Epistolae című XI. századbéli latin kézirat; három kötet collectanea Transylvanica, XVIII. századb. latin és magyar kézirat; A successióról való kolozsvári tractatusok 1603-ból, XVII. századb. kézirat; három színes kézi rajz a pármái Corvin-codex három díszlapjáról.

Mindezen kéziratok nagybecsű adatokkal gyarapítják a hazai történetírást; a Corvin-codexekről vett kéziratok és fénykép-másolatok pedig kézirtárunk ilyenemű gyűjteményét felette gazdagítják.

A levéltári gyűjtemény a minő lendületet vett néhány év óta, ugyan oly mérvben szaporodott a lefolyt munkaév alatt is, s mert az a hazai történet írásnak egyik legkiválóbb forrása, tudósaink által nagymértékben használtatik, melynek bő adattairól tanúskodhatnak, a magyar tudományos akadémia, a történelmi társulat, a heraldikai és genealogiai társulat kiadványai; a becses és nagy tömeg felhasználása czéljából szervezett rendezése a levéltárnak következetesen folytatattván, az elmúlt évben teljesen befejeztetett az Eszterházy Dániel-féle levéltár rendezése és felállítása, úgy szintén a gróf Rhédei család levéltára is. A most említett levéltár a múlt évben tétetvén át a muzeumi könyvtárba, ezzel már a 11-ik levéltár jelezhető, mely az egyes családok részéről, örök letéteményképen e könyvtárban helyeztetett el. A kis-rhédei Rhédei grófok levéltára jelentékeny szaporulat gyűjteményünkben, mely körülbelől 6000 darabot tartalmaz, melynek átvételét Fejérfataky László levéltárnok eszközölte. Sajnos, hogy e levéltárnak legrégebb oklevelei az Árpád-házból és az Anjou-uralkodásból hiányoznak, s a mohácsi vést megelőzőleg alig tartalmaz néhány darabot; annál gazdagabb azonban a XVI és XVII. század okleveleiben és missilisekben, s ezek Erdély művelődési és beleletére igen fontosak, és élénk világitást vetnek. A többi szerzemények közül kiemelendő azon 600 darab oklevél, melyek a már előbb tulajdonunkba esett Fáy-levéltárt kiegészítik, továbbá 99 darab levél, melyek az 1848—49. évi szabadságharcban szerepelt kiváló férfiak élettörténetéhez igen becses adatokat tartalmaznak. Megemlítendő egy 484 darabból álló oklevél-gyűjtemény, mely 5 darab Árpádkori, 25 drb XIV. századi és 23 darab 1400—1526 dátumú oklevelet tartalmaz, s mely csekély kivétellel kiadatlan oklevelekkel gyarapította gyűjteményünket. Levéltárunk egyik legnagyobb fontosságú szerzeménye azonban azon harmincz darab oklevél, mely a levéltár részére Halm Károly müncheni könyvtárnok gyűjteményéből árverés útján szereztetett meg, s a XVII. század első felének mozgalmas éveiből való érdekes történelmi adatokat tartalmaz.

A már majdnem nyolczvan ezeret tartalmazó levéltári anyag kihasználása, történetírásunk szempontjából kívánatosná teszi egy nyomtatott index elkészítését, mely rövid, de teljesen tájékoztató

registákban egyelőre a mohácsi vészig terjedő anyagot foglalná magában, mely munka kiadásának szükségére és fedezésére a magas miniszterium érdeklődése felhívandó lenne, annál is inkább, minthogy Fejérpataky László levéltárnok, ki a mű elkészítésével megbízandó lenne, diplomatikai és paleographiai készségével teljes garantiát nyújthat oly munka elkészítésére, mely az igényeknek minden irányban megfelelni képes leend.

A lefolyt munka évben a könyvtár összes anyagának gyarapodását a következő számok tüntetik föl.

A) Nyomtatványok.

Vétel	385 darab
Ajándék	113 »
Köteles példány	1908 »
	<hr/>
Összesen:	2406 darab

B) Kéziratok.

Vétel	24 darab
Ajándék	23 »
	<hr/>
Összesen:	47 darab

C) Kézirajzok és kézirat fénykép másolatok.

Vétel	27 darab
	<hr/>
Összesen:	27 darab

D) Oklevelek.

Vétel	1323 darab
Ajándék	6046 »
	<hr/>
Összesen:	7369 darab

Főösszeg:

Vétel	1759 darab
Ajándék	6182 »
Köteles példány	1908 »
	<hr/>
Összesen:	9849 darab

Ehhez járúl még a magas
 miniszterium által vásárolt
 fénykép gyűjtemény 470 darab
 fénykép matrizzák 470 »

 Összesen : 940 darab

Az összes szaporodás fő-
 összege tehát 10,789 darab
 Az összes vásárlatokra és
 könyvek kötésére fordít-
 tatott 5027 frt 91 kr.

A havonként összeállíttatni szokott statisztikai kimutatások a
 könyvtár látogatóiról, és az azok által használt könyvtári anyagról,
 a következő számokat fejezik ki:

Könyvtár látogató volt . . 21,202
 Használtak : kéziratot . . 1618 darabot.
 » nyomtatványt . 41,479 »
 » oklevelet . . 3187 »

Legtöbb látogató volt november hóban — 2698 egyén ;
 legtöbb kéziratot használtak júliusban 371 drb., nyomtatványt
 novemberben 8246 drb., oklevelet májusban 495 drb., legkevesebb
 látogató volt augusztus hóban, midőn az egyetemi szünet és könyvtári
 nagy tisztogatás van, 75 egyén, legkevesebb kéziratot használtak
 szeptemberben 48 drb ; nyomtatványt júliusban 182 drb ; okle-
 velet augusztusban 65 darabot.

Hazai tudósaink közül tudományos kutatások és tanulmá-
 nyozások céljából majd állandóan, majd csak időlegesen a kö-
 vetkezők látogatták könyvtárunkat: Fraknoi Vilmos, Wenzel
 Gusztáv, Jakab Elek, Goldziher Ignác, Nagy Imre, Géresy
 Kálmán, Pesty Frigyes, Zsilinszky Mihály, Volf György, Beöthy
 Zsolt, b. Radvánszky Béla, id. Szinnyey József, Ballagi Aladár,
 Thaly Kálmán, Nagy Iván, Szabó Károly, Haan Lajos, Henszel-
 mann Imre, b. Nyáry Albert, Rómer Flóris, Szilágyi Sándor,
 Károlyi Árpád, Szalay József, Thallóczy Lajos, Nagy Gyula,
 Ábel Jenő, Gelich Richárd, Hermann Ottó, Jókai Mór, Gyulai
 Pál, Salamon Ferencz stb., a külföldiek közül meglátogatták a
 könyvtárt: Gangelbauer Celestin bécsi érsek, Grot szentpétervári
 tanár, Vaszilceff moszkvai tanár, Idmon orvos Finnországból,
 Snellmann mérnök Finnországból.

Az évek óta ápolt összeköttetéseinket a külföld legelőbbkelő 26 könyvtáraival, a lefolyt évben is föntartottuk, mi hazai tudományunk érdekében a könyvkölcsönzések viszonos szolgálatában nyilatkozik.

Könyvtárunk szaporítását az egyes hazafias adományozókön kívül 14 hazai, és 4 külföldi kulturális intézet támogatta küldeményeivel.

A könyvtár tiszti személyzete hivatalos teendőin kívül az irodalom terén is számbavehető munkásságot fejtett ki a különféle szaktudományok terén, mit a következőkben van szerencsém felsorolni:

I. Majláth Béla könyvtárór.

1. Hungaricák a bécsi könyvkiállításon: Magyar Könyv-Szemle 1882. foly. I. füzet.

2. A hajduk kibékítési kísérlete Inánchon 1607. Akadémiai Értek. II. oszt. X. kötet VII. füzet. 1882.

3. Galló Caesar követsége Ali budai pasánál 1605-ben. Századok 1882. foly. VII. füz.

4. A lánczhíd története. Budapesti Szemle. 1883. évfoly. I. füzet.

5. A felső vármegyék rendének gyűlése Kassán 1683-ban. A Századokban és Történelmi Tárbán. 1885. évf. Önállóan is megjelent.

6. Arany János levelei Petőfi Sándorhoz. Az Egyetértés 1882 és 1883. évfolyamában.

7. Péter alnádor pecsétje 1298-ból. Turul. 1883. évf. I. szám.

8. Egy Szepesmegyei városi jegyzőkönyv a XV. századból. Egyházművészeti Lapok. 1882. évf.

Szerkesztette a magyarországi Kárpát egyletnek 1882. évi évkönyvét mint szerkesztő társ.

II. Barna Ferdinand tiszt. könyvtárór.

1. Észrevételek Vámbéry Árminnak »A magyarok eredete« című művére általjában. Az akadémiai értekezések sorában.

III. Csontos János segédőr.

1. A budapesti könyvkiállítás latin kézíratai. Buda-Pest. 1882. Ivrét XI. 82 l.
 2. Az esztergomi főegyházi könyvtár kézíratai. A Magyar Könyv-Szemle 1882. évfoly.
 3. A krakkói Jagello könyvtár hazai vonatkozású kézíratai. Ugyanott.
 4. A budapesti országos könyvkiállításról. U. o.
 5. Egy kéziratban maradt magyar munka 1605-ből Olmüzb. Ugyanott.
- Szerkesztette a »Magyar Könyv-Szemle« 1882. évi folyamát.

IV. Ifj. Szinnyei József őrségéd.

1. A magyar nyelv rokonai. Budapest, 1883.
2. Kuuluuko Unkarin kiel suomalais-ugrilaisien kielihetmoon? Helsingfors 1883.
3. A magyar nyelv eredete. Budapest, 1883.
4. Hat »magyarországi levél« az »Unsi Suometar« című helsingforsi finn lapban.
5. A mi jó atyánkfiai. A »Nemzet« 1883-ik évi 110-ik számában.
6. Észrevételek Szilassy M. cikkére a m. van, ven-ről: Magyar Nyelvőr. 1883-ik évf. 3 füzet.
7. Budenz József, a »Nemzet« 1883. évi 133-ik számában.

V. Fejérpatak László levéltárnok.

1. Az országos levéltár oklevél kiállítása. Magyar Könyv-Szemle. 1882. évfolyamában.
 2. Kronos Grundriss der österr. Geschichte. Ismerteti a Századok 1882. évfolyamában.
 3. A magyar honfoglalás kútfői. Vasárnapi Ujság 1883-ik évfolyam.
 4. A gróf Károlyiak oklevelei. Turul 1883. évf. I. szám.
- Szerkesztette a »Turul« heraldikai és genealogiai szaklap 1883. évi folyamát.

VI. Horváth Ignác z ír nok.

1. Magyarországi könyvészet: A Magyar Könyv-Szemle 1882. évfolyamában.

Végül még fölemlítenem kell a Magyar Könyv-Szemlét, mint a nemzeti muzeum könyvtárának szakközlönyét, mely a bibliographia és könyvtártani tudományok terén terjeszti az ismereteket, az 1882. évben hetedik évfolyamában van, de a melyből csak az I—IV-ik füzet jelent meg.¹⁾ Hogy a múlt évre hiányzó füzetek ki nem nyomathattak, annak sajnos oka abban le lehet, hogy a magas kormány által nyújtott 400 frtnyi segélyösszeg vajmi kevés a folyóirat föntartására, mert a 200 előfizető után járó összeg a magas ministerium által adott 400 frttal együtt elégtelen arra, hogy a nyomtatási költségek fődözve legyenek, s az írók, kiktől a tudományos czikkek a folyóirat számára várhatók lennének, munkájokért épen nem díjaztathatnak, s félő, hogy könyvtárunk eme közlönye a magyar bibliographia egyetlen szakfolyóirata, a legszükségesebb költségek fedezetének hiányában végképen megszűnik; a mi pedig tett és még teendő tudományos szolgálatai érdekében kiváltképen a múzeumi könyvtár morális kárára, bibliographiánknak pótolhatlan veszteséget okozna. Legyen szabad ennek megelőzése céljából Méltóságod érdeklődését odairányozni: hogy a magas ministeriumnál a »Magyar Könyv-Sz.« támogatására legalább 1000 frt évi dotatiót kieszközölni méltóztassék: így a füzetek pontos megjelenése biztosítva leend. S hogy a szerkesztés körüli fáradozás jutalmazva legyen, méltányosnak tartom, hogy a Magyar Könyv-Szemle szerkesztője, mint az minden más szakfolyóiratnál történik, évi 300 frt honorariummal díjaztassék a magas ministerium által.

Mély tiszteletem kifejezése mellett maradtam

Budapest, 1883. október 21-én

a Méltóságos igazgató úrnak

alázatos szolgálója

Majláth Béla,
könyvtárőr.

¹⁾ Azóta megjelent az 1882. évfolyam. V—VI. füzete és az 1883-iki folyam egészen. Szerk.

Vegyes közlemények.

— **Jelentés a Magy. Nemzeti Múzeum könyvtáráról.** A M. Nemzeti Múzeum könyvtára az 1883. év második felében, 2043 kötet és füzet nyomtatvánnyal, 94 kézírattal, 396 oklevéllel és és levéllel, 503 fényképmásolattal (magyarországi kéziratokról vett) és 12 színes kézi rajzzal szaporodott; és pedig aján d é k ú l k a p o t t, 198 kötet nyomtatványt, 5 kéziratot, 16 oklevelet és levelet; vásárolt 418 kötet nyomtatványt, 89 kéziratot, 380 oklevelet és levelet, 503 fényképmásolatot és 12 színes kézírrajzot. A beérkezett köteles példányok száma: 1427 kötet és füzet. Könyvek, kéziratok, oklevelek, fényképmások, kézírrajzok vásárlására és kötésre fordítottatott 2940 frt 03 kr. Ezenkívül a Ministerium a Múzeum dologi kiadásaiból megvásárolta az országos könyvkiállítási fényképgyűjteményt 2000 forintért. Az olvasók száma 8754-re ment, kik 16,657 kötet nyomtatványt, 462 kéziratot és 5901 oklevelet használtak. A könyvtár állapotáról egyébkint a könyvtárör évi jelentése más helyen nyújt tájékozást.

— **Jelentés a budapesti tud. egyet. könyvtárának rendezéséről, gyarapodásáról és forgalmáról 1883-ban.** Nagyméltóságú Vallás- és Közoktatásügyi Miniszter úr! Kegyelmes Uram! Van szerencsém az egyetemi könyvtár 1883-iki gyarapodásáról szóló címjegyzéket a legmélyebb tisztelettel ide mellékelve bemutatni.

Összefoglalva a gyarapodás eredményét, az egyetemi könyvtár részint adományozás, részint vásárlás útján 2666 munkával, 4184 kötetben, és 698 apró nyomtatvánnyal szaporodott.

A vásárlás nagy részben az évi általányból eszközöltetett. Az egyes karok közül a hittudományi kar 155 frt 72 kr.; a jog- és államtudományi kar 1451 frt 24 kr.; az orvosi kar 1858 frt 79 krral járultak hozzá.

A legnevezetesebb adományozók voltak: a magas külügyi kormány a delegációk összes nyomtatványait, az osztrák kormány az egyes koronaországok Törvény- és Rendeleti lapjait, a bécsi statisztikai hivatal kiadványait, a tengerészeti hatóság Évkönyveit, — továbbá a porosz, az olasz, a belga statisztikai hi-

vatalok összeállításait, a svéd, román és angol kormány külön nemű nyomtatványait, az országgyűlés mindkét háza, a magyar kir. kormány: jelesül a vallás- és közoktatási, belügyi, honvédelmi, kereskedelmi, igazságügyi miniszteriumok kiadványaikat, a törvénykönyveket, rendeletek tárát stb. voltak szivesek megküldeni.

Az országos statisztikai és Budapest fővárosi statisztikai hivatalok, a magy. kir. földtani intézet nagybecsű adományokkal gyarapították intézetünket.

Az egyetemek közül az utrechti, zürichi, freiburgi, amsterdami, kolozsvári egyetemek tudori értekezéseiket küldték be. Az Akadémia dei Lincei az »Atti«-k megküldését folytatta. A magy. Tud. Akadémia, a bécsi cs. Akadémia összes kiadványaikkal ajándékoztak meg. Ezenkívül nagybecsű adományokat nyertünk a Franklin-Társulattól, Gazdasági Egyesülettől, az aradi, budapesti, állami és egyetemi, debreczeni, komáromi, kecskeméti, pozsonyi nyomdaktól.

Egyesek közül Bükk László több becses munkát és apró nyomtatványt, továbbá dr. Medveczky Frigyes 30, Halmágyi Sándor 5, Marinescu 9, Cipariu 1 munkát ajándékoztak intézetünknek.

A mi a rendezés munkálatát illeti, ez évben még mindig a theologiai könyvtár felvételével foglalkoztunk. De nem fejezhettük be ez osztályt még most sem egészen, mert az számarányilag is legnagyobb s maga a felvétel munkája is legnehezebb. Azonban bár még most is óriási munka van hátra, annak, mondhatni legnehezebb része: a negyedrétek és foliók; de alapos a remény, hogy a személyzet kitartó szorgalma s megfeszített munkássága lehetővé teendik, hogy néhány hónap múlva a befejezést jelenthetem.

Valóban Kegyelmes uram, magam is értem, hogy e szak felvétele hosszúra nyult, hosszabbra, mint azt előre kiszámítottam. S ha a személyzetnek más teendői nem szaporodtak volna meg óriási arányban, ha más nemű halaszthatatlan dolgok nem tartóztatták volna fel a munkálatot, már jóval hamarabb uraivá lettünk volna az anyagnak. De a múlt évi könyvkiállítás az erő jelentékeny részét vette igénybe. Az egész föl nem vett anyagot át kellett kutatni s ezáltal a felveendő könyvek még jobban összezavarodtak mint azelőtt is voltak.

S ehhez járul a hivatalos teendők nagymérvű szaporodása: ez évben, Kegyelmes uram, az olvasók száma megkétszereződött, s a vidékre és külföldre küldött könyvek száma megnégyszereződött. De a közönség kiszolgálása s a vidéki postulátumok teljesítése halaszthatatlan volt.

Exczellenziád intenczióinak akkor véltem legjobban megfelelni, ha minden erőmet oda irányoztam, hogy az egyetemi könyvtár az legyen, a minek lennie kell, olyan közművelődési factor, mely hivatását e részben is betölti. Hiszen csak ez igazolja azt az áldozatkészséget, melylyel Exczellenziád annak minden jogos igényét teljesíteni sietett. S ha e részben Exczellenziád igyekezetemet kegyes volt támogatni, nem habozok kimondani, hogy az, ki hivatva volt Exczellenziádnál közvetíteni, az egyetem új nagys. rectora: Szabó József, legkézségesebben tette azt. — Belátta és méltányolta ő, hogy a könyvtár, új szervezetében már is jelentékeny közművelődési factorrá lett. Már az a körülmény, hogy nemcsak a téli, hanem még a nyári hónapokban is gyakran megtörtént, hogy a három olvasó helyiség nem volt képes befogadni az olvasni és dolgozni akarókat, mutatta, hogy a nagyteremre nézve az olvasási órák számát meg kellett szaporítani. Így történt azután, hogy Exczellenziád rendelkezésére a nagy terem is a délelőtti órákon megnyitvatott, s ez d. e. két, d. u. 5, összesen hét óra hosszant volt nyitva; míg összesen a kerekoszobával együtt, a dolgozni kívánók 8 órán át használhatták a könyvtárt. Oly liberálítás ez Kegyelmes uram, mely Európában egyetlen egy könyvtárnál sincs ily mértékben alkalmazva.¹⁾ Ez természetesen a személyzet szaporítását vonta maga után s ennek következtében Exczellenziád kegyes volt a személyzet számát egy tiszttel és egy szolgálival szaporítani.

¹⁾ Tudomásunk szerint számos európai könyvtár létezik, melyek naponként nem nyolc, de tíz, sőt 11 és 12 órán át nyitva vannak. Kiemeljük a párizsi nemzeti, a S. Genéviévé, Mazariu és Académie-féle könyvtárakat, melyek reggel 10-től este 10-ig és 11-ig vannak nyitva. Az oxfordi egyetemi és a pétervári császári könyvtárban az olvasási órák 9-től reggel egész este 10-ig tartanak. A nápolyi borbonicában reggel 9-től délután 3-ig és délután 5-től este 10-ig lehet dolgozni. A legtöbb német és olaszországi nagy könyvtárban az olvasási órák száma: 7. Megjegyezzük különben, hogy a németországi könyvtárak nem a lectoriumra, hanem a könyvek házi használatára, a kikölcsönzésre fektetnek főszűlyt. Így van a berlini könyvtárnak átlag naponként 200—300 olvasója, míg a kikölcsönzött könyvek kötetszáma a 300000-et meghaladja. Egyébiránt e tárgyra alkalmmilag még visszatérünk. S z e r k.

Hogy ez a rendezési munkálat gyorsítására is befolyással volt, az eredmény megmutatta.

De az ez által már eddig is elért eredmény igazolta a ráfordított fáradságot. A mennyire az anyagot már eddigelé is átpillantatom, oly kincs rejlik a theologiai könyvtárban, mely ritkítja párját. Midőn az akadémia Szabó Károlyt a magyar könyvtár második részének kiadásával megbizta, ismét beható kutatás alá kelle venni épen ezt a rendezetlen anyagot. S csakugyan a hazai nyomtatványoknak egy újabb sorozata került ki, mely igen szépen egészíti ki a könyvkiállításon bemutatottat.

Nem kisebb eredmény ennél az is, melyet fennebb már röviden jeleztem, hogy az egyetemi könyvtár ma egy csomó hazai és külföldi intézettel összeköttetésben áll. A középiskolák újjászervezése következtében, folytonosan szaporodik azon tanároknak a száma, kik nemcsak a tanügynek, hanem az irodalomnak is szolgálnak. De a vidéki könyvtárak nem képesek igényeiknek megfelelni, s az ilyenek igazgatóságaik után az egyetemi könyvtárt veszik igénybe. Alig van az országnak olyan intézete, melyből postulatumokkal ne fordulnának hozzánk. Ezenkívül pedig részben a vidéki, de leginkább a fővárosi írók, a külföldi könyvtárakból is hozatnak codexeket s olyan ritkább munkákat, melyek egy hazai könyvtárban sem találhatók fel. Egy kis kimutatás, Kegyelmes uram, igazolja, hogy az egyetemi könyvtár e részben is igyekszik betölteni feladatát, hogy a közművelődés factora legyen. Ugyanis a múlt évben a hazai tanintézetek közül 38-nak 98 ízben kölcsönzött ki az egyetemi könyvtár tudományos használatra könyveket, a külföldi könyvtárak és helybeli tudósok és egyetemi tanárok közti közvetítést pedig a következő intézeteknél eszközölte; u. m.:

a bécsi cs. kir. udvari könyvtárnál, a bécsi kir. egyetemi könyvtárnál, a czernoviczi cs. kir. könyvtárnál, a berlini kir. könyvtárnál, a gráci cs. kir. egyetemi könyvtárnál, a braunschweig-lüneburgi hercegi könyvtárnál, a baseli egyetemi könyvtárnál, a göttingai kir. egyetemi könyvtárnál, az innsbrucki cs. kir. egyetemi könyvtárnál, a kopenhágai kir. egyetemi könyvtárnál, a krakói cs. kir. egyetemi könyvtárnál, a lipcei kir. egyetemi könyvtárnál, a müncheni kir. udvari állami könyvtárnál, a prágai cs. kir. egyetemi könyvtárnál, rakoviczi cs. kir. főreál-

tanodánál (Csehországban), a strassburgi cs. kir. egyetemi könyvtárnál.

A helybeli forgalmat a túllapon levő táblázat mutatja ki.

Végül, Kegyelmes uram, szükségesnek láttam a függelék s a dolgozó terem mellett fölállított segédkönyvtárról az annak kezelésével megbízott Kudora Károly másodtiszt által jegyzéket készíttetni, s azt mint függelékkel e kötethez mellékelni, a dolgozó közönség tájékoztatása végett.

S ezzel Kegyelmes uram hálás köszönetem fejezve ki, azon támogatásért, melyben Exczellenenciád a könyvtárt részesíteni kegyeskedett s azon ígérettel, hogy azt jövőre is kiérdemelni igyekezzünk, maradok

Nagyméltóságodnak

Budapest, 1883. december 31-én

alázatos szolgálója

Szilágyi Sándor,

az egyetemi könyvtár igazgatója.

Az egyetemi könyvtár forgalma 1883-ban.*

Hó	Hány nap volt nyitva	Olvások száma.	A használt művek sz.	Az olvasók átlagos sz.	Legtöbbben voltak	Legkevesebben voltak
Január	30	3086	3617	103	jan. 31. 139.	jan. 6. 49.
Február	28	3252	3839	110	febr. 27. 149.	febr. 6. 41.
Márczius	22	2262	2639	103	márcz. 7. 141.	márcz. 18. 53.
Április	30	2592	3199	86	ápr. 11. 109.	ápr. 1. 69.
Május	26	1581	1848	61	máj. 4. 86.	máj. 16. 18.
Junius	14	398	478	28	jun. 2. 47.	jun. 14. 10.
Septemb.	21	2182	2510	104	szept. 25. 177.	szept. 10. 6.
Október	31	4590	5389	148	okt. 6. 191.	okt. 4. 34.
Novemb.	30	4923	6050	162	nov. 24. 226.	nov. 29. 73
Deczemb.	27	4411	5016	163	decz. 4. 229.	decz. 30. 50
Összesen	259	29277	34585	113	decz. 4. 229.	szept. 19. 6.

A házon kívül 1470 kikölcsönző 3342 művet használt.

* Junius 15-től szeptember 10-ig a könyvtár olvasó-terme zárva volt.

— A Magyar Tudományos Akadémia könyvtárának állapota, gyarapodása és használata 1883-ban. A könyvtár rendezése ez évben is jelentékenyen előre haladt. A múlt évig 45 szak volt rendezve, melyekről inventarium és betűrendes katalogus készült. Ez 1883-ban három szakkal szaporodott, melyek közül a régészeti szak lajstromozása befejeztetett, ebben a katalogizált munkák száma: 970.

Mint teljesen új szakok járultak ezekhez: a theologiai szak 800 munkával, és a gazdasági (magában foglalva a gazdaság, ipar, és kereskedelemre vonatkozó munkákat) 530 munkával. Ezen szakoknak kiegészítése a jövő évre maradt.

Azonban a lajstromozás nemcsak a fönntemlített szakokra szorítkozott; hanem kiterjedt azon munkákra is, melyek bekötetésük után a megfelelő rendezett szakokba állítottak katalogizálatlanul.

Remélni lehet, hogy egy-két év múlva elkeszül a könyvtár szakszerinti rendezése és katalogizálása, s azután egy általános betűrendes czédula-catalogus elkészítése lesz a könyvtárnokság kiváló gondja.

A kézírattár rendezése befejezéséhez közeledik.

A könyvtár gyarapodása 1883-ban a járulék napló szerint következő:

	munka	kötet	füzet
136 külf. akadémiaival, külföldi és hazai tudom. társulattal folytatott csere útján érkezett	275	318	170
Magánosok ajándékából	139	75	83
38 nyomda köteles-példányaiból	479	249	366
Az Akadémia saját kiadásaiából	54	50	98
Vásárlás útján	357	543	60

Az 1883. évi összes szaporodás tehát: 1304 1235 777
és 4 térkép, mely számba azonban a 110 külföldi és hazai folyóirat nincs fölvéve.

A kézírattár is szaporodott. Ajándékol kapott az Akadémia Nagel Adolf, Karvasy Ágost és Gaál Ernő uraktól beceses kéziratokat, ez utóbbtól eredeti Csokonai kéziratokat, melyekből 12 kötet rendeztetett. — Ezekon kívül Kancz Zsigmond úrtól Linzből értékes Bacsányi emlékeket kapott.

A könyvtár olvasótermében 1883. évben 9852 egyén 14,805 munkát használt; házon kívül 163 egyén 1129 könyvet kölcsönzött ki. Összesen tehát 10,981 egyén 14,545 könyvet használt.

H. A.

— **A múzeumi könyvtár kéziratgyűjteményének félévi gyarapodásából kiemeljük a következő ajándékokat és vásárlásokat:** Grósz Sámuel faji birtokos úr (Abauj-Tornamegye) 2 kötet XVIII. századbeli Ugocsa megyei törvénykezési magyar jegyzőkönyvet ajándékozott könyvtárunknak; özvegy Zsoldos Ignáczné urnő Zirczről pedig 1 kötet magyar vonatkozású latin, magyar és német nyelvű XVIII. századbeli kézirat felajánlásával gyarapította gyűjteményünket. A vásárlásokból különös említést érdemelnek: Néhai Kertbeny Károly bibliographiai jegyzetei és naplói összesen: 55 kötet. Ezekből kiemelendők: 1. Jókai M. levelei Kertbenyhez német nyelven, műveinek német kiadása tárgyában. 2. Kertbeny fordításai Jókai műveiből. Töredékek. 3. Kertbenynek következő munkái: Petőfi életére s műveire vonatkozó jegyzetek; Jókai életére s műveire vonatkozó jegyzetek. 4. K. levelei különböző hazai intézetekhez és magánosokhoz. 5. K. vegyes tárgyú magyar vonatkozású jegyzetei. 6. K. bibliographiai jegyzetei. 7. K. autobiographiai töredékei. 8. K. vegyes tárgyú nagyobb dolgozatai. 9. K. Die älteste Dramen-Literatur in Ungarn. (Megjelent nyomtatásban magyar nyelven.) 10. K. Ueber die Ereignisse von 1848—49. 11. Magyar művek fordításai. Töredékek. 12. K. levelezése külföldi tudósokkal, írókkal és könyvkiadókkal; u. m. Bowring, Otto Janke, Dr. Gustav Jäger, Otto Spamer, Carl's Röttger's Hofbuchhandlung, Ahn's Verlagsbuchhandlung, Alfred Meiszner, Reclam's Verlagsbuchhandlung, le prince Crouy-Chanel, Paul Lindau, Redaction des Bazar's, Gegenwart, Globus, Ausland stb. Britihs Múzeum; Acad. heraldic. Italienne; Germ. National Museum stb. Továbbá: egy magyarországi vonatkozású 33 kötetből álló kéziratgyűjtemény, mely a következő XVII - XVIII. sz. történeti és közjogi kéziratokat tartalmazza:

1. *Instantiae in negotio religionis Suae Maiestati Sacratissimae exhibitae.* Ab a. 1726—1793. Tomi II. in fol. min. et majori. Lat. 2. *Resolutiones regiae in iuridicis interventae.* Ab a. 1753 usque ad a. 1786. Fol. Lat. et Germ. 3. *Resolutiones regiae in contributionis negotio interventae.* Ab a. 1757—1787. Fol. Lat. et Germ. 4. *Idea juris hungarici universi.* Fol. Lat. 5. *Illgonis Jus Patriae per Samuelem Artner Ginsii Anno 1793 terminatum.* Fol. Lat. 6. *Praejudicia Exc. Curiae per Sam. Artner. Ginsii A. 1794. descripta.* Fol. Lat. 7. *Acta et Diarium Diaetae Ann. 1764 et 1775.* Fol. Lat. 8. *Diverse Satyren (Vexa [tio] dat intellectum, Apologia eiusdem etc.) A. 1764.* Fol. Lat. 9. *Formulae Litterarum Testimonialium, Repraesentationum et Correspondentiarum, pro usu quotidiano.* Fol. Lat. 10. *Collectanea diversa religionaria. Sec. XVII—XVIII.* Fol. Lat. et Germ. 11. *Resolutiones regiae in publico-politicis. Tom. I. et II.* Ab a. 1783—1787. Fol. Lat. et Germ. 12. *Resolutiones reg. in neg. relig. emanatae. Tomus I et II.* Ab a. 1692—1792. Fol. Lat. 13. *Intimata, Ideales seu Generales Dispositiones in puncto Quant. Contributionalis.* Fol. Lat. 14. *Acta religionaria XIII. oppidanos Scepus. concernentia. Sec. XVI—XVIII.* Fol. Lat. et Germ. 15. *Sententiae tabulares, ex criminine laesae Majestatis convictorum et Anno 1795 die 20 May et 3. Junii Budae infra Fortalitium in Prato Fortalitii Comendantis executorum. Comparavit Martinus Fekete de Galantha.* Fol. Lat. et Hung. 16. *Relatio Deputatorum Leutschoviensium in diaeta anni 1790/1.* Fol. Lat. 17. *Observationes in Tripartitum Opus Juris Hungarici, per Commissionem Systemat... A. 1717 Posonii elaboratae.* Fol. Lat. A pag. 491 usque ad finem folia sunt abrasa. 18. *Decisiones curiales et iuridica miscellanea. De annis 1769—1770.* Fol. Lat. 19. *Juridica miscellanea. Sec. XVII—XVIII.* Fol. Lat. 20. *Tractatus de processibus Fori Comitatus. Fol. Lat. MS. Sec. XVIII.* 21. *Relatio in neg. relig. Fol. Lat. MS. Sec. XVIII.* 22. *Opus juridicum decisionum seu Praejudiciorum Curialium. A. 1769—1770.* Fol. Lat. 23. *Praxis seu Forma Fori Septemviralis.* Fol. Lat. MS. Sec. XVIII. 24. *Jus ecclesiasticum. Quart. Lat. MS. Sec. XIX. (A. 1807).* 25. *Opusculum de Regno Hungariae et*

Provinciis eidem iunctis. Quart. Lat. MS. Sec. XVIII. 26. I s a g o g e sive Nucleus Jurium Consuetudinariorum Regni Hungariae, alphabetico ordine pro itinerantibus conscripta. A. Dni 1648. Quart. Lat. 27. Diaria Incl. Tabulae Reg. Judic. Annorum 1752—1754 et 1762. Quart. Lat. 28. Manuscripta B. Urbarii et altissimarum Resolutionum eatenus editarum. Quart. Lat. 29. Cynosura Juris Hung. Patrii. Quart. Lat. 30. Historia Regni Hungariae. A. 1792. Quart. Lat. 31. Breviarium juris hungarici. Quart. Lat. MS. Sec. XVIII. 32. Status Regni Hungariae Geographicus etc. Quart. Lat. MS. Sec. XVIII. 33 Observations in Tripartitum. Oct. Lat. MS. Sec. XVIII.

— A magyar Nemzeti Muzeum levéltára 1883. évi július havától az év végéig

ajándék útján 16

vétel útján 380

Összesen: 396

darabbal szaporodott.

A vétel útján szerzett oklevelek közül kiemelendők különösen a következők: Halm Károly néhai müncheni könyvtárnok hagyatékából árverés útján ujabban tizenkét darab eredeti levél szereztetett meg Bethlen Gábor, Barcsay Ákos stb. erdélyi fejedelmektől; e gyűjtemény a Halm-féle collectioból előbb megszerzett nagy országos fontosságú eredeti leveleket a legszebben egészíti ki. Szintén Erdély történelmére vonatkozik egy másik 313 darabból álló gyűjtemény, mely az erdélyi belkormányzatnak 1711—1738. közti időszakára tartalmaz nagybecsű adatokat. E levélgyűjtemény gróf Kornis Zsigmond Erdély kormányzójához és gr. Kornis István főkormányzáséki tanácsoshoz és tartományi főbiztoshoz írt leveleket foglalja magában, s épen azon korra, III. Károly korára, derít világot, mely az újabb kor időszakai közt a legkevesebb ismeretes.

Az ajándék útján szerzett oklevelek közül kiemeljük a kismartoni sz.-ferenczrendű zárda ajándékát, egy könyvtáblából kifejtett 1478-iki oklevelet, mely átiratban Árpádkorit tartalmaz, és végre a m. kir. ipar- és kereskedelemügyi ministerium küldeményét, mely másolatban az összes munkácsi czéhek privilegium-leveleit tartalmazza, ezzel a levéltár egy hézagát tölti be.

— **Fényképmásolatok régi hazai kéziratokról.** A »Magyar Könyv-Szemle« 1882-iki folyamában jelentettük, hogy a vallás-és közoktatási magyar királyi miniszterium a budapesti országos könyvkiállítási fényképgyűjteményt, mely a kiállított Corvincodexek, hazai vonatkozású kéziratok, magyar nyelvemlékek s egyéb ritkaságok díszlapjairól 470 fényképmásolatot s ugyanannyi anyaképet foglal magában, a Nemzeti Múzeum könyvtára számára megvásárolta. Ugyanakkor azon nézetünknek adtunk kifejezést, hogy a miniszterium ezen fényképmásolatok megszerzésével oly gyűjteménynek vetette meg alapját könyvtárunkban, melynek hiányát régen éreztük s mely, ha évről-évre rendszeresen gyarapíttatik és kiegészítetik, hivatva lesz idővel a magyarországi történeti és művelődéstörténeti forrásoknak legnevezetesebb lapjait sikerült hasonmásokban feltüntetni s hű tükre leendő a hazai történetírás legnevezetesebb emlékeinek. Ezen közlésünk kiegészítéseül örömmel jelenthetjük, hogy ezen fényképgyűjteményt a Nemzeti Múzeum könyvtára 1883-ik év második felében jelentékenyen gyarapította, a mennyiben a wolfenbütteli Corvincodex díszlapjairól 25, s az erlangeni Corvincodex díszlapjairól 8 fényképmásolatot csináltatott, mi által a gyűjteményében levő magyarországi vonatkozású régi kéziratok másolatainak száma a már régebben birt hasonló másolatokkal együtt épen 603-ra emelkedett.

— **Könyvkiállítás Brassóban.** Luther születésének négy-százados évfordulója alkalmából a brassói ev. gymnasium szűkebb körű könyvkiállítást rendezett, közszemlére tevén ki a gymnasiumi könyvtár azon műveit, melyek a reformatio irodalmának termékei. E sorozatban természetesen első helyet foglaltak el Luther és társainak munkái, melyek a nevezett könyvtárban meglehetősen számmal találhatók. Hogy azonban e kiállítás annál érdekesebbé s tanulságosabbá váljék, fűztek hozzá némi helyi érdeket is, a mennyiben a nagy nevű német reformátorok művei mellé kiállították Brassó város két reformátorának, **H o n t e r n e k** és **W a g n e r** Bálintnak meglevő műveit is, úgy, hogy a szemlélő együtt láthatta mindazon irodalmi műveket, a melyek egyfelől ama nagy szellemi forradalom gyúpontjában, másfelől pedig az eszmék kisugárzása folytán távol Erdély határán keletkeztek.

A kiállított művekről a gymnasium derék könyvtárnoka, Grosz Gyula pontos jegyzéket adott ki, következő czímmel: *Katalog der von der Kronstädter Gymnasialbibliothek bei der 400 jährigen Luther-Feier in Kronstadt ausgestellten Druckwerke aus dem Reformationszeitalter. Von Julius Grosz Bibliothekar. Kronstadt. 1883. Druck u. Lith. v. Joh. Gött & Sohn Heinrich X, 64 l.*

E kis füzet valóban megérdemli, hogy róla néhány szóval megemlékezzünk. Izléses kiállítása becsületére válik a nyomdának, melyben készült. Figyelmünket e részben különösen a címlap vonja magára, melynek ódon díszítése egy XVI. századi brassói nyomtatványból, Honternek Rudimenta Cosmographica (Brassó. 1541 és 1542.) cz. munkájából van véve. A mi a tartalmat illeti, készséggel elismerjük, hogy e kis füzet e részben is kielégíti a várákozást. Rövid bevezetés nyitja meg, a mely rámutat azon szoros kapcsolatra, mely a szász föld kivállobb férfait a nagy német reformátorokhoz fűzte; továbbá megismertet a gymnasiumi könyvtár alapításának s gyarapodásának főbb mozzanataival. Maga a tulajdonképeni jegyzék a kiállított műveket szerzőik szerint csoportosítva sorolja fel, s a ritkábbakat történeti és irodalomtörténeti jegyzetek kíséretében mutatja be. Az egész sorozat nyolcz fejezetre van osztva, melyek közül öt a németországi munkákat, a három utolsó pedig a hazaiakat foglalja magában. Tájékozásúl adjuk a következő statisztikai kimutatást. A katalogusban van:

I. Dr. Martin Luther munkáiból	58	kötet és füzet.
II. Philipp Melanchton »	31	» » »
III. Desiderius Erasmus »	10	» » »
IV. Vermischte Schriften	33	» » »
V. Psalterien, Missalien, Bibeln	20	» » »
VI. Johannes Honterus munkáiból	31	» » »
VII. Valentinus Wagner	19	» » »
VIII. Vermischte Vaterländische Schriften	37	» » »

Összesen: 239 kötet és füzet.

Nem lehet célunk e sorozatot közelebbről ismertetni; elég legyen csak annyit jegyezni meg, hogy a brassói könyvkiállítási

jegyzék a brassói ev. könyvtárnak és könyvtárnokának egyaránt becsületére válik. Mi pedig örömmel regisztráljuk azt, mint adalékot a hazai bibliographiai irodalom haladásához, mely nemcsak a bemutatott ritkaságokról, hanem a 25,000 kötetből álló brassói könyvtárról is nyújt a tudománybarátoknak tájékozást.

— A „Magyar Kurir“ történetéhez. A XVIII-ik század magyar hirlapirodalmának egyik legtekintélyesebb vállalata volt Szacsvay Sándor Magyar Kurir című hirlapja, az első bécsi magyar újság, mely megindulása után nemsokára oly nagy népszerűségre vergődött, hogy Magyarország, sőt Erdély legtávolibb vidékein is el volt terjedve. A lapról szóló bibliographiai feljegyzések nyomán annyit tudtunk, hogy 1-ső száma 1787. január 3 án adatott ki Bécsben. Szacsvay előbb Pozsonyban működött mint hirlapíró a Magyar Hirmondónál, az első magyar lapnál, kezdetben mint munkatárs, később mint a lapnak szerkesztője, akkori néven »írója.« 1786 közepén meghasonlásba jutott Paczkó Ferencz nyomdászszal s visszavonult a laptól. Tállyay Dániellel egyesülve egy új lapot akart kiadni Pozsonyban Magyar Kurir címen. Az előfizetési felhívást közös aláírásukkal ellátva ki is adták, benne a szerkesztő a többek között kijelenti önmagáról, hogy »Szacsvay Sándor a már két esztendőktől fogva volt Pozsonyi M. Hirmondó-nak Írója ezen székéből kikelvén, minek utánna ennek porát még tsak sarujiról is leverte volna egy Magyar Kurir név alatt megjobbított Újságok Író pennáját vette kezébe; melynek ezután nem tsak Írója, hanem alább kinevezett Tiszti társával (Tállyay Dániel) együtt kiadója és mindene lészen.«

Társá. Tállyay folyamodott hirlapengedélyért, mely bár megtagadtatott, minthogy Pozsonyban akkor két hirlapszabadalommal bíró nyomdász volt már, — kik nem is késtek az új vállalat gyanúsításával és megakadályozásával, — mindamellet Szacsvay időközben nemcsak összeállította az 1-ső számot, hanem Weber Simon nyomdájában 1786. július 1-én ki is adta neve kezdő betűinek (Sz. S.) aláírásával, mint ez akkor divatban volt.

A lap fametszetes rajzban egy kürtöt fúvó lovas hirnököt ábrázolt Magyarország és Erdély czímerével, ugyanúgy mint a

későbbi bécsi évfolyamok. A tulajdonképeni 1-ső szám, mely jóváhagyás végett a bécsi censurának küldetett fel, mely kiadását meg is engedte, hazai rövid tudósításokból s az idegen lapok nyomán közölt külföldi rövid hírekből állt egészen a *Hirmondó* modorában szerkesztve. A szabadalom azonban nem adatván meg, a vállalat mindjárt az első számnál elakadt s csak a következő évben nyerte folytatását Bécsből.

Országos könyvtárainkból ez első, pozsonyi szám hiányzik, az orsz. levéltárban meg van ugyan az acták közé eltemetve, de megszerzése Nemzeti Muzeumunk számára kívánatos volna, vajha felajánlaná valaki ez országos intézetünknek, hol legillőbb helye volna.

Ferenczy József.

— **Hazai könyvtáraink lajstromozása.** Már a mult év folyamában volt alkalmunk jelenteni, hogy hazai középiskolai könyvtáraink rendezése örvendetesen halad előre; s különösen kiemeltük a nagyszombati érseki főgymnasium és a segesvári evang. gymnasium könyvtárát, mint a melyekben a rendezés és lajstromozás már akkor véget ért. E könyvtárak rendszeres katalógusainak közlése az illető intézetek értesítőiben már évekket előbb megkezdett. Ez évben a közlés folytatatik, és pedig a nagyszombati főgymnasiumi könyvtár jegyzéke még újabb folytatásra vár, ellenben a segesvári gymnas. könyvtaré e negyedik közleménnyel véget ér. Még örvendetesebb mozzanatot képez az iglói ev. főgymnasium könyvtárának teljes rendezése, a mi szintén ez év folyamán ment végbe. Áll-e könyvtár 4364 műből 6012 kötetben. E könyvtári anyag 32 osztályba van beosztva, melyek közt leggazdagabb a theologiai; a hazai történelem 192 művel (346 kötet) szerepel. E könyvtár jegyzéke Pákh Károly gymn. könyvtárór szerkesztésében megjelent nyomtatásban is ily címmel: *Az iglói ág. hitv. ev. főgymnasium könyvtárának címjegyzéke.* Készítette Pákh Károly gymn. könyvtárór. Iglón. 1883. (8-r. II. + 225 l.) E jegyzék magában foglalja: 1. a könyvtár általános betűrendes címjegyzékét; 2. a tudományszakok szerinti betűrendes jegyzéket; 3. Scepusiana cím alatt a könyvtár azon műveit, melyek általában a Szepességről szólnak vagy Szepesmegyében jelentek meg nyomtatásban, végül 4. a nyomtatványok időrendi statisztikai táblá-

zatát. Mindez dicséretet érdemel; csak azt sajnáljuk, hogy a könyvtár keletkezésének s történetének főbb mozzanatait vázlatosan előadni a könyvtárör elmulasztotta. A jelen évre, illetve az 1882—3. tanévre szóló iskolai értesítők közül különösen a kecskeméti ref. lyceumét kell kiemelnünk, melyben Nagy Fer. lyceumi tanár és könyvtárör folytatja mult évben megkezdett közleményét, pontos jegyzékét adván azon régi (1711 előtti) magyar nyomtatványoknak, melyek a nevezett tanintézet könyvtárában találhatóak. Ezek száma 74-re rúg: s a jelen közlemény-nyel e sorozat be van fejezve. Ennek kiegészítésül közli továbbá az ugyanott létező nem-magyar nyelvű régi hazai nyomtatványokat is, melyeknek száma 38. E sorozat kiváló figyelmet érdemel bibliographusaink részéről, mert 8 olyan munkát is foglal magában, a melyek Szabó Károlynak »Az 1473 tól 1711-ig megjelent nem-magyar nyelvű hazai nyomtatványok jegyzéke« cím alatt tájékoztatóul kiadott catalogusában nem foglaltatnak. Ezek a 6., 9., 11., 30., 34., 35., 36. és 38. szám alattiak. — Felhívjuk rájuk nagyérdemű tudósunk figyelmét, ha ugyan e fölhívással eddig el nem késtünk. Iskolai könyvtárakról levén szó, még kell megemlékeznünk néhai Jóny Tivadarnak nagylelkű végrendeleti intézkedéséről is, ki a készmárki ág. hitv. ev. lyceum javára 200,000 frtot hagyományozott s több ezer kötetből álló könyvtárát szintén ez intézetre hagyta. E nagy mennyiségű hagyaték következtében a készmárki evang. lyceum könyvtára, mely eddig is kiválóbb iskolai könyvtáraink közt foglalt helyett, a legelsők közé emelkedett.

— **Szabó Károly könyvjegyzéke.** Az 1882. országos könyvkiállítás eredménye gyanánt ismét egy örvendetes tényről kell megemlékeznünk, mely ránk nézve annyival örvendetesebb, mert némi részben saját óhajításunknak felel meg. A könyvkiállítás anyagának tudományos úton leendő feldolgozásáról szólván e folyóiratban, sürgettük egyebek közt azt is, hogy e kiállítás alkalmából az 1711 előtti magyarországi nyomtatványokról pontos bibliographiai jegyzék és leírás készíttessék, oly módon, hogy e mű a hazai nyomdászat történetéről készíttendő munkának okmánytára lenne. Ez óhajításunk részben teljesedésbe fog menni. Ugyanis az országos iparművészeti múzeum, mely a könyvkiál-

lítás rendezésében az első tényező volt, kitűnő bibliographusunk Szabó Károlyt azzal bizta meg, hogy a könyvkiállításon készített jegyzeteit rendszeren kidolgozva, az 1711-ig megjelent nem-magyar nyelvű hazai nyomtatványok bibliographiáját állítsa össze. Derék tudósunk készséggel elfogadta a megbízást s megkezdte, illetve folytatta a munkálatokat ez irányban, azon terv alapján, mely szerint »Régi Magyar Könyvtár«-a készült. A most készülöben levő mű tehát a »Régi Magyar Könyvtár«-nak pendantja lesz s azt kiegészíti oly módon, hogy a kettő együtt magában foglalja mindazt, a mit a nemzeti szellem, a könyvnyomda elterjedésétől kezdve a szathmári békekötésig nyomtatásban felmutatni képes. Az előmunkálatok ez irányban immár végett is értek: közel másfél évi szakadatlan munkálkodás eredményeként több mint 3200 cím-más gyűlt össze. Ezeket most a tudós szerző egy ideiglenes jegyzékbe összefoglalva, ki nyomatta ily címmel: »Az 1474-től 1711-ig megjelent nem-magyar nyelvű hazai nyomtatványok jegyzéke. Összeállította Szabó Károly. Budapest 1883. (8-r. 2, 118 l.) E jegyzéket szerző megküldte az összes hazai könyvtárak őrleinek és tulajdonosainak oly czélből, hogy könyvtárunk készletével összehasonlítva, a náluk is található műveket jelöljék meg s a mennyiben szükségesnek mutatkozik, a jegyzék adatait igazítsák, illetve bővítsék ki, hogy így a netalán előforduló tévedések, hibák kijavítására és hiányok pótlására alkalma nyilván, lehetőleg pontos és teljes művet adhasson a szakértő kezébe.

A visszaküldés határideje szeptember 1-én letelt s mint közvetlen forrásból értesültünk, az eredmény felülmulta a várakozást. Azóta a kézirat első része át is adatott az Akadémia irodalomtörténeti bizottságának és innen a nyomdának; s így remélhetjük, hogy nem sok idő múlva üdvözölhetjük a »Régi Magyar Könyvtár« méltó folytatását.

— „Registert kérünk az akadémiai kiadványokhoz.“ A »Magyar Könyv-Szemle« 1882-ik évi folyamában registert kértünk az akadémiai kiadványokhoz. Indítványunkat a »Századok« f. é. deczemberi füzetében azon észrevétellel fogadta el, hogy tőlünk viszont a »Magyar Könyv-Szemlé«-hez kért registert. Teljesíteni

fogjuk kivánságát, de csak akkor, ha pályafutásunk tizedik évét betöltöttük. Ez 1886-ban lesz. Ily cyclusban adott registert a »Serapeum« című bibliographiai folyóirat, melynek példáját mi is követjük. Addig pedig mindenestre elkészül a »Századok« registere, melyet készséggel elfogadunk mintának.

— Hellebrant Árpád derék fiatal bibliographusunk: »a M. Tud. Akadémia könyvtárában levő incunabulumok bibliographiai ismertetése« című munkáját, az Akadémia irodalomtörténeti bizottsága megbírálta s az első osztálynak 1884-re kiadásra ajánlotta. A munka legközelebb kerül sajtó alá. Ezzel kapcsolatban megemlítjük, hogy Hellebrant most a magyarországi tanulók külföldi dissertatioinak bibliographiájához gyűjt adatokat, s a fővárosi könyvtárakban főleg a XVI. és XVII. századból ekkorig már jelentékeny anyagot gyűjtött össze. Ismerve t. barátunk alaposágát és szorgalmát hisszük, hogy ha a hazai és külföldi könyvtárakban levő anyagot felhasználni módjában lesz, néhány év alatt oly munkát fog létrehozni, mely hiányt fog pótolni irodalmunkban s Szabó Károly bibliographiáját egy egészen új irányban fogja kiegészíteni.

— A kalocsai ó-német kéziratok. Folyóiratunk más helyén ismertetjük a kalocsai érseki könyvtár kézirateit. A bevezetésben kiemeljük a középkori kéziratok nagy számát s felhívjuk germanistáink figyelmét a gyűjtemény ó-német kézirateira, melyekből különösen három kiváló irodalomtörténeti fontossággal bir. Ezekből a »das Buche heisset gesamt haben hewr« című kézirathoz, melyről azt írja Kovachich, hogy körülbelül 54,000 versből áll, azon combinatiót fűzzük, hogy valószínűleg Würzburgi Konrádnak: »Der Tronjanische Krieg« című, mintegy 60,000 versből álló munkája rejlik alatta. Ezen combinatióinkat e helyütt annyiban helyreigazítjuk, hogy a kézirat, mint annak gróf Majláth János és Köffinger J. Pál által 1817-ben eszközölt kiadásából¹⁾ meggyőződünk, csakugyan Würz-

¹⁾ Koloczaer Codex altdeutscher Gedichte. Herausgegeben von Joh. Nep. Grafen Majláth und Johann Paul Köffinger. Pest 1817. Bei Conrad Adolphsh Hartleben. 8-r. XX. + 464 l

burgi Konrádnak egyik munkáját tartalmazza, de nem az általunk említettet, hanem azt, melynek címe: »Die goldene Schmiede.« E munkából aránylag kevés egykorú és közel egykorú kézirat létezik, s hogy mily becse van a könyvpiaczon egy ilyen kéziratnak, megítélhetjük onnan, hogy Rosenthal Lajos müncheni antiquarius egyik legújabb catalogusában, Würzburgi Konrád «Die goldene Schmiede» című munkájának egy XV. századbéli másolatát, mely kézírajokkal volt díszítve, 12,000 márkáért árulta. Az általunk fõnt említett kézirat a felsorolton kívül 14 különféle verses regényt, illetõleg kalandot tartalmaz, melyek részben ismert, részben ismeretlen szerzõk munkái. Meny nyiben alapos Majláth és Köffinger combinatiója az egyes mesék ismeretlen szerzõire s az ó-német kéziratok provenientiájára nézve, annak tárgyalásába ezúttal bocsátkozni nem akarunk. Megjegyezzük azonban, hogy a kalocsai könyvtár kézíratait az újabb bibliographiai nyomozások világánál a helyszínén tanulmányozni nem volna háladatlan feladat.

— **Egy ismeretlen brassói német naptár 1643-ból.** Az 1882-iki könyvkiállítás lehetővé tette, hogy a nem-magyar nyelvû hazai nyomtatványok bibliographiája összeállíttassék. Ennek elkészítésével Szabó Károly bizatott meg. Remélni lehet, hogy a nevezetes munka rövid idõ alatt napvilágot lát. Szabó K. egyelõre tájékozásul kiadta ezen munkáknak jegyzékét.

Kutatásaimban egy olyan kalendariumot találtam az Akadémia könyvtárában, mely ezen jegyzékben nem foglaltatik, s azért jónak láttam azt itt ismertetni.

Czime: New vnd Alter | CALENDER, | Auff
dass Jahr nach der | heilbringenden Geburth |
CHRISTI | 1643, | Auff Vngern, Sieben- |
bürgen vnd andere vmb lie- | gende örter, mit höchst
fleiss calculiret | Von Davide Frõlichio, Astro-
nomo zu Kaeysrmarckt. — Gedruckt in Cronstadt.

16-r. A^{III}. — E = 76 sztan lap.

A 14_b lapon van Brassó város címere. A 15_a levelen kezdõdik a:

PROGNOSTI- | con Astrologicum. | Auff das
Jahr nach der Gna- | denreichen Geburth vnsers

Herrn | vnd Seelig machers Jesu | CHRisti. | M.DC. XLIII. | Darinnen dieses Jahrs Eigen- | schafft, Finsternüß vnd andere Him- | lische Z u f a e l l e , a u s N a t ü r l i c h e n | g r ü n d e n e r s u c h t v n d e r k l a e - | r e t w e r d e n . | A u f f V n g e r n v n d S i e b e n - | b ü r g e n m i t a l l e m F l e i s s g e s t e l l e t v o n D a v i d e F r ö l i c h i o , A s t r o n : i n K ä y s r m a r c k .

E nyomtatvány fontosságát emeli azon körülmény, hogy Szabó K. idézett munkájában csak 1681. és 1701-ből ismer brassói kalendariumot. H. Á.

— A Jankovich-gyűjtemény történetéhez. Szakfériaink és a művelt közönség ismeri néhai Jankovich Miklós első gyűjteményét, mely annak idejében mint magángyűjtemény ritkította párját Európában s a nemzet áldozatkészségéből a Nemzeti Múzeum tulajdonába ment át. Az is tudva van, hogy Jankovich ezután még egy második gyűjteményt hozott össze, mely a tudományos világban mint Jankovich Miklós második gyűjteménye ismeretes, melynek sorsáról azonban csak a beavatottak birnak tudomással. Ezen gyűjtemény 1852-ben nyilvánosan elárvereztetett s egy részét a Nemzeti Múzeum vásárolta meg, egy része magánosokhoz került, míg egy része Jankovich Miklós örökösire szállt. Ezen nevezetes árverésről, mely újabbkori művelődéstörténetünkben egyedül áll, Jankovich Béla úr, a nagy gyűjtő egyik unokaöcsésének gyűjteményében egy német hirdetés maradt fenn, mely a Jankovich-gyűjtemény történetéhez érdekes adalékot szolgáltat, s melyet itt a lelkes gyűjtő szivességéből egész terjedelmében közlünk. E hirdetésből, melynek nyelvét az akkori politikai viszonyok indokolják, megismerkedünk az árverezett gyűjtemény anyagával s megtudjuk: hogy az árverés 1852 január 22-én kezdődött és huzamosabb ideig tartott. A hirdetés alakja ivrét, eredetileg falragasznak és értesítésnek volt szánva s szözszerinti tartalma a következő:

„Beachtenswerth!“

Die zweite ausgezeichnete Antiquitäten-Sammlung des weiland Herrn Nicolaus Jankovics de Vadas, wird

durch dessen Erben aus freier Hand der Veräußerung angeboten. — Einzelne Klassen können zwar auch durch Uebereinkunft angekauft werden, der Versteigerungstermin wird jedoch auf den 22. Jänner und die darauf folgenden Tage des Jahres 1852 festgestellt, bei welcher Gelegenheit dieselben im Jankovics'schen Hause Franciskanerplatz Nr. 1, zu Pesth in Ungarn einer öffentlichen Meistbietung ausgestellt werden.

1. Klasse. Mehrere hundert Stück geschichtlich-werthe goldene und silberne Antik-Ringe, worunter Original-Prachtringe des, zur Zeit des ungarischen Königs Ladislaus, genannt der Kumanier, gelebten Grosswardeiner Bischofes Alexander, und des zur Zeit des ungarischen Königs Andreas II. gelebten Graner Erzbischofes Ladomerius, so wie auch der geheime goldene Siegelring des zu Mohács gefallenen jugendlichen ungarischen Königs Ludwig II. etc.

2. Klasse. Verschiedene Gold- und Silbergeschirre, Gefässe und Pokale.

3. Klasse. Grosse Sammlung von Privatsiegeln, besonders mehrerer Grosswürdenträger des Königreiches Ungarn und sonstiger hoher Familien.

4. Klasse. Gold- und Silbermünzen-Sammlung ungarischer Könige, vom heiligen Stephan, erstem Könige, bis auf unsere Zeit, so wie eine gleichfalls ausgezeichnete Gold- und Silbermünzen-Sammlung der Siebenbürger Grossfürsten, in gut erhaltenen Exemplaren.

5. Klasse. Mehrere tausend Stück römischer, griechischer und barbarischer Gold-, Silber- und Kupfermünzen.

6. Klasse. Seltene und werthvolle Sammlungen von Pergament- und Papiermanuskripten, darunter mit ausgezeichneten Malereien und Goldverzierungen prunkende Codices aus dem 14. und 15. Jahrhundert, namentlich ein Gebetbuch des ungarischen Königs Mathias Corvinus de Hunyad, dann das, durch Joannes Sambucus dem Tinniner Bischof Mosóczy geschenkte unvergleichliche Exemplar einer Bibel, und einige hundert Bände Incunabula.

7. Klasse. Die Zahl 1700 überschreitende berühmte und seltene Sammlung originaler Documenta in lateinischer, un-

garischer, italienischer, deutscher und slavischer Sprache, vom Jahre 1047 angefangen beinahe aus jeder Hälfte der folgenden Jahrhunderte. — Besondere Erwähnung verdient der, die goldene Bulle des ungarischen Königs *Andreas II.* betreffende Konfirmations- und Transmutationsbrief der ungarischen Königin *Maria*, Tochter Ludwigs des Grossen vom Jahre 1384; so wie das gegen die Ungläubigen den Sieg erfliehende Gebet des ungarischen Königs *Andreas I.*, vom Jahre 1047—1050; dann die, den Landtag nach Pressburg verlegende Verordnung des ungarischen Gubernators *Joannes de Hunyad*; ausser diesen viele päpstliche Bullen etc.

8. Klasse. Römische und griechische Statuen, antike Waffen, persepolische Cylinder, egyptische Amuletten etc.

9. Klasse. Mehrere tausend Stück starke ausgezeichnete Büchersammlung in Folio-, Quart- und Oktav Einband, namentlich Werke von *Katona*, *Fejér*, *Kovacsich*, *Pray*, *Palina*, *Szirmay*, *Bonfin*, *Thuróczy*, *Engel*, *Ribini*, *Koller*, *Buday*, *Bethlen*, *Schedius*, *Schmidt*, *Wagner*, *Otrokocsy*, *Lehmann*, *Lampe*.

Die Versteigerung fängt jeden Tag mit 9 Uhr Morgens an.

— **Dr. Kováts Gyula házasságjogi munkája és régi szerkönyveink.** Canonjogi irodalmunkban Roskoványi Ágoston monumentalis munkáinak megjelenése óta alig van könyv, melyet a szakférfiak nagyobb elismeréssel fogadtak volna, mint Kováts Gyula: »A házasságkötés Magyarországon egyházi és polgári jog szerint, tekintettel törvényhozásunk feladataira« című munkáját, mely 1883-ban egy vaskos kötetben jelent meg s tudományos és actualis érdekénél fogva, a tudományos és politika köröket még sokáig fogja foglalkoztatni. Szerző a házasságkötést Magyarországon nagy tudományos apparatussal, széles eruditioval, éles ítéllettel s önálló fölfogással, eredeti, részben ismeretlen források alapján, általános és magyarországi szempontból tárgyalja, s ezt sok tekintetben egészen új világitásba helyezi. Folyóiratunk keretén kívül esik e nevezetes munkával behatóan foglalkozni; kiemelni akarunk azonban egy körülményt, mely bibliographiai szempontból figyelmet érdemel, s mely indokolja azt, hogy a munkával itt egyáltalában foglalkozunk. Szerző ugyanis a kü-

lönböző Sacramentariumokon kívül felhasználja a magyarországi régi szerkönyveket is, (milyenek a Missalék, Agendák, Ordinariumok stb.) s az ezekben levő házasságkötési szertartásokból bizonyítékokat merít a magyarországi házasságkötés specialis jellege mellett. Ezáltal régi szerkönyveinket oly szempontból mutatja be, mely bibliographusaink figyelmét ekkorig — az egy Knauz Nándor kivételével — kikerülte. Eddig ugyanis magyarországi középkori szerkönyvek nyomozásánál, hol a provenientia kérdéses volt, figyelembe vettük a naptárt, ebben kerestük a magyarországi szenteket s a szövegben ezeknek officiumait, lectióit, hymnusait és sequentiáit, de a házassági szertartásokat és a »super sponsum et sponsam« című misét figyelmen kívül hagytuk. Kováts Gyula érdeme, hogy ezentúl erre is leszünk tekintettel; ő nálunk talán az első világi jogász, ki régi szerkönyveinket az irodalomban e célra felhasználta. S örömmel constatáljuk, hogy munkájának a legrégebb adatot a Pray-codex szolgáltatta, ugyanaz, mely irodalmunknak a legrégebb magyar nyelvkinceset föntartotta. E missale a XIII. század első negyedéből származik s az egyedüli teljes missale, melyet az Árpádkorból ismerünk. Ebben maradt fenn a legrégebb hazai ritualis emlék: a »missa sanctae Trinitatis super sponsum et sponsam«, mely a házasságkötéssel áll kapcsolatban. Kováts e mise szövegét egész terjedelmében közli. Felhasználja ezután, Knauz Nándor idevágó munkái alapján a Nemzeti Múzeum, a budapesti egyetem, az Akadémia és a pozsonyi káptalan könyvtáraiban levő hazai szerkönyveket, és az ezekben levő házasságkötési formuláreakat érdemök szerint méltatja. Óhajtjuk, hogy a munka érje meg mielőbb a második kiadást, szerzője pedig használja fel ebben mindazokat a régi szerkönyveket, melyeket az újabb bibliographiai kutatások napfényre hoztak. Első sorban ajánljuk figyelmébe a német-újvári árpádkori missalét, melyet Fejérpataky a Könyv-Szemle f. é. aug. füzetében ismertetett, továbbá a gyulafejevári, nagyszebeni, egri, esztergomi, pozsonyi, gyöngyösi, kassai, zágrábi, bécsi, göthweigi és salzburgi könyvtárakban levő magyarországi középkori szerkönyveket, melyekből álláspontjához még jelentékeny bizonyítékokat fog meríteni.

— Sennyey István kéziratban maradt munkája Duxban. Sennyey István veszprémi püspöktől 1669-ből egy magyar gyászbeszédet ismerünk, melyet Szabó Károly »Régi Magyar Könyvtárában« 1080. sz. a. sorol fel. Örömmel értesítjük olvasóinkat, hogy Sennyeynek ezen munkáján kívül még egy másik munkája is maradt fenn kéziratban, gróf Waldstein duxi (Csehország) könyvtárában, mely predikációkat tartalmaz s az előbbi munkánál jóval régibb. E munka czime a következő: »Az Esztendőbeli Vasárnapokra Rendeltetett Predikációk. Mellyeket Érsek-Ujvári Plebanusságomban Elégtelenségem gyámolító Isten malasztjának segítségével Élő nyelvemmel praedikálttam és azután együgyűen ezen rendben hoztam Sennyey István veszprémi püspök.« All pedig ívrétben 55 beírt levélből; az 55^a levélen a szöveg megszakad, a munka tehát befejezetlen maradt. Hogy a munka miként jött létre, ezt Sennyey maga az Olvasóhoz intézett előszóban így adja elő: »Megh ne ütközzél benne is Barátom Olvaso a kilészesz valaha és ne tulaidonittsad magam hitségemnek, vagy fent haiazásomnak, hogy Praedikatioimat rendben hozván néhult megh is toldván és iobbitván leirattam, mert el hidgyed nem vezéreltettem erre más okbul, hanem dirib darab papiroskákön, imit, amott, kicsin fáradságomnak gyümölcsét hevertetni nem akartam stb.«

— I. Rákóczy György könyv-bejegyzése. A Magyar Nemzeti Múzeum könyvtára néhai Péchy Jenő hagyatékából megvásárolta Prágai András Feiedelmeknec Serkentő Oraia (Bártfa, 1628.) című munkájának egy teljes példányát. Maga emű nem tartozik a ritkaságok közé: egy példánya könyvtárunkban is létezik. De ezen újabban vásárolt példányt különösen becsessé teszi az a körülmény, hogy első táblájának belső lapján I. Rákóczy Györgynek következő sajátkezű bejegyzése található: »ez könyvet attam ugi mostani Zerenci tistartom Talliai istvan kezeben Hogi gongiat visellie es az var Hoz megtarca

jövendőben Ha ő rola le kelne is az tist, akar mi modon Inventariumban tartozék beiratni es az vartol el nem idegeniteni becsület mek oltalmazasa alat ő utánna az többijs ezen pena alat Dat Zerencs 28 die 8bris Anno 1629. Rakocz y Georg mpra. Non est currentis neque volentis sed miserentis Deo.«

— Ismeretlen pannonhalmi Breviarium 1519-ből Mőlkben. A mőlki benedekrendiek könyvtárában, az 1519-ik évi, irodalmunkban egészen ismeretlen pannonhalmi Breviariumnak 3 példánya maradt fönn, melyekre ezennel felhívjuk a szakférfiak figyelmét. A Breviarium czíme a következő: Breviarium Ordinis S. Benedicti in monte Pannonio S. Martini. Venetiis in aedibus Petri Lichtenstein, mandato Luce Alantse librarii Viennensis, Anno 1519. 8-r. Megjegyezzük, hogy a Breviariumnak mind a három példánya jól van conserválva.

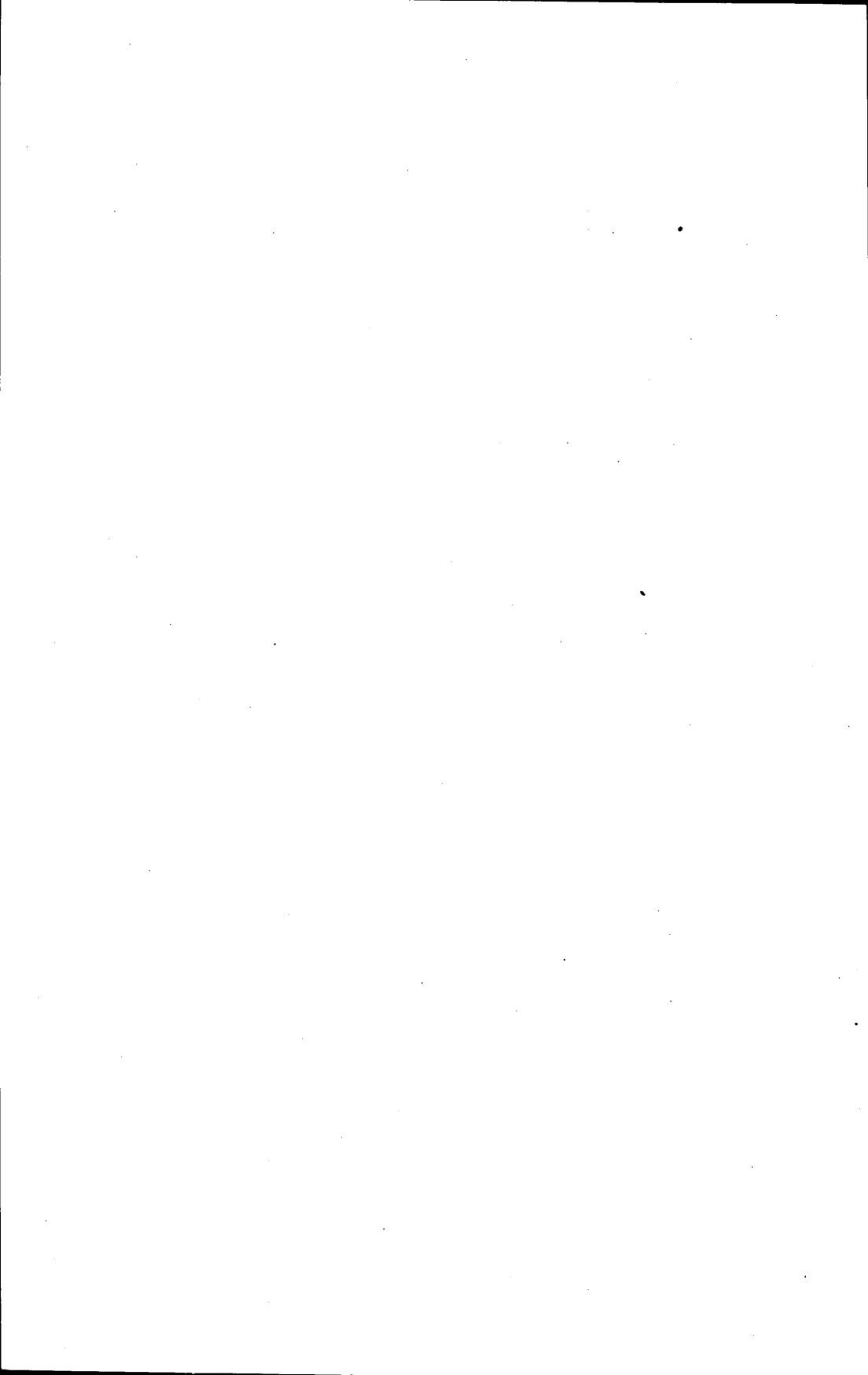
— Thurzó János boroszlói püspök könyv-bejegyzése 1506-ból Dresdában. A hazai emlékek felkutatására és föntartására alakult szász királyi egyesület Muzeumában, Dresdában van egy fényes kiállítású hártya - Missale, melyben Thurzó János boroszlói püspök kezétől a következő bejegyzés olvasható: »Anno Domini M. D. sexto Ego Joannes Quintus Episcopus Vratislaviensis indignus. dominica laetare quae fuit 22 marcii sum consecratus in episcopum in Ecclesia Cathedrali per Reverendos in Christo patres dominos Stanislaum Olomucensem germanum fratrem meum natu juniorem, Joannem olim Varadiensem fratrem Ordinis sancti Francisci et Henricum Folsten Nicopoliensem suffraganeum etc. episcopos et postridie eius diei in die Annunciacionis Gloriosissimae Virginis Mariae primitias celebravi frequentantibus pluribus dominis Principibus nostram eiusmodi solempnitatem feliciter. Ego Joannes Episcopus Vratislaviensis manu propria scripsi.« Ezen bejegyzés,

mely Thurzó János püspökké történt felszentelésének körülményeire nyújt adalékot, ki van adva a »Zeitschrift des Vereines für Geschichte und Alterthum Schlesiens« című boroszlói folyóirat 1856-iki folyamában, érdekesnek tartottuk azonban folyóiratunkban újból lenyomatni.

— **Sajtó-hibák.** Thaly Kálmán Kurucz hirlapok Berlinben című cikkébe két sajnálatos, értelemzavaró hiba csúszott be, melyeket ezennel helyreigazítunk. Így a 231. lapon a 17. sorban felülről ü g y e i helyett ü g y i r a t a i, s ugyanazon lap 4. sorjában alulról: m e g k e r e s é s é r ő l helyett m e g k e r g e t é s é r ő l olvasandó.

— **Olvasóinkhoz.** A »Magyar Könyv-Szemle« 1884-iki évi folyama sajtókészen áll s néhány hónap alatt egyszerre fog megjelenni.

MAGYARORSZÁGI
K Ö N Y V É S Z E T

1883.

ÖSSZEÁLLÍTOTTA

HORVÁTH IGNÁCZ.

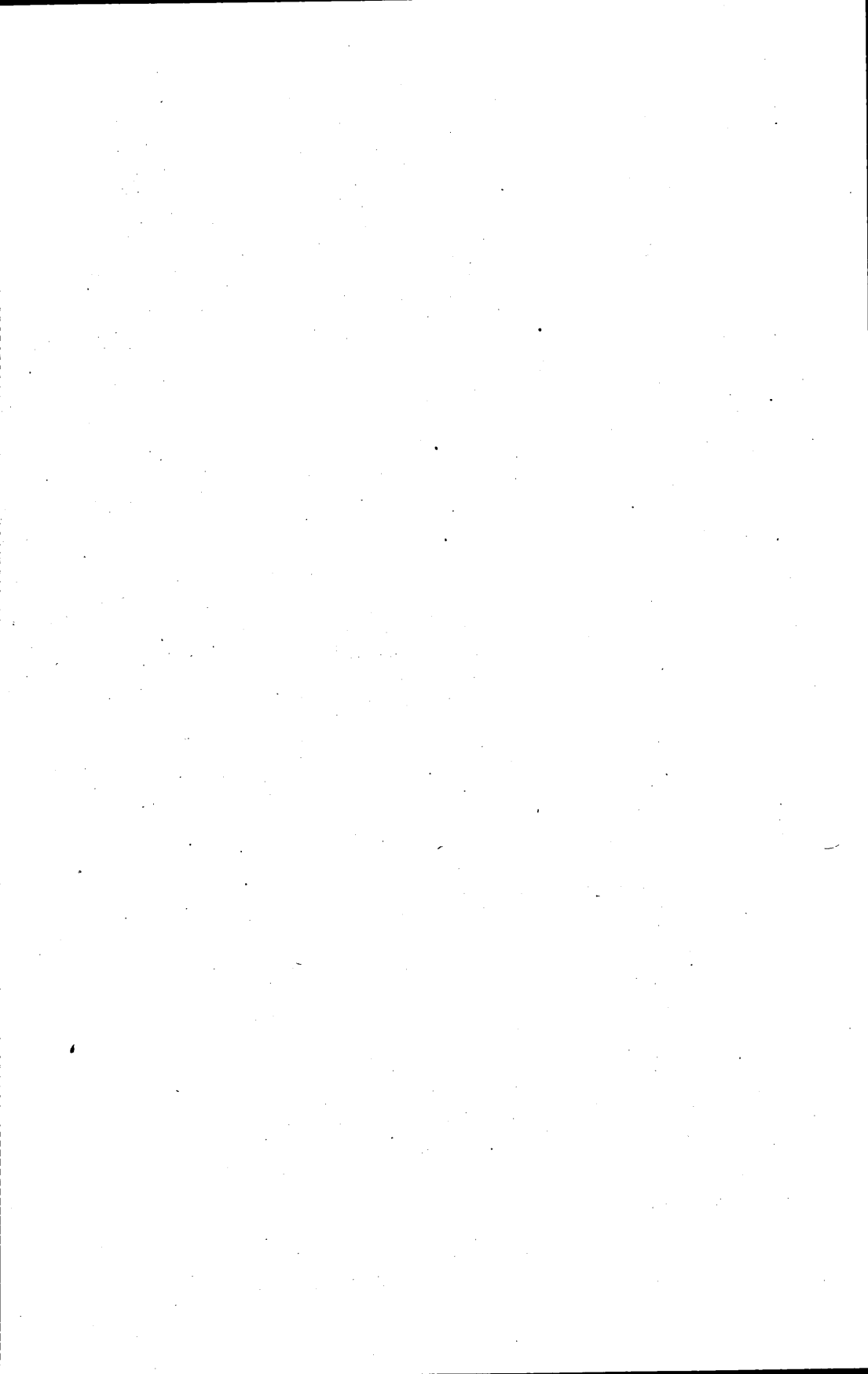
(MELLÉKLET A „MAGYAR KÖNYVSZEMLÉ“-HEZ.)

B U D A P E S T.

WEISZMANN TESTVÉREK KÖNYVNYOMDÁJÁBÓL.

1884.

K I M U T A T Á S

a »Magyar Könyv-Szemle« 1883. évi folyamában
felsorolt könyvekről.

A) Magyar nyelven megjelent művek szakok szerint:
Hit- és erkölestudomány 62. — Bölcsészet és szépészet 23. — Nyelvtudomány 21. — Nyelvészet, szótárak: a) Magyar 14. — b) Vegyes 16. — Ó-kori remek-
írók kiadásai, fordításai és ismertetései 31. — Történelem és segédtudományai:
a) Magyarországi 68. — b) Vegyes 28. Életrajzok 32. — Irodalomtörténet:
a) Magyarországi 78. — b) Vegyes 15. — Könyvjegyzék 4. — Földrajz 58. —
Térképek: a) Magyarországi 16. — b) Vegyes 18. — Jog- és államtudomány, nem-
zetgazdaságtan: a) Magyarországi 92. — b) Vegyes 30. c) Törvények, rende-
letek, törvényjavaslatok és országgyűlési irományok 67. — Természeti és technikai
tudomány 42. — Orvostudomány 43. — Mennyiségtan 32. — Gazdaságtan, sport
38. — Hadászat 18. — Ipar, kereskedelem, forgalom 43. — Szépirodalom: a)
Eredeti 149. — b) Fordítások 117. — Népoktatási és iskolakönyvek, egyházi és
iskolai értesítők 385. — Ifjúsági és népszerű iratok 64. — Különféle beszédek 19.
— Egyleti, egyházi, társulati stb. dolgok, évkönyvek 44. — Naptárak 96. —
Művészetek 28. — Társadalom és politika 16. — Encyclopaediák, vegyesek 19.

B) Hazai nem-magyar nyelven megjelent művek nyel-
vekről szerint:

Német: a) Mű 120. — b) Iskolai értesítő 7. — c) Naptár 18.

Tót: a) Mű 24. — b) Naptár 10.

Szerb: a) Mű 37. — b) Iskolai értesítő 3.

Horvát: a) Mű 101. — b) Iskolai értesítő 2.

Román: a) Mű 17. — b) Iskolai értesítő 2.

Olasz: a) Mű 1 — b) Iskolai értesítő 2.

Francia mű 4.

Latin: a) Mű 15. — b) Directorium 3. — c) Ordo 6. — d) Schema-
tismus 12.

C) Hazánkat érdeklő külföldi munkák nyelvek sze-
rint: Német 71, francia 4, olasz 2, angol 1, finn 1.

A) Magyar nyelvű munka 1826

B) Hazai nem-magyar nyelvű munka . . . 384

C) Hazánkat érdeklő külföldi munka . . . 79

Összesen . . . 2289.

BIBLIOGRAPHIAI RÉSZ.

Összeállítja: **Horváth Ignác.**

Iskolai értesítők az 1882—83. tanévről.)*

- Az **aradi** kir. főgymnasiumnak és az ezzel összekapcsolt állami főreáliskolának értesítője az 1882—83. tanévről. Közli Kuncz Elek, igazgató. (Arad. Gyulai István. 8-r. 109 l.) (Értekezés: Bevezetés az arithmeticaiba középiskoláinkban. Irta Ábrai Lajos.)
- Az **aradi** m. kir. állami tanítóképezde nyolczadik értesítője az 1882—83. tanévről, visszapillantással az intézet tiz évi működésére. Közli Kerner Péter. (Arad. Ungerleider Albert. 8-r. 54 l.)
- Az **Arad-városi** nyilvános polgári iskola jelentése (tizenegyedik tudósítványa) az 1882—83. iskolai évről. Közli Millig József. (Arad. Ungerleider Albert. 8-r. 23 l.)
- A **cisterci** rend **bajai** kath. főgymnasiumának értesítője az 1882—83. iskolai évről. (Baja. Streinitz és Eschenlohr. 8-r. 122 l.) (Értekezés: Az ember eredése. Irta dr. Platz Bonifác.)
- A **bajai** m. kir. állami tanítóképző-intézet X. értesítője az 1882—83. (13-ik) tanévről. Közli dr. Bartsch Samu. (Baja. Nánay Lajos. 8-r. 42 l.)
- A **bakabányai** magyar tannyelvű állami elemi fiu- és leányiskola értesítője az 1882—83. tanévről. Kiadta a gondnokság. (Budapest. Magy. kir. egyetemi nyomda. 8-r. 17 l.)
- A **balassa-gyarmati** államilag segélyezett községi polgári fiuiskola nyolczadik évi értesítője az 1882—83. évről. Közli Tomeskó Nándor. (B.-Gyarmat. Kék László. 8-r. 23 l.)
- A **balassa-gyarmati** államilag segélyezett községi polgári leányiskola első évi értesítője az 1882—83. évről. Közli Tomeskó Nándor (B.-Gyarmat. Kék László. 8-r. 15 l.)

*) E rovatban közöljük azon 1882—83. évi iskolai értesítőket, melyek a Nemz. Múzeum könyvtárába ekkorig beküldettek. — Hol a nyomtatás helye nincs kitéve, Budapest értendő.

S z e r k.

- Értesítő a **b.-gyarmati** áll. elemi népiskola IX. évfolyamáról. 1882—83. Kiadja az igazgatóság. (B.-Gyarmat. Kék László. 8-r. 15 l.)
- A **balassa-gyarmati** róm. kath. elemi iskola XLIX. értesítője az 1882—83. tanévről. Kiadja az igazgatóság. (B.-Gyarmat. Kék László. 8-r. 11 l.)
- Értesítvény a **balassa-gyarmati** róm. kath. elemi leányiskoláról az 1882—83 év végén. (B.-Gyarmat. Kék László. 8-r. 5 l.)
- A **b.-gyarmati** izr. elemi népiskola értesítője az 1882—83. tanévről. Közli Brett Mór. (Balassa-Gyarmat. Kék László. 8-r. 19 l.)
- (**Balázsfalva.**) Program'a gimnasiunui superiora, preparandiei, norme si scolei populare de fetitie din Blasiu pre anulu scolastecu 1882—83. (Balázsfalva. Érseki papnöveldei nyomda. 8-r. 77 l.)
- A **bánffy-hunyadi** m. k. állami elemi és felső népiskolák gondnokságának tanító és tanuló személyzetének kimutatása az 1882—83. tanévről. Kiadta Pál Károly. (Kolozsvár. Stein János. 8-r. 14 l.)
- A **bártfai** kath. kis-gymnasium 1882—83. tanévi értesítője. Közli Hunka Emmanuel. (Kassa. Scharf F. János. 8-r. 34 l.)
- Értesítvény a **belenyesi** görög kath. főgymnasiumról 1882—83. tanévre. Közli Mihutiu Péter. (Szamosujvár. »Aurora« nyomda. 8-r. 59 l.)
- Beregszász** város államilag segélyezett iskolájának kilenczedik évi jelentése. Tanév 1882—83. Szerk. Katinszky János. (Beregszász. Nagy Lajos és Salla Gyula. 8-r. 55 l.)
- A »**Beregszász és vidéki nőegylet**« által fentartott és államilag segélyezett polg. leányiskolának és nőipartanodának értesítője az 1882—83. tanévről. Szerk. Engelthaler Róza. (Beregszász Nagy Lajos és Sallay Gyula. 8-r. 41 l.)
- A **besztercebányai** kir. kath. főgymnasium értesítője az 1882—83. tanévről. Közzéteszi Szakmáry József. (Besztercebánya. Machold Fülöp. 8-r. 73 l.) (Értekezések : Adatok Besztercebánya és vidékének faunájához. Petricskó Jenőnél. Adatok a besztercebányai kir. főgymnasium meteorologiai észlelő állomásából az 1882. évről. Szakmáry Józseftől.)
- A **besztercebányai** ág. h. ev. algymnasium értesítője az 1882—83. tanévről. Közzéteszi Hlavatsek András. (Besztercebánya. Machold Fülöp. 8-r. 19 l.)
- A **bethleni** állami elemi népiskola értesítője az 1882—83. iskolai évről. Kiadta Szabó Sándor. (Deés. Demeter és Kiss. 8-r. 4 l.)
- A **békés-esabai** ág. hitv. evang. algymnasium értesítője 1882—83. (Békés-Csaba. Povázsay László. 8-r. 38 l.)
- A **békési** helv. hitv. VI osztályú reálgymnasium értesítője az 1882—83. iskolai évről. Közli Török Gábor. (B.-Gyula. Dobay János. 8-r. 20 l.)
- A **brassai** róm. kath. főgymnasium értesítője az 1882—83. tanévről. (Brassó. Römer és Kamner. 8-r. 58 l. Értekezés : Herodotus földrajza. Az író műve alapján összeállította Bournáz Ernő.)
- (**Brassó.**) Programm des evang. Gymnasiums A. B. zu Kronstadt und der damit verbundenen Lehranstalten. Am Schlusse des Schuljahres 1882—83. veröffentlicht von Johann Vogt. (Brassó. Gött János és fia Henrich. 8-r. 58 l.)
- A **brassói** magyar királyi áll. elemi, poigári és ipar iskolák VIII. értesítője az 1882—83. tanév végén. A gondnokság megbízásából kiadta Orbán Ferencz.

- (Brassó. Gött János és fia. 8-r. 67 l.) (Értekezés: A szemléleti oktatásról. Mally Nándortól.)
- A **Budapest** fővárosi I. kerületi nyilvános községi polgári leányiskola második tudósítványa az 1882—83. tanév végével. Szerk. Póra Ferencz. (Pesti könyvnyomda-részv.-társ. 8-r. 20 l.)
- A **budapesti** II. kerületi királyi egyetemi katolikus főgymnasium évi értesítője az 1882—83. tanévről. Szerk. Lutter Nándor. (Franklin-társulat. 8-r. 83 l.) (Értekezés: Magyar nyelvészeti adalékok. Irta Thewrewk Árpád.)
- A **budapesti** II. ker. állami főreáltanodának huszonhetedik évi jelentése az intézet főnnállásának 28-ik évében. Az 1882—83. tanév végén. Szerk. dr. Say Mór. (Pesti könyvnyomda-részv.-társulat. 8-r. 99 l.) (Értekezés: Tiszteljük az ősök emlékeit. Miletz Jánostól.)
- A **budapesti** II. ker. (vizivárosi) magyar kir. állami elemi tanítóképző-intézet értesítője az 1882—83. iskolai évről. Az igazgatótanács megbízásából és a tanári kar nevében összeállította Dusóczky Károlyné. (Magyar kir. egyetemi nyomda. 8-r. 28 l.)
- A **budapesti** II. ker. községi nyilvános hatosztályú polg. fiúiskola X. értesítője az 1882—83. tanév végén. Szerk. Lengyel Sándor. (Pesti könyvnyomda-részv.-társaság. 8-r. 33 l.)
- A **Budapest** fővárosi II. ker. nyilvános községi polgári leányiskola nyolczadik tudósítványa az 1882—83. tanév végével. Szerk. Bohus Rezső. (Pesti könyvnyomda-részv.-társ. 8-r. 24 l.)
- A **Budapest** fővárosi III. ker. nyilvános községi polgári fiúiskola tizenegyedik tudósítványa az 1882—83. tanév végével. Szerk. Weitzenfeld Lipót. (Pesti könyvnyomda-részv.-társ. 8-r. 23 l.)
- A **Budapest** fővárosi IV. ker. nyilvános községi polg. leányiskola tizenharmadik értesítője az 1882—83. tanév végével. Szerk. Sztobjanovits István. (Pesti könyvnyomda-részv.-társ. 8-r. 35 l.)
- A **Budapest** fővárosi IV. ker. (belvárosi) közs. nyilv. főreáltanoda huszonkilencedik tudósítványa az 1882—83. tanév végén. Szerk. Ney Fer. (Pesti könyvnyomda-részv.-társ. 8-r. 125 l.) (Értekezés: A kamatok számítása. Ney Ferencztől.)
- A **Budapest** fővárosi V. ker. nyilvános községi polg. leányiskola hetedik értesítője az 1882—83. tanév végével. Szerk. Gyulay Béla. (Pesti könyvnyomda-részv.-társ. 8-r. 37 l.)
- A **Budapest** fővárosi VI. ker. nyilvános községi polgári fiúiskola tizenharmadik értesítője az 1882—83. tanév végével. Szerk. Roller Mátvás. (Pesti könyvnyomda-részv.-társ. 8-r. 41 l.)
- A **budapesti** VI. ker. áll. főreálskolának tizenegyedik évi értesítője az 1882—83. tanév végén. (Légrády testvérek. 8-r. 88 l.) (Értekezés: VIII. Henrik angol király. Irta Mangold Lajos.)
- A **Budapest** fővárosi VII. ker. nyilvános községi polg. leányiskola tizedik tudósítványa az 1882—83. tanév végével. Szerk. Vajdafy Ernő. (Pesti könyvnyomda-részv.-társ. 8-r. 33 l.)
- A **budapesti** VII. kerületi magy. kir. állami gymnasium második évi értesítője 1882—83-ról. Közli Köpöcsy Sándor. (Franklin-társ. 8-r. 62 l.) (Értekezések: Latin alaktan az I. és II. osztályban. Szilasi Mórictól. Kint a szabadban.

- Dr. Dezső Bélától. Módszeresen feldolgozott két nagyobb tananyag a közönséges számtanból. Szemethy Bélától.)
- A **Budapest** fővárosi VIII. ker. nyilvános községi polgári leányiskola második értesítője az 1882—83. tanév végével. Szerk. Wittinger János. (Pesti könyvnyv.-részv.-társ. 8-r. 23 l.)
- A **Budapest** fővárosi VIII. kerületi (józsef-városi) községi nyilvános főreáltanoda tizenkettedik tudósítványa az 1882—83. tanév végén. Szerk. Felsmann József. (Pesti könyvnyomda-részv.-társ. 8-r. 96 l.) (Értekezés : Történelem és művészet. Irta dr. Tergina Gyula.)
- A **Budapest** fővárosi IX. ker. nyilvános községi polgári fiúiskola hetedik tudósítványa az 1882—83. tanévről. Szerk. Fillinger Károly. (Pesti könyvnyomda-részv. társ. 8-r. 37 l.)
- A **budapesti királyi magyar tudomány-egyetem almanachja MDCCCLXXXIII—MDCCCLXXXIII-ról.** (M. kir. egyetemi nyomda. 8-r. 126 l.)
- (**Budapest.**) A m. kir. tanárképző-intézet gyakorló főgymnasiumának értesítője 1881—82. és 1882—83. időszakról. Közéteszi Bartal Antal. (Rudnyánszky A. 8-r. 47 l.) (Értekezés : Részletek a Herodotoshoz való praeparatiókból. Geréb Józseftől.)
- Tudósítvány a kegyes tanítórendiek **budapesti főgymnasiumáról** az 1882—83-ki tanévben. (»Hunyadi Mátyás« nyomda. 4-r. 88 l.) (Értekezés : Pindaros győzelmű dalairól. Maywald Józseftől.)
- A **budapesti kir. kath. főgymnasium 1882—82. iskolai évre szóló értesítője** az intézet fennállásának 25-évi megünneplése alkalmából. Közli dr. Corzan Averdano Gábor. (Id. Poldini E. és társa. 2-r. 46 l.)
- Értesítő a **budapesti reform. főgymnasiumról** az 1882—83. tanévben. Szerk. Vámosy Mihály. (Kocsi Sándor. 8-r. 69 l.) (Értekezés : Az ember fejlődése. Irta Baráth Ferencz.)
- A **budapesti ág. hitv. ev. főgymnasium értesítője 1882—83-ról.** (Franklin-társ. 8-r. 61 l.) (Értekezés : Nagy Sándor dunai hadjárata. Irta Fröhlich Róbert.)
- Budapest.** Az orsz. köznevelési egyesület nyilv. minta-középtanodájának (főgymnasium és főreáltanoda) nevelő-intézetének évi értesítője 1882—83-ról. Közli László Mihály. (Franklin-társ. 8-r. 40 l.)
- Jahresbericht der Landes-Rabbinerschule in **Budapest** für d. Schuljahr 1882—83. (Magy. kir. egyetemi nyomda. 8-r. 59 l.)
- A **budapesti országos rabbiképző-intézet értesítője** az 1882—83. tanévről. (Magy. kir. egyetemi nyomda. 8-r. 59 l.)
- A **budapesti kereskedelmi akadémia huszonhatodik évi jelentése** az 1882—83. végén. Közli Lewin Jakab. (Pesti könyvnyomda-részv.-társ. 8-r. 88 l.)
- Értesítő a **budapesti áll. közép ipartanoda 1882—83. negyedik tanévről.** Szerk. Hegedűs Károly. (Franklin-társ. 8-r. 111 l.) (Értekezés : Petrik Lajos vegyészeti tanár tanulmányi jelentésének kivonata.)
- Értesítő a **budapesti magy. kir. állami felsőbb leányiskola 1882—83. tanévről.** Közli Berecz Antal. (Fanda József. 8-r. 55 l.)
- A **budapesti ág. hitv. evang. magyar-német gyülekezet népiskolájának évi értesítője** az 1882—83. tanévről. IV. évfolyam. (Müller K. 8-r. 45 l.) (Értekezés : A gyermek nevelése és a büntetés mint nevelési eszköz. Irta Falvay A.)

- (Budapest.) Az országos színészeti tanoda 1882—83-iki évkönyve. (Franklin-társ. 8-r. 31 l.) (Értekezés : A bizarr divatok kora a XV. században.)
- (Budapest.) Az orsz. magyar királyi zeneakadémia évkönyve az 1882—83. tanévről. (Athenaeum r.-társ. 8-r. 38 l.)
- (Budapest.) Az országos nőképző-egyesület tanintézetének értesítője az 1882—83. tanévről. Kiadja az igazgatóság. (Fanda József könyvnyomdája 8-r. 51 l.)
- (Budapest.) Az országos kisedővő-egyesület évkönyve az 1882-dik évről. Az egyesület választmánya megbízásából összeállítja P. Szathmáry Károly. (Pesti könyvnyomda-részv.-társ. 8-r. 35 l.)
- A **csabrendeki** m. kir. állami elemi népiskola hetedik értesítője az 1882—83. tanévről. Közli Gosztony József. (Nagy-Kanisza. Vajdits József. 8-r. 14 l.)
- A **Csáktornya-városi** államilag segélyezett polg. fiúiskola tizenegyedik évi értesítője az 1882—83. tanévről. Közli Valló Vilmos. (N.-Kanizsa. Fischel Fülöp. 8-r. 26 l.)
- A **csáktornyai** m. kir. állami tanító-képezde értesítője az 1881—82. és 1882—83. tanévről. A tanári kar közreműködésével összeállítja Samu József. (N.-Kanizsa. Fischel Fülöp. 8-r. 38 l.)
- A **Csáktornya-városi** községi elemi népiskola értesítője az 1882—83. tanévről. XIV. évfolyam. Közli Jeney Gusztáv. (N.-Kanizsa. Vajdits József. 8-r. 22 l.)
- A **csik-somlyói** róm. kath. főgymnasium értesítője az 1882—83. tanévről. Közli Imets Fülöp Jákó. (Csik-Szereda. Szabó Albert. 8-r. 81 l.)
- A **csurgói** ev. ref. vallású VII osztályu gymnasium XIX. (I.) évi értesítője az 1882—83. tanévről. Összeállította Vida Károly. (Fanda József. 8-r. 64 l.)
- 1882—83-ki évkönyv a reformátusok **debreczeni** kollegiumának akadémiái tanzakából. Szerk. Balogh Ferencz. (Debreczen. A város nyomdája. 8-r. 84 l.)
- Értesítő a kegyes-tanítórendiek **debreczeni** gymnasiumáról az 1882—83. tanévben. Közzéteszi Harmath Gergely. (Debreczen. A város könyvnyomdája. 8-r. 105 l.) (Értekezések : Gondolatok a nevelés köréből. Dr. Pechány A.-tól. A földrengésekről. Véber Antaltól.)
- A **debreczeni** ref. főgymnasium értesítője az 1882—83. iskolai évről. Közzéteszi Békési Gyula. (Debreczen város könyvnyomdája. 8-r. 56 l.)
- A **debreczeni** városi főreáltanoda értesítője az 1882—83. tanévről. Közli Gelencei Pál. (Debreczen. A város könyvnyomdája. 8-r. 60 l.)
- Értesítő a reformátusok **debreczeni** főiskolájában a tanítóképezdéről és az elemi iskoláról az 1882—83. iskolai évről. Szerk. Joó István. (Debreczen. A város könyvnyomdája. 8-r. 34 l.)
- A **debreczeni** kereskedelmi tanintézet értesítője az 1882—83. tanévről. Szerk. Propper N. János. (Debreczen. A város nyomdája. 8-r. 80. l.)
- A **debreczeni** magyar kir. gazdasági tanintézet és azzal összekapcsolt földműves iskola értesítője az 1882—83. tanév végén. Közli Domokos Kálmán. (Debreczen. A város könyvnyomdája. 8-r. 20 l.)
- A **debreczeni** m. kir. gazdasági tanintézet és az azzal összekapcsolt földműves iskola tanulóinak névjegyzéke az 1882—83. tanévben. (Debreczen. A város könyvnyomdája. 8-r. 6 l.)
- A **debreczeni** róm. katolikus elemi népiskolák növendékeinek érdemsorozata az 1882—83. tanév végén. Debreczen. (A város könyvnyomdája. 8-r. 16 l.)

- Jelentés a **Debreczen** szabad kir. város iparos iskolájáról az 1882—83. iskolai év bevégeztével. Közli Dóczy Gedeon. (Debreczen. A város könyvnyomdája. 8-r. 27 l.)
- Értesítő a **deési római kath. elemi fiu- és leányiskola** közvizsgálatairól, tantárgyairól és létszámáról az 1882—83. tanév végével. (Deés. Demeter és Kiss. 8-r. 4 l.)
- A **deési államilag segélyezett községi polgári fiu- és leányiskola** szigorló- és zárvizsgálatainak sorrendje és a növendékek névsora az 1882—83. iskolai évben. (Deés. Demeter és Kiss. 2-r. 3 l.)
- Értesítés a **Deés-városi elemi iskolák** tantárgyairól és az 1883. év június 29-én a polgári fiuiskola nagytermében tartandó közvizsgálatok rendjéről. Kiadta Szabó Ferencz. (Deés. Demeter és Kiss. 8-r. 4 l.)
- A **deési ev. ref. elemi leányiskola** értesítője 1882—83. évről. (Deés. Demeter és Kiss. 8-r. 8 l.)
- A **deési államilag segélyezett polg. fiu- és leányiskola** értesítője 1882—83. tanévről. Az iskolaszék megbízásából kiadta Szabó Ferencz. (Deés. Demeter és Kiss. 8-r. 51 l.)
- A **deési evang. reform. elemi fiu-iskola** értesítője az 1882—83. iskolai évről. (Deés. Demeter és Kiss. 8-r. 7 l.)
- A **deési belvárosi gyermekkert és leánynevelde** rövid ismertetése. (Deés. Demeter és Kiss. 8-r. 4 l.)
- A **dévai m. kir. állami főreáliskola** értesítője az 1882—83. tanévről. Közlétesíti Matusik Nep. János. (Arad. Gyulai István. 8-r. 57 l.) (Értekezés: A dévai hideg sósforrás chemiai elemzése. Irta Hankó Vilmos.)
- A **dicső-szent-mártoni »Báró Eötvös intézet«** állami elemi és gazdasági felső népiskola értesítője az 1873—1881/2. tanévekről. Visszatekintéssel az intézet tíz évi multjára. Szerk. Székely János (Maros-Vásárhely. Imreh Sándor. 8-r. 61 l.)
- Rendezett tanácsú **Dobsina** bányaváros községi iskolájának értesítője az 1882—83. tanévről. Közli Klein Samu. (Rozsnyó. Kovács Mihály. 8-r. 16 l.)
- Az **egri érseki joglyceum** évkönyve. Az 1882—83. tanévről III. évi folyam. (Eger. Érseki lyceumi könyvnyomda. 8-r. 23 l.)
- A **cisterci rend egri kath. főgymnasiumának** értesítője 1882—83. iskolai évről. (Eger. Érsek-lyceumi könyvnyomda. 8-r. 88 l.) (Értekezés: Leibnitz és a keleti kérdés. Irta dr. Maczki Valér.)
- Az **egri érseki római kath. fitanító-képzőintézet** értesítője az 1882—83. tanévről. (Eger. Érsek-lyceumi könyvnyomda 4-r. 8 l.)
- Az **eperjesi ker. evang. collegium** értesítője az 1882—83. iskolai évről. (Eperjes. Bankegylet nyomdája. 8-r. 52 l.)
- Az **eperjesi kir. kath. főgymnasium** 1882—83. tanévi értesítője. Szerk. Nuber Sándor. (Eperjes. Bankegylet nyomdája. 8-r. 111 l.)
- (Eszék.) Izvješće o kr. velikoj realoi u **Osieku** za školsku godinu 1882—83. (Eszék. Pfeiffer Gyula. 8-r. 117 l.) (Értekezés: Progled na školstvo u Bosnoj i Hercegovini. Zoch Ivántól.)
- Sz. kir. **Esztergom-városi nyilvános reáltanoda** 1882—83. tanévi értesítője. Közli az igazgatóság. (Esztergom. Buzárovits Gusztáv. 8-r. 22 l.)

- Értesítő a pannonhalmi szent Benedek-rend **esztergomi** főgymnasiumáról az 1882—83. tanév végén. Közzéteszi Villányi Szaniszló. (Esztergom. Buzárovits Gusztáv. 8-r. 94 l.) (Értekezés: Az emberi lélek. A physiologiai kutatások alapján írta Vojnits Döme.)
- Főmagasságú bibornok, hrgrprimás és eszt. érsek úr kegyes pártfogása alatt levő és az irgalmas nővérek vezetése alatt álló **esztergomi** leánynevelde és tanodák értesítvénye az 1882—83. tanévről. (Esztergom. Buzárovits Gusztáv. 8-r. 32 l.)
- Az **érsekújvári** róm. kath. algymnasium értesítője az 1882—83. tanévről. Közli Tallay Nándor. (Érsekújvár. Wiinter Zsigmond. 8-r. 55 l.)
- A **fehértemplomi** m. kir. állami főgymnasium VIII. értesítője az 1882—83. tanévről. Közzéteszi Tőrekly Gábor. (Fehértemplom. Wunder Gyula. 8-r. 76 l.) (Értekezés: Lessing »Nathan«-ja Magyarországon. Hermann Antaltól.)
- A **felső-lővői** ág. hitv. ev. nyilvános tanintézetek (tanítóképezde s reálgymnasium) értesítője az 1882—83. tanévről. (Felső-Eőr. Schodisch Lajos. 4 r. 55 l.) (Értekezés: A magyar nyelv névszavainak viszonyítása. Írta Ebenspanger János.)
- Programa del regio ung. Gimnasi superiore di stato in **Fiume** dell' anno scolastico 1882—83. Pubblicato dal direttore Dr. Béla Erődi. (Fiume. Mohovich E. 8-r. 110 l.) (Értekezés: La vita di Demade, oratore ateniese, ed il frammento dell' orazioni *ἰπὲρ τῆς δωδεκαετίας*.)
- (**Fiume**.) Izvješće kraljevske velike gimnazije na Rieci koncem skolske godine 188—83. (Zágráb. »Narodnih Novinah« nyomdája. 8-r. 106 l.) (Értekezés: Osebine današnjega riečkoga narječja. Írta R. Strohal.)
- Programma delli studi e notizie scolastiche della reg. ung. accademia die commercio in **Fiume**. Pubblicato alla fine dell' anno scolastico 1882—83. (Fiume. Battara Péter. 8-r. 29 l.)
- Rövid értesítés a **gyergyó-szent-miklósi** államilag segélyezett községi polgári fiu-iskola 1882—83. tanévi működéséről. Szerk. Kuncz Kornél. (Kolozsvár. Stein János. 8-r. 7 l.)
- A **gyöngyösi** kath. nagygymnasium értesítője az 1882—83. tanévről. Közli Vágó Ferencz. (Gyöngyös. Kohn Mór. 8-r. 31 l.) (Értekezés: Hogyan mentheti meg az iskola az ifju nemzedéket a kor vészes áramlatától?)
- A **gyönki** reform. gymnasium értesítője az 1882—83. iskolai évről. Közzéteszi Varga István. (Kecskemét. Tóth László. 8-r. 20 l.)
- Értesítő a pannonhalmi szent-Benedek-rend **győri** főgymnasiumáról az 1882—83. tanév végén. (Győr. Gross Gusztáv és társa. 8-r. 311 l.) (Értekezés: Adatok az 1825-iki országgyűlés történetéhez. Közli Vaszary Kolos.)
- A **győri** m. kir. állami főreáliskola tizedik évi értesítője az 1882—83. tanévről. Közli Kerényi Nándor. (Győr. Özv. Sauerwein Gézáné. 8-r. 66 l.)
- A **gyula-fehérvári** róm. kath. nagy-gymnasium értesítője az 1882—83. tanévről. (Gyula-Fehérvár. Volz és Körner. 8-r. 42 l.)
- A **h-szoboszlói** polgári iskolával kapcsolt algymnasium hetedik évi értesítője az 1882—83. tanévről. Szerk. Kovács Gábor. (Debreczen. A város nyomdája. 8-r. 30 l.)

- A **hódmező-vásárhelyi** reformált főgymnasium 1882—83. tanévi értesítője. (Hód-Mező-Vásárhely. Wodianer. 8-r. 52 l.)
- Az **iglói ág. hitv. evang. főgymnasium** évi jelentése az 1882—83. tanévről. Közli Guhr Márton. (Igló. Schmidt József. 8-r. 50 l.)
- Az **iglói ág. hitv. ev. népiskola** értesítője az 1882—83. tanévről. Közli Bömisch Ede. (Igló. Schmidt József. 8-r. 33 l.)
- Az **ipolysági** államilag segélyezett közs. polg. leányiskola értesítője az 1882—83. tanévről. Közli Warga Berta. (Ipolyság. Neumann I. 8-r. 12 l.)
- A **jászberényi ker. kath. főgymnasium** évi értesítője az 1882—83. évről. Közli Lippay Lajos. (Jászberény. Wertheimer Lajos. 8-r. 64 l.) (Értekezés: A budapesti Nemz. Muzeum könyvtárában levő Livius-féle kézirat — II. pún háború ismertetése. Irta Bornemisza Mátyás.)
- A **Jézustársasági kalocsai érseki főgymnasium** értesítője az 1882—83. iskolai évről. (Kalocsa. Malatin Antal. 8-r. 84 l.) (Értekezés: Coleoptera Kalocsa vidékéről. Irta Speiser Ferencz S. I.)
- A **miasszonyunkról** nev. szegény iskolanénék vezetése alatt álló **kalocsai érseki** leánytanodába járó leányoknak érdemsorozata az 1882—83. tanévben. (Kalocsa. Malatin Antal. 8-r. 8 l.)
- A **kalocsai városi fi- és puszta** vegyes osztályú róm. kath. elemi népiskolákba járó tanoncok érdemsorozata 1882—83. tanévben. (Kalocsa. Malatin Antal. 8-r. 8 l.)
- A **kaposvári államgymnasium** értesítője az 1882—83. anévről. (Kaposvár. Ifj. Hagelman Károly. 8-r. 55 l.) (Értekezés: Gróf Széchenyi István mint író és szónok. Irta Beksits Ignác.)
- A **kaposvári izr. hitközs. népiskola** értesítője az 1882—83. tanévről. (Kaposvár. Jeiteles Herman. 8-r. 10 l.)
- A **karczagi IV. osztályu ref. gymnasium** értesítője az 1882—83. tanévről. VIII. évfolyam. Szerk. Fogarasi Gábor. (Karczag. Szódi S. 8-r. 26 l.)
- A **karánsebesi m. kir. polgári iskola** értesítője az 1882—83. tanévről. Szerk. Orgonovsky Ferencz. (Karánsebes. Wenzely János és fia. 8-r. 17 l.)
- A **karánsebesi m. kir. elemi fiu-iskola** értesítője az 1882—83. tanévről. Közli Orgonovsky Ferencz. (Karánsebes. Wenzely János és fia. 8-r. 10 l.)
- Igazgatói jelentés a **karánsebesi magy. kir. állami elemi leányiskoláról** a lefolyt 1882—83. iskolaévben. (Karánsebes. Wenzely János és fia. 2-r. 4 l.)
- (**Karlovicz.**) Program srpske velike gymnazije **Karlovačke** za školsku godinu 1882—83. Uredjuje direktor gymnazije. (Ujvidék. Pajevics A. 8-r. 83 l.) (Értekezés: Psihološka vaznost pitalja u opće i ljegova pedagoška vrednost po nastavu u matematici. Irta Stevan Lazić.)
- A **jászóvári prémontréi kanonokrend kassai főgymnasiumának** évi jelentése az 1882—83. tanévről. Közli Benedek Ferencz. (Kassa. Pannonia-könyvnyomda. 8-r. 114 l.) (Értekezés: Az eczetsav és fontosabb vegyületei. Irta Szekress Ödön.)
- A **kassai állami gépészeti közép ipariskola** tudósítványa az 1882—83. tanévről. Közli a tanári kar. (Kassa. »Pannonia« könyvnyomda. 8-r. 69 l.) (Értekezés: A technologia az ipariskolákben. Irta Lukács János.)

- A **kassai** állami főreáliskola értesítője az 1882—83. tanévről. Közli Mauritz Rezső. (Kassa. »Pannonia« könyvnyomda. 8-r. 63 l.)
- Kassa** sz. kir. város községi polg. fiu- és leányiskolájának értesítője az 1882—83. tanévről. Közli Mártonfy Márton. (Kassa. »Pannonia« könyvnyomda és kiadó-részv.-társ. 8-r. 71 l.) (Értekezés: Az alsórendű gombákról. Götz Károlytól.)
- Kassa** sz. kir. város közs. elemi iskolájának értesítője az 1882—83. tanévről. Közli Sudi Kapisztrán János. (Kassa. Werfer Károly. 8-r. 54 l.)
- A **kecskeméti** ref. főiskolai jog- és államtudományi kar évkönyve 1882—83-ról. Nyolczadik évfolyam. (Kecskemét. Tóth László. 8-r. 40 l.) (Értekezés: A gazdaság és a jog. Dr. Tassy Páltól.)
- Értesítvény a **kecskeméti** reform. lyceumról 1882—83. Szerk. Csabai Imre. (Kecskemét. Sziládi Lajos. 8-r. 56 l.) (Értekezés: Régi magyar könyvek intézetünk könyvtárában. Irta Nagy Ferencz.)
- A **kecskeméti** magy. kir. állami főreáltanoda 1882—83. évi értesítője. Kiadta dr. Dékány Ráfael. (Kecskemét. Tóth László. 8-r. 43 l.)
- A magyarországi kegyes tanítórend **kecskeméti** főgymnasiumának tudósítványa az 1882—83. tanévről. Közli dr. Polák Ede. (Kecskemét. Tóth László. 8-r. 68 l.) (Értekezés: A légkör fénytüneteiről. Polák Edétől.)
- A **kecskeméti** államilag segélyezett polg. és elemi leányiskola VIII. értesítője az 1882—83. iskolai évről. Szerk. Páthy Károly. (Kecskemét. Sziládi Lajos. 8-r. 40 l.) (Értekezés: Önérzet és becsületérzet. Irta Páthy Károly.)
- Ígazgatói zárjelentés a **kecskeméti** községi népiskolákról 1882—83. tanév. Szerk. Páthy Károly. (Kecskemét. Sziládi Lajos. 8-r. 16, X l.)
- A **Kecskemét** városi gazdasági szakosztályal egybekapcsolt felsőbb népiskola értesítője az 1882—83. tanévről. Összeállította Máté Sándor. (Kecskemét. Sziládi Lajos. 8-r. 23 l.)
- A **keszthelyi** magyar kir. gazdasági tanintézet értesítője az 1882—83. tanévről. Szerk. Balás Árpád. (Franklin-társ. 8-r. 36 l.)
- A **keszthelyi** r. k. gymnasium értesítője 1882—83. Közléteszi Lipp V. (Szombathely. Seiler Henrik. 8-r. 34 l.) (Értekezés: Az augurok. Németh Dezsőtől.)
- A **keszthelyi** községi elemi népiskola értesítője az 1882—83. tanévről. Összeállította Bányai Károly. (Keszthely. Gründbaum Márk. 8-r. 15 l.)
- A **késmárki** evang. kerületi lyceum értesítője az 1882—83. évre. (Késmárk. Sauter és Schmidt. 8-r. 41 l.) (Értekezés: Késmárk elnyomatási korszakának vázlatos története és a késmárki ág. hitv. evang. gyülekezet három vértanuja. Irta Grósz Ernő.)
- A minorita-rendiek vezetése alatt álló **kézdí-vásárhely-kantai** r. kath. gymnasium értesítője az 1882—83. tanév végén. (Kézdí-Vásárhely. Szabó Albert. 8-r. 33 l.) (Értekezés: A rómaiak családi és állami élete.)
- A **Kézdí-Vásárhely** városi államilag segélyezett közs. elemi népiskola értesítője az 1882—83. iskolai évről. Harmadik évfolyam. Szerk. M. Székely János. (Kézdí-Vásárhely. Szabó Albert. 8-r. 42 l.) (Értekezés: Néhány adat és jellemvonás a szülői szeretet köréből. Barabás Mórtól.)
- A **kis-kun-félegyházi** városi kath. gymnasium értesítője az 1882—83. évről. Közléteszi Ágócs János (Szolnok. Bakos István. 8-r. 37 l.) (Értekezés: A jászkunok nyelve. Szerelemhegyi Tivadartól.)

- A **kis-kun-félegyházi** magy. kir. állami tanítóképezde értesítője ez évben nem jelent meg.
- A **kis-kun-halasi** helv. hitvall. lyceum. értesítője az 1882–83. tanévről. Szerk. Csontó Lajos. (Halas. Práger Ferencz 8-r. 39 l.)
- A **kis-szebeni** kegyes tanítórendi kis-gymnasium értesítője az 1882–83. tanévben. (Eperjes. A bankegylet nyomdája. 8-r. 19 l.)
- A **kis-ujszállási** VI osztályú ref. gymnasium értesítője az 1882–83. tanévről. Összeállította Konecz Lajos. (Debreczen. A város könyvnyomdája. 8-r. 20 l.)
- A **kisvárdai** áll. elemi népiskola értesítője az 1882–83. tanévről. Szerk. Beke Márton. (Kis-Várda. Berger Ignác. 8-r. 30 l.)
- A **kolozs-monostori** magyar kir. gazdasági tanintézet értesítője az 1882–83. tanévről. XIV-ik tanév. 9-ik szám. Szerk. Vörös Sándor. (Kolozsvár. Gámán János. 8-r. 78 l.)
- A **kolozsvári** evang. ref. collegium értesítője az 1882–83. évről. Az előjáróság megbízásából kiadja az igazgatóság. (Kolozsvár. Stein János. 8-r. 83 l.)
- A kegyes tanítórendiek vezetése alatt álló **kolozsvári** róm. kath. főgymnasium 1882–83. tanévi értesítője. Közli Vajda Gyula. (Kolozsvár, »Magyar Polgár« nyomd. 8-r. 136 l.) (Értekezés: Quintilianus pályaválasztása. Farkas Józseftől.)
- XII. Értesítvény a **kolozsvári** m. kir. állami tanítóképezde tizenkettedik évről. 1882. szept.—1883. aug. végéig. Összeállította Paal Ferencz. (Kolozsvár. Stein János. 8-r. 23 l.)
- Értesítő a **Kolozsvár-városi** áll. segélyezett felsőbb leányiskola 1881–82. iskolai évről. Kiadja a felügyelő bizottság. (Kolozsvár Stein János. 8-r. 46 l.)
- A **kolozsvári** áll. segélyt élvező s nyilvánossági joggal felruházott felsőbb kereskedelmi iskola ötödik évi értesítője az 1882–83. tanévről. Szerk. Kiss Sándor. (Kolozsvár. Gámán János örökösei. 8-r. 86 l.) (Értekezés: Az életpályákról. Veress Vilmostól.)
- Értesítő a **kolozsvári** áll. segélyezett s nyilvánossági joggal felruházott felsőbb kereskedelmi iskola felől. (Kolozsvár. Gámán J. örökösei. 2-r. 4 l.)
- Jelentés a **Kolozsvár** sz. k. városában áll segélyvel fenntartott városi ipariskolák 1882–83. tanévi állásáról. Szerk. Kiss Sándor. (Kolozsvár. Gámán János. 8-r. 68 l.)
- A **Kolozsvár** városi nyilv. közs. polg. fiu-iskola harmadik értesítője az 1882–83. tanév végén. Szerk. Ferenczi Zoltán. (Kolozsvár. Stein János. 8-r. 43 l.)
- (**Kolozsvár.**) Értesítő az unitárius vallásközönség iskoláiról az 1882–83. tanévben. A nevelésügyi bizottság megbízásából szerk. Kovács János. IV. évfolyam. (Kolozsvár. K. Papp Miklós. 8-r. 83 l.)
- (**Kóhalom.**) X. Jahresbericht der Gewerbeschule in Reps. Nach Schluss des Schuljahres 1882–83. Veröffentlicht von Michael Binder. (Nagy-Szeben. Filtsch S. 8-r. 11 l.)
- A **Körmöcz** sz. kir. és főbányavárosi községi polg. leányiskola második értesítője az 1882–83. tanévről. (Turócz-Szent-Márton. Részvénytárs. könyvnyomda. 8-r. 16 l.)
- A **körmöczbányai** magyar kir. állami főreáltanoda tizenharmadik évi értesítője 1882–83-ban. Szerk. Schröder Károly. (Rudnyánszky A. 8-r. 62 l.)

- Körmöczbányai** szab. kir. város közs. elemi fiu- és leánytanoda értesítvénye az 1882—83. tanévről. (Turócz-Szent-Márton. Részvény-társulati könyvnyomda. 8-r. 11 l.)
- Értesítő a kőszegi** kath. kisgymnasiumról 1882—83. Szerk. Stern Pál. (Kőszeg. Feigl Frigyes. 8-r. 74 l.) (Értekezés: Kőszeg és vidékének viránya. Irta Freh Alfonz.)
- Kőszeg** szab. kir. város államegélylyel fentartott polg. fiu- és leányiskolájának értesítője 1882—83. tanévről. Közzéteszi az igazgatóság. (Kőszeg. Leitner Nándor. 8-r. 32 l.)
- Kúnfélégyházi** áll. tanítóképezde kivételesen nem adott ki értesítőt.
- A **kun-szent-miklósi** ref. gymnasium értesítője 1882—83. iskolai évről. Kiadja az igazgatóság. (Kocsi Sándor. 8-r. 19 l.)
- A **lévai** kegyes-tanító-rendi nagy-gymnasium értesítője az 1882—83. tanévről. Közli Szabady Gyula. (Léva. Dukesz Lipót. 8-r. 62 l.) (Értekezés: A XIV. Lajos korabeli drámai irodalom, Corneille és Racine. Irta Travnik Zsigmond.)
- A **losonezi** magy. kir. áll. főgymnasium értesítője 1882—83-ról. Közli Gresits Miksa. (Losonez. Kármán-társulat. 8-r. 77 l.) (Értekezés: Görögös alakok és mondatszerkezetek Vergiliusnál, főtekintettel az Aeneisre. Irta Burián János.)
- A **losonezi** állami elemi iskola értesítője az 1882—83. tanévről. Hetedik évfolyam. Közli Nagy József. (Losonez. Roth Simon. 8-r. 20 l.) (Értekezés: Nevelésünk hiányai.)
- A **losonezi**, Kovárecz-Kaszper Alvin, városi felügyelet alatt álló női felső iskola értesítője 1882—83. Közli Kovárecz-Kaszper Alvina. (Losonez. Róth Simon. 8-r. 18 l.)
- A **lőcei** kir. kath. főgymnasium 1882—83. tanévi értesítője. Szerk. Halász László. (Lőcse. Reiss József. 8-r. 91 l.) (Értekezés: Euripides ethikája. Irta Travnicsek Hubert.)
- A **lőcei** magy. kir. áll. főreáliskola értesítője az 1882—83. tanévről. XIV. szám. (Lőcse. Reiss József. 8-r. 72 l.) (Értekezések: 1. Anyagcsere. Borostyány Bélától. 2. Orthogonal axogometria középtanodai igényeknek megfelelőleg. Deésy Károlytól.)
- A **lőcei** magy. kir. állami felsőbb leányiskola értesítője az 1882—83. tanévről. Dr. Szántó Károly igazgatótól. II. évf. (Lőcse. Reiss József T. 8-r. 34 l.)
- A **lugosi** róm. hath. magy. főgymnasium értesítője az 1882—83. tanévről. Közli Billmann Márton. (Lugos. Wenczely János és fla. 8-r. 58 l.) (Értekezés: A testi büntetésről. Irta dr. Dengi János.)
- A **magyar-láposi** állami elemi népiskola tantárgyai, fiu- és leány növendékei s tanítói személyzetének az 1882—83. tanévről kimutatása, valamint az év végén tartandó közvizsgák rendje. Kiadta Lebedi János. (Deés. Demeter és Kiss. 8-r. 8 l.)
- A **magyar-óvári** m. kir. gazdasági akadémia az 1882—83. tanévben. (Pozsony. Wigand F. K. 8-r. 28 l.)
- A kegyes tanítóréndiek vezetése alatt álló **m.-óvári** algynasium értesítője az 1882—83. tanévről. (Magyar-Óvár. Czéh Sándor. 8-r. 40 l.) (Értekezés: A régészet bece, fejlődése általában és alkalmazása Mosony vármegyében. Irta Ivánfi Ede.)

- A **m.-óvári** községi népiskola értesítője az 1882—83. tanévről. Közli Merényi Kálmán. (Magyar-Ovár. Czéh Sándor. 8 r. 11 l.)
- Értesítő a **máramaros-szigeti** kegyes tanítórendi algymnasiumról az 1882—83. tanév végén. (M-Sziget. Részvény-nyomda. 8-r. 39 l.) (Értekezés: Az emberi tökélettedésről. Bauer Lenárdtól.)
- A **máramaros-szigeti** áll. tanítóképezde IV. értesítője. Közli Macskásy Sándor. (Hornvánszky Viktor 8-r. 26 l.)
- A **máramaros-szigeti** m. kir. áll. felsőbb leányiskola és vele kapcsolatos elemi iskola értesítője az 1882—83. tanévről. Hatodik évfolyam. Közli Marikovszky Menyhért. (M.-Sziget. Máramarosi részvénynyomda. 8-r. 46 l.)
- A **marosvásárhelyi** evang. ref. collegium iskolai értesítője az 1882—83. iskolai évről. Kiadta az igazgatóság. (Marosvásárhely. Imreh Sándor. 8-r. 67, 42 l.) (Értekezés: A collegium keletkezése. Konez Józseftől.)
- A **marosvásárhelyi** róm. kath. nagy-gymnasium értesítője az 1882—83. iskolai évről. (Maros-Vásárhely. Szabó Gyula. 8-r. 29 l.)
- (Medgyes.) Programm des evang. Gymnasiums A. B. zu **Mediasch** und der damit verbundenen Lehranstalten für das Schuljahr 1882—83. veröffentlicht vom Rector Gustav Fr. Schuller. (Nagy-Szeben. Filtsch S. 4-r. 70 l.) (Értekezés: Kaiser Friedrichs III. (IV.) Beziehung zu Ungarn in den Jahren 1440—1453. Eine Vorstudie von Rudolf Brandisch.)
- A **mezőtúri** reformált gymnasium értesítője. Az 1882—83. tanévről. Közzéteszi Bodolay László. (Mező-Túr. Gyikó K. 8-r. 38 l.)
- A **miskolczi** ev. ref. főgymnasium értesítője az 1882—83. tanévről. Szerk. Kovács Gábor. (Miskolcz. Forster Rezső. 8-r. 52 l.)
- A **miskolczi** minorita-rendi kis-gymnasium értesítője az 1882—83. tanévről. (Miskolcz. Özvegy Sártornyé és Mese. 8-r. 28 l.) (Értekezés: Földrengések. Irta Bajay Amand József.)
- A **miskolczi** ágostai hitv. evang. algymnasium és elemi iskolák értesítője az 1882—83. iskolai évről. Közlik Mészáros Ferencz és Gebe Endre. (Miskolcz. Özv. Sártornyé és Mercse. 8-r. 28 l.)
- A **miskolczi** áll. segélyezett polgári fiú- és leányiskola értesítője az 1882—83. iskolai évről. Szerk. Gálffy Ignác. (Miskolcz. Forster Rezső. 8-r. 34 l.)
- A **Modor** városi államilag segélyezett nyilvános polgári fiú- és leányiskola VIII. értesítője az 1882—3. tanév végén. Közzé teszi Baltzár Ágoston. (Pozsony. Stampfel, Eder és társai. 8-r. 14. l.)
- A **munkácsi** m. kir. állami gymnasium értesítője az 1882—3. tanévről. Közli Fankovich Sándor. (Munkács. Grosz Ignác. 8-r. 37 l.) (Értekezés: Pályaválasztás, Schultz Antaltól.)
- Munkács**-város községi iskolájának jelentése az 1882—83. tanévről. Közli Sárkány Gábor. IX. évfolyam. (Munkács. Blayer Pinkász gyorsajtója. 8-r. 51 l.)
- A **munkácsi** állami polgári leányiskolának és azzal kapcsolatban levő nőipartanodának 1-ső évi értesítője. Az 1882—83. tanévről. Szerk. Kasics Etel. (Munkács. Grosz Ignác. 8-r. 25 l.)
- A minorita-rendiek vezetése alatt álló **nagybányai** róm. kath. főgymnasium értesítője az 1882—83. tanévről. Közzé teszi Zeruffa Fausztin. (Nagy-Bánya. Mol-

- nár testvéreknél. 8-r. 92 l.) (Értekezés: Kik, milyen indokokból s mily sikerrel működtek a magyar nemzet megtérítésében. Irta Mihalesik Mihály J.)
- Értesítő a **nagy-becskerek**i főgymnasiumról az 1882—83. tanév végén. Közli Arányi Béla. (Nagy-Becskek. Pleitz Ferencz Pál. 8—r. 92 l.) (Értekezés: A latin nyelv hatása a magyar nyelvre. A nyelvek hatásának módjairól. Irta Kemény István)
- Értesítő a **nagybecskerek**i községi nép- és ipariskoláról az 1882—83. tanévben. Közli Baaden Károly. (Nagy-Becskek. Pleitz Ferencz Pál. 8-r. 55 l.)
- A **nagy-enyedi** ev. ref. Bethlen-főiskola 1882—83. tanévi értesítője. Kiadta az igazgatóság (Nagy-Enyed. Wokál János. 8-r. 121 l.)
- A kegyes-tanítórendiek vezetése alatt álló **nagy-kanizsai** kath. főgymnasium értesítője. Az 1882—83. tanévről. Közzéteszi Pap János. (Nagy-Kanizsa. Wajdits József. 8-r. 69 l.) (Értekezés: Temetési szertartások a rómaiaknál. Irta Hám József.)
- A **nagy-kanizsai** államilag segélyezett közs. nyilv. polg. fiú-iskola tizenegyedik értesítője az 1882—83. tanévről. Szerk. Morgenbesser János. (Nagy-Kanizsa. Fischel Fülöp. 8-r. 37 l.)
- A **nagy-kanizsai** izraelita nyilvános hatosztályú fiú- és leány-iskola valamint az ezzel összekötött kereskedelmi iskola nőrendékeinek név- és érdemsorozata az 1882—83. tanévben. (Nagy-Kanizsa. Fischel Fülöp. 8-r. 40 l.)
- A **nagykállói** m. kir. állami főreáliskola értesítője 1882—83. tanévről. Közzéteszi Schwina István. (Nyiregyháza. Piringer és Főba. 8-r. 65 l.) (Értekezés: Adalék Szabolcs vármegye művelődésének történetéhez. Irta Kiss Rezső.)
- A kegyes-tanítórendiek vezetése alatt álló **nagy-károlyi** róm. kath. nagygymsium értesítője az 1882—83. iskolai évről. Közzéteszi Magyarász Ineze. (Nagy-Károly. Gönyey József. 8-r. 45 l.) (Értekezés: (A görög jog- és törvénykezés fejlődése, különös tekintettel az attikaiknak a főbenjáró bűnöknél alkalmazott perrendtartásra. Csertő Antaltól.)
- A **nagykikindai** nagy gymnasium értesítője az 1882—83. tanévről. Közli Domokos Jenő. (Nagy-Kikinda. Fokly Lipót. 8-r. 46 l.) (Értekezés: Háromszékmege földrajzi leírása orographiai, hydrographiai és ethnographiai szempontból, természeti sajátságai főlemlítésével. Irta Jákó János.)
- Tudósítás a hely. hitv. ref. **nagykőrösi** főgymnasiumról az 1882—83. tanévben. Szerkesztette Ádám Gerzson igazgató. (Nagy-Körös. Ottinger E. 8-r. 85 l.)
- Értesítő a **nagykőrösi** ref. tanítóképző intézet és népiskolák állásáról az 1882—83. tanévben. Összeállította Hegymegi Kiss Kálmán. (Nagy-Körös. Ottinger E. 8-r. 36 l.)
- Nagyszombat** sz. kir. város felekezetnélküli polgári fiú-iskolájának negyedik értesítője 1882—83. Közli Goldberger Soma. (Nagyszombat, Winter Zsigmond. 8-r. 22 l.)
- A **nagy szalontai** polgári iskolával összekötött községileg segélyezett nagy gymnasium értesítője az 1882—83. isk. évről. Közli Katona Mihály. (Nagy-Szalonta. Rosenzweig R. 8-r. 34 l.)
- (Nagy-Szeben.) Programm des ev. Gymnasiums A. B. und der mit demselben verbundenen Realschule, sowie der ew. Bürgerschule A. B. zu Hermannstadt für das Schuljahr 1882—83. womit zur öffentlichen Prüfung der Schüler Aller

- Klassen von Dienstag den 3. bis Samstag den 7. Juli 1883 ergebenst einladet Moritz Guist. (Nagy-Szeben. Closius örökösei. 4-r. 59 l.) (Értekezés: Der bestimmte Artikel im rumänischen und im Albanesischen von Mich. Schuster.)
- A **nagyszombati** állami főgymnasium értesítője az 1882—83. tanévben. Szerk. Veress Ignác. (Nagy Szeben. Steinhaussen Tivadar. 8-r. 35 l.)
- A **nagyszombati** érseki főgymnasium értesítője az 1882—83. tanév végén. Közli Graeffel János. (Nagyszombat. Winter Zsigmond. 8-r. 187 l.) (Értekezés: Az érseki főgymnasium könyvtárának czímjegyzéke. V. Közlés.)
- A **nagyvárad** kir. jog- és államtudományi kar almanachja 1882—83-ról. Közli az igazgató. IX. évfolyam. (Nagyvárad. Hügel Ottó. 8-r. 49 l.)
- A prémontrei kanonok-rend **nagyvárad** főgymnasiumának értesítője az 1882—83. tanévről. Közli Várszély Ármin. (Nagy-Várad. Hollósy Jenő. 8-r. 122 l.) (Értekezés: A rómaiak házi életéről, különös tekintettel a nőkre. Irta Kattasch L. Rudolf.)
- A **nagyvárad** m. kir. állami főreáliskola értesítője az 1882—83. tanévről. Közrebocsátja: Vidovich Bonaventura. (Nagy-Várad. Laszky Ármin. 8-r. 71 l.) (Értekezés: Erdély önállása és annak következményei. Irta Talapkovics Antal.)
- Nagyvárad**-városi községi polgári felső leány- és elemi iskoláinak értesítője az 1882—83. tanévről. (Nagyvárad. Hügel Ottó. 8-r. 127 l.) (Értekezés: A nők hivatásáról és műveltségéről.)
- (Naszód.) Reportulu alu XIV-lea despre gimnasiulu superiore greco-catolicu romanescu din Naseudu ... pro anulu scolastecu 1882—83. (Beszterce. Batschbar T. 8-r. 129 l.)
- A **nyiregyházi** ág. hitv. evang. hatosztályu gymnasium XIX. értesítője az 1882—83. iskolai évről. Közli Szlaboczký Imre. (Nyiregyháza Piringer és Jóba. 8-r. 32 l.)
- A **nyiregyházi** ág. hitv. ev. elemi népiskolák értesítője az 1882—83. tanévről. Szerk. Pazár István. (Debrecen. A város könyvnyomdája. 8-r. 16 l.)
- A **nyitrai** róm. kath. főgymnasium 1882—83. iskola évi tudósítványa. Közzéteszi dr. Csósz Imre. (Nyitra. Schempek és Huszár. 8-r. 89 l.) (Értekezés: Főgymnasiumi éremgyűjteményünk jegyzetes ismertetése. Irta Zongor József.)
- Ó-Kanizsa** nagyközség területén létező összes róm. kath., görög keleti és izraelita nyilv. elemi népiskolák, községi torna- és kisednevelő intézetek értesítője az 1882—83. tanévről. Szerk. Katona Sándor. Tizenhetedik évfolyam. (Szabadka. Bittermann József. 8-r. 33 l.)
- Az **oraviczabányai** állami segélyvel fenntartott polgári fiú-iskola hetedik értesítője az 1882—83. iskolaévről. Szerk. Bánfi János. (Oraviczabánya. Wunder Gyula. 8-r. 68 l.) (Értekezés: Oraviczabánya és vidékének ismertetése. Irta Horváth Endre.)
- A **pancsovai** magyar kir. áll. reál-gymnasium értesítője az 1882—83. tanévről. Közzéteszi Tordai György. (Pancsova. Wittigshlager Károly. 8-r. 56 l.) (Értekezés: Arany János. Irta Wigand János.)
- Értesítő a **pancsovai** magy. kir. áll. polg. fitanodáról 1882—83. tanév végén, a pancsovi magy. kir. áll. elemi fiúiskolára vonatkozó függelékkal. Közli Martin Imre. (Pancsova. Wittigshlager Károly. 8-r. 26 l.)
- A **pancsovai** m. kir. áll. elemi leányiskola hatodik értfője az 1882—83. tanév végén. Közli Martin Imre. (Pancsova. Wittigshlager Károly 8-r. 18 l.)

- A dunántúli ref. egyházkerület **pápai főiskolájának értesítője** az 1882—83. tanévről. (Pápa. Debreczeny Károly. 8-r. 108 l.) (Értekezés: Az atom-elmélet történeti kifejlődése. Irta K. Kiss József.)
- A pannonhalmi szent-Benedek-rendiek vezetése alatt álló **pápai kath. kis-gymnasium értesítője** az 1882—83. iskolai évről. Közzéteszi Ocsovszky Kázmér. (Pápa. Debreczeny Károly. 8-r. 41 l.) (Értekezés: Gauss-féle görbületi mérték. Irta D. B.)
- A cisztercezi-rend **pécsi kath. főgymnasiumának értesítője** az 1882—83. iskolai évről. Közrebocsátotta Szalay Alfréd. (Pécs. Ifj. Madarász E. 8-r. 50 l.) (Értekezés: A szülő és a tanfőú. Irta dr. Szalay Alfréd.)
- A **pécsi magyar kir. áll. főreáltanoda évi értesítője** az 1882—83. tanév végén. Közli Dischra Győző. (Pécs. Ramazetter K. 8-r. 76 l.) (Értekezés: Az északeleti átjáró. Irta Requinyi Géza.)
- Pécs szabad kir. város összes községi népiskoláiba járó tanulók érdemsorozata** az 1882—83. tanévre. (Pécs. Lyceumi nyomda. 8-r. 51 l.)
- A **podolini kegyes tanítórendiek vezetése alatt álló róm. kath. kis-gymnasium értesítője** az 1882—83. tanévről. (Késmárk. Sauter és Schmidt. 8-r. 17 l.)
- Pozsony szabad királyi városa vegyes vallású főreáliskolájának értesítője** az 1882—83. iskolai évről. Közli Samarjay Mihály. (Pozsony. Stampfel, Eder és társai. 8-r. 59 l.) (Értekezés: Pozsonymegye helyneveinek magyarázata. Wagner Lajostól.)
- A **pozsonyi kir. kath. főgymnasium értesítője** az 1882—83. tanévben. Közli Wiedermann Károly. (Pozsony. Stampfel, Eder és társai. 8-r. 49, 59 l.) (Értekezés: De M. Tullii Ciceronis oratione pro Murena habita. Scripsit Carolus Cserny.)
- A **pozsonyi ágost. hitv. evang. lyceum értesítője** az 1882—83. tanévről. Közzéteszi Michaelis Vilmos. (Pozsony. Wigand F. K. 8-r. 40 l.)
- A **pozsonyi magyar kir. állami tanítónő-képzőintézet tizenkettedik értesítője** az 1882—83. tanévről. Közli Uhrl Józsa. (Pozsony. Angermayer Károly. 8-r. 32 l.) (Értekezés: Nehány szó a középkori magyar zenéről. (Történeti vázlat.) Menich Antaltól.)
- A kegyes tanítórendiek vezetése alatt álló **pozsony-szent-györgyi róm. kath. gymnasium értesítője** az 1882—83. iskolai évről. Közzétette Géczy Benedek. (Pozsony. Stampfel, Eder és társai. 8-r. 20 l.)
- A kegyes tanítórendiek vezetése alatt álló **privigyei római kath. algymnasium értesítője** az 1882—83. tanévről. Közzéteszi Furdek Nándor. (Nyitra. Schempek és Huszár. 8-r. 41 l.)
- A **rákospalotai róm. kath. tanoda értesítője** az 1882—83. tanévről. Szerk. Rác Ferencz. (Schlesinger Ignác. 8-r. 15 l.)
- Ismertető a nyilvánossági joggal felruházott fiúnevelő- és tanintézetéről **Rákospalotán**. Közli dr. Szabó Alajos. (Athenaeum. 8-r. 18 l.)
- A **rettegi állami népiskola 1882—83. tanévi értesítője**. Kiadta Szentpétery János. (Deés. Demeter és Kiss. 8-r. 7 l.)
- Szab. kir. **Rév-Komárom város községi népiskolájának évkönyve** az 1882—83. tanévről. Szerkeszté Sipos Elek. XIV. évfolyam. (Komárom. Ziegler Károly. 8-r. 128 l.)

- Értesítő a pannonhalmi sz. **Benedek-rend rév-komáromi** kath. kis-gymnasiumáról az 1882—83. tanév végén. (Komárom. Ziegler Károly. 8-r. 96 l.) (Értekezés: A növények szárrészlete alak — s élettani tekintetben. Cs. V.)
- Értesítvény a **rév-komáromi** román. kath. elemi fiiskoláról az 1882—83. év végén. (Komárom. Ziegler Károly. 8-r. 11 l.)
- Értesítő a **rév-komáromi** román. kath. elemi leány-iskoláról az 1882—83. év végén. (Komárom. Ziegler Károly. 8-r. 9 l.)
- A **Rév-komárom** városi zene-iskola 1882—83. évi értesítője. (Komárom. Ziegler Károly. 8-r. 4 l.)
- A **rimaszombati** egyesült protestáns gymnasium XXX. értesítője az 1882—83. tanévről. Közzéteszi Baksay István. (Rimaszombat. Rábely M. 8-r. 20 l.)
- A **rimaszombati** községi elemi fi- és ipar-iskola értesítője az 1882—83. tanévről. Egybeállította Törköly József. VII. évf. (Rimaszombat. Rábely M. 8-r. 22 l.)
- Fábry János, tanár **rimaszombati** nyilvános felsőbb leánynevelő tanintézetének (polgári iskola és tanítóképző) 1882—83 (tizenötödik) évi értesítője. (Rimaszombat. Rábely M. 8-r. 24 l.)
- A kegyes tanító-rendiek vezetése alatt álló **rózsahegyi** kath. algymnasium értesítője az 1882—83. tanév végén. Közli az igazgatóság. (Kassa. Scharf F. János. 8-r. 38 l.) (Értekezés: Az üstökösök. Sz.)
- A **rozsnyói** kath. főgymnasium értesítője az 1882—83. tanévről. Közzéteszi Nátafalussy Kornél. (Rozsnyó. Kovács Mihály. 8-r. 88 l.) (Értekezés: A görögök mennyiségtana. Irta dr. Szekeres Kálmán.)
- Értesítő a **rozsnyói** ágost. hitv. ev. kerületi főgymnasiumról az 1882—83. tanévben. (Rozsnyó. Kovács Mihály. 8-r. 23 l.)
- A **rozsnyói** román. kath. elemi fiiskola értesítője az 1882—83. tanévről. (Rozsnyó. Kovács Mihály. 2-r. 4 l.)
- A **sajó-gömöri** III. osztályú ág. h. ev. esperességi algymnasium értesítője az 1882—83. tanévről. Közli Benze Soma. (Rozsnyó. Kovács Mihály. 8-r. 8 l.)
- Jelentés a **sárospataki** ref. főiskola (akadémia és gymnasium) állapotáról az 1882—83. iskolai évben. Összeállították Radácsi György, Kovácsi Sándor. XXVII. évfolyam. (Sárospatak. Steinfeld Béla. 8-r. 112 l.)
- A kegyesrendiek vezetése alatt álló **sátoralja-ujhelyi** román. kath. nagy-gymnasium értesítője az 1882—83. tanévről. (Sátoralja-Ujhely. »Zemplén« könyvnyomda. 8-r. 43 l.) (Értekezés: Cicero szónoki pályája. Irta Füredi János.)
- A **sátoralja-ujhelyi** három osztályú román. kath. elemi népiskolába járó ifjúságnak értesítője az 1882—83. tanévről. (Sátoralja-Ujhely. »Zemplén« könyvnyomdája. 8-r. 18 l.)
- (**Segesvár**.) Programm des evang. Gymnasiums A. B. in **Schässburg** und der damit verbundenen Lehranstalten Zum Schlusse des Schuljahres 1882—83. veröffentlicht vom Director Daniel Höhr. (N.-Szeben. Filtsch S. 4-r. 201—258, XXVIII. l.) (Értekezés: Fachwissenschaftlicher Katalog der Bibliothek des Gymnasiums in Schässburg, zusammengestellt von Wilhelm Berwerth und Theodor Fabini.)
- A **selmeczbányai** kir. kath. nagy-gymnasium értesítője az 1882—83. tanévről. Közli Müllner Pál. (Selmeczbánya. »Selmeczbányai Híradó« könyvnyomdája. 8-r. 37 l.)

- A **selmeczbányai** ágost. hitv. kerül. lyceum értesítője az 1882—83. tanévről. Közézetesi Breznik János. (Selmeczbánya. Joerges Á. özvegye. 8-r. 52 l.)
- A **sepsi-szentgyörgyi** ev. reform. Székely-Mikó-kollegium értesítője az 1882—83. iskolai évről. Szerk. Bende István. (Sepsi-Szentgyörgy. Jókai-nyomda-részvénytársulat. 8-r. 78 l.)
- A **s.-szentgyörgyi** államilag segélyezett s műiakatos tanműhelylyel kapcsolatos polgári fiú-iskola értesítője az 1882—83. tanévről. Szerk. Simó Dénes. (Sepsi-Szentgyörgy. Jókai-nyomda-részvénytársulat. 8-r. 47 l.)
- A **siklói** községi polgári fiú-iskola második értesítője az 1882—83. tanévről. Közlí Szabó Ferencz. (Pécs. Ifj. Madarász Endre. 8-r. 27 l.)
- A **somorjai** államilag segélyezett polgári fiú- é felső leányiskola tizenegyedik értesítője az 1882—83. iskolai évről. Közézetesi Váró Benjámín. (Pozsony. Angermayer Károly. 8-r. 32 l.)
- Tudósítvány a dunántúli ágost. hitvall. evang. egyházkerületi **soproni** lyceumról az 1882—83. tanévben. Közézetesi Müllner Mátyás. (Sopron. Littfass Károly. 8-r. 51 l.)
- A **sopronyi** magy. kir. állami főreáliskola 8-ik évi értesítője az 1882—83. Közlí Salamin Leo. Soprony. Littfass Károly. 8-r. 41 l.)
- A pannonhalmi szent-Benedek-rend **soproni** kath. főgymnasiumának értesítője az 1882—83. iskolaevről. (Sopron. Littfass Károly. 8-r. 68 l.) (Értekezés: Sopron madarai.)
- A Csöndes-féle nyilvános tan- és nevelő-intézet értesítője az 1882—83. tanévről. XX-ik tanév. Közlí Matavovszky B. Antal. **Sopron.** (Sopron. Romwalter K. és fia. 8-r. 24 l.)
- Lähne nyilvánossági joggal bíró tan- és nevelő-intézetének értesítője. **Sopron.** 1882—83. (Sopron. Romwalter K. és fia. 8-r. 21 l.)
- A **soproni** m. kir. áll. felsőbb leányiskola második értesítője az 1882—83. tanévről. Közlí Jausz György. (Sopron. Littfass Károly. 8-r. 47 l.) (Értekezés: Arany János emlékezete. Irta Proháska O.)
- A **Sümegh** városi államilag segélyezett reáliskola XXVI. értesítője az 1882—83. tanévről. Közlí Ádám Iván. (Szombathely. Bertalanffy József. 8-r. 76 l.) (Értekezés: A sümeghi reáliskola 25 éves (1857—1882.) történetének vázlatja. Irta Ádám Iván.)
- Sümegh**-városi római katolikus elemi tanoda értesítője az 1882—83. tanévről. (Nagy-Kanizsa. Wajdits József. 8-r. 15 l.)
- Szabadka** szabad kir. város községi főgymnasiumának értesítője az 1882—83. tanévre. Közlí Haverda Mátyás. (Szabadka. Bittermann Andor. 8-r. 82 l.) (Értekezés: Vidékünk őskora és a szabadkai régiségek. Irta Iványi István.)
- A **szakolczai** királyi kath. algymnasium értesítője az 1882—83. tanévről. Közlí Lukavszky Alajos. (Szakolcza. Skarnitzl József. 8-r. 37, 10 l.) (Értekezés: A szakolczai gymnasium történetének folytatása. Irta Lukavszky Alajos.)
- A **szakolczai** községi felső leány népiskola negyedik értesítője az 1882—83. tanévről. Közlí Kopesay János. (Szakolcza. Skarnitzl József. 8-r. 22 l.)
- A **szakolczai** községi elemi néptanoda mindkét nembeli ifjúságának érdemsorozata 1882—83. tanévben. Szakolcza. Skarnitzl József. 8-r. 18 l.)

- A szabad kir. Szamosujvár városi örmény kath. nyilvános algymnasium VIII. tudósítványa az 1882—83. tanév végén. (Szamosujvár. »Aurora« könyvnyomdája. 8-r. 55 l.) (Értekezés: A természet könyvéből, vonatkozással a szamosujvári viszonyokra. Dr. Mártonfi Lajos.)
- A békési ágost. hitv. ev. egyházmegye patronátusa alatt álló szarvasi főgymnasium évi jelentése 1882—83-ról. Közzéteszi Tatay István. (Gyula. Dobay János. 8-r. 103 l.) (Értekezés: Szarvas virányának második javított és bővített felszámolása. Irta Koren István.)
- A szatmári kir. kath. főgymnasium 1882—83. évi értesítője. (Szatmár. A »Szabadsajtó« könyvnyomdája 8-r. 52. l.) (Értekezés: Álbölelet. Irta Gyurits Antal.)
- A szatmár-németi h. h. gymnasium 1882—83. évi (XIII.) értesítője. Közzéteszi Beesek Sándor. (Szatmár. Nagy Lajos. 8-r. 49. l.)
- Szász-Régen. Programm des evangelischen Unter-Realgymnasiums A. B. und der mit demselben verbundenen Lehranstalten in Sächsisch-Regen am Schlusse des Schuljahres 1882—83. Veröffentlicht vom Rector Wilhelm Hellwig. (Nagy-Szeben. Filtsch S. 4-r. 39. l.) (Értekezés: Die Witterungsverhältnisse von Sächsisch-Regen in den Jahren 1868—77, vom Wilhelm Hellwig.)
- Szászsebes. Programm des evangelischen Untergymnasiums und des ev. Elementar- und Mädchenschule in Mühlbach für das Schuljahr 1882—83. Veröffentlicht vom Rektor I. Wolff. (N.-Szeben. Krafft W. 4-r. 31. l. Értekezés: Mühlbacher Hexenprocesse. Vom Julius Kootz.)
- A kegyes tanítórendiek vezetése alatt álló szegedi városi főgymnasium értesítője az 1882—83. tanévről. Közzéteszi Magyar Gábor. (Szeged. Burger Gusztáv és társa. 8-r. 95. l.) (Értekezés: Tanulmány a széptan köréből. Irta Szvaraskó Kálmán.)
- A szegedi állami főreáliskola értesítvénye az 1882—83. tanévről. Közzéteszi Hoffner Endre. (Szeged. Endrényi Lajos és társa. 8-r. 40. l.) (Értekezés: Juniusi séta a mezőn. Irta Vánky József.)
- A Szeged városi polgári fiú-iskola tizedik évi értesítője az 1882—83. tanévről. Közzéteszi Nagy János. (Szeged. Endrényi Lajos és társa. 8-r. 35. l.)
- A Szeged városi zenede 1882—83. tanévi értesítője. Közzéteszi Langer Viktor. (Szeged. Endrényi Lajos és társa 8-r. 22. l.)
- Értesítő a szeged-belvárosi tanító-testület vezetése alatt álló közs. népiskolákról 1882—83. Összeállította Ferenczi János. Kiadja a tanító-testület. (Szeged. Traub B. és társa. 8-r. 18. l.)
- Harmadik tanügyi értesítő a szegedi apáca iskolákról. Az iskolaszék megbízásából. Közzéteszi Oltványi Pál. (Szeged. Endrényi Lajos és társa. 8-r. 19 l.)
- Értesítő a szeged-szilléri sugárúti tanító-testület vezetése alatt álló közs. népiskoláról az 1882—83. évben. Összeállította Gönczy Lajos. Kiadja a tanító-testület. I. évf. (Szeged. Várnai L. könyvnyomdája. 8-r. 8. l.)
- A szegeszárdi államilag segélyezett községi polgári fiú- és a felső leányiskola hetedik értesítője az 1882—83. tanévről. (Szegeszárd. Ujfalusy Lajos. 8-r. 31. l.)
- 1882—83-ik tanévi értesítő a Szentés városi VI. osztályu gymn. tanfolyammal egybekapcsolt polgári fiúiskoláról és a két osztályu polgári leányiskoláról, megtoldva az ismétlő iskolákról szóló jelentéssel. Összeállította Zolnay Károly.)

- (Szentés. Sima Ferencz 8-r. 90. l.) (Értekezés: Szentés műveltségi állapota. Zolnay Károlytól.)
- A **székely-udvarhelyi** róm. kath. főgymnasium értesítője az 1882—83. tanévről. (Székely-Udvarhely. Becsek Dániel. 8 r. 78. l.) (Értekezés: Kant vallásbölcselete. Tájékoztató. Irta Bodó Ádám.)
- A **székely-udvarhelyi** evang. reform collegium 1882—83. tanévi értesítője. Szerk. Gönczi Lajos (Székely-Udvarhely. Becsek Dániel. 8-r. 55. l.)
- A **székely-udvarhelyi** királyi állami főreáliskola XII. évi értesítője az 1882—83. iskolai év végén. (Székely-Udvarhely. Becsek Dániel. 8-r. 72. l.) (Értekezés: Dr. Bergmann Fr. Vilmos új alliteratív elméletének magyarázata, alkalmazása és jelentősége. a magyar és ó-germán nyelvek költészetében. Dr. Vajda Emiltől.)
- Értesítő a zircz-cziizterezsi rend **székesfehérvári** főgymnasiumáról az 1882—83. tanév végén. (Székesfehérvár. »Vörösmarty«-nyomda. 8-r. 95. l.) (Értekezés: A »Debreczeni M. Grammatika« (1795.) ismertetése és bírálata. Irta Barbarics L. R.)
- A minorita-rendiek vezetése alatt álló **szilágy-somlyói** róm. kath. magángymnasium értesítője az 1882—83. tanévről. Közli Tapody Tamás. (Szilágy-Somlyó. Nyomda-részvény-társaság. 8-r. 47. l.) (Értekezés: A tanulók túlterhelésének kérdéséhez. T. T.)
- A **szilágy-somlyói** államilag segélyezett községi elemi népiskola értesítője az 1882—83. tanévről. Összeállította Bogdán István. Kiadta a községi iskolaszék. (Szilágy-Somlyó. Nyomda-részvény-társaság. 8-r. 32. l.)
- A szent Ferenc-rendiek vezetése alatt álló **Szolnok**-városi kath. nagygynasium értesítője 1882—83. iskolai évről. Közli Varga Emil. (Szolnok. A »Társas-könyvnyomda« gyorsajtója. 8-r. 70. l.) (Értekezés: Az írás és gyorsírás viszonyos fejlődése. Irta Lassu Pius.)
- Jelentés a »**szolnoki** ipartársulat« által állami segélylyel fenntartott ipar-, kereskedelmi és rajziskoláról az 1882—83. tanévben. IX-ik tanév. 2-ik szám. (Szolnok. Hay Fülöp. 8-r. 40, 15 l.)
- A **szolnoki** összes községi elemi népiskolák 1882—83. értesítője. Összeállította Ujházy László. (Szolnok. »Társas-könyvnyomda.« 8-r. 56 l.)
- Értesítvény a **szombathelyi** kir. kath. főgymnasiumról. 1882—83. Szerk. Kuncz Adolf. (Szombathely. Bertalanffy József. 8-r. 105 l.) (Értekezés: A pontifexek testülete. Irta Horváth G.)
- A **Szombathely**-városi községi elemi fiu- és leányiskola értesítője az 1882—83. tanévről. X. évfolyam. Közli Zágróczky Tivadar. (Szombathely. Bertalanffy József. 8-r. 34 l.)
- A magyarországi kegyes tanítórend **tatai** algynasiumának értesítője az 1882—83. tanévről. (Tata. Özv. Kopasz Józsefné. 8-r. 64 l.) (Értekezés: A nyelv eredetéről. Irta Nyáry József.)
- A **temesvári** róm. kath. főgymnasium értesítője az 1882—83. tanévről. (Temesvár. Csanád-egyházmegyei könyvnyomda. 8-r. 78 l.) (Értekezés: A római triumphusról. Irta Olejovics János.)
- A **temesvári** magy. kir. áll. főreáliskola értesítője az 1882—83. tanévről. XIII. szám. Szerk. Dr. Laky Mátyás. (Temesvár. Uhrmann E. 8-r. 54 l.) (Értekezés: Az elemző mértan a középiskolában. Irta Dorogi Ignác.)

- A **temesvári** közép-kereskedelmi vasárnapi iskola értesítője az 1882—83. tanévről. Szerk. Wiessner Ferencz. Jahresbericht etc. (Temesvár. Steger Ernő. 8-r. 38 l.)
- A **trencsényi** kir. kath. főgymnasium értesítője az 1882—83. tanévről. Közzéteszi Pfeiffer Antal. (Trencsén. Skarnitzl Xav. Ferencz. 8-r. 50 l.) (Értekezés: Trencsén várának ostroma 1528-ban. Irta Vlahovics Emil)
- A **trencsényi** magy. kir. állami felsőbb leányiskola értesítője az 1882—83. tanévről. (Közli Manyák Alajos. Skarnitzl X. Ferencz. 8-r. 50 l.)
- A **trsztenai** kir. kath. gymnasium értesítője az 1882—83. tanévről. Közli Csáka Károly. Rudnyánszky A. 8-r. 49 l.) (Értekezés: Novotny József György emlékezete. Csáka Károlytól.)
- Az **ujpesti** állami népiskola harmadik értesítője az 1882—83. iskolai évről. Szerk. Mády Lajos. (Wilckens és Waidl. 8-r. 48 l.)
- Tizenkettedik tudósítás az **ujverbászi** fel. jelleg nélküli pártfogósági nyilvános alreálgymsnasiumról 1882—83. tanévben. Kovalszki Lajostól. Kula. Berkovits Márk. 8-r. 30 l.)
- Az **ujvidéki** kir. kath. főgymnasium tudósítványa az 1882—83. tanévről. Közzéteszi Frankl István. (Ujvidék. Dimitrijević Nikola. 8-r. 55 l.)
- (Ujvidék.) Izveštaj o srpskoj velikoj gimnaziji u Novom Sadu za školsku godinu 1882—83. (Ujvidék. Dimitrijević N. 8-r. 66 l.) (Értekezés: Kinetičia teorija vazdušnih tela. Irta Milovanov Steva.)
- Az **ungvári** kir. kath. főgymnasium értesítője az 1882—83. tanévről. Közli Szieber Ede. (Ungvár. Id. Fésüs József. 8-r. 151 l.)
- Értesítő a kegyes tanítórendiek **váczi** főgymnasiumról az 1882—83. tanévben. (Vác. Mayer Sándor. 8-r. 53 l.) (Értekezés: Az emberi lélek s a materialismus. Kovács Páltól.)
- A **vágújhelyi** izr. nyilvános alreáltanoda értesítője az 1882—83. tanévről. Közli Mähler Miksa. (Nagy-Szombat. Horovitz Adolf. 8-r. 22 l.)
- A **verseczyi** községi polgári fiúiskola értesítője a községi népiskolákról szóló függelékkel. Az 1882—83. tanév végén. Közli a tanári kar. Bericht etc. (Versecz. Kirehner I. E. 4-r. 23 l.)
- A kegyes-tanítórendiek **veszprémi** katolikus nagygymsnasiumának értesítője az 1882—83. tanévről. Kocsi Sándor. 8-r. 34 l.) (Értekezés: Feladata-e középiskolának a nevelés? Irta Lévy Imre.)
- A **zalaegerszegi** polgári fiú- és felső leányiskola X. értesítője az 1882—83. tanévről. Szerk. Udvardy Ignác. (Zala-Egerszeg. Özv. Tahy R. 8-r. 38 l.)
- A **Zenta** városi községi gymnasium hetedik értesítője az 1882—83. tanév végén. Szerk. dr. Kuthy József. (Zenta. Schwarz Sándor. 8-r. 64 l.) (Értekezés: Arany János élete. Irta dr. Ferenczy Alajos.)
- A **zilahi** evang. reform. collegium értesítője az 1882—83. iskolai évről. Az előjáróság megbízásából szerkesztette Berényi János. (Kolozsvár. Stein János. 8-r. 114 l.)
- A **zilahi** m. kir. áll. tanítóképezde tizenkettedik értesítvénye 1882—83. tanévről. A képezdei igazgató-tanács megbízásából szerk. Faluvégi Albert. (Kolozsvár. Róm. kath. lyceumi nyomda. 8-r. 41 l.)

A **zilahi** államilag segélyezett községi polgári fiiskola nyolczadik értesítvénye az 1882—83. tanév végén. Kiadta Kerekes Sándor. (Zilah. Gámán Ferencz. 8-r. 53 l.)

Zólyom szab. kir. városi községi elemi iskola értesítője minden két évben jelenik meg.

(**Zombor.**) Razrednica učenika i učenica srpske osnovne škole subotičke za školsku godinu 1882—83. Školski upravitelj: Jakob Peaček. (Zombor. Bittermann F. 8-r. 8 l.)

A **zombori** állami főgymnasium XI. évi értesítője az 1882—83. tanévről. Közléteszi Radies György. (Zombor. Bittermann Nándor. 8-r. 67 l.) (Értekezés: Hunyadi János Kačić András könyvében. Irta Radies György.)

A **zsolnai** kir. kath. gymnasium értesítője az 1882—83. tanévről. Szerk. Rozsnyai Károly. (Beszterezébánya. Machold Fülöp. 8-r. 33 l.)

A magyar irodalom 1883-ban.

Összeállítja: **Horváth Ignác.**

Ezen jegyzékbe azon nyomtatványok vétettek fel, melyek az 1883-dik évszámmal vannak jelölve. Hol a nyomtatás helye nincs kitéve, Budapest értendő. A nyomdász vagy nyomda-intézet csak oly nyomtatványoknál van megnevezve, melyeknek kiadója nem ismeretes. Hogy ezen jegyzéket lehetőleg teljesen s pontosan lehessen összeállítani, felkértnék a szerzők és kiadók, hogy kiadványaikból egy példányt, az ár megjelölésével, a M. N. Múzeum könyvtárába beküldeni szíveskedjenek.

- A-B-C, Kis képes.** (Pozsony. Stampfel Károly. k. 8-r. 19. l. ára 25 kr.)
A-B-C-és könyv, Nagy képeskönyv gyermekek számára 24 színezett, csinos kép-pel, olvasmányokkal és verses talányokkal. (Pozsony. Stampfel Károly. n. ívr. 18 l. ára kötve 2 frt.)
A-B-C, Magyar képes. (Pozsony, Stampfel Károly 4-r. 8. l. ára 50 kr.)
A-B-C, Nemzeti képes, és verses könyv. (Pozsony. Stampfel Károly. 8-r. 80 szá-mozatlan l. ára 1 frt. 50 kr.)
- Abonyi Lajos.** Itt a szép alföldön. Népies elbeszélések. 1—3. füzet. (A Petőfi-társaság könyvtára. 29—31. füzet. Aigner Lajos. 8-r. 229 l. egy füzet ára 30 kr.)
Abonyi Lajos. A betyár kendője. Népszínmű. (A nemzeti színház könyvtára 32. füzet. Pfeifer Ferdinánd. 8-r. ára 40 kr.)
- Acta reg. scient. universitatis hung. budapestinensis anni 1882—83. Fasc. I.** (L. Beszédék.)
Acta reg. scient. universitatis Claudiopolitanae Francisco-Josephinae anni 1882—83. Fasc. I—II (L. Beszédék.)
- Aczél László.** Az ugocsamegyei tankerület népoktatásának 1882. évi állapota. (Szatmár. Nagy Lajos nyomdája. 8-r. 22 l. ára ?)
- Adatok,** Zemplénmegye természetrajzi ismeretéhez. II. Chyzer Kornél gyűjtemé-nyének bogarai. Irta Biró Lajos. III. Chyzer Kornél gyűjteményének legyei. Irta Kowarz Ferdinánd. (Különlennyomat a magyar orvosok és természetvizs-gálók XXII-ik, Debreezenben 1882-ik évben tartott vándorgyűlésének munká-lataiból. Rudnyánszky A. nyomdája. 8-r. 54 l. ára ?)
- Adóeredmények,** Az 1882. évi fogyasztási statisztikai egybeállítására a magyar korona országaira vonatkozólag. (M. kir. pénzügyminiszterium. 47 l. ára ?)

- Aigner Károly.** A könyvnyomdászat történetének vázlata I. rész. Adatok jegyzéke. A nyomdászat általános és magyar nyomdászat története a 18. század végeig. Wilekens és Waidl nyomdája. 8-r. 91 l. ára ?)
- Almási Tihamér.** A tót leány. Ered. népszinmű dalokkal 3 felv. Zenéjét szerző Serly Lajos. (Népszínház műsora. 9. sz. Ifj. Nagel Ottó. 8-r. 80 l. ára 70 kr.)
- Almási Tihamér.** A milimári. Eredeti népszinmű. 4 felv. Zenéjét szerző Erkel Elek. (Népszínház műsora. 10. Ifj. Nagel Ottó. 8-r. 118 l. ára 75 kr.)
- A másé.** Vigjáték I felvonásban. (Nemzeti színház könyvtára. 147. füzet. Pfeifer Ferdinánd. 8-r. 28 l. ára 40 kr.)
- Andrássy Géza.** Az otthont mentesítő törvények. (Homestend-exemptions laws) (Grill Károly. n. 8-r. II, 67 l. ára 80 kr.)
- Andrássy Jenő.** Kazinezy Ferencz. (Magyar Helikon. 11. füzet. Pozsony Stampfel Károly. 8-r. 1—26 l. ára 20 kr.)
- Andrássy Jenő.** Kisfaludy Károly. Magyar Helikon. 18. füzet. (Pozsony. Stampfel Károly. 8-r. 181—204 l. ára 20 kr.)
- Anyák** könyve. Aranytanácsok anyák és háziasszonyok számára az élet minden viszonyai között. A tapasztalati élet nagy könyvéből tarlózta egy magyar anya. (Mehner Vilmos. 8-r. 252 l. ára 2 frt.)
- Antal Géza.** Az elvéréstől. (Népszerű természettudományi előadások gyűjteménye. 37. füzet. Kilián Frigyes. 8-r. 34 l. ára 25 kr.)
- Antigone,** Sópokles tragediája. Ford. és magy. Csiky Gergely (Jeles írók iskolai tára. XX. Franklin-társ. 8-r. 95 l. ára 50 kr.)
- Apor Károly báró.** A zöld takarmány elvermeléséről és eltartásáról. Feloivastott a maros-tordamegyei gazdasági egyeslet földmívelési szakosztályának ülésén 1883. június 21-én. (Marosvásárhely. Imreh Sándor nyomdája. 8-r. ára ?)
- Arany-biblia.** A szentírás feltüntetve a legnagyobb művészek képeiben. Sajtó alá rendezte Talabér János, Katholikus kiadás. I. rész: Az ó-szövetség. 21—25, II. rész: Az új-szövetség. 4—12. füzet. Minden füzet két képpel s magyarázó. szöveggel. (Mehner Vilmos. 2-r. Egyes füzet ára 1 frt 20 kr.)
- Arany-biblia.** A szentírás feltüntetve a legnagyobb művészek képeiben. Sajtó alá rendezte Szász Károly, Protestáns kiadás. I. rész: Az ó-szövetség. 21—23., 25., II. rész: Az új-szövetség. 4—12. füzet. Képpel s magyarázó szöveggel. (Mehner Vilmos. 2-r. Egyes füzet ára 1 frt 20 kr.)
- Arany János.** Buda halála. 1, 2. füzet. 4-ik kiadás. (Családi könyvtár. 38, 39. Ráth Mór. 8-r. 185 l. ára 80 kr.)
- Arany János.** Buda halála. (Családi könyvtár. XI. kötet Ráth Mór. 8-r. ára 80 kr.)
- Arany János.** Toldi szerelme. 4-ik kiadás. (Családi könyvtár. III. Ráth Mór. 8-r. 434 l. ára 2 frt)
- Arany János** összes munkái. Végleges teljes kiadás. 1—16. füzet I—IV. kötetben. (Ráth Mór. 8-r. 448, 654, 464, 453 l. egyes füzet ára 60 kr.)
- Arany János** összes munkái. I. kötet. Kisebb költemények. (Ráth Mór. 8-r. VI, 448, XVI l. ára 2 frt. 80 kr.)
- Archivum Rákóczianum.** (L. II. Rákóczi Ferencz levéltára.)
- Arnóthi.** Az erki pap. Egy magyar »Abraham a Sancta Clara« élete. Okos emberek számára. (Eger. Szolcsányi Gyula. 8-r. 111 l. ára 50 kr.)

- Asbóth János.** A Zaharától az Arabáig utazás Egyiptomban és Palestinában. (Utazások könyvtára. II. Franklin-társulat. 8-r. XIV, 310 l. ára 2 frt. 40 kr.)
- Ábránd-virágsekor.** Eredeti költemények és »A chinai árva«-című tragoedia 5 felvonásban Voltaire után. Történeti vázlattal szerzőtől. Irta Ilma. (Bartalits Imre nyomdája. 8-r. 128 l. ára ?)
- Ábrányi Kornél** ifj. A esalhatatlan. Vigjáték három felvonásban. (Grill Károly. 8-r. 119 l. ára 1 frt 60 kr.)
- Ábrányi Kornél** ifj. Egy férj filozófiája. (Az egyedüli mód.) Eredeti regény. (Wilekens és Waidl. k. 8-r. 172 l. ára 1 frt. 20 kr.)
- Ábrányi Kornél** ifj. Az első magyar biztosítók. Benezúr Gyula képéhez. (Külön lenyomat az »Ország-Világ«-ból. Társaság. 8-r. 16 l. ára ?)
- Álmoskönyv,** Legrégibb egyiptomi kis. (Nagy-Kanizsa. Wajdits József. 8-r. 48 l. ára 10 kr.)
- Álmoskönyv,** Legújabb és legbiztosabb kis. IV. kiadás. (Nagy-Kanizsa. Fischel Fülöp. 8-r. 31. l. ára 10 kr.)
- Álmoskönyv,** Közép. IV. kiadás. (Nagy-Kanizsa. Fischel Fülöp. 8-r. 80 l. ára 20 kr.)
- Álmoskönyv,** Nagy. IV. kiadás. (Nagy-Kanizsa. Fischel Fülöp. 8-r. 160 l. ára 40 kr.)
- Álmoskönyv,** A legrégebb és legnagyobb. Csizió, népszerű csillagászattal és több érdekes és hasznos olvasmánnyal bővített új kiadás. (Nagy-Kanizsa. Wajdits József. 8-r. 224 l. ára 50 kr.)
- Álmoskönyv,** legrégebb egyiptomi közép. (Nagy-Kanizsa. Wajdits József. 8-r. 144 l. ára 25 kr.)
- Állatok,** (Az) védelme A budapesti állatvédő egyesület kiadványa. Szerkeszti Hermann Ottó. (Franklin-társulat. 8-r. 177 l. ára 30 kr.)
- Árvai József és Rosenmeyer Izsák.** Bibliai történetek. Olvasókönyv izraelita népiskolák számára. Különös tekintettel a nótanodákra. 4-ik jav. és bőv. kiad. (S.-A.-Ujhely. Lövy Adolf. k. 8-r. 168 l. ára 36 kr.)
- Átnézete,** A magyar nyelvtan. (Kassa. Werfer Károly nyomdája. 8-r. 30 l. ára ?)
- B. P. Ó- és új szövetségi szent történetek** Elemi iskolák számára. 18-ik kiadás. Debreczen. Telegdi K. Lajos. 8-r. 128 l. ára pkötb. 42 kr.)
- Badies Ferencz.** Kisfaludy Sándor. (Magyar Helikon. 12. füz. Pozsony. Stampfel Károly. 8-r. 27—52 l. ára 20 kr.)
- Badies Ferencz.** Csokonai Vitéz Mihály. (Magyar Helikon. 13. füzet. Pozsony. Stampfel Károly. n. 8-r. 53—80 l. ára 20 kr.)
- Badies Ferencz.** Kisfaludy Sándor. (Magyar Helikon. 16. füzet. (Pozsony. Stampfel Károly. n. 8-r. 133—156 l. ára 20 kr.)
- Bak Izrael.** (Dath Jiszrael.) Vezérkönyv a Mózes vallás tanítására, középtanodák, polgári iskolák, tanítóképezdek és magánhasználatra. Dr. Auerbach, Breuer, Deutsch Henrik, Herxheimer, Kley, Löw, Philippson és mások nyomán. II. kiadás. 1. füzet. (Szerző. 8-r. 98 l. bolti ára 60 kr.)
- Bakonyi Károly és Pathó Géza.** Az osztrák-magyar monarchia haderejének szervezete. 1. füzet. (Wodianer F. nyomdája. 8-r. 153 l. ára ?)
- Bakos Gábor.** A magyar jogi műnyelv alapelvei és törvényei. Elméleti és gyakorlati útmutató jogi műnyelvünk tisztítására és javítására. Jogtudósok. jog-

- tanárok, ügyvédek s általában az összes fogalmazó tisztviselők számára. Szerző. k. 8-r. 168 l. ára 1 frt. 20 kr.)
- Balás Árpád.** A bellyei uradalom. Az orsz. magyar gazd. egyesület által kiadott »Albrecht. főhg. bellyei uradalmának leírása« című munkának ismertetése. (Különlenyomat a »Mezőgazdasági Szemlé«-ből.) (Magyar-Óvár. Czéh Sándor nyomdája. 8-r. 27 l. ára ?)
- Balázs Sándor.** Vig elbeszélések. 1—3. füz. A Petőfi-társaság könyvtára. 23—25. füzet. Aigner Lajos. 8-r. 202 l. egy füzet ára 30 kr.)
- Balfour Stewart.** Természettan. (Eggenberger-féle könyvkereskedés. 8-r. 107 l. 58 fametszetű ábrával, ára 80 kr.)
- Ballagi Károly.** Földrajz népiskolák számára. I. évfolyam. A népiskola 3-ik osztályának tananyaga. IV. kiadás. (Franklin-társulat. 8-r. 46 l. ára 20 kr.)
- Ballagi Károly.** Német nyelvtan. XII. kiadás. (Franklin-társulat. 8-r. 336 l. ára 1 frt.)
- Balogh Kálmán.** Orvosi műszótár. Többek közreműködésével szerkesztette —. (Eggenberger-féle könyvkereskedés. 8-r. 320 l. ára 3 frt.)
- Balogh Vilmos.** A magyar házi-ipar állása 1882-ben. — Az 1883. évi február 17-én tartott szakosztályi ülésen felolvasta. (Az országos iparegyesület házi-ipari szakosztályának kiadványai. III. Egylet. 8-r. 40 l. ára ?)
- Balogh Vilmos és Toldy Ferencz.** Kiállítási útmutató az 1885. évi budapesti országos általános kiállítás bizottsági tagjainak, a kiállítóknak s a kiállítás iránt érdeklődőknek. (Pesti könyvnyomda-részv.-társ. 8-r. 311 l. ára 60 kr.)
- Balogh Zoltán.** Alpári. Verses regény hat énekben. Függelékül: Balogh Zoltán prózái. Sajtó alá rendezte barátja Zalár József. (Aigner Lajos. k. 8-r. IV, 315 l. ára 1 frt. 40 kr.)
- Balogh Zoltán** összes művei III. kötet: Alpári. Verses regény hat énekben. Függelékül Balogh Zoltán prózái. (Nemzeti könyvtár. XXXIII. Aigner Lajos. k. 8-r. IV, 315 l. ára 1 frt. 40 kr.)
- Balogh Zoltán** művei. 4. füzet. (Nemzeti könyvtár. 139. füzet. Aigner Lajos. 8-r. 225—313 l. ára 30 kr.)
- Baloghy Dezső.** Az ember őstörténete nyomozva a magyar nyelvben. (Aigner Lajos. 8-r. 98 l. ára 60 kr.)
- Balzac Honoré.** Grandet Eugénia. Ford. Toldy László. (Olesó könyvtár. 165. sz. (Franklin-társ. 8-r. 288 l. ára 60 kr.)
- Bank,** Az osztrák-magyar, közgyűlésének V. évi ülése 1883. febr. hó 3-án. (Bank. 4-r. XVII, 78 l. ára ?)
- Barna I.** Német nyelvgyakorló különös tekintettel a helyesírásra. A népiskola V. és VI., illetve a felső nép- és polgári iskolák I. és II. oszt. számára. Márkus Samu nyomdája. 8-r. 110 l.)
- Barna (Braun) I.** Magyarország története párhuzamosan alkotmányunk vázlatával és a főbb világesemények függelékével. Az újabb miniszteri tanterv alapján népiskolák használatára. 3-ik kiad. (Ifj. Nagel Ottó. k. 8-r. 69 l. ára 30 kr.)
- Bartal Antal.** Bevezetés az összehasonlító nyelvtanba. Különös tekintettel a classicus nyelvekre. Egger nyom. dolg. —. A philologiai társaság kiadványa. I.) (Eggenberger-féle könyvkereskedés. 8-r. II, 144 l. ára 1 frt 20 kr.)

- Bartal Antal és Malmosi Károly.** Latin olvasókönyv Livius-, Ovidius- és Phaedrusból a középk. III. és IV. oszt. számára. 3. kiad. (Eggenberger-féle könyvkereskedés. n. 8-r. 92 l. ára 60 kr.)
- Bartók Lajos.** Ujabb költemények. (Franklin-társ. k. 8-r. 133 l. ára 1 frt. 20 kr., vászonköt. 2 frt.)
- Bartók Lajos.** Ujabb költemények. (Franklin-társ. k. 8-r. 159 l. ára 1 frt. 20 kr.)
- Bartók Lajos.** Kendi Margit. Történelmi dráma. (Grill Károly. 8-r. 126 l. ára ?)
- Barts József.** Orvos-gyógyyszerészeti műszótár. A m. orvosok és természetvizsgálók Szombathelyen tartott XXI. vándorgyűlése által a Batizfalvy Samu-féle díjjal jutalmazott munka. Kiadja a magy. orvosok vándorgyűlésének választmánya. I. füzet. Szerző. 8-r. 160 kéthasábos l. ára ?)
- Baumgarten Izidor.** A sajtójogi felelősség rendszere. Büntetőjogi tanulmány. Pfeifer Ferdinánd. 8-r. 55 l. ára ?)
- Baur Ferdinánd Christian.** A középkori keresztyén egyház. A második német kiadás után ford. Kovács Ödön. (Franklin-társ. 8-r. XIV, 377 l. ára 3 frt.)
- Bayer Ferencz.** Baesányi János. Tanulmány. 2. kiad. (Aigner Lajos. 8-r. 248 l. ára 1 frt. 20 kr.)
- Bánhegyi István, Emericzy Géza.** Népiskolai tankönyv olvasmányokkal. A magyarhoni népiskolák mindennapi és ismétlő iskolái számára. VII. kiadás. Franklin-társ. 8-r. 236 l. ára kötetlen 50 kr., kötve 60 kr.)
- Bánóczy József.** Kisfaludy Károly és munkái. II. kötet. (Franklin-társulat. 8-r. 411 l. ára 2 frt. 40 kr.)
- Bárány Ignác.** Első olvasókönyv katolikus népiskolák számára. X. kiad. Szent-István-társulat. 8-r. 45 l. ára kötve 10 kr.)
- Bárány Ignác.** Harmadik olvasókönyv. A kath. népiskolák III. osztálya számára. XII. kiadás. Szent-István-társ. 8-r. 175 l. ára ?)
- Bárány Ignác.** Negyedik olvasókönyv. A kath. népiskolák negyedik oszt. számára. VI. kiadás. (Szent-István-társulat. 8-r. 236 l. ára ?)
- Bárány Ignác.** Ötödik olvasókönyv. A kath. népiskolák V. és VI. oszt. számára. III. kiadás. Szent-István-társ. 8-r. 478 VI l.)
- Bárány Ignác.** Magyar nyelvkönyv. I. füzet. Nyelvoktatás az egyszerű mondat körében. A népiskolák III. osztálya növendékeinek fölfogásához alkalmazott iskolai és házi feladatokkal. Átdolgozta Bárány Gyula. XIII. kiadás. (Laufer Vilmos. 8-r. 44 l. ára 24 kr.)
- Bárány Ignác.** Abécés-könyv katolikus népiskolák számára. XXII. kiad. (Szent-István-társ. 8-r. 67 l. ára kötve 10 kr.)
- Bászel Aurél.** Az ókori classikusok tanulmánya mint általános műveltségünk egyik főszköze. (Kókai Lajos. n. 8-r. VII. 155 l. ára 1 frt. 20 kr.)
- Bátky Károly.** Inák protestáns növendékek számára. 4-ik kiadás. (Kecssemét Gallia-féle könyvkereskedés. 8-r. 32 l. ára 12 kr.)
- Beksics Gusztáv.** Kemény Zsigmond, a forradalom s a kiegyezés. (Athenaeum. n. 8-r. 291 l. ára 2 frt.)
- Beksics Gusztáv.** Kemény Zsigmond, a forradalom s a kiegyezés. 2-ik jav. és bőv. kiadás. (Athenaeum. n. 8-r. VII, 304 l. ára 2 frt.)
- Beksics Gusztáv.** Magyarosodás és magyarosítás. Különös tekintettel városainkra. (Athenaeum. 8-r. 66 l. ára 60 kr.)

- Bellows W. H. után.** Isten, az atya. (Unitárius kis könyvtár. VIII. Bagó Márton és fia. 8-r. 15 l. ára 5 kr.)
- Beniczky Irma.** A leányérzelem világa. (Közhasznú családi könyvtár. 25. kötet. Franklin-társulat. 8-r. 128 l. ára 40 kr.)
- Beniczkyné Bajza Lenke.** Tévesztett utak. Regény. 2 kötet. (Révai testvérek. k. 8-r. 192 és 154 l. ára 2 frt.)
- Bényei István.** A választások előtt. Olyan programfűtő. (Ajánlva a m. színész-egyesület tagjainak figyelmébe. Marosvásárhely. Ny. Imreh Sándor a ref. főtan. betűivel. 8-r. 11 l. ára ?)
- Berezik Árpád.** Az igmándi kispap. Népszinmű 3 felvonásban. (Olesó könyvtár. 154. szám. Franklin-társulat. 16-r. 160 l. ára 30 kr.)
- Berecz Antal.** Jelentés a német geographusoknak f. évi márcz. 29—31. Majna melletti Frankfurtban tartott III-dik nagygyűléséről s az azzal egybekött földrajzi kiállításról. Budapest, 1883. Rapport etc. (Fanda József nyomdája. 8-r. 23, 20 l. ára ?)
- Berecz Ede.** A zene alapelmélete és az összhangzattan elemei, rövid műszótárral. Isk. és magánhasználatra. Dobrowszky és Franke. n. 8-r. 64 l. ára 60 kr.)
- Berecz Ede, Erney József.** Dalfűzér, egy és több szóllamu dalok gyűjteménye. Felsőbb leányiskolák, polg. leányiskolák, tanítóképezdék s magán nőnöveldék használatára. I. rész. (107 egy és két szóllamu dal.) II. rész. (48 egy és két szóllamu dal.) III. rész. (17 háromszóllamu női kar.) Szerk. Erney József. (Dobrowszky és Franke. n. 8-r. 64, 80, és 48 l. ára 60, 70 és 50 kr.)
- Beregi Sándor.** A vén lantos. Népies versezetek. Kiadta a »Népujság« szerkesztősege. (Eger. Szolcsányi Gyula. 8-r. 96 l. ára 40 kr.)
- Berkési István.** A gróf Haller fiúk iskoláztatása a XVIII ik század első felében. (Különlenyomat a »Századok«-ból.) (Athenaeum. 8-r. 45. l. ára ?)
- Bernardin de Saint-Pierre.** Pál és Virginia. Franciaából fordította Ács Zsigmond. (Olesó könyvtár. 158. szám. Franklin-társulat 16-r. 144 l. ára 30 kr.)
- Beszéd, Három, a felsőházról, Thiers-, Royer-Collard- és Guizottól.** Keszler József fordításában kiadta Trefort Ágoston. (Kilián Frigyes bizománya. n. 8-r. 71 l. ára 80 kr.)
- Beszédek, melyek a budapesti kir. magyar tudomány-egyetem 1883—84. tanévi rectora és tanácsának beiktatásakor szept. 1. tartattak.** (Acta reg. scient. universitatis hung. budapestinensis anni 1883—84. Fasc. I. Egyetemi nyomda. 8-r. 139 l. ára ?)
- Beszédek, melyek a kolozsvári m. k. Ferencz-József tudomány-egyetem 1882—83. tanévi megnyitása alkalmából 1882-ik évi szeptember 11-én tartattak.** (Acta reg. scient. universitatis Claudiopolitanae anni 1882—83. Fasc. I. Kolozsvár. a »Magyar Polgár« nyomdája. 8-r. 107 l. ára ?)
- Beszédek, melyek a kolozsvári magyar kir. Ferencz-József-tudomány-egyetem 1883. május hó 29-iki pályadíj-kiosztási ünnepélyén tartattak, és az egyetem négy tudománykarának jelentései a pályázatok eredményéről és az új pályatételekről.** (Kolozsvár. Acta reg. scient. universitatis Claudiopolitanae Franciscose-Josephinae anni 1882—83. Fasc. II. »Magyar Polgár« nyomdája. 8-r. 99 l. ára ?)
- Beszédek, melyek a kolozsvári m. k. Ferencz-József-tudomány-egyetem 1883—84. tanévi rectora és tanácsának beiktatása és a tanév megnyitása alkalmából 1883.**

- évi szept. 9. tartattak. (Acta reg. scient. universitatis Claudiopolitanae anni 1883—84. Fasc. I. Kolozsvár. »Magyar Polgár« nyomdája. 8-r. 70 l. ára ?)
- Biblia**, Szent, azaz: Istennek ó és új testamentomában foglaltatott egész szentírás. Magyar nyelvre fordított Károli Gáspár által. (Brit bibliai társulat. 8-r. 894, 294 két hasábos l. ára ?)
- Bihari Mór**. A czukoradó története Magyarországon. Jutalmazott pályamunka. Különnyomat a »Nemzetg. Szemle.« (1883. évi folyamából. Kilián. Frigyes n. 8-r. 60 l. ára 60 kr.)
- Bishop T. B.** Világosság útja vagy napi táplálék keresztyén ifjak számára. A II. kiadás után németből fordította Szalay József. (Hornvánszky Viktor nyomdája. 8-r. 84 l. ára ?)
- Bittó Sarolta**. Női szónoklatok. (Idősb Poldini Ede és társa nyomdája. 8-r. 28 l. ára 30 kr.)
- Bloch I. S.** Rohling tanár gonosz kópéságai. (Márkus Samu nyomdája. 8-r. 28 l. ára 20 kr.)
- Block Mór**. Népszerű nemzetgazdaságtan. A francia akadémia által a legelső díjjal koronázott pályamű. A X. kiadás után fordította Dobóczy Lajos. (Közhasznú családi könyvtár. 26. kötet. Franklin-társulat. 8-r. 111 l. ára 40 kr.)
- Blum Béla**. A telekkönyvi hitelesítési kényszerről. (Zilahy Sámuel bizom. k. 8-r. 38 l. ára 20 kr.)
- Bochkor Károly**. Magyar államszámvitelről tekintettel a törvényhatósági és községi háztartásra. Szerző sajátja. (Ifj. Nagel Ottó. n. 8-r. X, 475 l. ára 4 frt.)
- Bodnár Zsigmond**. Egy modern szent. (Baja. Streintz és Eschenlohr nyomdája. 8-r. 20 l. ára ?)
- Bodon József**. Az életből. Elbeszélések. (Révai testvérek. k. 8-r. II. 264 l. ára 1 frt. 60 kr., köve 2 frt. 50 kr.)
- Boissier Gaston**. Archaeologiai séták. Róma és Pompéi. Franciaából ford. Molnár Antal. (Akadémia. 8-r. XI, 377 l. ára ?)
- Bolgár Ferencz**. A párbaj szabályai. (Grill Károly. 16-r. 63 l. ára 60 kr.)
- Bónis István**. A védtörvény. Az 1868. évi XL. és 1882. évi XXXIX. törvény-czikkok kapcsolatosan tárgyalva. A vonatkozó miniszteri rendeletek és utasítások alapján felvilágosító és magyarázó jegyzetekkel — különös tekintettel az egyévi önkéntes intézményre és az ujoncozói eljárásra. (Kolozsvár. Gáman János örököseinek nyomdája. 8-r. 254 l. ára 1 frt. 80 kr.)
- Borbás Vince**. Jövevények Flóránkban. Különnyomat a »Természettudományi Közlöny« 171. füzetéből. (Khór és Wein nyomdája. 8-r. 3 kéthasábos l. ára ?)
- Borbás Vince**. A fás növényzet mint a klíma képviselője Vas megyében. Különnyomat a »Természettudományi Közlöny« 173-ik füzetéből. (Khór és Wein nyomdája. 8-r. 2 kéthasábos l. ára ?)
- Borbély Sámuel**. Szilágymegye földrajza s bevezetésül földrajzi alapismeretek. A népiskolák III. oszt. számára. Szilágymegye közönsége és a szilágymegyei tanítótestület által 150 frttal jutalmazott pályamű. (Zilah. Szerző. 69 l. ára 25 kr.)
- Boru Gyula**. A szellemvár titka vagy a gazok szövetsége. Történeti regényes elbeszélés. 27 füzetben. (Mehner Vilmos. 8-r. 1292 l., egyes füzet ára 20 kr.)
- Borovszky Samu**. A dákok. Ethnographiai tanulmány. Hornvánszky Viktor nyomdája. 8-r. 59 l. ára 60 kr.)

- Bottyán János** vezénylő tábornok levelezései és róla szóló más emlékezetre méltó iratok. 1685—1716. Összegyűjté s az eredeti kéziratokból közli Thaly Kálmán. (Archivum Rákócziánium. Had- és Belügy. IX.) (Akadémia. n. 8-r. XXXII, 849 l. ára 4 frt.)
- Boz** (Dickens) **Twist Olivér.** 1—4. füzet. (Családi Könyvtár. 32—35. Ráth Mór. 8-r. 1—505 l. egy füzet ára 40 kr.)
- Bóhm Károly.** Az ember és világa. Philosophiai kutatások. I. rész: Dialektika vagy alaphilosophia. (Kókai Lajos. Weismann testvérek nyomdája. 8-r. XX, 282 l. ára 6 frt.)
- Bököly Géza.** Magyar nyelvkönyv. Népiskolák számára. I. füz. az I—II. oszt. szám. 4. kiad. II. füz. a III. oszt. szám. 4. kiad. III. füz. a IV. oszt. szám. 3. kiad. (Arad. Gyulai István. 8-r. 44, 65 és 79 l. ára az I. füzetnek pköt. 20 kr. a II. III. füzetnek 30 kr.)
- Böszörményi Károly** Szathmár-Németi város polgármesterének jelentése 1882. évről. (Szatmár. Nagy Lajos nyomdája. 8-r. 51 l. ára?)
- Bramley E.** Mi az unitárismus? (Unitárius kis könyvtár. V. Bagó Márton és fia nyomdája. 8-r. 15 l. ára 5 kr.)
- Brankovics György.** Hópelyhek. Elbeszélések. Szerző sajátja. 2-ik kiadás. (Lampel Róbert. n. 8-r. 14, 247 l. és 1 arczkép, ára 1 frt 50 kr.)
- Brankovics György.** A mi hőseink. Gracza és Záhony története. Elbeszélés (Wodianer F. 8-r. 92 l. ára?)
- Brassai Sámuel.** Algebrai gyakorlatok. I. rész. Algebrai képletek, alakok és fogások. (Kókai Lajos. 8-r. 140 l. ára 80 kr.)
- Bródy Sándor.** Nyomor. (Békés-Gyula. Dobay János nyomdája. 8-r. 209 l. ára?)
- Brozik Károly és Paszlavszky József.** Földrajz algymnasiumok számára. Az új tanterv alapján. III. Afrika, Amerika és Ausztrália. A szöveg közé nyomott földrajzi és természetrajzi ábrákkal. (Eggenberger-féle könyvkereskedés. n. 8-r. IV, 128 l. ára 90 kr.)
- Brüll Lipót.** A munkás-osztály sorsának javítása. (Kilián Frigyes. n. 8-r. 57 l. ára 60 kr.)
- Budapest építményei.** Szerk. Rozinay István. 1. 2. füz. Eperjes. Divald Károly. Nagy ívrét. 10—10 műlap és magyarázó szöveg. Füzetje 5 frt.)
- Budavári József.** Latin gyakorló és olvasókönyv az I. és II. gymn. osztály számára. Szekesztette, magyarázó jegyzetekkel és szótárral ellátta —. (Lampel Róbert. n. 8-r. X, 163 és 58 l.) ára 1 frt. 20 kr.)
- Bukovay Absentius.** Diák ismeretek tára. (Athenaeum. k. 8-r. 129 l. ára 1 frt.)
- Bunyitay Vincze.** A váradi püspökség története alapításától a jelenkorig. II. köt. Káptalanok, monostorok a püspökség alapításától 1566. évig. (Franklin-társ. 8-r. 540 l. ára?)
- Caesar.** De Bello gallico. 1—4. füz. Ford. és magy. dr. Boros Gábor. (Tanulók könyvtára. 16. 18—20. füzet.) (Pozsony. Stampfel Károly. 16-r. 1—256 l. egy füzet ára 30 kr.)
- Calderon de la Barca.** A zalameai bíró. Színmű három felvonásban. A spanyol eredetiből ford. Gyóry Vilmos. Kiadja a Kisfaludy-társaság. (Spanyol színműtár. V. Athenaeum. 8-r. 156 l. ára 1 frt.)

- Campe I. Henrik** nyomán **Fésüs György**. Robinson. (Pozsony. Stampfel Károly. n. 8-r. 77 kéthasábos l. hat színezett képpel, ára ?)
- Campe Joachim Henrik**. Az ifjabbik Robinson. Hasznos olvasmány az ifjuság számára. Javított új kiadás. (Lauffer Vilmos. n. 8-r. 65 kéthasábos l. ára 1 frt 50 kr.)
- Carmen Sylva**. Egy ima. Elbeszélés. Fordította B. Büttner Lina. (Aigner Lajos. 24-r. 178 l. ára 1 frt. 20 kr.)
- Casino-könyv**, Nemzeti. 1882. A nemzeti casino szabályai és tagjainak névsora. (Athenaeum. 8-r. 109 l. ára ?)
- Cicero**. Q. Ligarius és M. Marcellus mellett mondott beszédei. Ford. és magy. dr. Boros Gábor. (Tanulók könyvtára. 14. füzet. Pozsony, Stampfel Károly. 16-r. 64 l. ára 30 kr.)
- Ciceronis**, M. Tullii, de imperio Gnaei Pompei oratio ad Quirites. (Pro lege Manilia.) Magyarázta Kont Ignác. (Görög és római remekírók iskolai könyvtára. Eggenberger-féle könyvkereskedés. 8-r. VII. 68 l. ára 50 kr.)
- Ciceronis**, M. Tullii, orationes philippicae. Magyarázta Szabó Szilveszter. (Győr. Hennicke Rezső. 8-r. 135 l. ára ?)
- Chyzer Kornél**. Hogyan készülünk a kolera ellen. Tollrajz közegészségügyi bajainkról. Különlenyomat a »Zemplén« 32-ik számából. (S.-A.-Ujhely »Zemplén« nyomda. 8-r. 136 l.)
- Chyzer Kornél**. Uti levelek. 1883. nyarán. A berlini egészségügyi kiállításról s több világfürdőből. Külön lenyomat a »Fővárosi Lapok«-ból. (Athenaeum nyomdája. 8-r. 102 l. ára ?)
- Codex diplomaticus comitum de Nagy-Károly**. A nagykárolyi gróf Károlyi család oklevéltára. A család megbízásából kiadja gróf Károlyi Tibor. Sajtó alá rendezi Géresi Kálmán. II. kötet. 1414—1489. (Pfeifer Ferdinánd. 8-r. XXXVII, 578 l. négy melléklettel, ára 5 frt.)
- Collins Wilkie**. Két lélek útja. Regény. Angolból fordította Benedek Elek. 2 kötet. (Révai testvérek. k. 8-r. 148 és 167 l. ára 2 frt.)
- Collins Wilkie**. Szív és tudomány. Regény. Angolból fordította Huszár Imre. I—II. kötet. (Révai testvérek. 8-r. 481 l. ára ?)
- Compass**, Magyar. Pénzügyi és vasuti évkönyv Magyarország és társországi számára. 1883. XI. évfolyam. Szerkeszti és kiadja Mihók Sándor. (Kilián Frigyes. n. 8-r. 492 l. ára 3 frt 60 kr.)
- Coppée Ferencz**. Kisebb színművek. Franciaából ford. Csiky Gergely. (Olcso könyvtár. 173. szám. Franklin-társulat. 8-r. 70 l. ára 20 kr.)
- Csaplár Benedek**. Révai Miklós élete. II. kötet. (Aigner Lajos. 8-r. 416 l. ára 3 frt.)
- Csatár Géza**. A száműzött leánya. Elbeszélés. (Méhner Vilmos. 8-r. 48 l. ára ?)
- Csató Pál** szépirodalmi munkái. Az író arcképével és életrajzaival. Kiadja a Kisfaludy-társaság. (Franklin-társulat. k. 8-r. LXX, 488 l. ára 3 frt 60 kr. Vászónkötésben 4 frt.)
- Csánki Dezső**. I. Mátyás udvara. Koszorúzott pályamunka. Kiadja a m. történelmi társulat. (Athenaeum nyomdája. 8-r. 193. l. ára 1 frt 50 kr.)
- Császár Károly**. Számvetés a népiskola II—IV. osztályában. (Népiskolai könyvek gyűjteménye. (Eggenberg-féle könyvkereskedés. 8-r. 31, 32, 33 l. ára 10, 10, 12 kr.)

- Császár Károly.** Természettan népisk. szám. Több fametszettel. (Népisk. könyvek gyűjteménye. Eggenberger-féle könyvkereskedés. 8-r. 32 l. ára 12 kr.)
- Csemegei Károly.** Magyar bűnvádi eljárás a törvénytisztekek előtt. A magy. kir. igazságügyminiszter megbízásából készítette. (Franklin-társulat. n. 8-r. 80 l. ára 40 kr.)
- Csepreghy Ferencz.** Piros bugyelláris. Ered. népszinmű dalokkal 3 felv. 2. kiad. (Népszinház műsora, 6. sz. Ifj. Nagel Ottó, 8-r. 94 l. ára 50 kr.)
- Csepreghy Ferencz.** A sárga csikó. Ered. népszinmű dalokkal 3 felv. 2. kiad. (Népszinház műsora, 5. sz. Ifj. Nagel Ottó, 8-r. 81 l. ára 50 kr.)
- Cserjés László.** Szívek tolmácsa. Szerelmi levelező. (Mehner Vilmos. 8-r. 226. l. ára 80 kr.)
- Cserny Károly és Dávid István.** Latin stílusgyakorlatok. A gymnasium felsőbb osztályai különösen a VI. osztály számára. II. rész (Peczony. Stampfel Károly. n. 8-r. IV, 152 l. ára 1 frt.)
- Csécsi Miklós.** Hajnal Ábel emlékezete. (Kecksemét. Tóth László nyomdája 8-r. 28 l. ára 20 kr.)
- Csécsi Miklós.** Ó emberből új ember. (Kecksemét. Tóth László. 8-r. 74. l. ára ?)
- Csécsi Miklós.** Egy példázat. (Kecksemét. Tóth László. 8-r. 9 l. ára ?)
- Csécsi Miklós.** A kárhozat utján. Elbeszélés. (Kecksemét. Tóth László. 8-r. 83 l. ára ?)
- Csécsi Miklós.** A veszett víz. (Kecksemét. Tóth László. 8-r. 17 l. ára ?)
- Csécsi Miklós.** Szántó Miklós megtérése. (Kecksemét. Tóth László. 8-r. 17 l. ára ?)
- Csécsi Miklós.** A gyermekek barátja. (Kecksemét. Tóth László. 8-r. 20 l. ára ?)
- Csécsi Miklós.** Lehet-e ellenségünket szeretni? (Kecksemét. Tóth László. 8-r. 11. l. ára.)
- Csécsi Miklós.** A nádasi kurator. Elbesz. (Kecksemét. Tóth László. 8-r. 105 l. ára ?)
- Csécsi Miklós.** Tekintsetek az égi madarakra. (Kecksemét. Tóth László. 8-r. 15 l. ára ?)
- Csécsi Miklós.** Egy pap és egy doktor. (Kecksemét. Tóth László. 8-r. 25 l. ára ?)
- Csécsi Miklós.** Rövid vallásos oktatás református vallásu jegyesek számára. II kiadás. (Kecksemét. Tóth László nyomdája. 8-r. 22 ára 5 kr.)
- Csécsi Miklós.** Egy forint. (Kecksemét. Tóth László. 8-r. 13. l. ára ?)
- Csécsi Miklós.** Tündérmese. (Kecksemét. Tóth László. 8-r. 10 l. ára ?)
- Csécsi Miklós.** Karácsoni rajz. (Kecksemét. Tóth László. 8-r. 14 l. ára ?)
- Csécsi Miklós.** Rövid történet. A falnak is van füle. (Kecksemét. Tóth László. 8-r. 13 l. ára ?)
- Csécsi Miklós.** Imádkozzál és boldogulsz. (Kecksemét. Tóth L. 8-r. 12 l. ára ?)
- Csécsi Miklós.** János bácsi beszélgetései. (Kecksemét. Tóth László. 8-r. 55 l. ára ?)
- Csécsi Miklós.** A jó fiúk. (Kecksemét. Tóth László. 8-r. 10 l. ára ?)
- Csikvári Jákó.** A közlekedési eszközök, a vasutak, posták, távirtdák és a gőzhajózás története. 25—26., 29—30. füz. (Franklin-társ. 8-r. 289—468 l. egyes füz. ára 40 kr.)
- Csiky Gergely** szinművei. V. A kaviár. Bohózat 3 felv. (Athenaeum. 8-r. 142 l. ára 70 kr.)
- Csiky Gergely.** Anna. Dráma 1 felv. (Olcso könyvtár. 167. szám. Franklin-társ. 44 l. ára 20 kr.)

- Csippék Sándor.** Szent beszéd szent István Magyarország első apost királyának Bécsben a Kapucinus atyák templomában 1883. kisasszonyhava 29-én. (Bécs. Szerző. 8-r. 16 l. ára ?)
- Csopei László.** Rutén-magyar szótár. Rusko magarskii Slovarý. — A magyar tud. akadémiától Fekesházy-jutalommal koszorúzott pályamű. (Magyar állam. 8-r. XLV. 446 l. bolti ára kötve 2 frt. 20 kr.)
- Csomor Kálmán.** Gyöngyös város vagyoni állapota — és az 1882. évi ügyszámlájának kimutatása. (Gyöngyös. Herzog Ernő Ármin nyom. 8-r. 110 l. ára ?)
- Csongor Béla.** Legújabb és legteljesebb levelezőkönyv mindenki számára. (Révai testvérek. 8-r. XVI, 271 l. ára kötve 1 frt.)
- Csupor Gyula.** Hullámok. Vegyes művek. (Ó-Becse. Szerző. 8-r. 159 l. ára 1 rt.)
- Csurgay Kálmán.** Gyógyszerészeti tankönyv gyakorlók számára. A »magyarországi gyógyszerészegylet« megbízásából írta —. (Eggenberger-féle könyvkereskedés. 8-r. XV. 720 l. 318 ábrával, ára 5 frt.)
- Czakó Zsigmond** összes művei. I. kötet. (Aigner Lajos. k. 8-r. LXVI, 413 l. ára 2 frt.)
- Czakó Zsigmond** összes művei. Sajtó alá rendezte és életrajzzal bevezette Ferenczy József. I. kötet. (Nemzeti könyvtár. XXXIV. Aigner Lajos. k. 8-r. LXVI, 413 l. ára 2 frt.)
- Czakó Zsigmond** művei. 2—6. 8. füzet. Sajtó alá rendezte és életrajzzal bevezette Ferenczy József. (Nemzeti könyvtár. 134—135., 144—146., 157—158. füzet. Wilkens és Waidl könyvnyomdája. 8-r. 81—406, LXVI l., egyes füzet ra 30 kr.)
- Czehe Győző.** Mi okozza, hogy a fennálló ellenőrző rendszabályok daczára, az iskoláztatás sok helyen hanyag s minő újabb intézkedések volnának szükségesek annak megszüntetésére? (Egyetemi nyomda. 2-r. két l. ára ?)
- Czelder Márton.** Evangéliumi lelkesítő gyászbeszédre. Predikációk, gyászbeszéd, imák, háznál, templomban, sírnál. I. köt. (Nagybánya. Molnár testv. nyomdája. 8-r. 184 l. ára ?)
- Czímjegyzéke,** A budapesti kir. magyar tudomány-egyetem könyvtárának. VII. 1882-ik évi gyarapodás. (2709 mű = 4456 köt.) Egyetemi nyomda. 8-r. XI. 243 l. ára ?)
- Czím- és lakjegyzék,** Budapesti, a bejelentési hivatal hiteles adatai alapján. — Budapester Adressen- und Wohnungs-Anzeiger. III. évfolyam. 1883—1884 (Franklin-társ. n. 8-r. XVII. 763 l. Budapest főváros tervrajzával, ára 5 frt.)
- Czím- és névtára,** a m. kir. távirat-intézet, 1883-ik év január hó 1-én. Hivatalos kiadás. (Hornýánszky Viktor. 8-r. XXXII, 154 l. ára ?)
- Czirbusz Géza.** A krassován bulgárok. (Különlenyomat a »Foldr. Közlemények« 1883. évi IV. füzetéből. Fanda József nyomdája. 8-r. 29 l. ára ?)
- Dal,** Hatszáz magyar nemzeti. Szavalmányok és dalok gyűjteménye. III. kiadás (Mehner Vilmos. 8-r. 693 l. ára kötve 1 frt.)
- Dallos József.** Shakspeare lyrikuma és erköles-bölcseleti álláspontja. (Szombathely. Granitz Vilmos bizom. 8-r. X, 418 l. ára 2 frt.)
- Dalokönyv,** Legújabb alföldi. Az összes magyar, de kivált a népköltészet, valamint a legújabb operák és operettek dalai és dallamainak szemenszedett gyűj-

- teménye. A »szegedi népdalok« 200-nál több válogatott új dallal bővített 2-ik kiadása. Két rész egy kötetben. (Szeged. Traub B. és társa. 16-r. 244, X, 187, VII l. ára 1 frt.)
- Daltár, Magyar.** A magyar nép dalainak egyetemes gyűjteménye dallam szerinti rendben. Gyűjtő és szerkeszti Limbay Elemér. IV. kötet. (Győr. Hennieke Rezső. 8-r. XXIV, 215, XXXII l. ára füzve 80 kr.)
- Darvas Aladár.** Rózsabokor. Népies elbeszélések. (Aigner Lajos bizom. k. 8-r. IV, 90 l. ára 1 frt.)
- Daudet Alfonz.** A kis izé. Egy gyermek története. Az ifjúság számára átdolgozott kiadás után, franciából fordította Borostyáni Nándor. (Légrády testvérek. 8-r. 276 l. ára ?)
- Daudet, Eckstein, Habberton, Poe, Sienkiewicz, Turgenjeff, Twain Márk és mások** vig beszélei. Mulatságos történetek. (Révai testvérek. k. 8-r. IV, 235 l. ára 1 frt 50 kr.)
- Dávid király zsoltár-könyve.** Az őshéber szöveg alapján magyar versekre írta Kálmán Károly. (Franklin-társulat. 8-r. 320 l. ára ?)
- Deák Farkas.** A bujdosók levéltára. A gróf Teleki-család marosvásárhelyi levéltárából. Kiadja a m. t. akadémia. (Akadémia. 8-r. XIII, 365 l. ára 1 frt 80 kr.)
- Deák Farkas.** Egy magyar főúr a XVII. században. Gr. Csáky István életrajza. A m. tud. Akadémia által szabadalmazott pályamű. (Ráth Mór. n. 8-r. 351 l. ára 2 frt 80 kr.)
- Deák Farkas.** Bárány Radvánszky Antal emlékezete. A magyar történelmi társulat 1883. márczius 1-én tartott ülésében elmondotta. (Athenaeum. 8-r. 14 l. ára ?)
- Deési Gyula.** A büntett elmélete. Büntetőjogi kísérlet. (Buschmann Ferencz nyomdaja. 8-r. 34 l. ára ?)
- De Foe Danel.** Robinson Crusoe. Angolból. (Laufer Vilmos. 4-r. 16 l. és 6 színes kép, ára ktv. 1 frt 20 kr.)
- Degré Alajos.** Visszaemlékezéseim. (Az 1848—49-dik év előtti, alatti és utáni időkből.) 2 köt. (Pfeifer Ferdinánd. n. 8-r. 180 és 224 l. ára 3 frt.)
- De Gerando Antonina.** Háztartástan vagy a nő legszükségesebb életismereteinek rövid előadása. (Pfeifer Ferdinánd. k. 8-r. VI, 236 l. ára 50 kr.)
- Dell' Adami Rezső.** A magyar polgári törvénykönyv tervezete és a modern jogtudomány. (Magyar jogászegyleti értekezések. IX. Franklin-társ. 8-r. 27 l. ára ?)
- Democritos.** Tisza-Eszlár és Tisza Kálmán. I—II. kiadás. (Szűts és társa könyvkereskedése. 8-r. 28 l. ára 40 kr.)
- Democritos.** A Tisza-kormány és a katolikusok. Országházi karcolatok. (Szűts és társa. n. 8-r. 23 l. ára 40 kr.)
- Dengi János.** Magyar stilsztika és gyakorlókönyv. A gymnasiumi tanítás új terve és az utasítások alapján a gymnasiumok IV. osztálya számára. (Eggenberger-féle könyvkereskedés. 8-r. VIII, 85 l. ára 80 kr.)
- Denison György.** A lovasság történelme a legrégibb időktől a jelenkorig. Ford. Szeles Dénes. 3. és 4. füzet. (Aigner Lajos. n. 8-r. 129—256 l. füzetje 50 kr.)
- Derzsi Károly és Bellows W. H.** Hálaíma. Stefánia. Úrvaesorai beszéd. Személyes halhatatlanság. (Unitárius kis könyvtár. IX. Bagó Márton és fia nyomdaja. 8-r. 14 l. ára 5 kr.)

- Dezső Lajos.** Comenius A. J. Magyarországon. 1650—1654. (Ráth Mór bizom. 8-r. 82 l. ára 50 kr.)
- Dezső Lajos.** Számtani föladatok az elemi népiskola I. és II. osztálya számára. Kiadja a sárospataki »Irodalmi kör« a főiskola költségén. (Sárospatak. Trocsányi Bertalan. k. 8-r. II, 64 l. ára kötetlen 10, kötve 17 kr.)
- Dewall János.** Egy férfiú. Szegény. Ford. Relle Iván. (Szeged. Burger Gusztáv és társa. k. 8-r. 286 l. ára 1 frt.)
- Dénes Ferencz.** A magyarországi Kárpát-egyesület alapítása, fejlődése és működése. Emlékirat a magyarországi Kárpát-egyesület tízévi fennállásának ünnepére (Lőcse. Kárpát-egyesület. 8-r. 61 l. ára ?)
- Dickens.** Nickleby Miklós. A magyar ifjúság számára átdolgozta dr. Lázár Gyula. (Az ifjúság olcsó könyvtára. 12—14. sz. Révai testvérek. 16-r. 181 l. ára 60 kr., kötve 80 kr.)
- Dierner Endre.** Magyarország történelme. Tankönyvül írta —. Ujra szerkeszté Mihályfi József. 7-ik jav. kiadás. (Kilián Frigyes. 8-r. 111 l. ára 70 kr.)
- Dittes Frigyes.** Gyakorlati logika, főleg tanítók és tanítónövendékek számára. — Szabadon átdolg. Gyertyánffy István. 4-dik jav. kiadás. Aigner Lajos. n. 8-r. 96 l. ára 80 kr.)
- Dobozi István.** A községi közigazgatás kézikönyve. (Pótfüzet.) A legujabb törvények alapján. (Szerző. 8-r. 229 l. ára 1 frt.)
- Dóczi Lajos.** Utolsó szerelem. Történeti vigjáték. (Grill Károly. 8-r. 204 l. ára 2 frt. 40 kr.)
- Donáth Imre.** Földrajz. Szülőföldleírás. A miniszteri tanterv alapján a fumei elemi iskolák III. oszt. számára. Fiume és környéke. Geografia etc. (Fiume. Battara Pietro nyomdája. 8-r. 26 l két térképpel, ára ?)
- Döllinger.** Johanna Papissa. Ford. Reini Alfonz. Lenyomat az »Uj Magyar Sion« 1883. folyamából. (Lampel Róbert bizom. n. 8-r. 48 l. ára 40 kr.)
- Döntvénytár.** A magyar kir. Curia elvi jelentőségű határozatai. Kiadja a »Jogtudományi Közlöny« szerkesztősége. Uj folyam. III—V. köt. (XXXI—III. foly.) (Franklin-társ. 8-r. XXXI, 336; XXXII, 336; XXXV, 336 l. ára 2—2 frt.)
- Duby Károly.** Magyar-francia szakácskönyv. Nélkülözhetlen kalauz minden háztartásban. (Mehner V. 8-r. 974 l. 400 képpel, 20 külön műmelléklettel, ára ?)
- Dudek János.** Katholikus egyház szertartási nyelve. Hittudori értekezés. (Nyitra. Schempek és Huszár nyomdája. 8-r. 107 l. ára 80 kr.)
- Dugonics András** följegyzései. (Olcsó könyvtár. 162. szám. Franklin-társulat. 8-r. 142 l. ára 30 kr.)
- Dvorzszak János.** Idézetek tára. I. köt. (Tettey Nándor és társa. 8-r. 288 l. ára 1 frt 80 kr.)
- Ebers György.** Uarda. Regény. A szerző engedélyével a Kisfaludy-társaság megbízásából ford. Jónás János. 2 kötet. 2-dik (ezim-) kiadás. Ráth Mór. k. 8-r. XII, 408 és 388 l. ára 2 frt 80 kr.)
- Ebers György.** Homo sum. Regény. Ford. Törs Kálmán. 2-ik (ezim-) kiad. (Ráth Mór. k. 8-r. VIII, 406 l. ára 1 frt. 40 kr.)
- Ecseri Lajos.** A munkásbiztosítás kérdése. (Értekezések a nemzetgazdaságtan és statisztika köréből. I. köt. 6. szám. Akadémia. 8-r. 45 l. ára 30 kr.)
- Edelmann Sebő.** A négyzetes maradékok elmélete. (Kókai Lajos. 8-r. 91 l. ára ?)

- Egger E.** nyomán dolgozta Bartal Antal. Bevezetés az összehasonlító nyelvtanba különös tekintettel a classicus nyelvekre. (A philologiai társaság kiadványai. Eggenberger-féle könyvkereskedés. 8-r. 144 l. ára 1 frt. 20 kr.)
- Egy óráig az irodában.** Vigjáték 1 felvonásban Haber Zsigmond után. (Ifjúsági Színház. 2. sz. Nagy-Szombat. Winter Zsigmond. 16-r. 27 l. ára 15 kr.)
- Egybeállítása,** Az 1882. évi fogyasztási adóeredményeknek statisztikai, a magyar korona országaira vonatkozólag. Kiadta a magyar kir. pénzügyminiszterium. (Magyar. kir. államnyomda. 4-r. 47 l. ára ?)
- Egyesületek,** Az országban létező gazdasági, létszámának és működésének áttekintése 1882. év végén. II. Közzéteszi a földmívelés-, ipar- és kereskedelemügyi m. k. miniszterium. (Pesti könyvnyomda-részvény-társ. 4-r. 327 l. ára ?)
- Egyházkerület,** A tiszai ágost. hitv. evangélikus, rendezeti javaslatának második része a debreczeni ágost. hitv. evang. egyház által ajánlott módosításokkal. (Debreczen. Város nyomdája. 8-r. 16 l. ára ?)
- Előadások,** Népszerű természettudományi, gyűjteménye. 35—40. füzet. (L. Say Móríc, Lengyel Béla, Ring Ármin, Réczey Imre, Kerpely Antal.)
- Előre.** Költeményfűzér. Szerkesztette Pap Zoltán. (Szatmár. »Szabadsajtó« nyomda. 8-r. 154 l. ára 1 frt.)
- Ember György.** Elbeszélések. (Nagyvárad. Aigner Lajos. 8-r. 175 l. ára 1 frt.)
- Emericzy Géza.** Népiszkolai tanítástan. II. kiadás. (Dobrowszky és Franke. 8-r. 228 l. ára 1 frt. 40 kr.)
- Emericzy Géza.** Természet- és vegytan a mindennapi és ismétlő- népiszkolák számára. 68, a szöveg közé nyomott fametszvényekkel. 3-ik jav. kiad. (Dobrowszky és Franke. 8-r. 96 l. ára 40 kr.)
- Emericzy Géza és Kárpáti Endre.** Számtani példatár a népiszk. II. évfolyambeli növendékei sz. 4-ik, átnézett kiad. (Dobrowszky és Franke. 8-r. 26 l. ára 10 kr.)
- Emericzy Géza és Kárpáti Endre.** Számtani példatár a népiszkolák II—III. évfolyambeli növendékei számára. 5-ik kiadás. (Dobrowszky és Franke. 8-r. 24, 24 l. ára 10—10 kr.)
- Emericzy Géza és Kárpáti Endre.** Számtani példatár a népiszkolák VI. évfolyambeli növendékei számára. 2-ik átdolgozott kiadás. (Dobrowszky és Franke. 8-r. 84 l. ára 10 kr.)
- Emery Henry.** A növények élete. A növényvilág leírása a nagyközönség használatára. Fordították Mendlik Alajos és Király Pál. — Az eredetivel összehasonlított és jegyzetekkel ellátta Klein Gyula. (Természettud. könyvkiadó-vállalat. XXXII. köt. Természett. társ. 8-r. XIV, 783 l. 432 ábrával, és műlappal, ára ?)
- Emlék a szegedi király-látogatásról.** Szegedi Album. 1883. október 14. (Szeged. Burger Gusztáv és társa. 16 fénynyomatu rajz, ára 50 kr.)
- Emlékbeszéd.** A magyar tudományos akadémia elhunyt tagjai fölött tarott. Kiadja a magyar tudományos akadémia. 1882. I. 6—9. szám. (Lásd Kápolnai Pauer István, Szabó József, Kozma Ferencz, Gyárfás István.)
- Emlékek,** Magyar történelmi. Kiadja a magyar tudományos akadémia. I. osztály. Okmánytárak. (Anjou-kori okmánytár. III. kötet.)
- Emlékkönyv** Békés-Gyulán 1883. évben tartott országos méhészeti kiállításról Öszeállította Sztarik Lajos. (Békés-Gyula. Dobay János nyomdája. 8-r. 91 l. 8 rajztáblával és 9 ábrával, ára ?)

- Emlékkönyv az Esztergomba utazók számára.** 2-dik jav. kiad. Esztergom. (Kislingstein Sándor. 16-r. 64 l. ára 12 kr.)
- Emlékkönyv a lourdesi magyar zarándokltról 1881-ben.** Szerkeszti két pécsmegyei zarándokpap. (N.-Kanizsa. Wajdits József. 8-r. VIII, 252 l. ára 2 frt.)
- Emlékkönyv.** Szerkesztette és kiadja Farkas Dániel. (Maros-Vásárhely. Imreh Sándor nyomdája. 8-r. 125 l. ára ?)
- Emlékkönyv a magyar történelmi társulatnak Sopronban való időzése alkalmából.** 1883. évi augusztus hó 21—27-ig. Szerkesztette Matavovszky Béla. (Athenaeuma. 8-r. 113 l. ára 1 frt. 20 kr.)
- Emlékönyve,** Az orsz. magyar gazdasági egyesület. Szerkeszti Galgóczy Károly. Kiadja az orsz. magy. gazdasági egyesület. Az emlékkönyv III. füzet. (Kocsi Sándor nyomdája. 8-r. 160 l. ára ?)
- Emléklap a »Tordai dalkör«** 1883. évi zászlószentelési ünnepélye alkalmából. Torda, 1883. auguszt. 19. Szerkesztették Nagy Balázs és Iszlai Márton. (Tordai dalkör. 4-r. 8 kéthasábos l. ára 10 kr.)
- Emmer Kornél.** A polgári peres eljárás reformja. (Magyar jogászegyleti értesítések. XIV. Franklin-társulat. 8-r. 33 l. ára ?)
- Endrődi Sándor.** A kivándorlók, vagy Burján Pál tanulságos története. (Jó könyvek. 22. sz. Révai testvérek. k. 8-r. 23 l. ára 5 kr.)
- Endrődi Sándor.** Kölcsey Ferencz. (Magyar Helikon. 4. füzet. Pozsony. Stampfel Károly. 8-r. 73—96 l. ára 20 kr.)
- Endrődi Sándor.** Dugonics András. (Magyar Helikon. 3. füz. Pozsony. Stampfel Károly. 8-r. 50—72 l. ára 20 kr.)
- Endrődi Sándor.** Balassa Bálint báró. (Magyar Helikon. 19. füz. Pozsony. Stampfel Károly. n. 8-r. IV, 205—225 l. ára 20 kr.)
- Endrődi Sándor.** Ányos Pál. (Magyar Helikon. 20. füzet. Pozsony. Stampfel Károly. 8-r. II, 229—252 l. ára 20 kr.)
- Eötvös József** összes munkái. 3. füzet. Gondolatok. 3. kiadás. (Ráth Mór. 8-r. 225—336 l. ára 50 kr.)
- Eötvös József.** Gondolatok. A hátrahagyott kéziratokból bővített III. emlék-kiadás. (Ráth Mór. 8-r. 479 l. ára ?)
- Eötvös József** összes munkái. Végleges kiadás. Gondolatok. III. kiad. I—V. füz. (Ráth Mór. 8-r. 480 l. egyes füzet ára 50 kr.)
- Eperjessy István.** A forradalom. (Müller Károly nyomdája. 8-r. 11 l. ára ?)
- Ercsey Sándor.** Arany János életéből. Gyulai Pál előszavával és Arany János levelével. (Ráth Mór. n. 8-r. VII, 211 l. ára 2 frt.)
- Erényi Mór.** Gyakorlati tanfolyam a német nyelv gyors, alapos s könnyű megtanulására dr. Ahn Ferencz elismert tanmódszere nyomán. Nyelvtani jegyzetekkel ellátva és a m. kir. közokt. miniszterium által kiadott tautervhez alkalmazva. 4-dik átvizsg. és jav. kiadás. (Lampel Róbert. 8-r. 260 l. ára 60 kr.)
- Erney József.** Gyakorlati énektan dalokkal. Középtanodák, polg. iskolák és magánintézetek használatára. I. füzet. IV. kiadás. (Dobrowszky és Franke. 8-r. 32 l. ára ?)
- Esmarch Frigyes.** Rögtoni segély balesetekben. Vezérfonal öt előadásban szamaritánus-iskolák számára. Fordította Kreisler Károly. Két ív képes melléklettel. (Eggenberger-féle könyvkereskedés. 8-r. 79 l. ára ?)

- Ezermester**, A fölülmulthatatlan, bűvészkamarája. Biztos mód tíz percz alatt bűvészsze lenni. 7-ik bőv. kiadás. (Lampel Róbert. 16-r. 112 l. ára 24 kr.)
- Életrajzai**, Magyar színészek és színésznők. Adat-, emlék- és színműtár. Szerkeszti Báthori Románcsik Mihály. 1—3. füzet. (Aigner Lajos. 8-r. 134 l. egyes füzet ára 40 kr.)
- Énekek** a boldogságos Szűz Mária tiszteletére. (Eger. Szolcsányi Gyula. 8-r. 60 l. ára 15 kr.)
- Énekes-könyv**, Köz isteni-tiszteletre rendelt —, zsoltárok és dicséretnek néhány imádsággal. 52-ik kiadás. (Debreczen. Telegdy K. Lajos bizom. 8-r. 496 l. ára kötetlen 41 kr., továbbá 80 kr.; 1 frt. 20 kr., 1 frt. 60 kr., 2 frt. 30 kr. és 5 frtos kötésekben.)
- Érkövy Adolf**. A »telepítési kérdéstről«, tekintettel a kivándorlásra, bukovinai véreink visszatelepítésére, czélyszerűbb hazai néposzlatra s a mezőiparos nagy községek elhomlítására. (Kocsi Sándor nyomd. 8-r. 219 l. egy térképpel, ára ?)
- Értekezések**, Magyar jogászegyleti. IX—X—XI., XIV., XVI. (L. Dell' Adami Rezső, Örökjog, Jellinek Arthur, Emmer Kornél, Reformja.)
- Értekezések** a matematikai tudományok köréből. Kiadja a m. tud. akadémia. Szerkeszti Szabó József. X. kötet. 1—7. szám. (L. Konkoly Miklós.)
- Értekezések** a nemzetgazdaságtan és statisztika köréből. Kiadja a magyar tud. akadémia. Szerkeszti Földes Béla. I. köt. 5—10. szám. II. köt. 1—3. szám. (L. Jekelfalussy József, Ecsery Lajos, Láng Lajos, Kautz Gyula, Fenyvessy Adolf, Keleti Károly, Földes Béla.)
- Értekezések** a nyelv- és széptudományok köréből. Kiadja a m. tudom. akadémia. Szerkeszti Gyulai Pál. XI. kötet. 1—5. szám. (L. Hunfalvy Pál, Télyi Iván, Pozder Károly, Vámbéry Ármin.)
- Értekezések** a társadalmi tudományok köréből. Kiadja a magyar tudományos akadémia. Szerkeszti Pesty Frigyes. VII. köt. 5—6. szám. (L. Trefort Ágoston, Schwarcz Gyula.)
- Értekezések** a természettudományok köréből. Kiadja a magyar tudom. akadémia. Szerkeszti Szabó József. XIII. kötet. 1—3., 5—7., 9—11. szám. (L. Hantken Miksa, Horváth Géza, Kriesch János, Lengyel Béla, Scherfel Aurél, Regécsi Nagy Imre, Margó Tivadar, Mocsáry Sándor.)
- Értekezések** a történelmi tudományok köréből. Kiadja a magyar tud. akadémia. Szerkeszti Pesty Frigyes. X. köt. 9—10. szám, XI. köt. 1—4. szám. (L. Szilágyi Sándor, Wertheimer Ede, Vaisz Ign., Zsilinszky Mihály, Károlyi Árpád, Thaly Kálmán.)
- Értesítés** Szeged-város által Oltványi Ferencz és társai főbérő mezei gazdáik ellen a szegedi kir. törvényszék előtt adómegettérítés iránt indított rendes per állásáról. (Szeged. Várnai L. nyomdája. 8-r. 164 l. ára ?)
- Értesítő**, Orvos-természettudományi, a kolozsvári orvos-természettudományi társulat és az erdélyi muzeumegylet természettud. szakosztályának 1883. évben tartott szaküléseiről és népszerű természettudományi estélyeiről. — I. Orvosi szak. 2. 3. füzet. — II. Természettud. szak. 2. 3. füzet. — III. Népszerű előadás. 1. szám. (Kolozsvár. Stein János nyomdája. 8-r. 75—203, 89—280, két rajztábla, 15 l. három rajztáblával, ára ?)
- Értesítője**, A Rill-ünnepélyt rendező bizottság IV-ik —. Kimutatás és nyugtázás

- a »Magyar Paedagogiai Szemle« házára begyűlt összegekről. (Müller K. nyomdája. 8-r. 22, X l. ára ?)
- Évkönyv**, Ötödik évfolyam 1882., melyet a trencsénmegyei természettudományi egyeslet megbízásából szerkesztett Pfeiffer Antal. (Trencsén. Egyeslet. 8-r. 81 l. egy rajztáblával, ára ?)
- Évkönyv**, Nemzetgazdasági és statisztikai. A magyar tudom. akadémia megbízásából szerk. Földes Béla. I. évfolyam. 1883. (Akadémia. 8-r. 237 l. ára ?)
- Évkönyv**, Magyar statisztikai. Szerk. és kiadja az országos magy. kir. statisztikai hivatal. 1880. évfoly. 8. füzet 1881. 1—7., 9—12., — 1882. 3. 9. (Athenaeum. 4-r. 129, 111. 31, 143, 47, 35, 71, 147, 101, 69, 40, 23, 148, 113 l. ára ?)
- Évkönyv**, Magyar statisztikai. Szerke zti és kiadja az országos magyar kir. statisztikai hivatal. — Statistisches Jahrbuch für Ungarn. — 1880. 8., 1881. 1. 2., 4. 5. 6. 7. 9. 11. 12. — 1882. 3. 9. füzet.) (Athenaeum. 4-r. 131, 111, 47, 71, 101, 69, 40, 31, 35, 149, 23, 148, 113 l. ára ?)
- Évkönyve**, A magyar jogászggyűlés, az 1882. évre. Szerkesztette Siegmund Vilmos. III. évfolyam. II. kötet. Kiadja a magyar jogászggyűlés. (Légrády testv. 8-r. 405 l. ára ?)
- Évkönyve**, A m. kir. földtani intézet. VI. kötet. 5—8. füz. (L. Halaváts Gyula, Posewitz Tivadar. Szerényi Hugó, Staub Mórítz.)
- Évkönyve**, A tudomány- és műegyetemi olvasóköri. 1882—83. évfoly. (Bartalits Imre nyomdája. 8-r. 43 l. ára ?)
- Évkönyve**, A tiszántúli református középiskolai tanáregyesület, az 1883—84. évre. Szerkesztette Jó István és Elek Lajos. VI. évfolyam. (Debreczen. Város nyomdája. 8-r. 186 l. ára ?)
- Évkönyve**, A magy. kir. József-műegyetemi segítő-egyesület, az 1882—83. tanévi működéséről és gyarapodásáról. (Bartalits Imre nyomdája. 8-r. 20 l. ára ?)
- Évkönyve**, A budapesti kir. orvosegyesület 1883-diki —. Összeállítá Réczey Imre. (Khór és Wein nyomdája. 8-r. LI, 59 l. ára ?)
- Évkönyve**, A Kölessey-egyesület, 1881—83. Szerk. Márki Sándor. (Arad. Egyesület. 8-r. 253 l. ára ?)
- Évkönyve**, A m. kir. esendőrség, 1884. (Kolozsvár. Stein János nyomdája. 8-r. LXXXII, 173 l. ára ?)
- Évkönyve**, A pozsonymegyei gazdasági egyeslet. Szerk. Földes Gyula. 1882. év. (Pozsony. Angermayer Károly nyomdája. 8-r. 190 l. ára ?)
- Évkönyve**, A magyarországi Kárpát-egyesület. — Jahrbuch des ungarischen Karpathen-Vereines. X. évfolyam 1883. 1—2. füzet. (Késmárk. Egyesület. 8-r. 191 l. ára ?)
- Évkönyve**, A Szent-István-társulat. 1883. (Házikönyvtár. XLV. Társulat. 8-r. 102 l. ára 25 kr.)
- Évkönyvei**, A meteorologiai és földdelejjességi magy. kir. központi intézet. Kurländer Ignác és Gruber Lajos Observatorok közreműködésével közli Schenzl Guido. X. kötet. 1880. évfolyam. — Jahrbücher etc. (Egyetemi nyomda. 4-r. 148 l. ára ?)
- Évkönyvei**, A m. tud. akadémia. XVII. köt. 1 darab. A magyar tud. akadémia 1883. évi május 20-án tartott XLIII-dik közülésének tárgyai. (Akadémia. 4-r. 75 és 20 számozatlan l. ára 1 frt.)

- Fajth Péter.** Költemények. (Kilián Frigyes. k. 8-r. 204 l. ára 1 frt 50 kr.)
- Faludi (Fuchs) János.** A magyar korona tartományainak, az osztrák örökös tartományok, Európa s a többi földrészeknek áttekintése. 48-ik kiad. (Népiszkolai Ismerettár. 1. Lauffer Vilmos. k. 8-r. 40 l. ára 10 kr.)
- Faludi (Fuchs) János.** A magyarok történetének fővonalai dióhéjban. 23. kiad. (Népiszkolai Ismerettár. 2. Lauffer Vilmos. k. 8-r. 32 l. ára 10 kr.)
- Faludi (Fuchs) János.** A természetrajz elemei. 21. kiadás. (Népiszkolai Ismerettár. 3. Lauffer Vilmos. ek. 8-r. 32 l. 20 ábrával, ára 10 kr.)
- Faludi (Fuch) János.** Földrajz a népiszkolák V. és VI. oszt. számára. A magyar birodalom, az osztrák császárság, továbbá Európa a lehető legáltalánosabb vonásokban, és a többi földrészeknek rövid vázlata, a földgömb ismertetése végre a matematikai földrajz elemei. (Lauffer V. k. 8-r. 136 l. ára 30 kr.)
- Faludi (Fuchs) János.** Számvetési példatár. A népiszkolák II. oszt. számára. IV. kiadás. (Népiszkolai Ismerettár. 7. Lauffer V. k. 8-r. 64 l. ára kötve 15 kr.)
- Faludi (Fuchs) János.** Számvetési példatár. A népiszkolák III. oszt. számára. IV. kiadás. (Népiszkolai Ismerettár. 8. Lauffer V. k. 8-r. 64 l. ára kötve 18 kr.)
- Faludi (Fuchs) János.** Számvetési példatár. A népiszkola II. és IV. oszt. számára. A miniszteri tanterv szerint V. IV. kiad. (Népiszkolai Ismerettár. VII. IX. rész. (Lauffer Vilmos. 8-r. 48, 80 l. ára 15, 20 kr.)
- Faludi (Fuch) János és Szép József.** Német abc- és olvasókönyv a népiszkola II. oszt. számára. Különös tekintettel a városi viszonyokra. 3-dik jav. kiadás. (Lampel Róbert. k. 8-r. 128 l. ára kötve 32 kr.)
- Falvay Antal, Luttenberger Ágost, Péterfy Sándor és Scholtz Lajos.** Magyar olvasókönyv a népiszkola II. oszt. számára. (Kókai Lajos. 8-r. VIII, 175 l. ára kötve 50 kr.)
- Falvay Antal, Luttenberger Ágost, Péterfy Sándor és Scholtz Lajos.** Magyar-német olvasókönyv a népiszkola II. oszt. számára. (Kókai Lajos. 8-r. VIII, 175 és VIII, 200 l. ára kötve 1 frt.)
- Fazekas Sándor.** A történelem tanítása a középtanodákban. (Debreczen. Ifj. Csáthy Károly. n. 8-r. 40 l. ára 30 kr.)
- Farkas Benő.** Védekezés a fertőző járványos betegségek ellen közegészségügyi szempontból. (Komárom. Ziegler Károly nyomdája. 8-r. 22 l. ára ?)
- Farkas Mihály.** A dinnye-tenyésztés foglalatja. II. kiad. (Falusi könyvtár. 9. füz. Franklin-társulat. 8-r. 76 l. ára 50 kr.)
- Fáy András.** A külföldiek. Vigjáték. (Olcso könyvtár. 174. szám. Franklin-társ. 8-r. 56 l. ára 20 kr.)
- Fáy András** összes beszélei. I—III. kötet. (Franklin-társ. 8-r. 289, 389, 374 l. A három kötet ára 4 frt. 80 kr.)
- Fáraók könyve.** Az ember sorsát igazgató planéták leírása. Nagy képes egyiptomi álmoskönyv. (Wilckens és Waidl. k. 8-r. 224 l. ára 40 kr.)
- Feichtinger Győző.** A harmadosztályú görbe vonalokról. (Athenaeum nyomdája. 8-r. 30 l. ára ?)
- Fejérpataky László.** A németujvári Ferenczrendi zárda könyvtára. (Különlenyoma »Magyar Könyv-Szemlé«-ből. Weismann testv. nyomdája. 8-r. 37 l. ára ?)
- Fenyvessy Adolf.** Az első magyar vasut története. (Értekezések a nemzetgazdaság és statisztika köréből. I. köt. 9. sz. Akadémia. n. 8-r. 129 l. ára 80 kr.)

- Felméri Lajos.** Nőnevelésünk bajai és társas életünk. Különlenyomat a »Magyar Polgár« 1883. évi folyamából. (Kolozsvár. Demjén J. bizománya. n. 8-r. 33 l. ára 40 kr.)
- Feltételei, Felvételi,** A m. k. honvédségi Ludovica akadémiában felállított tényleges állománybeli tisztképző tanfolyam. (Grill K. k. 8-r. 18 l. ára 20 kr.)
- Ferecey József.** Garay János életrajza. 40 arany jutalmat nyert pályamű. (Franklin-társulat. 8-r. 237 l. a költő arczképével, ára 1 frt. 20 kr.)
- Ferecey József.** Garay János. (Magyar Helikon. 12. füzet. Pozsony. Stampfel Károly. n. 8-r. 25—52 l. ára 20 kr.)
- Ferecey József.** Tompa Mihály. (Magyar Helikon. 14. füz. (Pozsony. Stampfel Károly. n. 8-r. 81—104 l. ára 20 kr.)
- Fenchtersleben Ernő.** Adalék a lélek életrendjéhez. A 32. kiadás után németből ford. Klekner Alajos. (Franklin-társ. 8-r. 198 l. ára 1 frt.)
- Fésüs György.** Robinson. Campe I. H. nyomán a serdülő ifjuságnak mulatva oktató olvasmányul. (Pozsony. Stampfel Károly. 4-r. 77 l. 6 színezett képpel, ára kötve 1 frt. 60 kr.)
- Fillingner Károly.** Az állatok természetrajza. A polg. iskolák II. oszt. szám. II. gerinczeten állatok. A szöveg közé nyomott ábrákkal. 2. kiadás. (Eggenberg-féle könyvkereskedés. 8-r. IV, 92 ára 60 kr.)
- Finály Henrik.** A latin nyelv szótára. A kútfökből a legjobb és legújabb szótár-irodalomra támaszkodva. I—X. füz. (Franklin-társ. k. 8-r. 1600 kéthasábos l. egyes füzet ára 80 kr.)
- Finály Henrik.** Az ó-kori súlyokról és mértékekről. (Akadémia. 8-r. 163 l. ára 1 frt.)
- Fischer Engelbrecht Lőrincz.** Pogányság és kinyilatkoztatás. Vallástört. tanulmányok az indok, perzsák, babyloniak, assyriaiak, egyiptomiak legrégebb iratainak a bibliával való közös pontjairól. A legújabb kutatások alapján Fischer E. L. után ford. I. Jankovich Gyula. I. füzet. Első rész: Az indok. (Révai testvérek bizománya. n. 8-r. XXII, 55 l. ára 1 frt.)
- Fischer Simon.** Bibliai történet izraelita népiskolák számára. III. kiadás. (Révai testvérek. 8-r. 72 l. ára 30 kr.)
- Flótás,** A szerencsétlen. Vigjáték 1 felvonásban. Leonard után. (Ifjusági Színház. szám. Winter Zsigmond. 16-r. 32 l. ára 20 kr.)
- Fodor Dezső.** Utasítás házadó ügyekben háztulajdonosok, házkezelők, lakófelek, építészek, gyárosok, gazdák, bérlők, községek és városok használatára. Betűsoros mutatóval és 6 darab mintával. (Pozsony, Stampfel, Eder és társai nyomdája. 8-r. 55 l. ára 50 kr.)
- Fodor József.** Néhány készülék egészségügyi előadásokhoz és kísérletekhez. Az 1882—83-ki berlini egészség- és mentésügyi kiállítás alkalmából. — Hygienische Versuchs- und Vorlesungs-Apparate etc. (Egyetemi ny. 4-r. 19 l. ára?)
- Fodor (Mayerhoffer) L. és Wagner A.** Rajzoló planimetria a középiskolák I. oszt. számára. A tanítás új terve és az utasítások szerint. II. kiadás. (Nagel Bernát. 8-r. 83 l. 124 ábrával és 5 táblával, ára 80 kr.)
- Fogadjisten a csángókhöz!** (Hornyánszky Viktor nyomdája. 8-r. 15 l. ára?)
- Foith Károly.** Emlékirat. Intézve a földtan magyarhoni ügybarátaival. (Kolozsvár. 8-r. 12 l. ára?)

- Foltin János.** A zázty-i apátság XI. századi alapító oklevelének taglalata s ismeretlen helyének meghatározása. Kútfő-tanulmány az egri főegyházmegye történelméből, vonatkozással Anonymusra. (Eger. Szolcsányi Gyula. n. 8-r. 176 l. ára 1 frt.)
- Fonyó Pál.** Katholikus egyháztörténet dióhéjban. Néptanodáink V. és VI. osztálya, úgyszintén a polgári és iparos iskolák használatára. IV. kiad. (Kalocsa. Szerző. 8-r. 47 l. ára 22 kr.)
- Fonyó Pál.** A katolikus szertartások elemei. Néptanodáink V. és VI. osztálya úgyszintén a polgári és felsőbb népiskolák számára. IV. kiad. (Rudnyánszky A. nyomdája. 8-r. 31 l. ára 18 kr.)
- Fonyó Pál.** Hitelemzésünk elmélete. Az egri egyházmegyei irodalmi egyesület által díjjal koszorúzott pályamunka. (Eger. Szolcsányi G. 8-r. IV, 215 l. ára 1 frt.)
- Forrai Soma.** A magyar gyorsírás tankönyve. A Gabelsberger-Markovits-rendszer szerint. (Lampel Róbert. 12-r. 58 l. ára 50 kr.)
- Fothergill, Miss.** A rokonok. Angol regény. Ford. Zichy Camilla. (Athenaeum. k. 8-r. 336 és 268 l. ára 2 frt. 50 kr.)
- Földes Béla.** Városaink és a városi lakosság életviszonyai az utolsó népszámlálás alapján. (Értekezések a nemzetgazdaságtan és statisztika köréből. II. kötet. 3. szám. Akadémia. 8-r. 51 l. ára ?)
- Földes Béla.** Papirvaluta és ágió. Nemzetgazdaság-statisztikai vizsgálódások azoknak hatásáról, különös tekintettel a kereskedelmi forgalomra. A magyar tud. akadémia által koszorúzott pályamű. (Kilián Frigyes. 8-r. 154 l. ára ?)
- Főrendiház Irományai.** (Az 1881. évi szeptember 24-ére hirdetett országgyűlés nyomtatványai. Hiteles kiadás. IV—VI. köt. Pesti könyvnyomda-részvén-társ. 4-r. XI, 415; XI, 424; IX, 396 l. ára ?)
- Főrendiház Jegyzőkönyve.** (Az 1881. évi szept. 24-ére hirdetett országgyűlés nyomtatványai. Hiteles kiadás. III. füzet. Pesti könyvnyomda-részv.-társ. 4-r. 145—296 l. ára ?)
- Főrendiház Naplója.** (Az 1881. évi szept. 24-ére hirdetett országgyűlés nyomtatványai. Hiteles kiadás. I. kötet második fele. Pesti könyvnyomda-részv.-társ. 4-r. XV. 209—543 l. ára ?)
- Frankenburg Adolf** Bécsi élményeim. 2 kötet, 2-ik kiad. (Aigner Lajos bizom. 8-r. VIII, 228 és 208 l. ára 3 frt.)
- Fraknoi Vilmos.** Magyarország és a cambrayi liga. 1509—1511. (Ráth Mór bizom. n. 8-r. IV, 87 l. ára 1 frt.)
- Fraknoi Vilmos.** Magyarország és cambrayi liga 1509—1511. (Különnyomat a »Századok« 1882. folyamából. Athenaeum. 8-r. 87 l. ára ?)
- Franklin-könyvtár.** A mi az embert környékezi. Olvasmányok a természet világából. Szerkesztette Hoitsy Pál. (Franklin-társ. 8-r. VIII, 589 l. ára 3 frt.)
- Fredró Sándor.** Az egyetlen leány. Vigjáték egy felvonásban. A nemz. színház részére ford. Radnóttay Sámuel. (Nemzeti színház könyvtára. 144. Pfeifer Ferdinánd. 8-r. 42 l. ára 40 kr.)
- Friedlaender Lajos.** Római világ. Művelődéstörténeti rajzok Augustustól a Antoninusok korának bezártáig. Magyarra fordította Bozóky Alajos. I—IV. füzet. (Különlenyomat a »Nagyvárad« című napilapból. Hügel Ottó nyomdája. 8-r. 464 l. ára ?)

- Fustel de Coulanges.** Az ó-kori község. Tanulmány a görög és római vallásról, jogról és intézményekről. Fordította Bartal Antal. (Akadémia. 8-r. XVIII, 608 l. ára ?)
- Függelék a magyar gyógyszerkönyvhöz.** Additamentum ad pharmacopoeam hungaricam. (Ifj. Nagel Ottó. n. 8-r. 60 l. ára 1 frt. 20 kr.)
- Füredi Ignác.** Rendszeres magyar nyelvtan polg. és középiskolák használatára. 2-ik kiadás. (Tetty Nándor és társa. k. 8-r. II, 112 l. ára kötve 40 kr.)
- Füredi (Führer) Ignác.** A természetrajz elemei, különös tekintettel az ipar és kereskedelemre. Népiskolai használatra. 6-dik átdolg. és jav. kiadás. (Kókai Lajos. 8-r. 47 l. ára 20 kr.)
- Füzesséry Géza.** Egy párbaj története. (Neuwald Illés nyomdája. 8-r. 31 l. ára ?)
- Füzetek,** Ugor. 2-ik szám. Zürjén nyelvmutatványok. Közlik Budenz József és Halász Ignác. (Különlenyomat a »Nyelvtudományi Közlemények« XV. és XVII. kötetéből. Akadémia. 8-r. 87 l. ára ?)
- V. Gaal Karolina.** Valéria. Eredeti regény. (Mehner Vilmos. 8-r. 192 l. ára ?)
- Galgóczy Károly.** Mezei gazda népszerű vezérkönyve a mostani viszonyokhoz alkalmazva. Ötödik kiadásban átnézte és bőv. Farkas Mihály. I. kötet: Földmivelés. (Franklin-társ. 8-r. XVIII, 339 l. egy rajztáblával, ára 1 frt. 20 kr.)
- Gábor József.** Születelési útmutatás. (Debreczen. Ifj. Csáthy Károly. 8-r. 47 l. ára 40 kr.)
- Gájus.** Intitutiók kérdések és feleletekben. 2. kiadás. (Jogi ism. könyvek gyűjteménye. I. Eggenberger-féle könyvkereskedés. k. 8-r. 76 l. ára 80 kr.)
- Gelich Rikárd.** Magyarország függetlenségi harca 1848-49-ben. 5-7. füzet. (Aigner Lajos. 8-r. 257-448 l. egyes füzet ára 40 kr.)
- Gelléri Mór.** A magyar házi ipar jövő iránya. Az országos iparegyesület által jutalmazott pályamű. (Franklin-társ. 8-r. 63 l. ára ?)
- Gelléri Mór.** A fővárosi iparosok köre tíz évi működése. 1873-1883. (Neuer M. 8-r. 82 l. ára ?)
- Geréb József.** Herodotos vallási és ethikai felvei. Tanulmány. (Athenaeum. 8-r. 42 l. ára ?)
- Gerlőczy Gyula.** A nemzetgazdaság alaptana. Papnevelő-, tanítóképző-, mezőgazdasági-, ipari-, kereskedelmi- és polgári tanintézetek számára. A szerző tulajdona. (Ifj. Nagel Ottó. 8-r. XX, 239 l. ára 3 frt. 20 kr.)
- Gerlőczy Gyula.** Természetjogtan a vizsgálatra vagy szigorlatra készülők és a művelt rend számára. Új olesőbb kiad. (Ifj. Nagel Ottó bizom. 8-r. 92, 202, VIII l. ára 2 frt. 50 kr.)
- Gerlőczy Gyula.** Takarékpénztáraink szervezetéhez. (Különlenyomat a »Gazdasági Mérnök« 1883. évfolyamából. Szerző. 8-r. 26 l. ára 20 kr.)
- Gerlőczy Gyula.** Indítvány a gyermek munkahajlamának, képességeinek kipuhatolása s megjelölése iránt és a főváros V. ker. tanítótestülete által ugyanerre adott véleménynek bírálata. (Wodianer F. nyomdája. 8-r. 15 l. ára ?)
- Gerstäcker Frigyes.** Végzetek. Regény az amerikai életből. Ford. Zólyomi I. (Mulattató Zsebkönyvtár. 16. 17. füzet. Esztergom. Buzárovits Gusztáv. 16-r. 203 l. ára 24 kr.)
- Gluck.** A rászedett kadi. Dalmű. Ford. Ábrányi Emil. (A nemzeti színház könyvtára. 146. füz. Pfeifer Ferdinánd. 8-r. 27 l. ára 40 kr.)

- Goethe.** Faust. Ford. Dóczy Lajos. 1. 2. füzet. (Családi könyvtár. 36. 37. füzet. Ráth Mór. 8-r. XII, 205 l. füzetje 40 kr., egy kötetben 80 kr.)
- Goldsmith Olivér.** A wakefieldi pap. Angolból ford. Ács Zsigmond. (Olcso könyvtár. 169. szám. Franklin-társ. 8-r. 283 l. ára 50 kr.)
- Goldberg Raphael.** A zsidó nép és irodalom története a babyloni fogságtól kezdve mai napig. Tanítóképezdek és középtanodák számára. 2-ik jav. és bőv. kiad. (Aigner Lajos. 8-r. 115, V l. ára 80 kr.)
- Goldberg Raphael.** A talmud. Felolvasás. Tartotta a »Budai körber.« (Aigner Lajos. k. 8-r. 24 l. ára 20 kr.)
- Corrio Tóbiás.** Gioconda. Opera. Ford. Radó Antal. (Nemzeti színház könyvtára. 150. füzet. Pfeifer Ferdinánd. 8-r. 48 l. ára 40 kr.)
- Göndöcs Benedek.** Pusztaszer és az évezredes ünnepély. (Grill Károly. 4-r. 106 l. ára 1 frt. 50 kr.)
- Gööz József.** Magyar irálytan. Feladatokkal és olvasmányokkal egybekapcsolva. Polgári iskolák és rokon intézetek számára. (Eggenberger-féle könyvkereskedés. 8-r. II, 202 l. ára 1 frt. 20 kr.)
- Gööz József.** Budapest története. A magyar nép és ifjuság számára. A budapesti a (budai) tanító-egylet megbízásából írta —. (Franklin-társulat. 8-r. 191 l. ára 1 frt.)
- Gratz Mór.** Képek dr. Luther Márton életéből. (Kókai Lajos bizom. n. 8-r. 16 l. ára 10 kr.)
- Greguss Ágost.** Mondások. Az élet könyvéből kijegyezte —. (Franklin-társulat. 8-r. 64 l. ára díszkötésben 1 frt.)
- Gréville Henrik.** Árulás. Regény. Franciaából fordította Huszár Imre. (Olcso könyvtár. 163. szám. Franklin-társulat. 8-r. 375 l. ára 80 kr.)
- Gréville Henrik.** Sylvia vőlegénye. Francia regény. Ford. Br. O—Y. (Athenaeum. 8-r. 295 l. ára 1 frt.)
- Gróó Vilmos.** Mennyiben tehető az olvasókönyv a népiskolai oktatás súlypontjává? Mily vezérelvek szerint szerkesztessenek az olvasókönyvek s hogy állítassanak elő? (Egyetemi nyomda. 2-r. két l. ára ?)
- Grosz Albert.** Az újdonszülöttek szemlobjáról. Népszerű oktatás szülésznők számára. (M. kir. államnyomda. 8-r. 8. l. ára ?)
- Gruber Lajos.** Útmutatás földrajzi helymeghatározásokra. A kir. magyar természettudományi társulat megbízásából írta —. (Természettud. társulat. 8-r. VIII, 307 l. 28 ábrával és 12 fametszettel, ára 2 frt.)
- Gruber Lajos.** A pénzügyi közigazgatási bíróságról szóló törvényjavaslat. (Ráth Mór. k. 8-r. 1 l. 6 l. ára 20 kr.)
- Gvadányi József gr.** Rontó Pálnak egy magyar lovas közkatonának élete. Földön, tengereken, álmélkodásra méltó történetének s véghezvitt dolgainak leírása, a melyet hazánk dámáinak kedvéként versekbe foglalt —. Az eredeti kiadás után. (Mulattató zsebkönyvtár. 19. 20. füzet. Esztergom. Buzárovits Gusztáv. 16-r. XV, 185 l. ára 24 kr.)
- Gyakorlókönyv,** Latin, a mondattanhoz. A mondattan vázlatával. A középiskolák III. és IV. osztálya számára. Szerkesztették Bartal Antal és Malmosi Károly. (Eggenberger-féle könyvkereskedés. 8-r. 139 l. ára 90 kr.)

- Gyakorlatkönyv**, Számolási, az elemi népiskolák III. osztálya számára. A métermértékrendszer alkalmazásával. (Magy. kir. egyetemi nyomda. 8-r. 96 l. ára kötve vászonháttal 18 kr.)
- Gyárfás István**. A jászkunok története. III. kötet. (Pfeifer Ferdinánd bizománya. n. 8-r. II. köt. 393—487. II l. és III. köt. XIX, 1—520 l. ára 4 frt.)
- Gyárfás István**. A jászkunok személyes és birtokviszonyainak történelmi és jogi fejtegetése. (Különlenyomat a »Magyar Igazságügy« XIX. és XX. köteteiből. Pesti könyvnyomda-részv.-társ. 8-r. 98 l. ára ?)
- Gyárfás István**. Jerney János emlékezete. (A magyar tudom. akadémia elhunyt tagjai fölött tartott emlékbeszédek. I. kötet. 9. szám. Akadémia. 8-r. 36 l. ára 20 kr.)
- Gyertyánffy István, Kiss Áron, Radó Vilmos**. Olvasókönyv az elemi népiskolák II. oszt. számára. (Zilahy Sámuel. 8-r. 126 l. ára 30 kr.)
- Gyermek- és népmesék**, Eredeti magyar. Számos képpel. A meséket összeállította Radó Vilmos, a képeket rajzolta Szemlér Mihály. (Eggenberger-féle könyvkereskedés. 8-r. II, 297 l. ára kötve 1 frt. 40 kr., díszkiad. 2 frt. 40 kr.)
- Gyomlay Gyula**. Az attikai köztisztviselők ellenőrzéséről különös tekintettel bűntényeik megtorlására. Egy fejezet az ó-görög államrégiségekhez. (Franklin-társ. 8-r. 86 l. ára ?)
- Gyöngyösy Sámuel**. Magyar protestáns egyházi szónoklatok. Ünnepi, alkalmi, közönséges és gyászesetekre. Új folyam. I. II. füzet. (Miskolcz. Ferenczi B. n. 8-r. 194, 248 l. egy füzet ára 1 frt. 80 kr.)
- Gyórfy Iván**. Mennyei manna. Katholikus ima- és énekkönyv tanuló-ifjak s élethebbek számára. III. kiad. (Franklin-társ. 8-r. 256 l. ára ?)
- György Endre**. A dunagözhajózási társaság és a magyar érdekek. (Különlenyomat a »Nemzetgazdasági Szemle« 1883. évi IV. füzetéből. Kilián Frigyes. 8-r. 39 l. ára 30 kr.)
- Györy Vilmos**. Bimbóscáknak rózsaszálak. (Képeskönyv.) (Légrády testvérek. 8-r. 48 l. ára tonusképekkel, kötve 2 frt., színes képekkel kötve 3 frt.)
- Györy Vilmos**. Hogyan lehet könnyen meggazdagodni. Elbeszélés. (Magyar könyvtár. Aigner Lajos. n. 8-r. 20 l. ára 15 kr.)
- Györy Vilmos**. Nótás Kata. Ered. népszínmű 3 felv. Zenéjét szerző Szentirmay Elemér. (Népszínház műsora. 7. sz. Ifj. Nagel Ottó. 8-r. 71 l. ára 50 kr.)
- Gyujtó (F.né) Izabella**. A multak árnyai. Regény. 2 kötet. (Révai testvérek. k. 8-r. 191 és 151 l. ára 2 frt.)
- Gyulai Pál**. Katona József és Bánk-Bánja. (Franklin-társ. k. 8-r. VII, 309 l. és 1 arczkép, ára 2 frt., vászonkötésben 2 frt. 40 kr.)
- Gyulai Pál**. Szilágyi és Hajmási. Költői beszély. (Olesó könyvtár. 157. szám. Franklin-társulat. 16-r. 29 l. ára 20 kr.)
- Gyulay Béla**. Magyar olvasókönyv. Nyelv- és irálytani feladványokkal. I. rész, 3-ik kiadás; II. rész, 2-ik kiadás. (Kókai Lajos. 8-r. VIII, 128; IV, 128 l. ára 70, 70 kr.)
- Gyulay Béla**. Magyar nyelvtan olvasmányokkal, kifejtő kérdésekkel, irály- és nyelvtani gyakorlatok- és feladványokkal. A közép- és polgári iskolák I. és II. oszt. számára. A közoktatásügyi miniszterium és a főváros hatósága által engedélyezett tankönyv. V. kiad. (Pfeifer Nándor. 8-r. VIII, 160 l. ára ?)

- Gyulay Béla.** Irodalomismertető. A költői és prózai műfajok gyakorlati ismertetése, elmélete s irodalma korok szerint rendezett olvasmányok alapján. A világ-irodalomra való tekintettel és gyakorlati feladványokkal. A vallás- és közokt. miniszterium s a főváros hatósága által engedélyezett s ajánlott tankönyv. A polgári fiu- és leányiskolák s egyéb tanintézetek felső oszt. számára. II. kiad. (Franklin-társ. 8-r. 287 l. ára 1 frt. 20 kr.)
- Gyulay Béla.** Nőnevelés az ó-korban. (Wodianer F. nyomdája. 8-r. 63 l. ára?)
- Gyűjteménye,** Népiskolai könyvek. Elemi és ismétlő iskolák számára. (L. Császár Károly, Roller Mátyás, Sebesztha Károly, Szecskay István, Zák R. József.)
- Gyűjteménye,** Jogi ismétlőkönyvek. I. Kiadja az Eggenberger-féle könyvkereskedés. (L. Gájus.)
- Gyűjteménye,** Népszerű természettudományi előadások. Kiadja a természettudom. társulat. Szerkesztik Horváth Géza és Paszlavszky József. 35—40. 41. szám. (Say Mór, Réczey Imre, Lengyel Béla, Antal Géza, Szabó József.)
- Gyűjteménye,** Az igazságügyre vonatkozó rendeletek. 1883. évi folyam. I. füzet. (Ráth Mór. 8-r. 74 l. ára?)
- Gyürky Ödön.** A philosophia az iskolában. (Vác. Szerző. n. 8-r. 49 l. ára 25 kr.)
- Haan Lajos.** A magyarországi ágost. hitvallású evangélikusok egyetemes gyűlései és az egyetemes világi felügyelői hivatal. (Franklin-társ. n. 8-r. IV, 183 l. ára 1 frt. 40 kr.)
- Hahn Rezső.** A miniszter előszobájában. Dramolet egy felvonásban. Ford. N. N. (Nemzeti színház könyvtára. 143. Pfeifer Ferdinánd. 8-r. 15 l. ára 40 kr.)
- Halaváts Gyula.** Őslénytani adatok Délmagyarország neogén korú üledékei faunájának ismeretéhez. I. A langenfeldi pontusi korú fauna. (A m. kir. földtani intézet évkönyve. 5. füzet. Kilián Frigyes. n. 8-r. 145—156 l. 2 könyomatú táblával, ára 25 kr.)
- Halász Mihály.** Konstantinápoly. (»Hunyadi Mátyás« intézeti nyomda. 8-r. 144 l. ára 60 kr.)
- Halász Sarolta.** Gyermekkereskedés. Dalok, szavalmányok és társasjátékok. Gyermekkereskedés, óvodák, családok és a népiskolák alsóbb osztályai számára. (Ifj. Nagel Ottó. 8-r. 77 l. ára 80 kr.)
- Halka Sámuel.** Templomi imák advent köznapijaiban. Olesó (ezim-) kiad. (Kókai Lajos. 8-r. 96 l. ára 60 kr.)
- Hantken Miksa.** A clavulina szabói-rétegek, az Euganeák és a tengeri alpok területén és a krétakorú »Scaglia« az Euganeákban. (Értekezések a természettudományok köréből. XIII. köt. 1. sz. Akadémia. 8-r. 47 l. négy táblával, ára 40 kr.)
- Harrach József.** Német olvasókönyv középiskolai használatra. I. és II. kötet. (Franklin-társ. n. 8-r. VIII, 160 és VII, 199 l. ára 80 kr. és 1 frt.)
- Hattler F. S. I.** nyomán Tóth Mike. Virágcsokor a katolikus gyermekkereskedésből. (Kalocsa. Holmeyer Ferencz nyomdája. 8-r. 210 l. ára?)
- Hattuyff Dezső.** Mohai község történelmi vázlata. (Székesfejérvár. Fejérmegyei történelmi s régészeti egyesület. 8-r. 27 l. egy térképpel, ára?)
- Hauke Fr.** Egyetemes földirati tankönyv közép- és kereskedelmi iskolák valamint képezdék számára. H. Fr. nyomán a legújabb kútforrások és a polit. változások tekintetbevételével, s kiváló figyelemmel a magyar korona országaira

- szerk. Környei János, a legújabb adatok szerint javította dr. Zák R. József. II. rész. Európa, Ázsia, Afrika, Amerika és Ausztrália. 10-ik bőv. kiad. (Lampel Róbert. n. 8-r. 156 l. ára 70 kr.)
- Havas Gyula.** A házasságon kívül született gyermekek jogállapotáról. Tanulmány. (Lampel Róbert bizom. 8-r. 48 l. ára 50 kr.)
- Házikönyvtár.** Kiadja a Szent-István-társ. XLIV—XLV. (L. Hoványi, Évkönyve.)
- Helikon, Magyar.** Jeles magyar írók életrajz-gyűjteménye. Szerk. Zólyomi Lajos. I. köt. Toldy, Vörösmarty, Dugonics, Kölesey, Petőfi, Virág, Bajza. 27 kép-pel. (Pozsony. Stampfel Károly. 8-r. VIII, 244 ára kötve 2 frt. 50 kr.)
- Helikon, Magyar.** Jeles férfiak életrajzai. Szerk. Zólyomi Lajos. 3—20. füzet. (L. Endrődi Sándor, Vutkovich Sándor, Vermes Imre, Névy László, Andrassy Jenő, Badics Ferencz, Ferenczy József.)
- Heller Ágost.** A természettan elemei. Középiskolák alsó oszt. számára. I. rész. II. kiadás. (Eggenberger-féle könyvkereskedés. 8-r. 157 l. ára 1 frt. 40 kr.)
- Heltai Ferencz.** Az ipartörvény revisiója. Közgazdasági tanulmány. (Különlenyomat a »Nemzetgazdasági Szemle« 1883. évi folyamából. Kilián Frigyes. n. 8-r. 207 l. ára 1 frt. 50 kr.)
- Herczegh Mihály.** A magyar főrangú fiatalság társadalmi feladata. (Athenaeum. 8-r. 16 l. ára ?)
- Herczegh Mihály.** A telekkönyvi rendtartás Magyarországon és Erdélyben. Az ezt módosító és kiegészítő törvényekkel, felsőbb rendeletekkel, irománypéldákkal és a m. kir. Curia 1862—1882. évig hozott telekkönyvi döntvényeivel. II. kiadás. (Eggenberger-féle könyvkereskedés. 8-r. VIII, 362 ára 3 frt.)
- Herczegh Mihály.** Emlékbeszéd 1882. évi november 12-én néhai Baintner János fölött. (Egyetemi nyomda. 8-r. 23 l. ára ?)
- Herczegh Mihály.** Magyar polgári törvénykezési rendtartás. (1868: LIV., 1881: LIX—LX. törvényezik.) Kapcsolatosan a váltó-, kereskedelmi és kisebb polg. peres ügyekben való eljárással stb. különösen pedig a m. kir. Curia fontosabb elvi határozataival. II. köt. II. kiad. (Franklin-társulat. 8-r. 245—618 l. ára 3 frt. 60 kr.)
- Herczeghy Mór.** A nő physikai és szellemi természete, különös tekintettel a keresztény vallásra, az erkölesiségre és a tudományra. (Grill Károly. 8-r. XVI, 355 l. szerző arczképével, ára ?)
- Hetesy Victor.** Kalauz a helvét vallást követők énekeskönyvéhez. (Kókai Lajos. 16-r. 54 l. ára kötve 60 kr.)
- Hetényi Lipót.** Az elmebetegek étiszonya és műtetése az orrüregen keresztül. A szerző sajátja. (Debreczen. Ifj. Csáthy Károly. k. 8-r. XI, 99 l. ára 80 kr.)
- Hetzel Samu.** Temes megye földrajza. A legújabb miniszteri tanterv alapján és fejlesztő tan módszer szerint a megyebeli elemi iskolák számára. III. kiadás. Geografie etc. (Temesvár. Steger Ernő nyomdája. 8-r. 61 l. ára kötve 35 kr.)
- Hevesi József.** Vig elbeszélések. (Mulattató zsebkönyvtár. 22. Esztergom. Buzárovits Gusztáv. 16-r. 55 l. ára 12 kr.)
- Hiador (Jámbor Pál) művei.** XXV. XXVI. füzet. (Tetty-féle kiadóhiv. Benkő Gyula. 16-r. 95 és 77 l. füzetje 40 kr.)
- Hidasz Kornél.** Főpásztori üdvözet, melyet egyházmegyéje hiveihez intézett püspöki székének elfoglalásakor, 1883-ik évben. (Athenaeum. 4-r. 11 l. ára ?)

- Higginson W. Tamás.** Az észak-amerikai Egyesült-Államok története. I. rész. Az ősidőktől az amerikai szabadságharczig. (Történeti kézikönyvek. VIII. Athenaeum. 8-r. 107 l. ára 60 kr.)
- Hinka (Hinkovecz) László.** A katolikus főpapok végrendekezési joga, és azok utáni törvényes örökösödés Magyarországon. Szerző sajátja. Eggenberger-féle könyvkereskedés bizom. n. 8-r. 140 l. ára 1 frt. 20 kr.)
- Hinka László.** Válasz dr. Timon Ákos győri jogakadémiai tanár úr által »Az osztrák concordatum és a magyar közjog« cz. alatt irt bírálatra. (Pécs. Valentin Károly bizom. n. 8-r. 32 l. ára 30 kr.)
- Hofer Károly.** Francia prózai olvasmányok reáliskolák felső osztályai számára. (Franklin-társ. n. 8-r. VIII, 167 l. ára 1 frt.)
- Hofer Károly.** A francia nyelv módszeres tankönyve. I. rész. V. kiad. (Eggenberger-féle könyvkereskedés. 109 l. ára 80 kr.)
- Hoffmann Ferencz** után közli mesélő bácsi. — A kis regélő. 50 új kis mese jó fiúk és leányok számára. IV. kiadás. (Franklin-társulat. 8-r. 108 l. színezett képekkel, ára kötve 80 kr.)
- Hoffmann Ferencz.** Mindenki saját szerencséjének kovácsa. Elbeszélés az ifjuság számára. Ford. Grittner Sándor. II. kiad. (Lauffer Vilmos. 8-r. 103 l. négy képpel, ára kötve 50 kr.)
- Hoffmann Ferencz.** Szorgalom és restség. Elbeszélés az ifjuság számára. Ford. Grittner Sándor. II. kiadás. (Lauffer Vilmos. 8-r. 129 l. négy képpel, ára kötve 50 kr.)
- Hoffmann Ferencz.** Czigány Ferkó. Elbeszélés az ifjuság számára. (Lauffer Vilmos. 8-r. 130 l. négy képpel, ára kötve 50 kr.)
- Hoffmann Ferencz.** Az erény jutalma. Elbeszélés az ifjuság számára. Fordította Z. Horváth Vilma. (Lauffer Vilmos. 8-r. 96 l. 4 képpel, ára kötve 50 kr.)
- Hoffmann Ferencz.** Ifjúsági iratok. 1—2. 10—11. szám. (L. Hoffmann Ferencz.)
- Hoffmann Ferencz** után **Grittner Sándor.** Szorgalom és restség. Elbeszélés az ifjuság számára. 2. kiadás. (Hoffmann Ferencz. Ifjúsági iratok. 1. sz. Lauffer Vilmos. 8-r. 129 l. ára 50 kr.)
- Hoffmann Ferencz** után **Grittner Sándor.** Mindenki saját szerencséjének kovácsa. Elbeszélés az ifjuság számára. 2. kiadás. (Hoffmann Ferencz. Ifjúsági iratok. 2. szám. Lauffer Vilmos. 8-r. 103 l. négy képpel, ára 50 kr.)
- Hoffmann Ferencz.** Az erény jutalma. Ford. Z. Horváth Vilma. Elbeszélés az ifjuság számára. (Hoffmann Ferencz. Ifjúsági iratok. 10. sz. Lauffer Vilmos. 8-r. 96 l. ára 50 kr.)
- Hoffmann Ferencz.** Czigány Ferkó. Elbeszélés az ifjuság számára. (Hoffmann Ferencz. Ifjúsági iratok. 11. szám. Lauffer Vilmos. 8-r. 130 l. négy képpel, ára 50 kr.)
- Hoffmann Mór.** Német tan- és olvasókönyv. III. kötet. A középtanodák V. és VI. osztálya, valamint a megfelelő felsőbb tanintézetek felső oszt. számára. A legújabb tanításterv utasításai nyomán, nyelvi, tárgyi s irodalomtörténeti jegyzetekkel. (Franklin-társ. 8-r. VII, 282 l. ára 1 frt. 20 kr.)
- Hoffmann Mór.** A német nyelvetan főbb szabálya különös tekintettel a helyesírásra. Ismétlő- és segédkönyvül. (Nagy-Kanizsa. Fischel Fülöp. 8-r. 111 l. ára 50 kr.)

- Hoffmann Mór.** A semiták és antisemiták. Felvilágosításul és megszívlelésül. (Franklin-társ. bizom. 8-r. 80 l. ára 60 kr.)
- Hohenauer Ignác.** Mária Terézia és a magyarok. Regényes korrajz. Az ifjuság számára. (A magyar ifjuság könyvtára. XIX. kötet. Lauffer Vilmos. n. 8-r. 151 l. 31 rajzzal, ára 2 frt.)
- Hoitsy Pál.** A mi az embert környékezi. Olvasmányok a természet világából a művelt közönség s az ifjuság számára. Dr. Berlin munkája nyomán a hazai viszonyokhoz alkalmazva írták többen. Szerkesztette —. (Franklin-társulat. 8-r. VIII és 589 l. 146 ábrával, ára 3 frt.)
- Hoitsy Pál.** A nagy természet s a kiesiny ember. (Népszerű természettudományi értekezések. Franklin-társ. k. 8-r. VII, 229 l. ára kötve 1 frt. 40 kr.)
- Homer Odysseája.** Ford. Télfy Iván. 3. füzet. (Hellen remekírók. 16. köt. Lampel Róbert. 16-r. 169—264 l. ára 40 kr.)
- Homolka József.** Az osztr.-magy. monarchia kézi térképe. (Arány: 1 = 3.000.000.) (Eggenberger-féle könyvkereskedés, ára 40 kr.)
- Homolka József.** A m. sz. korona országainak kézi térképe. (Eggenberger-féle könyvkereskedés. ára 40 kr.)
- Homolka József.** Magyarország hegy- és vízrajzi térképe. A közép- és polgári isk. földrajzokhoz alkalmazva. Eggenberger-féle könyvkereskedés. ára 50 kr.)
- Hopps P. János.** A négy vezető szózat. (Unitárius kis könyvtár. VI. Bagó Márton nyomdája. 8-r. 14 l. ára 5 kr.)
- Horatius ódái és epodosai.** 2-dik füzet. (Tanulók könyvtára. 17. füzet. Pozsony. Stampfel Károly. 16-r. 65—128 l. ára 30 kr.)
- Q. Horatius Flaccus** epistolái. Ford. Boross Gábor. 1. füzet. (Római remekírók. 31. köt. Lampel Róbert. 16-r. 137 l. ára 40 kr.)
- Horvát Árpád.** Oklevéltani jegyzetek. II. A diplomatikai irástan alapvonalai. Hallgatóinak kézirat helyett adja —. (Eggenberger-féle könyvkereskedés. k. 16-r. VII, 156 l. egy zinkographiai táblával, ára 1 frt. 50 kr.)
- Horvát Árpád.** Oklevél-hasonmások gyűjteménye. (XI—XV. század.) Melléklet H. A. oklevéltani jegyzeteinek 2-ik füzetéhez, 26 rézmetsz. tábla. (Eggenberger-féle könyvkereskedés, ívr. czíml. tartalom és 26 tábla, ára kötve 5 frt.)
- Horváth Géza.** Az Eremocoris-fajok magánrajza. (Ertekezések a természettudományok köréből. VIII. kötet. 2. szám. Akadémia. 8-r. 29 l. két táblával, ára 30 kr.)
- Horváth Kálmán.** Nyári alkony. Beszélyek és elbeszélések. (Szerző. 8-r. 191 l. ára 1 frt. 50 kr.)
- Horváth Mihály.** Williams Roger, a »szabad egyház a szabad államban« elv megteremtője s megtestesítője. Új (czím-) kiadás. (Ráth Mór. n. 8-r. 96 l. ára 50 kr.)
- Horváth Miklós.** A métely-hintők. Eredeti regény. (Mehner V. 8-r. 222 l. ára ?)
- Hory Béla.** Ilonka könyve. (Révai testv. bizom. 16-r. 187 l. ára ?)
- Hoványi.** Ujabb levelek a fensőbb katholicismusról. I. (Házi-könyvtár. XLIV. Szent-István-társulat. 8-r. XII, 547 l. ára 1 frt. 50 kr.)
- Hörk József.** A művészet befolyása a társas életre. (Eperjes. Bankegylet nyomdája. 8-r. 23 l. ára 25 kr.)

- Hunfalvy Pál.** Ugor vagy török-tatár eredetű-e a magyar nemzet? (Értekezések a nyelv- és széptudományok köréből. XI. köt. 1. szám. Akadémia. 8-r. 39 l. ára 20 kr.)
- Huszkó József.** Magyar díszítési motívumok a Székely-földön. (Sepsi-Sz.-György. Jókai-nyomda-részv.-társ. 8-r. 42 l. három táblával, ára?)
- Hübner Sándor.** Séta a világ körül. A 7-ik kiadás után fordította —. 1. füzet. (Családi könyvtár. 40. Ráth Mór. 8-r. 1—112 l. ára 40 kr.)
- Hübner Sándor.** Séta a világ körül. A VII. kiadás után fordítva. I—III. füzet. (Ráth Mór. 336 l. egyes füzet ára 40 kr.)
- Illés Károly.** A büntettekről, vétségekről és kihágásokról szóló magyar büntető-törvénykönyvek magyarázata, tekintettel az azokra vonatkozó életbeléptetési- és egyéb törvényekre és rendeletekre s a legfőbb ítélőszék döntvényeire. II. kötet. B. A büntettekről és vétségekről szóló büntető-törvénykönyv különös része. 1-ső füzet. (Zilahy Sámuel. n. 8-r. 320, IV l. ára 3 frt.)
- Imádságok** zsidók számára. Gyűjtötte Löw Immanuel. (Szeged. Traub és társa. 8-r. 130 l. ára?)
- Imling Konrád.** A végrehajtási törvény (1881. évi LX. törvényezikk) magyarázata. (Franklin-társ. 8-r. XI, 482 l. ára 4 frt. 50 kr.)
- Imre Antal.** Mikes Kelemen élete és munkái. (Rózsa Kálmán és neje nyomdája. 8-r. 35 l. ára?)
- Inczédi László.** Kocsis és királyleány, vagy hű szerelem diadala. Kalandos historia 3 részben. Versekbe szedte —. 3 szép képpel. Rajzolta Baditz Ottó. (Jó könyvek. 10. sz. Révai testvérek. k. 8-r. 23 l. ára 5 kr.)
- Invázió,** Az orosz, veszélye. (Athenaeum. n. 8-r. VII, 192 l. ára 1 frt. 50 kr.)
- Iparegyesület,** Az országos, házi-ipari szakosztályának kiadványai. III. (Lásd Balogh Vilmos.)
- Ipolyi Arnold.** Gr. Károlyi István emlékezete. (Akadémia. n. 8-r. 41 l. ára 30 kr.)
- Irányi Dániel.** Megjegyzések b. Kemény Zsigmond emlékirataira. (Tettyey Nándor és társa bizom. n. 8-r. 24 l. ára 20 kr.)
- Irók,** Jeles, iskolai tára. XX—XXII. (L. Sophokles, Schiller Friedrich, Katona J.)
- Irók,** Filozófiai, tára. Szerkesztik Alexander Bernát és Bánóczi József. IV. (L. Taine.)
- Ismerettár,** Népiskolai. Kiadja Lauffer Vilmos. 1. 2. 3. 7—9. rész. (L. Faludi [Fuchs] János.)
- Ismeretése,** a magyar királyi kincstár fürdőhelyei és ásványvizeinek. (Államnyomda. 8-r. 46 l. ára?)
- Ivánkovits János.** A róm. kath. egyház szertartásainak és ünnepeinek rövid értelmezése. A középtanodák II. oszt. számára. II. kiad. (Szeged. Várnai L. 8-r. IV, 52 l. ára 30 kr.)
- Jablonszky János.** Ázsia, Afrika és matematikai földrajz vázolata. A reál- és polgári iskolák harmadik osztálya számára. (Franklin-társulat. 8-r. 96 l. két térképpel és öt ábrával, ára 60 kr.)
- Jablonszky János.** Amerika, Ausztrália leírása és a felfedezések rövid története. A reál- és polgári iskolák IV. oszt. számára. (Franklin-társ. 8-r. 76 l. három térképpel, ára 50 kr.)

- Jablonszky János.** Földrajz a reál- és polgári iskolák használatára. I. rész: A magyar birodalom és a Földközi tenger mellékének leírása. II. kiad. (Franklin-társulat. 8-r. 96 l. ára 70 kr.)
- Jakab Ödön.** Székely históriák. (Franklin-társ. 8-r. 128 l. ára ?)
- Jalsovits Aladár.** Emléklapok a Balaton-egylet Garay János kunyhójának föl-avatási ünnepélyére. (Egylet. 8-r. 46 l. ára 30 kr.)
- Jancsó Dezső.** Magyar posta-évkönyv az 1883. évre. I. évfolyam. (Bene Imre. 8-r. 20, 147 l. bolti ára 80 kr.)
- Jánossy János.** Pázmány Péter. Tanulmány-kisérlet. (Szüts és társa. k. 8-r. IV, 67 l. ára 60 kr.)
- Játék-, vers- és daloskönyv,** kisdedek számára. Az országos kisdedóvó-egyesület megbízásából, a legkittünőbb e nemű művekből összeállítá az orsz. kisdedóvó-képző-intézet tanári kara. (Révai testv. 8-r. 164 l. ára 80 kr.)
- Jäger H.** A kertészet általános kézikönyve. Utasítás a kertészet összes teendőiben kertészek és kertészeti műkedvelők számára e fontos iparág minden részére kiterjedő útmutatásokkal. A 3-ik jav. kiadás után ford. Coneha Károly. (Athenaeum. 8-r. XVI, 636 l. 256 fametszvényvel, ára vászonkötésben 4 frt.)
- Jedlicska Pál.** Kiskárpáti emlékek. Vöröskőtől-Szomolányig. (F. Diós, u. p. H. Szomolány, szerző kiadása. n. 8-r. 343, IV l. ára 3 frt.)
- Jegyzőkönyve,** A gömöri ág. hitv. ev. egyházmegye 1883. július 11-én Rozsnyón megtartott közgyűlésének. (Rozsnyó. Kovács Mihály ny. n. 8-r. 24 l. ára ?)
- Jegyzőkönyve,** Az erdélyi gazdák 1883-k évi október hó 13., 14. és 15-én Nagy-Enyeden tartott hatodik vándorgyűlésének. Hivatalos adatok nyomán összeállította Gamauf Vilmos. (Kolozsvár. Erdélyi gazd. egylet. 8-r. VI, 92 l. ára ?)
- Jegyzőkönyv,** mely felvétellett Debreczenben a kerületi bizottság küldöttségének a m. kir. pénzügyminiszterium 1883. évi január hó 14-én kiadott körrendelete értelmében ápril hó 2-ik napján és folytatólag tartott értekezletéből. (Debreczen. Város nyomdája. 2-r. 12 l. ára ?)
- Jegyzőkönyv.** Felvétellett Debreczenben 1883. évi ápril hó 30. napján az Alsó-szabolcsi-tiszai-ármentesítő társulat rendes közgyűléséről. (Debreczen. Város nyomdája. 2-r. 8 l. ára ?)
- Jegyzőkönyv,** felvétellett 1883. évi október hó 17-én és következő napjain. — Előterjesztés a debreczen-nánási helyiérdekű vasút létesítése iránt a nagybecskerek-kikindai vasút-építési vállalata által tett ajánlatnak tárgyában. (Debreczen. Város nyomdája. 2-r. 11 l. ára ?)
- Jegyzőkönyv** az erdélyrészi ev. ref. fő- és középtanodák tanárainak 1883. márcz. 18., 19. és 20. napjain Zilahon tartott értekezletéről. (Kolozsvár. Stein János nyomdája. 8-r. 24 l. ára ?)
- Jegyzőkönyve,** A magyarországi reformált egyház egyetemes konventjének. Budapest, 1883. január 23—31. Kiadta Tóth Sámuel. (Debreczen. Város nyomdája. 8-r. 64 l. ára ?)
- Jegyzőkönyve,** A Magyarországi reformált egyház egyetemes tanügyi bizottságának. Budapest, 1883. jul. 5—10. (Debreczen. Város nyomdája. 8-r. 67 l. ára ?)
- Jegyzőkönyve,** A magyarországi ref. egyház egyetemes konventjének. Kolozsvár, 1883. szept. 12—17. Kiadta Tóth Sámuel. (Debreczen. Város nyomdája. 8-r. 52 l. ára ?)

- Jegyzőkönyve,** A magyarhoni ágost. hitv. evangélikusok négy egyházkerülete, 1882-ik évi október hó 18., 19. és 20. napjain Budapesten tartott egyetemes közgyűlésének. (Hornyaszkó Viktor nyomdája. 2-r. 19, 13 l. ára ?)
- Jegyzőkönyve,** A dunamelléki ev. ref. egyházkerület 1883. december 5. és 6-ik napjain Budapesten tartott rendkívüli közgyűlésének. Kiadta Filó Lajos. (Nagy-Körös. Ottinger Ede nyomdája. 8-r. 20 l. ára ?)
- Jegyzőkönyve,** A dunántúli ágost. hitv. ev. egyházkerület 1883. évi május hó 8-ik napján Győrött tartott rendkívüli közgyűlésének. (Sopron. Litfass Károly nyomdája. 8-r. 12 l. ára ?)
- Jegyzőkönyve,** A dunántúli ev. ref. egyházkerület 1883. évi június hó 18-án s több napjain Balaton-Füreden tartott gyűlésének. (Pápa. Debreczeny K. nyomdája. 4-r. 172 l. ára 1 frt. 16 kr.)
- Jegyzőkönyve,** A dunántúli ev. reform. egyházkerület 1882. évi november hó 19. s több napjain Sz.-Fehérvárott tartott rendkívüli közgyűlésének. Kiadta Vályi Lajos. (Pápa. Refom. főtanoda betűi. 4-r. 66 l. ára ?)
- Jegyzőkönyve,** A tiszántúli reform. egyházkerület 1883. ápril hó 26—30 napjain Debreczenben tartott első gyűlésének. Kiadta Tóth Sámuel. (Debreczen. Város nyomdája. 8-r. 150 l. ára ?)
- Jegyzőkönyve,** A tiszántúli reform. egyházkerület 1883. szept. hó 4—8. napjain Debreczenben tartott második gyűlésének. Kiadta Tóth Sámuel. (Debreczen. Város nyomdája. 8-r. 84 l. ára ?)
- Jegyzőkönyve,** A bányai ág. hitv. evang. egyházkerület 1883. október 6—9-én Budapesten tartott évi közgyűlésének. (Hornyaszkó Viktor nyomdája. 8-r. 96 l. ára ?)
- Jegyzőkönyve,** A nagy-szalontai reform. egyházmegye 1883. év február hó 1-ső napján Nagy-Szalontán tartott rendkívüli közgyűlésének ; s ugyancsak Nagy-Szalontán 1883. márczius 29. napján tartott rendes közgyűlésének. (Debreczen. Város nyomdája. 8-r. 46 l. ára ?)
- Jegyzőkönyve,** A szatmári reformált egyházmegye Szatmáron, 1882. évi december hó 19-ik napján tartott rendkívüli közgyűlésének. (Szatmár. Nagy Lajos nyomdája. 8-r. 14 l. ára ?)
- Jegyzőkönyve,** Az erdélyi evang. ref. egyházkerület Kolozsvárrt, 1883. május hó 16—20. napjain tartott közgyűlésének. Szerkesztették Szász Domokos és Bodor Antal. (Kolozsvár. Stein János nyomdája 3-r. 98, 35 l. ára 60 kr.)
- Jegyzőkönyve,** Az ér- és berettyó-melléki reform. egyházmegye 1883. ápril hó 17-én Székelyhidon tartott gyűlésének. (Debreczen. Város nyomdája. 8-r. 15 l. ára ?)
- Jegyzőkönyve,** Az alsó-szabolcs-hajdu-kerületi ref. egyházmegye 1883. szept. 26. napján tartott közgyűlésének. (Debreczen. Város nyomdája. 8-r. 23 l. ára ?)
- Jegyzőkönyve,** Az alsó-szabolcs-vidéki reform. egyházmegye 1883. január 23. s február 20. H.-Hadházon, — 1883. április 5-én Hajdu-Böszörményben tartott közgyűléseinek. (Debreczen. Város nyomdája. 8-r. 15, 26 l. ára ?)
- Jegyzőkönyvei,** A pestmegyei ágost. hitv. ev. Esperesség, 1883. évi május 21. és okt. 5-én Budapesten tartott közgyűlésének. (Kecskemét. Tóth László nyomdája. 8-r. 33 l. ára ?)

- Jegyzőkönyvei**, A vízjogi törvényjavaslat tárgyalására összehívott, s a földmiv., ipar- és kereskedelemügyi m. kir. miniszteriumban 1882. december 14-ike s 1883. május 16. közti időközben megtartott értekezlet —. (Különlenyomat a »Közgazdasági Értesítő«-ből. Pesti könyvnyomda-részv.-társ. 4-r. 269 l. ára ?)
- Jegyzőkönyve**, A marostordamegyei gazdasági-egylet 1883. január 11-én tartott közgyűlésének, az elnöki megnyitó beszéddel és a titkári jelentéssel. Kiadta Deák Lajos. (Marosvásárhely. Nyom. Imreh Sándor az ev. ref. főtanoda gyors-sajtóján. 8-r. 26 l. ára ?)
- Jegyzőkönyve**, A tiszavölgyi társulat Budapesten 1882. évi december hó 17. napján tartott nagygyűlésének, és mellékletei. (Wilekens és Waidl nyomdája. 8-r. 54 l. ára ?)
- Jekelfalussy József**. A községi pénzügy főbb eredményei hazánkban az 1881. évi jóváhagyott költségvetések alapján. (Értekezések a nemzetgazdaság és statisztika köréből. I. köt. 10. sz. Akadémia. n. 8-r. 29 l. ára 20 kr.)
- Jekelfalussy József**. Hazánk bűnügyi statisztikája 1873—1880. Különös tekintettel a büntett miatt elítéltek személyi és társadalmi viszonyaira. (Értekezések a nemzetgazdaságtan és statisztika köréből. I. kötet. 5. szám. Akadémia. 8-r. 37 l. ára ?)
- Jelentés** a magyar tudományos akadémia munkálódásáról és pénztára állásáról 1882—83-ban. (Athenaeum. 8-r. 38 l. ára ?)
- Jelentése**, A vallás- és közoktatásügyi m. kir. miniszternek az országos tanítói nyugdíj- és gyámalap 1882. évi állapotáról szóló. (Egyetemi nyomda. 4-r. 30 l. ára ?)
- Jelentése**, A vallás- és közoktatásügyi m. kir. miniszternek a közoktatás állapotról szóló és az országgyűlés elé terjesztett tizenkettedik, 1881 $\frac{1}{2}$ —1882 $\frac{1}{4}$. (Egyetemi nyomda. 4-r. VII, 235 l. ára ?)
- Jelentése** gróf Széchenyi Pál földmivelés-, ipar- és kereskedelemügyi magy. kir. miniszternek a gazdasági tanintézetek állásáról az 1881—82. tanévben. Melléklet a földmivelés-, ipar- és kereskedelemügyi m. k. miniszterium 1883. évi költségvetésének indokolásához. (Rendes kiadások V. czím.) (Pesti könyvny.-részvény-társaság. 4-r. 175 l. ára ?)
- Jelentése**, A földmivelés-, ipar- és kereskedelemügyi m. kir. miniszter, az 1882. évben a phylloxera-védekezés tárgyában tett intézkedésekről. (Különlenyomat a »Közgazdasági Értesítő«-ből. Pesti könyvnyomda-részv.-társ. 4-r. 24 l. egy graphikai táblával, ára ?)
- Jelentése**, A kolozsvári kereskedelmi- és iparkamara, kerülete, gazdasági, kereskedelmi, ipari és forgalmi viszonyairól 1881—82-ben. (Kolozsvár. Kamara. 4-r. 295 l. ára ?)
- Jelentése**, A miskolci kereskedelmi- és iparkamara, földmivelés-, ipar- és kereskedelemügyi m. kir. miniszterhez a kamarai kerület kereskedelmi, ipari és forgalmi viszonyairól az 1882. évben. (Miskolcz. Kamara. 5-r. 56 l. ára ?)
- Jelentése**, Szolnok-dobokamegyei gazdasági-egylet titkári, az 1882-ik év folyamáról. (Deés. Demeter és Kiss nyomdája. 8-r. 73 l. ára ?)
- Jelentése**, A magyar kir. földtani intézet évi, 1882-ről. (Franklin-társulat. 8-r. 74 l. ára ?)

- Jelentése,** Ő császári és királyi felsége I. Ferencz József apostoli király és ő császári és királyi felsége Erzsébet királyné legmagasabb védelme alatt álló magyar szent korona országai vörös kereszt egyletének 1882. évi. (Khór és Wein nyomdája. 8-r. 74 l. ára ?)
- Jelentése,** A fővárosi közmunkák tanácsának hivatalos, 1881-ik évi működéséről. (Hornýánszky Viktor nyomdája. 4-r. 37 l. ára ?)
- Jelentése,** A talajjavítások terén 1882. évben tett intézkedésekről, a kultur-mérnökségnek gróf Széchenyi Pál földművelés-, ipar- és kereskedelemügyi magy. kir. miniszterhez. (Pesti könyvnyomda-részv.-társ. 4-r. 79 l. egy térkép, ára ?)
- Jellinek Arthúr.** A büntető bíróságok szervezete és hatósági köre tekintettel a magyar bünvádi eljárás tervzetére. (Magyar jogászegyleti értekezések. XI. Franklin-társ. 8-r. 40 l. ára ?)
- Jókai Mór.** A pénz betegségei. (Grill Károly. k. 8-r. 62 l. ára 30 kr.)
- Jókai Mór.** Oroszlánhűség. Költői elbeszélés. (Jó könyvek. 16. szám. Révai testv. k. 8-r. 24 l. ára 5 kr.)
- Jókai Mór.** A Bálványos-vár. Történeti regény. I—II. köt. (Athenaeum. 8-r. 169, 204 l. ára a két kötetnek 2 frt.)
- Jókai Mór.** Puskás kalári. Székely monda. 3 szép képpel. Rajzolta Baditz Ottó. (Jó könyvek. 11. sz. Révai testv. k. 8-r. 24 l. ára 5 kr.)
- Jókai Mór** munkái. Népszerű kiad. Török világ Magyarországon. Történeti regény. I—III. köt. (Franklin-társ. 8-r. 234, 215, 118 l. a három kötet ára 2 frt.)
- Jókai Mór.** A Damokosok. Regényes történet. I—II. köt. (Athenaeum. 8-r. 180, 167 l. négy tollrajzzal, a két kötet ára 2 frt.)
- Jókai Mór.** Észak honából. Muszka rajzok. 2-ik füzet. (A Petőfi-társaság könyvtára. 22. füz. Aigner Lajos. 8-r. 81—160 l. ára 30 kr.)
- Jónás János.** Tanulmányok és javaslatok az életbiztosítási üzlet körül. (Zilahy Sámuel. n. 8-r. 67 l. ára 80 kr.)
- Jósika Miklós** regényei. Új olcsó kiadás. A hat Uderszky leány. Regény. III. kiadás. I—IV. kötet. (Franklin-társulat. 8-r. 236, 226, 223, 227 l. egy-egy kötet 50 kr.)
- Jósika Miklós.** Hunyadi Mátyás király története. II. kiadás. (Történelmi könyvtár. 1. füz. Franklin-társ. 8-r. 112 l. ára 40 kr.)
- Kacziány Géza** Az egyévi önkéntes a közös hadseregben. A fölvételi föltételek pontos felsorolásával. Hiteles forrásokból (törvények, szabályzatok, rendeletek és utasításokból) állítva össze az egyévi önkéntes szolgálat előtt, alatt és után fölmerülő viszonyokra vonatkozó adatokat. (Grill Károly. 8-r. 156 l., hat melléklettel, ára 1 frt. 20 kr.)
- Kadarkuthy Marcell.** A holt vendég vagy az akaratellenes szellem. Vig történet. (Mulattató és hasznos olvasmányok. 4. szám. Mehner Vilmos. 8-r. 48 l. ára 15 kr.)
- Kadarkuthy Marcell.** A cigánykirály vagy az edelényi hegedű. Érdekfeszítő elbeszélés. (Mulattató és hasznos olvasmányok. 10. szám. Mehner Vilmos. 8-r. 48 l. ára 15 kr.)
- Kadarkuthy Marcell.** A szép Meluzina vagy az óriások családja. Igen érdekes elbeszélés. (Mehner Vilmos. 8-r. 48 l. ára ?)

- Kadocsa (Lippich) Elek.** Egy élet tavaszából. Költemények. (Révai testv. 12-r. 207 l. ára 1 frt. 20 kr.)
- Kakujay Károly.** Magyar nyelvgyakorló- és olvasókönyv Magyarország nem-magyarajku népiskolái számára. III. évfolyam. 4-dik kiadás. (Aigner Lajos. 8-r. 100 l. ára 50 kr.)
- Kalauz, Szegedi.** (Wegweiser für Segedin. Guide de Szeged.) 1883. Szerkesztő és kiadótulajdonos Farkas Antal. (Szeged. Endrényi L. és társa. n. 8-r. 104 l. és 5 ív hirdetés, ára 1 frt.)
- Kalocsa Róza.** Szorgalom jutalma. Mulattató és tanulságos olvasmányok jó gyermekek számára. (Révai testv. 8-r. 119 l. négy színnyomatú és számos fametszetű képpel, ára 2 frt.)
- Kalocsa Róza.** Tündérbkert. Legújabb, legszebb tündérmesék és elbeszélések gyűjteménye. (Ifj. Nagel Ottó. 8-r. 304 l. ára kötve 2 frt. 40 kr.)
- Kalocsa Róza.** Az illem könyve. 1—11. füzet. (Révai testvérek. 8-r. 1—230 l. füzetje 30 kr.)
- Kanitz Ágost.** A stirpium nomenclator pannonicus egy ismeretlen Magyarhonban eszközölt kiadásáról. (Kolozsvár. K. Papp M. örökösei. 8-r. 8 l. ára ?)
- Kanitz Ágost.** A legrégebb, növényekre vonatkozó, magyar munkák címei, Szabó Károly régi magyar könyvtárából közölve és egy pár jegyzettel ellátva. (Kolozsvár. K. Papp M. 8-r. 8 l. ára ?)
- Kardos Pál.** Ezeregyéj. Napkeleti regék gyöngyei. Gyermekek számára gyűjtötte —. (Tetty-féle kiadóhivatal. n. 8-r. VIII, 231 l. ára 1 frt. 60 kr, kötve 4 színes képpel 2 frt.)
- Karsch Lollion.** A vasárnapi szent szakaszok magyarázata. II. kiad. (Nagyvárad. Hügel Ottó nyomdája. 8-r. 295 l. ára 1 frt. 50 kr.)
- Katalogusa, Belleville** szétrobbanthatlan gőzfejlesztő értékesítésére alakult társaság különleges gyártmányainak, és általános magyarázatok. (Wilekns és Waidl nyomdája. 8-r. 27 l. ára ?)
- Katholikusok ébredjétek!** Tisza Kálmán politikájának jellemzéséhez írta X. Y. Z. (Goszleth Ferencz. n. 8-r. 26 l. ára 40 kr.)
- Katinszky Géza.** A magyar nemzeti irodalomtörténet vázlata. Irodalomtörténeti szemelvényekkel. Tanítóképző intézetek, polgári iskolák és nőnevelő intézetek számára és magánhasználatra. 2-ik jav. és bőv. kiad. (Lauffer Vilmos. n. 8-r. IV, 188 l. ára 1 frt. 10 kr.)
- Katona József Bánk-bánja.** Magyarázta Péterfy Jenő. (Jeles írók iskolai tára. XXII. Franklin-társ. 8-r. 173 l. ára 80 kr.)
- Katona József.** Lueza szék. Dráma 3 felvonásban. (Magyar Könyvesház 110. sz. Aigner Lajos. k. 8-r. 55 l. ára 20 kr.)
- Katona József.** Jeruzsálem pusztulása. Eredeti vitézi szomorújáték 5 felvonásban. (Magyar Könyvesház. 116. 117. sz. Aigner L. k. 8-r. 79 l. ára 20 kr.)
- Kautz Gyula.** Az államgazdaság eszméje és a socialistikus financia kezdete. (Értekezések a nemzetgazdaság és statisztika köréből. I. köt. 8. sz. Akadémia. n. 8-r. 31 l. ára 20 kr.)
- Kádár Lajos.** Osztályrendszer, váltakozórendszer vagy szakrendszer a népiskolákban? (Temesvár. Magyar testvérek nyomdája. 8-r. 31 l. ára 40 kr.)

- Kállay Béni.** Magyarország a Kelet és Nyugot határán. (Akadémia. 8-r. 69 l. ára 40 kr.)
- Kállay István.** Magyar történeti életrajzok népiskolák számára. IV. kiad. (Debreczen. Ifj. Csáthy Károly. 8-r. 83 l. ára ?)
- Kálmán Zoltán.** Rózsabimbók. Költemények. Kiadta Almásy Péterné. I. kötet. (Wodianer F. nyomdája. 8-r. 107 l. ára ?)
- Káplány Géza.** Az erdélyi birtokrendezési eljárásról. (Különlenyomat a »Jogtudományi Közlöny«-ből. Franklin-társ. 8-r. 102 l. ára 1 frt.)
- Káplány Géza.** Telekkönyvi reformkérdések. (Külön lenyomat a »Jogtudományi Közlöny«-ből. Franklin-társulat. 8-r. 24. l. ára 30 kr.)
- Káplány Géza** Hitel-telekkönyveinkről. 2-dik kiadás. (Külön lenyomat a »Jogtudományi Közlöny«-ből. Franklin-társ. 8-r. 47 l. ára 40 kr.)
- Kápolnai Pauer István.** Emlékbeszéd Asbóth Lajos felett. (A m. t. akadémia elhunyt tagjai fölött tartott emlékbeszédek. VI. szám. Akadémia. 8-r. 18 l. ára 10 kr.)
- Kármán Mór és Komáromy Lajos.** Magyar olvasókönyv. II. rész A középisk. II. oszt. szám. 3-dik átd. kiad. (Eggenberger-féle könyvkereskedés. n. 8-r. II. 219 l. ára 1 frt 20 kr.)
- Kármán Mór és Komáromy Lajos.** Magyar olvasókönyv. III. rész. A középisk. 3. oszt. szám. Új átd. kiad. (Eggenberger-féle könyvkereskedés. n. 8-r. II. 224 l. ára 1 frt 20 kr.)
- Károly Gy. Hugó.** Rövid hiterkölcsi beszédek, a tanév minden vasárnapjára. Mondotta, s a katolikus nép-, elemi-, ipar- s polgári tanodák, valamint az al- és középiskolák hitoktatóinak számára segédkönyvül a ft.-egyházi hatóság jóváhagyásával kiadta —. 2-ik kiadás. (Franklin-társulat. 8-r. VIII, 263 l. ára 60 kr.)
- Károlyi Árpád.** Ilésházy István hűtlenségi pöre. (Akadémia. 8-r. 216. IV l. ára 1 frt 20 kr.)
- Károlyi Árpád.** A magyar alkotmány fölfüggesztése 1673-ban. — (Értekezések a történelmi tudományok köréből. XI. kötet. 3. szám. Akadémia. 8-r. 68 l. ára 40 kr.)
- Kecskeméthy Aurél.** Utazás Észak-Amerikában. 2-ik kiadás a szerző arcképével. (Tetty-féle kiadó hiv. (Benkő Gyula) n. 8-r. IV, 420 l. ára 2 frt 40 kr.)
- Keglevich István** gróf. Szóleink átalakítása. (Athenaeum. 8-r. 32 l. ára ?)
- Keglevich István.** A magyar bortermelők országos szövetkezete miként fog működni? (Különlenyomat a »Magyar-Föld«-ből. Wilekens és Waidl nyomdája. 8-r. 19 l. ára ?)
- Kegyelehangok,** elzengve Temesvárt 1883. évi október hó 21-én a nővéreknek 25 éves itteni működése alkalmából rendezett emléktűnnepélyen. (Temesvár. Csanádegyházmegyei nyomda. 8-r. 21 l. ára ?)
- Keleti Ferencz.** Az államszolgálat jogi természete és a rendszeres államszolgálati pragmatika elvei különös tekintettel hazánk viszonyaira és a nevezetesebb eur. államok e tárgyra vonatk. intézkedései. (Kunossy Vilmos. n. 8-r. XIV, 448 l. ára 3 frt.)
- Keleti Károly.** Tengerészetünk és Fiume jövője. (Értekezések a nemzetgazdaságtan és statisztika köréből. II. k. 2. szám. Akadémia. 8-r. 24 l. ára ?)

- Kemény Zsigmond.** Zord idő. Tört. regény. 3 köt. 2-ik kiadás. (Franklin-társ. 8-r. 199, 238, 324 l. ára 3 frt.)
- Kemény Zsigmond.** Élet és irodalom. (Olesó könyvtár. 159. sz. Franklin-társ. 16-r. 123 l. ára 30 kr.)
- Kende Kálmán.** A feltámadt menyasszony. Elbeszélés. (Méhner Vilmos. 8-r. 48 l. ára ?)
- Keppel.** A Strike. Szabadon fordította Ries Lajos. (Aigner Lajos bizom. n. 8-r. 311 l. ára 1 frt 20 kr.)
- Kereskényi Gyula.** Ave Mária, bold. szeplőtelen szűz Mária tiszteletére. (Goszlth Ferencz. 8-r. VII, 72, XXI l. 1 fényképpel. ára 60 kr.)
- Kerpely Antal.** A vasról és gyártásáról. (Népszerű természettudományi előadások gyűjteménye. VI. kötet. 40. füzet. Kilián Frigyes. k. 8-r. 39 l. 6 ábrával. ára 30 kr.)
- Kerülj-fordulj !** Tréfás színváltozások magyarázó versecskékkal a kedves kicsinyek mulattatására. (Pozsony. Stampfel Károly. 4-r. 6 kép. ára ktv. 1 frt 50 kr.)
- Képviselőházi Irományok.** Az 1881. évi szeptember hó 24-ére hirdetett országgyűlés nyomtatványai. Hiteles kiadás. XII—XIX. kötet. (Pesti-könyvnyomda-részvény-társaság. 4-r. 388, 404, 399, 427, 499, 551, 383, 440 l. ára ?)
- Képviselőházi Napló.** Az 1881. évi szeptember 24-ére hirdetett országgyűlés nyomtatványai. Hiteles kiadás. Szerkeszti P. Szathmáry Károly. VIII—XIV. kötet. (Pesti könyvnyomda-részv.-társaság. 4-r. 393, 385, 391, 310, 539, 470, 391 l. ára ?)
- Kérdés, Nyilt, Háromszék** becsületeért Háromszék becsületéhez. (Marosvásárhely. Imreh Sándor nyomdája. 8-r. 22 l. ára 30 kr.)
- Kézikönyvek, Magyar népiskolai. I.** (L. Zelliger József.)
- Kézikönyvek, Történeti. VIII—X.** (L. Higginson W. Tamás, Symonds Addington John és Bartoli Adolfo.)
- Kimutatás** az 1881. évben a magyar koronához tartozó országok vámhivatalainál nagyobb mennyiségben előfordult s vagy bevételre vagy kivételre kezelt áruk-ról, a vámtarifa szakaszai szerint összeállítva. A magy. kir. pénzügyminiszteri adó- és jövedéki számvevőség. (M. k. államnyomda. 4-r. 17 l. ára ?)
- Kisfaludy Károly.** A pártütők. Vigjáték 3 felvonásban. (Olesó könyvtár. 156. sz. Franklin-társ. 16-r. 63 l. ára 20 kr.)
- Kisfaludy Károly** válogatott munkái két kötetben. 2-ik kiadás. I. köt. Versek és elbeszélések. II. köt. Színművek. (Franklin-társ. k. 8-r. 272 és 304 l. ára egy vászonkötésben 1 frt 60 kr.)
- Kisfaludy Károly** válogatott munkái két kötetben. I. köt. Versek és elbeszélések. II. kiadás. (Kis nemzeti muzeum. 2. Franklin-társ. 8-r. 270 l. ára 50 kr.)
- Kiss Albert.** Beköszöntő egyházi beszéd. 1883. máj. 27-én a debreczeni ref. egyház nagy templomában elmondta. (Debreczen. Város nyomdája. 8-r. 12 l. ára ?)
- Kiss Áron.** A magyar népiskolai tanítás története. 2. füz. A tanítási módszer története a magyar népiskolákban. (Tanítók könyvtára. 4. Franklin-társ. n. 8-r. 221—480 l. ára 1 frt 20 kr.)
- Kiss Áron.** Gróf Degenfeld Schomberg Imre emlékezete. Az egyháztanács megbízásából írta és a debreczeni főiskola imatermében 1883. szept. 4. elmondta. (Debreczen. Város nyomdája. 8-r. 23 l. ára ?)

- Kiss Áron.** A népiskolai és ifjúsági játékok. (Egyetemi nyomda. 2-r. két l. ára?)
- Kiss József** költeményei 1868—1882. 3-ik bőv. kiadás. (Ráth Mór. 16-r. 243 l. ára 2 frt 40 kr.)
- Kiss Károly.** Magyar Plutarch. Uj magyar Athenás. Ujabbkori magyar protest. egyházi írók életrajzgyűjteménye. IV. füzet. (Aigner Lajos. 8-r. 193—256 l. ára 30 kr.)
- Kiss Mór.** A corpus juris civilisből kiszemelt és feldolgozott magánjogi gyakorlati esetek gyűjteménye. Kézikönyvül a római jogból tartott practicumokhoz. (Franklin-társ. 8-r. 135 l. ára 1 frt.)
- Klapp Mihály.** Rosenkranz és Guldenstern. Vigjáték. Németből ford. Csiky Gergely. (Olesó könyvtár. 168. szám. Franklin-társ. 8-r. 165 l. ára 30 kr.)
- Klein Gyula.** Ünnepi beszéd Ó felsége I. Ferencz József születésnapjának évfordulóján, 1883-iki augusztus 18-án. (Szigetvár. Fuchs Zsiga. 8-r. 14 l. ára?)
- Klím Mihály.** Uti jegyzetek a vízépítés köréből. Külön lenyomat a M. Mérnök-Építész-Egylet Közlönye 1883-ik évi I. füzetéből. (Kilián Frigyes bizom. k. 4-r. 45 l. és 1 tábla. ára 60 kr.)
- Knorr Alajos.** Magyar általános levelező és házi titkár. Gyakorlati útmutatás a közéletben előforduló mindennemű családi és más levelek keresk. és üzleti fogalmazványok és folyamodványok helyes szerkesztésére számos példával felvilágosítva. 1—11. füzet. (Ifj. Nagel Ottó. 8-r. 1—440 l. egyes füzet ára 30 kr.)
- Knorr Alajos.** Önügyvéd vagyis gyakorlati útmutatás jogügyletek elintézésére, okiratok s beadványok szerkesztésére. A legújabb törvények alapján 350 iromány-példával felvilágosítva bírák, ügyvédek, jegyzők használatára. III. kiadás. 17—24. füzet. (Ifj. Nagel Ottó. 8-r. 665—985, XVI l. egyes füzet ára 30 kr.)
- Knorr Alajos.** Önügyvéd. II. félkötet. (Ifj. Nagel Ottó. n. 8-r. XVI, 425—985 l. ára 4 frt.)
- Koenig.** Amerikai rablőfőnök megtérésének története. — Vallásos iratok magyar nyelven. 27. szám. (Honyánszky Viktor nyomdája. 8-r. 30 l. ára 2 kr.)
- Kohn Salamon.** Első oktatás a bibliai történetben. 11. jav. kiadás. — Erste Unterricht in der biblischen Geschichte. 11. verb. Aufl. (Lampel Róbert. 8-r. 91 l. ára kötve 40 kr.)
- Kohn Salamon.** Vallástan az izraelita ifjúság számára. 3. kiad. (Lampel Róbert. 8-r. 95 l. ára 50 kr.)
- Kolmár József és Sváby Pál.** Fordítási gyakorlatok magyarból latinra. I. könyv. A gymnasiumi V. és VI. osztályok számára. Schultz Ferdinánd nyomán. 3-ik jav. kiadás. (Eggenberger-féle könyvkereskedés. 8-r. 152 l. ára 1 frt.)
- Kolmár József és Sváby Pál.** Schultz Ferdinánd nyomán. Fordítási gyakorlatok magyarból latinra. I. könyv. A gymnasiumi V. és VI. oszt. számára. IV. kiad. (Eggenberger-féle könyvkereskedés. 8-r. 148 l. ára 1 frt.)
- Komáromy Ferencz.** Balogh Gerő. Történeti színmű. (Kolozsvár. Szerző. 8-r. 173 l. ára?)
- Komjáthy Benedek.** Epistolae Pauli lingua hungarica donatae. Az zenth Paal leueley magyar nyeluen. (M. t. Akadémia. 8-r. 491 l. ára?)
- Komócsy József.** Szerelem könyve. Költemények. II. kiadás. A Petőfi-társaság kiadványa. (Révai testvérek. 8-r. XVI, 198 l. ára 2 frt.)

- Konkoly Miklós.** A nap felületének megfigyelése az ó-gyallai csillagvizsgálón 1882-ben. (Értekezések a matematikai tudományok köréből. X. köt. 1. szám. Akadémia. 8-r. 90 l. ára 50 kr.)
- Konkoly Miklós.** Astrophysikai megfigyelések az ó-gyallai csillagvizsgálón 1882 évben. (Értekezések a matematikai tudományok köréből. X. kötet. 2. szám. Akadémia. 8-r. 22 l. ára 20 kr.)
- Konkoly Miklós.** Hullócsillagok megfigyelése a magy. korona területén 1882-ben. (Értekezések a mathemat. tudományok köréből. X. kötet. 3. szám. Akadémia. 8-r. 14 l. ára 10 kr.)
- Konkoly Miklós.** Egy új reversió spectroscop s annak használata. (Értekezések a mathemat. tudományok köréből. X. köt. 4. szám. Akadémia. 8-r. 13 l. s 1 tábla, ára 20 kr.)
- Konkoly Miklós.** Az ó-gyallai csillagvizsgálón eszközölt csillagászati megfigyelések eredménye 1882-ben. (Értekezések a matematikai tudományok köréből. X. köt. 5. szám. Akadémia. 8-r. 20 l. ára 10 kr.)
- Konkoly Miklós.** Néhány szó az üstökösök vegytani alkotásáról összehasonlítva a meteoritokkal. (Értekezések a matematikai tudományok köréből. X. kötet. 6. szám. Akadémia. 8-r. 8 l. ára 10 kr.)
- Konkoly Miklós.** Egy új szerkezetű spectroscop. (Értekezések a matematikai tudományok köréből. X. kötet. 7. szám. Akadémia. 8-r. 7 l. egy táblával, ára 10 kr.)
- Kont Gyula.** Számtani példatár. A közép- és polgári iskola első oszt. számára. (Eggenberger-féle könyvkereskedés. 8-r. IV, 80 l. 50 kr.)
- Kontúr Béla.** Sic fata tulere. A végzet. Regény. Ifj. Nagel Ottó. 8-r. 233 l. ára 1 frt. 80 kr.)
- Kopp Lajos.** Focusok és asymptoták a sphaericus kúpszeleten. Tudori értekezés. (Hornvánszky Viktor nyomdája. 8-r. 34 l. ára ?)
- Kormos Alfréd és Kende Zsigm.** Közgazdaságunk és kereskedelmünk 1882-ben. (Neuer Márk nyomdája. 8-r. 62 l. ára 50 kr.)
- Korrajzok** a felsőbb társadalomból. I—III. köt. (Bartalits Imre. 8-r. 259, 9 l. a három kötet ára 1 frt. 50 kr.)
- Kossuth Emlékiratai** nyomán. A magyar emigratio mozgalmái 1859—1862. (Olesó könyvtár. 171. szám. Franklin-társulat. 8-r. 107 l. ára 30 kr.)
- Kostyál Pál** röpirata. I—II. (Budapesten Márkus Sámuel, Pozsonyban Angermayer Károly nyomdája. 8-r. 45, 40 l. ára ?)
- Kováts Gyula.** A házasságkötés Magyarországon egyházi és polgári jog szerint tekintettel törvényhozásunk feladatára. Közönséges egyházi és hazai kútfők nyomán. (Eggenberger-féle könyvkereskedés. 8-r. VIII, 328 l. ára 3 frt.)
- Kovács József.** A budapesti kir. magyar tud. egyetemi I. sebészeti kórda épülete. Az 1882—83. évi berlini egészség- és mentésügyi kiállítás alkalmából a vallás- és közokt. m. kir. miniszter megbízásából leírta. — Die chirurgische Klinik etc. (Egyetemi nyomda. 4-r. 40 l. hét táblával, ára ?)
- Kovács Lajos.** A békepárt a magyar forradalomban. Válaszul Irányi Dániel röpiratára. (Révai testv. 8-r. 130 l. ára 1 frt.)
- Kovács Lajos.** Bibliai történetek. Az elemi negyedik osztály számára. III. kiad. (Debreczen. Telegdi K. Lajos. 8-r. 80 l. ára 30 kr.)

- Kovács Lajos.** Bibliai történetek. Elemi II., III., IV-ik osztályok növendékeinek a tiszántúli ref. egyházkerület népisk. tanterve alapján. 6-ik, hit- és erkölestani kérdésekkel bővített kiadás. (Debreczen. Telegdy K. Lajos. 8-r. 96 l. ára 30 kr.)
- Kozma Ferencz.** Emlékbeszéd Fabritius Károly fölött. (A magyar tudományos akadémia elhunyt tagjai fölött tartott emlékbeszédek. I. köt. 8. sz. Akadémia. 8-r. 59 l. ára 40 kr.)
- Kozma Ferencz.** Minő szemléltetési eszközök szükségesek a történelem tanításához s azok mily módon állítandók elő? (Egyetemi nyomda. 2-r. 2 l. ára?)
- Kozma Gyula.** Földrajz a polgári fiu- és leányiskolák első osztálya számára az új tanterv alapján. I—II. rész. A magyar-osztrák monarchia. II. kiadás. A szöveg közé nyomott 28 térképpel s számos egyéb ábrával. (Eggenberger-féle könyvkereskedés. 8-r. 142, 156 l. ára 80 kr.)
- Kozma Gyula.** Általános földrajz. Polgári- és kereskedelmi iskolák s tanítóképezdek használatára. (Eggenberger-féle könyvkereskedés. 8-r. 207 l. a szöveg közé nyomott 54 térképpel és számos egyéb ábrával, ára 1 frt. 20 kr.)
- Kölcsey Ferencz** Országgyűlési naplója. 1832—33. IV. kiadás (Olesó könyvtár. Franklin-társulat. 8-r. 346 l. ára 60 kr.)
- Költők,** Régi magyar, tára. A magyar tudom. akadémia megbízásából közléteszi Szilády Áron. IV. köt. 1540—1575. (Akadémia. 8-r. VIII, 398 l. ára?)
- Költségvetés,** Állami, a magyar korona országai részére az 1884. évre. 1—17. füzet. (Magy. kir. államnyomda. 4-r. 27, 86, 33, 61, 264, 148, 116, 108, 139, 71, 80, 78, 52, 18, 113, 18, 112 l. ára?)
- Könyörgések,** A makói ref. egyház új templomának felavatása alkalmával 1882. november 5-én tartott, és egyházi beszédek. Kiadja a makói reform. egyház. (Keeskemét. Tóth László nyomdája. 8-r. 39 l. ára 40 kr.)
- Könyv,** Köszöntő. Legújabb és legteljesebb. Gyermek, ifjak és minden korbeliek számára. Függelék: Válogatott francia és német köszöntőkkel. (Révai testv. k. 8-r 173, VIII l. ára 50 kr.)
- Könyvek,** Jó, a magyar nép számára. 9—22. sz. (Reviczky Gyula, Inezédi László, Jókai Mór, P. Szathmáry Károly, Mikszáth Kálmán, Mayer Miksa, Rudnyánszky Gyula, Váradi Ant., Lantos Sebestyén, Vargha Gyula, Endrődi Sánd.)
- Könyvesház,** Magyar. 110. 116. 117. sz. (L. Katona József)
- Könyvesháza,** Kis pajtások. Ünnepi ajándékul jó gyermekek számára. Szerkeszti Bolygó bácsi. (Erdélyi Gyula.) (Dobozi István. 8-r. 52 l. ára 30 kr)
- Könyvkiadó-vállalat,** Természettudományi, kiadja a k. m. természettud. társulat. XXII. kötet. (L. Emery Henry.)
- Könyvtár,** Családi. 26. 32—40. (L. B. Eötvös József, Boz Dickens, Arany János, Hübner Sándor, Goethe.)
- Könyvtár,** Családi. XI. III. (L. Arany János.)
- Könyvtár,** Falusi. Kiadja a Franklin-társulat. 4. 9. füzet. (L. Reischer Endre, Farkas Mihály.)
- Könyvtár,** Ifjusági. Kiadja Szűts és társa. I. füzet. (L. Munkácsy Kálmán.)
- Könyvtár,** közhasznú családi. Kiadja a Franklin-társulat. 25—26., I. kötet. (L. Beniczky Irma, Bloek Mór, Verőczy Sándor.)

- Könyvtár,** Magyar. Szerkesztik Székely Ferencz, Staub Móricz és Bakos János.
(L. Györy Vilmos.)
- Könyvtár,** Nemzeti. Szerkeszti Abafi Lajos, 134—161. füz. (L. Czákó Zsigmond,
Sárosy Gyula, Balogh Zoltán, Szemere Miklós.)
- Könyvtár,** Nemzeti. Szerk. Abafi Lajos. XXX—XXXIV. köt. (L. Szemere Miklós,
Balogh Zoltán, Czákó Zsigmond.)
- Könyvtár,** Olesó. Szerkeszti Gyulai Pál. Kiadja a Franklin-társ. 154—174. szám.
(L. Malot Hector, Berezik Árpád, Kisfaludy Károly, Gyulai Pál, Bernardin
de Saint-Pierre, Kemény Zsigmond, Petőfi Sándor, Le Sage Alain René, Dugo-
nics András, Gréville Henrik, Schiller Frigyes, Csiky Gergely, Balzac, Kölcsey,
Klapp, Goldsmith, Kossuth, Turgenjev, Coppé, Fáy.)
- Könyvtár,** Szépirodalmi. 45—46. füzet. II. folyam. 19. 20. (L. Margitay Dezső.)
- Könyvtár,** Történelmi. Kiadja a Franklin-társulat. 1. 74—77. füzet. (L. Jósika
Miklós, Toldy László, Lázár Gyula.)
- Könyvtár,** Történelmi. Kiadja Aigner Lajos. 1—3. 6—7. füz. (L. Denison György,
Gelich Rikbárd.)
- Könyvtár,** Unitárius kis. Szerkeszti Derzsi Károly. IV—IX. füz. (L. Walters W.
Frank., Herford Brooke, Bramley E., Hopps, Wright, Derzsi Károly, Bellows H.)
- Könyvtára,** A magyar ifjuság. XIX. köt. (Hohenauer Ignác.)
- Könyvtára,** A magyar orvosi könyvkiadó-vállalat. 42—44. köt. (L. Novák József,
Roszbach M. I., Krafft-Ebing.)
- Könyvtára,** A nemzeti színház. Kiadja Pfeifer Ferdinánd. 32. 62. 143. 146—151
(L. Hahn Rezső, Gluck, A Másé, Wagner Richard, Moliné, Abonyi Lajos
Varga János, Gorrio Tóbiás, Leuven és Beauplan.)
- Könyvtára,** A Petőfi-társaság. 22—31. füz. (L. Jókai Mór, Balázs Sándor, Lauka
Gusztáv, Abonyi Lajos.)
- Könyvtára,** Az ifjuság olesó. 12—16. füzet. (L. Dickens, Schmidt Ferdinánd.)
- Könyvtára,** Görög és római remekírók. M. Tulli Ciceronis de imperio Gnaei
Pompei oratio ad Quirites (pro lege Manilia.) Magyarázta dr. Kont Ignác.
(Eggenberger-féle könyvkereskedés. k. 8-r. 63 l. ára 50 kr.)
- Könyvtára,** Mesterségek. II. A földmivelés-, ipar- és kereskedelemügyi magyar
kír. miniszter megbízásából és az orsz. iparegyesület felügyelete alatt szerkeszti
Frecksay János. Az épületasztalosság. (Athenaeum. 8-r. 146 l. 42 ábrával,
ára 1 frt.)
- Könyvtára,** Tanítók. Szerkesztik Kiss Áron és Péterfy Sándor. 4. szám. (L.
Kiss Áron.)
- Könyvtára,** Tanulók. Latin és görög classikusok fordítása és magyarázata. Szer-
keszti Dávid István. Kiadja Stampfel Károly Pozsonyban. 13—17. füzet. (L.
Sallustius, Cicero, Caesar, Horatius.)
- Könyvtára,** Tanulók. 18—20. füzet. (L. Caesar.)
- Könyvtára,** Utazások. 1—3. köt. Kiadja a Franklin-társ. (L. Nordenskiöld Adolf
Erik, Asbóth János, Serpa Pinto.)
- Könyvtára,** Világhírű utazások. Révai testv. kiadása 1. füzet. (L. Stanley H.)
- Környei János.** Magyar szavaló. Jelesebb íróink műveiből összeválogatta —. II.
rész. 3-dik kiadás. (Lampel Róbert. 16-r. 218 l. ára 60 kr.)

- Kőrösi József.** Adalékok Hontmegye nemzetiségi monografiájához. (Ráth Mór. k 8-r. 47 l. ára 60 kr.)
- Kőrösi József.** Az 1881-ik évi fővárosi népszámlálás előkészítése, keresztülvitele és feldolgozása (Különlenyomat a »Budapest főváros az 1881-ik évben« című népszámlálási munka III. füzetéből. Ráth Mór biz. 4-r. IV, 96 l. ára 50 kr.)
- Kőrösi József.** Budapest főváros az 1881-dik évben. — A népszámlálás eredményei. III. füz. (Budapest főváros statisztikai hivatalának közleményei. XV. 3. Pesti könyvnyomda-részv.-társ. n. 8-r. XII, 328 l. ára 3 frt. 50 kr.)
- Kőrösi Sándor.** Az uzsoráról és káros hitelügyletekről szóló 1883: XXV. t.-cikk magyarázata. (Pfeifer Ferdinánd. k. 8-r. VIII, 72 l. ára 80 kr.)
- Kőrössy Antal.** Földrajz népiskolák számára. 3-dik bőv. kiadás. (Debreczen. Ifj. Csáthy Károly. n. 8-r. IV, 88 l. ára 30 kr.)
- Kőrössy Antal.** Földrajzi olvasókönyv. A népiskolák V. és a polg. iskolák alsóbb osztálybeli növendékeinek számára. (Debreczen. Ifj. Csáthy Károly. 8-r. IV, 84 l. ára 30 kr.)
- Közlemények** a földmivelés-, ipar- és kereskedelemügyi magy. kir. miniszterium köréből. Catalogus azon találmányokról, melyek 1868. évi január 1-től 1882. évi december 31-ig terjedő tizenötévi cyklusban a magyar korona országainak területén szabadalmazva lettek stb. (Franklin-társulat. 8-r. 472 l. ára ?)
- Közlemények,** Hivatalos statisztikai. Kiadja az orsz. m. kir. statisztikai hivatal. A községek háztartása és pótdadjuk az 1881. évi jóváhagyott költségvetések alapján. (Athenaeum. 4-r. XXI, 529 l. ára ?)
- Közlemények,** Matematikai és természettudományi, vonatkozólag a hazai viszonyokra. XVIII. kötet. 8—12. szám. (L. Schaarschmidt Gyula, Roth Samu, Lovassy Sándor, Primus György, Tömösváry Ödön.)
- Közlemények,** Nyelvtudományi. Szerk. Budenz József. XVII. köt. 3. füz. (Akadémia. n. 8-r. IV, 325—484 l. ára 1 frt.)
- Közlemények,** Távírászati. Kiadja a közmunka és közlekedésügyi m. k. miniszterium táviradaosztálya. 1882. évi folyam. 5. füzet, 1883. évi folyam. 1—4. füz. (Hornyánszky Viktor nyomdája. 8-r. 215—306, 1—296 l. ára ?)
- Közleményei,** Az országos magyar képzőművészeti társulat, 1883. évre. (Franklin-társulat. 4-r. 86 l. ára ?)
- Közleményei,** Budapest főváros statisztikai hivatalának. XV. 3. (Kőrösi József.)
- Krafft-Ebing R.** Az elmebetegségek tankönyve. Kórodai vizsgálatok alapján orvosok és orvostanhallgatók számára. II. köt. II. kiad. Ford. Laufenaer Károly. (A magyar orvosi könyvkiadó társulat könyvtára. 44. köt. Társulat. 8-r. VIII, 390 l. ára ?)
- Kremmer Antal.** Bürger Gottfried Ágost. (Franklin-társ. 8-r. 71 l. ára ?)
- Krenner Károly.** A kereskedelmi egyszerű és kettős könyvvezetés népszerűen előadva. I. és II. rész egyben. (Ifj. Nagel Ottó bizománya. 8-r. 127, II l. ára 1 frt. 30 kr.)
- Kresz Géza.** Miként lehetne Budapest fővárosát jó, egészséges és megbízható tejjel s gyermekekkel ellátni. (Franklin-társulat. 8-r. 35 l. ára ?)
- Kriesch János.** A modern zoologia szempontjai és czéljai. (Értekezések a természettudományok köréből. XIII. kötet. 31. szám. Akadémia. n. 8-r. 17 l. ára 10 kr.)

- Kriesch János.** A természetrajz vezérfonala. I. rész. Áltattan. V. kiadás. (Nagel Bernát. 8-r. 240, VIII ára 1 frt. 60 kr.)
- Kriesch János.** A természetrajz eleme. Ásványtan. VIII. kiadás. (Nagel Bernát. 8-r. 66 l. ára 50 kr.)
- Kucsera Ignác.** Legszükségesebb magyar és tót szavak gyűjteménye, egyszersmind nyelvgyakorló a magyar nyelv gyorsabb s könnyebb megtanulására. Segédkönyvvül a tót néptanodai tanulóknak. 4-dik jav. és bőv. kiadás. (Nyitra. Schempek E. és Huszár I. 8-r. 1—97, XII, 123—158 l. ára 60 kr.)
- Kurtz Vilmos.** Alkalmi beszéd Tavasz Endre emlékköve leleplezésénél. (Rudnyánszky A. nyomdája. 8-r. 8 l. ára ?)
- Kuthy Emil.** Mi az oka annak, hogy oly sok kis gyermek meghal? (Kecskemét-Tóth László. 8-r. 11 l. ára ?)
- Kuttner Sándor.** Első oktatás a földrajzban. Különös tekintettel a magyar birodalomra. Kérdések és feleletekben. Sajtó alá készítette Mayer Miksa. 27. jav. kiad. (Lampel Róbert. 8-r. 54 l. és 1 térkép, ára kötve 30 kr.)
- Kuttner Sándor.** Első oktatás a természetrajzban ismétlési kérdésekkel. Sajtó alá kész. Mayer Miksa. 7-dik jav. és bőv. kiadás. (Lampel Róbert. 8-r. 76 l. 55 ábrával, ára kötve 36 kr.)
- Kuttner Sándor.** Kis természettan nép- és leányiskolák számára. Átdolg. és sajtó alá készítette Mayer Miksa. 4-ik kiad. (Lampel Róbert. 8-r. 51 l. 34 ábrával, ára 30 kr.)
- Kuttner Sándor.** Kis világtörténet. A görög és római mythologia és magyar irodalomtörténet rövid vázlatával. Felsőbb elemi tanodák, polgári és magániskolák használatára. Sajtó alá készit. Mayer Miksa. 6-ik jav. és bőv. kiad. (Lampel Róbert. 8-r. 170 l. ára 60 kr.)
- Kynophil.** Az angol vizsla és fajbéli tiszta tenyésztése. (Eggenberger-féle könyvkereskedés. 8-r. XVI, 227 l. ára 2 frt.)
- Ladányi Gedeon.** Magyarország története. Felsőbb iskolai tanulók számára. II. kiadás. (Debreczen. Ifj. Csáthy Károly. 8-r. 236 l. ára 1 frt. 60 kr.)
- Laky Dániel.** Földrajz a népiskolák számára. II. kiadás. (Kis tükör. Népiskolai kézikönyvek tára. Dobrowsky és Franke. 8-r. 54 l. ára 16 kr.)
- Laky Dániel.** Földrajz a gymnasiumok számára. II. köt. Europa (a magyar királyság és a három déli félsziget kivételével) és hátsó Ázsia. A legújabb ministeri tanterv szerint. A szöveg közé nyomott földrajzi és természetrajzi ábrákkal. (Dobrowsky és Franke. n. 8-r. 152 l. ára 90 kr.)
- Landau Alajos.** Arányok szerinti rajzolás. Módszeres rajziskola. II. rész. 2. füzet. Az egyes rajzminták mellé nyomtatott magyarázó szöveggel. (Franklin-társ. 2-r. 1—12 l. ára 70 kr.)
- Lange Henrik** új iskolai atlasza. 23 színezett lapon. Magyar nyelvre fordította s a hazai iskolák használatára alkalmazta dr. Cuerven F. 6-ik kiadás. (Lampel Róbert. 4-r. 26 l. 23 térképpel, ára 70 kr.)
- Langer Victor.** Énektan és dalkönyvecske az elemi népiskolák számára. I. II. rész. Az I—IV. osztály számára. (Szeged. Endrényi Lajos és társa. 8-r. 35, 42 ára 16, 20 kr.)
- Lankmayr Nándor.** Fegyvertan. A m. kir. honvédelmi miniszter által elrendelt hiv. fordítás. IV. füz. Kézi lőfegyverek. (Grill Károly. 8-r. 108 l. ára 80 kr.)

- Lanka Gusztáv.** A multról a jelennek. 1—3. füzet. (A Petőfi-társaság könyvtára. 26—28. füzet. Aigner Lajos. 8-r. 210 l. egy füzet ára 30 kr.)
- Lantos Sebestyén diák** (Szabó Endre.) Hogy jöttek be a magyarok? Históriaiás ének. (Jó könyvek, 20. sz. Révai testvérek. k. 8-r. 24 l. ára 5 kr.)
- Lád Károly.** Német olvasókönyv polgári iskolák számára. II. rész. 2-ik kiadás. (Eggenberger-féle könyvkereskedés. 8-r. 192 l. ára 1 frt.)
- Láng Lajos.** Minimum és homestead. (Értekezések a nemzetgazdaságtani és statisztikai tudományok köréből. I. köt. 7-dik szám. Akadémia. n. 8-r. 39 l. ára 30 kr.)
- Láng Lajos.** Minimum és majoratus. Függelékül. Két levél a parasztgazdaság állásáról Somogyban Ardorka Gyulától és egy levél a mezőgazdasági birtokviszonyokról a Székelyföldön Cseh Károlytól. (Értekezések a nemzetgazdaságtan és statisztika köréből. II. köt. 1. szám. Akadémia. 8-r. 37 l. ára 30 kr.)
- Lázár Gyula.** Mária Lujza a francziák császárnéja. Jellemrajz. (Történelmi könyvtár. 75. Franklin-társ. 8-r. 112 l. ára 40 kr.)
- Lázár Gyula.** Kálmán király és kora. Mivelődéstörténeti rajz. (Történelmi könyvtár. 76. sz. Franklin-társ. 8-r. 112 l. ára 40 kr.)
- Lázár Gyula.** Eugen, savoyai herceg. Élet- és jellemrajz. (Történelmi könyvtár. 77. füzet. Franklin-társ. 8-r. 112 l. ára 40 kr.)
- Leczkrét az ipargrófnak!** Osztogatja egy munkás. (Válasz Zichy Jenő gróf röpiratára.) (Magyarországi ált. munkáspárt. 8-r. 30 l. ára ?)
- Lehr Albert és Riedl Frigyes.** Magyar olvasókönyv. I. köt. a középiskolák I. osztálya számára. Térképekkel és hiteles illusztrációkkal. (Franklin-társulat. n. 8-r. ára 80 kr.)
- Lehr Albert és Riedl Frigyes.** Magyar olvasókönyv. II. köt. a középiskolák 2-ik osztálya számára. Térképekkel és illusztrációkkal. (Franklin-társ. n. 8-r. IV, 204 l. ára 1 frt 20 kr.)
- Lehr Benő.** A vasúti távirtda. Egészen átdolg. és bőv. 3-ik kiadás. I. rész. (Lampel Róbert bizom. 8-r. II, 116 l. ára 1 frt 75 kr.)
- Leírása.** Albrecht főherceg bellyei uradalmának. Kiadja az országos magyar gazdasági egyesület. (Bécs. Frick Vilmos. 8-r. VIII, 292 l. 21 fametszettel, 1 graphikus táblázattal, 1 színes helyrajzi térképpel és 2 fényképpel, ára ?)
- Lengyel Béla.** Egy lap a chemia történetéből. (Népszerű természettudományi előadások gyűjteménye. 36. füzet. Kilián Frigyes bizom. 8-r. 27 l. ára 20 kr.)
- Lengyel Béla.** A parádi timsós, ilonavölgyi timsós, és a Clarisse-forrás vizének vegyelemzése. (Értekezések a természettudományok köréből. XIII. k. sz. Akadémia. 8-r. 25 l. ára 20 kr.)
- Lengyel Sándor.** Gyakorlati számolókönyv polgári iskolák használatára számos feladattal. I. rész. Az I. és II. osztály számára. (Dobrowsky és Franke. 8-r. 128 l. ára 60 kr.)
- Lengyel Sándor.** Gyakorlati számolókönyv polgári iskolák használatára számos feladattal. I. rész. II. fele. A III. és IV. osztály számára. (Dobrowsky és Franke. 8-r. 148 l. ára 70 kr.)
- Le Sage Alain René.** A sánta ördög. Francziából fordította Varga Bálint. (Olasó könyvtár. 161. sz. Franklin-társ. 8-r. 360 l. ára 60 kr.)

- Leuven és Beauphan.** A nürnbergi mama. Vig opera. Fordította. Havi Mihály. (A nemzeti színház könyvtára. 151. füz. Pfeifer Ferdinánd. 8-r. 30 l. ára 40 kr.)
- Levelek és okiratok I.** Rákóczy György keleti összeköttetései történetéhez. A m. tudományos akadémia megbízásából szerkeszté Szilágyi Sándor. (Akadémia. 8-r. 924 l. ára ?)
- Levelező, Szerelmi, és a szív dalnoka.** (Nagy-Kanizsa. Fischel Fülöp. 24-r. 121, V l. ára kötve 30 kr.)
- Lexikon, Magyar.** 119, 121—142 füzet. (Wilckens és Waidl. 6-r. 513—560, 636, 624, 1—128 két hasábos l. egyes füzet ára 30 kr.)
- Lévay Lajos.** Egyházi beszéd a magyar orsz. reformált egyházi közalap ügyében. Irta s elmondotta —. Lenyomat a »Protestans pap«-ból. (Kókai Lajos. 8-r. 10 l. ára 5 kr.)
- Lindner György.** Őszinte szó az agrár kérdéshez, illetőleg a kisbirtok hitelügyének rendezéséhez. (Grill Károly. n. 8-r. II, 88 l. ára 80 kr.)
- Lipsey Ádám.** Vig irások. (Eger. Szolcsányi Gyula. n. 8-r. 360 l. ára 2 frt.)
- Lomnitz Vilmos.** Átnézet a feketehegyi vizgyógyintézetéről (Schwarzenberg.) Szepesmegyében. (Roznyó. Kovács Mihály nyomdája. 8-r. 16 l. ára ?)
- Longfellow Henrik.** Wadsworth, Hiawatha. Fordította Bernátsky Ferencz. Fordító sajátja. (Bécs. Gorischek K. bizománya. 16-r. 180 l. ára 1 frt.)
- Losonczy László.** Magyar nyelv- és irálytan, gyakorlati alapon. A népiskolák II—VI. osztályai számára. 2. rész. 2-ik jav. kiadás. (Kis tükör. Dobrowszky és Franke. 8-r. 83 és 65 l. egy-egy rész ára kötve 20 kr.)
- Löffler Jónás és Weisz Gábor.** A zsidó nép története, a világ teremtésétől mai napig. I. rész. A második templom elpusztulásáig. Nép- és polgári iskolák izraelita növendékei részére. Szerzők sajátja. (Zilahy Sámuel bizom. 8-r. 77 l. ára 32 kr.)
- Löntassítás a magyar kir. honvédlóvasság részére.** (Légrády testv. 8-r. V, 146 l. öt táblával, ára ?)
- Lőw Immanuel.** Imádságok zsidók számára. (Szeged. Traub B. és társa. 8-r. 130 l. ára ?)
- Lőw Immanuel.** Hét beszéd. (Szeged. Traub B. és társa. k. 8-r. VIII, 141 l. ára 1 frt.)
- Lőw Lipót.** Zsinagogai beszédek. 2-dik olesó kiadás. (Szeged. Traub B. és társa. n. 8-r. VII, 325 l. ára 1 frt. 20 kr.)
- Lőwy Miklós.** Szerb és román vígjátékok. Sztura Szilárd, Pacatián V. Tivadar, Makszics Sebők közreműködésével kiadja —. (Aigner Lajos. 8-r. 109 l. ára ?)
- Ludwigh János ifj. és Boros Gábor.** 300 Aesopus-mese. Az ifjuság számára átdolgozták —. 114 képpel. (Lampel Róbert. n. 8-r. 188 IX, l. ára 2 frt.)
- Lukács Béla.** Állambáztartás és adózás Franciaországban. (Légrády testvérek. 8-r. XVI, 630 l. ára ?)
- Lukács Béla.** Állambáztartástán és adózás Angliában. (Légrády testv. 8-r. VIII, 317 l. ára ?)
- Lukácsy Sándor.** A vereshajú. Ered. népszimü dalokkal, 3 felv. 2. kiad. (Népszínház mősora. 1. szám. Ifj. Nagel Ottó. 8-r. 87 l. ára 50 kr.)
- Lukácsy Sándor.** Ágnes asszony. Ered. népszimü 3 felv. (Népszínház mősora. 3. sz. Ifj. Nagel Ottó. 8-r. 68 l. ára 50 kr.)

- Lukácsy Sándor.** Kósza Jutka. Eredeti népszínmű 3 felv. Zenéjét szerző Erkel Elek. (Népszínház műsora. 4. sz. Ifj. Nagel Ottó. 8-r. 59 l. ára 50 kr.)
- Lutter Nándor.** Mértan. Az új tanterv szerint az V. oszt. számára. I. füzet. V. kiadás. (Franklin-társ. 8-r. 168 l. ára 1 frt.)
- Madarassy Pál.** A bélyeg és illetékek iránti törvények és szabályok lexikona. (Athenaeum. 8-r. 546 kéthasábos l. ára ?)
- Madarász József.** Emlékirataim 1831—1881. (Franklin-társ. 8-r. 528 l. ára 4 frt.)
- Magyarország** áruforgalma Ausztriával és más országokkal. Szerkeszti és kiadja az orsz. magyar kir. statisztikai hivatal. 1882. XI—XII., 1883. I—XII. füz. (Athenaeum. n. 4-r. egy-egy füzet 65 l. ára ?)
- Magyarország** áruforgalma Ausztriával és más országokkal. — Ungarns Waarenverkehr mit Oesterreich und anderen Ländern. — I—II. évfolyam. 1881—82. (Athenaeum. n. 4-r. 161, XII, 77 l. ára ?)
- Magyary Ferencz.** A nagy világ. (Ifj. Nagel Ottó. n. 8-r. XII, 104 l. ára 1 frt. 20 kr.)
- Mailáth Kálmán József gróf.** A Mailáth-család tragoediája. (Károlyi, Morvay és Mérey nyomdája 8-r. 48 l. ára 75 kr.)
- Majláth Béla.** A felső vármegyék rendjeinek gyűlése Kassán 1863-ban. (Különlenyomat a »Századok«-ból és »Tört. Tár«-ból. Athenaeum. 8-r. 71 l. ára ?)
- Malot Hector.** Pompon. Regény. Francziából ford. Sz. E. (Olcso könyvtár. 154. szám. Franklin-társ. 8-r. 444 l. ára 80 kr.)
- Mangold Lajos.** A magyarok oknyomozó történelme. A középtanodák VIII. oszt. számára. Az új tanterv alapján. (Franklin-társ. 8-r. 256 l. ára 1 frt. 60 kr.)
- Mangold Lajos.** A magyarok története a középiskolák alsó osztályai és polgári iskolák használatára. Térképekkel és illusztrációkkal. (Franklin-társulat. 8-r. 112 l. ára 80 kr.)
- Mangold Lajos.** Világtörténelem. Középtanodai használatra. I. kötet: Ó-kor. II. kiad. (Franklin-társ. 8-r. 170 l. 6 képtábla négy térképpel, ára 1 frt. 50 kr.)
- Marczali Henrik.** Világtörténelem a művelt magyar közönség számára Föld-abroszokkal, arcz- és művelődéstörténeti képekkel díszített kiadás. Alapította Ribáry Ferencz. VI. köt. Az új-kor története. I. köt. A reformációtól a vesztfáliai békeig. (Mehner Vilmos. 8-r. 733 l. ára ?)
- Marciányi György.** Beesület és párbaj. A »lovagias elégtétel« ezége alatt üzött modern szélhámosság fejtegetése. Adatok korunk párbajmániájának történetéhez. (Ifj. Nagel Ottó. 8-r. 27 l. ára ?)
- Margitay Dezső.** Őszi verőfény. Regény. (Aigner Lajos. k. 8-r. 244 l. ára 2 frt.)
- Margitay Dezső.** Őszi verőfény. 3. 4. füzet. (Szépirodalmi könyvtár. 45. 46. füzet. II. folyam. 19. 20. füzet. Aigner Lajos. 8 r. 129—144 l. egy füz. ára 30 kr.)
- Margó Tivadar.** Az állatország rendszeres osztályozása, különös tekintettel az újabb állattani rendszerekre. (Értekezések a természettudományok köréből. XIII. köt. 9. sz. Akadémia. 8-r. 21 l. ára 20 kr.)
- Margó Tivadar.** Az állatország rendszeres osztályozása a főbb csoportok rövid jellegezésével az összehasonlító boncztan és fejlődéstan alapján egyetemi hallgatók számára. (Athenaeum. 8-r. XXVIII, 179 l. ára 2 frt. 60 kr.)
- Marlitt E.** Az ispán cselédje. Ford. Zempléni P. Gyula. Regény. (Révai testv. k. 8-r. 263 l. ára 1 frt. 50 kr.)

- Matolai Etele.** Visszaemlékezéseim honvéd életemre. Függetlenül Lázár Vilmos aradi várfogságában irt emlékirata. (Sátoralja-Ujhely. Löwy Adolf. 8-r. XIV, 224 l. ára 2 frt.)
- Matuska Alajos.** Előterjesztés Budapest főváros élelmezése tárgyában. (Pesti könyvnyomda-részv.-társ. 4-r. 60 l. ára?)
- Maurer Mór.** Graphostatika a középítési szerkezetek számítására alkalmazva. Számos a szövegbe nyomott ábrával és XX könyvmatú rajzlappal. (Kilián Frigyes. n. 8-r. VIII 247 l. és külön füzetben 20 háránt — 4-r. könyvmatú rajzlap, ára 6 frt. 50 kr.)
- Mauritz Rezső.** Általános számtan (Algebra) középiskolák számára. III. kiadás. (Eggenberger-féle könyvkereskedés. 8-r. 233 l. ára 1 frt. 60 kr.)
- Mayer Miksa.** Rövid alkotmánytan népiskolák számára. 8-ik bőv. és jav. kiadás. (Lampel Róbert. 8-r. 28 l. ára 16 kr.)
- Mayer Miksa.** A lutri koldusa. Igaz történet. 3 szép képpel. Rajzolta Dörre Tivadar. (Jó könyvek. 14. sz. Révai testvérek. 8-r. 23 l. ára 5 kr.)
- Málnai Mihály.** Locke és Leibnitz vitája a velünk született eszmékről. (Weissmann testv. nyomdája. 8-r. 34 l. ára?)
- Márgai Károly.** Német gyakorlókönyv a miniszteri új tantervhez alkalmazva. A középiskolák alsó osztályai számára. 2-dik kiadás. (Franklin-társ. 8-r. 128 l. ára 60 kr.)
- Márki Sándor.** A Bingföld. (Arad Réthy Lipót és fia nyomdája. 8-r. 21 l. ára?)
- Márki Sándor.** Czudar Mihály versei. (Felolvasás.) (Arad, szerző kiadása. 8-r. 15 l. ára?)
- Márki Sándor.** Dózsa György és forradalma. A m. tudom. akadémia által megdicsért pályamű. (Ráth Mór. n. 8-r. VIII, 216 l. ára 2 frt.)
- Márki Sándor.** Kemény János. (Arad, szerző kiadása. 8-r. 17 l. ára?)
- Márton Mátyás.** Váradi Péter kalocsai érsek élete. (Athenaeum. 8-r. 82 l. ára?)
- Mátray Lajos.** Aranka. Tündéres elbeszélés. (Aigner Lajos. 8-r. 114 l. ára 1 frt. 20 kr.)
- Medvezky Frigyes.** A seminariumok főladata az egyetemen. (Athenaeum. 8-r. 16 l. ára?)
- Merényi Kálmán.** Mezei gazdaság és kertészet tanítása a népiskolákban. (Egyetemi nyomda. 2-r. két l. ára?)
- Mesics György.** A humanus nevelésről. Szaktudori értekezés. (Kaposvár. Ifj. Hagelmann Károly nyomdája. 8-r. 27 l. ára?)
- Mezősy László.** Nyírvízszabályozó. Tragico-sarcastico-humoristicus korrajz. (Sáros-patak. Steinfeld Béla nyomdája. 8-r. 128 l. egy térképpel, bolti ára 1 frt.)
- Mészáros Kálmán.** Első magyar szent beszéd, melyet a fumei magyarjku kath. híveknek 1883. évi ápril 29-én tartott. (Athenaeum. 8-r. 18 l. ára?)
- Mészáros Kálmán.** Egyházi beszéd a Szen-László-társulat védszentjének évünnepe 1883-ik évi július 1-én a budapesti szűz Máriáról címzett sz. ferencziek templomában. (Athenaeum. 8-r. 15 l. ára?)
- Michelet.** A francia forradalom története. I. kötet. (Kolozsvár. Stein János. 8-r. VIII, 290 l. ára 2 frt.)
- Mihály József.** Magyar olvasókönyv középisk. használatra. II. III. rész. (Eggenberger-féle könyvkereskedés 8-r. 184. IV; 224, IV l. ára 90 kr. és 1 frt. 20 kr.)

- Mihály József.** Magyar olvasókönyv polg. iskolák használatára. II. rész. (Eggenberger-féle könyvkereskedés. 8-r. 192, IV ára 1 frt.)
- Mika Sándor.** Az investitúra kérdése a pápaság és császárság első küzdelmében. Ferenczi Zoltán. Észrevételek Bánk-bán jelleméről a Katona József tragoediájában. (Kolozsvár. Erdélyi muzeum-egylet. 8-r. 76 l. ára ?)
- Mikszáth Kálmán.** Kavicsok. Elbeszélések. Kiadja a Petőfi-társaság. (Aigner Lajos. k. 8-r. IV, 163 l. ára 1 frt. 20 kr.)
- Mikszáth Kálmán.** Herczeg Eszterházy Miklós további kalandjai. (Jó könyvek. 18. sz. Révai testvérek. k. 8-r. 39 l. ára 6 kr.)
- Mikszáth Kálmán.** Jókai Mór, vagy a komáromi fiu, ki a világot hódította meg. 3 szép képpel. Rajzolták Jankó János és Dörre Tivadar. (Jó könyvek. 13. sz. Révai testv. k. 8-r. 21 l. ára 5 kr.)
- Mikszáth Kálmán.** Jókai Mór, vagy a komáromi fiu, ki a világot hódította meg. Külön kiadás a »Jó könyvek« című szépirodalmi vállalatból. (Révai testv. k. 8-r. 31 l. ára 40 kr.)
- Milko Izidor.** Divatok. (Révai testv. k. 8-r. IV, 188 l. ára 1 frt. 20 kr.)
- Milleker Bódog.** Ujabb délmagyarországi östelepek. (Temesvár. Szerző. 8-r. 16 l. ára 60 kr.)
- Milliet, Gremont és Zanardini.** Heródiás. Dalmű 3 felvonásban és 6 képbén. Zenéjét írta Massanet. Ford. Ábrányi Emil. (Nemzeti színház könyvtára. 145. Pfeifer Ferdinánd. 8-r. 42 l. ára 40 kr.)
- Mindszenty Gedeon.** Vasárnapi egyházi beszédek. (Eger. Szolcsányi Gyula. n. 8-r. IV, 368 l. ára 3 frt.)
- Minke Béla.** Óda Mészner József fővárosi igazgató-tanító félszázados tanítói jubileumára. (Wodianer F. nyomdája. 8-r. IV. l. ára ?)
- Močnik Ferencz.** Geometria a középiskolák felsőbb osztályai számára. A 8-dik ered. kiadás után ford. Klamarik János. A tanítás új terve s az »Utasítások« szerint átdolgozta Wagner Alajos. III. kiad. (Lauffer V. 8-r. 394 l. ára ?)
- Močnik Ferencz.** A mértan elemei összeköttetésben a rajzolással. Középiskolák használatára. Ford. Szabóky Adolf. Az új kiadást átdolg. dr. Schmidt Ágoston. 5-ik kiad. (Lampel Róbert. n. 8-r. IV, 185 l. ára 1 frt. 20 kr.)
- Mocsáry Alexander.** Hymenoptera nova europaea et exotica. — Európai és másföldi új hártyaröpkék. (Értekezések a természettudományok köréből. XIII. köt. 11. szám. Akadémia. 8-r. 72 l. ára 40 kr.)
- Moldován Gergely.** Egy fűrdőidény Borszéken. (Kolozsvár. Demjén J. bizom. n. 8-r. 187 l. ára 1 frt. 50 kr.)
- Molière vigjátékai.** Kiadta a Kisfalud-társaság. XI. kötet. A pompás kérők, ford. Perényi István. — Navarrai Don Garcia vagy A féltékeny herceg, ford. Sulkowski József. (Athenaeum. k. 8-r. 172 l. ára 1 frt.)
- Molière vigjátékai.** Kiadta a Kisfalud-társaság. XII. kötet. Pourceaugnac úr, ford. Szász Károly. A rászedett féltékeny. A repülő orvos, ford. Toldy László. Vegyes költemények. Ford. Győry Vilmos. (Athenaeum. 8-r. 150 l. áral frt.)
- Moliné.** Orpheus. Dalmű 3 felvonásban. Ford. Ábrányi Emil. Zenéjét írta Gluck. (Nemz. színház könyvtára. 149. füz. Pfeifer Ferdinánd. 8-r. 22 l. ára 40 kr.)
- Molnár Imre.** ABC és olvasókönyv. A népiskolák I. oszt. számára. (Kecskemét. Scheiber József. 8-r. 96 l. ára ?)

- Molnár István.** A szőlőművelés és borászat kézikönyve. (Athenaeum. 8-r. 394 l. ára 3 frt.)
- Molnár László.** A tanítás tankönyve. Tanító- és tanítónfjelöltek valamint a nevelés- és tanításügy buzgó előmozdítói számára. I. köt. Részletes tanítástan. — Anyanyelv-tanítás. II. köt. Számantan-tanítás. (Laufer Vilmos. 8-r. II, 126; II, 183 l. ára 90 kr., I frt. 20 kr.)
- Molnár László.** A rendőri törvénykezés kézikönyve. A közigazgatási hatóságok kezébe utalt büntető cselekményekre s az azokban követendő eljárásra vonatkozó törvények és rendeletekből összeállította s jegyzetekkel ellátta —. (Veszprém. Krausz Ármin. n. 8-r. VIII, 224 l. ára 2 frt.)
- Molnár László.** A nevelés történelme tanító- és tanítónfjelöltek, valamint a nevelésügy előmozdítói számára. II. kiad. (Laufer Vilmos. 8-r. X, 248 l. ára 1 frt. 50 kr.)
- Molnár Sámuel.** Csalfa Náni. Igaz történet. (Keeskemét. Tóth L. 8-r. 15 l. ára ?)
- Monumenta comitialia regni Hungariae.** Magyar országgyűlési emlékek történeti bevezetésekkel. A magyar tud. akadémia tört. bizottsága megbízásából szerk. Fraknoi Vilmos. VIII. köt. (1588—1597.) (Akadémia. n. 8-r. 563 l. ára 3 frt)
- Monumenta comitialia regni Transsylvaniae.** Erdélyi országgyűlési emlékek történeti bevezetésekkel. A magy. tudom. akadémia megbízásából szerk. Szilágyi Sándor. IX. kötet. (Akadémia. n. 8-r. 603 l. ára 3 frt.)
- Moore Tamás.** Lalla Roukh. Keleti regé. Angolból ford. Lőrinczi Lehr Zsigmond. (Franklin-társulat. 8-r. 268 l. ára 1 frt. 60 kr.)
- Munkácsy Kálmán.** Hó-virágok. Elbeszélések az ifjuság számára. (Ifjusági könyvtár. I. füzet. Szűts és társa. 8-r. 110 l. ára 50 kr.)
- Munkálatai,** A magyar orvosok és természetvizsgálók 1882. aug. 23-tól aug. 27-ig Debreczenben tartott XXII. vándorgyűlésének történeti vázlata és. — Szerkesztő bizottság: dr. Szabó József, Frivaldszky János, dr. Staub Mór, dr. Dulácska Géza, Mocsáry Sándor, dr. Hochhalt Károly, dr. Báron János. (Rudnyánszky A. nyomdája. n. 8-r. 282 l. ára ?)
- Munkálatok.** Kiadta a budapesti növendékpapság magyar egyházirodalmi iskolája. XLVI. évfolyam. (Wilckens és Waidl nyomdája. 8-r. XXX, 426 l. ára ?)
- Museum,** Kis nemzeti. Kiadja a Franklin-társulat. 2. köt. (L. Kisfaludy Károly.)
- Nagy Ferencz.** A magyar kereskedelmi jog kézikönyve. Különös tekintettel a magyar bírói gyakorlatra. I—II. füz. (Athenaeum. 8-r. 464 l. ára a harmadik füzettel 4 frt.)
- T. Nagy Imre.** Az irálytan alapvonalai példányokkal és olvasmányokkal. Tekintettel a gyakorlati élet szükségleteire. Felső nép-, polgári-, kereskedelmi-, iparos- és ismétlő-iskolák számára, valamint magánhasználatra. 2-dik bőv. és jav. kiadás. (Aigner Lajos. n. 8-r. 1—4 iv, ára 1 frt.)
- Nagy József.** Nyitra megye lakosságának egészségi állapotára károsan ható viszonyokról ezek megszüntetését célzó indítványokkal. (Nyitra. Schempek Ede és Huszár István nyomdája. 8-r. 50 l. ára 30 kr.)
- Nagy Lajos.** Magyar reform. vallású presbyterek könyve. II. kiad. (Debreczen. Város nyomdája. 8-r. 89 l. ára ?)
- Nagy Lajos.** Eskető lelkész. A magyarországi protestánsok házassági ügyeire vonatkozó egyházjogi ismeretek s az eskető lelkész teendőit meghatározó

- orsz. törvények kivonata. Magyar prot. lelkészek használatára. (Debreczen. Város nyomdája. 8-r. 53 l. ára ?)
- Nagy László.** Zsadányi István viszontagságos élete. Regény 4 kötetben. 2. kiad. (Aigner Lajos. 8-r. 528, 419 l. ára 4 frt.)
- Nagy László.** Lili. Regény. (Aigner Lajos. k. 8-r. 227 l. ára 80 kr.)
- K. Nagy Sándor.** A Székelyföldön és az Al-Dunán. Uti-rajzok. (Kilián Frigyes. 8-r. VI, 312 l. ára 1 frt. 50 kr.)
- Sz. Nagy Sándor.** Levélszerinti oktatás a francia nyelv tanulására. Toussaint-Langenscheidt tanmódja szerint. Az eredeti 30-ik kiadása után átdolgozta — I—VII levél. (Grimm Gusztáv. 8-r. 1—136 kéthasábos l. egyes füz. ára 30 kr.)
- Nagy Sándor.** Szépirás-minták. Saját módszere szerint iskolai és magánhasználatra. (Grund V. nyomdája. 12 mintalap, ára 30 kr.)
- Nagy Sándor.** Sztárai Mihály élete és művei. Irodalomtört. tanulmány. (Franklin-társulat. 8-r. 50 l. ára 50 kr.)
- Nefelejts.** Vallásos költemények. (Keeskemét. Tóth László. 8-r. 26 l. ára ?)
- Newman** bibornok. Callista. Elbeszélés a harmadik századból. Angolból ford. Tóth János. (Tetty-féle kiadóhivatal. [Benkő Gyula] bizománya. 8-r. 314 l. ára 1 frt. 20 kr.)
- Ney Ferencz.** Gyakorlati német nyelvtan. Ollendorf H. G. tanmódjára alapján tanodai és magánhasználatra. 16-dik átdolg. kiadás. (Lampel Róbert. 8-r. V, 464 l. ára vászonkötésben 1 frt. 80 kr.)
- Ney Ferencz.** Gyakorlati német nyelvtan Ollendorff H. G. alapján. Tanodai és magánhasználatra. I. rész. 16-dik jav. kiadás. (Lampel Róbert. 8-r. VI, 269, V l. ára 1 frt.)
- Németh Antal.** Történelmi zsebszótár. A hazai történelemben előforduló nevezeteseb helyek betűsoros névtára, bővítve az 1848—49. események színhelyeivel s egy toldalékkal II. kiad. (Győr. Gross Gusztáv. 8-r. 180 l. ára ?)
- Némethy Lajos.** Adatok a budai felhévizi szt.-háromságról nevezett prépostság és káptalan történetéhez. Két műmellékl. (Szűts és társa. 8-r. 33 l. ára 60 kr.)
- Népszínház műsora.** 1. 3—10. szám. (L. Lukácsy Sándor, Csepreghy Ferencz. Győry Vilmos, Vidor Pál, Almási Tihamér.)
- Névkönyv** az erdélyi ev. ref. egyházkerület számára. 1883. (Kolozsvár. Az ev. főtan. betűivel. 8-r. 149 l. ára ?)
- Névkönyve,** A magyar királyi honvédelmi miniszterium, a honvédség és csendőrség, 1883. évre. Rendfokozati és beosztási kimutatással. Hivatalos kiadás. (Légrády testv. 8-r. 242 l. ára ?)
- Névkönyve,** A magyar királyi honvédelmi miniszterium, a honvédség és csendőrség 1884. évre. Rendfokozati és beosztási kimutatással. Hivatalos kiadás. (Légrády testvérek. 8-r. 230 l. ára ?)
- Névtára,** A Jászóvári prémontréi kanonokrend, 1883. (Rozsnyó. Kovács Mihály nyomdája. 8-r. 113 l. ára ?)
- Névtára,** Az istenes szt. Jánosról nevezett s a szeplőtlen szűz anya ótalma alatt levő betegápoló irgalmasrend magyar tartománya személyzetének —, az 1883. évre. (Pozsony. Stampfel, Eder és társai. 8-r. 40 l. ára ?)
- Névtára,** A magyarországi kegyes-tanítórend, az 1882—83-diki tanévre. (Kocsis Sándor nyomdája. 8-r. 54 l. ára ?)

- Névtára**, A magyarországi Minorita-rend, 1882—83-dik évre. (Arad. Rend. 8-r. 262 l. ára ?)
- Névtára**, Az unitárius vallásközönség egyházi és iskolai. Kiadott 1883-ban. (Kolozsvár. Gámán János örökösei nyomdája. 8-r. 32 l. ára ?)
- Névtára**, A dunamelléki ref. egyházkerület, 1883. évre. Kiadta Farkas József. (Kocsi Sándor nyomdája. 8-r. 64 l. ára ?)
- Névtára**, A tiszántúli reformált egyházkerület, és statisztikai állapotának kimutatása az 1883. évre. (Debreczen. Város nyomdája. 8-r. 54 l. ára ?)
- Névtára**, A zirczi, pilisi, pásztoi és szent-gotthardi egyesült apátságokba keblezett ciszterci kiváltságos szent rend személyzetének, az 1883—84-diki tanévre. Kocsi Sándor nyomdája. 8-r. 48 l. ára ?)
- Névtára**, A zirczi, pilisi és pásztoi és szent-gotthardi egyesült apátságokba keblezett ciszterci kiváltságos szent rend személyzetének, az 1882—83-diki tanévre. (Székesfejérvár. »Vörösmarty«-nyomda. 8-r. 48 l. ára ?)
- Névtára**, A magyarországi kegyes-tanítótrend, az 1883—84. tanévre. (Kocsi Sándor nyomdája. 8-r. 54 l. ára ?)
- Névy László**. Bajza József. (Magyar Helikon. 10. füz. Pozsony. Stampfel Károly. n. 8-r. 217—244 l. ára 20 kr.)
- Névy László**. Olvasmányok a retorikához. Középkorok használatára. (Eggenberger-féle könyvkereskedés. n. 8-r. VIII, 232 l. ára 1 frt. 40 kr.)
- Névy László**. Stilstika. Az irály és írásmű-szerkezet általános szabályai. Középkorok számára. I. rész. Irálytan. Prózai és költői olvasmányokkal. 5-ik kiadás. (Kókai Lajos. n.8-r. IV, 232 l. ára 1 frt 30 kr.)
- Nordenskiöld Adolf Erik**. Ázsia és Európa körülhajózá a a Vegán. Atdolgozta Varga Ottó. (Utazások könyvtára. I. kötet. Franklin-társ. 8-r. XIII, 279 l. képekkel és térképekkel, ára ?)
- Nowák József**. A fertőző betegségek kóroktani és közegészségügyi szempontból. Rendszeres összeállítás a fertőzési betegségeket illető legfontosabb bűvárlati eredményeknek. Ford. Ballagi János. (A magyar orvosi könyvkiadótárs. könyvtára. 42. köt. Franklin-társ. 8-r. 152 l. egy táblával és két fametszettel, ára ?)
- Nyelvőr-kalauz**. Szerkesztették Kúnos Ignác és Munkácsy Bernát. Kiadja a »Magyar Nyelvőr« szerkesztősége. (Pesti könyvnyomda-részv.-társ. 8-r. IX, 183 l. ára 2 frt 50 kr.)
- Okmánytár**, Anjoukori. Szerk. Nagy Imre. III. kötet (1333—1339.) (Magyar történelmi emlékek. Okmánytárak. Akadémia. 8-r. 650 l. ára 3 frt 60 kr.)
- Oláh Béla**. Baróti Szabó Dávid. Tudori értekezés. (Különlenyomat a Figyelőből. Aigner Lajos. 8-r. 36 l. ára 50 kr.)
- Oláh Zoltán**. A két Verhovay és a sikkasztó »Függetlenség.« (Corvina-nyomda. 8-r. 63 l. ára 20 kr.)
- Oldal János**. Német nyelvtan. Polgári isk. használatára. II. kötet. (Eggenberger-féle könyvkereskedés. 8-r. 170 l. ára 80 kr.)
- Olvasókönyv**, Magyar. Szerkesztették Lehr Albert és Riedl Frigyes. I. kötet. A középkorok első osztálya számára. (Franklin-társ. 8-r. XII, 147 l. térképekkel és hiteles illusztrációkkal, ára 80 kr.)
- Olvasókönyv**, Magyar. Szerkesztették Kármán Mór és Komáromy Lajos. II—III rész. A középkorok II—III. o. számára. III. kiadás. Magyarázo jegyzetekkel

- és történeti térképekkel. (Eggenberger-féle könyvkereskedés. 8-r. 218, 124 l. ára a két kötetnek 2 frt 40 kr.)
- Olvasókönyv**, Latin, Livius-, Ovidius és Phaedrusból a középiskolák III. és IV. osztálya számára. Szerkesztették Bartal Antal és Malmosi Károly. III. kiadás. (Eggenberger-féle könyvkereskedés. 8-r. 92 l. ára 60 kr.)
- Olvasmányok**, Mulattató és hasznos, a magyar nép számára. 1—16. szám. (L. Tamás Péter, Kadarkuthy Marcell.)
- Olvasmányok**, Francia prózai. Szerk. Hofer Károly. A reálistólak felső osztályai számára. (Franklin-társ. nyomdája. 8-r. VII, 167 l. ára 1 frt.)
- Ónody Géza**. Tisza-Eszlár a múltban és jelenben. A zsidókról általában. Zsidó mysteriumok. Rituális gyilkosságok és véráldozatok. A Tisza-eszlári eset. (Bartalits Imre nyomdája. 8-r. 264 l. egy fametszetű arczképpel, ára 1 frt 50 kr.)
- Ormos Zsigmond**. Árpádkori művelődésünk története. Új, olcsó kiadás. (Athenaeum r.-társ. n. 8-r. 560 l. ára 2 frt.)
- Ovidius**. A szerelem művészete. Ford. Szana Tamás. (Révai testv. k. 8-r. VIII, 143 l. ára 1 frt 40 kr. hollandi papíron 2 frt.)
- Önszámító**, A csalhatatlan. Nélkülözhetlen kézikönyv vásárlók és eladók számára. Der untrügliche Selbstrechner. (Lampel Róbert. 16-r. VI, 135 l. ára kötve 40 kr.)
- Örökjog**, Az, alapelvei a magyar polgári törvénykönyv tervezetében. (Magyar jogászegyleti értekezések. X. Franklin-társ. 8-r. 168 l. ára ?)
- Örömdal**, melyet Hidasy Kornél szombathelyi megyés püspöknek, székfoglalása ünnepén, 1883. évi május hó 3. hódoló tisztelettel nyújt a zircz-czistercei rend. (Athenaeum. 4-r. 7 l. ára ?)
- Palotás Fausztin**. Tanyai történetek. (Szeged. Burger Gusztáv és Társa. 8-r. 115 l. ára 1 frt 20 kr.)
- Pantó János**. Földrajzi előismeretek Jász-Nagykun-Szolnok megye leírásával. A népiskolák III. o. számára. (Tiszaföldvár. Szerző. 8-r. 30 l. ára 16 kr.)
- Pap István** (Szoboszlai.) Confirmatióra s az úr asztalához először járulhatásra készítő rövid vallásos oktatás kérdések s feleletekben. Közreboocsátja Révész Bálint 13-ik kiadás. (Debreczen. Telegdy K. Lajos. 8 r. 30 l. ára 18 kr.)
- Pap János**. Tamás családja. Alföldi kép. Népies költői elbeszélés négy énekben. (Nagy-Kanizsa. Wajdits József. 8-r. 73 l. ára 60 kr.)
- Papp Arthur**. A máté-szalkai ev. ref. egyház története. (Szatmár. Gönyey József és Litteczky Endre nyomdája. 8-r. 137, XI l. ára 1 frt.)
- Papp László**. A magyarok története dióhéjban. Falusi iskolák számára. (Nagy-Kanizsa. Wajdits József. k. 8-r. 21. l. ára 12 kr.)
- Paskay Gyula**. Történelmi reflexiók. (Különlenyomat a »Vágvölgyi Lap« 13, 14, 15. és 16. számaiból. Trenesen. Skarnitzl H. Ferencz nyomdája. 8-r. l. ára ?)
- Paszlavszyk József**. Az állatok természetrajza. I. A középiskolák alsó osztályai számára. II. kiadás (Eggenberger-féle könyvkereskedés. 8-r. 116 l. ára 90 kr.)
- Pataky Miklós**. A községi pótdadó kulcsai tizedes rendszerben. Városi, községi tisztviselők, községi és körjegyzők használatára. I—II. kiad. (Sátoralja-Újhely Szerző. 8-r. 199 l. ára 2 frt.)
- Patrubány Lukács**. A »magyar« név eredete. (Különny. az »Egyet. philologiai közlöny«-ből. Kilián Frigyes. n. 8-r. 17 l. ára 25 kr.)

- Pauer Imre.** Alvás és álom. Irta és a pozsonyi Toldy-körben felolvasta — Szerző sajátja. (Pozsony. Stampfel Károly. n. 8-r. 29 l. ára 40 kr.)
- Pawlowszki (Rosenfeldi) Ede.** Miksa császár mexicói szerencsétlen expedíciójának leírása. Kiváló tekintettel Queretaro 70 napig tartó ostromára. (Szűts és Társa bizom. n. 8-r. IV, 200 l. ára 1 frt 50 kr.)
- Payn Jakab.** Egy fedél alatt. Angol regény. Átdolgozta Szász Károly. (Franklin-társulat. 8-r. 203 l. fametszvényekkel, ára 1 frt 20 kr.)
- Pákolicz János.** Egyházi beszédek hármassorozata. Az év minden vasárnapjára és ünnepére. I—II. kötet. Karácsoni ünnepkör. (Kalocsa. Holmeyer Ferencz nyomdája. 8-r. 510, 508 l. ára 2—2 frt.)
- Pecz Vilmos.** Görög mondattan. A gymnasiumok felső osztályai számára. (Eggenberger-féle könyvkereskedés. 8-r. VI, 114 l. ára 80 kr.)
- Perényi József.** Népszerű előadás a koponyáról. (Embertani és arczismei vázlatok.) A budapesti népszerű felolvasásokat rendező társulatban tartotta. (Tettyey Nándor és társa. 8-r. 86 l. 27 ábrával, ára 80 kr.)
- Perjéssy Lajos.** Ábrázoló mértan. Az ipariskolák és a polgári iskolák II. oszt. számára. (Franklin-társ. 8-r. 1—48 l. 71 ábrával, ára 50 kr.)
- Pestalozzi válogatott paedagogiai munkái.** Fordította és magyarázatokkal ellátta Zsengeri Samu. XIV. füzet. (Szerző. 8-r. 129—208 l. ára 50 kr.)
- Pesty Frigyes.** Krassó vármegye története. Kiadja Krassó-Szörény vármegye közönsége. III—IV. kötet. (Oklevéltár.) (Ráth Mór. 8-r. 514, 384 l. ára 4 frt. 50 kr.)
- Petőfi Sándor.** A helység kalapácsa. Hősköltemény. VII. kiad. (Olesó könyvtár. 170. szám. Franklin-társ. 8-r. 51 l. ára 20 kr.)
- Petőfi Sándor Beszélei.** (Olesó könyvtár. 160. szám. Franklin-társulat. 8-r. 95 l. ára 30 kr.)
- Péczely Ignác.** Utasítás a bujakór gyökeres gyógyítására és gyógyszereim mikénti használatára. (Légrády testv. 8-r. 30 l. ára ?)
- Phylloxera, A,** rovar ellen követendő rendszabályok ügyében Bernben 1881. nov. 3-án kötött nemzetközi egyezmény beczikkelyezéséről szóló 1882. évi XV. törv.-czikk; az ezen törvény végrehajtása tárgyában kiadott rendelet; és a ph. v. terjedése ellen teendő óvintézkedésekről szóló 1883. évi XVII. t.-czikk német szövege. (Pesti könyvnyomda-részv.-társ. 8-r. 24 l. ára ?)
- Pierantoni-Mancini Eracín.** Lidia, egy olasz nő története. Regény. Olasz eredetiből Szász Károly. (Révai testv. k. 8-r. 171 l. ára 80 kr.)
- Pisztóry Mór.** Az osztrák-magyar monarchia statisztikája. A legújabb adatok alapján a jogtanulók igényeihez alkalmazva. II. kiadás. (Pozsony, Budapest, Stampfel Károly. 8-r. XII, 616 l. ára 4 frt.)
- Platon, Szemelvény,** műveiből. Gymnasiumok számára. Összeállította, bevezetéssel, tartalomkivonattal és jegyzetekkel ellátta Szamosi János. (Eggenberger-féle könyvkereskedés. 8-r. XXXIV, 97 l. ára 70 kr.)
- Ploetz Károly.** Syllabaire français. Első oktatás a franczia nyelvben. Fokokként haladó tanmód. A 17-ik eredeti kiadás után. 4-ik jav. kiad. (Lampel Róbert. 16-r. 184 l. ára kötve 40 kr.)
- Polgár György.** Görög nyelvkönyv. Bevezetés az alaktanba. Olvasó- és gyakorlókönyv Xenophon Kyropaideijából. A gymnasium V. osztálya számára az új

- tanterv és utasítások szerint. (Eggenberger-féle könyvkereskedés. 8-r. II, 187 l. ára 1 frt. 20 kr.)
- Pólya Jakab.** A Raiffenstein-féle kölcsönpénztárak. (Különlenyomat a »Nemzetgazdasági Szemle« 1883. évi folyamából. Kilián Frigyes. 8-r. 18 l. ára 25 r.)
- Pompéry János.** Az első magy. általános biztosító társaság fennállásának negyedszázados évfordulóján. (Franklin-társ 8-r. 29 l. ára ?)
- Pongrácz Béla.** Álmatlan éjszakák. Költemények. (Székesfehérvár. Szerző kiadása. 16-r. 72 l. ára 1 frt.)
- Pontelly István** A temesvári magyarnyelv-terjesztő egyesület feladatai. Kiadja a temesvári magyarnyelv-terjesztő egyesület. (Temesvár. Csanád-egyházmezei ny. 8-r. 74 l. ára ?)
- Popp György.** A bélyeg és illetékek, valamint a községi illetékkezelés gyakorlati útmutatója. Kézikönyv a jelenleg érvényben levő törvények és szabályok alapján össze állítva és gyakorlati példákkal és irálymintákkal ellátva. II. kiadás. (Gyulafehérvár. Szerző. 8-r. XVI, 444 l. ára 2 frt.)
- Pósa Lajos** költeményei. (Szeged. Endrényi Lajos és társa. k. 8-r. 136 l. ára 1 frt., díszkötésben 1 frt. 50 kr.)
- Posewitz Tivadar.** Az arany előfordulása Borneó-szigetén. (A magyar kir. földtani intézet évkönyve. VI. kötet. 6. füzet. Kilián Frigyes. n. 8-r. 157—170 l. ára 15 kr.)
- Pozder Károly.** Idegen szók a görögben és latinban. (Értekezések a nyelv- és széptudományok köréből. XI. köt. 4. szám. Akadémia. n. 8-r. 77 l. ára 50 kr.)
- Plutarch,** Magyar. Uj magyar Athenas. Ujabbkori magyar prot. egyházi írók életrajzgyűjteménye. Gyűjté Sz. Kiss Károly. V. füzet. (Aigner Lajos. 8-r. 257—320 l. ára 30 kr.)
- Prém József.** Költemények. (Aigner Lajos. 8-r. 180 l. ára 1 frt 20 kr.)
- Pulszky Ferencz.** A rézkor Magyarországon. (M. tud. Akadémia. n. 4-r. 79 l. 21 ábrával, ára ?)
- Puskin Sándor.** A kaukázusi fogoly. Költői elbeszélés. Seubert Adolf és Bodensadt Frigyes fordítása után ford. ifj. Szász Károly. (Kolozsvár. Stein János. 8-r. 31 l. ára 25 kr.)
- Radich Ákos.** Fiume közjogi helyzete. (Franklin-társ. 8-r. XIV, 290 l. ára 2 frt.)
- Rasch K.** A természetrajz rendszeres átnézete. Vezérfonal természetrajzi tábláihoz. Magyar nyelvre ford. Göncey Pál. (Ráth Mór. 8-r. 61 l. ára ?)
- Rác Géza.** Magyarország államéletéből 1541—1564. (Bartalits Imre nyomdája. 8-r. 56 l. ára ?)
- II. Rákóczi Ferencz** levéltára, bel- és külföldi irattárakból bővítve kiadja a m. tud. akadémia történelmi bizottsága I. osztály: Had- és belügy. Szerk. Thaly Kálmán. IX. (L. Bottyán János.)
- Rákóczy Lajos.** Földrajz a népiskolák V. osztályának számára. Pályanyertes mű. II. kiadás. (Dobrowsky és Franke. 8-r. 100 l. ára 40 kr.)
- Rákóczy Lajos.** Földrajz a népiskolák VI. oszt. számára. Pályanyertes mű. II. kiadás. (Dobrowsky és Franke. 8-r. 46 l. ára 30 kr.)
- Rákosi Jenő.** Tempefői. Operett. (Rudnyánszky nyomdája. 8-r. 74 l. ára ?)
- Rákosi Jenő.** Ida. Vigjáték. (Rudnyánszky A. nyomdája. 90 l. ára ?)
- Rákosi Jenő.** A szerelem iskolája. Szinmű. (Rudnyánszky A ny. 8-r 62 l. ára ?)

- Rákosi Jenő.** Szélháziak. Énekes bohóság. (Rudnyánszky A. ny. 85 l. ára ?)
- Rákósy Sándor.** Nyílt levél Bakos Gábor úrnak. (Különlenyomat a »Közoktatás« 34., 35., 36. számaiból. Wodianer F. nyomdája. 4-r. 8 kéthasábos l. ára ?)
- Reformja.** A polgári peres eljárás. (Magyar jogászegyleti értekezések. XVI. Franklin-társulat. 8-r. 77 l. ára ?)
- Regécsi Nagy Imre.** Dolgozatok a k. m. tud. egyetem élettani intézetéből. (III. füzet.) I. A folyadékok áramlása hajszálesővekben. II. Adatok a fehérynyeoldatok átszivárgásához. (Értekezések a természettudományok köréből. XIII. köt. 7. sz. Akadémia. 8-r. 44 l. ára 30 kr.)
- Reischer Endre.** Kereskedelmi rővények mikénti természetéről szóló kézikönyv. II. kiad. Átnézte Farkas Mihály. (Falusi könyvtár. 4. füzet. Franklin-társ. 8-r. 119 l. ára 50 kr.)
- Reissenberger Lajos és Henszlmann Imre.** A nagyszebeni és székesfehérvári régi templom. Kiadja a m. tud. Akadémia archaeologiai bizottsága. (Akadémia. 4-r. 87 l. 2 rézmetszettel s 1 könyvmatu tervrajzzal, ára 4 frt.)
- Reiser Fridolin.** Az aczél edzése elmélet és gyakorlatban. Ford. Probitner Alfréd. (Kilián Frigyes. 8-r. VIII, 138 l. ára 2 frt 20 kr.)
- Reisz Henrik.** Természetisme, természetrajz és természettan. A természettudományi tárgyak összege. A népiskolák felsőbb osztályai számára. Naturkunde: Naturgeschichte und Naturlehre. stb. 9-te verb. Aufl. (Lampel Róbert. 8-r. 131, III l. ára 50 kr.)
- Remekházy Károly.** Aradmegyei térkép. A legújabb adatok nyomán szerk. — (Arad. Szerző kiadása. ára 3 frt.)
- Remekírók,** Görög és római iskolai, könyvtára. (L. Szamosi János.)
- Remekírók,** Hellen, magyar fordításban. 16. köt. (L. Homer.)
- Remekírók,** Római, magyar fordításban. 31. köt. (L. Q. Horatius Flaccus.)
- Remoei Tivadar.** Ördög Róbert. Keresztény monda. Régi irományok után meséli —. (Méhner Vilmos. 8-r. 48 l. ára ?)
- Renan Ernő.** Az apostolok. Ford. Molnár Aladár. Uj (czim —) kiadás. (Ráth Mór. 8-r. 442 l. ára 1 frt 40 kr.)
- Rendeletek,** Igazságügyre vonatkozó, gyűjteménye. 1883. évi folyam. 1. füzet. (Ráth Mór. n. 8-r. 1—74 l. ára 50 kr.)
- Rendeletek,** Erdészeti, tára erdőbirtokosok, erdészeti ügyekkel foglalkozók és erdőtisztek számára. II. évfolyam az 1882. évről. (Államnyomda. 8-r. 80 l. ára 1 frt.)
- Rendeletek,** Magyarországi, tára. XVII. évf. 1883. Kiadja a m. kir. belügyminiszterium. 1—11. füzet. (Ifj. Nágel Ottó. n. 8-r. 1—1867 l. ára 1 frt 50 60, 65, 1 frt 45, 1 frt 80 kr.)
- Rendszabályok és ájtatossági gyakorlatok** a t. iskolánénék intézetében a növendékek részére Kalocsán. Verhaltensregeln etc. (Kalocsa. Malatin Antal nyomdája. 8-r. 102 l. ára ?)
- Reviczky Gyula.** Edelény, a holtig hű szerető. Igaz história 3 énekben. 3 szép képpel. Rajzolta Feszty Árpád. (Jó könyvek. 9. sz. Révai testvérek. k. 8-r. 16 l. ára 3 kr.)
- Reviczky Gyula.** Ifúságom. 1874—1883. (Révai testv. n. 8-r. IV, 168 l. ára 1 frt 40 kr. hollandi papíron 2 frt.)

- Reymond Lajos.** Ideiglenes vasútak, azok általános nemzetgazdasági értéke és a munkács-strij-i ideiglenes vasút »foganatosítási terve.« (Grill Károly. 8-r. 51 l. ára 60 kr.)
- Réczey Imre.** Hogyan mozgunk? (Népszerű természettudományi előadások gyűjteménye. VI. kötet. 39-dik füzet. Kilián Frigyes. k. 8-r. 40 l. 12 ábrával, ára 30 kr.)
- Rétay Sándor.** A postai közigazgatási és kezelési szabályok kézikönyve II. kiad. (Kassa. Pannonia nyomda. 8-r. IX, 932 l. ára 4 frt.)
- Révay Károly.** Kereskedelmi gyakorlati könyvvitel. Vállalkozók, gyárosok, kereskedők, iparosok, magántanulók és gyakorlók részére, különösen pedig kisebb üzletek vezetésénél való használatra. Elméleti és gyakorlati magyarázatokkal, mintákkal, példákkal és üzlettervvel, melynek alapján könnyen elsajátítható, miképen lehet legkisebb üzletben is rendszeres és tökéletes könyveket vezetni. (Grill Károly. n. 8-r. 158 l. ára 2 frt.)
- Révész Bálint.** Imakönyv protestans keresztyének számára magános használatul. III. kiad. (Debreczen. Telegdi K. Lajos. 8-r. 441 l. ára ?)
- Révfy László.** A magyar polgári bíraskodás teljes tan- és kézikönyve. Hazai törvénykezésünk fejlődésének és az egyes perjogi intézmények elméletének rövid ismertetése mellett, hatályban levő törvények és rendeletek szövegéből a hazai polgári törvénykezés tanulói és gyakorlati mivelői számára. II. füzet. (Pozsony. Drottleff Rezső. 8-r. VIII, 279—443 l. ára ?)
- Ribáry Ferencz.** Magyarország története tekintettel a világtörténelmi főbb eseményekre a középtanodák alsóbb osztályai számára. II. füzet. IV. kiad. Átnézte Mangold Lajos. (Franklin-társ. 8-r. 107 l. ára 50 kr.)
- Richebourg Emile.** Őld meg a nőt! Regény. Franciaából ford. M. Hortense. I—III. kötet. (Bartalits Imre. 8-r. 191, 192, 88, 56 l. ára ?)
- Riedl Szende.** A német irodalom kézikönyve. Olesó (ezim-) kiad. (Franklin-társ. 8-r. XI, 468 l. ára 1 frt.)
- Ring Ármin.** A világító körül és festékről. A világító lappal. (Népszerű természettudományi előadások gyűjteménye. 38. füzet. Kilián Frigyes bizom. 8-r. 25 l. ára 20 kr.)
- Roder Adolf.** Levélszerinti oktatás a német nyelv tanulására. 2-ik jav. és tökéletesen átdolg. kiadás. 11—29 levél. (Grimm Gusztáv. n. 8-r. 1—472 l. egy levél ára 20 kr.)
- Roder Florent.** Ó- és uj-szövetségi bibliai történetek a középtanodák számára. I. kötet. Az ó-szövetség. 17 archaeologiai ábrával. II. kötet. Az uj-szövetség. (Franklin-társ. 8-r. 207 és 176 l. 1 térképpel, ára egy kötetnek 60 kr.)
- Roller Mátyás.** Egyszerű könyvvitelten és rövid váltóisme. Iparosok, ipar- és ismétlő-isk. számára. (Népiskolai könyvek gyűjteménye. Eggenberger-féle könyvkereskedés. 8-r. 36 l. ára 15 kr.)
- Róma** vagyis az örök város nevezetességei. (Neuwald Illés ny. 8-r. 63 l. ára ?)
- Rombauer Emil.** Miként lett dr. Luther Márton reformátorrá. (Selmezbánya. (Joerges Ágost özvegye. n. 8-r. 31 l. ára 15 kr.)
- Romeiser József.** A munka és nyugalom isteni törvénye. Egyházi beszéd 1882. évi Sylvester estéjén Budapesten a belvárosi templomban. (Athenaeum. 8-r. 25 l. ára ?)

- Roszbach M. J.** A természettani gyógyrendszerek tankönyve orvosok és orvostanulók számára. Fordította Rákosi Béla. (A magyar orvosi könyvkiadó-társ. könyvtára. 43. köt. Társulat. 8-r. XIV, 530 l. 85 fametszettel, ára ?)
- Roth Lajos.** Magyarázatok a magyar korona országainak részletes földtani térképeibez. Kismárton vidéke. (Légrády testv. nyomdája. 8-r. 56 l. két táblával, ára ?)
- Roth Samu.** A növénytan elemei a reáliskolák I. és II., és a polgári iskolák I. és III. osztálya számára. (Franklin-társulat. 8-r. VIII, 167 l. 144 ábrával, ára 1 frt.)
- Roth Samu.** Az állattan elemei a reáliskolák I. és II. és a polgári iskolák II. osztálya számára. (Franklin-társ. 8-r. 214 l. 179 ábrával, ára 1 frt.)
- Roth Samu.** Az ásvány-, kőzet- és földtan elemei a polgári iskolák I. és III. osztálya s egyéb hasonfokú intézetek számára. (Franklin-társulat. 8-r. VIII, 118 l. 103 ábrával, ára 80 kr.)
- Róza néni.** A nagymama regéi. Regék, mesék és elbeszélések mindkét nembeli gyermekek számára. (Révai testv. 8-r. 110 l. négy színnyomatú és számos fametsz. képpel, ára 2 frt.)
- Rózszaági Antal.** Össze-vissza. Beszély és rajzgyűjtemény. (Arad. Bettelheim testv. bizom. 8-r. VIII, 227 l. ára 1 frt. 80 kr.)
- Rózsaffy Alajos.** A fővárosi rendőrség főorvosi hivatalának az 1882-dik évről szóló jelentése. (Id. Poldini Ede és társa nyomdája. 8-r. 28 l. ára ?)
- Rögge Alajos.** Gyóntatási intelmek és elégtételek. Magyaritá Nogely István. 2-ik kiad. (Eger. Szolcsányi Gyula. 8-r. VIII, 260 l. ára 1 frt. 50 kr.)
- Rudnyánszky Gyula.** Gyermekek-színház. Nyolcz eredeti színmű leányok és fiuk számára. (Franklin-társ. k. 8-r. 123 l. ára kötve 80 kr.)
- Rudnyánszky Gyula.** Az áruló guzsaly, vagy »három alma meg egy fél, kérettelek, nem jöttél.« Szép história 3 énekben. 3 szép képpel. Rajzolta báró Rudnyánszky László. (Jó könyvek. 15. sz. Révai testv. k. 8-r. 29 l. ára 6 kr.)
- Russ.** A kanári madár tenyésztése és ápolása különös tekintettel a harzi fajra. Ford. Klein Ödön. (Révai testv. bizom. k. 8-r. 48 l. ára 60 kr.)
- Ruttkay Sándor.** Vallástan. (Losonez. Roth Simon nyomdája. 8-r. 28 l. ára ?)
- Saárossy-Kapeller Ferencz** ifj. Az erdőtörvény (1879. évi XXXI. t.-cz.) magyarázata. (Grill K. udv. könyvk. bizom. n. 8-r. 272 l. ára 2 frt.)
- Sacher-Masoch.** Mardona. Regény. Ford. Szomorj Károly. (Mehner Vilmos. 8-r. 208 l. ára ?)
- Saint-Pierre, Bernardin de.** Pál és Virginia. Franeciából ford. Ács Zsigmond. (Olesó könyvtár. 158. sz. Franklin-társ. 16-r. 144 l. ára 30 kr.)
- Sajóhelyi Béla.** Háztartástan. Polgári és felsőbb leányiskolák számára. (Eggenberger-féle könyvkereskedés. 8-r. 93 l. ára 60 kr.)
- Salamon Ferencz.** A honfoglalás éve. (Athenaeum. 8-r. 48 l. ára ?)
- Salingré H.** Az éjféli kísértet. Bohózat 1 felv. (Ifjusági színház. 3. szám. Nagyszombat. Winter Zsigmond. n. 8-r. 16 l. ára 12 kr.)
- Sallustius.** Jugurtha. III—IV. füzet. Ford. és magy. Krajnyák Ede. (Tanulók könyvtára. 13. 15. füzet. Pozsony. Stampfel Károly. 8-r. 129—257 l. egyes füzet ára 30 kr.)

- Say Móricz.** A gyufa története. II ábrával. (Népszerű természettudományi előadások gyűjteménye. 35. füz. Kilián Frigyes bizom. 8-r. 34 l. ára 25 kr.)
- Sámi László** megválogatott művei. (Kolozsvár. Stein János nyomdája. 8-r. 382 l. ára 2 frt.)
- Sándor Domokos, Horváth Gyula és Bátor Lajos, Weber I. R.** rendszere nyomán. Gyakorlókönyv a népiskolai énekoktatáshoz. I. füzet. II. kiad. (Laufer Vilmos. 8-r. 48 l. ára 30 kr.)
- Sándor László** alispánnak jelentése Marostordamegye 1882-dik évi állapotáról. (Marosvásárhely. Nyomat. Imreh Sándor az ev. ref. főtanoda betűivel. 8-r. 44 l. ára ?)
- Sárkány Lajos.** Az arcus tangens függvény ismételt külzelése. (Kolozsvár. Stein János nyomdája. 8-r. 31 l. ára ?)
- Sárközy Kálmán.** Szülőföld ismeret Pest-Pilis-Solt-Kis-Kun-megye földrajza a népiskolák III. oszt. számára. (Keeskemét. Tóth László nyomdája. 8-r. 41 l. ára 14 kr.)
- Sárosy Gyula** szinművei. (Nemzeti könyvtár. 158—161. füzet. Aigner Lajos. 8-r. 81—306, LXI l. egy füzet ára 30 kr.)
- Scarron.** (Mikszáth Kálmán.) Az apró gentry és a nép. Harmincz kis elbeszélés. (Révai testv. 8-r. 200 l. ára 2 frt. 40 kr.)
- Scheffer, Emericz Gyéza, Kiss Áron, Kozma Ferencz, Petrovác I.** A tanítási anyag megkülönböztetésére szolgáló elvek az osztott és osztatlan elemi népiskolában. (Egyetemi nyomda. 2-r. 2 l. ára ?)
- Schenkl** görög elemi olvasókönyve Curtius nyelvtanához. A 10-dik eredeti kiadás nyomán átvizsgált 7. jav. kiadás. (Kilián Frigyes. 8-r. 232 l. ára 1 frt.)
- Scherfel V. Aurél.** A sibrai (sivab-radai) fürdő ásványvizének vegyelemzése. (Értekezések a természettudományok köréből. XIII. köt. 6. szám. Akadémia. 8-r. 14 l. ára 10 kr.)
- Scherfel Aurél.** A czemétei ásványviz vegytani elemzése. (Értekezések a természettudományok köréből. XIII. köt. 10. sz. Akadémia. 8-r. 9 l. ára ?)
- Schiller Friedrich, Wilhelm Tell.** Schauspiel. Kiadta és magyarázta Heinrich Gusztáv. (Jeles írók iskolai tára. XXI. Franklin-társulat. 8-r. 207 l. egy térképpel, ára 80 kr.)
- Schiller Frigyes.** Vallenstein halála. Szomorújáték. Németből ford. Hegedűs István. (Olasó könyvtár. 164. sz. Franklin-társ. 8-r. 245 l. ára 40 kr.)
- Schmidt Ferdinánd.** Washington György — után dr. Lázár Gyula. (Az ifjuság könyvtára. 15—16. szám. Révai testv. 16-r. 124 l. ára kötve 60 kr.)
- Schmid Hugó.** Vezérfonal sebési műtétekhez. (Grimm Gusztáv. 8-r. VII, 444 l. számos ábrával, ára 3 frt.)
- Schmidt József.** Jóságaink rendezésének fontosabb kérdéseiről. Az orsz. magyar gazdasági egyesület által a »Lyka«-féle pályadíjjal jutalmazott gazdasági szakmunka. (Athenaeum. 8-r. 224 l. ára 1 frt. 30 kr.)
- Schneid Mátyás.** Az újabb spiritismus bölcséletesleg megvitatva. Ford. a csanádi növendékpapság magyar egyházirodalmi iskolája. Munkálatok. Kiadja a csanádi növendékpapság. XV. kötet. (Temesvár. Csanád-egyházmegyei nyomda. 8-r. 144 l. ára ?)

- Schneider.** A magyarországi tanítók Eötvös-alapjának alapszabályai. (Egyetemi nyomda. 2-r. 4 l. ára?)
- Schneider Aladár.** A büntetőjog általános tanai az 1878. V. és 1879. XL. törv. ezikkek alapján. (Franklin-társ. 8-r. 258 l. ára 2 frt.)
- Scholtz Albert.** Politikai földrajz a gymnasiumok hetedik osztálya számára és magánhasználatra. (Franklin-társulat. 8-r. 180 l. ára 1 frt.)
- Schubert Károly és Návodor.** Természetrajz, különös tekintettel a mindennapi élet szükségleteire, magyarra fordítva. Tanítóképző intézetek, polg. és felsőbb népiskolák számára. 6 ik jav. kiadás. (Lampel Róbert. 8-r. 326 l. 77 ábrával, ára 1 frt.)
- Schultz Ferdinánd.** Gyakorlókönyv kisebb latin nyelvtanához. 8-dik jav. kiadás. (Kilián Frigyes. 8-r. 239 l. ára 1 frt.)
- Schultz Ferdinánd** kisebb latin nyelvtana. Ford. Kiss Lajos. 8-dik jav. kiadás. (Kilián Frigyes. 8-r. 284 l. ára 1 frt. 20 kr.)
- Schwarz Gyula.** A miniszteri felelősség eredete az európai alkotmánytörténelemben. (Értekezések a társadalmi tudományok köréből. VII. köt. 6. szám. Akadémia. 8-r. 31 l. ára 20 kr.)
- Schwarz Bódog.** Pénzrendszerünk megváltoztatása. A m. tud. Akadémia által a Magyar kereskedelmi csarnok díjában részesített pályamunkálat. (Különlenyomat a »Nemzetgazdasági Szemlé«-ből. 1883. Kilián Frigyes bizom. n. 8-r. 30 l. ára 40 kr.)
- Schwarz Márton.** Izraelita imádságos könyv magyar fordítással. II. kiad. (Bécs Schlesinger J. könyvkereskedése. 8-r. 422 kéthasábos l. ára?)
- Schwarz Mór.** Az egyenletek megfejtése népszerű modorban. Az elemi népiskolák V. és VI. osztályai, a felső nép- és polg. iskolák I. és II. oszt. valamint képezdek számára. (Nagel Ottó. 8-r. 64 l. ára 40 kr.)
- Schwiedland Frigyes.** Francia nyelvű iskolák és magántanulók számára négy folyamban. 2-dik jav. és bőv. kiadás. I. folyam. (Franklin-társulat. 8-r. XIV. 169 l. ára 80 kr.)
- Sebestyén Gyula.** Az őskor története. (Történeti kézikönyvek. X. Athenaeum. 8-r. 109 l. ára kötve 60 kr.)
- Sebesztha Károly.** A magyar nemzet története. Népisk. használatra. (Népiskolai könyvek gyűjteménye. Eggenberger-féle könyvkereskedés. 8-r. 34 l. ára 12 kr.)
- Semann Gábor.** Az ásványtan, kőzet és földtan alapvonalai. Polgári iskolák I. és III. oszt. számára. (Lauffer Vilmos. 8-r. 104 l. 84 ábrával és egy ásványtan térképpel, ára 70 kr.)
- Segédtáblák,** Erdészeti, métermértékekre. Kidolgozta a földmiv., ipar- és kereskedelemügyi magy. kir. miniszterium erdészeti osztálya kir. erdőfelügyelőségek és erdőhatóságok számára. (Földmiv. miniszterium. 8-r. 270 l. ára kötve 4 frt.)
- Seidel Pál.** Képes természetrajz különös tekintettel a gazdaságra és az egészségtanra népiskolák számára. X. kiadás. (Eggenberger-féle könyvkereskedés. 8-r. 56 l. ára kötve 25 kr.)
- Semmler Henrik.** A gazdasági termelés terén mutatkozó amerikai versenynek jelentősége és valódi okai. Szabadon fordította Tomsits István. (Franklin-társ. 8-r. 303 l. ára 2 frt.)

- Serpa Pinto utazása Afrikán keresztül az Atlanti-oczeantól az indiai oczeánig. Átdolgozta Brózik Károly. Bevezetésül a Dél-Afrikában tett utazások várlatával Thirring Gusztávtól. (Utazások könyvtára. III. Franklin-társ. 8-r. 227 l. ára 2 frt.)
- (Séda Ernő.) A kereszt diadala a félhold fölött 1683-ban. Esztergom felszabadulásának kétszázados évfordulója alkalmából. (Esztergom. Buzárovits Gusztáv. n. 8-r. 39 l. ára 40 kr.)
- Sierácki Agaton. Kézikönyve a katonai s ezekből kifolyó ügyek kezeléséhez. Községi előjárók, kerületi kapitányok, közs. és körjegyzők használatára. (Kolozsvár. Szerző. 8-r. 183 l. ára ?)
- Silberer Victor. A »Vindobona« léghajó budapesti légi utazásai 1883-ban. (Bécs. »Allgem. Sport-Zeitung« kiadóhivatala. 8-r. 35 l. ára 40 kr.)
- Simonffy Imre. Debreczen város polgármesterének évi jelentése az 1882. évről. (Debreczen. Város nyomdája. 8-r. 45 l. ára ?)
- Simonides Adolf. Imaszerű elmélkedés. Kor- és jellemrajz. Kiváló statisztika a maga nemében. — Eredeti élecek tára, és journalistika színű irodalmi munkák. (Nyitra. Schemppek E. és Huszár I. bizom n. 8-r. 64 l. ára 80 kr.)
- Simonyi Iván. »Szabadság, testvériség, egyenlőség!« Országgyűlési beszéd, melyet a tapolezai kérvény folytán a zsidókérdésben 1883. január hó 20-ik napján elmondott. (Bartalits Imre. 8-r. 48 l. ára 25 kr.)
- Simonyi Zsigmond. A magyar kötőszók, egyuttal az összetett mondat elmélete. II. köt. Az alárendelő kötőszók első fele. (Akadémia. 8-r. 189 l. ára ?)
- Simonyi Zsigmond. A magyar kötőszók, egyuttal az összetett mondat elmélete. III. köt. Az alárendelő kötőszók második fele. (Akadémia. 8-r. 256 l. ára ?)
- Sipos Imre. A belényesi ev. ref. egyház története. (Nagyvárad. Laszky Ármin nyomdája. 8-r. 141 l. ára 1 frt.)
- Somhegyi Ferencz. Egyetemes világtörténet a k. középtanodák felsőbb osztályai használatára. I. köt. Ó-kor. IX. kiad. (Kilián Frigyes. 8-r. 219 l. ára 1 frt.)
- Somhegyi Ferencz. Egyetemes világtörténet a k. középtanodák felsőbb osztályai használatára. II. kötet. Középkor. VIII. kiadás. (Kilián Frigyes. 8-r. 187 l. ára 1 frt.)
- Somhegyi Ferencz. Egyetemes világtörténet a k. középtanodák felsőbb oszt. számára. III. köt. Új-kor. 7. jav. kiadás. (Kilián Frigyes. n. 8-r. II, 260 l. ára 1 frt. 20 kr.)
- Sophokles. Antigone. Tragédia. Ford. és magyarázta Csiky Gergely. (Jeles írók iskolai tára. XX. Frankiin-társulat. 8-r. 95 l. ára 50 kr.)
- Spelykó Gáspár összes költeményei és prózai dolgozatai. Sajtó alá rendezte és kiadta ifj. Káplány József. (Aigner Lajos. k. 8-r. 296 l. ára 2 frt.)
- Speth Károly. Egyházi beszéd kanonoki székfoglalási ünnepélye alkalmával a csanádi egyházmegye székesegyházában 1883-ik évi október 9-én. (Temesvár. Csanád-egyházmegyei nyomda. 8-r. 14 l. ára ?)
- Spinoza. Kisvárosi arisztokraczia. Vig beszély. Javorek Lukács, a muszka »espion.« (Mulattató zsebkönyvtár. 18. füzet. Esztergom. Buzárovits Gusztáv. 16-r. 55 l. ára 12 kr.)
- Sporzon Pál. Egyszerű és kettős gazdasági számvitelten alapvonalai. (Pozsony. Szerző. 176 l. ára ?)

- Stanley H. M.** Utazásom Közép-Afrikában, vagy utazás Afrika aequatoriális részének nagy tavai körül és a Livingstone folyón lefelé az Atlanti-óceánig. Jogcsított magyar kiadás. I—II. köt. (Révai testv. 8-r. VIII, 551; VIII, 530 l. 163 fametszettel, a két kötet ára 10 frt.)
- Staub Mór**icz. Harmadkori növények Felek vidékéről. (A magyar kir. földtani intézet évkönyve. VI. kötet. 8. füzet. Légrády testv. 8-r. 245—269 l. ára ?)
- Sterea Sinlutiu Aurél.** A neologismusok kérdése román nyelven. (Kocsi Sándor nyomdája. 8-r. 37 l. ára ?)
- Stilusyakorlatok,** Latin, a gymnasiumok felsőbb osztályai, különösen a VI-dik oszt. számára szerkesztették Cserny Károly és Dávid István. II. rész. (Pozsony. Stampfel Károly. 8-r. 150 l. ára 1 frt.)
- Strausz Adolf.** Bosnyák föld és népe. II. Bosznia és Hercegovina politikai, közgazdasági és földrajzi leírása. (Athenaeum. 8-r. XII, 240 l. ára 1 frt. 80 kr.)
- Sudy K. J.** Javaslat az országos tanító-testület képviselői közgyűlés szervezete tárgyában. (Egyetemi nyomda. 2-r. 4 l. ára ?)
- Suppan Vilmos.** A mértan és mértani rajz elemei elsőfokú ipariskolák, felső nép- és polg. iskolák számára. I. füzet. Az első oszt. számára. (Eggenberger féle könyvkereskedés. 8-r. 32 l. ára 40 kr.)
- Symonds Addington John és Bartoli Adolfo.** Az olasz nép és irodalom története. Angolból. (Történeti kézikönyvek. IX. Athenaeum. 8-r. 156 lap, ára 80 kr.)
- Szabályai,** A magyar kir. állami lötenyészintézetek katonai karának szolgálati. II. rész. Utasítás a m. kir. áll. mentelepnek műszaki igazgatási szolgálatának vezetésére, stb.) (Rudnyánszky A. nyomdája. 8-r. 159 l. ára ?)
- Szabályok,** Szervezeti, a m. kir. honvédségi Ludovika-akadémia számára. Hivatalos kiad. (Grill Károly. 8-r. 124 és 24 számozatlan l. ára 60 kr.)
- Szabályrendelet** az államerdészet kezelési épületeinek és azok tartozékainak használatáról. Kiadta a földmiv.-, ipar- és keresk. m. k. miniszterium. (M. k. államnyomda. 8-r. 8 l. ára ?)
- Szabályzat,** Szervezeti, a Turóc-megye törvényhatóságához tartozó erdők szakszerű kezelésére szükséges erdőtisztai állomások rendszeresítése iránt. — Organisačný štátut etc. (Turóc-Szent-Márton. Részvény-nyomda. 19 l. ára ?)
- Szabély Antal.** Birálati észrevételek Klass Mártonnak a pestmegyei és kunsági belvizek levezetése céljából készített csatorna tervére, és javaslat ezen csatornának technikai létesítésére. (Kalocsa. Pestmegyei sárközi dunavédgát és csatornázási társulat. 8-r. 30 l. ára ?)
- Szabó József.** Geologia kiváló tekintettel a petrographiára, vulkánosságra és hidrographiára. (Grill Károly. 8-r. XX, 745 l. 700 ábra, 2 chromographiai tábla, ára 5 frt. 40 kr.)
- Szabó József.** A természettan alapvonalai és rövid kozmografia. Középiscolák számára. A szöveg közé nyomott 200 ábrával. 2-dik jav. kiadás. (Dobrowsky és Franke. n. 8-r. 192 l. ára 1 frt. 40 kr.)
- Szabó József.** Emlékbeszéd Ami Boué külső tag fölött. (A magyar tudományos akadémia elhunyt tagjai fölött tartott emlékbeszédek. I. kötet. 7. szám. Akadémia. 8-r. 16 l. ára 10 kr.)

- Szabó József.** Észak-amerikai utam vonala, természeti, etnografiai és kulturai viszonyok. (Népszerű természettudományi előadások gyűjteménye. 41. szám. K. m. természettudományi társulat. 8-r. 144 l. három ábrával, ára 25 kr.)
- Szabó Kálmán** Czikkek a természettani földrajzból. (Buschmann F. nyomdája. 8-r. 55 l. ára 40 kr.)
- Szabó Károly.** A magyar vezérek kora Árpádtól szent Istvánig. Új (czím-) kiadás. (Ráth Mór. n. 8-r. VIII, 448 l. ára 30 kr.)
- Szabó Károly.** Az 1473-tól 1711-ig megjelent nem-magyar nyelvű nyomtatványok jegyzéke. (Egyetemi nyomda. 8-r. 118 l. ára ?)
- Szabóky Adolf.** Latin olvasókönyv. Lateinisches Lese-Buch. XI. kiad. (Franklin-társ. 8-r. 79 l. ára 30 kr.)
- Szalay Alajos.** Magyarország története dióhéjban 1883. (Zeisler M. nyomdája. 8-r. 16 l. ára ?)
- Szalay József.** A magyar nemzet története. 45. 46. (utolsó) füzet. (Weizmann testvérek. 4-r. 353—408 l. egy füzet ára 30 kr.)
- Szalay József.** »Vigázzz!« (Kecksemét. Tóth László. 8-r. 19 l. ára ?)
- Szalay József.** Hát aztán? (Kecksemét. Tóth László. 8-r. 12 l. ára ?)
- Szalay József.** Meg vagyok írva. (Kecksemét. Tóth László. 8-r. 13 l. ára ?)
- Szalay József.** Hogy terem a betyár? (Kecksemét. Tóth László. 8-r. 12 l. ára ?)
- Szalay József.** Füzeslak és a módi. (Kecksemét. Tóth László. 8-r. 16 l. ára ?)
- Szamosi János.** Görög nyelvtan gymnasiumok számára. II. rész. Mondattan. (Zilahy Sámuel. 8-r. XI, 151 l. ára 1 frt.)
- Szamosi János.** Szemelvény Platon műveiből. Gymnasiumok számára összeállította, bevezetéssel, tartalomkivonattal és jegyzetekkel ellátta —. (Eggenberger-féle könyvkereskedés. k. 8-r. XXXIV, 98 l. ára 70 kr.)
- Szamosi János.** Tirocinium poeticum. Bevezetésül a latin költők olvasásához. Siebelis János nyomán szerk. és szótárral ellátta —. 4-dik jav. kiadás. (Nagel Bernát. n. 8-r. VIII, 143 l. ára 1 frt.)
- Szaniszló Albert.** Növénybetegségek. Hallgatói számára. 2-ik kiadás. (Kolozsvár. Demjén J. bizom. 8-r. 66 l. ára 50 kr.)
- P. Szathmáry Károly.** Tudósok harsza. Tört. regény. 2 köt. (Révai testvérek. k. 8-r. 146 és 157 l. ára 2 frt.)
- P. Szathmáry Károly.** Varga János, vagy: a kit az Isten megbélyegzett. Igaz történet. 3 szép képpel. Rajzolta Gyulai László. (Jó könyvek. 12. szám. Révai testv. k. 8-r. 29 l. ára 6 kr.)
- P. Szathmáry Károly.** Munkácsy Mihály, vagy miképpen lett asztalosinasból világhírű művész? Igaz történet versekben. (Jó könyvek. 19. sz. Révai testv. k. 8-r. 21 l. ára 5 kr.)
- P. Szathmáry Károly.** A szabad szó vértanui. Regény a harmincezas évekből. 2 köt. (Légrády testv. k. 8-r. 149 és 141 l. ára 2 frt.)
- P. Szathmáry Károly.** Az országos kisedővő-egyesület évkönyve az 1882-dik évről. (Pesti könyvnyomda-részv.-társ. 8-r. 35 l. ára ?)
- Szádeczky Lajos.** Báthori Zsigmondné Mária Krisztiána. (Pfeifer Ferdinánd biz. n. 8-r. II, 62 l. ára 60 kr.)
- Számoló,** Gyakorlati kész. Eladók és vevők számára, hasznos kézikönyv. (Szeged. Burger Gusztáv és társa. 16-r. 124 l. ára 40 kr.)

- Szász Béla** költeményei. (Franklin-társulat. 8-r. 451 l. ára füzve 2 frt. 50 kr., kötve 3 frt. 50 kr.)
- Szász Károly** kisebb költeményei. 2 kötet. A költő arcképével. (Franklin-társ. k. 8-r. VII, 399 és VII, 424 l. ára 3 frt. 60 kr., díszkötésben 5 frt.)
- Szeged**, A feltámadt. Ünnepi emléklap. Kiadatott Ő Felsége a király látogatása alkalmával. 1883. október 14. (Szeged. Endrényi Lajos és társa. 2-r. 20 l. ára 30 kr.)
- Szeged halála.** (Emléklap.) (Szeged. Burger G. és társa. 2-r. 19 l. ára 80 kr.)
- Szekeres Kálmán.** Görögök mennyiségтана. (Rozsnyó. Kovács Mihály nyomdája. 8-r. 45 l. ára 50 kr.)
- Szemák István.** Német olvasókönyv a középtanodák alsó osztályai számára. II. kiadás. I. rész. (Lauffer Vilmos. 8-r. VIII, 156 l. ára 80 kr.)
- Szemere Miklós** összes művei. 16 füz. (Nemzeti könyvtár. 136—137., 140—143., 147—156. füzet. 295, 19, 100 l. egyes füzet ára 30 kr.)
- Szemere Miklós** összes művei. 3 kötet. (Nemzeti könyvtár. XXX—XXXII. Aigner Lajos. k. 8-r. XX, 381, 405 és 294, 19. 107 l. ára 4 frt. 80 kr.)
- Szendrei János.** A képzőművészet remekei. Eredeti metszetek után fényképpanomatokban készíti és kiadja Divald Károly. II. köt. 1—12. füzet. III. kötet. I. füzet. (Budapest és Eperjes. Divald Károly. 2-r. 1—68, 1—8 kéthasábos 1. 5—5 képpel, egy füzet ára 1 frt 20 kr.)
- Szentkláray Jenő.** Egyházi beszéd a török-becei római kath. iparos-társulat két zászlajának szentelése alkalmával a török-becei kath. templomban 1883. évi aug. 12-én. (Temesvár. Csanád-egyházmegyei nyomda. 8-r. 26 l. ára ?)
- Szerdahelyi Adolf.** A kisednevelés- és módszertan kézikönyve. Óvóképző-intézetek és szülők számára. Az »orsz. kisednevelő-egyesület« által 50 arany pályadíjjal jutalmazott mű. (Révai testv. 8-r. VIII, 211 l. és 21 tábla, ára 80 kr.)
- Szeredy József.** Egyházjog különös tekintettel a magyar szent korona területének egyházi viszonyaira, valamint a keleti és protestans egyházakra. A budapesti m. kir. tudomány-egyetem hittani kara által a Horváth-féle jutalommal koszorúzott mű. III. kiadás. I—II. köt. (Pécs. Ifj. Madarász E. nyomdája 8-r. XVIII, 743; XIV, 744—1679 l. ára ?)
- Szerkönyv,** Görög katolikus egyházi. (Euchologion.) Magyarra fordítottat Hajdu Dorogon 1879. (Ungvár. Lévai Mór. 4 r. 168 l. ára 2 frt. 50 kr.)
- Szervezet,** Köznevelési és közoktatási, a magyarországi ref. egyházban. Megállapítva az 1881. évben Debreczenben tartott országos zsinat által. Hivatalos kiad. (Debreczen. Várss nyomdája. 8-r. 40 l. ára ?)
- Itj. Széchényi Imre,** gróf. Somogyvári I. »Amerikai levelek« egy hosszabb zárszóval. (Wilekens és Waidl. 8-r. 132 l. ára 1 frt.)
- Széchenyi István** gróf naplói. Adalék a nagy hazafi jellemrajzához. A m. tud. akadémia megbízásából összeállította Zichy Antal. (Athenaeum. 8-r. VI, 670 l. ára 4 frt.)
- Széchenyi Kálmán.** Eszmetörédek a közegészségi ügyről. (Sopron. Litfass Károly. n. 8-r. 23 l. ára 30 kr.)
- Széchenyi Pál** gróf. Jelentése, földmívelés-, ipar- és keresk. m. kir. miniszternek gazdasági tanintézetek állásáról 1881—83. tanévben. Melléklet a földmívelés-,

- ipar- és keresk. m. k. miniszterium 1884. évi költségvetésének indokolásához. (Rendes kiadások VI. czím.) (Pesti könyvnyomda-részv.-társ. 4-r. 88 l. ára ?)
- Szécskai István.** Természetrajz, tekintettel az ipar- és gazdaságra. Népiskolák számára. Több fametszettel. (Népiskolai könyvek gyűjteménye. Eggenberger-féle könyvkeresek. 8-r. 48 l. ára 15 kr.)
- Szécskai István.** Az ásványország természetrajza. A felső nép- és polg. iskolák számára. (Eggenberger-féle könyvkereskedés. 8-r. 36 l. fametszetű ábrákkal, ára 30 kr.)
- Szécskai István.** A növényország természetrajza. A felső nép- és polgári iskolák számára. (Eggenberger-féle könyvkereskedés. 8-r. 56 l. 75 fametsz. ábrával, ára 40 kr.)
- Szécskai István.** Az állatország természetrajza. A felső nép- és polgári iskolák számára. (Eggenberger-féle könyvkereskedés. 8-r. 96 l. ára 50 kr.)
- Székely János.** Mit tehet, mit kell tennie a tanítónak az iskolai és közegészségjavítása érdekében? (Egyetemi nyomda. 2-r. 2 l. ára ?)
- Székely József.** Javaslat a jövedéki büntető eljárás egyöntetűsége és ideiglenes szabályozása tárgyában. (Franklin-társ. 8-r. 38 l. ára ?)
- Szénássy Sándor** latin olvasókönyve. A gymn. I. és II. oszt. számára. 5-dik jav. kiad. Átdolg. Elischer József. (Lampel Róbert. n. 8-r. VIII, 186 l. ára 90 kr.)
- Szépfaludy Ö. Ferencz.** Úgy a mint volt. Elbeszélések. (Grill Károly bizom. 8-r. VII, 418 l. ára 2 frt. 50 kr.)
- Szikor József.** A falusi gyermek népiskolai kézikönyve. (Miskolcz. Lövy József. 8-r. IV, 126 l. ára 50 kr.)
- Szilágyi Sándor.** I. Rákóczy György első összeköttetései a svédekkel. (Értekezések a történelmi tudományok köréből. X. kötet. 9. sz. Akadémia. 8-r. 20 l. ára 10 kr.)
- Szinészek és színésznők,** Magyar, életrajzai. Adat-, emlék- és színműtár. Szerkeszti Báthory Románésik Mihály. 1—3. füz. (Aigner Lajos. n. 8-r. 1—134 l. füzetje 40 kr.)
- Színház,** Ifjúsági. Szerkeszti dr. Komlóssy Ferencz. I—III. szám. (L. Egy óráig az irodában. Salingré. Szerencesetlen flótás.)
- Színműtár,** Spanyol. V. (L. Calderon Pedro.)
- Szinnyei József.** Finn-magyar szótár. (Akadémia. 8-r. XIX, 528 l. ára 5 frt.)
- Szinnyei József.** A magyar nyelv rokonai. A nagy közönség számára írta —. (Franklin-társ. 8-r. 47 l. ára 30 kr.)
- Szinnyei József.** A magyar nyelv eredete. Észrevételek Vámbéry Ármin »A magyarok eredete« című művének nyelvészeti részére. (Különlenyomat az »Egyetemes Philologiai Közöny«-ből. Franklin-társ. 8-r. 67 l. ára 40 kr.)
- Szirmay József.** Vezérkönyv a magyar nyelvnek a németajku népiskolákban való módszeres oktatásához. Segédkönyvül a Szirmai-Kún-féle »Magyar nyelvképző iskolához.« Tanítók és tanítójelöltek számára. (Nagyszombat. Horovitz Adolf. 8-r. IV, 104 l. ára 50 kr.)
- Szivák Iván.** A magyar dráma kezdete. (Lenyomat a »Figyelő« XIV. kötetéből. Aigner Lajos. 8-r. 82 l. ára ?)
- Szokoly Victor.** Színész és komédiás. (Mulattató zsebkönyvtár. 21. Esztergom. Buzárovits Gusztáv. 16-r. 48 l. ára 12 kr.)

- Szombathy István.** A valószínűségről. (Keeskemét. Tóth László nyomdája. 8-r. 43 l. ára ?)
- Szóllóssy Károly.** Az aradi deákok száz év előtt. (Arad. Réthy L. és fia nyomdája. 8-r. 25 l. ára ?)
- Szóllóssy Károly.** A magyarországi conventualis ferencziek (Minoriták) kolostorainak kimutatása. (Arad. Gyulai István nyomdája. 8-r. 27 l. ára ?)
- Szóllóssy Károly.** Statisztikai csevegés a magyar szerzetesekről. (Arad. Gyulai István nyomdája. 8-r. 13 l. ára ?)
- Szterényi Albert.** A polgári házasság, tekintettel a vegyes házasságra a zsidó törvény és történelem szempontjából. Függelék: A párisi nagy Synedrión (1807) határozatai. (Révai testv. bizom. 8-r. 99 l. ára 80 kr.)
- Szterényi Hugó.** Az Ó-Sopot és Dolnya-Lyubkova (Krássó-Szörény-megye) között levő terület eruptív kőzetei. (A magy. kir. földtani intézet évkönyve. VI. köt. 7-dik füzet. Kilián Frigyes. n. 8-r. 171—244 l. egy könyomatú táblával, ára 50 kr.)
- Szűts Mihály.** A mezei gazdaság alapvonalai. II. kiadás. A vallás- és közokt. m. k. miniszterium által tanítóképezdek és népkönyvtárak számára elfogadott és ajánlott munka. (Debreczen. Szerző. 8-r. VII, 215 l. ára 60 kr.)
- Taine Hippolit Adolf.** Az angol irodalom története. Ford. Csiky Gergely. III. köt. (Akadémia. 8-r. 475 l. ára ?)
- Taine.** Franciaország klasszikus filozófusai a XIX. században. Az eredetinek negyedik kiadása után ford. Péterfy Jenő. (Filozófiai írók tára IV. Franklin-társulat. 8-r. XVI, 208 l. ára 1 frt 40 kr.)
- Tamás Péter.** Attila halála vagy vérnász. Tört. elbeszélés. (Mulattató és hasznos olvasmányok. 1. sz. Kókai Lajos. 8-r. 48 l. ára 15 kr.)
- Tamás Péter.** A fekete halál vagy a holdvilágbeli szerelmesek. Tört. elbeszélés. (Mulattató és hasznos olvasmányok. 2. sz. Kókai Lajos. 8-r. 48 l. ára 15 kr.)
- Tamás Péter.** A vérengző asszony vagy Báthory Erzsébet. Igaz tört. a 17. századból. (Mulattató és hasznos olvasmányok. 3. sz. Kókai Lajos. 8-r. 48. l. ára 15 kr.)
- Tamás Péter.** Az eladott gyermek vagy virág és fehér virág. (Mulattató és hasznos olvasmányok. 5. sz. Kókai Lajos. 8-r. 48 l. ára 15 kr.)
- Tamás Péter.** Pál és Virginia, vagy a kegyetlen rokon. Elbeszélés. (Mulattató és hasznos olvasmányok. 6. sz. Kókai Lajos. 8-r. 48 l. ára 15 kr.)
- Tamás Péter.** A velencei jósnő, vagy az erény győzelme. Elbeszélés. (Mulattató és hasznos olvasmányok. 7. sz. Kókai Lajos. 8-r. 48 l. ára 15 kr.)
- Tamás Péter.** A szmolenszki lelenz, vagy csodálatosak az Isten utjai. (Mulattató és hasznos olvasmányok. 8. sz. Kókai Lajos. 8-r. 48. l. ára 15 kr.)
- Tamás Péter.** Hauser Gáspár vagy a mellözött szerelmes bosszúja. Igaz történet. (Mulattató és hasznos olvasmányok. 9. sz. Kókai Lajos. 8-r. 48 l. ára 15 kr.)
- Tamás Péter.** Csontos Szigfrid vagy Sárkányhegy. (Mulattató és hasznos olvasmányok. 11. sz. Kókai Lajos. 8-r. 47 l. ára 15 kr.)
- Tamás Péter.** A rablógyilkos vagy a feltalált végrendelet. (Mulattató és hasznos olvasmányok. 12. Kókai Lajos. 8-r. 48 l. ára 15 kr.)
- Tamás Péter.** Egy éj a sirban, vagy bűn és bűnhődés. Tanulságos elbeszélés. (Mulattató és hasznos olvasmányok. 13. sz. Kókai Lajos. 8-r. 48 l. ára 15 kr.)

- Tamás Péter.** Dr. Faust a bűvész, vagy az ördöggel kötött vérszerződés. (Mullattató és hasznos olvasmányok. 14. sz. Kókai Lajos. 8-r. 48 l. ára 15 kr.)
- Tamás Péter.** A szerencsének lázadása Haiti szigetén. Körner után elbeszéli —. (Mullattató és hasznos olvasmányok. 15. sz. Kókai Lajos. 8-r. 48 l. ára 15 kr.)
- Tamás Péter.** Küzdelem egy millióért, vagy a gonosszág jóvá tétele. Elbeszélés napjainkból. (Mullattató és hasznos olvasmányok. 16. sz. Kókai Lajos. 8-r. 48 l. ára 15 kr.)
- Tamás Péter.** Fortunatusz vagy a szerencse zaeszkó és az ott legyenek, a hol akarom kalap. A hagyomány után elbeszéli —. (Méhner Vilmos. 8-r. 48 l. ára ?)
- Tamássy Károly.** A gyógyszerészet története. Hiteles okmányok után. (Debreczen. Város nyomdája. 8-r. 16 l. ára ?)
- Tanárvizsgálat,** A középiskolai (gymnasium és reáliskolai), részletes követelményei (Kilián Frigyes bizom. n. 8-r. 54 l. ára 20 kr.)
- Taneszközök,** Ideiglenes, a honvéd egyévi önkéntes ismétlő tanfolyamok számára. I. füzet. Katonai közigazgatás. II. füzet. Katonai irálytan. III. füzet. Tábor-kari erődítéstan. (Grill K. 8-r. 233, 99, 51 l. I. és 2. füzet ára 1 frt. 97 kr. a 3. füzet 57 kr.)
- Tanító-egyesület,** A magyar országos izr, kiadványai. XIII. (L. Herzog Emil.)
- Tanoda,** Az orsz. színészeti, tan- és segédkönyvei. Az orsz. színészeti tanoda I. és II. éves növendékeinek használatára. Az igazgatóság megbízásából szerkesztette Várady Antal. Szavalkönyv. Szinművek. (Franklin-társ. 8-r. 160, 177 l. ára 60, 80 kr.)
- Tanos Imre.** Érinti-e a túlterhelés vádjá a mi népiskoláinkat, s ha igen, mily mértékben érinti s mikép kell az esetleges túlterhelésnek elejét venni? (Egyetemi nyomda. 2-r. 2 l. ára ?)
- Tarczy Zoltán.** A budai Sáros-fürdő (Blocksbad.) (Idősb Poldini Ede és társa nyomdája. 8-r. 29 l. ára ?)
- Táblák,** Átszámítási, akó és pint, hectoliter- és literre, a hectoliter és liter %, azonkívül az egyes fokok, valamint azok ára megjelölésével. (Arad. Bettelheim testv. 1 l. ára 10 kr.)
- Tára,** Régi magyar költők. Riadja a magy. tud. Akadémia. IV. köt. Nagybányai Mátyás, Siklósi Mihály, Végkeeskeméti Mihály, Battyáni Orbán, Tolnai György, bárom névtelen, Ilosvai Selymes Péter. 1540—1575. (Akadémia. n. 8-r. VIII, 460 l. ára 2 frt.)
- Tára,** Jeles írók iskolai, XX—XXI. (L. Antigone, Wilhelm Tell.)
- Tárkányi Béla.** Vezéresillag az üdv elnyerésére. Imakönyv a kath. nőnem használatára. (Franklin-társ. 8-r. 480 l. ára ?)
- Társadalomtudomány.** Egy elég hosszú élet fontolgató észleléseinek és a társadalomtani irodalom sok évi kritikai tanulmányozásának gyümölese. Az előnyösített osztályok figyelmébe ajánlva. Irta Cs. M. (Rudnyánszky A. nyomdája. 8-r. 566 l. ára 4 frt.)
- Társalgó.** Útmutatás a társaságban való megjelenésre s a nőekkel való megismerkedésre, társasjátékokkal, emlékkersekkkel és dalokkal. (Méhner Vilmos. 8-r. 328 l. ára 80 kr.)
- Társaság,** A philologiai, kiadványa. I. (L. Egger.)

- Társaság,** Az első magy. biztosító, alapítása, fejlődése és jelenlegi állása. Emlék-irat a társaság fennállásának huszonötéves évfordulója alkalmából 1883. márcz. 13-án. (Pesti könyvnyomda-részv.-társ. 4-r. 72 l. ára ?)
- Társasága,** Írók és művészek. Évi jelentés az 1882—83-ik évről. Szerk. Dolinay Gyula. (Wilekens és Waidl nyomdája. 8-r. 23 l. ára ?)
- Társulat,** A pestmegyei sárközi dunavédgát és esaternázási, két évi működése. 1881. 1882. A társulat megbízásából kiadja Gajári Ödön. (Kaloesa. Malatin Antal nyomdája. 58 l. ára ?)
- Távirda-igazgatás,** A magyar királyi, által 1867—1882. években kiadott és még érvényben levő szabályrendeletek gyűjteménye. Összeállította és kiadja Mokry Ferencz. (Hornnyánszky Viktor nyomdája. 4-r. XXVI, 620 kéthasá-bos l. ára ?)
- Távolságmutató,** Díjterület számú, a magyar kir. postahivatal számára. (Pesti könyvnyomda-részv.-társ. n. 8-r. XXVIII, 290 l. ára ?)
- Teisserenc de Bort Ed.** Gazdasági káté. A növénytermelés, állattenyésztés és üzletvitel legfontosabb szabályai kérdések és feleletekben. »Petit questionnaire agricole« cz. művének IV. kiadása nyomán összeállították Sporzon Pál, Ébner Sándor. II. kiadás. (Magyar-Óvár. Szerzők; 174 l. ára 1 frt.)
- Telbisz Benedek.** A rajecz-tepliezi hévforrásviz elemzése és néhány geológiai lehelhely Trencsén környékén. (Különlenyomat az 1882. évi Trencsénmegyei természettudományi egyeslet évkönyvéből. Trencsén. Skarnitzl X. Ferencz nyom-dája. 8-r. 20 l. ára ?)
- Teleki Sándor gróf.** Garibaldi alatt 1859-ben. (Révai testv. n. 8-r. VIII, 109 l. ára 1 frt. 80 kr.)
- Teleki Sándor gróf.** Garibaldi alatt 1859-ben. 2-ik (jutányos) kiad. (Révai testv. k. 8-r. 109 l. ára 80 kr.)
- Teleszky István.** Az általános magánjogi törvénykönyv tervezete. Öröklési jog. Indokolás. I. füzet. (Egyetemi nyomda. 4-r. 116 l. ára ?)
- Tell Wilhelm.** Schauspiel von Friedrich Schiller. Kiadta és magyarázta Hein-rieh Gusztáv. (Jeles írók iskolai tára. XXI. Franklin-társulat. 8-r. 207 l. egy térképpel, ára 80 kr.)
- Temesváry István, Ifj.** Postakezelési szabályok kézikönyve. A postakiadói vizs-gára készülők használatára. (Szamosujvár. Szerző. 208 l. ára ?)
- Temme.** A törvényszék drámái. Bűnügy' elbeszélések. Ford. Hang Ferencz. I. és 2. füz. (Szeged. Burger Gusztáv s társa. k. 8-r. 1—96 l. képpel, egyes füvet ára 25 kr.)
- Testamentom,** Új, azaz a mi Urunk Jézus Krisztusnak új szövetsége. Magyar nyelvre ford. Károli Gáspár. (Brit bibliai társulat. 8-r. 509, 130 kéthasá-bos l. ára ?)
- Télyf Iván.** Középkori görög verses regények. (Értekezések a nyelv- és széptudo-mányok köréből. XI. köt. 3. szám. Akadémia. n. 8-r. 44 l. ára 30 kr.)
- Télyf Iván.** Új görög irodalmi termékek. (Értekezések a nyelv- és széptudomá-nyok köréből. XI. kötet. 2. szám. Akadémia. n. 8-r. 58 l. ára 40 kr.)
- Térképe,** A m. sz. korona országainak helyiségi, ország- és vasúti —. Az 1876 : XXXIII. t.-ez. határozata szerint a legújabb megyei felosztás tekintetbe véte-lével. Új olesó kiadás. (Eggenberger-féle könyvkereskedés. ára 1 frt.)

- Thaly Kálmán.** Az 1683-diki táborozás történetéhez. A kétszásados évfordula. alkalmából hg. Eszterházy Pál nádor kiadatlan kéziratai nyomán. (Értekezések a történelmi tudományok köréből. XI. köt. 4. szám. Akadémia. 8-r. 45 l. ára 30 kr.)
- Thanhoffer Lajos.** Az összehasonlító élet- és szövettan alapvonalai. A földmiv., ipar- és keresk. miniszterium megbízásából. (Földmívelési miniszterium. 8-r. XVI, 668 l. 196 fametszettel, ára ?)
- Theuriet André.** Beesvágóból. (Michel Verneuil.) Regény. Ford. Szász Károly. (Athenaeum. 4-r. 311 l. ára 1 frt. 50 kr.)
- Theisz Gyula.** Rendszeres francia nyelvtan a reáliskolák felsőbb osztályai számára és magánhasználatra a legújabb tanterv értelmében kivált Ayer francia Simonyi magyar nyelvtana nyomán. (Franklin társulat. 8-r. XX, 389 l. ára 2 frt. 80 kr.)
- Thewrewk Árpád.** Simonyi nyelvtana. Kritikai tanulmány. (Szerző kiadása. n. 8-r. 32 l. ára kötve 30 kr.)
- Thewrewk Árpád.** Magyar nyelvészeti adalékok. (Szerző kiadása. n. 8-r. 29 l. ára 30 kr.)
- Thiers, Royer, Collard és Guizot.** Három beszéd a felsőházról. Keszler József fordításában kiadta Trefort Ágoston. (Egyetemi nyomda. 8-r. 71 l. ára ?)
- Titkok.** Alkotmányos. (Athenaeum. n. 8-r. VIII, 183 l. ára 1 frt. 50 kr.)
- Titkok,** Alkotmányos. II. kiadás. (Athenaeum. 8-r. 194 l. ára 1 frt. 50 kr.)
- Toldy László.** Magyarország műveltségi állapota az anjou-királyok korában. (Történelmi könyvtár. 74. füzet. Franklin-társ. 8-r. 111 l. ára 40 kr.)
- Tompa Mihály.** Virágregék. 6-dik kiad. (Franklin-társulat. k. 8-r. II, 294 l. ára 2 frt. 50 kr., bőrdíszkötésben 5 frt.)
- Tompa Mihály.** Olajág elmékedések, fohászok és imák. Hölgyek számára olvasó- és imakönyvül. III. kiad. (Franklin-társ. 8-r. 308 l. ára ?)
- Torkos László.** Magyar nyelvtan. Középiskolák számára. 6-ik jav. kiad. (Aigner Lajos. 8-r. 150 l. ára 90 kr.)
- Torma Károly.** Római cserépedény bélyegek és karczolatok. (I. közlemény.) (Lenyomat az Archaeologiai Értesítő új folyama II. kötetéből. Franklin-társ. 8-r. 207—230 l. ára ?)
- Tóth József.** A magyarországi tanítók árvabáza. (Egyetemi ny. 2-r. 2 l. ára ?)
- Tóth Kálmán,** Könyves. Az Úr parancsára! Beköszöntő egyházi beszéd. (Debreczen. Város nyomdája. 8-r. 12 l. ára ?)
- Tóth Kálmán,** Könyves. Az engedelmes feleség. (Keeskemét Tóth László. 8-r. 13 l. ára ?)
- Tóth Mike.** Magyarország ásványai. Különös tekintettel termőhelyeik megállapítására. (Kilián Frigyes bizom. n. 8-r. 565 l. ára 5 frt.)
- Tóth Mike.** A zárda. Felvilágosítások és buzdítások a zárda-élet érdekében. II. kiad. (Kalocsa Holmeyer Ferencz nyomdája. 8-r. 286 l. ára ?)
- Tóth Mike.** Főveszedelmünk. II. és III. kiadás. (Kalocsa. Malatin Antal nyomdája. 8-r. 94 l. ára ?)
- Tóth Mike.** A nagy áldozat. VI. kiadás. (Kalocsa. Holmeyer Ferencz nyomdája. 8-r. 96 l. ára ?)

- Tóth Pál.** Gyöngyvirágok. Imakönyv fiatal protestáns hölgyek számára. (Kókai Lajos. 16-r. 284 l. ára vászonköt. 2 frt.)
- Tóth Pál.** Magyar nemzeti irodalomtörténet. Tan- és olvasókönyvül iskolák és családok számára. Irta és szemelvényekkel ellátta —. (Miskolcz. Ferenczi B. IV, 442, IV l. ára 3 frt.)
- Tóth Sándor.** A jó erdélyiek. Elbeszélések és rajzok. A »Kemény Zsigmond társaság« kiadása. (Révai testv. k. 8-r. IV, 210 l. ára 1 frt. 20 kr.)
- Toussaint-Langenscheidt.** Levélszerinti oktatás a francia nyelv tanulására. T.—L. tanulmánya szerint az eredeti 30-dik kiadása után átdolg. sz. Nagy Sándor. I. II. levél. (Grimm Gusztáv. n. 8-r. 1—42 l. Előfizetési ár a teljes műre 10 frt. 20 levélre 5 frt. 50 kr. 10 levélre 3 frt., egy levél ára 30 kr.)
- Tömösváry Ödön.** Jelentés a kolumbácsi légyről. Különlenyomat a »Közgazdasági Értesítő« 1883. évi 43. számából. (Pesti könyvnyomda-részvény-társulat. 4-r. 28 l. ára ?)
- Törvény (1883. XXXIII. törv.-cz.)** a törvénykezési szünetidőről. Kiegészítve a rávonatkozó törvényekkel és rendeletekkel. (Eggenberger-féle könyvkereskedés. 8-r. 24 l. ára 20 kr.)
- Törvényezik,** 1883. IX., a hadmentességi díjról szóló 1880. XXVII. t.-cz. módosításáról. — 1880. XXVII. t.-cz. a hadmentességi díjról. — Pénzügyminiszteri rendelet és utasítás az 1880. XXVII. t.-cz. végrehajtása tárgyában. (Ráth Mór. n. 8-r. 5 és 27 l. ára 40 kr.)
- Törvényezik,** 1883. évi V., az 1881. évi IV. t.-cz. hatályának a kávéfogyasztási adóra nézve megszüntetéséről és a cukor- és sörfogyasztás megadóztatására vonatkozó határozmányainak módosításáról és az annak végrehajtása iránt kiadott utasítás. (M. kir. államnyomda. 8-r. 72 l. ára 30 kr.)
- Törvényezik,** A megyék háztartásáról szóló 1883: XV. (Eggenberger-féle könyvkereskedés. 8-r. 12 l. ára 12 kr.)
- Törvényezik,** 1883: XXV, negyedik fejezete. A koresmai hitelről. 6 nyelven, falragasz alakban. (Lampel Róbert. ára 25 kr.)
- Törvényezik,** 1882. XXIX., a véderőről szóló 1868. XL. t.-cz. módosításáról. Magyarázó jegyzetekkel ellátva. (Jegyzetszerű zsebkiadás.) (Tetty Nándor és társa. n. 8-r. 22 l. ára 40 kr.)
- Törvényezik,** 1883. XLIV., a közadók kezeléséről. Kiegészítve a rávonatkozó törvényekkel és betűrendes tárgymutatóval. (Eggenberger-féle könyvkereskedés. 8-r. 122 l. ára 60 kr.)
- Törvényezik,** 1883 XXXIII., a törvénykezési szünetidőről. Utalásokkal és magyarazattal. — Igazságügyminiszteri rendelet az 1882. XXXIII. t.-cz. végrehajtása tárgyában. (Ráth Mór. n. 8-r. 17 l. ára 25 kr.)
- Törvényezik,** 1883. VI., a felebbviteli bíróságok szabályozásáról és a felebbvitel korlátozásáról a királyi járásbíróságok hatásköréhez utalt büntető ügyekben. Kiegészítve a rávonatkozó rendeletekkel. (Eggenberger-féle könyvkereskedés. 8-r. 40 l. ára 20 kr.)
- Törvényezik,** 1883. VI., a felebbviteli bíróságok szabályozásáról és a felebbvitel korlátozásáról a k. járásbíróságokhoz utalt büntető ügyekben. A 247/883 sz. igazságü. életbeléptető rendelettel. (Jegyzetszerű kiadás.) (Tetty Nándor és társa. 16-r. 22 l. ára 20 kr.)

- Törvényezikk**, 1883. évi I., a köztisztviselők minősítéséről. Jegyzetekkel és magyarázattal. (Ráth Mór. n. 8-r. II, 19 l. ára 30 kr.)
- Törvényezikk**, 1883. évi I., a köztisztviselők minősítéséről a reá vonatkozó törvényekkel és rendeletekkel kiegészítve (Eggenberger-féle könyvkereskedés. 8-r. 26 l. ára 20 kr.)
- Törvényezikk**, 1883. évi I., a köztisztviselők minősítéséről. Jegyzetekkel és magyarázatokkal. (Lampel Róbert. n. 8-r. 15 l. ára 20 kr.)
- (Törvényezikk**, 1883. XXX.) Törvény a középiskolákról és azok tanárainak képe-
sítéséről. Kiegészítve a rávonatkozó törvényekkel. (Eggenberger-féle könyvke-
reskedés. 8-r. 38 l. ára 30 kr.)
- Törvényezikk**, 1883. XXX., a középiskolákról és azok tanárainak képe-
sítéséről. Jegyzetekkel, magyarázatokkal és betűrendes tárgymutatóval. (Lampel Róbert.
8-r. 52 l. ára ?)
- Törvényezikk**, 1883. XXX., a középiskolákról és azok tanárainak képe-
sítéséről. (Jegyzetszerű kiadás. 9. szám.) (Tetty-féle könyvkiadó-hivatal. k. 8-r. 45 l.
ára 40 kr.)
- Törvényezikk**, 1883. XLIII., a pénzügyi igazgatási bíróságról. Jegyzetekkel,
utalásokkal és magyarázattal ellátta Moder Tibor. — 1883. XLIV. t.-cz. a
közadók kezeléséről. Jegyzetekkel, utalásokkal és magyarázattal Gruber Lajos.
(Ráth Mór. n. 8-r. IV, 116 l. ára 80 kr.)
- Törvényezikk**, 1883. XLIII. A pénzügyi közigazgatási bíróságról. (Eggenberger-
féle könyvkereskedés. k. 8-r. 28 l. ára 20 kr.)
- Törvényezikk**, 1883. XLIII, pénzügyi igazgatási bíróságról. 1883. XLIV. tör-
vényezikk a közadók kezeléséről. (Jegyzetes kiadás.) (Pfeifer Ferdinánd. 8-r.
186 l. ára ?)
- Törvényezikk**, 1883. XXXI. A részletügyletről. — 1883. XXV. t.-cz. Az uszo-
ráról és káros hitelügyletekről. Utalásokkal és magyarázattal. Igazságügymi-
niszteri rendelet a koresmai hitel nagyságának meghatározása iránt. (Ráth
Mór. 16-r. 55 l. ára 30 kr.)
- Törvényezikk**, 1883. 25, az uszoráról és káros hitelügyletekről. Betűrendes
tárgymutatóval és teljes indokolással. Jegyzetszerű zsebkidadás. (Tetty Nándor
és társa. k. 8-r. 56 l. ára 30 kr.)
- Törvényezikk**, 1883. XXV., az uszoráról és káros hitelügyletekről. (Magyar tör-
vények jegyzetes kiadása. Pfeifer Ferdinánd. 8-r. 18 l. ára 20 kr.)
- Törvényezikk**, 1883. XXIII., a fegyveradóról és a vadászat adóról. Utalásokkal
és magyarázattal. (Ráth Mór. n. 8-r. II, 19 l. ára 20 kr.)
- Törvényezikk**, 1883. XXIII., a fegyveradóról és vadászati adóról. Utalásokkal
és magyarázattal. (Ráth Mór. 16-r. 36 l. ára 20 kr.)
- Törvényezikk**, 1883. XX., a vadászatról. Utalásokkal és magyarázattal. (Ráth
Mór. n. 8-r. II, 18 l. ára 20 kr.)
- Törvényezikk**, 1883. XX., a vadászatról. Utalásokkal és magyarázattal. (Ráth
Mór. 16-r. 32 l. ára 20 kr.)
- Törvényezikk**, 1883. XX., a vadászatról. 1883. XXIII t.-cz. a fegyveradóról és
a vadászati adóról. Utalásokkal és magyarázattal. (Ráth Mór. 16-r. 66 l.
ára 40 kr.)

- Törvényezikk,** Az 1883. évi XX., a vadászatról kiegészítve a reávonatköző törvényekkel. (Eggenberger-féle könyvkereskedés. 8-r. 18 l. ára 12 kr.)
- Törvényezikk,** 1883. évi XX., a vadászatról. (Jegyzetszerű kiad.) (Tettyey-féle könyvkiadó-hivatal. 8-r. 30 l. ára 20 kr.)
- Törvényezikk,** 1883. évi XXIII., a fegyveradóról és a vadászati adóról. (Jegyzetszerű kiadás.) (Tettyey-féle könyvkiadó-hivatal. 8-r. 32 l. ára 20 kr.)
- Törvényezikk,** 1883. XX., a vadászatról, és 1883. XXIII., a fegyveradóról. (Lampel Róbert. 16-r. 49 l. ára 30 kr.)
- Törvényezikkek,** Az 1882. évi országgyűlési. (Eggenberger-féle könyvkereskedés 8-r. 350 l. ára 2 frt.)
- Törvényezikkek,** 1883. évi országgyűlési. Szakferfiak közreműködése mellett jegyzetekkel, utalásokkal és magyarázattal ellátva. I—III. füzet. I—XLIV. (Ráth Mór. n. 8-r. 1—354 l egy füzet ára 80 kr.)
- Törvényezikkek,** 1883. évi országgyűlési. Szakferfiak közreműködése mellett jegyzetekkel, utalásokkal és magyarázattal ellátva. I—III. füz. I—XLIV. (Ráth Mór. 16-r. 1—755 l. egy füzet ára 80 kr.)
- Törvényezikkek,** 1883. évi országgyűlési. Jegyzetes kiadás. I. füzet. (Pfeifer Ferdinánd 8-r. 570 l. ára 1 frt. 80 kr.)
- Törvényezikkek,** 1883. V. és 1881. IV. a cukor- és sörfogyasztás megadóztatásáról, valamint a kávé-adó megszüntetéséről. (Jegyzetszerű kiadás.) (Tettyey Nándor és társa. n. 8-r. 11 és 16 l. ára 40 kr.)
- Törvényezikkek,** Az 1868. XXXI., 1877. VIII. és 1883. XXV., az uzsoráról. Kiegészítve a rávonatköző törvényekkel és rendeletekkel. (Eggenberger-féle könyvkereskedés. 8-r. 18 l. ára 20 kr.)
- Törvények és rendeletek,** A református egyházakat, lelkészeket és tanítókat érintő újabbkori (1867—1883) Kiadja a dunamelléki ref. egyházker. Összeállította Vécsey Tamás. (Kókai Lajos. n. 8-r. IV, 202 l. ára 1 frt. 20 kr.)
- Törvények,** az 1883. évi XX., a vadászatról, kiegészítve a reávonatköző törvényekkel. (Eggenberger-féle könyvkereskedés. k. 8-r. 18 l. ára 12 kr.)
- Törvények,** Magyar, és rendeletek jegyzetszerű kiadása. 1883. V. és 1881. IV. törvényezikkek a cukor- és sörfogyasztás megadóztatásáról, valamint a kávé-adó megszüntetéséről. (Tettyey Nándor. 8-r. 11 l. ára 40 kr.)
- Törvények,** Magyar, jegyzetszerű kiadása. Az 1882. évi törvények gyűjteménye. Az 1880. LIII t.-cz. 5. §-a határozatai szerint gyakorlati magyarázásokkal kísérve. II. füzet. (Tettyey Nándor és társa. 8-r. 267—338 l. ára ?)
- Törvények és szabályok,** Pénzügyi. II. III. pótfüzet. 1883. VII., VIII., X. és XI. törvényezikkek jegyzetekkel és utalásokkal. 1875. országgyűlési adó-törvényezikkek és a m. k. pénzügyminiszterium utasításai és szabályrendeletei. (Ráth Mór. n. 8-r. 15, 78, 79, XVI és 34 l. ára 1 frt. 20 kr.)
- Törvények és szabályok,** IV. füzet. 1883. V. törvényezikk az 1881. IV. t.-ezikk hatályának a kávéfogyasztási adóra nézve megszüntetéséről, és a cukor- és sörfogyasztás megadóztatására vonatkozó határozmányainak módosításáról. 1881. IV. t.-ezikk a cukor-, kávé- és sörfogyasztás megadóztatásáról. Jegyzetekkel, utalásokkal és magyarázattal. (Ráth Mór. n. 8-r. 11 és 32 l. ára 50 kr.)
- Törvények,** Az 1883-dik évi, gyűjteménye. Kiadja a m. kir. belügyminiszterium. I—IV. füz. (Pesti könyvnyomda-részv.-társ. 8-r. 417 l. ára 65, 55, 50, 20 kr.)

- Törvények,** Az országos, külön kiadása. A törvényhozási anyagból merített indokokkal, magyarázatokkal és jegyzetekkel. Szerk. Visontai Soma. I. füzet. 1883. XXV. t.-ezikk az uszoráról és káros hitelügyletekről. Betürendes tárgymutatóval. (Lampel Róbert. 8-r. IV, 56 l. ára 40 kr.)
- Törvények,** Az 1882-ik évi, gyűjteménye. Jegyzetekkel és magyarázatokkal. (Lampel Róbert. 8-r. 297 l. ára ?)
- Törvények,** Az 1883-dik évi, gyűjteménye. Jegyzetekkel és magyarázatokkal. I. II. füzet. (Lampel Róbert. n. 8-r. 72, 1—297, II, l. ára 40 kr. és 1 frt. 20 kr.)
- Törvények,** 1882. évi, gyűjteménye. Jegyzetekkel és magyarázatokkal. I—II. füz. XXVIII. t.-ezikktől végig. (Lampel Róbert. 16-r. 1—599 és V l. egy füzet ára 60 kr.)
- Törvénykönyv,** Az általános magyar magánjogi, tervezetének megvitatása czéljából a kir. igazságügyminiszteriumban tartott értekezletek jegyzőkönyvei. Általános rész. (Pfeifer Ferdinánd. 4-r. IV, 150 l. ára 1 frt. 20 kr.)
- Törvénytár,** Az 1883-dik évi országos. (Corpus juris) Kiadja m. kir. belügyminiszterium. (Pesti könyvnyomda-részv.-társ. 4-r. 257 l. ára 3 frt. 4 kr.)
- Törzskönyv,** Borászati. Magyarország nagyobb bortermelői eladásra bepincézett borainak kimutatása. A földmivelés-, ipar- és kereskedelmi m. kir. miniszter megbízásából 1883-dik évre összeállította: az országos borászati kormánybiztos. (Államnyomda. n. 8-r. XVIII, 230 l. ára ?)
- Trájtler Károly.** A Rill-jubileum és a magyar paedagogiai Szemle házának botránya. Válaszul a Rill-ünnepélyt rendező bizottság IV-ik értesítőjére. (Rudnyánszky A. nyomdája. 8-r. 24 l. ára ?)
- Trefort Ágoston.** B. Eötvös József »A XIX. század uralkodó eszméinek befolyása az álladalomra« czimű munkájáról. (Értekezések a társadalmi tudományok köréből. VII. köt. 5. szám. Akadémia. 8-r. 11 l. ára 10 kr.)
- Turgenyeff Iván.** Köttemények prózában. Ford. Latkóczy Mihály. (Aigner Lajos. 16-r. 192 l. ára 1 frt. 20 kr.)
- Turgenyeff Iván.** A halál után. Elbeszélés. Ford. Adorján Sándor. (Révai testv. k. 8-r. 102 l. ára 60 kr.)
- Turgenyev Sz. Iván.** Köttemények prózában. Oroszból fordította Csopay László. (Olesó könyvtár. 172. sz. Franklin-társ. 8-r. 84 l. ára 30 kr.)
- Twain Mark.** Koldus és királyfi. Elbeszélés minden korbéli fiatalok számára. 88 fametszettel. Ford. Fái I. Béla. (Révai testv. 8-r. 335 l. ára 2 frt. 40 kr.)
- Ugodi János.** Shakespeare Vilmos Hugó Viktor után. (Pápa. Nobel Ármiu nyomdája. 8-r. 271 kéthasábos l. ára ?)
- Ujfalvy-Bourdon Mária.** Ujfalvy utazása Páristól Samarkandig. A Ferganah, Kuldasa és nyugoti Sziberia. Egy párisi nő úti élményei. 1—12. füz. (Révai testv. n. 8-r. 1—384 l. egy füz. ára 30 kr.)
- Utasítás a honvéd egyévi önkéntesekkel követendő eljárásra nézve** (Grill K. udv. könyvk. 8-r. 40 l. ára 14 kr.)
- Utasítás az 1877. évi XX-ik t.-cz. 71. §-a értelmében a gyámok és gondnokok számára.** (Deés. Demeter és Kiss nyomdája. 8-r. 19 l. ára ?)
- Utasítás a fertőtlenítés foganatosítására.** II. kiad. (Légrády testv. 8-r. 29 l. ára ?)
- Utasítás az egészség ápolására nézve.** Az altiszti és legénységi iskolák használatára. II. hivatalos kiad. (Légrády testv. 8-r. 69 l. ára ?)

- Utasítás,** Ideiglenes, a m. kir. honvédség fegyvertisztei és puskaművesei számára, 1867—77. évi mintájú gyalogpuskára nézve. (Légrády testv. 8-r. 159 l. 10 kömetsz. táblával, ára ?)
- Utazás a Keleten.** Irta Ó eszásári és királyi fensége Rudolf trónörökös Ford. Braukovics György. I. II. köt. (Wodianer F. 8-r. 214, 214 l. ára ?)
- Útmutatás** a magán-nevelésből a cs. és kir. katonai nevelő- és képző-intézetekbe, valamint a hadapród-iskolákba való felvételekre. III. kiadás. A kibocsátott német szövegű rendeletek után összeállította Némethy Kálmán. (Légrády testv. 8-r. VIII, 123 l. ára ?)
- Útmutató.** A magyar és közös közlekedési vállalatok hivatalos menetrendkönyve. Magyarország, Középeurópa és a magyarországi körutak térképeivel. Kiadja a »Vasúti és Közlekedési Közlöny« szerkesztősége. II. évfolyam. I—VIII. füzet. Január—december. (Kilián Frigyes. 8-r. XIX, 252; XX, 254; XXIV, 254; XXIV, 253; XXVI, 260; XXVI, 260; XXII, 259; XXII, 259; minden füzethez 3 térkép, egy füzet ára 50 kr.)
- Útmutató** Szeged város belterületén, alapos tájékoztató idegenek számára, a király-látogatás programjával, és a város könyomatú térképével. (Szeged. Burger Gusztáv és társa. 16-r. 68 l. és 1 térkép, ára 30 kr.)
- Útmutató,** Kiállítási, az 1885. évi bpesti orsz. ált. kiállítás bizottsági tagjainak, a kiállítóknak s a kiállítás iránt érdeklődőknek. Hiv. adatok alapján szerk. Balogh Vilmos és Toldy Ferencz. (Grill K. udvari könyvk. bizom. 16-r. IX, 311 l. ára 60 kr.)
- Uzsora-törvények.** 1883. XXV. t.-cikk az uzsoráról és a káros hitelügyletekről. Utalásokkal és magyarázattal. — 1868. XXXI. t.-cz. az uzsora-törvények eltörléséről. — 1877. VIII. t.-cz. az uzsora korlátozásáról. (Ráth Mór. n. 8-r. 15 és 7 l. ára 40 kr.)
- Vaisz Ignác.** Masolino olasz képi művei. Adalékok a magyar műtörténethez. (Értekezések a történelmi tudományok köréből. XI. köt. 1. sz. Akadémia. 8-r. 20 l. ára 10 kr.)
- Vajdady Ernő.** Számtan polg. iskolák számára. III. kiadás. A II. oszt. számára. (Eggenberger-féle könyvkereskedés. 8-r. 57 l. ára 40 kr.)
- Vajdady Ernő.** Számtan polgári iskolák számára. Az első osztály számára. III. kiadás. (Eggenberger-féle könyvkereskedés. 8-r. 102 l. ára 50 kr.)
- Varga Bálint.** A franczia nyelv és nemzet megalakulása. (Franklin-társ. 8-r. 90 l. ára ?)
- Varga János.** A Véletlen. Vigjáték. (A nemz. színház könyvtára. 62. füz. Pfeifer Ferdinánd. 8-r. 22 l. ára 40 kr.)
- Varga Ottó** Politikai földrajz. A gymnasiumok VII. oszt. számára és magánhasználatra. (Eggenberger-féle könyvkereskedés. 8-r. VIII, 166 l. ára 1 frt.)
- Varga Ottó.** Vezérfonal a világtörténelemhez. (Franklin-társulat. 8-r. 231 l. ára 1 frt.)
- Vargha Gyula.** Császár Márton. Elbeszélések. (Jó könyvek. 21. szám. Révai testv. k. 8-r. 30 l. ára 6 kr.)
- Vargyas Endre** falusi népiskolai tankönyvei I. Földrajz. A miniszteri s püspöki kar által kiadott tanterv szerint a falusi népiskolák számára. (Győr. Klenka Ferencz. 46 l. 20 kr.)

- Varjassy Árpád.** Közoktatásügyünk realismusa. Különös tekintettel a szakoktatás helyes szervezésére, és a budapesti közép ipartanoda helytelen szervezésére. (Lampel Róbert bizom. 8-r. 63 l. ára 60 kr.)
- Vass Mátyás.** Népiskolai olvasókönyv. A fiúiskolák II. oszt. számára. (Szeged. Traub B. és társa. 8-r. VI, 169 l. ára 28 kr.)
- Vass Mátyás.** Népiskolai olvasókönyv. A leányisk. II. oszt. számára. 2. kiadás. (Szeged. Traub B. és társa. 8-r. 135 l. pköt. 30 kr.)
- Vass Mátyás.** Népiskolai olvasókönyv. A leányiskolák IV. oszt. számára. A szövegben 4 képpel s nyelvtani anyaggal egybekapcsolva. (Szeged. Traub B. és társa. 8-r. V, 287, VI l. ára kötve 50 kr.)
- Vasut,** Cs. kir. szab. kassa-oderbergi. II. rész. Díjszabások gyors- és teherárúk szállítására. (Érvényesek 1883. évi május hó 1-től. (Pesti könyvnyomda-részv.-társ. 8-r. 106 l. egy vasuti térképpel, ára 75 kr.)
- Vaspálya-társaság,** Csász. kir. szab., 1883. évi május hó 10-én Bécsben tartott harminczkettedik rendes közgyűlés. Üzletjelentés és határozatok. (Pesti könyvnyomda-részv.-társ. 4-r. 74 l. ára ?)
- Vasut-társaság,** A szamosölgyi, 1883. évi június 10-én Deesen tartott V. rendes közgyűlése. (Deés. Demeter és Kiss nyomdája. 4-r. 40 l. ára ?)
- Vaszary Kolos.** Világtörténelem a középtanodák felsőbb osztályai számára. III. köt. t. Uj-kor. 3-dik kiadás. 40 művelődéstörténelmi ábrával. (Lampel Róbert. n. 8-r. 292, 74 l. ára 1 frt. 50 kr.)
- Vaszary Kolos.** Adatok az 1825-diki országgyűlés történetéhez. (Ifj. Nagel Ottó bizom. n. 8-r. IV, 272 l. ára 1 frt.)
- Válasz a »Katholikusok ébredjetek«** című röpiratra. Irta egy orsz. képviselő. (Szűts és társa. n. 8-r. 19 l. ára 32 kr.)
- Válasz Kossuth Lajos** legutóbbi levelére a zsidó kérdésben: »Szigyeny és gyalázat, hogy Magyarországon zsidókérdés is lehet.« (Kocsi Sándor nyomdája. 8-r. 16 l. ára ?)
- Váli Béla.** Vas Gereben, Radákovits József élete és munkái. (Grimm Gusztáv. n. 8-r. 79 l. ára 50 kr.)
- Váltótörvény,** A. (1876. évi XXVII. törvényezikk) és váltóeljárás 1881. nov. 1-én. 2851. sz. a kibocsátott igazs. min. rendelet. A budapesti kir. ítélő tábla elvi jelentőségű határozataival ellátta dr. Jancsó György. (Jegyzetszerű zsebk. kiadás.) (Tetty Nándor és társa. k. 8-r. 67 és 40 l. ára 60 kr.)
- Vámbery Ármín.** A csuvasokról. (Értekezések a nyelv- és széptudományok köréből. XI. köt. 5. sz. Akadémia. 8-r. 50 l. ára 30 kr.)
- Vámbery Ármín** utazásai Ázsiában. Az ifjuság számára átdolgozta Radó Vilmos. (Eggenberger-féle könyvkereskedés. 8-r. IV, 193 l. 10 képpel, ára ?)
- Váradí Antal.** Az orsz. színészeti tanoda könyvtárának betürendes jegyzéke szerzők szerint. Az igazgatóság megbízásából a tanoda növendékek használatára összeállította —. (Franklin-társulat. 8-r. 23 l. ára ?)
- Váradí Antal.** Színművek. Az orsz. színészeti tanoda I. és II. éves növendékeinek használatára. (Franklin-társ. 8-r. 177 l. ára 80 kr.)
- Váradí Antal.** Szavalkönyv. Az orsz. színészeti tanoda I. és II. éves növendékeinek használatára. Az igazgatóság megbízásából szerkesztette —. (Franklin-társ. 8-r. 160 l. ára 60 kr.)

- Váradi Antal.** Kisértet vagy nem jó a hirtelen harag. (Jó könyvek. 17. sz. Révai testvérek. k. 8-r. 23 l. ára 5 kr.)
- Városey Mihály.** Családi költemények. (Arad. Réthy Lipót és fia nyomdája. 8-r. 160 l. ára 1 frt.)
- Városey Mihály.** Női szavalatok (N.-Kanizsa. Wajdits József. 16-r. 374, VII l. l. ára kötve 80 kr.)
- Városey Mihály.** Árpád apánk. Édes hazánk alapítója. (Wajdits József népkönyvtára. I. füzet. N.-Kanizsa. Wajdits József. 8-r. 48 l. ára 15 kr.)
- Városey Mihály.** Attila. Az Isten ostora. (Wajdits József népkönyvtára. 2. füzet. N.-Kanizsa. Wajdits József. 8-r. 48 l. ára 15 kr.)
- Városey Mihály.** A kuruczok királya. (Dózsa György.) (Wajdits József népkönyvtára. 3. füzet. N.-Kanizsa, Wajdits József. 8-r. 45 l. ára 15 kr.)
- Városey Mihály.** Szent István király. (Wajdits József népkönyvtára. 4. füzet. 8-r. 45 l. ára 15 kr.)
- Városey Mihály.** A legújabb vőfény-könyv. (Wajdits József népies füzetek. 1. sz. N.-Kanizsa. Wajdits József. k. 8-r. 40 l. ára 12 kr.)
- Városey Mihály.** A legújabb szerencsekönyv. (Wajdits József népies füzetek. 2. sz. N.-Kanizsa. Wajdits József. k. 8-r. 40 l. ára 12 kr.)
- Városey Mihály.** Genováva. Történeti beszély a régi korból. (Wajdits József népies füzetek. 3. sz. N.-Kanizsa. Wajdits József. k. 8-r. 34 l. ára 12 kr.)
- Városey Mihály.** Sybilla. (Jövendőmondó.) (Wajdits József népies füzetek. 4. sz. N.-Kanizsa. Wajdits József. k. 8-r. 41 l. ára 12 kr.)
- Veress Ignác.** Latin-magyar és magyar-latin kézi szótár. Középtanodák számára. (Lampel Róbert. n. 8-r. V, 299 és IV, 284 l. ára vköt. 4 frt.)
- Verédy Károly** Paedagogiai encyclopaedia különös tekintettel a népoktatás állapotára. A neveléstudomány szótára. Segédkönyv tanítók, nevelők, szülők és isk. előjárók számára. I. füzet. (Athenaeum. 8-r. 1—48 l. egyes füzet ára 30 kr.)
- Vermes Imre.** Virág Benedek. (Magyar Helikon. 9-dik füzet. Pozsony. Stampfel Károly. 8-r. 193—216 l. ára 20 kr.)
- Vermes Imre.** Zerinvári Zrinyi Miklós. (Magyar Helikon. 15. füzet. Pozsony. Stampfel Károly. n. 8-r. 105—132 l. ára 20 kr.)
- Verne Gyula.** Keraban a vasfejű. Regény. Fordították György Aladár és Illésy Piroska. (Franklin-társulat. 8-r. 388 l. ára 2 frt.)
- Verne Gyula.** A Robinsonok iskolája. Regény. Ford. Visi Imre. (Franklin-társ. 8-r. IV, 252 l. fametszetekkel, ára 1 frt. 60 kr.)
- Verőczy Sándor.** Legújabb levelező-könyv a magyar nép számára. II. kiadás. (Közhasznú családi könyvtár. I. szám. Franklin-társ. 8-r. 160 l. ára 40 kr.)
- Veszélye,** Az orosz invázió. (Athenaeum. 8-r. VII, 191 l. ára 1 frt. 50 kr.)
- Vezérfonal** a népiskolai izraelita ifjuság vallásoktatására. (Győr. Gross Gusztáv. 34 l. ára?)
- Vidor Pál.** A Vörös sapka. Ered. népszinmű 3 felv. Zenéjét szerző Erkel Elek. (Népszínház műsora. 8. szám. Ifj. Nagel Ottó. 8-r. 72 l. ára 50 kr.)
- Vigjátékok,** Szerb és román. Szturu Szilárd, Pacatián Tivadar és Makszics Sebők közreműködésével kiadja Löwy Miklós. (Temesvár. Magyar testv. nyomdája. 8-r. 109 l. ára?)

- Világirodalom**, A, története képekkel és irodalmi szemelvényekkel Scherr János, Taine, Nisard és mások után átdolgozva 13. 14. füz. (Tettyey Nándor és társa. 8-r. 385—448 l. egyes füzet ára 30 kr.)
- Villám Arnold**. A harmadik sereg, és Budapest katonai fontossága. (Grill Károly. 8-r. II, 83 l. ára 1 frt.)
- Virág József és Walter Károly**. Szántani gyakorlókönyv a népiskolák II—IV. oszt. számára. A legújabb miniszteri tanterv szerint. 3 rész. (Nagel Ottó. k. 8-r. 32, 30 és 40 l. ára 15, 20 és 20 kr.)
- Virányi Ignác**. Módszeres német nyelvtan középiskolák számára. (Keeskemét. Gallia F. könyvk. 8-r. 142, II l. ára 80 kr.)
- Virgil**. Éneisz. Hósköitemény 12 énekben. Latinból ford. és előszóval, jegyzetek s magyarázatokkal ellátta Márki József. (Kókai Lajos. 8-r. VIII, 462 l. ára 2 frt.)
- Visontay János**. Egyetemes földirat. Az újabb adatok nyomán átdolgozva és a legújabb gymn. tantervhez alkalmazva. A terményrajzi részt szerkeszté dr. Borbás Vincze. I. rész. Európa, Ázsia. 14-ik kiadása. A gymn. II. oszt. számára. (Lampel Róbert. 8-r. 195 l. ára 80 kr.)
- Visontay János**. Egyetemes földirat. II. rész: Afrika, Amerika, Ausztrália, Polynézia. A felfedezések és gyarmatosítások rövid történelmével és a matematikai s természettani földrajz vázlatával. A gymn. III. oszt. számára. 10 ik kiadás. (Lampel Róbert. 8-r. 171 l. ára 80 kr.)
- Visontay János**. A magyar állam és a földközi tenger környékének földirata. A gymn. I. oszt. az új tantervezet szerint. A természetrajzi részt szerkeszté dr. Borbás Vincze. 15-dik kiadás. (Lampel Róbert. 8-r. 158 l. és 1 térkép, ára 90 kr.)
- Vizsla**, Az angol, és fajbéli tiszta tenyésztése. (Országos magyar vadászati védegyesület. 8-r. 227 l. négy képpel és két leszármazási táblával, ára ?)
- Vöfel-könyv**, Legújabb és legteljesebb. Biztos vezérfonal a vöféli teendők minden részében, alkalmoszerű felköszöntőkkel, karácsonyi és husvéti üdvözlétekkel és kétszázat meghaladó táncz-szóval. Irta egy nyugalomba lépett vöfel. (Bartalits Imre. 8-r. 94 l. ára ?)
- Vutkovich Sándor**. Báró Jósika Miklós. (Magyar Helikon. 17. füzet. Pozsony. Stampfel Károly. 8-r. 157—180 l. ára 20 kr.)
- Vutkovich Sándor**. Petőfi Sándor. (Magyar Helikon. 5—8. füzet. Pozsony. Stampfel Károly. 8-r. 97—192 l. egy füzet ára 20 kr.)
- Vutkovich Sándor**. Töredékek Petőfi Sándor életéből. (Magyar Helikon, 5—8. füzet. Pozsony. Stampfel Károly. n. 8-r. VII, 96 l. ára 80 kr.)
- Wagner Richard**. A nürnbergi mesterdalnokok. Dalmű 3 felv. Ford. Dr. Váradi Antal. (Nemzeti színház könyvtára. 148. füzet. Pfeifer Ferdinánd. 8 r. 98 l. ára 50 kr.)
- Wajdits József** népkönyvtára. (I. Városv Mihály.)
- Wajdits József** népies füzetei. 1—4. sz. (L. Városv Mihály.)
- Walther Béla**. Nehány tétel a tetraederről. (Hornvánszky Viktor nyomdája. 8-r. 20 l. ára ?)
- Walters W. Frank**. A biblia. Herford Brooke. Közönséges, józan nézet a bibliáról. (Unitárius kis könyvtár. IV. füzet. Bagó Márton és fia nyomdája. 8-r. 15 l. ára 5 kr.)

- Wein János.** Budapest főváros nyilvános vízművei. 26 fényképnymatu táblával és tíz szövegbe nyomott rajzzal. Budapest főváros tulajdona. (Grill Károly. 2-r. 50 l. szöveg, ára tokban 6 frt.)
- Weisz Gábor és Löffler Jónás.** Imák izraelita nők számára. (Czegléd. Ifj. Berger Lipót. 8-r. 88 l. ára 80 kr.)
- Wenzel Gusztáv.** A Fuggerek jelentősége Magyarország történetében. Eredeti oklevelek alapján. (Akadémia. 8-r. 212 l. ára 1 frt 20 kr.)
- Wertheimer Ede.** Franciaország magatartása II. József császárnak II. Frigyes porosz királyllyal történt találkozásaival szemben. Kiadatlan források alapján (Értekezések a történelmi tudományok köréből. X. köt. 10. szám. Akadémia. 8-r. 34 l. ára 20 kr.)
- Wiener Márkus.** Aristoteles aretológiája és ontológiája. (Lampel Róbert bizom. n. 8-r. 24 l. ára 40 kr.)
- Wiesner Ferencz.** A magyar váltó jog kérdések- és feleletekben. A kereskedelmi s polgári iskolák számára. Das ungarische Wechselrecht stb. III. Auflage. (Temesvár Polatsek-féle könyvkereskedés. 8-r. 58 l. ára ?)
- Willkie Collins.** Két lélek utja. Regény. Ford. Benedek Elek. I—II. köt. (Révai testvérek. 8-r. 147, 167 l. a két kötet ára 2 frt.)
- Wissinger Károly.** Jeges-hálózatok jeges-alakok készítéséhez. (Eggenberger-féle könyvkereskedés. 8-r. 11 l. 56 ábrával, ára 80 kr.)
- Wohl Janka és Stephanie.** Beszélyek és tárczák. Új, olcsó kiadás. (Athenaeum. 8-r. 309 l. ára 1 frt.)
- Wohl Stephanie.** Egy szerelem életrajza. Regény. (Révai testvérek. k. 8-r. 316 l. ára 2 frt.)
- Wolafka Nándor.** A hazafiság erénye a kath. egyházban kiváló tekintettel Aqu. Sz. Tamásra. Különlenyomat a »Kath. Theol. Folyóirat« 1883. évi folyamából. (Egyetemi nyomda. 8-r. 61 l. ára ?)
- Wright János.** Van-e az unitáriusoknak evangéliuma? (Unitárius kis könyvtár. VII. Bagó Márton nyomdája. 8-r. 15 l. ára 5 kr.)
- Zachar Gyula.** A társadalmi önségély. Dicsérolég kitüntetett pályamű. Az önségély elmélete. Az iparos-bitelügy szervezése. (Révai testvérek bizom. n. 8-r. 47 és 35 l. ára 80 kr.)
- Zalár József.** Visszapillantás az egri kaszinó ötvenéves multjára. (Eger. Érseklyceumi nyomda. 8-r. 46 l. ára ?)
- Zák R. József.** Földrajz az elemi népiskolák számára. Magyarország és társországai, az osztrák császárság leírása. Európa, a többi földrészek és az egész föld rövid áttekintése. (Népiskolai könyvek gyűjteménye. Eggenberger-féle könyvkereskedés. 8-r. 48 l. 3 térképpel, ára 12 kr.)
- Zák R. József.** Földrajz a fővárosi elemi népiskolák IV-dik oszt. számára. III. kiadás. (Eggenberger-féle könyvkereskedés. 8-r. 103 l. képekkel és térképekkel, ára kötve 44 kr.)
- Zámory Kálmán.** Komárommegye Nemes-vecsei kerület képviselőjének interpellációja a Csallóközt elöntött árvizek tárgyában 1883. január 17-én. (Athenaeum. 8-r. 13 l. ára ?)
- Záray Ödön.** Magyar nyelvtan. Népiskolai használatra. 14-dik kiadás. (Aigner Lajos. 8-r. 63 l. ára kötve 30 kr.)

- Zárszámadása**, A magyar korona országainak állami, az 1882. évre. 1—11. füz. (M. kir. államny. 4-r. 191, 157, 119, 23, 223, 80, 61, 44, 21, 21, 88 l. ára?)
- Zelenka Pál**. A miskolci ev. egyház évkönyve az 1883-ik évre. (Miskolcz. n. 4-r. 30 kéthasábos l. ára?)
- Zelliger József**. Kis általános földleírás különös tekintettel a magyar királyságra. Képekkel. (Magyar népiskolai kézikönyvek. Nagyszombat. Winter Zsigmond. 8-r. 40 l. ára?)
- Zichy Géza**. Alár. Költői beszély hét énekben. (Révai testv. k. 8-r. IV, 91 l. ára hollandi papíron 1 frt. 20 kr.)
- Zichy Jenő**. A munkás-kérdésről. (Révai testv. 8-r. 39 l. ára 20 kr.)
- Zlinszky Imre**. A magyar magánjog mai érvényében, különös tekintettel a gyakorlat igényeire. II. kiad. Tekintettel törvényhozásunk újabb alkotásaira kiegészítette Dárday Sándor. (Franklin-társ. 8-r. XVI, 752 l. ára 6 frt.)
- Zola Emil**. Mouret abbé vétke. Regény. Franziából ford. Tarnay Pál. Uj olcsó kiadás. (Grimm Gusztáv. k. 8-r. 189, 184, 200 l. ára 1 frt.)
- Zola Emil**. Hölgyek öröme. Regény. Ford. Tarnay Pál. I. II. köt. (Athenaeum. 8-r. 322 l. a két kötet ára 3 frt.)
- Zola Emil**. A szeretet rabja. (Une page d'amour.) Regény. Ford. Csukássiné Zneskál Aranka. I. és II. köt. (Révai testv. 8-r. 210, 216 l. a két kötet ára 2 frt. 50 kr.)
- Zólyomi Lajos**. Vörösmarty Mihály életrajza. (Magyar Helikon. 2. füz. Pozsony. n. 8-r. IV. 25—48 l. ára 20 kr.)
- Zsebkönyv**, Temetési, kath. kántorok használatára. Szerkesztette s kiadja Barabás István. 1883. (Rózsa K. és neje nyomdája. 8-r. VIII, 184 l. ára?)
- Zsebkönyv**, a m. kir. honvéd huszárezredek altisztképző iskolái számára. Hivatalos kiadás. I. II. füzet. (Légrády testv. 8-r. 222, 258 l. ára?)
- Zsebkönyvtár**, Mulattató. 16—22. füzet. Esztergom. Buzárovits Gusztáv. (L. Gerstäcker Frigyes, Spinoza, Gvadányi József gróf, Szokoly Victor, Hevesi József.)
- Zsilinszky Imre**. A magyar magánjog mai érvényében, különös tekintettel a gyakorlat igényeire. 2-dik kiadás. Tekintettel törvényhozásunk újabb alkotásaira, kiegészítette dr. Dárday Sándor. (Franklin-társ. n. 8-r. XVI, 752 l. ára 6 frt.)
- Zsilinszky Mihály**. Az 1681-iki soproni országgyűlés történetéhez. (Értekezések a történelmi tudományok köréből. XI. kötet. 2. szám. Akadémia. n. 8-r. 85 l. ára 50 kr.)

Hazai nem-magyar irodalom.

- Adamič Franz**. Umrechnungs-Tabellen von österreichischer Währung auf Francs Wechsel-Course 43—55. (Szerző. 8-r. 51 l. ára?)
- Altenburger G. und B. Rumbold**. Wappenbuch des Königreichs Ungarn und seiner Nebenländer. Lief. 6. (Grimm G. 4-r. 45—52 l. 10 képpel, ára 2 frt.)
- Amlacher Albert**. Damasus Dürr. Ein evang. Pfarrer aus dem Jahrhundert der Reformation. Aus seinen Predigten und handschriftl. Aufzeichnungen geschil-

- dert. Eine Festgabe des Unterwälder Kapitels in Siebenbürgen zur Feier des vierhundertjährigen Geburtstages Dr. Martin Luthers. (Nagyszeben. Drotleff József nyomdája. 76 l. ára ?)
- Arany Johann.** Toldi's Liebe. Poetische Erzählung in zwölf Gesängen. Im Ver-
mass des Originals von Moriz Kolbenheyer. (Franklin-társulat. 8-r. VII,
384 l. ára ?)
- Archiv des Vereines für siebenbürgische Landeskunde.** Neue Folge. XVII. Band.
II. III. Heft. XVIII. Bd. I. Heft. Herausg. vom Vereinausschuss. (Nagysze-
ben. Closius-féle nyomda. 8-r. 235—736, 244 l. ára ?)
- Auszug aus der Stilistik für höhere Töchterschulen.** (Temesvár. Csanád-egyházm.
nyomda. 8-r. 42 l. ára ?)
- Bauer L. M.** Deutsche Elementar Gramatik. Nach dem gegenwärtigen Stand-
punkte der Sprachwissenschaft. Ein Hilfsbuch zum deutschen Sprachunterricht
in den Haupt- und Mittelschulen. 31. verb. und stark vermehrte Aufl. (Lau-
fer Vilmos. k. 8-r. 141 l. ára kötve 34 kr.)
- Beamten-Almanach für Ungarn und Siebenbürgen 1883.** (Besztercze. Szerző.
8-r. 118 l. ára ?)
- Beschreibung der Curorte und Heilquellen des königl. ung. Aerars.** (Magy. kir.
államnyomda. 8-r. 47 l. ára ?)
- Bibbul,** Das, von Tisza-Eszlár wahrheitsgetreu geschildert. Erscheint in 20 Lie-
ferungen. Preis einzelner Hefte 15 kr. I—III. Lfg. (Márkus Samu nyomdája,
8-r. 1—64 l. ára ?)
- Bošković Stanoje.** Theoretisch-praktisches Lehrbuch der serbischen Sprache. IV.
Aufl. Durchgesehen und verbessert von Johann Bošković. (Laufer Vilmos.
8-r. XII, 263 l. ára I frt 40 kr.)
- Bruck J.** Kurorte und Heilquellen Ungarns. Im Auftrage des k. ung. Ministe-
riums für Ackerbau, Industrie und Handel. (Pesti könyvnyomda-részv.-társ
8-r. 79 l. egy térképpel, ára ?)
- Brüll Leopold.** Zur Verbesserung der Sage der arbeitenden Classen. (Kilián Fri-
gyes. n. 8-r. 62 l. ára 60 kr.)
- Buziás,** Der Kurort, in Ungarn Temeser Komitat königliche Religions-Fonds-
Herrschaft Nagy-Köveres. (Egyetemi nyomda. 8-r. 22 l. ára ?)
- Chyzer Cornel.** Die Ludwigs-Quelle von Czigelka ein jodhaltiger alcalisch-
muriatischer Säuerling nach der neuesten, von Dr. Gustav Rik im Jahre
1881 vollzogenen chem. Analyse beschrieben. (Lampel R. 8-r. 16 l. ára ?)
- Daichendt Gottfried.** Leitfaden für die Verfassungslehre von Ungarn in kurzer
übersichtlicher Darstellung zum Gebrauch an den ung. Gewerbe-Schulen
zusammengestellt. (Bestercze. Haupt-féle könyvkeresk. 8-r. 28 l. ára 30 kr.)
- Dénes Franz.** Gründung, Entwicklung u. Thätigkeit des ungarischen Karpathen-
Vereines. Festschrift zur Gedenkfeier des zehnjährigen Bestandes des ung.
Karpathen-Vereines. (Löese. Egylet. 8-r. 66 l. ára ?)
- Dienstes-Vorschriften** für die Militärabtheilungen der königl. ung. Pferdezuchts-
Anstalten. I. II. Theil. (Rudnyánszky A. nyomdája. 8-r. 18, 132 l. ára ?)
- Dölle Edmund und Krause Johann nach Ignatz Bárány.** Drittes Lesebuch für
die dritte Klasse der kath. Volksschulen. VI. Auflage. (Athenaeum. 8-r.
246 l. ára ?)

- Ellenberger Heinrich.** Geschichtliches Handbuch. Chronologische Reihenfolge der heiligen jüdischen Tradition von Moses 1540 v. Ch. G. bis zum Schluss des Talmuds 500 n. Ch. G., nebst Anhang über die spätere Entwicklung derselben. (Pesti könyvnyomda-részv.-társ. 8-r. 61 l. ára ?)
- Faludi (Fuchs) Johann.** Aufgaben-Sammlung für den Rechnungs-Unterricht. Nach den ministeriellen Lehrpläne für die V. und VI. Klasse der Volksschulen. (Lauffer Vilmos. 8-r. 83, 86 l. ára 20, 24 kr.)
- Falvy Anton, Luttenberger August, Péterfy Alexander und Scholtz Ludwig.** Deutsches Lesebuch für die II. Klasse der Volksschulen. (Kókai Lajos. 8-r. VIII, 200 l. ára kötve 50 kr.)
- Feier, Die,** des vierhundertsten Geburtstages Dr. Martin Luther's in der evangelischen Gemeinde zu Pressburg. (Pozsony. Wigand F. C. nyomdája. 8-r. 32 l. ára ?)
- Finály Heinrich.** Der altrömische Kalender. Eine Studie. (Különlenyomat az az »Ungarische Revue«-ből. Kilián Frigyes. n. 8-r. 48 l. ára 75 kr.)
- Fogarascher C.** Index zur Deutschen Ausgabe der ungarischen Gesetzsammlung vom I. G.-A.: 1867 bis XLIV. G.-A.: 1883. (Brassó. Zeidner H. 8-r. 31 l. ára 30 kr.)
- Fraknoi Wilhelm.** Ungarn und die Liga von Cambray 1509—1511. Nach unbenützten Quellen. Deutsche Ausgabe. (Kilián Fr. 8-r. 96 l. ára 1 frt. 50 kr.)
- Fuchs Johann** nach I. Bárány. ABC und Lesebuch für die kath. Volksschulen. XI. Ausgabe. (Szent-István-társulat. 8-r. 68 l. ára kötve 10 kr.)
- Fülel Heinrich.** Das Königreich Serbien geographisch-militärisch dargestellt. (Pozsony. Heckenast Guszláv utóda. n. 8-r. 143 l. egy térk., ára 1 frt 50 kr.)
- Führer Ignatz.** Praktische Lehr-Methode der ungarischen Sprache für Volks- und Bürgerschulen, sowie zum Selbstunterricht. II. Auflage. (Lauffer Vilmos. 8-r. 127 l. ára 36 kr.)
- Gebet, Das,** des Herrn in sieben Umschreibungen für jeden Tag der Woche. (Pozsony. Angermayer Karoly nyomdája. 8-r. 71 l. ára ?)
- Gesetzartikel IX.** v. J. 1883 betreffend die Abänderung des G.-A. XXVII. v. J. 1880 über die Militärbefreiungs-Taxe. Gesetz-Artikel XXVII. v. J. 1880 über die Militärbefreiungs-Taxe. (Ráth Mór. n. 8-r. 5 és 15 l. ára 40 kr.)
- G.-A., 1883. XX.,** über das Jagdwesen. Mit Anmerkungen, Parallelstellen und Erläuterungen. (Ráth Mór. n. 8-r. 17 l. ára 20 kr.)
- Gesetz-Artikel, 1883. XXXI.,** über den Ratengeschäft. 1883. XXV, über den Wucher und die schädlichen Creditgeschäfte. Mit Anmerkungen, Parallelstellen und Erklärungen. (Ráth Mór. n. 8-r. 20 l. ára 30 kr.)
- Gesetzartikel, XXV.,** vom Jahre 1883 über den Wucher und die schädlichen Creditgeschäfte. Mit Anmerkungen. (Lampel Róbert. k. 8-r. 15 l. ára 20 kr.)
- Gratz Moritz.** Lutherbilder, oder Dr. Martin Luthers Leben und Wirken. Eine Festgabe zum 400-jährigen Jubiläum des grossen Reformators. (Müller K. nyomdája. 8-r. 16 l. ára ?)
- Grosz Albert.** Die Augenentzündung der Neugeborenen. Belehrung der Hebammen. (M. kir. államnyomda. 8-r. 10 l. ára ?)
- Halaváts Julius.** Palaeontologische Daten zur Kenntniss der Fauna der süd-ungarischen Neogen-Ablagerungen. I. Die pontische Fauna von Langefeld.

- (Aus d. Jahrbuche der kön. ung. geologischen Anstalt. VI. Band. 5. Heft. Kilián Frigyes. n. 8-r. II, 163—174 l. ára ?)
- Hermann George, Michael Gottlieb.** Das alte und neue Kronstadt. Ein Beitrag zur Geschichte Siebenbürgens im 18. Jahrhundert bearbeitet von Oscar Meltzl. Herausg. vom Ausschuss des Vereins für siebenbürgische Landeskunde. I Bd. (1688—1780). (Nagyszeben. Krafft W. nyomdája. 8-r. XLV, 476 és 12 számozatlan l. ára ?)
- Herzog Emil.** Deutsches Abc- und Lesebuch für israelitische Volksschulen. (A magyar országos izr. tanító-egyesület kiadványai. XIII. Zilahy Sámuel. 8-r. 93 l. bolti ára 20 kr.)
- Hetzel S.** Der kleine ungarische Plutarch. Das Büchlein vom »größten Ungar.« Charakterzüge aus dem Leben Stefan Széchenyi's. (Temesvár. Csanádegyházmegyei nyomda. 8-r. 40 l. ára 12 kr.)
- Hetzel S.** Die Lebensgeschichte des Dichters Johann Arany. (Temesvár. Csanádegyházmegyei nyomda. 8-r. 30 l. ára 10 kr.)
- Hetzel S.** Elementarsprachbüchlein mit Uebungsaufgaben für die II. III. und IV. Klasse der Elementarschulen in Ungarn. (Temesvár. Csanádegyházmegyei nyomda. 8-r. 35 l. ára 30 kr.)
- Hidasy Kornel,** Hirtenbrief von, Bischof von Steinamanger, an die Gläubigen seiner Diocese, aus Anlass bischöflichen Inauguration. Am Festtage der Himmelfahrt des Herrn 1883. (Athenaeum. 4-r. 15 l. ára ?)
- Hutten Ulrich.** Das Judenthum in Oesterreich-Ungarn. Eine national-historische Studie. (Bartalits Imre. n. 8-r. VIII, 138 l. ára 1 frt. 50 kr.)
- Jahrbuch** des siebenbürgischen Karpathen-Vereins. III Jahrgang. 1883. (Nagyszeben. Egylet. 8-r. 251 l. két fényképpel, ára 2 frt.)
- Jansz Georg.** Fibel. Vorzüglich nach der analytisch-synthetischen Lesemethode unter Mitwirkung von M. Schranz. Für das 1-te Schuljahr. 8. Auflage. Mit vielen Originalbildern. (Aigner Lajos. 8-r. 96 l. ára kötve 30 kr.)
- Jókai Maurus.** Ein Spieler der gewinnt. Roman 2 Bde. (Révai testv. k. 8-r. 134 és 157 l. ára 3 frt.)
- Jókai Moritz.** Die Krankheiten des Geldes. Erzählung. Deutsch von Karl Geist. (Grill Károly. 8-r. 71 l. ára 30 kr.)
- Jókai's** ausgewählte Schriften. III. füzet. (Pozsony. Stampfel K. 8-r. 193—460; 1—352; 1—364; 1—386; 1—400; 352 l. egy füzet ára 25 kr.)
- Kászony Dániel.** Eszther Solymosi. Das Blut-Opfer von Tisza-Eszlár. Social-Roman aus der Gegenwart. (Grimm Gusztáv. 8-r. IV, 255 l. ára 1 frt. 50 kr.)
- Kaysersling M.** Rede, gehalten bei der Trauung des Sigmund Rosenstock mit Eugenia Spitzer, im Cultustempel zu Budapest den 16. Septemb. 1883. (Burán Mórítz nyomdája. 8-r. 8 l. ára ?)
- Kiss M.** Einfluss der altrömischen Staats- und Heeresorganisation auf die spätere Weltherrschaft und Rechtsentwicklung. Vortrag, gehalten am 23. Februar 1883 im militärwissenschaftlichen Verein zu Hermannstadt. (Nagyszeben. Steinhausen Tivadar örökösének nyomdája. 8-r. 14 l. ára ?)
- Klaić Franz.** Praktisch-theoretischer Lehrgang der kroatischen Sprache. Nach der natürlichsten Sprachmethode zum Schul-, Privat- und Selbstunterrichte. Zweiter Theil. Dritte verbesserte Aufl. (Zágráb. 8-r. 124 l. ára 56 kr.)

- Kohn I. H.** Bibel- und Talmudschatz. Ein Familienbuch für jeden Stand, besonders für Frauen und für die Jugend. VII. Aufl. I—II. Theil. (Burián Móricz nyomdája. 8-r. 307, 406 l. ára?)
- Krenner Carl** Die Kaufmännische einf. und dopp. Buchführung populär vorge-
tragen. I. und II. Theil. (Ifj. Ottó bizom. 8-r. 127, II l. ára 1 frt. 30 kr.)
- Križko Paul.** Jahresbericht über die technische und administrative Leitung der
gewerkschaftlichen Etablissements in Kremnitz im Jahre 1882. (Turócz-Szent-
Márton. Részvény-nyomda. 8-r. 17 l. ára?)
- Kutner Alexander.** Kleine Schul-Geografie mit besonderer Rücksicht auf die
österreichisch-ungarische Monarchie, nebst einem Abrisse der biblischen Geo-
grafie. Zum Druck vorbereitet von Max Mayer. 23-te . . . Auflage. Mit den
den Planigloben und einer Karte von Oesterreich-Ungarn. (Lampel Róbert.
8-r. 154 l. ára 48 kr., kötve 60 kr.)
- Laban Fedinand.** Dialogische Belustigungen. (Die Hinterlassenschaft eines Ein-
siedlers.) (Pozsony. Stampfal Károly. 8-r. VII, 87 l. ára 1 frt.)
- Landesgesetz-Sammlung** für das Jahr 1883. Herausg. vom kön. ung. Ministe-
rium des Innern. I—IV. Heft. (Nagel Ottó. 8-r. 442 l. ára 80, 50, 10 kr.)
- Lange Hans.** Chronik der Stadt Fürstenfels und ihrer nächsten Umgebung.
I—V. Lief. (Felső-Eőr. Schodich L. 8-r. 1—320 l. ára?)
- Langraf Möriz.** Deutsche Sprachlehre mit Uebungsaufgaben. I. Theil: Die
Wortlehre. 25-te Aufl. (Lampel Róbert. k 8-r. 155, IV l. ára kötve 36 kr.)
- Lee William.** Der zuverlässigste Selbst-Arzt durch das Wunder-Heilmittel Franz-
branntwein und Salz von Stefan Hrubant, Medicinal-Droguerie in Pressburg.
Nach der neuesten englischen Original-Auflage. (Pozsony. Angermayer Károly
nyomdája. 8 r. 47 l. ára?)
- Lenhossék Joseph.** Die Ausgrabungen zu Szeged-Óthalom in Ungarn. Nament-
lich die in den dortigen ur-magyarischen, altrömischen und keltischen Grä-
bern aufgefundenen Skelete. (Egyetemi nyomda. 4-r. XI, 251 l. 8 táblával és
14 ábrával, ára?)
- Lurtz F. E.** Rechenschule. I. Theil. VI-te, verb. u. verm. Aufl. (Dressnandt H.
Brassó. 8-r. 198 l. ára 60 kr.)
- Lutherfesttage,** Die, der evang. Landeskirche A. B. in Siebenbürgen in Her-
mannstadt am 10. und 11. November 1883. (Nagy-Szeben. Drotleff József
nyomdája. 8-r. 56 l. ára?)
- Majláth Coloman Josef.** Die Tragödie der Familie Majláth. (Pozsony. Heckenast
G. utódja. Drotleff A. k. 8-r. 61 l. ára 75 kr.)
- Maria,** die Hilfe der Christen. Gebet- und Gesangbuch für Verehrer der unbe-
fleckten Jungfrau Maria. Gesammelt von Adam Niedermayer. (Arad. Szerkesztő.
8-r. 508 l. ára?)
- Mikszáth Kolomau.** Die guten Hochländer. Ungarische Dorf-Geschichten. Ueber-
tragen durch Adolf Silberstein. 2. billige Ausg. (Szeged. Endrőnyi és társa.
8-r. 150 l. ára 1 frt. 80 kr.)
- Mittelschulgesetzentwurf,** Der, im ungarischen Reichstage. Mittheilung der
wichtigsten Reden aus der Generaldebatte des ung. Abgeordnetenhauses vom
5. bis 17. März 1883. (Uebersetzung aus den stenographischen Reichstags-
berichten. Nagyszeben. Drotleff József. 8-r. XI, 416 l. ára?)

- Mittheilungen** aus dem Jahrbuche der kön. ung. geologischen Anstalt. VI. Bd. 5. 6. und 7. Heft. (L. Halaváts Julius, Posewitz Theodor, Szterényi Hugó.)
- Nagy Ludwig.** Praktischer Lehrgang zur schnellen und leichten Erlernung der ungarischen Sprache nach Dr. F. Ahn. I. H. Cursus. 3-dik kiadás. (Tettyeféle kiadóhivatal. (Benkő Gyula.) 8-r. 96 és 70 l. ára egybekötve 80 kr.)
- Ney Franz.** Schlüssel zu den Aufgaben in d. ungarischer Sprachlehre. (Lampel Róbert. 8-r. 64 l. ára kötve 40 kr.)
- Ónody Géza.** Tisza-Eszlár in der Vergangenheit und Gegenwart. Autorisirte Uebersetzung aus dem Ungarischen von Georg Marczáni. (Grimm Gusztáv. 8-r. IV, 215 l. ára 1 frt. 20 kr.)
- Ortvay Theodor.** Zur Frage der Wasserabnahme in Ungarn. Eine hydro-historische Studie. (Különylenyomat a »Pressburger Zeitung«-ból. Pozsony. Stampfel Károly. 8-r. 48 l. ára 60 kr.)
- Pachner Anton.** Der Ehren-Zweikampf und seine Normen, nach eigenen und fremden Erfahrungen zusammengestellt. (Nyitra. Schempek és Huszár nyomdája. 8-r. 39 l. ára ?)
- Péczely Ignatz.** Instruction zur gründlichen Heilung der Lustseuche (Syphilis) und zum Gebrauch meiner Medicamente. (Légrédy testvérek nyomdája. 8-r. 29 l. ára ?)
- Petőfi's** Poetische Schriften. 2. Band. Buch des Lebens. (Aigner Lajos. 8-r. 404 l. ára 2 frt.)
- Petőfi's** poetische Werke. Mit Beiträgen namhafter Uebersetzer. Lief. 10—12. (Aigner Lajos. 8-r. 193—404 l. egy füzet ára 30 kr.)
- Posewitz Theodor.** Das Goldvorkommen in Borneo. (Mittheilungen aus d. Jahrbuche der kön. ung. geologischen Anstalt. VI. Bd. 6. Aufl. Kilián Frigyes. n. 8-r. 175 l. ára ?)
- Pulszky Franz.** Meine Zeit, mein Leben. IV. (Schluss.) Während der Verbannung in Italien. Autorisirte Uebersetzung. (Pozsony és Lipese. Stampfel Károly. 8-r. IV, 310 l. ára 2 frt. 50 kr.)
- Pulszky Franz.** Meine Zeit, mein Leben. Autorisirte Ausgabe. 26—31. Heft. (Pozsony. Stampfel Károly. n. 8-r. 1—310 l. egy füzet ára 40 kr.)
- Rátz J. G.** Festpredigt zur 400-jähr. Jubelfeier der Geburt Dr. Martin Luthers gehalten am 11. Nov. 1883 in der evang. Kirche zu Pöttelsdorf. (Felső-Ör. Schodisch Lajos nyomdája. 8-r. 10 l. ára ?)
- Reden,** bei Gelegenheit der Feier des hundertjährigen Jubiläums der evang. Kirchengemeinde A. C. im Markte Allhau etc. den 16. Sept. 1883. (Felső-Ör. Schodisch Lajos nyomdája. 8-r. 43 l. ára ?)
- Reorganisation,** zur bevorstehenden, der österreichischen Feld-Artillerie nebst einer Tabelle zur Vergleichung der Kriegs- und Friedensstände der Feld-Artillerien Oesterreichs, Deutschlands, Frankreichs und Russlands von I. B. S. (Grill Károly. n. 8-r. 29 l. ára 40 kr.)
- Riecke Emil.** Lutherfeier am Abend des 10. November 1883 in Oppenweiler. (Hornvánszky Viktor nyomdája. 8-r. 23 l. ára ?)
- Roder Adolf.** 3--8. Brief des brieflichen Unterrichts für das gründliche Studium der ungarischen Sprache. II. Aufl. (Grimm Gusztáv. 8-r. 41—136 l. ára ?)

- Rozsdai I.** Ungarisches Sprachbuch für Volksschulen mit deutscher Unterrichtssprache. (Nagyszében. Kraft Vilmos. 8-r. 47 l. ára 20 kr.)
- Rückblick auf die zehnjährige Thätigkeit des pressburger Gesangsvereines »Typographenbund« 1872—1882.** Verfasst von Josef Grisz. (Pozsony. Egylet. 8-r. 56 l. ára ?)
- Salzer Joh. Mich.** Zur ältesten Geschichte des Mediascher Kapitels. Eine Festgabe des mediascher evang. Kapitels A. B. in Siebenbürgen zur vierhundertjährigen Gedächtnissfeier der Geburt Dr. Martin Luthers. (Nagyszében. Drottleff József nyomdája. 8-r. 28 l. ára ?)
- Samarjay Carl.** Praktische Anleitung zur schnellen und leichten Erlernung der ung. Sprache nach P. Ahn's bekannter Lehrmethode. I. Cursus. 115. Anfl. und II. Cursus. 15. Aufl. (Lauffer Vilmos. k. 8-r. 120, 79 l. ára 35 kr.)
- Schlick Josef.** Deutsches Sprachbuch mit Uebungsaufgaben für die dritte Volksschulklasse. (Pozsony. Stampfel Károly. 8-r. 95 l. ára 25 kr., kötve 32 kr.)
- Schmitt Jakob.** Geschichte des Hauses Schmitt et Comp. in Steinburg. (Hornyánszky Viktor nyomdája. 8-r. 67 l. ára ?)
- Schnitzer H.** Zwei Predigten vor und nach dem Tisza-Eszlárer Prozess gehalten. (Franklin-társ. 8-r. 31 l. ára 30 kr.)
- Schwicker J. H.** Deutsches Sprach- und Stilbuch für Volksschulen. 7-te verb. Aufl. (Aigner Lajos. 8-r. 83 l. ára kötve 44 kr.)
- Simonyi Ivan.** Der Judaismus und die parlamentarische Komödie Rede über die Täuschungen und die nothwendige Reform unseres modernen Repräsentativsystems, gehalten bei Gelegenheit der Budgetdebatte am 7. Februar 1882. im ung. Abgeordnetenhaus. Mit einer Einleitung Die Juden und die Hohlheit unserer modernen Politik und Verfassung (Pozsony és Lipese. 8-r. 94 l. ára?)
- Staub M.** Mediterane Pflanzen aus dem Baranyer Comitat. (Kilián Frigyes. 8-r. 45 l. 4 könyomatú táblával, ára 1 frt.)
- Steinbach Josef.** Die organische Stellung der Militärärzte im österreichischen Heeresverband. Ein Beitrag zur Heeres-Organisation. (Nagy-Kanizsa. 8-r. 39 l. ára 80 kr.)
- Steltzer Friedrich.** Geschichte der Bácska. (Ujvidék. Herger Ágoston. 8-r. 86 l. ára ?)
- Steuergesetze, Sämmtliche, welche in den Ländern der ungarischen Krone in Gültigkeit sind.** I. Heft. 2-te, mit den Gesetz-Artikeln v. J. 1833 vermehrte Aufl. (Ráth Mór. n. 8-r. 79 és 15 l. ára 60 kr.)
- Steuergesetze, Sämmtliche, welche in den Ländern der ungarischen Krone in Gültigkeit sind.** II. Heft. (Ráth Mór. n. 8-r. 34 és 10 l. ára 50 kr.)
- Szendrei Johann.** Meisterwerke der bildenden Kunst in Phototypen nach Originalstichen gefertigt und herausgegeben von Carl Divald. Mit erläuterndem Text von —. I. Band. 1—5. Heft. (Budapest és Eperjes. Divald Károly. 2-r. 24 kéthasábos l. füzetenkint öt képpel, egyes füzet ára 1 frt. 50 kr.)
- Szilágyi Alexander.** Georg Rákóczy I. im dreissigjährigen Kriege 1630—1640. Mit Urkunden aus schwedischen und ungarischen Archiven. Deutsche Ausgabe. (Kilián Frigyes. n. 8-r. XXVI, 145 l. ára 1 frt. 50 kr.)

- Szterényi Hugo.** Ueber die eruptiven Gesteine des Gebietes zwischen O-Sopot und Dolnya-Lyubkova im Krassó-Szörényer Comitató. (Mittheilungen aus dem Jahrbuche der kön. ung. geologischen Anstalt. VI. Band. 7. Heft. Légrády testv. nyomdája. 8-r. 191 — 262 l. két könyomatú táblával, ára ?)
- Teutsch Georg Daniel.** Die Synodal-Verhandlungen der evang. Landes-Kirche A. B. in Siebenbürgen im Reformationsjahrhundert. — Urkundenbuch der evang. Landeskirche A. B. in Siebenbürgen. II. Theil. (Nagyszeben. Orsz. egyháztanács. 8-r. XV, 275 l. ára ?)
- Tomásik Sámuel.** Denkwürdigkeiten des Murányer Schlosses mit Bezug auf die vaterländische Geschichte. (Laufer Vilmos. 8-r. 191 l. ára 1 frt.)
- Ujhgyi Béla.** Die Entstehung von Budapest mit Rücksicht auf die Geschichte der Festung Ofen. (Athenaeum. 8-r. 50 l. négy térképprajzzal, ára 60 kr.)
- Verhaltensregeln** und Andachtsübungen der Zöglinge im Institute der Schulschwester zu Kalocsa 1883. (Kalocsa. Malatin Antal ny. 8-r. 112 l. ára ?)
- Vizoly E. Z.** Sprichwörter des rumänischen Volkes. Gesammelt und übersetzt von —. (Pancsova. Wittgischlager C. nyomdája. 8-r. 80 l. ára ?)
- Wagner L. Miklosich** und die magyarische Sprachwissenschaft. Festschrift zum Jubiläum des Herrn Univ. Prov. Franz X. Ritter von Miklosich in Wien. (Pozsony. Stampfel Károly. n. 8-r. 32 l. ára 50 kr.)
- Wallerstett Otto.** Warum der Mitteleuropäische Jude seine Charaktereigenschaften auch nach seiner Emancipation beibehielt. Ein Beitrag zur Tagesfrage. (Márkus Samu nyomdája. 8-r. 24 l. ára ?)
- Weber S.** Beschreibung der Szepes-Bélaer Tropfsteinhöhle sammt einigen Ausflügen in der östlichen Tatra und im Pieninen-Gebiete. (Szepes-Béla. Kárpát-egylet. 8-r. 63 l. nyolcz fametszvényvel, ára 50 kr.)
- Wein Johann.** Die Wasserversorgung der Hauptstadt Budapest. (Főváros. 4-r. 58 l. 26 fotolitografiai táblával és 10 a szövegbe nyomott ábrával, ára 6 frt.)
- Wellisch David.** Hausmatrike für jüdische Familien. Bedürfniss für jedes jüdische Haus. II. Aufl. (Szerző. 8-r. IX l. ára ?)
- Werner C.** Die Generalsynode der evang. Kirche A. B. in Siebenbürgen vom J. 1708. — Festschr. des evang. Gymnasiums A. B. Mediasch zur vierhundertjährigen Geburtsfeier Dr. Martin Luthers. (Nagyszeben. Krafft W. nyomdája. 8-r. 50 l. ára ?)
- Wittstock Heinrich.** Aus Heltau Vergangenes und Gegenwärtiges. Gedenkblatt zum 400-sten Geburtstage der Geburt Dr. Martin Luthers. (Nagyszeben. Krafft W. nyomdája. 8-r. 77 l. ára ?)
- Wucher-Gesetze.** 1883. XXV. G. A. — A. über den Wucher und die schädlichen Creditgeschäfte. Mit Anmerkungen, Parailersstellen und Erläuterungen. — 1868. XXXI. G. — A. über die Abschaffung der Wuchergesetze. 1877. VIII. G. — A. über die Beschränkung des Wuchers. (Ráth Mór. n. 8r. 14 és 8 l. ára 40 kr.)
- Zábrák Dionys.** Festpredigt beim hundertjährigen Jubiläum der ev. Gemeinde zu Pinkafeld den 30. Sept. 1883. (Felsőőr. Schodisch Lajos nyomdája. 8-r. 15 l. ára 10 kr.)
- Zeh Carl.** Dramatische Werke. I. Bd. (Csakova. Chudy testvérek. 8-r. 432 l. ára ?)

- Zimmermann Carl.** Aus dem Staub der Ebene ins Grün der Steiermark. (Felsőőr. Schodisch Lajos nyomdaja. 8-r. 79 l. ára ?)
- Zola Emile.** »Zum Glück der Damen.« Roman. Aus dem Französischen übersetzt von Armin Schwarz. 2 Bände. (Grimm Gusztáv. k. 8-r. 210 és 162 l. ára 3 frt.)
- Abecedár** pre prvú triedu katolíckých počiatočných škôl. VIII. vydanie. (Szakoleza. Szent-Adalbert egylet. 8-r. 50 l. ára kötetlen 14., kötve 18 kr.)
- Beltík Bedrich.** Život doktora Martina Lutera. K jubilejní památce 400-leté narození jeho. I—II. vydání. (Turócz-Szent-Márton. Részvényomda. 8-r. 127 l. ára ?)
- Bibliotéka, Románová.** Redaktor a vydavatel: Justáv Izák. — Díelu I. Svázok 1. — Taras Bulba. Povest' od Nikolaja V. Gogol'a. Preložil Jozef Skultéty. (Turócz-Szent-Márton. Izsák Gusztáv. 8-r. 175 l. ára 40 kr.)
- Duchnovič Alexander.** Chljebi duši ili nabožnij molitbi i pjesni. (Budapesti egyetemi nyomda. 8-r. 352 l. ára ?)
- Grosz Adalbert.** Prostonárodné poučenie báb o zapálení očú novorodencov. (M. kir. államnyomda. 8-r. 8 l. ára ?)
- Hattler Frantisska.** Dewätoro služieb lásky k úcte božského srdea Ježisa, predstavených w rozjimaníach, s modlitbami a piesnami... slobodne prepracowal Ferdinand Gregorovič. (Szakoleza. Nagyszombati Szent-Adalbert egylet. 8-r. 438 l. ára ?)
- Hlasy, Trúchlivé.** (Pohrebný Spevník) Sostavil a vydal: Jozef Bahéry. (Pohorella. Szerkesztő. 8-r. 284 l. ára 2 frt 50 kr.)
- Horváth Karel.** Slovensko-madarský Slabikár a Citanka pro evanjelické školy. VI. vydání. (Szarvasi evang. egyház. 102 l. ára ?)
- Hunolt Frank.** Pane ratuj nás hynieme. Krest'ánská mravouka o pravdách evanjelických, na sešť dielov rozvržená soslovenčená od Jozefa Bielek-a, vydáva J. V. Havliček. Sošit V. (Szakoleza. Skarnitzl József nyomdaja. 8-r. 727—1045 l. ára ?)
- Hurban Vajanský Svetožár.** Besedy a dumy. Svázok I. (Turócz-Szent-Márton. Részvényomda. 8-r. 222 l. ára 1 frt 20 kr.)
- Janosska Juraj.** Kázen, ktorú pri swojom úwoda do úradu kazatel'ského pri cirkwi ew. A. W. jasenowskej a pamiatke posvätenia chrámu w nedelu XXIV po Sw. Trojici 1883. (Turócz-Szent-Márton. Skarnitzl József nyomdaja. 8-r. 10 l. ára 12 kr.)
- Katechismus** pre počiatočníkov. (Szent-István-társ. 8-r. 44 l. ára füzve 6 kr., kötve 9 kr.)
- Kohút Jozef.** Cvičebník. Priručná kniha pre basičov. (Turócz-Szent-Márton. Részvényomda. 8-r. 76 l. ára 50 kr.)
- Lesska Jan.** Katechismus k wynaučowáni dospielejších ditek krest'ánských sokolskému, chránowému i konfirmačnimu, jakežto wýklad katechismu Leterowa. IV. vydání. (Turócz-Szent-Márton. 8-r. 192 l. ára 40 kr.)
- Philadelphý Moric.** Krátka historia cirkve podľa A. V. evanjelickej Nemecko-Lupčianske... ku 400-ročnej narodenia slávneho niekdy posla božieho dra Martina Lutera. (Turócz-Szent-Márton. Részvényomda. 8-r. 88 l. ára ?)
- Početnica** za katolícke pučke učione. Po magjarskom izvoru siožio je Ivan Mihálovics. (Szent-István-társulat. 8-r. 71 l. ára ?)

- Pohlady**, Slovenské. Casopis pre literatúru, vedu, umenie a politika. Redaktor : Svetozár Hurban (Vajanský). Vydavateľ a nakladateľ : Pavel Mudron. Ročník III. Sošit 1—4. (Turócz-Szent-Márton. 8-r. 400 l. egy évfolyam ára 5 frt.)
- Povesti**, Prostonárodnie slovenské. Usporiadal a vydáva Pavol Dobšinský. Sosit 8. (Turócz-Szent-Márton. Részvénynyomda. 8-r. 96 l. ára 30 kr.)
- Sbierka** krajinských zákonov na rok 1883. Vydaná uhor. kr. ministerstvom vnútra. I—IV zväzok. (Pesti könyvnyomda-részvény-társaság. 8-r. 414 l. ára 80, 50, 10 kr.)
- Sloboda** Pavel. Účty senioratu evanj. augš. vyzn. Nitranského, a sice pokladnice seniorálni podporovne z roku 1882. (Szakoleza. Esperesség. 8-r. 18 l. ára ?)
- Stensz Ján**. Zivotopis Jána Nemesák čestného dekana a farára v Teplej. (Turócz-Szent-Márton. Részvénynyomda. 8-r. 8 l. ára ?)
- Zväzky**, Katolieke, poručené mojim farnikom. IV. Zivobytie krest'anské. (Opilstvo.) (Turócz-Szent-Márton. Részvénynyomda. 8-r. 46 l. ára ?)
- Zápisnica** seniorálniho konventu evanj. augšp. vyznáni Nitranského, vydržávaného na Turó-Louce l. p. 1883. dne 26. dubna. — (Szakoleza. Nyitrai esperesség. 8-r. 36 l. ára ?)
- Zápisnice** wssech čtyr ewanj. a. w. disstriktů w Uhrich w Budapessti r. 1882. dne 18, 19 a 20-ho Oktobra držaného generálného konventu. Függelék : A magyarhoni ág. hitv. ev. theologiai akadémia szervezete és ügyrende. (Hornýánszky Viktor nyomdája. 2-r. 18, 13 l. ára ?)
- Amicis**. Egm. de, Carigrad. S talijanskoga preveo Adolfo Veber. Oba s veska. S tlorisom Carigrada. (Zágráb. Kugli és Deutsch. 8-r. 223 l. ára 1 frt.)
- Basaricek** Stj. Pedagogija II. dio : obća obukoslovje. (Zágráb. Paedagogiai Egylet. 8-r. 157 l. ára 1 frt.)
- Basaricek** Stj. Pedagogija I. dio : Uzgojoslovje. Drugo, posve preradjeno izdanje. (Zágráb. Paedagogiai Egylet. 8-r. 214 l. ára 1 frt.)
- Batinić**, Fra Mijo, Djelovanje franjevacu u Bosni i Hercegovini za prvih šest vjekova njihova boravka. Svezak II. Provincija (1517—1699.) (Zágráb. Részvénynyomda. 8-r. 183 l. ára 80 kr.)
- Demeter** D. Otac i sin. Orta iz petnajsteg vieka. (Zágráb. Kugli és Deutsch. 32-r. 52 l. ára 15 kr.)
- Derenčin** M. Tumač k obcemu austrijskomu gradjanskomu zakoniku. Knjiga druga. Svezak peti. (Zágráb. Suppan-féle könyvkereskedés. 8-r. 513—586 l. ára 70 kr.)
- Derenčin** M. Tumač k obcemu austrijskomu gradjanskomu zakoniku. Knjiga druga. Svezak treci i četvrti. (Zágráb. Suppan-féle könyvkereskedés. 8-r. egy-egy füzet ára 1 frt.)
- Deželić** Velim. Miklošić i Hrvati odgovor G. Matiji Murku. Predsjedniku ak društva »Slovenija« u Beču. (Zágráb. Mucnjak és Senftleben. 16-r. 28 l. ára 15 kr.)
- Dragoljub** ili upisnik kalendar za javne urede, odvjetnike, kr. javne i obcinske bilježnike, agente, privatne pisarne, trgovce, obrtnike te ine poslovdnje sa književnim darom za prestupnu godinu 1884. sastavio Gj. Stj. Deželić, gradski viecnik Tecaj XXI. (Zágráb. Mucnjak és Senftleben. 4-r. 236 l. ára 1 frt.)

- Gaj Vel.** Grabancijaš preporodjen. Starinski, narodovid u slikomjeru. (Zágráb. Kugli és Deutsch. 8-r. 124 l. ára 1 frt. 20 kr.)
- Geitler Lav.** Euchologium, glagolski spomenik manastira Sinai brda. Troškom Jugoslav. akadem. znanosti i umjetnosti. Sa snimkom. (Zágráb. Kugli és Deutsch. 8-r. 197 l. ára 2 frt.)
- Gjurgovecky Victor.** Zdravoslovje djeteta I. dio. O hrani djeteta u prvoj godini. (Zágráb. Mucnjak és Senftleben. 16-r. 78 l. ára 50 kr.)
- Gogoly N. V.** Ivan Ivanović i Ivan Nikiforovic. Saljiva pripovjest. Preveo ju s ruskoga B. Berlekovic. (Zágráb. Kugli és Deutsch. 32-r. 64 l. ára 15 kr.)
- Govori** rečeni prigodom instalacije rektora na kr. hrv. sveučilištu Franje Josipa I. u Zagrebu za školsku godinu 1882—83. obavljene dne 19. studena 1882. (Zágráb. Brusine A. nyomdája. 8-r. 36 l. ára?)
- Gruntovni red** i naknadne mu naredbe. (Zágráb. Mucnjak és Senftleben. 32-r. 184 l. ára 80 kr.)
- Izumi novovjek** u znanosti, obrtu i umjetnosti. Izdaje »Matica Hrvatska«. Knjiga prva. Sa 198 slika. (Zágráb. Suppan-féle könyvkereskedés. 8-r. LXII, 263 l. 2 frt. 50 kr.)
- Jais O. E.** Isus prijatelj djece ili pustite kineni malene, molitvena knjižica s najobienijimi pjesmami za djecu sa naslov. slikom 5. izdanje. (Zágráb. Mucnjak és Senftleben. 8-r. XVI, 214 l. ára 20 kr.)
- Jambrešcak Drag.** Rimsko hodocašće Slike o slavenskom hodčašću u Rim od god. 1881. (Zágráb. Kugli és Deutsch. 8-r. 212 l. ára 50 kr.)
- Kasumuvić Milan.** Razbibišige. Pjesme. (Zágráb. Kugli és Deutsch. 8-r. 149 l. ára 1 frt.)
- Kazneci zakon** od 27. svibuja 1852 sa naknadnini pojedninih ustanovah tiču-cimi se zakoni i naredbami Odgovornost bana i odjeinik predstojnikah kr. zem vlade Prekršaji doznačeni uredovanju politickih oblastih i postupak glede istih. Uvjetni dopust kažnjenikah Unutarnja uredba kr. kaznione u Lepoglavi Uredio dr. Hinković. (Zágráb. Mucnjak és Senftleben. 16-r. VI, 404 l. ára 2 frt. 50 kr.)
- Kesterčanek Fr. X.** Kratka poviest šuma i šumskog gospodarstva u Hrvatskoj. (Zágráb. Suppan-féle könyvkereskedés. 8-r. 94 l. ára 1 frt.)
- Kiseljak Vlad.** Nauk o cuvanju šumah. Sa šestdesetdvie slike. (Zágráb. Suppan-féle könyvkereskedés. 8-r. 72 l. ára 70 kr.)
- Knjižnica poučna** »Matice Hrvatske«. Knjiga IV. Povjest hrvatska. Po vrelih napisao Tade Smiciklas. Dio prvi. Od najstarijih vremena do god 1526. (Zágráb. Suppan-féle könyvkereskedés. 8-r. XXXII, 724 l. ára 3 frt. 80 kr.)
- Knjižnica zabavna** »Matice Hrvatske.« Svezak LVI bis LVIII. F. Becie, zavjet. Pripoviest iz krajiškoga života. (Zágráb. Suppan-féle könyvkereskedés. 8-r. 180 l. ára 75 kr.)
- Knjižnica zabavna** »Matice Hrvatske.« Svezak LIX—LX. Ivan S. Turgenjev, Klara Miliceva. Pripoviest. Preveo s ruskoga i uvodom popratio I. Miskatovic. (Zágráb. Suppan-féle könyvkereskedés. 8-r. XXVIII, 64 l. ára 50 kr.)
- Knjižnica zabavna** »Matice Hrvatske.« Svezak LXI—LXII. I. J. Kraszewski, Kolibar. Pripoviest iz života. Preveo s poljskoga Al. Tomie. (Zágráb. Suppan-féle könyvkereskedés. 8-r. X, 100 l. ára 50 kr.)

- Knjiznica zabavna »Matica Hrvatske.«** Svezak LXIII—LXV. Komedije Jos. Eug. Tomica. Svezak drugi (Zágráb. Suppan-féle könyvkeresk. 8-r. 226 l. ára 75 kr.)
- Korajac Vil.** Sijaci. Saljiva pripoviedka i Barrilid I., Pustolovine jedne noci. Novela. (Zágráb. Kugli és Deutsch. 32-r. 87 l. ára 15 kr.)
- Kos Nik.** Grad Petrinja. Povjestni naert. (Zágráb. Kugli és Deutsch. 8-r. 16 l. ára 20 kr.)
- Krempler Pajo,** Povrcarstvo. (Zágráb. Muenjak és Senftleben. 8-r. VIII, 120 l. ára 30 kr.)
- Kresic Mijo,** Mladi trgovac, Praktična uputa za jednostavno vodjenje prometnik knjiga, trgovačko dopisivanje i mjenicne poslove. (Zágráb. Muenjak és Senftleben. 8-r. VIII, 200 l. ára 1 frt 50 kr.)
- Krmpotić Josip.** Avelina Bakranina ljubovne sgođe i nesgođe. Critice iz života bakarskoga. (Zágráb. Kugli és Deutsch. 32-r. 66 l. ára 15 kr.)
- Kuharica** hrvatska ili pouka kako se gotove svakovrstna jela. Po metricnoj mjeri povo preradjeno i pomnozano izdanje. (Varasd. Stifler J. B. 8-r. 283 l. ára 80 kr.)
- Kuralt Fran.** Vinogradarstvo i pivnicarstvo za puk. (Zágráb. Szt. Jeromos-Egylet. 8-r. 129 l. ára 35 kr.)
- Lamartine Alph.** Graziella s franceskog preveo Alfred Orešković. (Károlyváros. Prettner J. N. 8-r, 133 l. ára 60 kr.)
- Lesage A. R.** Sgođe Gil Blasa Santilanskoga. Preveo Ivan Siroła. Svezak 1/3. (Zágráb. Kugli és Deutsch. 32-r. 1—347 l. ára 15 kr.)
- Livadić Vj.** Basanceice. Crte, pjesme, priže i pripoviestí iz života bosanskoga. (Zágráb. Kugli és Deutsch. 8-r. 347 l. ára 1 frt 20 kr.)
- Lobmayer A.** Domaca dvorba bolestnika. Sa 16. slika. (Zágráb. Szt. Jeromos-Egylet. 8-r. 167 l. ára 40 kr.)
- Lopašić Rad.** Obcina Draganicka. (Zágráb. Kugli és Deutsch. 8-r. 19 l. ára 20 kr.)
- Lopašić Rad.** Novi grad na Dobri. Sa slikom. (Zágráb. Kugli és Deutsch. 8-r. 16 l. ára 20 kr.)
- Maiksner Fr.** Latinska vježbenica za VII. i VIII. gimnazijski razred. (Zágráb. Kir. horvát-szlavon országhormányzóság. 8-r. 238 l. ára 90 kr.)
- Malot H.** Romain Kalbris. Pripovjest iz franceskoga prevela dr. Lopašicka. (Zágráb. Kugli és Deutsch. 8-r. 188 l. ára 80 kr.)
- Maretić T.** Studije iz puckoga vjerovanja i pricanja u Krvata i Srba. (Zágráb. Kugli és Deutsch. 8-r. 130 l. ára 80 kr.)
- Marn Fr.** Njemacka slovnica za srednja ucilišta. (Zágráb. Kir. horvát-szlavon országhormányzóság. 8-r. 236 l. ára 75 kr.)
- Marn Fr.** Njemacka vježbenica za drugi razredsrednjih ucilišta. Po Karlu Kunzu. (Zágráb. Kir. horvát-szlavon országhormányzóság. 8-r. 112 l. ára 38 kr.)
- Marn Fr.** Njemacka vježbenica za prvi razred srednjik ucilišta. Po Karlu Kunzu. (Zágráb. Kir. horvát-szlavon országhormányzóság. 8-r. 146 l. ára 45 kr.)
- Matković P.** Zemljopis za niže razrede srednjih ucilišta. Treće preradjeno izdanje. (Zágráb. Kir. horvát-szlavon országhormányzóság. 8-r. 248 l. ára 80 kr.)
- Matkovic P.** Zemljopis austrijsko-ugarske monarkije za niže razrede srednjih ucilišta. (Zágráb. Kir. horvát-szlavon országhormányzóság. 8-r. 151 l. ára 60 kr.)

- Mažuranić Ivan.** Smrt Smail-age- Cengijica Pjesan. (Zágráb. Mucnjak és Senftleben. 32-r. II, 64 l. ára 20 kr.)
- Milčević Ivan,** O poslanicama u dubrovačko-dalmatinskoj periodi hrvatske literature. (Zágráb. Kugli és Deutsch. 8-r. 67 l. ára 40 kr.)
- Montepina, Xav.** Krvava ruka. Historicki roman, preradjena po Al. Patuzziu, preveo Fran Vrbanić. (Zágráb. Részvénynyomda. 8-r. 488 l. ára 1 frt.)
- Monumenta spectantia historiam slavorum meridionalium.** Vol. XII. Listine o odnošajih između južnoga slavenstva i mjetacke republike. Knjiga VII. (Zágráb. Kugli és Deutsch. 8-r. 325 l. ára 2 frt 50 kr.)
- Naputak** ob oružju ja kraljevsko ugarsko konjanicko domobranstvo. Službeno izdanje. (Légrédy testvérek nyomdája. 8-r. 101 l. ára ?)
- Naputak** za pucanje za kraljevsko ugarsko domobranksko konjanictvo. (Légrédy testvérek nyomdája. 8-r. 132 l. 5 táblával, ára ?)
- Nauk** ob obkoptictvu za kr. ugarsko domobranstvo. Dio I—IV. (Zágráb. Kugli és Deutsch. 8-r. 196, 101, 47, 123 l. ára 1 frt 70 kr.)
- Nemčić Milan.** Ljekarski rječnik. I. Njemacko-latinsko-hrvatski dio. Svezak I. i II. (Zágráb. Kugli és Deutsch. 8-r. egy füzet ára 50 kr.)
- Oblasti,** Akademijske, osoblje i red predavanja na kr. sveučilistu Franje Josipa I. u Zagrebu u ljetnom poljeću 1882/3. (Zágráb. Granitz Ignátz nyomdája. 4-r. 31 l. ára ?)
- Odvjetnicki** red od 24. srpnja 1852 sa ticucimi se pojedinih ustanovah zakoni i naredbami. (Zágráb. Mucnjak és Senftleben. 16-r. 68 l. ára 45 kr.)
- Opera** academiae scientiarum et artium slavorum meridionalium. Djela jugoslavenske akademije znanosti i umjetnosti. Knjiga I. Izvješće o Zagrebackom potresu 9. studenoga 1880. Sastavio Jos. Torbar. (Zágráb. Kugli és Deutsch. 8-r. 141 l. ára 2 frt.)
- Orešković Alfr.** Iz djackih lieta. Pripoviedka. (Károlyváros. Prettner J. N. 8-r. 69 l. ára 20 kr.)
- Palmovica Andrije.** Pjesme. Sabrao i sav cisti dobitak ove naklade spomeniku pjesnikovu namjenio Fran Folnegović. (Zágráb. Kugli és Deutsch. 8-r. 168 l. ára 1 frt.)
- Pechan Anton.** Provjest hrvatske knjizevnosti za kandidate uciteljska. (Zágráb. Mucnjak és Senftleben. 8-r. V, 107 l. ára 60 kr.)
- Petrica Kerempuh,** stari prokšenjak sav pomladjen i ponvoljen. S dvijema slikama. (Varasd. Platzer I. s fia. 16-r. 134 l. ára 30 kr.)
- Pisci stari hrvatski.** Knjiga XII. Djela Djona Djora Palmotica. Na sviet izdala Jugoslavenska akademija znanosti i umjetnosti. Dio I. (Zágráb. Kugli és Deutsch. 8-r. 404 l. ára 3 frt.)
- Pokornoga Vj.** Prizodopis bilinstva sa slikami. Za niže razrede srednjih uciona sa njemackoga pohrvatia Z. V. Frece hrvatsko izdanje. Sa 354 slika. (Zágráb Kir. horvát-szlavon ország-kormányzóság. 8-r. 255 l. ára 1 frt.)
- Pokornoga Vj.** Prirodopis za pucke i gradjan ske skole u tri stupnja. Treci stupanj: Obace o zivotinja, biljn i rudah. Po trecem njemackom izdanja pohrvatia Jos. Janda. (Zágráb. Kir. horvát-szlavon ország-kormányzóság. 8-r. 152 l. ára 65 kr.)

- Postupnik**, privremeni gradjanski, od 16. rujna 1852. Za Ugarsku, Hrvatska i Slavoniju. (Zágráb. Részvénynyomda. 8-r. 205 l. ára 80 kr.)
- Pretockí Fr. X. Z.** O samosvojnih pravih i pravilih kraljevina Dalmacije, Hrvatske i Slavonije. (Zágráb. Kugli és Deutsch. 8-r. 40 l. ára 30 kr.)
- Prievodi grekih i rimskih klasika.** Jzdaje »Matices Hrvatska.« Svezak treci: Homerova Iliada, preveo i tumac dodao T. Maretic. (Zágráb. Suppan-féle könyvkereskedés. 8-r. 355 l. ára 1 frt 50 kr.)
- Prilozi k IV. dielu zdravstvenoga službovnika za kr. ug. domobranstvo** (odnosno za ces. i kr. vojsku) odnoseci se bojnu zdravstvenu službu. Prevod »Zdravstvenoga službovnika« ces. i kr. vojske. (Légrády testvérek. 8-r. V. 301 l. ára ?)
- Rad jugoslavenske akademije znanosti i umjetnosti.** Knjiga LXIV. Matematicko-prirodoslovni razredi. Knjiga 2. (Zágráb. Kugli és Deutsch. 8-r. 200 l. ára 1 frt. 50 kr.)
- Rad jugoslavenske akademije znanosti i umjetnosti.** Knjiga LXIII. LXV. Razredi filologicko-historicki, i filozoficko-juzridicki. (Zágráb. Kugli és Deutsch. 8-r. 232, 220 l. ára 1 frt. 50 kr.)
- Riecnik njemacko-hrvatskoga tehnologickoga nazivlja**, za uporabu inzinira, arhitekta, zemljomjera, rudnickih mjernika graditelja, gradj. obrtnika i. t. d. (Zágráb. Kugli és Deutsch. 8-r. 385 l. ára 5 frt. 20 kr.)
- Rubetie Coj.** Vjekopis dra. Jurja Dobrile, biskupa Tršcansko-Koparskoga prijeporecko-Puljskoga. (Zágráb. Szt.-Jeromos-Egylet. 8-r. 97 l. ára 30 kr.)
- Ružice** Najnovija sbirka rado pjevanih hrvatskih pjesama posvecena narodu hrvatskomu. (Zágráb. Muenjak és Senftleben. 32-r. 136 l. ára 20 kr.)
- Sbirka hrvatskih pjesama za školsku mladež.** (Zágráb. Muenjak és Senftleben. 32-r. 64 l. ára 10 kr.)
- Sbornik ugarsko-hrvatskih skupnih zakonah.** Godina 1883. — Zakonski članak I—XLIII. (Egyetemi nyomda. 4-r. 228 l. ára ?)
- Senoa August.** »Ktetva« historicki roman nastavio i dovošio Jos. Eug. Tomic. (Zágráb. Muenjak és Senftleben. 8-r. 915 l. ára 4 frt.)
- Shakespeare W.** Dramaticka djela u hrvatskom prievodu. Knjiga I. Romeo i Julija. Preveo August Senoa. Sa 7 slika P. Thumanna. (Zágráb. Kugli és Deutsch. 32-r. 100 l. ára 15 kr.)
- Simonovic Andrija,** Nazdravicar, napitnice i govori. (Zágráb. Muenjak és Senftleben. 16-r. VI, 100 l. ára 40 kr.)
- Simoncic Gj.** Molitvena knjizica za kršo. katoicki puk. Sa svimi potrebnimi molitvami i sa kršcanskim naukom ili katekizmom kako se u crkvi tumaci. Cetrto popravljeno i nekim pjesmami pomnozano izdaje. (Zágráb. Hartman Lipót. 16-r. 368 l. ára 40 kr.)
- Službovnik,** Zdravstveni, za kr. ug. domobranstvo (odnosno za ces. i kr. vojsku.) Prevod »Zdravstvenoga službovnika« ces. i kr. vojske. Dodatak. Dobrovoljna zdravstvena njega. — (Légrády testvérek. 8-r. 299 l. ára ?)
- Spehar Mijo.** Rjecnik za vježbe sadržane u Schenklovoj grekoj pocetnici. (Zágráb. Muenjak és Senftleben 8-r. II, 66 l. ára 40 kr.)
- Starine** Knjiga XIV. Na svijet izdaje Jugoslavenska akademija znanosti i umjetnosti. (Zágráb. Kugli és Deutsch. 8-r. 220 l. ára 1 frt. 50 kr.)

- Terezija** ili mala milosrdnica, djelece cudo rednom uzgoju pohvaljens parizkim svecilisthem hrvatskoj mladezi staljanskoga preves N. D. (Zágráb. Mucnjak és Senftleben. 16-r. 134 l. ára 60 kr.)
- Tom šić Ljudevit** Izabrane izvorne pripovjesti hrvatskoj mladezi sa slikami, svaz. I. i II. (Zágráb. Mucnjak és Senftleben. 16-r. II, 96, 95 l. ára 80 kr.)
- Trnski Ivan.** Svakolika mu djela. Knjiga druga. Krjesnice. (Zágráb. Kugli és Deutsch. 8-r. 186 l. ára 80 kr.)
- Trnski Ivan.** Svakolika mu djela. Knjiga prva: Popievke i milostnice mladjenke. (Zágráb. Kugli és Deutsch. 8-r. 117 l. ára 80 kr.)
- Trnski Ivan.** Svakolika mu djela, knjiga I. Popivoke i milostnice mladjenke, knjige II. kriesnice. (Zágráb. Mucnjak és Senftleben. 16-r. IV, 120; IV, 168 l. egy kötet ára 80 kr.)
- Trstenjak Dav.** Skolski vrt u selu. Sa 119 slika. (Zágráb. Paedagogiai Egylet. 8-r. 193 l. ára 1 frt. 40 kr.)
- Trstenjak Dav.** Savka i Stanko. Izvorna pripoviest odralijoj mladezi. (Zágráb. Paedagogiai Egylet. 8-r. 219 l. ára 60 kr.)
- Turgeniev Ivan.** Nešto iz lovcevih zapisaka. Preveo iz ruskoga Bog. Brlekovic. (Zágráb. Kugli és Deutsch. 8-r. 64 l. ára 15 kr.)
- Varjačić Ljudevit.** Cestitarka Podpuna knjiga izvornih cestitaka za školsku i odraslu mladez. (Zágráb. Mucnjak es Senftleben. 32-r. VI, 160 l. ára 40 kr.)
- Veseljkió, Hrvatski veseljak,** kitica šaljvih sastavakah za vesela družtva. Slozio Veseljkió Svezak I. (Zágráb. Mucnjak és Senftleben. 32-r. II, 80 l. ára 20 kr.)
- Vezić Milivoj.** Urbar hrvatsko-slavonski. (Zágráb. Jogász-Egylet. 8-r. 610 l. ára 2 frt.)
- Vezić Milivoj.** Pristojbe putne, seobne i zamjeničke pripa-dajuce zemaljskim cinovnikom i službenikom, zatim rještakom i obcinskim cinovnikom u kralje vinah Hrvatskoj i Slavoniji. (Zágráb. Mucnjak és Senftleben. 16-r. 195 l. ára 1 frt.)
- Vichodil G. A.** Gospodarska uprava, ili nauka o umnom ospodarenju. Za obeu školsku porabu ujedno kao prirucnik praktienim gospodarom. Dio I. Uprava u obce. (Zágráb. Suppan-féle könyvkereskedés. 8-r. ára 50 kr.)
- Vitanović Jos.** Gramatika hrvatskoga jezika za školu i Samouku. Drugo izpravljeno izdanje. (Zágráb. Kugli és Deutsch. 8-r. 144 l. ára 1 frt.)
- Vladić Fra Jeronim.** Uspomene o Rami io Ramekom franjevackom samostanu. (Zágráb. Kugli és Deutsch. 8-r. 120 l. ára 60 kr.)
- Vuketinović Lj. F.** Formae quereuum ercaticarum in ditione Zagrabiensi provenientes. (Zagráb. Hartmann-féle könyvkereskedés. 8-r. 24 l. 10 photolithogr. táblával, ára 1 frt.)
- Abukazem.** Sala i satira. Sveska IV. (Ujvidék. Joczic Lukács és társa. 8-r. 78 l. ára ?)
- Arsemjević Svetozar.** Dečija lyra. Zbirka pesama za pevanje u školi i kod kuće. (Ujvidék. Pajevic A. 8-r. XII, 172 l. ára 30 kr.)
- Banvilj, Grengoar** Pozorišna igra u jednom cinu. Preveo J. Gjordjevic. (Pancsova. Jovanovic testvérek. 16-r. 61 l. ára 16 kr.)

- Bulja J. N.** Saveti mojoj kćeri. Preveo s francuskoga. I—II sveska. (Ujvidék. Pajevic A. 124, 220 l. ára 60, 60 kr.)
- Danicic G.** Pripovetke iz staroga i novog zaveta. Trinaesto izdanje. (Pancsova. Jovanovics testvérek. 8-r. 140 l. ára 50 kr.)
- Forster M.** Fiziologija. Preveo Laza Pacu. — (Knjige za školu i narod. 1883.) IX. sveska. (Ujvidék. Pajevic A. 8-r. 141 fametszvényekkel, ára ?.)
- Herzog H.** Pripovetke iz istorije svega sveta. Za školu i narod. Preveo Wladimir Krasic — I. Deo: Stari vek. (Ovo je delo nagradila »Maticza Srpska.« Ujvidék. Pajevic A. 8-r. VIII, 259 l. ára ?.)
- Hoffmann Fr.** Svaki je svoje sreće kovač. Prpovetka za decu. Preveo Tihomir Ostojic. (Pancsova. Jovanovics testvérek. 16-r. 125 l. ára 40 kr.)
- Ignatovce Jaše.** Sztari i novi majsztori. Roman iz zanatlijszskog života. (Obo je delo nagradila »Maticza Srpska.«) — (Ujvidék. Pajevic A. — 8-r. 279 l. ára 1 frt.)
- Knjige za školu i narod.** Izdanje A. Pajevica u Novome Sadu. — Sveska IX—X. (L. Forster, Peters.)
- Kraszevszki J. J.** Uljana. Pripovetka. Prevod s poljskoga. (Pancsova. Jovanovics testvérek. 16-r. 125 l. ára 32 kr.)
- Krestowski V.** Ucenica. Pripovetka. Prevod s ruskoga. (Pancsova. Jovanovics testvérek. 16-r. 128 l. ára 32 kr.)
- Lesage,** Hromi daba. Roman. Prevod s francuskoga. (Pancsova. Jovanovics testvérek. 16-r. 304 l. ára 1 frt.)
- Lessing G. J.** Emilija Galota. Tragedija u 5 cinove. Prevod s nemackoga. (Pancsova. Jovanovics testvérek. 16-r. 78 l. ára 16 kr.)
- Narodna Biblioteka Brace Jovanovica.** Sveska 59. Beograd nekad i sad. (Pancsova. Jovanovics testvérek. 16-r. 64 l. ára 16 kr.)
- Narodna Biblioteka Brace Jovanovica.** Sveska 67. Dela Dositejeva, XIV. (Pancsova. Jovanovics testvérek. 16-r. 64 l. ára 19 kr.)
- Narodna Biblioteka Brace Jovanovica.** Sveska 66. Jan Svepla I. (Pancsova. Jovanovics testvérek. 16-r. 64 l. ára 16 kr.)
- Narodna Biblioteka Brace Jovanovica.** Sveska 60. 64. Kralj Edip I. II. (Pancsova. Jovanovics testvérek. 16-r. 1—120 l. egy füzet ára 16 kr.)
- Narodna Biblioteka Brace Jovanovica.** Sveska 62. Ucenica II. (Pancsova. Jovanovics testvérek. 16-r. 65—144 l. ára 16 kr.)
- Narodna Biblioteka Brace Jovanovica.** Sveska 61. 63. 65. Novele B. Atanackovica. I—III. (Pancsova. Jovanovics testv. 16-r. 1—184 l. egy füzet ára 16 kr.)
- Narodna Biblioteka Brace Jovanovica.** Sveska 49—58. (Pancsova. Jovanovics testvérek. 16-r. 64, 64, 64, 78, 66, 61, 64, 64, 61, 61, 94 l. mindegyik füzet ára 16 kr.)
- Obradovic Dositije,** Dela. Knjiga šesta: Kraci sastavci i stihovi. (Pancsova. Jovanovics testvérek. 16-r. 124 l. ára 32 kr.)
- Obradovic D.** Dela Dositejeva. Peta knjiga; Etika ili moralna filozofija. Propovedi i besede. (Pancsova. Jovanovics testvérek. 16-r. 127 l. ára 32 kr.)
- Pavlović Aleksander.** Odgovor starom saborliji kao pisczu brošire: »Dole obrazinu G. dre Emilijane Pl. Radiću!« (Versetz. Özvegy Kirchnerné nyomdája. 8-r. 12 l. ára ?)

- Peters Karlo F.** Mineralogija. Preveo J. M. Dušmanic. (Knjige za školu i narod. Sveska X. Újvidék. Pajevic A. 8-r. 147 l. ára 50 kr.)
- Petrovic Njeguš, Peter II.** Slobodijada. Epski spjev u deset pjesama vladike crnogorskog. (Pancsova. Jovanovics testvérek. 16-r. 184 l. ára 48 kr.)
- Popović J. S.** Beograd nekad i sad. Veselo pozorje u dva dejstva. (Pancsova. Jovanovics testvérek. 16-r. 64 l. ára 16 kr.)
- Popović Stevan.** Zenidbe u junackim narodnim pesmama. (Najjeftinije izdanje za Narod. Újvidék. Pajevic A. 8-r. XXX. 338 l. ára 60 kr.)
- Radić Gyorgye.** Jagoda. (Újvidék. Pajevic A. 8-r. 96 l. 68 ábrával, ára ?)
- Skenderbeg** u pesmama. Sa slikom njegovom. (Pancsova. Jovanovics testvérek. 16-r. 44 l. ára 15 kr.)
- Sofoklova** tragedija, Kralj Edip. S grčkoga preveo Luka Zore. (Pancsova. Jovanovics testvérek. 16-r. 120 l. ára 32 kr.)
- Srbi** u Ugarskoj, njihova povescica, povlasticze, czrkva, političko i društveno stanje. S franczuskoga preveo i popravama dopunio Stevan Pavlovic. I—II. deo. (Prevod je »Maticza Srpska« u N. Sadu obdarila. — Luke Joezica i Druga. 8-r. IX, 592 l. ára 2, 2 frt.)
- Sredojevic Ml.** Nemacki bukvar za srpske osnovne škole. Drugo izdanje s recnikom. (Pancsova. Jovanovics testvérek. 8-r. 72 l. ára 15 kr.)
- Topalovic Mita,** Pesme u dva glasa za ucenike narodnih škola. (Pancsova. Jovanovics testvérek. n. 8-r. 12 l. ára 30 kr.)
- Uputstvo** kako ge geje seme od duda i o gajenju dudova uopšte. — Izdalo ugarsko zemaljsko nadzorništvo za svilarstvo u Seksardu. — (Zombor. Bittermann Nándor nyomdája. — 8-r. 23 l. ára ?)
- Vlcek, Vaclav, Jan** Svepla. Istorijska pripovetka. Prevod s českoga. (Pancsova. Jovanovics testvérek. 16-r. ára 32 kr.)
- Zbirka** narodnih pesama za školsku mladež obojega pola. Cetrto izdanje. (Pancsova. Jovanovics testvérek. 16-r. 90 l. ára 10 kr.)
- Basiota Basiliu.** Muntii apuseni ai Transilvaniei seau studiu geologicu asupra structurei muntiloru metalici ai Transilvaniei. (Balázsfalva. Görög-katholikus papnövelde nyomdája. 8-r. 35 l. ára 40 kr.)
- Budu Titu** Indreptariu practicu pentru pastorii sufletesi. (Szamosujvár. Egyházmegyeyi nyomda 8-r. VIII, 701 l. ára 2 frt. 50 kr.)
- Carte de rugatiuni si de cantari** bisericesci pentru scolari. (Arad. Réthy L. és fia nyomdája. 8-r. 43 l. ára ?)
- Chiril Elia.** Fisica pentru seolele poporale. Ed. II. (Balázsfalva. Görög-katholikus papnövelde nyomdája. 8-r. 86 l. ára kötve 30 kr.)
- Collectiunea** legilor din anul 1883. Editiunea ministeriului reg. ung. de interne. Fascicul I—IV. (Pesti könyvnyomda-részv.-társ. 8-r. 441 l. ára 80, 10 kr.)
- Grosz Adalbertu.** Invetiatura poporala despre aprinderea de ochii a beatiloru nou nascuti pentru folosulu mosieloru. (M. k. államnyomda. 8-r. 8 l. ára ?)
- Invetiatura** crestinésca seau catechismu micu pentru tinerimea gr.-catolica. Editiunea V. (Szamosujvár. Egyházmegyeyi nyomda. 8-r. 32 l. ára ?)
- Kakujay Karol.** Legendariu deprindietoriu in propunerea intuitiva a vorbirei Unguresci pentru seolele elementare romanesci din Ungaria. Partea I. si II. (Temesvár. Csanádegyházmegyeyi nyomda. 8-r. 50 l. ára ?)

- Memorial** compus si publicat din însarcinarea conferenței generale a reprezentanților alegătorilor romani, adunati la Sibiu în zilele din 12, 13 si 14 Maiu St. N. 1881, prin comitetul seu esmis cu acea ocaziune. Ed. II. (Nagyszeben. Krafft W. nyomdájá. 8-r. 239 l. ára ?)
- Munteanu Solomonu.** Elementariu pentru clasa antia a scoleloru poporali. Editiunea a VII. (Balázsfalva. Görög-katholikus papnövelde nyomdájá. 8-r. 79 l. ára 20 kr.)
- Nu me nitá.** Collectiune de versuri pentru ocaziuni funebrai, arangiata prin N. F. Negrutiu. (Szamosujvár. »Aurora« nyomda. 8-r. 94 l. ára ?)
- Papiu Joanu.** Gramatic'a limbii romane pentru scolele elementarie. (Szamosujvár. Egyházmegyei nyomda. 8-r. 95, 35, 23 l. ára ?)
- Popu Gavrilu.** Predice populari pre Dominee, si serbatori, ocazionali, si pentru morti. Tomulu I. (Kolozsvár. Gámán János örökösei nyomdájá. 8-r. 198 l. ára 1 frt.)
- Popu Nicolau.** Istoria Ungariei si elemente din istoria generalá pentru scolele poporale. Editiunea VII. (Brassó. Zeidner H. 8-r. 61 l. ára ?)
- Tuducesu Joanu.** Metodulu de procedere la miculá abecedaru ilustratú in usulá scolelorú primare. Partea I. (Arad. Réthy L. és fia nyomdájá. 8-r. 51 l. ára ára 40 kr.)
- Tuducesu Joanu.** Miculá abecedaru ilustratú in usulu scolelorú primare. Partea I. (Arad. Réthy L. és fia nyomdájá. 8-r. 58 l. ára 20 kr.)
- Vicu Alesiu.** Esercitiu in partea formaria a gramaticii latine si pregatire la sintasse pentru I-a clase gimnasiale. (Balázsfalva. Görög-kath. papnövelde nyomdájá. 8-r. 78 l. ára fúzve 30 kr.)
- Additamentum ad Pharmakopoeam Hungaricam.** (Nagel Ottó. 8-r. 59 l. ára 1 frt. 20 kr.)
- Bartossik Antonius.** Indoles et necessitas gratiae actualis. Dissertatio inauguralis pro laurea ss. theologiae doctoris consequenda. (Nyitra. Schempek és Huszár nyomdájá. 8-r. 207 l. ára 1 frt. 20 kr.)
- Bibliotheca scriptorum graecorum et romanorum.** Edita curantibus Joanne Kvicala et Carolo Schenkl. (L. Horatius, Ovidius, Sophokles.)
- Canisii Petri** catechismus graeco-latinus. Opera Georgii Mayr. Textum recognovit Ignatius Bánýik. (Kaloosa. Malatin Antal nyomdájá. 8-r. 73 l. ára 30 kr.)
- Hidasy Cornelius.** Sermo pastoralis occasione canonicae suae in sedem episcopalem introductionis ad clerum dioecesanum. Anno 1883. (Athenaeum. 4-r. 29 l. ára ?)
- Historiae hungaricae fontes domestici.** Pars prima. Scriptores. Volumen VII. Chronica Hungarorum. I. Magistri p. Belae regis notarii. II. Magistri Simonis de Keza Gesta hungarorum. III. Chronicon pietum Vindobonense. Ad fidem codicum recensuit, observationes, disquisitionem de aetate Belae regis notarii, et animadversiones criticas adiecit M. Florianus. (Pécs. Taizs Mihály nyomdájá. n. 8-r. VIII, 315 l. ára ?.)
- Horatii Flacci** carmina. Scholarum in usum edidit Michael Petschenig. (Bibliotheca scriptorum graecorum et romanorum. 8-r. XIX, 213 l. ára 84 kr.)
- Kárfy Edmundus.** Specimina inscriptionum metricarum. (Egyetemi nyomda. 8-r. 28 l. ára ?)

- Kussinszky Arnoldus.** *Historia ecclesiastica N. T. — Usibus theologiae juven-
tutis jaszoviensis. Tomus II.* (Rozsnyó. Kovács Mihály ny. 8-r. 376 l. ára?)
- Monumenta** historico-juridica slavorum meridionalium. Pars I. Statuta et leges.
Vol. III. Statuta et leges civitatis Buduae, civitatis Scardonae, et civitatis et
insulae Lesinae. Opera **Sim. Ljubić.** (Zágráb. Hartman-féle könyvkereskedés.
8-r. IX, 618 l. és lith. táblával, ára 4 frt. 50 kr.)
- Officia Sanctorum** neque in regentioribus breviariis occurrentium. Adinstar proprii
diocesanii Nitriensis. (Nyitra. Schempek és Huszár. 8-r. 180 l. ára 1 frt.)
- Ovidi Nasonis carmina delecta.** Scholarum in usum edidit Henricus Stephanus
Sedlmayer. (Bibliotheca scriptorum graecorum et romanorum. 8-r. XVIII, 139
l. ára 54 kr.)
- Roskoványi Augustinus** episcopus nitriensis clero dioecesis salutem et paternam
benedictionem! (Nyitra. Schempek Ede és Huszár István ny. 2-r. 30 l. ára?)
- Simon Julius.** Primatus in ecclesia orientali. Dissertatio inauguralis pro obti-
nendo doctoris in ss. Theologia gradu academico, in r. scientiarum univer-
sitate hung. budapestinensi. (Szamosujvár. Egyházmegyei ny. 8-r. 54 l. ára?)
- Sophoclis** Antigone. Scholarum in usum edidit Fridericus Schubert. (Bibliotheca
scriptorum graecorum et romanorum. 8-r. XII, 48 l. ára 18 kr.)
- Bains et sources d'eaux minerales du trésor du royaume de Hongrie.** (Magy. kir.
államnyomda. 8-r. 49 l. ára 10 kr.)
- Kőrösi Joseph.** Bulletin annuel des finances des grandes villes. V. année: 1881.
Augmentée d'un exposé comparatif et des tableaux synoptiques pour la période
1877 à 1881. (Budapest város. 8-r. 69 l. ára 3 frank.)
- Kőrösi Joseph.** Bulletin hebdomadaire de statistique internationale. (Villes du
sud-est de l'Europe.) Cinquième année. 1882. No. 209—260. (Ráth Mór biz.
n. 8-r. 118 l. ára 4 franc.)
- Meudlik A.** Lectures françaises à l'usage des écoles publiques. I. partie. 2-me
édition modifiée et augmentée. (Lauffer Vilmos. 8-r. IV, 57; XXX, 58—113 l.
ára 90 kr.)
- Perci Maurizio.** I nuovi giuochi infallibili e la loro applicazione nel regio lotto.
(Márkus Samu nyomdája. 8-r. 52 és 64 számozatlan l. ára?)

Hazánkat érdeklő külföldi munkák.

- Albert M.** Die Flandrer am Alt. Historisches Schauspiel. (Lipese. Wigand Ottó.
8-r. 116 l. ára?)
- Arany Johann.** Toldy's Liebe. Poetische Erzählung in 12 Gesängen. Im Vers-
mass des Originals deutsch von Moritz Kolbenheyer. (Böcs. Szelinski György.
8-r. VII, 384 l. ára 2 frt.)
- Bakody Theodor.** Statistik der klinischen Lehranstalt im St.-Rochus-Spitale und
des Krankenhauses »Bethesda« zu Budapest. (Lipese. Schwabe Willmar. 8-r.
70 l. ára?)

- Bakody Theodor.** Hahneman redivivus. Apologetische Analekten aus den Schriften des Sam. Hahnemann und das Wesentliche aus seinem Organon. (Lipese. Schwabe Willmar. 8-r. 161 l. ára?)
- Beer Adolf.** Die orientalische Politik Oesterreichs seit 1774. (Prága. Tempsky F. 8-r. IV, 832 l. ára 12 frt.)
- Bergner Rudolf.** Eine Fahrt durch's Land der Rastelbinder. Bilder u. Skizzen aus Nordungarn. (Lipese. Morgenstern E. L. 8-r. VIII, 142 l. ára 1 márka 50 fillér.)
- Bermann Moriz.** Oesterreich-Ungarn im 19. Jahrhundert. Mit besonderer Berücksichtigung aller wichtigen Vorfälle in der Geschichte, Wissenschaft, Kunst, Industrie, und dem Volksleben. Lieferung. 17—22. (Bécs. Engel Hugó. n. 8-r. 773—982 l. Egy-egy füzet ára 30 kr.)
- Brogli, le duc de.** Frédéric II. et Marie-Thérèse. D'après des documents nouveaux 1740—1742. I—II. (Páris. Lévy Calmann. 8-r. IV, 419, 417 l. a két kötet ára 9 frt)
- V-te de Caix de Saint-Aymour.** Les pays sud-slaves de l'Austro-Hongrie (Croatie, Slavonie, Bosnie, Hercegovine, Dalmatie). (Páris. Plon E., Nourrit és társa. 8-r. 301 l. 58 metszvénynyel és egy térképpel, ára 2 frt. 40 kr.)
- ***Conducteur*** Der. Offieielles Coursbuch der öst.-ung. Eisenbahnen. Fahrpläne der öst.-ung. Eisenbahn-, Post- und Dampfschiff-Course nebst den wichtigsten Eisenbahnverbindungen des Auslandes, mit einer Eisenbahnkarte von Mittel-Europa und einem Führer in den Hauptstädten und an d. Eisenbahnen, mit Plan von Wien, Prag und Budapest. XIII. Jahrg. 1883. Jänner—Dezember. (Bécs. Waldheim R. 8-r. egy-egy füzet LVI, 216 l. ára 50 kr.)
- Dioskuren, Die.** Literarisches Jahrbuch des ersten allgemeinen Beamtenvereines der österreichisch-ungarischen Monarchie. XII. Jahrg. 1883. (Bécs. Egylet. 8-r. IV, 500 l. ára 3 frt.)
- Fessler Ignaz Aurelius.** Geschichte von Ungarn. II. Auflage, bearbeitet von Ernst Klein. Mit einem Vorwort von Michael Horváth. 24. Lieferung. (Lipese. Brockhaus F. A. 8-r. XXVII, 545—675 l. ára 1 frt. 20 kr.)
- Festgebete** der Israeliten nach der gottesdienstlichen Ordnung im israelitischen Bethause zu Wien und in mehreren anderen Gemeinden. Mit einer deutschen Uebersetzung von I. N. Mannheimer. VI. Ausg. I—III. Band. (Bécs. Schlesinger József. 8-r. 228, 420, 316 l. ára?)
- Fronius Fr.** Bilder aus dem sächsischen Siebenbürgen. Ein Beitrag zur deutschen Cultur-Geschichte. 2. veränderte Auflage. (Bécs. Graeser Károly. 8-r. 252 l. ára 1 frt 60 kr.)
- Gaul Franz und Löwy J.** Oesterreichisch-ungarische National-Trachten. 1. Lfg. (Bécs. Lechner-féle egyetemi könyvkereskedés. 4-r. négy szines fényképpel, ára 5 frt.)
- Gebete** der Israeliten, übersetzt von I. N. Mannheimer. (Bécs. Schlesinger József. 8-r. 462 l. ára?)
- Hand-Atlas,** Physikalisch-statistischer, von Oesterreich-Ungarn. Herausgegeben von Josef Chavanne. III. Lfg. (Bécs. Hölzel Ede. 2-r. 6 l. szöveg, 3 térképpel, egyes füzet ára 3 frt. 60 kr.)

- Hassel P., Graf Vitzthum von Eckstädt.** Zur Geschichte des Türkenkrieges im Jahre 1683. Die Betheiligung der kursächsischen Truppen an demselben. (Dresda. Baensch Vilmos. 8-r. 184 l. két térképpel és egy arczképpel, ára 4 márka.)
- Heksch Alexander F. und Karl Herkules.** Illustrierter Führer durch die Bade- und Curorte Ungarns und seiner Nebenländer. Mit 42 Illustrationen und 1 Karte. (Bécs, Pest, Lipese. Hartleben A. 8-r. 276 l. ára 2 frt.)
- Herrschaft Bélye,** Die, ein ungarischer Grossgrundbesitz Sr. kais. Hoheit des Erzherzogs Albrecht. Herausg. durch den ungarischen Landes-Agricultur-Verein in Budapest. (Bécs. Frick Vilmos. n. 8-r. 305 l. ára 4 frt.)
- Hof- und Staatshandbuch** der österreichisch-ungarischen Monarchie für 1883. (Bécs. Udv. és államnyomda. n. 8-r. 937 l. ára 5 frt. 80 kr.)
- Huber Alfons.** Studien über die Geschichte Ungarns im Zeitalter der Arpaden. (Bécs. Holzhausen Adolf nyomdája. 8-r. 78 l. ára 60 kr.)
- Hunfalvy Paul.** Jos. Lad. Pič's. Der nationale Kampf gegen das ungarische Staatsrecht. (Bécs és Teschen. Prochaska Károly. 8-r. 93 l. ára 1 frt. 20 kr.)
- Hunfalvy Paul.** Vámbéry's Ursprung der Magyaren. (Bécs és Teschen. Prochaska Károly. 8-r. 65 l. ára 80 kr.)
- Hunfalvy Paul.** Die Rumänen und ihre Ansprüche. (Teschen. Prochaska Károly. n. 8-r. 365 l. ára 5 frt.)
- Jacob's Eisenbahn-Führer** durch Oesterreich-Ungarn, nach officiellen Quellen verfasst. Enthält sämtliche Fahrpläne der Eisenbahnen und Dampfschiffe, Bahn-Anschlüsse an das Ausland, eine grosse chromo-lith. Eisenbahnkarte von Oesterreich-Ungarn und Routenkarte sammt Routenverzeichniss von Europa und einen Fremdenführer (Reisebeschreibung) n. d. Bahn- und Schiffslinien geordnet. V. Jahrg. Heft 1—10. (Bécs. Jacob's Eisenbahnführer kiadó-hivatala 8-r. XXXIII, 286 l. egy-egy füzet ára 50 kr.)
- Jókai Maurus.** Geliebt bis zum Schaffot. — Historischer Roman aus d. Rákóczy-Zeit. I—III. Bd. (Berlin. Janke Ottó. 8-r. 338, 309, 333 l. ára 12 márka.)
- Jókai Moritz.** Die Zonen des Geistes. (Salonbibliothek. Bécs és Teschen. Prochaska Károly. 8-r. 182 l. ára 1 frt. 25 kr.)
- Jókai Maurus.** Die Götterburg. Historischer Roman. I—III. Bd. (Berlin. Janke Ottó. 8-r. 346, 109 l. ára 4 frt. 80 kr.)
- Jókai Maurus.** Die letzten Tage der Janitscharen. Roman. (Berlin. Janke Ottó. 8-r. 272 l. ára 2 márka.)
- Jókai Maurus.** Andere Zeiten, andere Menschen. Roman. II. Auflage. (Berlin. Janke Ottó. 8-r. 308 l. ára 2 márka.)
- Jókai Maurus.** Zweimal sterben. Roman. III. Auflage. (Berlin. Janke Ottó. 8-r. 254 l. ára 2 márka.)
- Jókai Maurus.** Der Gefangene der sieben Thürme. — Der Flüchtling. II. Aufl. (Berlin. Janke O. 8-r. 136 l. ára 1 márka.)
- Jókai Maurus.** Das namenlose Schloss. Roman. III. Auflage. (Berlin. Janke O. 8-r. 319 l. ára 2 márka.)
- Jónás B.** Zur Reform des Hypotheken-Creditwesens. (»Pester Lloyd« különlenyomata. (Bécs. Perles Mór. 8-r. 29 l. ára 40 kr.)

- Königsberg Sámuel.** Der erste Lehrmeister der Kinder oder Vereins-Fiebel als Lese- u. Lehrbuch der hebräischen Unterrichtsgegenstände für das erste und zweite Schuljahr. II. Aufl. Herausg. von dem israelitischen Lehrvereine in Böhmen. (Prag. Pascheles Samuel W. 8-r. 64 l. ára kötve 20 kr.)
- Krieg Otto.** Ueber die Dobschauer Eishöhle und über Gletscherspuren im Riesengebirge. Vortrag in der Aula des Gymnasiums zu Hirschberg, gehalten am 22. Jan. 1883. (Hirschberg i. Schles. Richter P. 8-r. 39 l. ára 1 márka.)
- Krones Franz.** Die Freien von Saneck und ihre Chronik als Grafen von Cilli. (Graz. Leuschner és Lubensky. 8-r. 234 l. ára 6 frt.)
- Langyel Giovanni.** Corso teorico-pratico di lingua ungherese ad uso scolastico e privato. (Fiume. Karletzky Ferencz nyomdája. 8-r. 145 l. ára ?)
- Liszt Franz.** Gesammelte Schriften. VI. Band: Die Zigeuner und ihre Musik in Ungarn. In das Deutsche übertragen von Ramann. (Lipese. Breitkopf és Härtel. 8-r. XII, 396 l. ára 9 márka.)
- Metternich's,** Aus, nachgelassenen Papieren. Herausgegeben von dem Sohne des Staatskanzlers Fürsten Richard Metternich-Winneburg. Geordnet und zusammengestellt von Alfons Klinkowström. Autorisirte deutsche Original-Ausgabe. 6—7. Bd. Zweiter Theil. Friedens-Aera 1816—1848. (Bécs. Braumüller Vilmos. 8-r. XI, 677 ; VII, 696 l. ára ?)
- Mittheilungen** des Instituts für österreichische Geschichtsforschung. Unter Mitwirkung von Sichel, Thausing u. Zeissberg redigirt von Mühlbacher. IV. Bd. I. Heft. (Innsbruck. Wagner-féle egyetemi nyomda. 8-r. 175 l. ára ?)
- Myskovszky Victor.** Kunstdenkmale des Mittelalters und der Renaissance in Ungarn. Magyarország középkori és renaissance stíli műemlékei. 1—4. füzet. Bécs. (Lehmann Ad. 2-r. minden füzet tiz rajztáblával. A 10 füzetből álló mű ára 4 frt. 50 kr.)
- Nachrichten,** Statistische, über die Eisenbahnen der österreichisch-ungarischen Monarchie für das Betriebsjahr 1880—81. Bearbeitet und herausgegeben vom statistischen Departement im k. k. Handels-Ministerium in Wien und vom königlich-ungarischen statistischen Landesbureau in Budapest. — Statisztikai közlemények stb. (Bécs. Cs. k. udv. és államnyomda. n. 4-r. 411, 409 l. ára ?)
- Neovius L.** Oppikirja suomalaisessa pikakirjoituksessa. Gabelsbergerin järjestelmän mukaan. I - II. (Helsingissä. Tekijän kustannuksella. 8-r. 53, 31 l. ára 25 kr.)
- Nemann Léopold et Plason Adolphe.** Recueil des traités et conventions conclus par l'Autriche avec les puissances étrangères, depuis 1763 jusqu'à nos jours. Nouvelle suite. Tome X. (Bécs. »Steyrermühl.« 8-r. 1212 l. ára 4 frt.)
- Pohl Richard.** Franz Liszt. Studien und Erinnerungen. Gesammelte Schriften über Musik und Musiker. II. Band. (Lipese. Schlicke Bernát. 8-r. XV, 402 l. egy arczképpel, ára 7 márka 50 fillér.)
- Purjesz Ignatz.** Therapeutisches Recept-Taschenbuch für venerische Krankheiten. (Stuttgart. Enke. 8-r. VIII, 96 l. ára 80 kr.)
- Rasch Julius.** Aus dem Lande der Magyaren. Roman. Wiesbaden. Kunze utóda. 8-r. 446 l. ára 3 márka 60 fillér.)
- Renner Victor.** Wien im Jahre 1683. — Geschichte der zweiten Belagerung der Stadt durch die Türken im Rahmen der Zeitereignisse. Aus Anlass der zweiten Säcularfeier. (Bécs. Waldheim M. 8-r. XVII, 487 l. ára 4 frt 50 kr.)

- Sanuto Marino.** I Diarii. — Fascicolo. 48—59. (Velenceze. Velencezi történelmi társulat. 4-r. 41—893, 854, 1—176 kéthasábos l. egyes füzet ára 5 lira.)
- Schwarz Bernhard.** Montenegro. Schilderung einer Reise durch das Innere nebst einer Geographie des Landes. Mit Illustrationen nach eigenen Aufnahmen u. einer Karte. (Lipsee. Froberg Pál. 8-r. 471 l. ára 12 márka.)
- Schwicker J. H.** Die Zigeuner in Ungarn und Siebenbürgen. (Die Völker Oesterreich-Ungarns. XII. Band. Bécs és Teschen. Prochaska Károly. 8-r. 137 l. ára 2 frt.)
- Schwicker J. H.** Geschichte der österreichischen Militärgrenze (Bécs és Teschen. Prochaska Károly. 8-r. 446 l. ára 4 frt. 50 kr.)
- Schwicker Joh. H.** Deutsche Sprachlehre für die Oberklassen der Volks- und Bürgerschulen und die Unterklassen der Gymnasien und Realschulen. 6. verbesserte Aufl. (Bécs. Graeser Károly. 8-r. 192 l. ára 84 kr.)
- Schwicker J. H.** Ungarische Hochlandsbilder. Erzählungen, Jagdabenteuer und Sagen aus den Karpathen. (Bécs és Teschen. Prochaska Károly. 8-r. 227 l. ára 2 frt. 50 kr.)
- Simonides Johannes.** Ein Bild aus der Zeit der Verfolgungen der Evangelischen in Ungarn. Nach seiner eigenen Beschreibung aus dem Jahre 1675 (Hermannsburg. Hittérítő-egylet nyomdája. 8-r. 31 l. ára ?)
- Szegheő Ignác.** Der Entwurf einer ungarischen Strafprocessordnung. (Bécs Manzfele könyvkereskedés. n. 8-r. 62 l. ára 90 kr.)
- Stefanović-Vilovsky Theodor.** Die Serben im südlichen Ungarn, in Dalmatien, Bosnien und in der Herzegovina. (Die Völker Oesterreich-Ungarns. XI. Bd. Bécs és Teschen. Prochaska Károly. 8-r. 403 l. ára 3 frt.)
- Stefanović Johann.** »Ungarns Stromregulirungen. Bécs, Pest, Lipsee. Hartleben A. 8-r. 109 l. 30 tervajzzal, ára ?)
- Strahalm Franz.** Politich-statistische Tafel der österr-ung. Monarchie. Nebst der Nachweisung der politischen Eintheilung der occupirten Länder. (Bécs és Pest. Hartleben A. ára 80 kr.)
- Strausz Adolf.** Bosniens Land u. Leute. Historisch-ethnographisch-geographische Schilderung. II. Band. (Bécs. Gerold Károly fia. 8-r. VIII, 328 l. ára 3 frt. 50 kr.)
- Taschenbuch,** Gothaisches genealogisches, der freiherrlichen Häuser. 1883. 33. Jahrgang. (Gotha. Perthes Justus. 8-r. XIII, 1055 l. egy aczélmetszettel, ára 8 márka.)
- Taschenbuch,** Gothaisches genealogisches, der gräflichen Häuser. 1883. 56. Jhrg. (Gotha. Perthes Justus. 8-r. XVI, 1127 l. egy aczélmetsz. ára 8 márka.)
- Taschenbuch,** Gothaisches genealogisches, nebst diplomatisch-statistischem Jahrbuch. 1883. 120 Jahrg. (Gotha. Perthes Justus. 8-r. XX, 1057 l. négy aczélmetszettel, ára 6 márka 80 fillér.)
- Tissot Victor.** La Hongrie. De l'Adriatique au Danube. Impressions de voyage (Paris. Plon és társa. 8-r. 412 l. 10 fénynyomattal s 160 a szövegbe nyomott ábrával, ára 14 fr. 40 kr.)
- Toifel Karl.** Die Türken im Jahre 1683. (Prága. Lipsee. Tempsky F., Freytag G. 8-r. IX, 674 l. 110 rajzzal ára 9 frt.)

- Tourzo Comte.** — Dans les Karpathes. La mort de Charles de Durazzo. (Páris. Morpon és Flammarion. 8-r. 304 l. ára 2 frt. 10 kr.)
- Trefort August.** Reden und Studien. (Lipese. Schlicke Bernát. 8-r. XII, 298 l. ára 5 márka.)
- Ujfalvy Karl Engen.** Aus dem westlichen Himalaja Erlebnisse und Forschungen. (Lipese. Brockhaus F. A. 8-r. XXVI, 330 l. 181 ábrával és 5 térkép-pel, ára 18 márka.)
- Vámbery A.** His Life and Adventures, written by himself. (London. 8-r. 370 l. 11 frt. 50 kr.)
- Verluste,** Die, der im Occupations-Gebiete und in Süd-Dalmatien befindlichen Truppen im Jahre 1882 Bearbeitet und über Anordnung des k. k. Reichs-Kriegs-Ministeriums, herausgegeben von der III. Section des technischen und administrativen Militär-Comité. (Bécs. Cs. kir. udvari és államnyomda. 4-r. 11 l. ára ?)
- Vlach Jaroslav und Helfert Josef Alexander.** Die Cecho-Slaven. (Die Völker Oesterreich-Ungarns. Bécs és Teschen. Prochaska Károly. 8-r. 450 l. ára 3 frt. 75 kr.)
- Völker,** Die, Oesterreich-Ungarns. Ethnographische und culturhistorische Schilderungen. VII., VIII., XII—XIII. Band. (L. Wolf Gerson, Vlach-Helfert, Schwicker, Stefanović-Vilovsky.)
- Wertheimer Eduard.** Die Heirath der Erzherzogin Marie Louise mit Napoleon I. (Különlenyomat az »Archiv für österr. Geschichte LXIV. kötetének 2-ik füzetéből. Bécs. Gerold Károly és fia. 8-r. 36 l. ára 30 kr.)
- Wlislocki Heinrich.** Die Sprache der transsilvanischen Zigeuner. Grammatik, Wörterbuch. (Lipese. Wilhelm Friedrich. 8-r. 128 l. ára 3 márka.)
- Wolf Gerson.** Die Juden. Mit einer Schlussbetrachtung von Dr. Wilhelm Goldbaum. (Die Völker Oesterreich-Ungarns. VII. Band. Teschen. Prochaska Károly. n. 8-r. 177 l. ára 2 frt.)
- Wolf G.** Historische Skizzen aus Oesterreich-Ungarn. (Bécs. Hölder Alfréd. 8-r. IV, 299 l. ára 3 frt. 50 kr.)
- Wurzbach Constant.** Biographisches Lexikon des Kaiserthums Oesterreich. 47. 48. Theil. (Bécs. Cs. kir. udvari és államnyomda. 8-r. 291, 319 l. egy kötet ára 3 frt.)

Naptárak az 1883-ik évre.

- A »Budapest« képes naptára az 1883. évre. Szerkeszti Brankovics György. IV. évf. (Lampel Róbert. 4-r. XLVIII, 102, XVI l. ára 60 kr.)
- Alföldi képes kalendárium 1883. közöns. évre. XXIV. évi folyam. (Debreczen. Telegdi K. Lajos. n. 8-r. 72 l. ára 30 kr.)
- A magyar nép naptára 1883. évre. Képes kalendárium sokféle hasznos és mulattató olvasmánygyal ellátva. Szerkeszti ifj. Tatár Péter. XXVIII. évfolyam. (Franklin-társulat. 4-r. 40, XVI l. ára 25 kr.)
- A magyar nők házi naptára 1883. évre. Szerk. Beniczky Irma. XXV. évfoly. (Franklin-társ. 8-r. 88, XVI l. ára 60 kr.)
- A »Nép Zászlója« naptára 1883. A magyar nép számára szerkeszti Áldor Imre. XV. évfolyam. (Franklin-társ. 4-r. 64, XVI l. ára 40 kr.)
- Az »Athenaeum« nagy képes naptára az 1883. évre. Szerk. Concha Károly. XXIV. évf. Számos képpel. (Athenaeum. n. 8-r. 304, XXIV l. ára 1 frt.)
- Az Üstökös naptára az 1883. esztendőre. Szerkesztette Magyar Kakas. (Petrik Géza. 8-r. 132 l. ára 1 frt.)
- Bartalits Imre keresztény képes naptára az 1883. évre. Monte Dégói Albert Ferencz szerkezete szerint. (Bartalits Imre. 8-r. 32 l. ára ?)
- Bartalits Imre képes honi naptára az 1883. évre. Monte Dégói Albert Ferencz szerkezete szerint. (Bartalits Imre. 8-r. 80 l. ára ?)
- Bartalits Imre kis képes naptára az 1883. évre. Monte Dégói Albert Ferencz szerkezete szerint. (Bartalits Imre. 8-r. 32 l. ára ?)
- Bartalits Imre nagy képes naptára az 1883. évre. Monte Dégói Albert Ferencz szerkezete szerint. (Bartalits Imre. 8-r. 176 l. ára 40 kr.)
- Bartalits Imre Szent István naptára az 1883. évre. (Bartalits Imre. 8-r. 32 l. ára 20 kr.)
- Borászati naptár 1883. évre. Szerkeszti dr. Nyáry Ferencz. X. évf. (Franklin-társulat. 4-r. 80, XVI l. ára 80 kr.)
- Bucsánszky Alajos keresztény képes naptára az 1883. évre. (Rózsa K. és neje. 8-r. 32 l. ára ?)
- Bucsánszky Alajos nagy képes naptára az 1883. évre. (Rózsa K. és neje. 8-r. 128 l. ára ?)
- Budapesti gazda-naptár a magyar nép számára 1883. évre. (Bartalits Imre. 8-r. 32 l. ára ?)
- Családi képes naptár 1883. évre. (Rózsa Kálmán és neje. 8-r. 199 l. ára ?)
- Csokonai naptár 1883. közöns. évre. Mulattató és érdekes olvasmányokkal. (Debreczen. Telegdi K. Lajos. n. 8-r. 72 l. ára 30 kr.)

- »Czu tumm!« Hexti anti-szemida naptár 1883-ra. Szeageszdete Kraxelhuber Tóbiás hexti preschpurgi Hausherr, sitó-faló és antipnapár. (Athenaeum. 8-r. 164 l. 140 képpel és egy színezett földabroszszal, ára negi 1 florin.)
- Debreczeni Kossuth-naptár** az 1883. közöns. évre. (Debreczen. Telegdi K. Lajos. n. 8-r. 72 l. ára 30 kr.)
- Dongó naptár** 1883. évi közöns. évre. Gondúzó tréfás olvasmány a nép számára. (Debreczen. Telegdi K. Lajos. n. 8-r. 40 l. ára 20 kr.)
- Egri naptár** a nép számára 1883. évre. XIX. évi folyam. Szerk. Luga László. Az egri érsek-lyceumi nyomda tulajdona. (Eger. Szolesányi Gyula. 8 r. 58, XXII l. ára 25 kr.)
- Erdélyi nagyobb képes naptár** 1883. évre. (Kolozsvár. Stein János. 8-r. 80 l. ára 60 kr.)
- Erdészeti zsebnaptár** az 1883. évre. II. évfolyam. Kiadja az országos erdészeti egyesület. Szekeszi Horváth Sándor. Budapest. (Magyar kir. államnyomda. 8-r. 268 l. ára ?)
- Falusi gazda naptára** 1883. évre. Szerkeszti Sporzon Pál. (Franklin-társulat. 8-r. 96 l. ára ?)
- Fiatl urak naptára** 1883-ra. Szépirodalmi és humoristikus tartalommal. Szerk. Borostyáni Nándor. Számos illusztrációval. (Légrády testv. 16-r. 180 l. és jegyzék napló, ára díszkötésben 1 frt. 80 kr.)
- Függetlenségi naptár** az 1883. évre. Szerkeszti Törs Kálmán. (Légrády testvérek. 8-r. 170 l. ára ?)
- Füstölő naptár** az 1883. esztendőre. (Bartalits Imre. 8-r. 118 l. ára 50 kr.)
- Gazdasági zseb-naptár** 1883-ra. Szerkesztő-tulajdonos Kodolányi Antal. (Eggenberger-féle könyvkereskedés 8-r. 192 l. ára ?)
- Határidő naptár.** 1883. Termin-Kalender. (Franklin-társ. 8-r. VIII l. szöveg és 366 l. ára 1 frt. 20 kr.)
- Házi naptár** 1883-ra. Hasznos tudnivalókkal és mulattató tartalommal. Szerkeszti Scarron. X. évf. (Légrády testv. n. 8-r. 115 és LXIV l. ára 5) kr.)
- Honvéd-naptár** az 1883. évre. Szerk. Áldor Imre. XVI. évf. (Franklin-társulat. 4-r. 80, XVI l. ára 60 kr.)
- Hölgyek naptára** 1883-ra. Szerk. Borostyáni Nándor. (Légrády testvérek. 16-r. 184 l. és jegyzéknapló, 1 arczképpel, ára díszkötésben 1 frt 80 kr.)
- Igazmondó kalendárium.** Kr. sz. u. 1883. közöns. évre. (Debreczen. Telegdi K. Lajos. n. 8-r. 40 l. ára 20 kr.)
- István bácsi naptára** 1883. évre. Alapítá Majer István, szerkeszti Kőhalmi Klimstein József. XXVIII. évf. (Franklin-társ. 4-r. 88, XV l. ára 50 kr.)
- Jegyzék-napló** gazdák számára 1883. Szerk. Wagner László. XI. évf. (Légrády testv. 16-r. 176, III l. és napló, ára vászonkötésben 1 frt. 60 kr.)
- Jegyzék-napló** mindenki számára. 1883. XI. évf. (Légrády testv. 16-r. 72 l. és napló, ára vászonkötésben 1 frt 20 kr.)
- Jegyzék-napló** ügyvédek, közjegyzők, bírák és bírósági végrehajtók számára. 1883. Szerk. dr. Siegmund Vilmos. XIX. évf. (Légrády testv. 16-r. 217 l. és napló, ára vászonköt. 1 frt. 20 kr.)
- Képes családi naptár** 1883. közönséges évre. A naptári részt szerkeszti Monte Dégói Albert Ferencz. (Mehuer Vilmos. 4-r. 128 l. ára 60 kr.)

- Képes tündér-naptár** 1883. (Rózsa K. és neje. 8-r. 32 l. ára?)
- Képes Kossuth-naptár** 1883. évre. A naptári részt szerkeszti Monte Dégói Albert Ferencz. (Mehner Vilmos. 8-r. 48 l. ára 20 kr.)
- Képes naptár** Jézus és a boldog, szűz szent szívének tiszteletére. 1883. (Szeged. Traub B. és társa. 8-r. 48 l. ára?)
- Kis képes naptár** 1883. közöns. évre. XXIV. évi folyam. (Debreczen. Telegdi K. Lajos. n. 8-r. 40 l. ára 20 kr.)
- Kossuth-naptár** 1883. évre. Szerkeszti Honfi Tihamér. (Franklin-társulat. 8-r. 64 l. ára?)
- Kossuth-naptár** 1883. évre. Szerkeszti Honfi Tihamér. XIII. évf. (Franklin-társ. 4-r. 64, XVI l. ára 40 kr.)
- Kossuth-naptár** az 1883. évre. Monte Dégói Albert Ferencz szerkezete szerint. (Bartalits Imre. 8-r. 32 l. ára?)
- Közhasznú nagy-enyedi naptár** 1883. évre. Szerk. és kiadja Lócsey Spielenberg Lajos. (Kolozsvár. Az ev. ref. tan. betűivel. 8-r. 64 l. ára 28 kr.)
- Közhasznú nyitrai naptár** egyszersmind megyei útmutató szerkesztve az 1883. évre. II. évfolyam. (Nyitra. Bóna K. J. és Wrehovsky V. E. 8-r. 90, 22 l. ára 25 kr.)
- Közhasznú zsebnaptár** 1883. X. évf. (Légrády testv. 16-r. 51 l. ára 24 kr.)
- Közigazgatási nemzeti kalendárium** hivatali és irodai használatra. 1883. évre. Hivatalos adatok nyomán szerk. Szántó József. (Tettyey Nándor és társa. k. 4-r. 56, 27, XXVI l. ára 80 kr., kötve 1 frt.)
- Községi és közjegyzők naptára** 1883. évre. (Wilckens és Waidl nyomdája. 8-r. 169 l. ára 40 kr.)
- Lap-naptár** 1883. XVII. évf. (Debreczen, Ifj. Csáthy Károly. 16-r. két oldalon. ára 16 kr.)
- Legujabb alföldi naptár** Kr. u. sz. u. 1883. évre. (Debreczen. Telegdi K. Lajos. n. 8-r. 40 l. ára 20 kr.)
- Legujabb Jász-kún naptár** az 1883. évre. (Rózsa K. és neje. 8-r. 32 l. ára?)
- Lidércz-naptár** 1883. évre. XXII. évfolyam. (Franklin-társulat. 4-r. 88, XVI l. ára 60 kr.)
- Magyar alföldi legujabb kalendárium**, 1883. esztendőre. (Arad. Réthy Lipót és fia nyomdája. 8-r. 64 l. ára?)
- Magyar gazdák évkönyve**. 1883. Szerkeszti Kodolányi Antal. (Eggenberger-féle könyvkereskedés. 8-r. 256 l. ára zsebnaptárral együtt 2 frt.)
- Magyar ember naptára** az 1883. közöns. évre. (Debreczen. Telegdi K. Lajos. n. 8-r. 72 l. ára 20 kr.)
- Magyar- és erdélyországi új és ó kalendárium** Kr. u. sz. u. 1883. közönséges esztendőre. Érdekes olvasmány. (N.-Kanizsa. Wajdits József. k. 8-r. 4 ív, ára 20 kr.)
- Magyar honvéd-naptár** 1883. közöns. évre. (Debreczen. Telegdi K. Lajos. n. 8-r. 72 l. ára 30 kr.)
- Magyar katonai jegyzék-naptár** a magy. kir. honvédség és csendőrség részére. 1883. Szerkesztették Vörös Sándor és Deák Zsigmond. II. évfolyam. (Szeged. Endrényi L. és társa. 16-r. 156 l. jegyzék-napló és 1 térkép, ára vászonkötésben 1 frt. 28 kr.)

- Magyar Mentor.** Gymasiumi és reáliskolai tanuló zsebnaptára az 1882—83-dik iskolai évre. III. évf. (Pozsony. Steiner Zsigmond. 16-r. 189 l. ára 50 kr.)
- Magyar Mentor.** Gymasiumi és reáliskolai tanuló zsebnaptára az 1883—84-dik iskolai évre. IV. évf. (Pozsony. Steiner Zsigm. 16-r. 189 l. ára kötte 50 kr.)
- Magyar munkás-naptár** az 1883. évre. (Magyarországi általános munkás-párt. 8-r. 48 l. ára ?)
- Magyar szabadsághősök képes emléknaptára** az 1883. évre, (Rózsa Kálmán és neje. 8-r. 32 l. ára ?)
- Mátyás király naptára** az 1883. évre. (Rózsa Kálmán és neje nyomdája. 8-r. 32 l. ára ?)
- Mehner Vilmos közhasznú nagy képes naptára** az 1883 esztendőre. (Mehner Vilmos. 8-r. 111 l. ára ?)
- Mehner Vilmos képes keresztény naptára** az 1883. esztendőre. (Mehner Vilmos. 8-r. 32 l. ára 20 kr.)
- Mehner Vilmos kis képes népuaptára** az 1883. esztendőre. (Mehner Vilmos. 8-r. 32 l. ára 20 kr.)
- Méhész-naptár** 1883. évre. Szerkesztette Dömötör László. (Szerző. 8-r. 120 l. ára 60 kr.)
- Nemzeti nagy képes naptár** 1883. évre. Szerk. Áldor Imre. XVI. évf. (Franklin-társulat. 4-r. 144, XIV l. 1 olajnyomatú képmelléklettel, ára 1 frt)
- Ne vessünk!** Mulattató naptár a gyönyörűséges 1883-iki esztendőre. Megesinálta egy asztromókus. (Franklin-társ 8-r. 96 l. ára 40 kr.)
- Ország-Világ naptár** az 1883. évre. Számos fametszvényvel. (Bartalits Imre. 8-r. 176 l. ára 50 kr.)
- Orvosi zsebnaptár** az 1883. évre. Szerk. dr. Lőrinczi Ferencz. XIV. évfolyam (Légrády testv. 16-r. 184 l. és napló, ára vászonkötésben 1 frt. 20 kr.)
- Orvosok zseb-naptára** az 1883. évre. Szerkeszti id. Purjesz Zsigmond. — Az új magyar gyógyszerkönyvben foglalt műtermi gyógyszerek lajstromával és a legújabb gyógyszer-árszabványval. Függelékül: Útmutatás a látélesség vizsgálására. (Eggenberger. 8-r. 81—165 l. ára 1 frt. 50 kr.)
- Paprika-Jancsi naptár** az 1883. évre. (Bartalits Imre. 8-r. 40 l. ára ?)
- Pénztárca-naptár** 1883. évre. (Légrády testvérek. 64-r. 31 l. ára 20 kr., bőrbbe kötve 40 kr.)
- Pénzügyöri zsebnaptár.** A magyar kir. pénzügy-, vám- és adórség évkönyve. 1883. Szerkeszti és kiadja Arday. (Kaderžavek) Ignácz. (Győr. Gross Gusztáv. 8-r. 12, 200 l. ára ?)
- Protestáns árvaházi képes naptár** az 1883. évre. Szerkesztiik Farkas József és Györy Vilmos. (Protestáns árvaházi bizottság. n 8-r. 64 l. ára 30 kr.)
- Protestáns új képes naptár** 1883. évre. Szerkesztette Dúzs Sándor. (Franklin-társ. 8-r. 80 l. ára 50 kr.)
- Református naptár** az 1883. közöns. évre. (Debreczen. Telegdi K. Lajos n. 8-r. 40 l. ára 20 kr.)
- Szegedi kis képes naptár** 1883. évre. (Szeged. Traub B. és társa. 8-r. 55 l. ára ?)
- Székely-egyleti képes naptár** az 1883. közöns. évre. II. évfolyam. (Franklin-társ. 4-r. 80, XVI l. ára 30 kr.)

- Székely naptár** az 1883. évre. Szerkeszti és kiadja Löcsey Sp. Imre. (Maros-Vásárhely. Ref. főtár. nyomdája. 8-r. 48 l. ára ?)
- Szent-István-társulat naptára** 1883. évre. (Szent-István-társ. 8-r. 120, XXVI l. ára 25 kr.)
- Szűz Mária édes hazánk védasszonya nagy képes népnaptára** az 1883. közöns. évre. II. évfoly. (Nagy-Kanizsa. Wajdits József. 4-r. 104, XVI l. ára 40 kr., kötve 59 kr.)
- Tanítók zsebnaptára** az 1883. tanévre. Szerkeszti György Aladár. (Légrády testv. 8-r. 73 l. ára ?)
- Tanulók zsebnaptára** az 1882—83. iskolai tanévre. I. évfoly. (Pozsony. Stampfel Károly. 8-r. 49 l. egy arcképpel, ára 50 kr.)
- Tanulók naptára** az 1883—84. iskolai évre. 2-ik évi folyam. (Pozsony. Stampfel Károly. 16-r. 76 l. és napló, ára kötve 50 kr.)
- Tárca-naptár** 1883-ra. XVII. évfoly. (Debreczen. Ifj. Csáthy Károly. 24-r. ára 24 kr., díszkiadásban 30 kr.)
- Tiszavidéki nagy képes naptár** 1883. évre. (Szeged. Traub B. és társa. 8-r. 56 l. ára ?)
- Trattner-féle meg bővített közhasznú nemzeti kalendárium** az 1883-dik évre. (Rózsa Kálmán és neje. 8-r. 196 l. ára 80 kr.)
- Új fali naptár** 1883. (Franklin-társulat. 1 nagy íven, ára 20 kr.)
- Vadász-naptár** (Grill Károly. 1 ívrétű lap, ára 40 kr.)
- Wajdits József nagy képes magyar népnaptára**, 1883-diki közöns. évre. XI. évf. (N.-Kanizsa. 4-r. 96, XVI l. ára 4 kr., kötve 50 kr.)
- Wajdits József kis képes magyar népnaptára** 1883-diki közöns. évre. XII évf. (N.-Kanizsa. Wajdits József. 4-r. 34, VIII l. ára 25 kr.)
- Alois Bucsánszky's grosser Bilder-Kalender für das Jahr 1883.** (Rózsa Kálmán és neje. 8-r. 135 l. ára 40 kr.)
- Bistritzer Hand-Kalender für Bürger und Bauern 1883.** Mit Lesebeiträgen von Jakob Friedrich Graef. (Besztercze. Stolzenberg Frigyes. k. 8-r. 76 l. ára ?)
- Christlicher Bilder-Kalender auf das Jahr 1883.** (Mehner Vilmos. 8-r. 32 l. ára 20 kr.)
- Emerich Bartalits' kleiner Bilderkalender für das Jahr 1883.** (Bartalits Imre. 8-r. 32 l. ára ?)
- Gr.-Beeskereker Haus-Kalender auf das Jahr 1883.** Verfasst von Dr. Franz Albert Monte-Dego. 33. Jahrgang. (Nagy-Beeskereker. 4-r. 32 l. ára ?)
- Grosser Bilderkalender für das Jahr 1883.** (Bartalits I. 8-r. 160 l. ára 40 kr.)
- Illustrierter evangelischer Hauskalender für das Jahr 1883.** (Protestáns árvaházi bizottság. 8-r. 56 l. ára 30 kr.)
- Illustrierter Werschetzer Hauskalender auf das Gemein-Jahr 1883.** XIX. Jahrg. (Versetz. Kirchner J. E. özvegyének nyomdája. 4-r. 34 l. ára 30 kr.)
- Kleiner Bilder-Kalender auf das Jahr 1883.** (Mehner V. 8-r. 33 l. ára 20 kr.)
- Kossuth-Kalender auf das Jahr 1883.** (Bartalits Imre. 8-r. 32 l. ára ?)
- Neuer illustrierter Volks-Kalender für Ungarn und Siebenbürgen auf das Gemeinjahr 1883.** Das Kalendarium verfasst von Franz Albert von Monte-Dego. (Franklin-társ. 8-r. 80 l. ára ?)

- Pressburger Wegweiser** auf das Jahr 1883. Ein gemeinnütziger Geschäfts-Kalender für Jedermann. (Pozsony. Angermayer Károly nyomdája. 8-r. 256 l. ára ?)
- L. Schodisch's Illustrierter Volks-Kalender** für das Gemeinjahr 1883. V. Jahrgang. (Felső-Eőr. Schodisch Lajos. 8-r. 57 l. ára 20 kr.)
- Taschen-Kalender der Israeliten** für das Jahr 1883—1884. (Goldfarb Mózes. 8-r. 68 l. ára ?)
- Taschen-Kalender der Israeliten** für das Jahr 1883—1884. (M. Löwy fia. 8-r. 80 l. ára ?)
- Taschen-Kalender** für Israeliten auf das Jahr 1882—1883 nebst der neuen Stempel-Seala für Oesterreich-Ungarn. (Burián Mór ny. k. 8-r. 69 l. ára ?)
- Volks-Kalender**, Neuer illustrirter, für Ungarn und Siebenbürgen (?) auf das Jahr 1883. (Franklin-társ. 4-r. 80, XVI l. ára 50 kr.)
- Wahrsager. Kalender** auf das Jahr 1883. (Nagy-Szent-Miklós. König. 8-r. 52 l. ára ?)
- Wand-Kalender**, Neuer, 1883. (Franklin-társulat. 1 ív, ára 20 kr.)
- A. Bučánskoga katolicki kolendar** za godinu 1883. (Rózsa Kálmán és neje nyomdája. 8-r. 35 l. ára ?)
- Kossuthovsky kalendár** na rok 1883. (Rózsa Kálmán és neje nyomdája. 8-r. 32 l. ára ?)
- Krestánský obrázkový kalendár** na rok 1883. (Rózsa Kálmán és neje nyomdája. 8-r. 30 l. ára ?)
- Malý obrázkový kalendár** na rok 1883. (Rózsa Kálmán és neje nyomdája. 8-r. 32 l. ára ?)
- Národní kalendár morawsko-slowenský** na rok 1883. Ročník III. (Szakoleza. Skarnitzl József nyomdája. 8-r. 64 l. ára 30 kr.)
- Nový malý obrázkový kalendár** na rok 1883. (Mehner Vilém. 8-r. 32 l. ára ?)
- Pútník svätowojtešský. Kalendár** pre katolických Slovákov v Uhorsku na rok 1883. Redaktor Martin Mednánsky. (Nagyszombat. Szent Adalbert-egylet. 8-r. 80 l. ára 30 kr.)
- Slowenský obrázkový kalendár** na rok 1883. (Turócz-Szent-Márton. Részvénynyomda. 8-r. 77 l. ára ?)
- Slowenský kalendár**, na rok 1883. Wydávau Daniel G. Lichard. (Szakoleza. Skarnitzl József. 8-r. 88 l. ára 30 kr.)
- Vel.-Bečkerečki srpsko-narodni kalendar** za godinu 1883. — XXVI. godina. (Nagy-Beeskerek. Pleitz Pál Ferencz. 8-r. 63 l. ára ?)
- Amicul poporului. Călindar** pe anul comun 1883. Anul XXIII. (Nagy-Szeben. Filtsch S. 8-r. 108, 20 l. ára 50 kr.)
- Calendariu familiei pre anulu** 1883. Redactoru-editoru: Nicolae F. Negrutiu. (Szamosujvár. »Aurora«-nyomda. 8-r. 24 l. ára a román királyi pár arczképével együtt 50 kr.)
- Calendariu sateanului romanu pre anulu** 1883. Redactoru-editoru; Nicolae F. Negrutiu. (Szamosujvár. »Aurora«-nyomda. 8-r. ára a román királyi pár arczképével együtt 50 kr.)

Calendarium pe anulu 1883 (Arad. Egyházmegyei nyomda. 8-r. 63 l. ára 30 kr.)
Calendarul bunului econom pe anul 1883. intocmit de D. Comsa si Eugen Brote. Anul VII. (Nagyszeben. Drotloff J. nyomdája. 8-r. 132 l. ára 45 kr.)

Egyházi névtárak és directoriumok.

- Directorium** divini officii in usum fratrum Minorum s. Francisci strictioris observantiae provinciae ss. Salvatoris in Hungaria, pro anno 1883. (Eger. Érseki lyceum nyomdja. 8-r. 94 l. ára ?)
- Directorium** seu ordo Missas celebrandi et horas canonicas recitandi in usum Benedictinorum in sacro monte Pannoniae pro anno 1883. editus. (Komárom. Ziegler Károly nyomdája. 8-r. 132 l. ára ?)
- Directorium** pro divino officio persolvendo ad usum fratrum Minorum strictioris observantiae in provinciae s. crucis Croatiae-Carnioliae pro anno 1883. (Görz. Rendfőnökség. 8-r. 60 l. ára ?)
- Norma** Missas celebrandi anni 1883—84. in usum dioecesis. (Kassa. Werfer Károly nyomdája. 8-r. 124 l. ára ?)
- Officia** sanctorum in usum dioecesis Nitriensis anno 1883. (Nyitra. Schempek és Huszár nyomdája. 166 l. ára ?)
- Ordo** divini officii recitandi Sacrique pragendi pro anno 1883. in usum cleri et ecclesiarum dioecesis Szathmáriensis editus. (Szatmár. Nagy Lajos nyomdája. 8-r. 112 l. ára ?)
- Ordo** officii divini peragendi ad annum 1883. in usum archi-dioecesis Colocensis editus. (Kalocsa. Holmeyer Ferencz nyomdája. 8-r. 169 l. ára ?)
- Ordo** officii divini ac Missarum juxta ritum Breviarii et Missalis Cisterciensis collectus pro anno 1883. (Székesfehérvár. Számmer Kálmán nyomdája. 8-r. XXII, 186 l. ára ?)
- Ordo** officii divini peragendi anno 1883 in usum dioecesis Csanádiensis. (Temesvár. Csanádi egyházmegye nyomdája. 8-r. 118 l. ára ?)
- Ordo** divinorum ad usum fratrum s. Francisci Capucinatorum provinciae austriaco-hungaricae pro anno 1883. (Pozsony. Angermayer Károly nyomdája. 8-r. 120 l. ára)
- Ordo** peragendi officii divini in usum dioecesis Neosoliensis pro anno 1883. editus. (Besztercebánya. Machold Fülöp nyomdája. 8-r. 115 l. ára ?)
- Schematismus** provinciae Hungariae reformatae nunc sanctae Mariae nuncupatae ordinis Minorum s. p. Francisci ad annum 1883—84. (Pozsony. Wigand F. Károly nyomdája. 8-r. 45, XIX, 16 l. ára ?)
- Schematismus** cleri dioecesis Vaciensis pro anno 1883. (Vác. Mayer Sándor nyomdája. 8-r. 198 l. ára ?)
- Schematismus** cleri archidioecesis agriensis ad annum 1883. (Eger. Érseki lyceum nyomdája. 8-r. XXXII, 192, 31 l. ára ?)
- Schematismus** cleri archidioecesis Zagrabiensis pro anno 1883. (Zágráb. Albrecht Károly nyomdája. 8-r. 276 l. ára ?)
- Schematismus** cleri archi-dioecesis Colocensis et Bacsensis ad annum 1883. (Kalocsa. Malatin Antal. 8-r. 136, 59 l. ára ?)

- Schematismus** cleri dioecesis Nitriensis pro anno 1883. (Nyitra. Schempek és Huszár. 8-r. 79 l. ára?)
- Schematismus** provinciae Hungariae reformatae nunc sanctae Mariae nuncupatae ordinis Minorum s. Francisci ad annum 1882—83. (Pozsony. Wigand Károly F. nyomdája. 8-r. 46, XIX l. ára?)
- Schematismus** provinciae ss. Salvatoris in Hungaria, ordinis Minorum s. Francisci, strictioris observantiae, pro anno 1883. (Eger. Érseki lyceum nyomdája. 8-r. 58 l. ára?)
- Schematismus** ordinis s. Joannis de deo provinciae hungaricae ab immaculata virgine deipara nuncupatae pro anno 1883. (Pozsony. Stampfel, Eder és társa. 8-r. 36 l. ára?)
- Schematismus** provinciae s. crucis Croatiae-Carnioliae ordinis Minorum s. Francisci strictioris observantiae anno 1883 (Görz. Rendőrfőnökség. 8-r. 31 l. ára?)
- Schematismus** cleri dioecesis Weszprimiensis a sancto Stephano proto-rege anno Christi 1006. fundatae ad annum 1883. (Veszprém. Krausz Ármin nyomdája. 168 l. ára?)
- Schematismus** cleri dioecesis Csanádiensis pro anno 1883. (Temesvár. Csanád-egyházmegyei nyomda. 8-r. 260 l. ára?)

MAGYAR KÖNYV-SZEMLE.

A Magyar Nemzeti Múzeum könyvtára ezen czím alatt 1876-ban folyóiratot indított meg, mely a magyarországi könyvészet és a hazai könyvtárak közlönye óhajtott lenni.

E folyóirat a jelen évben VIII. évfolyamába lép.

Közölni fog a régibb magyarországi bibliographia körébe tartozó értekezéseket és az újabb felfedezésekről szóló értesítéseket, ismertetni fogja a hazai könyvtáraknak történetét, szervezetét, nevezetesebb tudományos kincseit és szerzeményeit. Figyelemmel fogja kísérni a külföldi könyvtárakban létező hungaricákat, s tudomást vesz a külföldi bibliographia hazánkat érdeklő nevezetesebb mozzanatairól. Továbbá összeállítja a magyarországi sajtó irodalmi érdekű termékeinek és a hazánkat érdeklő külföldi munkáknak lehetőleg teljes jegyzékét.

Készséggel megnyitja hasábjait a könyvtárnokok és könyvgyűjtők felszólalásainak, javaslatainak és kérdéseinek; számit mindazoknak szives közreműködésére, kiket hivatalos állásuk és irodalmi foglalkozásuk ezen térre vezet.

A »Könyv-Szemle« megjelenik évenként 30 ívnyi terjedelemben, időhöz nem kötött füzetekben, több műmelléklettel, díszes kiállításban.

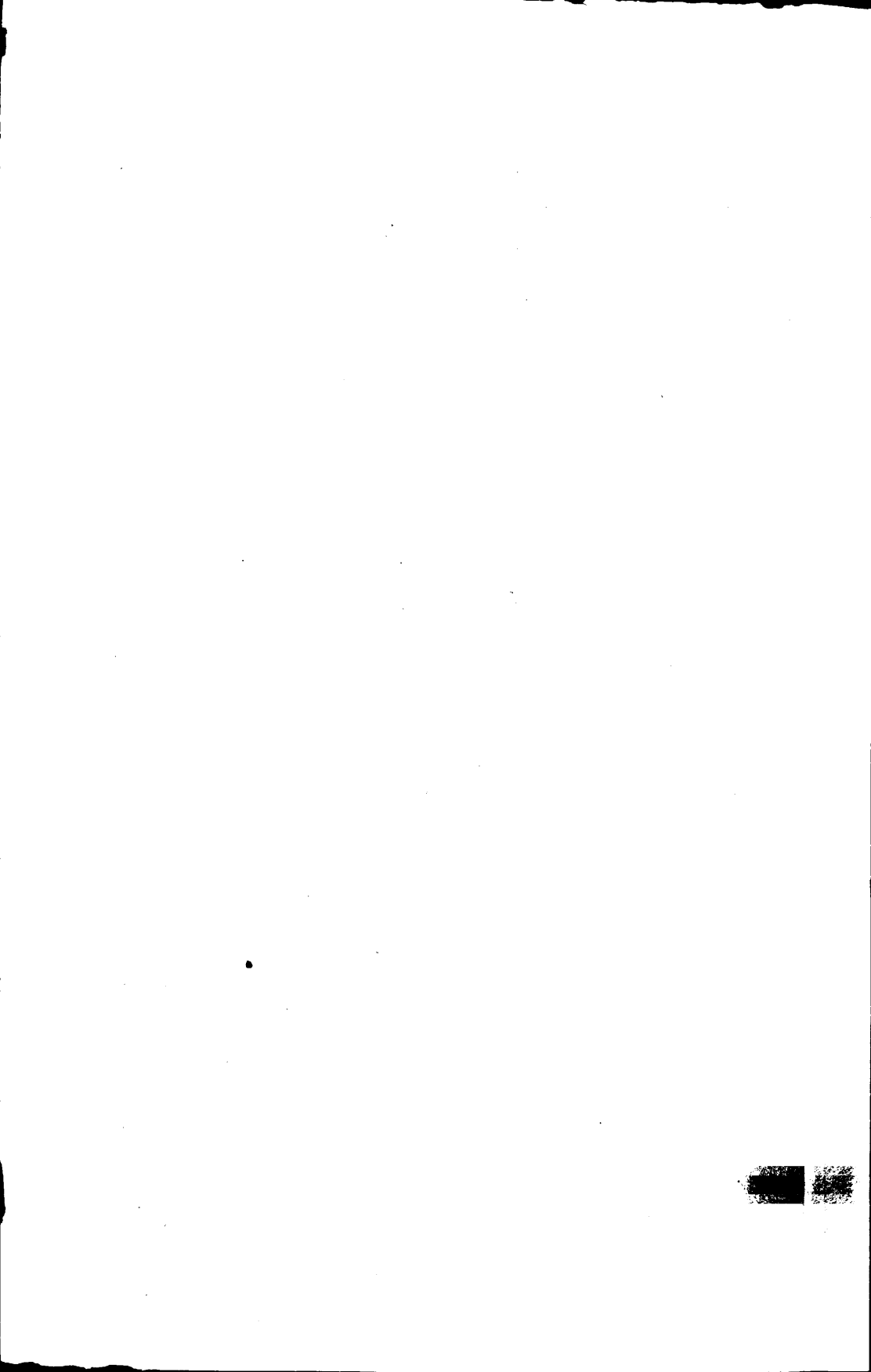
Előfizetési ára egész évre bérmentes szétküldéssel együtt 3 forint.

Az első évfolyam elfogyott; a II., III., IV., V., VI. és VII-ik folyam külön a rendes évi áron, együtt véve pedig 12 frton kapható.

Az előfizetési pénzek **Knoll Károly** urhoz, a **M. Tud. Akadémia** könyvkiadó hivatalába, egyéb küldemények és irodalmi közlemények a **Magyar Nemzeti Múzeum** könyvtárába küldendők.

Csontos János,

könyvtári segédőr, mint a „M. Könyvszemle“ szerkesztője.

1/1 nagyraig

I-ső Műmelléklet a „Magyar Könyv-Szemle“ 1883. évi folyamához.

1705

Mercurius Hungaricus.

Agriâ 30. Maji.

Serenissimus Princeps Transylvaniae, ob liberio rem salubrioremq; auram, Civitate hac, tota cum sua Aula exeundo, in apricis ejusdem campis tentoria fixit, ac in dies, qua venationibus, qua exercendae regulari Militiae vacando, pro continuanda Campana, de apparatus belli sedulo disponit omnia. Illustrissimus Dominus Comes DANIEL ESZTERHAZI Junior de Galantha, ob praecleara sua in Patriam merita, & proxime ostensos ad Civitates Sancti Georgii, Bazinium, & Modor, generosos Actus, quibus peditum hostilem duobus millibus numerosiorem, cuncta tormenta & munitiones, omnem bagaciam & arma nostris cedere ignominioseq; exire coegit in Generalem Campi Marschallum sublimatus est, & cum Sua Serenitas bellum ad partes Trans-Danubianas transferendum resolverit, ad commendandam ibidem Armadae partem eundem certo praefecisse dicitur, prout jam pro expeditione illa decem Regimina Equestris, praeter peditum, Danubium partim transivisse, partim ad transitum in procinctu esse, ex fideli relatione innotuit, quin & Artilleria eo destinata, ex Montanis Civitatibus, una cum tormentis, ac sufficientibus requisitis adducta, Hatvaninum appulit, ac recta ad pontem super Danubio stratum devehitur. Archiepiscopus Koloczensis, nec non Baro Stephanus Szirmai Legati Caesarei hic adhuc morantur, succenturiatos suos Episcopum Vise & Paulum Okolocsany Viennam praestolantes, quos quandoquidem Serenissimus Princeps, cum confederatis Hungaris, ea cum resolutione, ad Legatos Angliae, & confederati Belgii (qui haecenus mediationem suam offerebant) remisit, ut experimentum, simulq; affidavitonem Sua Majestate, de admissione garantiae, pro futuri tractatus pacis securitate necessaria sumentes, quanto cyus informationem suam dare velint, interea vero temporis Sua Majestate Caesarea satis cedente, tanto jam avidius eodem cum responsoria resolutione expectamus, quanto magis novum successoris Regimen, quae circa res Hungaras sit intentio, scire cupimus. Serenissimo Principi, de Regimine Principatus Transylvaniae, quod adhuc vivo Caesare, per liberum Statum & Ordinem votum obtinuit, multi eo magis congratulantur, quod Josephus

(1.)

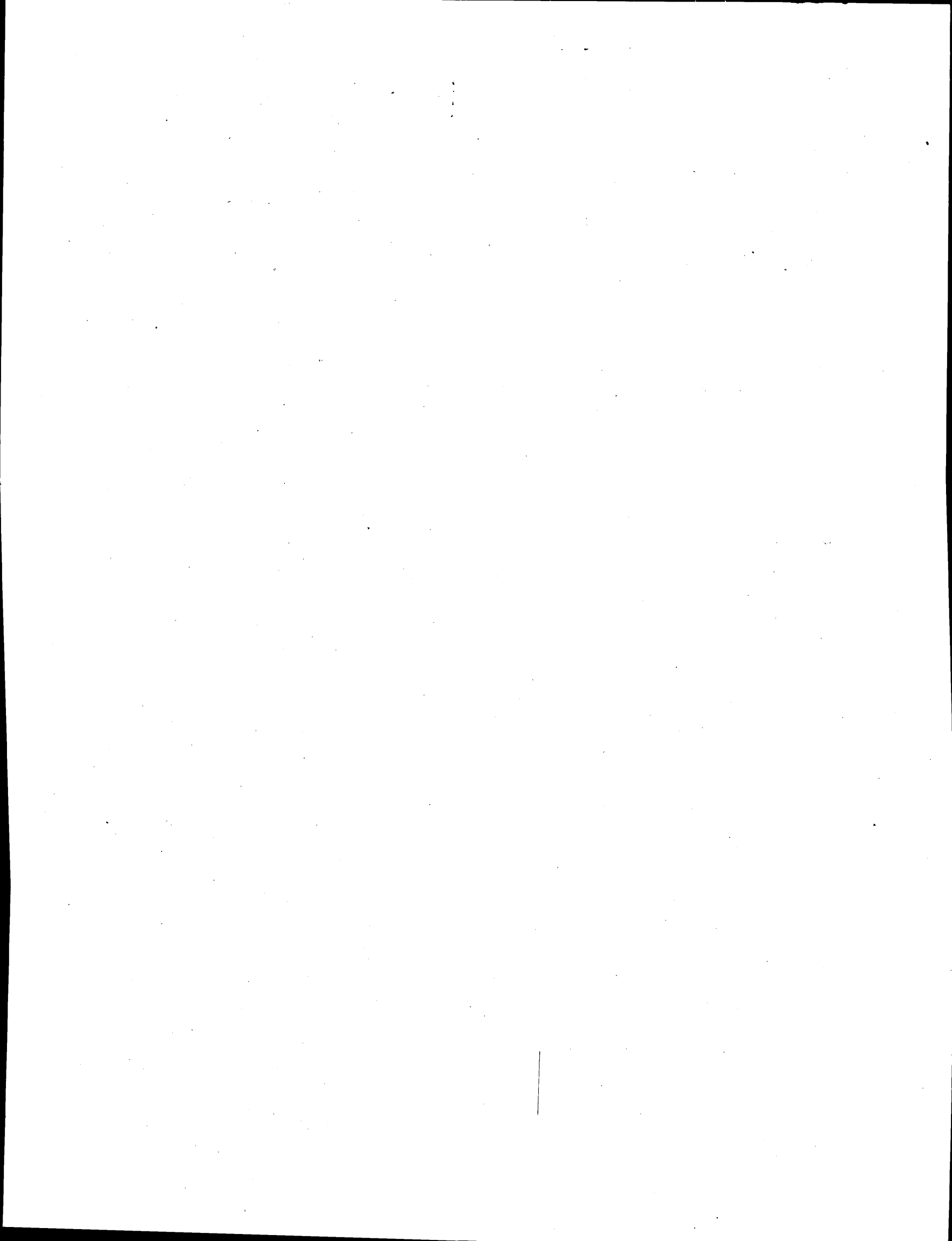
R. XI. 279

K. PREUSS. GEN. STAAT. ARCHIV. BERLIN

Hasonmás a »Mercurius Hungaricus« 1705. máj. 30. számának első lapjáról.

(A berlini porosz kir. állami levéltárban levő eredeti példányról.)

2/3
II-ik Műmelléklet a „Magyar Könyv-Szemle“ 1883. évi folyamához.

3.
MERCURIUS VERIDICUS
EX HUNGARIA.

Nitria, 16. Mensis Augusti. 1705

Error panicus invaserat primùm has oras, ex moderno prælio, ad Arcem Veres-kõ inito, qui tamen post melius cognitum rei statum, certâsque relationes, subitò resedit, rebus hoc modò se habentibus: Postquàm Hostis ad extrema redactò fortalitiò Leopoldino succurrere conatus est, strato super Danubium ponte eòque trajectò, in campis Arcis *Szente* castra metatus est, ac sub mediam noctem Vallum nostrum, ad Fluminis Vagi ripam pro conservatione pontis positum, furiosò impetu aggressus, postquàm insultum ter repetiit, toties itidem virtute Baronis *Nicolai Prinyi*, Cohortium Pedestrium Brigaderi, repulsus est, tam exquisita sui cum clade, ut cæsis quàm plurimis, ac pluribus fauciatis, aliquot currus cadaveribus repletet, ac ad tegendum occisorum numerum, eadem nocte humaret. Quamvis verò datis Serenissimi Principis ordinibus, magna pars Exercitus, per superiorem pontem eò fine transire iussus est, ut hostem (qui Armadam Nostram abesse ratus securiùs quievit) ante auroram summâ vi adoriretur: nihilominùs ob nimiam cunctationem res effectu caruit, cum aliàs communi opinione credatur, hostem eâ nocte internecione deleri potuisse. Altero itâque die, rectâ Leopoldinum iter suum direxit, ac infidiarum nescius, denuò in alterum Vallum incidit, ac per certos ictus adedò feliciter repressus est, ut viam longiorem quærere cogereretur, ac tantoperè confunderetur, ut si hic denuò à Nostratibus invasus fuisset, certò certius profligatum lugeret nunc Austria; verùm Deo aliter disponente, intentionem suam assecutus est, ac dum miles Rákóczianus prælium distulit, hostis dictum Fortalitiuni comæatu juvit, militèquæ præsiariò auxit, tanto furore in proximam Civitatem *Galgócz* irruens, ut eam totam cum Arcè pulcherrima igni daret, ac pluribus Incolis contra Cartellam cæsis, ne mendicis quidem in Xenodochio repertis parceret. Intereâ Exercitus Noster exitum Hostis à valle Leopoldina avidè præstolabatur, quem ut Generales Cæsarei conspexerunt benè ordinatum, hæsit diutiùs totus exercitus hostilis viam effugii quærendo; ideoque hinc inde cavillando, ac nunc Moraviam versus, nunc retrorsum iter suum dirigendo, magnò fatigiò Nostrates vexavit, eò potissimum certo fine, ut constrictum locum commodè pro tutam

A
R. XI. 279.

Hasonmás a »Mercurius Veridicus ex Hungaria« 1705. aug. 16. számának első lapjáról.

(A berlini porosz kir. állami levéltárban levő eredeti példányról.)

